
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO

R. P. ADAMI HUTH

JUS CANONICUM

AD LIBROS V. DECRETALIUM.

JUS CANONICUM
AD LIBROS V. DECRETALIUM GREGORII IX.
EXPLICATUM,

Et per Quæſtiones, ac Reſponſa in methodum brevem, & claram redactum.

AUTHORE

R. P. ADAMO HUTH

E SOCIETATE JESU

Sacrorum Canonum Doctore, eorumque in Alma Electorali Univerſitate Heidelbergenſi Profeſſore Publico, & Ordinario.

RAVENNÆ, MDCCLVIII.

Sed proſtant

VENETIIS

Apud Nicolaum Pezzana.

FACULTAS

R. P. PROVINCIALIS

Cum Privilegio Cæsareo.

CUM Dominus Mathias VVolff Bibliopola Auguſtanus Jus Canonicum ad Libros V. Decretalium Gregorii IX. a R. P. Adamo Huth e Societate JESU SS. Canonum Doctore, eorumque in Alma Electorali Univerſitate Heidelbergenſi Profeſſore Publico & Ordinario explicatum, & per quæſtiones ac reſponſa in methodum brevem & claram redactum, atque a deputatis Societatis noſtræ Patribus lectum, & approbatum typis mandare velit: Ego infra ſcriptus per Provinciam Rheni Superioris Societatis JESU Præpoſitus Provincialis, poteſtate ab admodum Reverendo Patre Franciſco Retz Vicario Generali Societatis JESU mihi conceſſa, eidem Domino ad decennium facultatem concedo, ſimulque communico Privilegium Cæſareum, quo aliis Bibliopolis & Typographis interdicitur, ne di-

ctum librum citra consensum Superiorum recudere, vel intra fines Romani Imperii, & hæreditarias Sacræ Cæsareæ & Catholicæ Majestatis Provincias inferre, aut vendere præsumant. In cujus rei fidem has literas Chirographo meo, & consueto Officii Sigillo munitas dedi. Moguntiæ 11. Septemb. Ann. 1730.

(L. S.)

JOANNES HARTUNG.

APPRO-

APPROBATIO
THEOLOGICA.

Pus hoc paucis ab hinc annis diviſim, & per partes publicis typis evulgatum tanta litterarii orbis approbatione exceptum fuit, ut multorum vota illud recudi denuo expetierint. Jure igitur de novo publicam lucem ſubit, ut in quo, cum fidei orthodoxæ dogmatis & bonis moribus pugnans nihil, ſed totius Sacræ juriſprudentiæ placita concinno ordine per quæſtiones digeſta, ſolidis reſponſionibus & momentis explanata, ac perſpicua brevitate in talem contracta ſint epitomen, quæ ſtudentium commoditati mirifice ſerviat, & pauciſſimis verbis dicat plurima. Ita cenſet.

Heidelbergæ calend. Auguſti 1730.

(L. S.)

FRANCISCUS SCHVVARTZ S. J.
SS. Theol. Doctor, ejuſdemque in Univerſitate Heidelbergenſi Profeſſor Publicus, & Ordinarius, Sacræ Facultatis ex parte Catholicorum p. t. Decanus.

APPROBATIO
JURIDICA.

OS Decanus, Senior, aliique Doctores Profeſſores Facultatis Juridicæ in hac alma & perantiqua Electorali Palatina Univerſitate Heidelbergenſi legimus & perpendimus Tractatum R. & Clar. P. Adami Huth Societat. JESU, SS. Canonum Doctoris ac Profeſſoris Publici & Ordinarii, Collegæ noſtri æſtimatiſſimi ad quinque Libros Decretalium per Quæſtiones ac Reſponſa in methodum brevem & claram redactum; in quo, cum nihil in Leges, nec Imperii Conſtitutiones militans deprehenderimus, ipſum prelo committi & ad majorem Audientium utilitatem in lucem bene edi poſſe judicavimus. In cujus rei fidem Sigillum Facultatis noſtræ apprimi fecimus. Heidelbergæ die tertia Julii 1730.

(L. S.)

CAROLUS OTTO THYLLIUS, J. U. D. Sacr. Imp. Palat. Comes, Status Regim. & Supremi Appellationum Judicii Electoralis Palatin. Conſiliarius nec non Curiæ Matrimonialis Director, & Prof. Primar. in Univerſ. Heidelb. Facult. Jurid. p. t. Decanus.

ELEN-

ELENCHUS TITULORUM.

TITULI LIBRI I. DECRETALIUM.

19 De

TITULI
LIBRI II.
DECRETALIUM.

stium

ELENCHUS TITULI

LIBRI III.

DECRETALIUM.

27 De

TITU-

ELENCHUS TITULI LIBRI IV. DECRETALIUM.

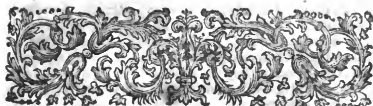
TITU-

TITULI LIBRI V. DECRETALIUM.

27 De

LIBER

LIBER PRIMUS
DECRETALIUM
GREGORII IX.
DE
JUDICE ECCLESIASTICO.

QUÆSTIONES PROOEMIALES
IN
JUS CANONICUM.

Uæst. 1. *Quid importet, sive pro quo supponat vocabulum JUS?* Resp. Accipitur varie: 1. pro æquo & justo accepto *generatim*, sive pro omni eo, quod dictamini rationis, Legi divinæ & humanæ conforme est. 2. Pro eo *specialiter*, quod alteri debitum est ex *justitia strictè sumpta*. 3. Pro sententia judicis. 4. Pro loco, in quo causæ deciduntur. *L.* 11. *ff. de J. & J.* 5. Pro potestate morali & legitima aliquid agendi vel omittendi, vel obligandi alterum ad aliquid faciendum aut omittendum. 6. Pro ipsis legibus & constitutionibus. 7. Pro libro, in quo leges descriptæ continentur: ita dicitur Corpus Juris. 8. Pro Legum & Canonum scientia sive notitia. *L.* 1. *ff. de J. & J.*

Q. 2. *Qualiter Jus dividatur?* Resp. 1. Jus *pro potestate morali agendi aliquid vel omittendi acceptum* divi-

ditur in *Jus proprietatis*, quod est potestas, sive facultas aliquid agendi vel omittendi, aut etiam obligandi alterum ad actionem vel omissionem principaliter in bonum proprium obligantis; & in *Jus Jurisdictionis*, quod est potestas publica principaliter & directe ordinata in totius Communitatis, aut etiam privatorum bonum, obligandi alium ad aliquid faciendum vel omittendum. *Jus proprietatis* subdividitur in *jus in re*, *jus ad rem*, & secundum multos *in jus mixtum*. *Jus in re* est facultas in ipsam rem nobis immediate obligatam competens, vi cujus regulariter agere possumus contra quemcumque possessorem: ejus quinque sunt species, *dominium perfectum*, *servitus*: *jus hæreditarium*, *pignus*, *possessio*. *Jus ad rem* est, quod quis habet ad actum futurum, vel ad rem debitam necdum obtentam: dicitur etiam jus personale, ut plurimum personam nobis immediate obligatam respiciens. *Jus mixtum* juxta AA. multos est, quod participat aliquid ex utroque jure, nimirum jure in re & ad rem, paritque actionem quasi mixtam ex reali & personali. §. *quædam* 20. *Instit. de action.* Harum actionem assignant 4. *finium regundorum*, *familiæ herciscundæ*, *communi dividundo*, *ad exhibendum*. Jus proprietatis varias patitur subdivisiones, sed levioris momenti.

Resp. 2. Jus acceptum *pro ipsa Lege*, minus apte ad regulas bonæ divisionis *L.* 1. *ff. de J. & J.* dividitur in *Jus naturale*, *gentium*, *civile*. Ratio, quia hac divisione non comprehenduntur multæ Leges divinæ, saltem V. T. item multæ Leges Canonicæ: dividitur melius a TT. *in Jus naturale & positivum*: *hoc in divinum & humanum*, *humanum in jus gentium*, *Civile & Canonicum*.

Q. 3. *Quid sit jus naturale?* Resp. Est voluntas DEI necessario obligantis, intimata nobis per lumen rationis a DEO auctore naturæ omnibus insitum, quo agnoscimus, aliqua esse necessario facienda, quia intrinsece bona; v. g. *colere Deum*, *facere proximo*, *quod quis sibi vult fieri*; aliqua esse necessario omittenda, quia intrinsece mala; v. gr. *blasphemare DEUM*, *pejerare*, *mentiri*. Hoc jus non afficit bruta, sed homines tantum; quia omnis lex supponit creaturam usu rationis

præ-

prǽditam, & obligationis capacem: non ostendit solum actuum quorumdam turpitudinem, sed & eorum nullitatem: qualis actus jure naturæ nullus foret matrimonium initum in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ: Hoc jus naturale non patitur mutationem, nisi improprie, materia scil. & objecto circa quod versatur, mutato per certas circumstancias aut conditiones, a quibus dependet.

Q. 4. *Quid sit jus positivum?* Resp. Est ordinatio rationis sive lex *libera* DEI aut hominis aliquid præcipientis vel prohibentis voluntate inducta. *Jus positivum divinum* constituunt præcepta tum N. tum V. T. in quo erant triplicis generis, nimirum, *ceremonialia*, *judicialia*, *moralia*. *Jus positivum humanum* est, quod immediate ab hominibus, potestate ad hoc a DEO accepta pollentibus est conditum.

Q. 5. *Quid sit jus gentium?* Resp. Jus gentium, non *primarium*, uti sumitur in quibusdam LL. & coincidit cum jure naturali, sed jus gentium proprie sumptum est, quod quidem rationi naturali conforme est, & in ea fundatur ac profluit, non tamen necessario ac simpliciter solo naturæ instinctu est inditum nobis; neque etiam a determinato Principe vel regno ortum habet, sed supposita humana societate & communicatione politica, necessitate hujus convictus sic exigente, inter omnes vel fere omnes gentes, non scriptura, sed moribus est constitutum, vel per modum legis præceptivæ, aut prohibitivæ, vel per modum potestatis permissivæ. Hoc jus respicit homines ut sunt cives & membra totius Communitatis humanæ: quædam, quæ juris gentium supponuntur esse, enumerantur *c. jus gentium, 9. dist.* 1. *L.* 5. *ff. de J. & J.*

Q. 6. *Quid sit Jus Civile?* Resp. Est jus positivum auctoritate Principis vel Magistratus sæcularis conditum, & ad rectam Reip. civilis gubernationem, pacem, & salutem temporalem immediate ordinatum, §. 1. *Inst. de J. N. G. C.* Dividitur in jus Civile *commune & particulare*, in *publicum & privatum*, *scriptum & non scriptum*. Hodie nomine Juris Civilis simpliciter prolato venit Jus Romanum sive Cæsareum, vel Leges illæ, quæ studio & opera Justiniani Imperatoris circa annum

Christi 530. in ordinem digestæ, & in unum Corpus sunt collectæ.

Q. 7. *Quæ sint partes Juris Cæsarei communis scripti?* Resp. 1. Jus hoc, sive Corpus Juris Civilis prout modo extat 4. partes complectitur, nempe *Institutiones*, *Digesta*, sive *Pandectas*, *Codicem*, *Novellas*.

Resp. 2. *Institutiones* sunt quasi compendium Juris, & prima elementa, robore tamen constitutionum Imperialium plenissime instructæ, §. *quas ex omnibus Inst. proœm.* Dividuntur in 4. libros, hi in titulos, tituli in §. citantur ita §. *inter eas Inst. de nuptiis*, vel §. *inter eas*, 2. *Inst. de nupt. vel* §. 2. *J. de nupt.*

Resp. 3. *Digesta*, græce *Pandecta a* Πᾶν omne, & δέχομαι contineo: dicuntur, eo quod omnem juris doctrinam e bis mille libris veterum Jurisprudentum extractam contineant: constant libris 50. quorum primi 24. sunt *Digestum vetus*; 14. sequentes, *Infortiatum*, forte quia in iis agitur de ultimis voluntatibus, quæ Leges sunt *fortissimæ*, vel quia versatur eorum materia circa *fortüitas* successiones: Reliqui 12. *Digestum novum*. Dividuntur hi libri in titulos, tituli in LL. hæ subinde in §. citantur; L. *Jus publicum*, *ff. de pact. vel L. Jus publicum*, 38. *ff. de pactis*, *vel L.* 38. *ff. de pact.* nimirum Latinum D. & græcum Π (quo modo olim fiebat citatio) per incuriam & celeritatem scribendi in *ff.* conversum est.

Resp. 4. *Codex* moderno Corpore Juris clausus non est primæ Lectionis, de quo §. *& cum* 2. *Inst. proœm.* sed secundæ Lectionis, quem Justinianus Pandectis & Institutionibus jam editis, detractis ex priori nonnullis, & novis, suisque Constitutionibus auctum, & in 12. Libros divisum sub nomine Codicis limati, emendatique, & repetitæ Prælectionis vulgavit 16. Cal. Decembr. An. Christi 534. ut videre est *L. un.* §. 3. 4. *& fin. C. de emendat. Cod.* citatur sicut & Digesta, nisi quod loco *D.* aut *ff.* ponatur *C.* quo Codex denotatur.

Resp. 5. *Authenticæ* sive Liber Authenticorum, sic dictus, quod ei veluti ipsi originali fides adhibeatur: vel etiam *Novellæ*, quasi jus novissimum seu novæ Constitutiones, post promulgatum jam repetitæ Lectionis Codicem, ab ipso Justiniano ab anno Imperii sui 7. usque

que 38. ejusdem, Christi 165. & laudati Imperatoris extremum, eo, quo referuntur, ordine sunt editæ. Allegatio Novell. vetus erat: *Auth. de hæred. ab intest. venient. Collat 9. Tit.* 1. *c.* 2. moderna & multo expeditior: *Nov.* 118. *c.* 2. *Vers. si autem.*

Resp. 6. Prædictis Juris Civilis partibus addita sunt seqq. 1. Justiniani edicta 13. Item Novellæ aliquot Constitutiones Justini, aliquot Tiberii, & adhuc aliquot Justiniani. 2. Novellæ Constitutiones 113. Leonis Imperatoris. 3. Consuetudines Fundales, seu Libri Feudorum, partim ex Constitutionibus Imperatorum post Justinum in Occidente imperantium, partim ex consuetudinibus *a Gerardo Nigro & Oberto Orto* collecti. Duo tantum feudorum Libri a plerisque habentur pro Authenticis, licet eorum passim 5. numerentur. 4. Extravagantes, & Liber de pace Constantiæ.

Resp. 7. Præter memorata volumina dantur adhuc aliæ Constitutiones vim Juris in Imperio obtinentes: Aurea Bulla Caroli IV. Carolina pœnalis Caroli V. Capitulationes Cesareæ. Pax profana. Pax Religiosa. Ordinatio judicii Cameræ Imperialis & Judicii Aulico-Imperialis. Recessus Imperii.

Q. 8. *Quid sit Jus Canonicum?* Resp. Est Jus positivum a summis Pontificibus Ecclesiæ traditum, constitutum, vel approbatum, actiones fidelium ad vitam æternam dirigens. Vel Jus Canonicum sunt Leges & Constitutiones a Pontificibus & Conciliis factæ. Harum Constitutionum 7. sunt species stricte loquendo. 1. *Canon* est Constitutio edita in Concilio. 2. *Decretum* est Constitutio edita a Pontifice ad nullius consultationem de consilio Cardinalium. 3. *Decretalis Epistola* idem est, quod *rescriptum*, dum Papa ad consultationem alterius quædam statuit: alii dicunt epistolam decretalem subinde dari motu proprio, & non ad petitionem alterius, & hinc inter rescriptum & epistolam decretalem faciendam esse differentiam. 4. *Dogma* est Constitutio de re ad fidem pertinente. 5. *Mandatum* est Constitutio Ecclesiastica ad mores & disciplinam pertinens, *c.* 6. *de off. Archidiac.* 6. *Interdictum* (pro Constitutione, non pro Censura sumptum) est Constitutio prohibitiva, nulla adjecta pœna in transgressores. 7. *Sanctio* est Constitutio prohibitiva, di-

ctans simul certam pęnam non obtemperantibus. Adjici his posset quid *Brevę Apostolicum*, & quid sit *Bulla Apostolica*.

Q. 9. Quot sint partes Juris Canonici? Resp. Sex 1. Decretum Gratiani. 2. Quinque Libri Decretalium. 3. Sextus Decretalium. 4. Clementinæ 5. Extravagantes Joannis XXII. 6. Extravagantes Communes.

Resp. 1. *Decretum* dictum *Gratiani* ab Auctore suo Gratiano, Benedictino Professo in monasterio S. Proculi Bononiæ, continet varia dicta Pontificum, SS. PP. & CC. ab eodem circa annum 1151. collecta. Dividitur in 3. partes: *Prima* habet distinctiones 101. divisas in Canones sive Capitula: citatur hæc pars sic: *Can. Jus Gentium 9. dist.* 1. *Secunda* pars continet *Causas* 36. hæ dividuntur in quæstiones, & hæ in Canones: citatur sic: *c. constituit* 31. *caus.* 17. *q.* 4. vel *c. ipsa pietas* 24. XXIII. *q.* 4. vel *c. non potest.* 2. *q.* 7. ubi notandum, quod cifra litteram q. immediate præcedens semper *causam* significet. Causæ trigesimæ tertiæ Quæst. 3. insertus est Tractatus de Pœnit. habens 7. Distinctiones: citatur sic: *c. cogitationis* 14. *dist.* 1. *de pęnit.* subintelligitur, *caus.* 33. *q.* 3. *Tertia pars* Decreti, in qua agitur de Consecratione, constat 5. distinctionibus in Canones subdivisis, citatur sic: *can. relatum*, 11. *dist.* 2. *de Consecr.* Decreto hinc inde insperfa sunt capitula sub nomine *palea*, quę non quidem nullius momentis quisquiliæ sunt, sed *additiones* quędam vel ab ipso Gratiano vel ab alio in margine adjectæ: illud tamen in universum verum est, quæ in Decreto continentur, non habere majorem auctoritatem, quam habet Auctor, ex quo desumpta sunt.

Resp. 2. *Decretalium Libri* sunt Constitutiones & epistolæ Decretales Pontificum ad varia interrogata ex variis mundi partibus proposita missæ, & jussu ac auctoritate Gregorii IX. a S. Raymundo de Pennafort Ordinis S. Dominici, ejusdem Pontificis Pęnitentiario circa annum 1230. in 5. Libros collectæ & publicatæ. Dividuntur in titulos, tituli in capitula: citantur sic: *c. si diligenti* 12. *de for. compet.* olim sic; *c. Judæi*. 2. ꝏ *de testib.* quæ nota ꝏ indicabat capitulum *extra* Decretum esse inquirendum.

Resp. 3. *Sextus Decretalium*, sic dictus, quia accessit Libris 5. Decretalium Gregorii IX. continet item varia

ria decreta Pontificum, & duorum Conciliorum generalium, Jussu Bonifacii VIII. circa Annum 1294. vel, ut alii, 1300. collecta. Dividitur hoc opus, sicut & Decretales Gregorii Noni, eodemque modo citatur, nisi quod addatur: *in 6.* v.g. *c. licet pater 4. de sepult. in 6.*

Resp. 4. *Clementinæ* sunt Constitutiones ab Auctore Clemente V. nuncupatæ, qui eas vel ante, vel in, vel post Concilium Viennense a se latas compilari jussit, sed cum morte præventus non vulgasset, publicavit eas Joannes XXII. An. 1317. Constant itidem 5. Libris, iisdemque *titulis*, licet paucioribus, quibus 5. Libri Decretalium: *tituli* dividuntur iterum in *Capitula*, & ita citantur: *Clement. ne Romani, 2. de elect. vel c. ne Romani de elect. in Clement.*

Resp. 1. *Extravagantes Joannis XXII.* sunt 20. Constitutiones editæ a Joanne 22. dictæ Extravagantes, quia diu extra Corpus Juris incerta quasi sede vagabantur. Habent 5. Libros in *titulos* vel de paucos & *Capitula* divisos, & ita citantur: *c. Execrabilis de præbend. & dignit. in Extravag. Joann. XXII.* vel *Extrav. Joann. XXII. Execrabilis, de præbend. & dignit.*

Resp. 6. *Extravagantes Communes* sunt Constitutiones, quæ post priores omnes a diversis Pontificibus emanarunt, Dividuntur in 5. Libros, Libri in titulos, hi in capita. Citantur hoc modo: *c. Ambitiosæ, de Reb. Eccles. non alien. inter Extrav. Comm. vel Extrav. Comm. Ambitiosæ, de reb. Eccl. non alien.* Singuli horum voluminum textus dicisivi vim Legis obtinent; quia ab habente potestatem ferendi Leges sunt conditi.

Q. 10. *An non sint aliæ Constitutioues Canonicæ, non clausæ Corpore Juris, quæ tamen vim Legis obtineant?* Resp. Affirmative 1. *Concilium Tridentinum*, quod quoad *dogmata* sive *Articulos Fidei* est infallibilis auctoritatis; quoad *decreta morum*, sive *Constitutiones* disciplinæ Ecclesiasticæ *reformationem* concernentes, habet auctoritatem & rationem Legis universalis, & Juris communis novissimi. Idem est de aliis Conciliis œcumenicis. 2. *Bullarium magnum* sive Liber diversas summorum Pontificum Constitutiones continens plus auctoritatis non habet, quam alii libri continentes vel Pontificum vel Imperatorum Constitutiones, eorum auctoritate non con-

firmati & publicati; hinc ut tales Bullæ juris auctoritatem obtineant, eas pro tota Ecclesia latas, rite promulgatas, usu receptas, & cum originali corresponderere constare debet. 3. *Declarationes Cardinalium*, Concilii Trid. interpretum, vim legis universalis obtinent, si *primo* factæ sint consulto Pontifice; sic enim statuit Sixtus V. *deinde* si fuerint tantum *comprehensivæ*, non *extensivæ*, hoc est, si solum interpretentur, non extendant, seu legem novam non ponant. *Demum* si producantur in forma authentica. 4. *Decisiones Rotæ Romanæ* (Rota Rom. dicitur judicium seu tribunal S. Pontificis, in quo cognoscuntur & deciduntur causæ litigiosæ fori Ecclesiastici ex toto orbe Catholico) vim legis universalis non habent, sed inter partes jus tantum faciunt, eamque præstant auctoritatem, quam sententia summa cum maturitate ab uno ex supremis totius orbis tribunalibus lata. 5. *Regulæ Cancellariæ*, quæ sunt Constitutiones Pontificiæ maxime causas beneficiales concernentes, die electionem Pontificis sequente ab ipso reassumi & publicari solitæ, ad vitam Papæ rationem habent Legum universalium, quatenus generaliter statuunt de reservationibus Apostolicis, resignationibus, dispensationibus &c. 6. His *Concordata Germaniæ* addi possunt.

Q. 11. *Quid dicendum de rubricis, superscriptionibus, summariis capitulorum, & glossis?* Resp. 1. *Rubricæ*, quo nomine veniunt inscriptiones, scripti tituli, præfixi & superscripti Libris, Legibus, distinctionibus &c. exprimentes per verba generalia id, de quo agitur, sic dictæ, quia olim rubro charactere exprimebantur, maximæ sunt auctoritatis & authenticæ, ita ut rubrica faciens sensum perfectum possit dispositive allegari, v.g. *ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant*. Ratio, quia, ut Bonifacius VIII. *in proœm. ad 6. Decretal.* ait: *textus sub debitis titulis* (hoc est, rubricis) *sunt confirmati*.

Resp. 2. *Superscriptiones Capitulorum* (qualis est: *Innoc. III. Eliensi Episcopo*, perscriptio, *cap.* 14. *de rescriptis*, quæ uti & aliæ omnes distinguuntur a summariis capitulorum) positæ in Decretalibus sunt authenticæ; eo quod resectis omnibus superfluis, hæ relictæ, & approbato toto volumine, sint approbatæ.

Resp.

Resp. 3. *Summaria*, quibus capitula summantur, & dicta in iis velut compendio proponuntur, etsi sint doctrinalia magnæ æstimationis, quia confecta ex ipsis Canonibus, & Legibus, non tamen sunt de textu, nec vim decisivam habent, nisi in quantum concordant cum textu subsequente, adeoque longe minorem rubricis auctoritatem habent, & vix majorem, quam quæ a suis Auctoribus vel usu DD. conferri potuit. Idem dicendum de *Glossa*, quod magna quidem sit ejus auctoritas in juris interpretatione, & præferenda alterius Doctoris sententiæ, non tamen vim Legis habeat. Est autem Glossa uberior explanatio canonum & textuum in margine apposita, & facta ab Accursio, antiquo Juris Canonici Glossatore.

Q. 12. *Quis & quando sit usus utriusque Juris in utroque foro?* Resp. De hoc sequentes regulæ possunt statui. 1. Cum de Ecclesiis rebusque Ecclesiasticis & spiritualibus agitur, in utroque foro Jus Canonicum est observandum; quia extra limites jurisdictionis sæcularis sunt personæ & res Ecclesiasticæ. 2. Si dispositio Juris Civilis est mere favorabilis Ecclesiæ, nec ullam affert obligationem personis Ecclesiasticis, deficiente dispositione Canonica in utroque foro observatur. Vide *Auth. quas actiones, & Auth. Ingressi. C. SS. Eccles.* 3. Si de conscientia & peccato agitur, & inter Jus utrumque est differentia, tenendum est Jus Canonicum, etiam in terris Imperii, & foro Civili. Exempla sunt in *c. fin. de præscript. c. fin. de sepultur. Trid. sess.* 24. *c.* 8. *de reform. matr. & sess.* 25. *c.* 24. 4. In materia profana & animarum salutem non concernente, si inter utrumque Jus non conveniat, quodlibet in suo foro tenendum. Ratio, quia in materia profana nec potestas sæcularis Ecclesiasticæ, neque hæc illi est subordinata. 5. Si in materia profana decisio civilis dubia est, Canonica vero clara, huic etiam in foro Civili standum. *Nov.* 83. *cap.* 1. 6. Si quid in Jure Canonico dubium, v. g. circa contractus & pacta, tanquam materiam profanam, jure autem Civili clarum, etiam huic in foro Ecclesiastico locus est. *c.* 1. & 2. *de nov. oper. nuntiat.* quid de criminibus mixti fori dicendum, statuetur *Libr.* 2. *Decretal. tit.* 2.

LIBER I. DECRETALIUM GREGORII IX.

QUæst. Un. *Quæ & quo ordine in Decretalibus contineantur?* Resp. Licet multi Canonistæ non male Jus Canonicum juxta triplex Juris Objectum ad tria revocent capita, quemadmodum & Civilistæ facere consueverunt, omne Jus ad personas, res & actiones reducendo: relicta tamen tantisper hac dispositione immediatam magis Compilatoris digestionem sequimur, quam complectitur Glossa in præfixo Decretali Gregorian. prœmio hoc versu:

Judex, Judicium, Clerus, sponsalia, crimen.

TITULUS I.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

QUæst. 1. *Quæ contineat hic titulus?* Resp. Duobus hic titulus capitulis absolvitur in Decretalibus Gregorii IX. *In c. firmiter* 1. *h.* t. habetur doctrina Catholica de sanctissima Trinitate: asseritur, conditam esse a DEO substantiam mere spiritualem, corpoream, & mixtam: proponitur symbolum, in quo tamen omissum *sepultus*: dicitur, unam esse Ecclesiam, extra quam nulla salus: agitur de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, quod vere in eo contineatur Corpus & Sanguis Christi Domini *sub speciebus* panis & vini, *transsubstantiatis* pane & vino: Item de Baptismo & Pœnitentia. Ita Innoc. III. *in Concil. General. Later. Anno* 1215.

In cap. damnamus, 2. *eod. tit.* pergit idem Pontifex statuere, stabilire & explanare mysterium sanctissimæ Trinitatis, damnando errorem Joachimi Abbatis Florensis, qui negavit dari in DEO unam substantiam, essentiam, naturam, quæ sit vere ac proprie communis tribus Personis. Damnat insuper sub finem errores cujusdam Almarici Galli, patria Carnotensis, qui tamen non exprimuntur.

In c. fideli unic. h. t. in 6. contra Græcos astruitur, Spi-

Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere, non duabus, sed unica Spiratione, non tanquam a duobus, sed uno principio.

Clement. Fidei Catholicæ, h. t. explicatur Filium DEI incarnatum ex Maria Vergine, passum & jam mortuum lancea perforatum: Reprobatur dein tanquam doctrina hæretica docentium, animam rationalem non esse vere & per se formam Corporis humani: asseritur demum confitendum unum Baptisma, & approbatur per illud conferri etiam parvulis gratiam ac virtutes.

Q. 2. Quid observandum ratione secundæ partis hujus tituli, quæ inscribitur DE FIDE CATHOLICA?

Resp. 1. Non agitur hic de fide, ut sumitur *pro actu intellectus*, quo assentimur firmissime veritatibus a DEO revelatis; neque pro *habitu supernaturali*, quo ejusmodi actus eliciuntur; sed pro *summa & collectione articulorum fidei seu veritatum*, quæ nobis a DEO per Ecclesiam credendæ proponuntur.

Resp. 2. Non sufficit fidem corde tantum tenere, sed eandem etiam exterius profiteri necessum est, quandoque *jure divino*, alias *jure humano*.

Jure divino, dum vel honor DEI, vel Religionis Catholicæ, vel salus proximi Professionem hanc exigit; juxta *Matth.* 10. *Rom.* 10.

Jure humano, vi nimirum Concilii Trid. ad externam fidei Professionem ab eodem Concil. præscriptam tenentur 1. *beneficium curatum* habentes, & provisi de Canonicatu vel dignitate in Ecclesia *Cathedrali*: utrique intra duos menses a die adeptæ *quietæ* possessionis, ita ut si *culpabiliter* omittant vel per se, vel saltem per *Procuratorem* Professionem fidei, fructus non faciant suos, sed absque omni alia sententia, etiam declaratoria, fructus *post elapsum bimestre* perceptos teneantur erogare in pauperes, vel Ecclesiæ fabricæ applicare. Partim hæc clare deciduntur, partim arg. ex *Trid. sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* 2. Tenentur ad Professionem promovendi in Patriarchas, Primates, Archi-Episcopos, Episcopos; idque in prima Synodo Provinciali. *Trid. sess.* 25. *cap.* 2. *de reform.* §. *idemque* & Constit. Gregor. XIV. *Onus Apostolicæ* edit. 13. Martii. 1591.

1591. 5. Prœlati Monasteriorum, Conventuum, domorum, aliorumque locorum Regularium quorumcumque. etiam Ordinum militarium, uti Trid. extendit Pius IV. Constit. *Injunctum nobis*. edit. idib. Nov. 1564. 4. Magistri, Regentes, & alii cujuscumque artis liberalis Professores, sive Clerici, sive Laici. Constit. Pii V. quæ incipit *In sacrosancta*, qua latæ sententiæ, sed non reservatæ Excommunicationis & privationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum, & ad eadem, aliaque beneficia imposterum obtinenda inhabilitatis pœna decernitur in eos, qui ad Cathedram, Gradusque litterarios promoverint aliquem sine prævia Professione: & Gradus ac promotio irritatur.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

QUæst. 1. *Qualiter Constitutio definienda?* Resp. Accepta generaliter & pro lege humana scripta, uti in hac rubrica sumitur, est *Ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam habet Communitatis promulgata*. D. Thom. 1. 2. *q*. 90. *a*. 4. includit actum intellectus & voluntatis, & imperium, sive intimationem factam signo aliquo externo; Alii definiunt sic: *Lex est præceptum commune, justum, stabile, a Republ. vel homine Communitatis curam gerente latum & sufficienter promulgatum*.

Q. 2. *Quænam sit forma legis?* Resp. 1. Sunt verba vel alia signa externa, quibus Legislatoris legem condentis voluntas manifestatur Communitati: qualia sunt, *præcipimus, mandamus, jubemus, interdicimus, teneantur &c*. Resp. 2. Ad rationem & formam legis scriptura non requiritur: quia hæc ex natura legis non probatur esse necessaria; neque etiam stabilitas legis essentialis scripturam includit. Resp. 3. Sententia quoque a Principe lata non habet vim legis. *L. 2. C. de LL. & c. 25. de sentent. & re judic.* Ratio, quia sententia non respicit bonum commune, sed speciale, non casum futurum, sed præteritum &c. Aliud foret, *si mentem suam Legislator sufficienter declararet*, velle

se

se sententiam quandam legis instar observari, mandando v. g. talem sententiam inseri Corpori Juris &c.

Q. 3. *An ad rationem Legis spectet promulgatio & qualis requiratur?* Resp. ad 1. aff. ita ut vera lex non sit, nec obliget ante promulgationem. *L. 9. C. de LL.* Ratio, quia Lex est regula non unius personæ, sed totius Communitatis, ergo debet esse rite proposita & sufficienter promulgata.

Resp. ad secundum. 1. Promulgatio debet esse publica, id est, in publico facta, nec sufficit, factam esse in consistorio Principis. *Can.* 3. §. *Leges dist.* 4. & *ratione ante data.*

Resp. ad secundum 2. Lex Civilis pro toto Imperio lata, in singulis Imperii provinciis *jure positivo* debet promulgari, & duo insuper a facta promulgatione menses concedi, usquedum subditi obligentur. *Nov.* 66. *rubr.*

Resp. ad secundum. 3. Ad legem Pontificiam, ut astringat omnes Christi fideles saltem in actu primo, probabilius sufficit promulgationem debite esse factam Romæ, nisi lex ipsa vel Pontifex aliud declaret. Ratio, quia plus nec ex natura Legis; nec ex jure positivo requiritur; & ita praxis Romana habet.

Q. 4. *An sicut promulgatio Legis, sic etiam acceptatio populi sit necessaria ad valorem Legis?* Resp. Negative extra statum Democraticum. Ratio. *Vel* enim 1. acceptatio sumitur pro *consensu populi*, quasi vero hic ad substantiam legis sit necessarius: & falsum est, cum quoad *Leges Civiles* ferendas populus absque ulla reservatione supremam potestatem & legislativam in Principem transtulerit. *L.* 1. *ff. de Constit. Princ.* quoad *Leges Ecclesiasticas* vero Pontifex independenter a populo immediate a Christo accepit potestatem. *Joan.* 21. & *Matth.* 16. Vel 2. acceptatio sumitur pro *voluntate recipiendi in se obligationem legis jam conditæ;* ac si hæc voluntas per modum conditionis, ut lex obliget, sit necessaria, & incurritur propositio damnata ab Alex. VII. *an.* 1665. 24. *Sept.* Vel 3. sumitur acceptatio populi pro *actuali legis observantia*, ut absque hac neque stabilis in effectu sit lex, neque firma; & concedimus talem acceptationem requiri juxta *L.* 32. §. *de LL.* & *can.* 3. *dist.* 4. Sed talis acceptatio jam supponit legem in esse suo constitutam.

Q. 5.

Q. 5. *Quænam sit materia Legis?* Resp. 1. Materia sive objectum, circa quod lex versatur, sunt actiones & omissiones humanæ, quæ præcipi, prohiberi, permitti, puniri possunt. Arg. *L.* 7. *ff. de LL.* Hinc 1. Legis *præceptivæ* materia non potest esse res physice vel moraliter *impossibilis*; cum ad impossibile nemo obligetur: nec actus valde *ardui* virtutum. *Can.* 2. *dist.* 4. nec actus *per se inhonestus*; quia talis lex non esset rationabilis. 2. Nec Legis *præceptivæ*, *prohibitivæ*, *vel punitivæ* materia esse potest actus *præteritus*, quomodo enim istæ Leges ad actus præteritos se extendent? id tamen convenit Legi *irritanti & declaratoriæ*, *c. cum tu de usur. c. fin. de sponsal.* 3. Legis *prohibitivæ* materia sunt non tantum mala in se, sed & actiones ex natura sua honestæ, in quantum bono publico vel certo fini disconvenientes sunt; sic die festo prohibetur labor servilis. 4. Lex *permissiva* non modo actiones ex se indifferentes indulget, sed & subinde inhonestas, non approbando sed tolerando. 5. Lex *punitiva* persequitur actiones Legum violativas.

Resp. 2. Materia Legis humanæ sunt regulariter actus *externi* & occulti tantum *per accidens*. *Deinde* actus mere interni & *per se* occulti sunt materia legis humanæ saltem *indirecte*, quia potest præcipere actum externum, v. g. auditionem sacri, ad cujus positionem necessarii sunt actus interni. *Demum* actus mere interni possunt etiam esse materia *directa* Legis humanæ *Ecclesiasticæ*. Ita Lacroix. *L.* 1. *n.* 652. Ratio, quia potestas pascendi fideles, item solvendi & ligandi a Christo data est generaliter sine restrictione ad actus externos, ergo & generaliter intelligi debet. 2. Ecclesia de facto varias Leges de actibus mere internis edidit: sic *Trid. sess.* 13. *in decreto de Sanctiss. Euchar.* prohibet aliter *credere*; NB. de Eucharistia, quam præsenti decreto explicatum. Videantur damnatæ ab Alexandro VII. & Innoc. XI. 3. Unde habetur, quod potestas legislativa necessario conjuncta sit cum coactiva? &c.

Q. 6. *Quæ sit causa finalis Legis?* Resp. Causa finalis seu finis legis est bonum commune Reipub. *Canon.* 2. *distinct.* 4. *L.* 1. *ff. de LL.* Et hoc bonum commune necessario omnis Lex respicere debet, & dum desi-

definit esse utilis Communitati, & ipsa cessat.

Q. 7. *Quænam sit causa efficiens Legum Ecclesiasticarum, sive, quinam possint Leges Ecclesiasticas condere?* Resp. 1. Leges *universales Ecclesiasticas* solus potest ferre summus Pontifex, etiam sine consensu aut consilio Cardinalium, vel Concilii Generalis. Ratio, quia in D. Petro potestas a Christo data est Papæ in totam Ecclesiam, ex qua etiam inferiorum respectu sui potestatem legislativam limitare, suspendere vel omnino auferre potest.

Resp. 2. Leges *Ecclesiasticas particulares* varii pro suo territorio ferre possunt, v. g. Episcopi etiam non consecrati pro tota diœcesi, *c.* 2. *de Constit. in* 6. Cardinales respectu Ecclesiarum sui tituli, *c.* 11. *de major. & obed.* Prælati Episcopo inferiores tam exempti habentes territorium, quam Prælati Ordinum Regularium, utpote qui habent respectu Religiosorum suorum jurisdictionem quasi Episcopalem, & potestatem gubernativam, Abbatissæ tamen hanc non habent.

Resp. 3. Variæ item Communitates Ecclesiasticæ leges condere possunt; v. g. Concilium Generale accedente Pontificis auctoritate pro tota Ecclesia: Concilia Nationalia, Provincialia, Diœcesana: Capitulum *Cathedrale* Sede vacante *c.* 16. *de major. & obed.* quod tamen nec juri Episcopali quæsito, nec competentibus Episcopo jure speciali præjudicare potest. Similis potestas ferendi Leges non competit Cardinalibus Sede Papali vacante, *c.* 3. *de elect. in* 6.

Resp. 4. Nec Imperator, nec alius Princeps sæcularis ferre potest leges concernentes Ecclesiam, rem sacram & spiritualem, vel personas Ecclesiasticas, præsertim si Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis sint onerosæ. Similes leges sunt imponentes Ecclesiis & personis sacris vectigalia, gabellas, collectas: excludentes a paterna successione in Religionem ingressos: prohibentes, ne bona immobilia vendantur, aut alio modo in Ecclesias alienentur, *c.* 7. 10. *h. t. c.* 49. *de sentent. Excomm. Bulla Cœnæ casu* 18. & ratio est defectus jurisdictionis in Laicis respectu Clericorum, a qua jure optimo exempti sunt Ecclesiastici juxta Trid. *sess.* 25. *cap.* 20. *de reform.*

Q. 8.

Q. 8. Penes quem sit potestas condendi Leges Civiles? Resp. 1. Pontifex pro subjectis jurisdictioni suæ temporali Leges Civiles condere potest, ut alius *Princeps sæcularis superiorem non recognoscens*; ultra territorium potestas illa legislativa *per se & directe* se non extendit. Ratio: quia nec ex Scriptura, nec ex aliis historiis id potest probari. *Deinde* potestas legislativa respicit essentialiter subditos, in civilibus vero & temporalibus fideles extra territorium Papæ existentes subditi ejus non sunt. *Demum* ex ipsa Pontificum confessione assertio patet, *can. 8. dist. 10. can. 6. dist. 96.*

Resp. 2. Imperator in regnis pleno jure sibi subjectis plenam habet potestatem condendi Leges Civiles, ut patet: in Imperio hodie cum consensu statuum. Ita habetur ex variis Imperii Recessibus & Imperatorum Capitulationibus.

Resp. 3. Principes & Status Imperii pro territoriis suis possunt ferre Leges particulares. *L. 9. ff. de J. & J.* etiam contrarias juri communi, idque vel ex concessione Imperatoris vel ex consuetudine: non possunt tamen Episcopi in suis diœcesibus ferre Leges Ecclesiasticas Juri Canonico communi contrarias ob ingens, quod intercurreret, animarum periculum in tali abrogatione Juris communis Ecclesiastici.

Q. 9. Ad quæ se extendat potestas humana Legislativa. Resp. 1. Nullus Legislator humanus sive Ecclesiasticus, sive Civilis potest Leges condere contra jus naturale vel divinum præceptivum. Ratio, quia sic inferior abrogaret vel relaxaret Legem Superioris, quod fieri nequit: dum itaque dispensatur v. g. in votis, non immutatur directe Lex divina, præcipiens, vota esse servanda; sed talis dispensatio vel fit potestate aliqua non mere humana; vel quia vota dependenter a voluntate humana obligant, hac per Superiores, quibus subjacet, immutata, per consequens & indirecte votum tollitur: vel denique quia vota aliter a DEO non acceptantur, quam prout ab Ecclesia sunt approbata.

Resp. 2. Jus naturale permissivum immutari potest a potestate Legislativa humana, v. gr. illi addendo aliquid; uti enim ars naturam, ita Lex positiva perficit naturalem.

Resp.

Resp. 3. Non potest Princeps cum præjudicio & diminutione juris subditorum *absque justa causa* aliquid statuere. Ratio, quia Princeps constitutus est a DEO non ut pro libito agat; sed ut justitiam colat. Vide *Ezech. c. 46. vers. 18. & 4. Reg. 10.*

Resp. 4. Pontifex habet quidem facultatem liberam disponendi de beneficiis Ecclesiasticis, *c. 2. de præb. in 6.* Non tamen res & jura locis & personis Ecclesiasticis quæsita pro arbitrio potest auferre, quia non est absolutus horum Dominus, sed tantum administrator. Plura habet Laur. *in for. benef. p. 2. q. 512.*

Q. 10. An leges humanæ obligare possint & obligent in conscientia? Resp. 1. aff. Ratio, quia Legislator humanus fert Leges nomine & auctoritate DEI, cujus vices gerit; ipsum etiam lumen naturæ dictat esse obtemperandum justa præcipienti; insuper posse obligare in conscientia, necessarium omnino est ad rectam Reip. gubernationem. Textus ex Scriptura sunt *Rom. 13. Hebr. 13. 1. Petri 2.* Illud tamen observandum, quod Leges humanæ *in re levi* non possint sub gravi culpa ex intentione Legislatoris obligare; quia intentio hæc Legislatoris esset iniqua, possunt tamen Leges humanæ in re gravi obligare sub veniali ex voluntate Legislatoris; quia hoc nec ratione materiæ gravis, neque ex voluntate Legislatoris, neque ex parte jurisdictionis repugnat.

Resp. ad 2. Omnis lex humana proprie talis semper in conscientia obligat saltem ad aliquid. Ratio, quia obligatio est de essentia Legis, ita ut Lex *pœnalis*, Lex *permissiva*, Lex *irritans*, Lex *fundata in præsumptione*, si maneat vera Lex, in conscientia obliget.

Q. 11. An & quando Lex pœnalis obliget in conscientia? Resp. 1. Datur Lex *mere pœnalis* quæ obligat ad pœnam tantum *temporalem* in conscientia, non ad ipsum actum vel omissionem actus; talis est, quæ vel facit mentionem solius pœnæ, v. g. *qui exportaverit frumentum, 50. fl. mulctabitur*; vel quæ prohibet actum, simulque minatur pœnam *sub disjunctione*, dicendo v. g. *vel nemo exportet frumentum, aut qui exportaverit 50. fl. mulctabitur*. Ratio assertionis, quia in arbitrio Legislatoris est, vel ad actum & pœnam simul, vel ad pœnam tantum obligare, si ergo utitur ver-

bis mere pœnalibus, recte censetur velle tantum ad pœnam obligare.

Resp. 2. Si Lex pœnalis sit *conjunctivæ mixta*, prohibendo actum & simul minando pœnam, v.g. *nemo frumentum evehat, & qui evexerit, 50. ff. mulctabitur*, ad ipsum actum & simul ad pœnam obligat, *nisi aliunde constet de mente Legislatoris*. Ratio, quia Legislator dum utitur verbis præceptivis vel prohibitionis, censendus est, uti potest, obligare ad actum ejusve omissionem. Sequitur hinc, quod Leges tributorum & vectigalium *per se loquendo* in conscientia obligent; & probatur tum ex Scriptura *Luc.* 20. & *Rom.* 13. tum ex ratione, quia Lege naturæ tenentur subditi ad alimenta Principi subministranda, sed tributa ad sustentationem Principis pertinent, ergo.

Q. 12. *Quid de Lege irritante dicendum?* Resp. 1. Non eo ipso, quod Lex prohibeat actum, etiam irritat illum, *c.* 16. *de Regular. c. un. de vot. in* 6. Ratio, quia hæc duo sunt valde distincta prohibere & irritare.

Resp. 2. Nec eo ipso, quod Lex irritet actum, etiam illum prohibet, ut quis in conscientia illum omittere teneatur: patet in testamento absque solemnitatibus facto, quod ita faciens non peccat; subinde tamen peccari potest ponendo actum irritum non vi legis irritantis, sed aliunde: sic, v. gr. emittens Professionem nullam non servata forma peccat, obligatione orta ex Lege naturali, qua quis tenetur actus Religionis valide præstare.

Resp. 3. Si lex irritans sit pœnalis, id est, inducat nullitatem in pœnam delicti, actus tali Legi contrarius *regulariter* non est irritus ante sententiam Judicis. Ratio, quia pœna ordinarie non incurritur ante sententiam.

Resp. 4. Si irritatio non est pœnalis, incurritur ante sententiam Judicis saltem in foro externo, sive actus Legi irritanti non pœnali contrarius nullus est in foro externo, est communis DD.

Resp. 5. Actus a Lege humana irritatus simpliciter, non hoc ipso irritus est in foro conscientiæ, sed in hoc parit obligationem; v.g. testamentum solemnitatibus destitutum in foro conscientiæ tenet, si constet certo de voluntate defuncti, ut hæres ex tali testamento capere possit. Rationes multæ afferri possunt; una est hæc: Lex

irri-

irritans actum ipso jure est correctoria juris & valde odiosa, ergo si irritet actum simpliciter tantum, quia exprimat satis, quod etiam velit irritare in conscientia, id non est asserendum &c. Posse tamen etiam quoad forum internum irritari actum debitis solemnitatibus destitutum, patet in Trid. annullante contractum matrimonii absque Parocho & testibus celebratum.

Q. 13. *An & qualiter Lex fundata in præsumptione obliget?* Resp. 1. Dum lex vel præceptum fertur ob præsumptionem aliquam facti particularis, si præsumptio falsa est, talis Lex seu præceptum non obligat. Ratio, quia cessat adæquatus finis legis & præcepti. Exempla habentur in *c.* 13. *de restit. spoliat. & c.* 44. *de sent. Excomm.*

Resp. 2. Dum Lex fundatur in præsumptione fraudis, damnificationis, vel alterius culpæ in quolibet simili actu particulari intercedentis, si constat de falsitate præsumptionis, non obligat Lex in conscientia. Ratio, quia præsumptio cedit veritati. *L. si Imperatores* 29. *ff. de probat.* Sic jus præsumit, quemcunque post quinquennium Professionis, eam alias invalide emissam ratificasse, & hinc Trid. *sess.* 25. *c.* 9. *de reform.* non permittit a Religione recedere, & tamen hac lege non tenetur, qui certo scit, se nunquam habuisse animum, illam ratificandi. Similes casus plures affert Leur. ad hunc tit. *Q.* 96. *num.* 3.

Resp. 3. Dum Lex seu præceptum fundatur non in præsumptione facti alicujus, v. gr. fraudis, negligentiæ, damnificationis intervenientis in particulari aliquo casu, vel etiam in quovis casu particulari, sed in universali periculo multarum fraudum &c. plerumque secuturarum, nisi certa legis cautio adhibeatur; talis, inquam, Lex non cessat obligare in utroque foro, licet hic & nunc in casu particulari constet, fraudem non intervenisse; sic matrimonium clandestinum, Professio ante decimumsextum annum edita, contractus pupilli sine tutore initi, &c. sunt & manent invalida. Quando autem Lex fundetur in præsumptione periculi ejusmodi communis, variant AA. nec regula satis certa datur.

Q. 14. *Lex fundata in fictione juris an obliget in conscientia?* Resp. Aff. Ratio, quia fundatur in naturali æquitate, ob quam aliquid disponitur in casu ficto, quod

observaretur in vero. Sic Canonicus v. gr. causa infirmitatis absens per fictionem juris præsens censetur in ordine ad percipiendos fructus beneficii, idque ob æquitatem naturalem, ne Clericus infirmus destituatur vitæ necessariis, & ne afflicto addatur afflictio, aut alii a statu Clericali suscipiendo deterreantur, *c.* 1. *& seq. de Cleric. ægrot.*

Q. 15. *Quinam obligentur Legibus Ecclesiasticis?* R. 1. Ecclesiasticis *universalibus* omnes baptizati adulti, rationis compotes, cujuscunque fuerint conditionis, *c.* 1. *de Constit. c.* 4. *de major. & obed. c.* 13. *de Judic.* Sequitur hinc, quod & Acatholici *per se loquendo* omnibus Legibus Ecclesiasticis teneantur, quia dum ingressi sunt Ecclesiam per baptismum, Christo ejusque Vicario sunt subjecti; secus tamen est de infidelibus, Judæis, Saracenis, Mahometanis; &c. quia in hos utpote nunquam subjectos deficit jurisdictio.

Resp. 2. Legibus Episcoporum seu Synodalibus tenentur omnes, qui ibi domicilium, vel quasi habent. Ratio, quia Episcopus est generalis pastor respectu suæ diœcesis. Exemptos tamen Regulares non stringunt Leges Episcoporum, nisi in casibus a Jure expressis. Ratio, quia exempti censentur esse extra territorium. Arg. *c.* 1. *de privileg. in* 6.

Resp. 3. Legislator, adeoque S. Pontifex nec *vi coactiva*, nec *directiva directe*, seu *vi legum suarum* obligatur LL. Ecclesiasticis; *non primum*, quia summa sedes a nemine judicatur, *can.* 7. *dist.* 21. nec à seipso quis proprie cogitur. *Non secundum*, quia nemo in se ipsum exercet proprie jurisdictionem; obligatur tamen Princeps ex quadam decentia & vi juris naturalis suis etiam Legibus, materiam communem & Legislatori æque ac subditis convenientem spectantibus, quæ tamen obligatio non statim est gravis, juxta *Less. L.* 2. *c.* 35. *dubit.* 5. *&c.* etsi materia gravis sit, quia ex deordinatione & perturbatione Reip. gravitas est desumenda, quæ per se loquendo hic non est.

Resp. 4. Pueri & puellæ post annum septimum ætatis completum regulariter obligantur Legibus humanis quoad culpam, non quoad pœnam. Ratio, quia tunc censentur habere usum rationis, ergo sicut Lege naturali obli-

obligatur, qui est rationis compos, sic & humana, nisi excipiatur, aut certum tempus obligationis, sicut in jejunio, determinetur: quod pœnam *ordinariam* saltem, non incurrant ante annos pubertatis, habetur *c.* 1. *& 2. de delict. puer.*

Resp. 5. Peregrini neque tenentur Legibus patriæ, a qua absunt; *quia extra territorium jus dicenti impune non paretur*, *c.* 2. *Constit. in* 6. neque *regulariter* Legibus particularibus loci, in quo ad breve tempus morantur; quia peregrini non sunt subditi, nisi in casibus a jure expressis arg. *c. nam & ego* 3. *de V. S. & L.* 18. *§. proinde ff. de judic.* eadem procedunt de vagis.

Q. 16. *Quinam obligentur LL. civilibus, & præcipue quid de Clericis dicendum?* Resp. 1. Uti S. Pontifex, ita & Legislator *Princeps* non tenetur Legibus *suis*, nisi ex quadam decentia *L.* 23. *ff. de Legat.* 3.

Resp. 2. Licet juxta dictum supra *h.* 1. *Q.* 7. Resp. 4. Clerici (idem est de Religiosis) non ligentur LL. civilibus, quibus sive directe, sive indirecte tantum immunitas Ecclesiastica læditur; iis tamen Legibus Civilibus *vi directiva* tenentur, quæ generaliter feruntur civibus, abstrahendo a Clericis vel Laicis, ac disponunt de re temporali omnibus communi, ac ad eorum mutuam societatem & conformitatem pertinente. Ratio, quia id exigit communio membrorum & tranquillitas Reip. Leges ejusmodi sunt statuentes formam contractibus, taxam mercibus, valorem pecuniæ. Oritur autem hæc obligatio vi juris naturalis & Canonum Leges has civiles recipientium & quoad Clericos approbantium.

Q. 17. *An & quando metus excuset ab observatione Legis?* Resp. 1. Si exigit bonum commune & necessitas Reip. v. g. ut inserviatur pestiferis habeantur vigiliæ &c. non excusat etiam metus gravis & periculum mortis a transgressione Legis, etiam humanæ tantum. Ratio, quia in tali casu aliter consuli non potest bono communi.

Resp. 2. Nullius mali, etiam mortis, metus excusat a transgressione præcepti naturalis prohibentis intrinsece malum: sic etsi te moriturum propterea scias, non licet mentiri, fornicari, occidere directe innocentem; vel etiam violare jejunium, si id in contemptum Religionis peteretur.

Resp. 3. Si actiones solo jure positivo, divino vel humano præceptæ vel prohibitæ speciales sunt, v. gr. communicatio cum excommunicato, auditio sacri, recitatio horarum, integritas confessionis, *regulariter* excusat metus & jactura gravis. Nota *regulariter*; quia & tales leges obligant, dum vel earum observantia hic & nunc est necessaria ad bonum publicum, vel cederet in contemptum Religionis, potestatis clavium &c.

Resp. 4. Si vel præcipiuntur vel prohibentur a Lege divina aut humana pertinentia ad bonum commune vel necessitatem Reip. vel spectantia ad communem ritum Sacramentorum, quicunque demum metus incutiatur, a transgressione non excusat; sic quocunque metu proposito teneor consecrare sub utraque specie, in pane azymo in Ecclesia latina, in vestibus sacris; quia bonum commune cuilibet speciali est præferendum.

Q. 18. *Quæ & qualis ignorantia excuset a Legis observatione?* Resp. 1. Ignorantia *invincibilis* Legis ignorantem in foro *interno* excusat a culpa & pœna: ideo *a culpa*, quia ignorantia tollit voluntarium, & præcepto, quod nescio, parere non possum: *a pœna*; quia cessante culpa pœna pariter cessare debet, juxta *Reg. jur.* 23. *in* 6.

Resp. 2. Qui legem quidem scivit, pœnam tamen adjectam nescivit, eam non incurrit, si sit *medicinalis*, v. gr. excommunicatio, vel alia censura; quia ad hanc incurrendam requiritur contumacia, & virtualis saltem contemptus; secus, si sit *vindicativa*.

Resp. 3. Si lex sit vere pœnalis, & pœnam intendat principaliter in eum finem; ut puniatur delictum, & homines intuitu hujus pœnæ absterreantur a delictis hujusmodi perpetrandis, probabiliter non incurritur pœna, quæ ignoratur annexa esse delicto, contra legem humanam commisso. Ratio, quia alias delictum inæquale, nimirum scientis legem & pœnam, & scientis legem tantum æqualiter puniretur, quod non. Vide Sanch. *Libr.* 3. *dist.* 19. *nu.* 9. & 11.

Q. 19. *Quid circa interpretationem Legum notandum?* Resp. 1. *Interpretatio legis* est ejus declaratio, qua declaratur, legem ad hunc vel illum casum esse extensam, vel non extensam. *Auctentica* est, quæ fit per aliam le-

gem

gem ad declarandam priorem latam, vel ab ipso Legislatore, vel ab ejus successore. *Usualis*, quæ per usum & consuetudinem est introducta. *Doctrinalis*, quæ fit arte & peritia Interpretum & DD. & subdividitur in *declarativam*, *extensivam pure vel comprehensivam tantum*, ac in *restrictivam*, quæ est cum interpretamur aliquem casum particularem propter suas circumstantias in lege universaliter lata non comprehendi, & hæc dicitur *Epykia*.

Resp. 2. Per interpretationem lex extendi debet ad casus similes (modo late & aliquo modo significentur per verba legis) si in iis reperiatur eadem ratio, sive identitas rationis, ita ex *L. 9. §. 2. ff. de edendo. & L. 32. ff. ad L. Aquiliam* habet deductum axioma, *ubi eadem est ratio, eadem est legis dispositio*. Patet etiam ex *Nov.* 115. ubi quod committens filius incestum cum Noverca exhæredari possit, dicitur: quæ Lex ob rationem datam extenditur ad filium cum matre incestum committentem. Assertio regulariter non procedit in exorbitantibus & odiosis, nisi detur inter personas correlatio, vel talis connexio, ut unum in altera contineatur tanquam pars in toto, vel alias sequeretur absurdum.

Resp. 3. Judices in judicando possunt ac debent legem extendere ad casus similes, ubi reperitur etiam tantum paritas rationis. *L.* 10. 12. *&* 13. *ff. de LL.* ubi ratio datur, quia non possunt omnes casus sigillatim in legibus exprimi.

Resp. 4. Per Epykiam licite restringitur lex, si 1. alias lex in casu particulari fieret iniqua; sic lex præcipiens reddi depositum, non vult, ut furioso gladius depositus reddatur. 2. Si lex in casu quodam particulari præciperet quid nimis arduum. Sic lex jejunii non obligat in casu gravis infirmitatis. 3. Si prudenter credi possit, noluisse Legislatorem in hoc vel illo casu obligare. *Proceditque* hoc non tantum in Lege humana, sed & in aliquibus Legibus divinis & naturalibus. Exempla sunt *Jud.* 11. *& Matth.* 12. Non tamen procedit in Legibus *irritantibus*: ita dicitur, matrimonium clandestinum nullum esse ob quamcunque etiam urgentem causam præsentia Parochi & testium defuerit. Ratio, quia leges irritantes non attendunt ad casus particulares, sed ad rationem tantum cummunem. Deinde nulla res potest subsistere sine forma

ſubſtantiali, ergo in nullo caſu abſque diſpenſatione poteſt irritatio ceſſare, quæ oritur ex defectu talis formæ.

Q. 20. *Quot modis Lex ceſſet?* Reſp. 1. In genere: tribus, ceſſatione finis, abrogatione, diſpenſatione.

Reſp. 2. In ſpecie; ceſſat Lex ceſſante *fine Legis intrinſeco & adæquato*. Ratio, quia ita ceſſat eſſentiale conſtitutivum Legis, ergo & ipſa Lex.

Reſp. 3. *Abrogatione* [quæ eſt totalis ceſſatio & ſublatio Legis, *cum derogatio* ſit particularis Legis imminutio] ceſſat Lex; ſi vel contraria priori Legi introducatur conſuetudo; vel Legem latam revocet Legiſlator, ejus Succeſſor, aut Superior: Inferior non poteſt, niſi forte ex privilegio vel præſcripta conſuetudine, abrogare Legem Superioris, *c. 7. & c. 16. de majorit. & obed.* Poteſt tamen Legem propriam vel ſtatutum a Superiore confirmatum confirmatione ſimplici & concernens favorem non publicum, ſed proprium abrogare. Ratio, quia non debet judicari, velle ſuperiorem beneficium invito obtrudere, & ad favorem recipiendum obligare nolentem.

Reſp. 4. *Diſpenſatione* [quæ definitur eſſe relaxatio alicujus juris, ſeu exemptio alicujus ab obligatione] ceſsat Lex, dum ii, qui poſsunt, in caſu aliquo particulari relaxant Legem, v. g. Legislator ipſe, Succeſsor, Superior, & cui vel tacite vel expreſse poteſtatem diſpenſandi delegavit. Hinc 1. S. Pontifex poteſt diſpenſare in omni lege *Eccleſiaſtica* utpote Superior. 2. Epiſcopi extra caſus expreſse vel tacite ipſis permiſsos in Lege Eccleſiæ univerſali diſpenſare non poſsunt, *c. 16. de major. & obed. Clemen. ne Romani. 2. de elect.* 3. Circa quos exercetur diſpenſatio, debent eſse ſubditi, poteſt tamen habens facultatem diſpenſandi ſecum ipſo diſpenſare. Ratio, quia diſpenſatio eſt actus juriſdictionis voluntariæ, quæ diſtinctionem perſonarum non requirit. 4. Abſque juſta cauſa *valide* diſpenſat Legiſlator; quia ex voluntate ejus integre Lex pendet, non tamen licite. Trid. *ſeſſ. c.* 18. Ratio, quia talis Legiſlator imprudenter abutitur ſua poteſtate; committit aliquo modo crimen acceptionis perſonarum; anſam præbet querelis aliorum, vel etiam contemptui Legum, quæ omnia ſunt contra rationem. Ergo.

TITU-

TITULUS III.

De Rescriptis.

Q. 1. *Quid sit rescriptum & quotuplex?* Resp. ad 1. Rescriptum *generice* sumptum est responsum vel a Principe vel ab alio datum in scriptis ad alterius consultationem, relationem, supplicationem. *Specifice* acceptum restringitur ad responsa scripto data a Principe. Si responsiones a Principe dentur *secundum jus*, dicuntur rescripta *specifice* sumpta, & quidem *stricte* talia, cum ita excludatur *privilegium & dispensatio*. Si vero comprehendant, ut fit in hoc titulo, omnia rescripta *secundum*, *præter*, *& contra jus*, dicuntur rescripta pariter *specifice* accepta, sed *late*. Sumptum tamen hoc etiam secundo modo rescriptum differt a *vivæ vocis oraculo*, ab *epistola decretali* secundum dicta *q.8. proœm.* a *Brevi Apostolico*, sed nonnisi accidentaliter, cum hoc sit compendiosum paucisque verbis expeditum rescriptum, exprimens in cera rubra sigillum Papæ cum subscriptione, *datum sub annulo Piscatoris*; a *Constitutione*, quod hæc feratur in genere, ut exinde casus particulares deduci queant; rescriptum vero detur ad instantiam partium, ut a paritate tantum rationis liceat argumentari. Rescripto non absimile est *præjudicium*, quod desumitur ex sententia Judicis.

Resp. ad 2. Celebrior rescriptorum divisio est in rescripta gratiæ & justitiæ. *Rescripta justitiæ* sunt, quæ dantur ad delegationem & decisionem causarum, *c.22.h.t.* *Rescripta gratiæ*, quæ ex gratia & liberalitate Principis procedunt, sive conceduntur ad obtinendam aliquam gratiam aut beneficium. Dicuntur *beneficialia*, *vel litteræ beneficiales*, *mandata Apostolica de providendo*, *gratiæ exspectativæ*, quæ versantur circa collationes, resignationes, aliasque dispositiones circa beneficia. Quid de exspectativis statuat Trid. *sess. 24. c. 19. de refor.* vide. His addi possunt rescripta *mixta*.

Q. 2. Quis concedere rescriptum possit, in qua materia, contra quem? Resp. ad 1. Solus & omnis Princeps superiorem non recognoscens, qualis v.g. est S. Pontifex

in

in spiritualibus, Imperator, Rex, eorumque Cancellarii, *c.* 10. *h. t.* Inferiorum ad aliorum instantiam factæ concessiones rectius vocantur litteræ commissionis, restitutionis, excommunicationis, citatoriæ, inhibitoriæ; ut ex *c.* 25. *h. t.* notat Vallens.

Resp. ad 2. Rescriptum impetrari potest super rebus omnibus, quæ in judicium deducuntur, quæve ex officio vel gratiâ concedi possunt. Vallens, *h.* §. 4. *num.* 3. Procedit responsio, quod cum limitatione ad certos debitores & creditores juxta *Recessum Imper.* de an. 1548. & 1577. possint impetrari, adeoque & concedi *rescripta moratoria*, vi quorum debitores non teneantur satisfacere creditoribus ad certum tempus, quod est quinquennium, *L.* 4. *cod. de prec. Imper. offer. L. fin. cod. qui bon. cedere.*

Resp. ad 3. Contra quemcunque impetrari potest rescriptum, modo sit subjectus jurisdictioni concedentis. Si tamen in rescripto addita sit clausula: *& quidam alii.* It. *res aliæ*, vi talis rescripti conveniri non possunt personæ digniores, neque negotia expressis graviora, *c.* 15. *h. t.*

Q. 3. *A quo possit impetrari rescriptum?* Resp. a quocunque specialiter non prohibito, juxta vulgatum axioma: *concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur*; quod procedit in materia communiter non prohibita, qualis est hæc. Prohibentur autem 1. servi. *L.* 1. *cod. de prec. Imper. off.* sub certis tamen limitationibus. 2. Falsi vel jam revocati Procuratores, *c.* 33. *h. t.* 3. Hæretici. *L.* 2. *cod. de SS. Trin.* Quod tamen in foro sæculari, in quo tolerantur, non amplius procedit. 4. Excommunicati excommunicatione *majori* *c.* 26. *h. t.* etiamsi sint occulti tantum, impetrare non possunt rescriptum, ita quidem ut ab ejusmodi excommunicato impetratum ipso jure sit nullum citra omnem exceptionem *c. ipso jure* 1. *h. t. in* 6. Ratio, quia excommunicatio secum trahit executionem, & Leges, quæ privativum effectum habent, aut simpliciter inhabilitatem in actum inducunt, statim absque omni sententia obligant. Valet tamen impetratio rescripti ab excommunicato super ipsa causa excommunicationis, *cit. c.* 1. *h. t. in* 6. Item si excommunicatio sit minor, aut conditionata: si Papa excommunicationis conscius rescripsit: si rescriptum ab Episcopo vel alio

alio Papa inferiore concessum; cum nomine rescripti absolute prolati non veniant litteræ ab inferioribus concessæ: si excommunicatus rescriptum impetravit ab Imperatore vel alio Principe sæculari; quia in præsenti titulo sermo maxime est de rescriptis Papalibus.

Q. 4. An quis non tantum pro se, sed & pro alio rescriptum impetrare possit? Resp. 1. De rescriptis gratiæ aff. etiamsi petens mandatum petendi non habeat. *L. 6. cod. de prec. Imperi. offer.* Nemo tamen pro absente vel ignorante beneficium potest acceptare, quia acceptatio est actus personalis, ab eo, cui facta est gratia, præstandus, *c. 17. de præb. in 6.* Sufficit tamen ratihabitio.

Resp. 2. De rescriptis justitiæ neg. *c. 28. §. sunt & alii & c. 33. h. t.* adeò ut tale rescriptum sit ipso jure irritum. *L. 24. C. de Procurat.* Si tamen vel personæ conjunctæ sint, dummodo de rato caveant, vel Procurator generalis ad lites constitutus nomine proprio impetrare velit rescriptum, vel si consuetudo alicubi sit, prout Pirh. esse testatur in Curia Romana, poterunt a quibuslibet extraneis personis rescripta etiam ad lites sine speciali mandato impetrari.

Q. 5. Quæ sit forma rescripti? Resp. Hæc in legitima ejusdem expeditione consistit, ad quam requiritur 1. ut nomen Pontificis vel Imperatoris, annus Incarnationis, Pontificatus (si sit Rescriptum Pontificium) vel Imperii (si Imperatoris) dies expeditionis exprimatur, *c. 7. h. t. c. 6. de fide Instrum.* 2. Ut observetur stylus Curiæ, quo Pontifex Patriarchas, Archi-Episcopos *Fratres*, Laicos autem, quicunque sint, *Filios* appellat. 3. Ut rescripta gratiæ bullentur cum filo serico rubro & croceo, justitiæ cum filo cannabis, in quo pendeat plumbum, *c. 6. de crim. falsi.* 4. Ut de Jure communi imperiale rescriptum scribatur scriptura purpurea, &c. juxta *L. 6. cod. h. t.* sed hæc forma abiit in desuetudinem. 5. Ut quodlibet rescriptum interinetur seu approbetur ab Ordinariis seu Commissariis, num petita sint vera. Ratio, quia in omni rescripto Pontificio subintelligitur clausula: *si preces veritate nitantur*, vel *si ita est*: quam rescripta Imperialia, ut valeant, expressam habere debent.

Q. 6. Quid de narratione & conclusione rescripti observandum? Resp. 1. Quodlibet rescriptum constat *narratio-*

ratione, *supplicatione* & *conclusione*. *Narratio* facta a supplicante est propositio eorum, ob quae quis nititur obtinere rescriptum; haec, si exigatur, probari debet, *L. 5. C. de fide Instrum.* facta a rescribente est vel summaria repetitio narrationis a supplicante positae, vel nova expressio rerum, quas incidenter commemorat rescribens. Haec narrata itidem nihil probant, nisi vel rescribens intentionem suam in iis fundaverit, vel aliquid faciant ad causam principalem rescripti. *Clem. un. de probat. c. 10. de privil. in 6.*

Resp. 2. *Conclusio*, quae & a Practicis *dispositiva* dicitur, est praecipua pars rescripti, in qua rescribens mentem suam cum debitis clausulis exprimit: hic ipse ordo verborum est de forma substantiali rescripti, ut si in rescripto mandentur plura, id prius sit expediendum, quod prius praecipitur; secus gestum est ipso jure irritum *c. 22. h. t.* Item si modus procedendi *de novo* a delegante praescribitur, sive alius, quam a jure communi requiratur, tali forma non servata actus est irritus *c. cit.* Ratio, quia cum delegatus non aliam habeat facultatem, quam quae ei a delegante conceditur, censetur delegans non aliam huic facere potestatem, quam sub isto modo vel conditione.

Q. 7. Quaenam sint exprimenda in petendis rescriptis justitiae? Resp. seqq. Rescriptum jam prius obtentum in eadem causa *c. 3. h.* distantia ultra unam dietam, si ultra hanc reus ex propria dioecesi extrahatur, *c. 11. h. t. in 6.* conditio personae privilegiatae, si contra talem impetretur rescriptum *c. 38. de off. jud. delegat.* lis pendens, & multo magis sententia lata vel appellatio interposita *c. 12. b. t.* transactio vel pronunciatio arbitri, si alterutro modo jam causa finita sit. Demum diffamatio vel aequivalentia huic indicia, *c. 21. §. tertiae c. 24. de accusat.* si nimirum in rescripto praecipiatur inquisitio specialis contra aliquem.

Q. 8. Quaenam sint exprimenda in rescriptis beneficialibus petendis? Resp. 1. Beneficium prius obtentum, *c. 17. h. t.* etiam tenue, *c. 42. h.* etiam Vicaria perpetua, *c. 27. eod.* imo & pensio in titulum beneficii data, quia succedit in locum beneficii. 2. Qualitas beneficii antea obtenti, v. gr. an sit Dignitas vel personatus, *c. 8. h. t.* an curatum, *c. 16. de praeb. in 6.* &c. 3. Valor seu quantitas redituum beneficii juxta stylum Curiae Romanae, juxta quem ta-

men omnes Canonicatus Germaniæ non excedunt 24. Ducatos, ut evitentur Annatæ. 4. Modus, quo vacat beneficium, *c.6. b.t. in 6.* 5. Jus vel ad vel in beneficio tertio cuidam forte competens, imo & possessio colorata; *c.6. de conceff. præb.* 6. Rescriptum alterius vel a petente vel a tertio impetratum, *c.31. b. t.* 7. Patrimonium quod habet petens, si in *forma pauperum* petatur. 8. Si petatur rescriptum sub *forma gratiosa*, habilitas vel potius defectus, quo absque dispensatione redditur incapax beneficii.

Q. 9. *Quibus modis vitientur rescripta?* Resp. Non tantum, quando dicta in quatuor præced. qq. non observantur, sed & 1. Dum aperte peccatur graviter in latinitatem, *c.11. b. t.* 2. Si contineat rescriptum rasuram in parte quadam substantiali, *c.6. de fide Instrum.* 3. Si mandatur aliquid nimis durum, aut a recta ratione alienum, *c.5. b. t.* 4. Si omnes causæ, præsentes & futuræ per rescriptum uni alicui, vel certis quibusdam judicibus committerentur, *c.10. b. t.* exceptis tamen Judicibus *Conservatoribus*. Vel si Judex incertus & ad arbitrium impetrantis eligendus daretur, non addita clausula: *ex certa scientia*. 5. Si sit contra jus commune, contra præjudicium tertii, vel derogans juri aut privilegiis alienis, nec faciens expresſam de iis mentionem &c. 6. Præcipue vitiantur rescripta per *obreptionem*, quæ proprie committitur per narrationem vel expressionem falsi; & per *subreptionem*, quæ fit per reticentiam sive suppressionem veri, quod nimirum intrinsece ad negotium pertinet, & exprimi debeat juxta *Q.* 7. & 8.

Q. 10. *Qua ratione per ob- & subreptionem vitientur rescripta?* Resp. 1. Rescriptum gratiæ æque ac justitiæ ob- vel subreptitie per dolum, fraudem, & malitiam obtentum est ipso jure nullum, *c.15.* & 20. *b. t.* etiamsi expressio falsi vel supressio veri non fuerit causa finalis concessi rescripti, modo pertineat ad substantiam rei petitæ. Arg. ex *cit. tex.* qui non distinguunt, an dolus habeat rationem causæ finalis, an impulsivæ.

Resp. 2. Rescriptum tam justitiæ quam gratiæ nullum est, si suppressa, etiam absque dolo, veritas, aut expressa falsitas talis sit, ut ea cognita Pontifex negaturus fuisset rescriptum. De rescripto justitiæ habetur ex *c.20.*

b. t.

h. t. de rescriptis gratiæ arg. ex *cap.* 19. *eod.* est tamen distinctio hoc casu inter nullitatem utriusque rescripti facienda.

Resp. 3. Si suppressa veritas aut expressa falsitas non ex dolo, sed ignorantia aut simplicitate talis sit, ut adhuc ea cognita Pontifex rescriptum concessurus fuisset, rescriptum *justitiæ* non vitiatur, sed poterit & debebit eo casu Judex delegatus procedere, non quidem secundum formam præscriptam, sed ordinariam. Arg. *ex c.* 20. *cit.* Idem obtinet in rescriptis *gratiæ c.* 14. *§. nos igitur de præbend. in* 6. nisi expressio veritatis vel ex stylo Curiæ vel jure communi tanquam forma requirantur, ut *in c.* 23. *de præb. in* 6.

Q. 11. *An vitiata una parte rescripti ob dolosam sub- vel obreptionem totum rescriptum vitietur?* Resp. Valde probabiliter cum Pichler defenditur affirmativa, etiamsi partes rescripti ceteræ connexæ non sint cum parte ob- vel subreptionem continente. Ratio ob verba *c.* 20. *h. t. nullum ex illis litteris commodum consequantur*, ubi *τὸ nullum* includit negationem universalem, *c.* 15. *eod. mendax precator penitus NB. careat impetratis*.

Q. 12. *Intra quod tempus præsentanda sint rescripta?* Resp. 1. Rescripta justitiæ tamdiu durant, quamdiu & actio durat, & de se sunt perpetua. *L.* 2. *C. de divers. rescript.* non obstat *c.* 9. *&* 23. *h. t.* dum enim ibi ponitur tempus unius anni, intra quem præsentandum rescriptum, intelligitur de casu impetrati ab adversario secundi rescripti.

Resp. 2. Rescriptis etiam gratiæ ad beneficia de jure communi tempus certum statutum non est; unde ne quidem morte concedentis exspirant, *cap.* 9. *de offic. delegat. in* 6. Si tamen præfixum sit certum tempus, illud servandum. Vide Constitutionem Gregorii XIII. *Humano*, editam anno 1583. & Concordata Germaniæ *§. De ceteris*.

Q. 13. *Quodnam tempus inspiciendum in rescriptis?* Resp. 1. In rescriptis justitiæ in ordine, ut delegato conferatur jurisdictio, vel ab eo auferatur, attendendum est tempus *præsentatæ*, id est tempus, quo tales litteræ delegato sunt præsentatæ: dum autem quæritur, utrum valide sit impetratum rescriptum; vel dum dubitatur, ad

quas

quas causas se extendat, inspiciendum tempus *datæ*; hoc est, tempus, quo litteræ Apostolicæ in Curia Romana sunt expeditæ. *Clement. fin. h. t.*

Resp. 2. In rescriptis gratiæ *regulariter* inspiciendum est tempus *datæ* c. 7. *b. t.* & *c. 9. eod. in 6.* Exceptiones vide apud Schmalzgrueber *h. t. num. 23.*

Q. 14. Qualis interpretatio facienda in rescriptis? Resp. 1. Rescripta omnia juxta intentionem concedentis, colligi solitam tum ex verbis, tum ex praxi Curiæ, sunt accipienda.

Resp. 2. Si perpensis omnibus mens rescribentis maneat dubia, rescripta *justitiæ* explicari debent secundum jus commune, etiamsi verba debeant aliquo modo improprie sumi, *c. 18. b. t.* Deinde debent utpote odiosa & detrahentia jurisdictioni Ordinarii stricte sumi, ut a persona ad personam in rescripto non expressam, &c. non expendantur, *c. 32. & 40. de off. deleg.*

Resp. 3. Rescripta *gratiæ* sive *ad beneficia* pariter sunt strictæ interpretationis, *cap. 4. de præb. in 6.* Ratio, quia impetratio talis per ambitionem fieri solet. Hinc qui impetravit rescriptum ad beneficium proxime vacaturum, vi hujus rescripti non impetrabit beneficium, quod modo post datum rescriptum est erectum. *Clem. fin. h. t.* Similia vide in *c. 4. de præb. in 6. & c. 6. b. t. in 6.* Si tamen litteræ beneficiales vel sint concessæ motu proprio, vel in compensationem damni, forte occasione Ecclesiæ perpessi, patet, quod aliquando majorem mereantur favorem, quam si ad alicujus instantiam fuissent impetratæ.

Resp. 4. Etiam dispensationes sunt strictæ interpretationis. *Reg. jur. 141. ff. & 28. in 6.* Ratio, quia dispensatio est relaxatio juris communis & contra jus. Præterquam autem, quod varie limitetur responsio, illud communiter receptum est, facultatem ad dispensandum datam esse late interpretandam. Ratio, quia talis concessio meram continet gratiam, quæ nec juri communi, nec privatorum præjudicat.

Q. 15. Quinam possint ac debeant esse executores rescriptorum? Resp. Si sint rescripta emanata a Sede Apostolica, ejusve Legatis (in Ordinariorum rescriptis id observandum non est) item si rescripta *causæ cognitio-*

nem

nem & jurisdictionem in foro externo requirant, sive deinde sint rescripta justitiæ, sive gratiæ, executio *de Jure communi* dari non potest, nisi personis dignitatem Ecclesiasticam aut personatum obtinentibus, vel Cathedralium Ecclesiarum Canonicis, *cap. statutum*, 11. §. *sancimus*, *h. t. in 6.* Qui tamen rescripta *gratiæ* intra 30. dies numerandos a facta præsentatione executioni mandare debent, nisi obstet legitimum aliquod impedimentum; si ulterius differant, impetrans propter hoc gravamen ad delegantem poterit appellare, *cap. 26. §. ult. de off. deleg.*

Q. 16. *Qualiter exspirent rescripta?* Resp. Vel *renunciatione?* quia quilibet rescripto in solius sui favorem concesso renunciare potest. Vel *revocatione concedentis*, cujus revocationis exemplum habetur *in cap. fin. h. t. in 6.* & potest Princeps vel Judex Ordinarius etiam inferior jurisdictionem per rescriptum concessam revocare, si revocatio non fiat in damnum tertii vel mandatarii, etiam re non amplius integra. *L.* 58. *ff. de jud.* Vel *morte concedentis*; ubi tamen inter rescripta justitiæ & gratiæ discrimen faciendum; illa, si rescribens re adhuc integra moriatur, exspirant *c.* 20. & 30. *de off. deleg.* hæc scil. rescripta gratiæ *jam facta* non exspirant morte concedentis, v. gr. Papæ, *c.* 9. *de off. deleg. in 6.*

TITULUS IV.

De Consuetudine.

Q. 1. *Quid sit consuetudo, quotuplex, & quæ ejus ab aliis differentia?* Resp. ad 1. Consuetudo est jus non scriptum diuturnis populi moribus cum aliquo Legislatoris consensu introductum. Et ita definitur consuetudo *juris*. Consuetudo *facti* est ipse frequens usus seu actus frequentati & soliti fieri ab aliqua Communitate, ejusve majori parte.

Resp. ad 2. Præter divisiones alias, quod v. g. alia sit consuetudo *Canonica*, alia *Civilis*; alia *generalissima*, *generalis*, & alia *specifica*, dividitur præcipue in consuetudinem *secundum Legem*, quæ Legem scriptam supponit,

nit, & observando confirmat: & in consuetudinem *præter legem*, quæ inducit jus, ubi lex necdum erat: & contra *legem*, sive quæ est Legi contraria. Differt consuetudo 1. *a Traditione*, quod consuetudo ab usu ortum habeat, traditio autem ab institutione alicujus potestatem habentis, ab eoque per modum regulæ data sit & promulgata tunc præsentibus, & deinceps velut per manus posterorum ac successorum tradita usque nunc perseveret. 2. *a stylo Curiæ, & fori* tanquam includens ab incluso, vel tanquam genus a specie. 3. *a Lege*, quia Lex ex publicæ potestatis expressa & publice promulgata ordinatione vim habet, consuetudo ex usu tacite approbato a Legislatore. 4. *a præscriptione*, nam hæc respicit personas privatas, vel si procedat contra Communitatem, hanc tanquam personam particularem considerat: consuetudo respicit communitatem qua talem, quam obligat: consuetudo parit Legem: præscriptio dominium: consuetudo requirit consensum Principis saltem tacitum; præscriptio non requirit consensum ejus, contra quem præscribitur: in præscriptione requiritur b. f. & titulus; non in consuetudine, sed tacitus populi ac Principis consensus huic pro titulo est.

Q. 2. *Quænam requirantur conditiones ad introducendam consuetudinem vim legis habentem? Resp.* quatuor: 1. Ut sit rationabilis. 2. Ut duraverit tempore requisito. 3. Ut intercesserit debita actuum frequentia. 4. Ut adsit consensus Legislatoris.

Q. 3. *An debeat & quomodo possit esse rationabilis consuetudo?* Resp. ad 1. Debere consuetudinem esse rationabilem, patet tum ex *L. 1. C. quæ sit longa consuet. L. 39. ff. de LL. c. fin. b. t. c. 2. eod. in 6.* tum ex ratione: quia consuetudo obtinet vim legis, lex debet esse rationabilis; ergo.

Resp. ad secundum Consuetudinem etiam contrariam legi, si habet reliqua requisita, posse esse rationabilem, habetur *c. fin. b. t.* & ex paritate Legis posterioris contra priorem conditæ.

Resp. ad secundum. 2. Erit rationabilis consuetudo, si sit de re honesta & utili Reip. *alii* dicunt, tunc fore rationabilem, quando de re illa, de qua est con-

ſuetudo, juſta foret lex noviter condita, priore, ſi qua extabat, mutata, *alii* cum Reiffenſtuel *h. t. nu.* 34. tunc rationabilem futuram conſuetudinem ajunt, dum neque juri naturali, nec divino, neque rectæ rationi, aut bonis moribus adverſatur: nec peccandi licentiam præbet, aut occaſionem: ſed vel coincidunt hæ explicationes cum noſtris, vel longiores ſunt, ſed per viam remotionis procedunt.

Q. 4. *An conſuetudo ſit hoc ipſo irrationabilis, quod ei jus poſitivum reſiſtat*. Reſp. 1. Aff. Si jus poſitivum conſuetudinem penitus reprobet ut corruptelam. Eſt communis ex *c.* 7. *& fin. h. t.*

Reſp. 2. Si Lex ſimpliciter prohibeat introduci conſuetudinem, non tamen eam damnet ut irrationabilem. Lauren. ait, *h. t. qu.* 376. *n.* 2. ad hunc finem cenſendam eſſe irrationabilem, ut contra legem ordinario tempore non poſſit induci: eo quod in tali caſu deſit conſenſus legalis ad valorem conſuetudinis neceſſario requiſitus, cum lex ſemper loquatur: dicit tamen *ibidem* contrarium æque eſſe probabile, ſcil. *ordinario* tempore poſſe introduci conſuetudinem, quæ vetita ſit introduci: rationem reddit, poſſe talem conſuetudinem nec directe, nec indirecte, contrariam eſſe Legi divinæ, aut naturali: poſſe item intra ordinarium tempus evadere non nocivam, ſed utilem Reip. ergo.

Reſp. 3. Dum Lex derogatoria conſuetudinis utitur clauſula: *non obſtante conſuetudine quacumque contraria*, extendi ſolum debet ad conſuetudines tempore Legis exiſtentes, non ad futuras: adeoque poteſt de novo introduci conſuetudo contra talem Legem. Ratio, quia, cum clauſula dicta commode intelligi poſſit de conſuetudinibus tunc exiſtentibus, de iis tantum intelligi debet, cum correctoria legis velut odioſa non ſint extendenda.

Q. 5. *Quodnam tempus requiratur ad conſuetudinem?* Reſp. Tempus in omni conſuetudine *pure* tali, ſive per illam abrogetur Lex, ſive nova conſtituatur, ſive conſuetudo civilis, ſive Eccleſiaſtica ſit, ſive Princeps ſit præſens, ſive abſens, eſt decennium. Ratio, Jura requirunt ad conſuetudinem tempus longum; tale eſt decennium. *L. ult. cod. de præſcript. long. tempor. §.* 1. *Inſt.*

Inst. de usucap. c. ult. h. t. ergo. Decennium verò illud debet esse continuum; quia si interrumpitur, jam non durat decennio. Alii æque probabiliter tempus ad consuetudinem requisitum arbitrio judicis relinquunt, quia jus nullibi satis certum tempus determinat. Ubi & *nota* consuetudinem præscribi nihil esse aliud, quam eam (scil. *consuetudinem facti*, sive actus, per quos nascitur *consuetudo juris*) continuari tempore ad præscriptionem requisito, & consuetudinem scil. *juris*, esse præscriptam, significare eam esse obtentam per cursum temporis requisiti ad præscriptionem.

Q. 6. Quales possint, aut debeant esse actus, per quos introducitur consuetudo? Resp. 1. Per actus etiam malos & *lege humana* prohibitos introduci potest consuetudo. Ratio, quia illi actus non concurrunt tanquam causa ad introducendam consuetudinem legis abrogativam, sed ut indicium voluntatis populi, obligationem legis excutere volentis. Arg. etiam ex *l.* 32. *§.* 1. *ff. de LL.* Demum ad consuetudinem contra legem requiritur, ut frequententur actus animo abrogandi legem, *ut respons. seq.* dicetur, sed hic animus haberi non potest sine scientia legis & consequenter m. f. ergo.

Resp. 2. Debent actus esse voluntarii, sine ignorantia, errore, metu, sed populus scire debet, quod lex sit lata, ut illa per consuetudinem abrogetur, vel quod nulla adhuc lex extet, ut circa rem illam consuetudo vim legis habens constituatur. Ratio; quia nullus actus nisi voluntarius consensum populi, per quem exurgit consuetudo, indicat.

Resp. 3. Actus debent procedere *ex intentione inducendi obligationem*; quia actus non operantur ultra intentionem agentium. *L.* 19. *ff. de R. C.* Dum consuetudo est *præter legem* & tendit *ad obligationem*, in dubio non præsumitur animus consuetudinem introducendi; nisi vel 1. res ardua uniformiter a Communitate observetur, quia difficilia a multis non solent circa obligationem observari: vel nisi 2. res sit valde utilis bono communi: vel 3. nisi populus ex transgressione scandalizetur, & similes causæ sunt, ob quas jam olim præsumebatur introducta consuetudo recitandi Breviarium, nulla adhuc lege extante.

Resp. 4. Actus debent esse *externi*, cum agatur de consuetudine externa, & *publici*, *non* tamen *judiciales*; quia per actus publicos, licet extrajudiciales, satis manifestatur consensus populi, qui est anima consuetudinis.

Resp. 5. Actus debent esse *uniformes*, hoc est, a majori saltem parte Communitatis observari & practicari; quia ex actibus difformiter exercitis & continuatis non intelligitur, quid populus servari velit.

Resp. 6. Actus debent esse *frequentes*, ut patet ex ipsa definitione consuetudinis; certus tamen numerus relinquitur arbitrio judicis, cum is a jure præscriptus non sit.

Q. 7. *An & qualis consensus Principis requiratur ad consuetudinem?* Resp. ad 1. Aliquis Principis consensus extra statum popularem requiritur, eo quod consuetudo habeat vim legis.

Resp ad 2. Quod non requiratur consensus Principis personalis & particularis ad consuetudinem proprie dictam, quo is vel expresse, vel tacite consentiat, sciens populi mores; sed quod sufficiat legalis & juridicus, qui datus est per jus scriptum, quo generaliter omnis consuetudo debitis affecta conditionibus approbatur; Ratio est partim negativa, quia nullibi consensus personalis requiritur; partim, quia si accederet consensus iste particularis Principis, valentis legem vel ferre, vel abrogare, non tam per consuetudinem & mores populi, quam per voluntatem Legislatoris lex abrogaretur.

Q. 8. *Quinam possint introducere consuetudinem vim legis habentem?* Resp. 1, Non potest una persona, etiamsi potestatem habeat legislativam, quia consuetudo requirit consensum plurium & convenientiam in actibus. 2. Nec communitas imperfecta, v. g. privata familia consuetudinem legalem introducere potest: quia non est capax ferendæ legis (qualis est consuetudo) utpote quæ est præceptum commune perpetuum, durans etiam post mortem Legislatoris. *L*, 32. *&* 35. *ff. de LL.* 3. Communitas autem perfecta non recognoscens Superiorem, v. g. regnum, Resp. utpote potens ferre legem scriptam, consuetudinem quoque vim legis habentem introducere potest; quia nihil refert, an suffragio, an reipsa voluntatem suam declaret. 4. Communitas perfecta, licet recogno-

scat

ficat superiorem, consuetudinem, legalem etiam, introducere potest; v. gr. Clerici contra Canones. Ratio, quia licet actu non habeat Communitas talis facultatem leges condendi, est tamen capax de se potestatis accedente legali Principis consensu.

Q. 9. *Quinam sint effectus consuetudinis?* Resp. 1. Consuetudo *secundum legem* interpretatur legem praeexistentem, etiam *authentice*, si sit consuetudo juris. *L. 39. ff. de LL.*

Resp. 2. Consuetudo *contra legem*, abrogare potest *legem priorem prohibentem tantum* aut *praecipientem*, ut ejus obligationem tollat. *c. fin. h. t. & L. 32. & 35. ff. de LL.* Item Legem *penalem tantum & pœnalem mixtam*, tollendo scil. simul obligationem ad culpam & obligationem ad penam; vel etiam tollendo solum obligationem *ad pœnam* remanente obligatione quoad culpam, ut probabile est ex *Extr. 1. de reb. Eccl. non alien. & Clem. 2. eod.* Insuper consuetudo abrogare potest legem *irritantem actus & contractus*; potest enim id fieri per legem, ergo & per consuetudinem.

Resp. 3. Consuetudo *praeter legem* introducit obligationem, sive novam legem: & universim loquendo consuetudo legitima prohibens aut praecipiens aliquid, utpote quae pro Lege recipitur & facit jus non scriptum, non secus ac lex scripta obligare potest vel ad culpam gravem vel levem pro materiae qualitate, vel etiam ad pœnam tantum.

Q. 10. *An ab allegante, & quomodo sit probanda consuetudo?* Resp. 1. Consuetudinem alleganti incumbit probatio; quia ratione introductionis est res, *facti*, quod probari debet. *L. 1. C. de prob.* nisi tamen sit consuetudo notoria; tunc enim sufficit eam allegare; vel nisi respiciat modum procedendi ordinarium in judicio; talis enim (uti & stylus fori ac Curiae) aliunde nota sit judici oportet; sique de ea dubius sit, ipse se tenetur informare.

Resp. 2. Si causae decisio ex consuetudine allegata pendet, probanda est plene: fit autem plena probatio per duos testes deponentes de usu majoris partis populi, frequentia actuum, & diuturnitate temporis, quo hi exerciti; vel ex eo, quod consuetudo successu tem-

poris redacta sit in scripturam, ut contingit in usibus & consuetudinibus feudorum: vel ex eo, quod jam semel obtenta fuerit in judicio contradictorio, &c.

Q. 11. *An consuetudo sit extendenda a communitate in communitatem*, v.g. a tribu mercatorum ad tribum opificum: *vel a casu ad casum*, v. g. a venatione ad piscationem: *vel a loco ad locum*, v.gr. a civitate ad civitatem? Resp. Neg. de consuetudine *contra legem*; quia hoc ipso, quod contra jus sit, eique deroget, odiosa est & stricti juris; tantumque de potentia sive jure habet; quantum de actu & usu, ut Bald. ait *in Auth. quę rem C. de ss. Eccles.* quæ ultima ratio etiam procedit in consuetudine *præter legem*. Consuetudo tamen præter legem *subinde* extenditur, dum id ratio æquitatis vel convenientiæ suadet; v. gr. dum deficit in certo loco particularis consuetudo, ad viciniorem recurrendum, juxta *c.* 22. *de censib. & cap.* 3. *de cognat.* non quidem ex obligatione, cum consuetudo unius Communitatis ad aliam authentice non extendatur, sed tantum ex æquitate; neque plus *cit. c.* 3. requirit.

Q. 12. *An & quando possit abrogari consuetudo?* Resp. 1. Quod possit rursus tolli consuetudo ex paritate cum lege scripta certum est.

Resp. 2. Consuetudo abrogatur 1. *per legem*, ut constat ex *c.* 1. *de Constit. in* 6. *c.* 9. *h. t.* Lex tamen abrogans consuetudinem, debet eidem esse *e diametro opposita*; quia consuetudo legitime inducta jus quoddam est, cujus correctio est vitanda. *Deinde* lex universalis abrogat consuetudinem æque universalem, *ex c.* 1. *de Constit. in* 6. ubi tantum singularium consuetudines dicuntur non abrogari per legem generalem. 3. Lege universali non censetur abrogata consuetudo particularis alicujus loci, nisi vel expressam hujus mentionem fecerit, vel addita sit clausula generalis derogans cuicunque consuetudini, v.g. hæc: *non obstante quacunque consuetudine*. Ipsa tamen illa lex abrogans consuetudinem potest per contrariam consuetudinem abrogari. Ratio, quia lex prohibens consuetudinem est lex humana, quæ per contrariam consuetudinem potest aboleri.

Resp. 3. Consuetudo abrogatur etiam per aliam consuetudinem. Ratio, quia consuetudo habet omnes effectus

ctus legis, ergo. Ut tamen effectum hunc habeat, debet esse contraria priori; hinc universalis abrogat universalem, particularis non potest abrogare universalem, sed tantum derogat.

Q. 13. *An idem sit reprobare consuetudinem ac abrogare vel prohibere: & quæ consuetudo possit reprobari?* Resp. 1. Omnino diversa sunt; nam lex dicitur *abrogare consuetudinem*, dum eam præexistentem tollit; *prohibere* dicitur, quando non tantum tollit, sed etiam impedit, aut prævenit, ne futura introducatur, vel ne introduci cœpta vigorem legis acquirat: *reprobare* dicitur, quando non solum revocat aut prohibet consuetudinem, sed per expressa verba irrationabilem declarat.

Resp. 2. Non est necesse, ut consuetudo, quæ reprobatur, sit contra jus divinum vel naturale; sed potest aliqua consuetudo ex eo solum capite reprobari, quia involvit aliquam notabilem indecentiam, vel incommodum Communitatis: exemplum hujus est in *c. 5. h. t.*

Q. 14. *Quæ in specie consuetudines reprobentur?* Resp. Consuetudo retinendi plura beneficia, majora maxime, citra dispensationem, *c. 1. h. t. in 6. c. 28. de præb. & dign. Trid. Sess. 7. c. 2. & 4. de reform.* 2. Accipiendi distributiones quotidianas, quavis etiam absentia non obstante *c. un. de Cler. non resid.* 3. Dimittendi dignitatem sine Superioris licentia, aut administrandi *v. g.* Episcopatum absque confirmatione *c. 7. h. t.* 4. Nominandi ad beneficia vacatura, *c. 2. de concess. præb.* 5. Imminuendi aut tollendi immunitatem Ecclesiasticam tam realem, quam personalem. Præter plura *cap. Trid. Sess. 25. c. 20. de reform.* 6. Quæ præterea in materia jurisdictionis reprobæ sint consuetudines, vide in *c. 4. h. t. c. 2. h. t. in 6. c. 4. de offic. Archidiac.* 7. In materia judiciorum reprobatur consuetudo, accusatis de crimine capitali non permittendi advocatum: bona eorum, qui sibi mortem consciscunt, cum liberorum præjudicio tribuendi fisco; reos criminum capitalium vel omnino non, vel civiliter tantum puniendi, qualis olim in Polonia consuetudo fuisse dicitur abrogata a Sigismundo: res furto ablatas Magistratibus concedendi cum maximo damno legitimi Domini &c. 8. Dantur præterea reprobatæ consuetudines in materia mutui, & venationis, in mer-

mercatura &c. 9. Approbatas e contra specialiter consuetudines vide in *c. 2. h. tit. c. 3. eod. in 6. ultim. h. tit. in 6.*

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

Q. 1. *Quid sit postulatio, & quotuplex, & quomodo differat?* Resp. ad 1. Prout in *h. t.* sumitur, est petitio Capituli seu Collegii, qua illud a Superiore petit, ut persona, quæ propter impedimentum Canonicum ad Prælaturam Ecclesiasticam eligi non poterat, ad eandem dispensative ab eodem admittatur.

Resp. ad 2. Dividitur præcipue in solemnem, & non solemnem seu simplicem. Postulatio *solemnis* est, dum quis postulatur ab illo Superiore qui super omni impedimento, quo laborat postulatus dispensare potest. *Non solemnis* sive *simplex* est, quando quis postulatur ab eo, qui non potest dispensare in impedimento, requiritur tamen ejus consensus ad promotionem sic postulati ob interesse peculiare vel jus, quod in eo habet; talis est, cum Religiosus assumitur in Episcopum, nam hunc in Episcopum eligi nulla lex prohibet, sed solum præcipit, ut non assumatur sine Prælati licentia. Sermo hic præcipue est de postulatione solemni.

Resp. 3. Differt 1. *a nominatione*, quod postulatio, sicut & electio fiat de uno tantum, nominatio vero de pluribus, dum scil. duo vel tres excellentiores, qui sunt in Capitulo, nominantur Papæ, vel etiam alteri Collatori, subinde etiam Laico (cui ex privilegio Papali competere potest) ut is uni ex illis dignetur providere de Prælatura vacante. Vel dum plures idonei ipsi Capitulo proponuntur, ut de illis fiat scrutinium. Alia nominatio, quæ pertinet ad *præsentationem*, non est hujus loci. 2. Differt ab *electione*, non quidem ratione finis, qui unus idemque est, nimirum provisio Ecclesiæ viduatæ: sed quod electio innitatur juri, postulatio gratiæ, hoc sensu, quod per postulationem quis præsentetur Superiori, ut ex gratia illum admittere velit, per electionem vero Canonicam vocetur quis ad Prælaturam, ita ut

ut Superior electionem debeat confirmare. Laym. *in c. un. de postul. in 6.* Imo postulatio licet publicata & postulato præsentata revocari potest à postulantibus, modo necdum intimata fuerit superiori. Ratio, quia postulatio, etiamsi a postulato acceptata, nullum ei jus tribuit, habetque se tantum consensus postulati ut conditio sine qua non *c. 4. h. t.*

Q. 2. *Quinam postulari possint vel non possint?* Resp. 1. In genere. Ii solum postulari possunt *solemniter*, qui ob impedimentum Canonicum, quod potest & solet dispensari, non possunt eligi. Ratio, quia postulatio est introducta in subsidium electionis; frustra autem peteretur, ut ex gratia ad Prælaturam admittatur is, qui sine illa ad eam promoveri potest.

Resp. 2. In specie postulari possunt & debent laborantes defectu natalium *c. 20. de elect.* ætatis legitimæ, *ca. 19. eod.* Ordinis, *c. 22. eod.* Professionis Religiosæ, *c. 13. eod.* Item postulari possunt & debent vinculo spiritualis matrimonii Ecclesiis suis adstricti, quales quia non sunt Prælati Episcopis inferiores, nec Cardinales Diaconi aut Presbyteri, *simpliciter*, non tamen *solemniter* postulantur; cum e contra ob spirituale conjugium Archi-Episcopi, Episcopi etiam titulares tantum, utrique tamen confirmati, non eligi, sed possint & debeant *solemniter* postulari.

Resp. 3. Non possunt postulari omnes ii, qui impedimento laborant, in quo Superior vel non potest vel non solet dispensare: tales sunt, qui jure vel naturæ vel divino sunt inhabiles, v. g. infantes, amentes, omnino rudes: item bigami & spurii, vel ex damnato coitu nati: *c. 10. de renunt.* temerarii, violatores, interdicti *c. 1. h. t.* falsarii, *c. 7. de crim. fals. &c.* cum quibus non solet dispensari.

Q. 3. *Quinam postulare possint, & apud quem debeant postulationem interponere?* Resp. ad 1. Possunt omnes postulare, qui possunt eligere, arg. *c. 4. ℣. ceterum h. titul.* adeo ut licet quis extraneus vel per privilegium, vel per præscriptionem obtinuerit jus eligendi ad prælaturam, illi etiam hoc ipso competat jus postulandi. Ratio, quia postulatio est accessoria ad electionem, eique necessario connexa; ideoque licet privilegium

& præ-

& præscriptio sint stricti juris, huc tamen debeant extendi.

Resp. ad 2. Postulatio *simplex* fieri debet apud illum Superiorem, cui postulatus immediate subest, v. g. ut filius familias eligatur, postulatio fieri debet a patre. Postulatio *solemnis* fieri debet apud eum, ad quem spectat Prælati, si electus fuisset, confirmatio modo ille super impedimento, quod postulandus habet, dispensare possit. Ratio, quia postulationis admissio vim confirmationis habet, ergo. Hinc postulationis admissio ad Episcopatus Germaniæ petenda est a S. Pontifice; ad Ecclesias inferiores, si non exemptæ sint, ab Episcopis. Superior talis licet non obligetur ex justitia stricte tali postulationem admittere, *c.* 5. *h. t.* tenetur tamen subinde ex debito officii, si urgens causa publicæ utilitatis aut necessitatis subsit.

Q. 4. *Quænam sint pœnæ scienter postulantium indignum ob impedimentum vel defectum absolute indispensabilem?* Resp. Privantur ipso facto, & ante sententiam condemnatoriam pro illa vice jure seu potestate postulandi & eligendi. Arg. *c.* 1. & 2. *h. t.* Ratio, quia ita statutum est de eligentibus scienter indignum *c.* 7. §. *fin. de elect.* Neque obstat, quod hæc constitutio sit pœnalis, adeoque non extendenda; quia etiam in pœnalibus, quando duo in jure æquiparantur, quod de uno eorum est dispositum, de altero pariter dispositum esse censetur. *Pro illa* autem vice devolvitur jus providendi, seu postulandi vel eligendi in Capitulares, si qui adsint innocentes, id est expresse contradicentes tali postulationi, licet ii sint numero pauciores, *c.* 2. *h. t.* Ratio, quia delictum suos tantum auctores tenere debet; neque in delictis censetur factum ab omnibus, quod a majori parte perperam est gestum. *De aliis*, qui in materia postulationis similes incurrunt pœnas, vide *c.* 2. *h. t.* & *c.* 20. *de elect.* & *c.* 1. & 2. *de fil. presb. in* 6.

Q. 5. *Quænam sint circa formam postulationis observanda?* Resp. 1. Non tantum in postulatione *non solemni*, utpote quæ vera electio est, sed etiam in solemni observanda est forma & solemnitates, quæ pro facienda electione in *c.* 42. *de elect.* sunt præscriptæ, nisi jus speciale aliud permittat. Ratio, quia postulatio, & electio

ctio æquiparantur, tantaque connexio est, ut postulatio sit quasi pars electionis; & huic subrogata, vel ei accessoria, ergo.

Resp. 2. Non potest eadem persona simul eligi & postulari, sive non valent formulæ, *eligo postulando, postulo eligendo*, ex claro textu *c. un. h. t. in 6.* nec etiam juxta idem cap. valet formula: *eligo & postulo, prout de jure melius fieri potest*: excipitur casus *quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus vel potius postulandus*.

Resp. 3. Si postulatio concurrat cum postulatione, id est, si omnes Capitulares postulent, sed diversi diversum, requiritur & sufficit conspiratio absolute majoris partis Capituli. Ratio, quia ordinarie, quod majoris partis consensu fit, pro eo habetur, acsi omnium consensu fieret, *c. 1. de his, quæ a maj. part. & L. 19. ff. ad municipal.*

Resp. 4. Si postulatio concurrat cum electione, id est, si una Capitularium pars postulet Titium aliquo impedimento laborantem, altera Cajum eligat, ut postulatio unius alterius electioni prævaleat, requiritur, ut in postulandum consentiant duæ partes, v. g. si sint Capitulares 15. qui ferant suffragia, debet postulandus ad minimum ferre 10. suffragia; è-contra si eligendus pro se habeat plus quam tertiam partem suffragiorum prævalebit postulationi electio, v. g. in casu posito ex 15. eligendo sufficiunt 6. suffragia, *c. 40. de elect.* Ratio, quia electio est via ordinaria, postulatio extraordinaria perveniendi ad Prælaturas, ergo istam præ hac oportet magis esse expeditam.

TITULUS VI.

De Electione & Electi Potestate.

Q. 1. *Quid sit electio, & quæ ejus differentia*; Resp. ad 1. Est personæ idoneæ ad Prælaturam vacantem per vota legitimorum electorum Canonica vocatio, auctoritate Superioris confirmanda, ita desumitur ex *c. 7. & 42. h. t.*

Resp. ad 2. Quomodo a *nominatione & postulatione* dif-

differat, dictum est *praec. Tit. q.* 1. Resp. 3. Deinde a *collatione, institutione, commenda praesentatione* in eo praecipue differt, quod electio fiat per *vota* eligentium. Et haec sunt duplicia, *activa*, illorum sc. qui possunt eligere, & *passiva*, illorum, qui possunt eligi.

Q. 2. *Quinam possint eligere?* Resp. 1. Ut nihil dicam de diversa diversis temporibus praxi observari solita, nunc *d. jure communi* jus eligendi Praelatum competit *solis* Ecclesiae vacantis Capitularibus, *c.* 1. *&* 14. *b. t.* id est, illis, qui sunt membra illius Collegii, quod jus habet eligendi. Illud tamen verum est, sufficere ad jus eligendi habendum, si quis b. f. possideat beneficium, cui jus tale annexum, licet revera ejus Dominus non sit: *c.* 29. *h. t. c.* 9. *de jure Patron.* etiam lite de proprietate jam mota. Ratio, quia pendente lite nihil innovandum.

Resp. 2. Non omnes Capitulares Ecclesiae vacantis possunt semper eligere; nam 1. sunt a jure *inhabilitati* impuberes. Trid. *sess.* 22. *c.* 12. *de reform. inatr.* ubi, ut capax vocis activae non sit, qui Ordine Subdiaconatus initiatus non est. 2. Excommunicati excommunicatione majori, *c.* 23. *de appell.* 3. Suspensi *ab officio c.* 16 *§. fin. h. t.* 4. Personaliter interdicti *c.* 16. *cit. &* *c.* 18. *§. is vero de sent. excomm. in* 6. 5. Absentes sine legimo impedimento, *c.* 42. *h. t.* 6. Quilibet ad eligendum se ipsum, *c. fin. de Inst.* vel sui successorem, *can.* 3. *& seq. caus.* 8. *q.* 1. 7. Novitii & fratres laici in ordine ad eligendum Praelatum Religiosum, & Mendicantes, qui transeunt etiam cum auctoritate Pontificis ad Ordinem non Mendicantium.

Secundo *privantur* aliqui ipso jure, saltem una vice potestate eligendi, de quibus tum dictum est *tit. praec. q.* 4. tum habetur *Extrav. un. h. t. inter Com. c.* 41. *h. t. c.* 7. *x. & in* 6. *h. t. c.* 43. *cum c.* 56. *eod.*

Resp. 3. Jus eligendi Praelatum competere potest Clericis etiam extraneis. 1. *Privilegio Pontificio*, si enim Laici, ut *n. seq.* dicetur possunt habilitari, ergo a potiori. 2. *Fundatione* juxta *c.* 23. *de Jure Patr.* 3. *Consuetudine arg. c.* 8. *de consuet.* 4. *Conventione* & consensu *unanimi* Capitularium pro una saltem vice Clericis extraneis jus eligendi potest communicari: *cap.* 40. *& c.* 8. *h. t.*

Resp.

Resp. 4. Laici sunt incapaces juris eligendi *c.* 2. 43. 51. *h. t.* Ratio, quia est jus spirituale, cujus possidendi sunt incapaces, quæ ratio etiam probat, non posse jus eligendi per *consuetudinem* vel *præscriptionem* a Laicis acquiri, *c.* 56. *h. t.* a summo tamen Pontifice habilitari possunt. Ratio, quia hic plenariam habet potestatem disponendi circa beneficia, & Laicos utpote non incapaces jure naturali vel Divino possessionis juris spiritualis, ad id potest habilitare; uti defacto ad jus Patronatus habilitavit.

Q. 3. *Quinam sint vel non sint eligibiles?* Resp. 1. Qualitates eligendorum (qui *regulariter* solent esse ex Capitulo Ecclesiæ viduatæ) exprimuntur in *c.* 7. *x* *& ca.* 7. & 37. *h. t. in* 6. & generaliter loquendo non tantum digni, sed & digniores esse debent, qui ad Prælaturas Ecclesiasticas eliguntur. Videatur Trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform.* *&* *c.* 18. *de promot. Paroch.* Item *propositio* 47. *ab Innoc.* XI. *damnata.*

Resp. 2. Ineligibiles sunt ob *Impedimentum naturæ:* 1. Infantes, amentes, & qui requisitam ætatem necdum adepti sunt: *c.* 3. *de æt. & qual. Trid. sess.* 22. *cap.* 2. *& sess.* 24. *c.* 12. *de ref.* 2. Corpore vitiati, ut vel omnino non vel non decenter munere suo fungi possint: *toto t. de corp. vit.* 3. Illegitime nati, *c.* 20. *h. t.* 4. Hæreticis parentibus orti: *c.* 15. *de hær. in* 6. in Germania nostra, quia tolluntur hæretici, hæc dispositio non obtinet, &c.

Resp. 3. Ineligibiles sunt *ob crimen vel defectum morum* 1. Sacrilegi arg. *c.* 34. *h. t.* 2. Falsarii litterarum Apostolicarum *c.* 7. *de crim. fals.* 3. Usurarii manifesti: *c.* 11. *de exces. Præl.* 4. Perjuri, *c.* 10. *de jurejur.* 5. Ambitiosi: *c.* 46. *h. t.* 6. Sodomitæ habituati. Constit. Pii V. *Horrendum*, edit. 1568. 7. Plura beneficia incompatibilia retinentes: *c.* 54. *§. nos igitur h. t.* 8. Consentientes in electionem sui per abusum sæcularis potestatis factam, *cap.* 43. *h. t.* 9. Hæretici, eorumque fautores, *c.* 2. *&* 15. *de hæret. in* 6. 10. Simoniaci, *c.* 23. 27. 33. *& Extrav.* 2. *inter Com. de Sim.* ubi & specialia circa electionem Simoniace factam statuuntur.

Resp. 4. Ineligibiles *ratione censurarum* sunt excommunicati; *c.* 7. *de Cler. excomm.* excommunicatione etiam minori tantum: *cap. fin. eod.* 2. Suspensi non tantum ab

ab officio, *cit. c. fin.* sed etiam a beneficio tantum, *c. 8. de ætat. & qual.* 3. Personaliter interdicti, *c. 8. de consuet.* 4. Irregulares quicunque, sive ex delicto, sive ex alio defectu. Ratio, quia beneficium datur propter officium, sed irregularis inhabilis est ad officium; ergo & ad beneficium, Ubi & nota: electionem indigni quandoque esse nullam *ipso jure*, dum v. gr. est inhabilis ob *impedimentum naturæ*; quia talis absolutè est incapax; vel dum laborat impedimento Canonico; quia talis non potest *eligi*, sed *postulari* debet: quandoque esse irritandam tantum, v. g. indigni *propter delictum*, si irritatio electionis a jure non exprimitur. Cæterum ad illam Q. An electio ob impedimentum jure humano inductum nulla in foro externo, etiam in interno nulla sit, ut a taliter indigno in conscientia non possit acceptari dignitas & retineri. Resp. regulariter loquendo, neg. conformiter nostris principiis *Tit. 2. de Constit. Q. 12. Resp. 5.*

Q. 4. Quænam in convocatione Electorum ad celebrandam electionem servanda? Resp. 1. Mortuo & sepulto Prælato, habitoque tertio depositionis die, nisi aliud necessitas suadeat, Decanus, vel secundum locorum consuetudinem Senior Capitulares præsentes congregat; diem, locum & horam pro electione cum iis constituit; per literas aut Nuntium absentes monet, &c. Arg. *c. 24. de off. deleg.*

Resp. 2. Ad electionem ipsam vocandi sunt non tantum præsentes, qui jus suffragii habent, sed & absentes, *qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, c. 42. h. t.* Ratio, quia nemo privandus est jure suo invitus & absque justa causa.

Resp. 3. Electio, ad quam plures, quam tertia pars, ex contemptu non sunt vocati, v. g. si ex 12. habentibus jus suffragii contempti sunt 5. est ipso jure irrita. Ratio est non propter contemptum, sed ob defectum potestatis: quæ residet in duabus partibus habentium jus eligendi, qui debent, volunt, & possunt interesse: Si vero unus vel pauciores, quam tertia pars, non fuerint vocati, irrita non est electio *per se loquendo*, possunt hi tamen, si velint, agere de contemptu, & ad irritationem electionis, licet confirmatæ, *c. 28. h. t.*

Resp. 4. Non omnibus Electoribus absentibus, sed illis

dun-

duntaxat, qui justo impedimento prohibiti sunt venire; & qui in tali loco degunt, unde & possint & debeant vocari, concessum est, loco sui procuratorem constituere, *c.42. §. illud autem h. t.* qui Procurator. 1. debet esse membrum Capituli, *cit. c.* 2. Jurare in animam Principalis, quo legitime sit impeditus. *Ibid.* 3. simpliciter constitutus unum, eundemque & suo & principalis nomine eligere &c.

Q. 5. Quo loco, tempore, quibus præviis celebranda electio? Resp. ad 1. Electio Episcopi juxta Constitutiones Canonicas, *si fieri potest*, peragi *debet* in Ecclesia viduata, *cap.28. h. t.* celebrari autem in hac censetur, non solum si in choro aut navi, sed & si in Sacristia, loco capituli, aliove honesto intra ambitum Ecclesiæ contento celebretur.

Resp. ad 2. Electio in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus differri non debet ultra tres menses, *c.41. h. t.* in aliis Prælaturis, dignitatibus & beneficiis non ultra 6. arg. *c. nulla 2. de concess. præb.* Ratio disp. est, quia in illis majus imminet periculum ob diuturnam vacationem, quam in his. Si differatur ultra, ea vice amittitur ipso jure citra sententiam, jus eligendi, & devolvitur ad proximum Superiorem de jure communi *c.41. h. t.* Tempus tri-vel semestrale currit a die notæ vacationis, si ibi impedimentum non sit, alias a die remoti impedimenti, *cit. c.* Potest etiam *regulariter* tempus illud ab *Electoribus* restringi. Ratio, quia in ipsorum favorem statutum est.

Resp. ad 3. Aliqua præmittere *decens* est; v. g. indicere preces; per campanam *die* electionis convocare electores; celebrare sacrum de S. Spiritu, sub quo Electores communicent, recitare hymnum, *Veni Creator Spiritus &c. Necessarium* est, convocare Capitulares, observare tempus, intra quod electio facienda. *Licitum* est, præmittere tractatum tum super persona eligenda, tum super modo ac forma in electione servanda: licet præterea *Capitulationem*, ut vocant, præmittere, quæ nec in præjudicium Ecclesiæ, nec electi tendat, v. g. ut electus pravam in diœcesi consuetudinem invalescentem tollat, Clerum reformet &c. quia per hujusmodi non infertur electo gravamen, sed tantum officii admonetur.

Q. 6. Quæ sit forma substantialis electionis, & præcipue quæ forma scrutinii? Resp. 1. Præmissis aliis solemnitatibus accidentalibus, de quibus in Resp. præc. devenitur ad ipsam *formam* electionis, quæ triplex est juxta Const. Innoc. XIII. in Concil. Lateran. relato in *c.* 42. *h. t.* scil. vel 1. per *inspirationem divinam*, sive vere talem, uti electus fuit S. Mathias, S. Nicolaus; sive per *quasi inspirationem divinam*, quæ dari censetur, dum omnes Electores nullo præcedente tractatu, unanimiter absque dubitatione vel hæsitatione statim consentiunt & conclamant: vel 2. per *scrutinium*; vel 3. per *compromissum*.

Resp. 2. Scrutinium est collectio secreta votorum a tribus de collegio fide dignis sigillatim & in scriptis facta: hoc ut *valeat*, necessario observanda sunt, quæ in *c.* 42. *h. t.* præscribuntur. 1. Ut *capitulariter* electores congregentur; quia jus eligendi competit ipsis, non ut personis singularibus, sed ut constituunt Collegium. 2. Debent eligi tres scrutatores vel per scrutinium, vel per compromissum, vel alio modo; qui scrutatores sint viri fide digni, & ex ipso Capitulo, licet usus, quoad hoc in aliquibus Ecclesiis alius sit. 3. Scrutatores sic deputati omnium eligentium vota, quæ debent esse absoluta, *secreto*, *diligenter*, *ordinate* exquirere, & si voce tradita sint, scripto debent excipere. 4. Facta votorum collectione, illa nullo actu interveniente sunt publicanda, v. g. dicendo: Vota, quæ a Dominis Capitularibus exquisivimus, sunt universim 24. vel prout consuetudo loci particularis habet; cujus publicationis effectus est, quod ea facta electores non possint variare, id est, votum suum revocare & alteri dare, si electio facta est in concordia *c.* 58. *h. t.* 5. Facienda est collatio votorum, scil. juxta *capit.* 55. *h. tit.* *numeri ad numerum*, *Zeli ad Zelum*, *meriti ad meritum*: cum non tantum ab *absolute* majori, sed & *saniori* parte Capituli electio facta esse debeat; quæ tamen votorum sanitas hodie parum attenditur, sed defectus aliis mediis suppletur. 6. Denique facta collatione, ubi sufficientem quis votorum numerum est nactus, mox formari debet decretum communis electionis, id est, quæri debet ex Capitularibus, an placeat electum publicari? si respondeant: *placet*, communis electio est *decreta*, & electus vel in Capitulo vel

etiam

etiam coram populo proclamandus, hac v. g. formula: *Ego nomine meo & omnium eligentium, mihique consentientium nomine in Episcopum hujus Ecclesiæ eligo, & electum pronuntio NN. in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen.*

Q. 7. *Quæ sit forma electionis per compromissum?* Resp. 1. Electio *per compromissum* fieri dicitur, quando Capitulares communi consensu facultatem eligendi Prælatum committunt aliis viris idoneis, ut nomine omnium Ecclesiæ viduatæ provideant. *c.* 42. §. *vel saltem b. tit.* Sic delecti *compromissarii* vocantur.

Resp. 2. Compromissio fieri nequit, quamdiu vel unus dissentit *reg.* 29. *in* 6. & *c.* 42. *h. t.*

Resp. 3. Compromissarii debent esse viri idonei, non Laici, sed Clerici, sive sint de Capitulo, sive extranei; sive unus: sive plures. *c.* 8. & 40. *h. t.* Sic delecti *compromissarii* vocantur.

Resp. 4. Si compromissum sit *absolutum & simpliciter* tale, non *eligendi* tantum, sed & *postulandi* potestas data censetur. arg. *c.* 30. *h. t. Deinde* compromissarii in compromisso absoluto unum ex se ipsis possunt eligere, ne compromissarii munus ipsis damnosum fiat. *Demum* potest compromissarius sibi ipsi dare votum, non quidem directe, sed indirecte; dum videlicet aliorum compromissariorum votis in se directis accedit: sic si 3. compromissarii fuerint, quorum primus tertium compromissarium, secundus autem extraneum eligat, poterit tertius iste compromissarii vota accedere, & majora efficere. *c.* 33. *h. t.*

Resp. 5. Qui eligitur per compromissum, ad hoc ut valeat ejus electio, debet habere *absolute* majora. Ratio est a pari: in electione per scrutinium; it. in aliis actibus Capitularibus requiruntur vota absolute majora, ergo & in compromisso. Demum compromissum non tantum exspirat per sacram electionem, verum etiam aliis modis, quos vide apud Engel *h. t. n.* 43.

Q. 8. *Quando teneantur Electores intimare electionem, & quando teneatur electus consentire?* Resp. ad 2. Tenentur quamprimum & saltem intra 8. dies electionem canonice sacram præsentare electo; si ultra octiduum distulerint, incurrent pœnas *c.* 16. §. *cæterum h. t. in* 6. statutas.

Resp. ad 2. Electus potest quidem electionem de se factam recusare, vel etiam, postquam acceptaverit, eidem renuntiare ante factam confirmationem, etiam sine superioris consensu. *reg.* 69. *ff. ae R. J.* Si tamen acceptare volet, tenetur id facere intra mensem, numerandum *a die præsentatæ sibi electionis*; nisi omni jure per electionem sibi quæsito malit excidere. *c.* 5. *h. t. in* 6. Ratio, ne ob diuturnam vacationem damnis & periculis Ecclesia exponatur. Religiosis, quorum consensus a Superiorum licentia dependet, mensis prædictus a die datæ licentiæ primum incipit currere, ob generalitatem textus in *cit. c.* 6. Cæterum si electus acceptata a se electione præsens sit, sub pulsu campanarum processionaliter in Ecclesiam deducitur, ibique post decantatum Hymnum Ambrosianum in Episcopali Cathedra intronizatur.

Q. 9. *Quodnam jus per electionem electo acquiratur?* Resp. 1. Solum acquiritur per electionem, etiam acceptatam, jus ad rem. arg. *c.* 16. *de accus.* Deinde electio acceptata habet se, sicut sponsalia ad matrimonium, per quæ jus tantum ad rem acquiritur.

Resp. 2. Episcopi vel Prælati valde remoti, ver. gr. Episcopi Germaniæ respectu Pontificis Romæ residentis, si in concordia, id est, per majora & saniora suffragia Capitularium, electi sint, ante Confirmationem administrare possunt Episcopatum vel Prælaturam tam in spiritualibus, quam temporalibus sola alienatione excepta. *c.* 44. *§. cæterum. h. t.* Ratio, ne Ecclesia interim, dum Confirmatio petitur, patiatur damnum.

Q. 10. *Quæ observanda circa Confirmationem, & jura confirmati?* Resp. 1. Confirmatio, quæ est approbatio promoti ad dignitatem, formato prius electionis processu, & consideratis personæ electæ qualitatibus, a superiore legitimo facta; petenda est intra 3. menses. *c.* 6. *h. t. in* 6. Electi autem ad Cathedrales & Regulares Ecclesias, Sedi Apostolicæ immediate subjectas, intra unum mensem ab habita electionis suæ notitia pro petenda confirmatione ad Sedem Apostolicam iter arripere, vel si id commode fieri nequit, personas idoneas *cum toto electionis & examinis processu* mittere tenentur. *c.* 16. *h. t. in* 6. Vide Bullam *Gregor. XIV. Onus Apostolicæ*. a Pirh. hic *n.* 319. allegatam.

Resp.

Resp. 2. Ordinarie petitur confirmatio a proximo seu immediato Superiore. *c.* 32. *h. t.* nisi specialiter hujusmodi Confirmatio S. Pontifici reservata sit, prout per Concordata Germaniæ in eadem reservata est Confirmatio Episcoporum.

Resp. 3. Ut valeat Confirmatio, requiritur, ut si in discordia facta sit electio, adversarius citetur; si in concordia, generaliter citentur omnes, qui se opponere volunt, idque sub pœna nullitatis, *c. fin. h. t. in 6.*

Resp. 4. Per confirmationem electus consequitur jus in re. Conjugium spirituale Prælatum inter & Ecclesiam fit ratum, quod per electionem erat inchoatum: acquirit plenam administrationem & exercitium *jurisdictionis* Ecclesiasticæ, acquirit jus petendi investituram, sive solemnem installationem & corporalem introductionem in possessionem Prælaturæ, nisi hæc solemnitas consuetudine sit abrogata: demum titulum *Episcopi Electi* consequitur una cum privilegio, vi *c. 4. de sent. Excom. in 6.* Episcopis competente.

Q. 11. *Quid juris sit in Consecratione & Benedictione?*
Resp. 1. Consecratio est impositio manuum super caput electi & confirmati Episcopi sub certis verbis, inunctione Chrismatis ac aliis ceremoniis, facta a legitimo Consecratore tanquam Ministro. Si Episcopatus sit Sacramentum a Presbyteratu distinctum, *impositio manuum* habebit rationem *materiæ*, verba certa scil. *accipe Spiritum S.* ratione *formæ*.

Resp. 2. Episcopi intra 3. menses a die factæ Confirmationis suscipere debent Consecrationem sub gravibus pœnis Trid. *sess.* 23. *c.* 2. *de reform.* expressis.

Resp. 3. De jure communi Consecratio fieri debet diei dominicæ hora tertia: quæ correspondet nostræ nonæ. *can.* 1. *dist.* 75. In Ecclesia, ad quam quis promovetur. *Trid. cit.* a tribus Episcopis. *c.* 2. *dist.* 66. adeo ut a paucioribus facta invalida sit. *c.* 1. *dist.* 66. ex dispensatione tamen Pontificia ab uno Episcopo assistentibus duobus Abbatibus peragi potest. Arg. ex *can.* 1. *Apost. ex L.* 7. *Const. Clem. c.* 27. ex ratione negativa, quia trium Consecratorum necessitas non satis probatur.

Resp. 4. Consequitur per Consecrationem plenitudinem officii Episcopalis tam quoad exercitium jurisdictionis, quam

quam Ordinis *c. 15. h. t.* Archiepiscopus tamen prius pallium debet accipere, ut dicetur *tit. 8.* Consecratione matrimonium spirituale perficitur. *c. fin. de transl. Ep.* vocatur absolute Episcopus; vacant omnia beneficia ipso jure, ut libere conferri possint, si electus in Episcopum sit confirmatus, consecratus, & *bonorum Ecclesiasticorum administrationem adeptus*; quia Episcopi titulares ob non acceptam Ecclesiarum suarum possessionem beneficia prius possessa retinere, nova compatibilia obtinere possunt.

Resp. 5. Benedictio, quæ impenditur Prælatis Episcopo inferioribus, est instituta ad similitudinem Consecrationis: in multis differt a Consecratione juxta *can. 1. dist. 69. c. 11. de ætat. & qualit. c. 1. de suppl. negl. Prælat.* Cæterum quæ sint specialia in Electionibus Regularium, vel ex cujusque S. Ordinis regulis, vel legitima consuetudine desumi debet: illud a Trid. *sess. 25. c. 6. de Regul.* statutum, ut ad conservandam concordiam electio Superiorum quorumcumque, Abbatum temporalium, Priorum, Provincialium Generalium, Abbatissarum fiat per vota secreta, ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur &c.

Q. 12. Quænam specialia sint in electione S. Pontificis? Resp. Licet in multis conveniat electio S. Pontificis cum electionibus aliorum, v. gr. quod Papa sibi non possit substituere successorem: quod uti Capitularibus Episcoporum, ita Cardinalibus solis modo jus eligendi Papam competat: quod fieri possit vel per inspirationem, vel per compromissum (quod quid speciale habet) vel per scrutinium, in aliis tamen differt; sic. 1. juxta *c. 3. b. t. in 6.* decem tantum dies ab obitu Pontificis expectantur, quibus exactis electio a Cardinalibus inchoanda. 2. Cardinales absentes non vocantur. 3. Eligendo non obstat censura, si ea foret irretitus. 4. Fieri debet in cubiculo clauso, & nisi intra triduum electio fiat, *cit. c.* pœnæ dictantur Cardinalibus. 5. Ubi electio instituta per scrutinium, electus debet habere duas tertias, *c. 3. cit. Clem. 2. h. t. Const. Clem. VII. Paul. IV. Pii V. Gregor. XV. & Urban. VII.* Potest tamen numerus requisitus per accessum compleri arg. *c. 6. h. t. 6.* Eligere unum ex Collegio Cardinalium decens foret, possunt tamen Cardinales eligere *quemcumque* Catholicum, etiam Laicum, *c. 6. cit. 7.* Qui legi-

legitime electus fuit a Cardinalibus, statim post factam a se acceptationem administrationem plenam habet *c. 1. ℣. electus dist. 23.* nec indiget confirmatione: si non fuerit legitima electio Cardinalium, utpote vel contra Canones, formam, aut libertatem electionis, jus nullum electo tribuit, sed acceptatio Ecclesiæ universalis requiritur, quæ defectum electionis invalidæ, si desit conditio *jure humano* requisita, sanabit, ut adeo fiat verus Pontifex. 8. Facta electione Papa electus collocatur in throno, ornatur annulo Piscatoris, nomen, quod velit assumere, exquiritur. 9. Si electus necdum fuit Episcopus, consecratur a Cardinali Ostiensi. 10. Tandem imponitur electo *Tri-Regnum*, seu triplex corona, forte in signum triplicis potestatis, scil. Ordinis, jurisdictionis supremæ spiritualis, jurisdictionis temporalis in suas ditiones terrenas.

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

Q. 1. *Quid sit translatio?* Resp. Translatio Ecclesiastica *generice* accepta est personæ alicujus Ecclesiasticæ, ob causam utilitatis vel necessitatis, auctoritate Superioris, ab una Ecclesia ad aliam facta mutatio. *DD. in can. 34. caus. 7. q. 1. Specifice* sumitur pro mutatione Episcopi.

Q. 2. An Prælatus, sive Episcopus, sive illo superior aut inferior, auctoritate propria possit relinquere Ecclesiam suam? Resp. 1. Episcopus (idem est de Prælato superiore, & multo magis de inferiore) ante confirmationem potest liberrime in manibus eligentium renunciare juri suo per electionem obtento ex *Responsione ad 2. præc. tit. de elect. Q. 8.* & ratio est, quia in tali casu Prælatum inter & Ecclesiam quasi Sponsalia tantum sunt inita.

Resp. 2. Etiamsi petita, si necdum tamen obtenta fuerit Confirmatio. Episcopus adhuc libere potest renunciare. Ratio, quia hoc casu nihil libertatis aut juris amisit, nec plus acquisivit. Arg. a contrario ex *c. 2. h. t.*

Resp. 3. Post Confirmationem aut admissam postulationem, licet necdum consecratus sit Episcopus, non

potest auctoritate propria ab Ecclesia sua recedere; quia sic factus est sponsus de præsenti Ecclesiæ suæ, *c.* 2. *& fin. h. t.* Imo si ad aliam transeat, utramque amittit. *c.* 3. *h. t.* priorem, illam scil. a qua recessit per sententiam condemnatoriam. Arg. *can.* 31. *caus.* 7. *q.* 1. ob verba, *carebit & propria.* in altera ad quam transivit, nullum omnino jus potuit obtinere. *c.* 3. *cit.* quia electio fuit nulla.

Q. 3. *Cujus auctoritate fieri debeat & possit translatio Prælati?* Resp. 1. Translatio Episcopi confirmati & multo magis consecrati fieri debet auctoritate Pontificis *c.* 1. *h. t.* Ratio, quia est inter causas magis arduas. Confirmatur utrumque ex *c.* 4. *h. t.*

Resp. 2. Est talis a Christo Pontifici potestas relicta, exigente utilitate vel necessitate matrimonium spirituale per Consecrationem consummatum dissolvendi. Ratio a multis datur hæc, quia matrimonium hoc spirituale non est institutum a Christo ad significandam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, uti matrimonium carnale.

Resp 3. Translatio inferioris Episcopo Prælati, *nisi exemptus sit*, potest fieri auctoritate proximi Superioris, sive Episcopi. *can.* 8. *caus.* 18. *q.* 2. quia hi in *sensu tantum latiori* Ecclesiarum suarum Sponsi dicuntur.

Q. 4. *An S. Pontifex possit Episcopum invitum transferre?* Resp. 1. Potest Pontifex urgente causa Episcopum invitum per censuras compellere ad assensum, ut ex nolente faciat volentem. *Can.* 35. *caus.* 7. *q.* 1.

Resp. 2. Potest etiam invitum absolvere a vinculo cum priore Ecclesia, ut Pirh. *hic n.* 13. ait.

Resp. 3. Potest insuper Episcopum invitum addicere ministerio cujusdam Ecclesiæ, quia in hoc nulla reperitur repugnantia.

Resp. 4. Non potest Episcopum non consentientem transferre ad aliam Ecclesiam, illumque tali Ecclesiæ copulare. Ratio, quia non minus ad valorem matrimonii hujus spiritualis, quam carnalis consensus requiritur. *c.* 21. *de elect. & c.* 2. *h. t.*

Q. 5. *Quomodo fiat translatio?* Resp. Regulariter a minore ad majorem dignitatem. arg. *c.* 1. *h. t.* Deinde transferendus prius absolvi debet a vinculo prioris Ecclesiæ ne remanens obstrictus tali impedimento vel eli-

gere-

geretur vel præsentaretur inhabilis; nisi forte vel privilegio retinendi priorem Ecclesiam cum alia, vel Brevi eligibilitatis instructus foret: si tamen via postulationis promoveretur, necesse non esset, prius solutum esse; quia tunc vel hoc ipso postulari non posset, utpote carens impedimento.

Q. 6. Quis sit effectus translationis? Resp. 1. Translatus liberatur a priori Ecclesia, alteri jungitur. *c.* 2. *h.t.* 2. Prior Ecclesia vacat ipso jure, quam primum translatus *Episcopus* consensit in translationem, eamque acceptavit, ne sit sponsus duarum Ecclesiarum: quæ ratio quia cessat in inferioribus Prælatis, non vacant taliter translatorum beneficia ante obtentum jus plenum & possessionem in aliis. Textus *c.* 7. *de elect.* qui vult, ut prior Ecclesia nonnisi obtenta possessione secundæ Ecclesiæ vacet, non loquitur de Episcopo translato sed noviter ordinato: secundum dicta *præc. tit. Q.* 11. *Resp.* 4.

Q. 7. An & quos fructus Episcopus, Prælatus vel alius beneficiatus secum ex reditibus prioris Ecclesiæ asportare possit? Resp. 1. Potest *perceptos*, uti & bona ex reditibus prioris Ecclesiæ sibi comparata. Ratio, quia æquitas suadet, ut dati ob ministerium ab Episcopis, & aliis beneficiatis exhibitum fructus & reditus iis relinquantur. Deinde Clerici juxta probabiliorem sunt Domini fructuum perceptorum, etiam superfluorum, ergo.

Resp. 2. Fructus *pendentes* probabilius non lucratur translatus. Decisio *Rotæ in caus. Pharens. pens.* 19. *Junii* 1598. Ratio, quia beneficiati bonorum immobilium sunt tantum usufructuarii, qui fructus pendentes non acquirunt. *L.* 13. *ff. quib. mod. usufr. amitt.*

TITULUS VIII.

De auctoritate & usu Pallii.

Q. 1. *Quid hoc tit. nomine Pallii veniat?* Resp Præcipuum Archi-Episcoporum (Patriarcharum etiam & Primatum) insigne & ornamentum de corpore divi Petri sumptum, quo Pontificalis officii plenitudo designatur. Dicitur 1. *de corpore D. Petri sumptum*; vel

quia benedicitur super altari S. Petri; vel quia a S. Pontifice solo confertur; vel quia significat quasi particulam potestatis Ecclesiasticæ, derivatam ex plenitudine potestatis Pontificiæ in B. Petro ejusque successoribus residente. Dicitur 2. *Pontificalis officii plenitudinem per Pallium designari*; quia ante impetrationem Pallii nec vocatur *Archi-Episcopus*; nec licet sit consecratus, exercet licite actus majores, quos ut Archi-Episcopus facere censetur; quales sunt visitare Provinciam, Synodos convocare, consecrare Episcopos, dedicare Ecclesias, conferre Ordines *in propria diœcesi*.

Q. 2. *Quæ sit figura hujus Pallii, & quam antiquus usus*? Resp. ad 1. Est ex lana ovium alba contexta vestis in coronæ seu circuli modum, pectus & humeros circumiens, ac 4. nigris vel rubris crucibus distincta, anteriore parte nonnihil dependens.

Resp. ad 2. Usum illius antiquissimum testantur plures. Usos esse Pallio primis nascentis Ecclesiæ sæculis Rom. Pontifices, perhibet Polyd. Virgil. *L.* 4. *de invent. rer. c.* 22. a D. Petro missum esse S. Materno Trevirensium primo Episcopo, habet Rupertus Tuitiens. *L. de divin. off. c.* 27. a S. Marco Successore S. Sylvestri Episcopo Ostiensi concessum, ait *Platina in vita S. Marci &c.*

Q. 3. *Quinam utantur Pallio*? Resp. Jus utendi Pallio competit. 1. Pontifici. 2. Archi-Episcopis & his majoribus, si intra 3. menses a die Consecrationis petierint. *can.* 2. *dist.* 100. 3. Ex speciali privilegio quibusdam Episcopis, uti in Germania Episcopo Bambergensi, Quinque-Ecclesiensi in Hungaria, Ostiensi, Decano Collegii Cardinalium, a quo Pontifex consecratur &c. Sed cum differentia, Pontifex enim solus in omnibus missarum solemniis semper & ubique Pallio utitur; cujus ratio in *c.* 4. *h. t.* datur. Inferiores Papa diebus tantum solemnioribus in Bulla expressis, in Ecclesia tantum, & quidem in Diœcesi sua, non extra. *c.* 1. 4. 5. 6. & 7. *h. t.*

T I-

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

Q. 1. *Quid sit renuntiatio, & quotuplex?* Resp. ad 1. Renuntiatio *specifice* sumpta, prout est hujus loci, est spontanea & libera dimissio beneficii proprii, ex justa causa facta coram legitimo Superiore eam acceptante.

Resp. ad 2. Est vel *tacita*, quæ non verbis, sed facto beneficii cessionem vel ex natura sua, vel ex interpretatione juris annexam habente, inducitur; v. g. si beneficiatus in Minoribus constitutus matrimonium contrahat: *c. 1. & 3. de Cler. conjug.* & ejusmodi facta in *c. 4. de Regul. in 6. c. 28. & Extrav. Execrabilis. Joan. XXII. de præb. Regul. Cancell. de trien. poss. c. 3. de his, quæ fiunt.* Occurrunt. Vel *expressa* est, qua beneficii dimittendi voluntas verbis aut scripto juxta formam a Jure præscriptam legitime declaratur: estque duplex, una *pura* seu *simplex*, quæ fit sine ulla pactione, conditione aut modo: altera *conditionalis* quæ fit vel *in favorem certæ personæ & non alias*, vel *cum reservatione fructuum aut pensionis*, vel *reservato regressu, ingressu, aut accessu*, vel quæ fit *ex causa permutationis*.

Q. 2. *Quænam beneficia resignari possunt?* Resp. Regulariter omnia, specialiter non prohibita alienari; qualiter prohibetur. 1. *beneficium titulare.* Trid. *sess.* 21. *c.* 2. *de ref.* 2. Beneficium *unitum* Collegio nequit in favorem resignari. 3. *Reservatum* Pontifici non in *favorem tertii*, nisi de Papæ consensu; nec *Patronatum*, vel *electivum*, nisi Patrono vel electoribus consentientibus, nec *litigiosum* in favorem tertii.

Q. 3. *Quinam possint resignare beneficia sua?* Resp. 1. Regulariter omnes, etiam Pontifex Papatum, ex ratione *super* Resp. data. Excipiuntur 1. Clericus ob crimen ipso jure privatus beneficio, vel eo privatus ob Professionem Religiosam, aut propter assecutionem alterius beneficii incompatibilis, quia resignatio est dimissio beneficii proprii & juris, quod quis habet in beneficio, quale talis Clericus non habet. 2. Novitius Religionis ante duos

duos ultimos menses Novitiatus *Trid. sess. 25. c. 16. de Regular.* 3. Clericus impubes, h. c. 14. annis minor sine auctoritate Tutoris & decreto Superioris, *c. fin. de Jud. in 6.* Aliud est de Clerico minorenni, egresso quidem annum 14. nondum tamen 25. 4. Qui non supervivit post factam & acceptatam resignationem 20. dies *Regul. 18. Cancellar.* quæ ex *can. plerique caus. 8. q. 1. & c. fin. h. t. in 6.* desumpta est. Ratio est, ut omnis species hæreditariæ successionis tolleretur. Schmaz. ait, diem primum istorum viginti incipere a media nocte, excludendo residuum diei a computo, quo resignationi per Superiorem acceptatæ resignans consensum præstitit; idque conformius esse *cit. reg.* Ultimus vero dies scil. vigesimus debet esse completus. Ratio ex *reg. cit.* sumitur, quæ dicit, *si intra 20. dies* resignans decedat, non per resignationem, sed per obitum vacare beneficium; atqui qui vigesimo die nondum completo decedit, decedit intra 20. dies, ergo.

Q. 4. *Quænam ad resignationem requiratur?* Resp. 1. Debet esse *libera:* quia est actus humanus; *metu gravi & injuste* incusso facta venit irritanda, nullo autem juris textu irrita probatur: *fraude* vel *dolo* extorta, tum demum ipso jure erit irrita, si hic versetur circa ipsam substantiam: quia hoc casu tollit libertatem & consensum.

Resp. 2. Resignatio debet fieri *pure*, h. e. nulla pecunia, pretio, vel pactione Simoniaca interveniente, alias ipso jure erit irrita, nec, ut dicitur *c. 4. de his quæ vi.* juramento firmabitur.

Resp. 3. Non tantum cum consensu illorum in certis beneficiis, de quibus dictum in *Q. 2. n. 3. h. t.* sed & fieri debet *regulariter* cum *consensu Superioris* resignatio beneficii vere talis *c. 4. & c. 8. h. t.* excipitur casus *c. 18. de regular. c. 1. h. t. in 6.* Superior legitimus in *simplici & pura resignatione* est solus & omnis ille, penes quem est potestas instituendi & destituendi. Ratio, quia renuntiatio habet vim destitutionis; ergo; Resignatio in *favorem certæ personæ*, cum reservatione *pensionis, regressus, ingressus accessus*, de jure communi non coram Episcopo, sed solo summo Pontifice fieri potest. Ratio, quia jus commune prohibet tales resignationes, in quo solus Pontifex, non inferior dispensat. Resignatio *ex*

causa

causa permutationis, si fiat inter ipsos resignantes, fieri poterit, etiam coram Ordinario, *c. un. de rer. perm. in 6.* Secus si fiat inter alios a resignantibus distinctos, v. g. Si Titius resignet beneficium Sempronio, qui est consanguineus Caji, ea conditione, ut Cajus resignet beneficium Mævio, qui est consanguineus Titii. Ratio, quia hæc non est pura permutatio, sed mixta cum renuntiatione in favorem tertii. Item obtinet in resignationibus tri-& quadriangularibus.

Resp. 4. Resignatio, saltem ut fiat licite, requirit justam causam. Ratio, quia ob utilitatem publicam permissum est renuntiare beneficiis, ergo non licet, ut quisque pro suo arbitrio illa relinquat. Causæ resignandi Episcopatum recensentur in *cap.* 10. *h. t.* junct. Bulla *Pii V. Quanta Ecclesiæ* & his versibus comprehenduntur.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Resp. 5. Per *Regul.* 34. *Cancell. & Const. Pii V.* incip. *Sanctissimus* & *Greg.* XIII. incipientem *Humano*. Renuntiatio facta & a Superiore admissa publicari debet. Consuetudo tamen Germaniæ aliud obtinet.

Q. 5. *Quinam sint effectus renuntiationis?* Resp. 1. Effectus renuntiationis *puræ & simplicis* a Superiore *admissæ* est, quod resignans amittat omne jus in beneficio, nec illud deinceps vi purioris tituli possit repetere *c.* 3. & 6. *h. t.* 2. Quod amittat etiam possessionem beneficii, nec ad nudam detentionem, quam forte habet, sit restituendus, si ea spolietur; quia exceptio renuntiationis spontaneæ & defectus notorius Proprietatis impedit restitutionem. 3. Quod fructus non amplius juste percipiat, cum titulus eos percipiendi, extinctus sit. Dicitur, *admissa* renuntiatione hos sequi effectus, *re* enim adhuc *integra* pœnitere *c.* 12. *h. t.* & si quem ad resignandum constituerit Procuratorem, mandatum Procuratoris poterit revocare, ita tamen ut hæc revocatio Procuratori intimetur ante Superioris acceptationem, alias valide Procurator ad resignationem procedet: *Clem. un. h. t.* invalida tamen erit resignatio, mortuo Principali, & Procuratore rei hujus ignaro ad resignationem procedente. Ratio disp. est. Quia post mortem Principalis nihil est amplius vel in ejus hæredum potestate, quod resi-

resignari posset, cum beneficium vacans statim devolvatur ad Ordinarii Collatoris potestatem.

Resp. 2. Resignatio *conditionalis* regulariter non consequitur effectum, adeoque nec per illam titulus aut possessio beneficii amittitur, nisi purificata fuerit conditio, sub qua facta est. Ratio; quia natura conditionis est, ut suspendat actum conditionalem in eventum vel defectum conditionis, qua impleta valebit actus, ea vero deficiente actus erit invalidus; *L.* 213. *ff. de V. S. L.* 16. *ff. de Condict. indeb.*

TITULUS X.

De supplenda negligentia Prælatorum.

Q. 1. *Qualiter negligentia Prælatorum suppleatur?* A. Negligentia Prælatorum, id est omissio ejus, quod quælibet persona Ecclesiastica jurisdictionem exercens facere poterat & debebat, licet suppleatur nonnunquam ab ipso jure, uti in casu *c.* 1. *h. t.* interdum ab inferiore, uti in *c.* 2. *de Concess. præb. & c.* 3. *h. t.* subinde a superiore mediato juxta *c.* 18. *de elect. in* 6. ordinarie tamen suppletur per superiores gradatim ascendendo usque ad Papam, sic exigente Hierarchia Ecclesiastica, qua Superiores invigilare debent inferioribus; *c.* 41. *de elect. c.* 6. *de off. Ord.*

Q. 2. *Ad quem existente in materia JURISDICTIONIS negligente Prælato jurisdictio devolvatur? Resp.* 1. Non devolvitur jurisdictio Episcopi negligentis *universaliter* ad Metropolitanum: ut is citra viam appellationis in prima instantia de causis subditorum Episcopo suffraganeo cognoscere; eos ordinare, absolvere, condemnare valeat. Ratio; quia in materia generaliter prohibitoria, quod expresse non permittitur, prohibitum censetur *c.* 2. *de Transl. Episc. ca.* 1. *h. t. in* 6. sed Jure Canonico. *c.* 11. *de offic. Ordinar.* generaliter prohibitum est Archi-Episcopo exercere Jurisdictionem in subditos suffraganeorum suorum, præterquam in casibus jure expressis; ergo. Casus expressi sunt *can.* 3. *casu* 9. *q.* 3. *c.* 40. *de sent. Excomm. c.* 8. *de offic. Ordin. cap.* 1. §. *sane de Censib. in* 6. in Bulla Pii V. *in conferen-*

ferendis &c. Remedium subito ab Episcopo oppresso ante judicium cœptum superest, ut recurrat ad Papam vel ad Archi-Episcopum, quod hic compellat Episcopum, utpote suffraganeum sibi immediate subjectum ad administrandam justitiam.

Resp. 2. Nec devolvitur ad Capitulum jurisdictio Episcopo existente negligente, ob eamdem rationem si tamen vel Episcopus valde diu abesset, non constituto administratore, vel captivitate, amentia, similive causa a suo officio exercendo impediretur, Capitulum succedit in jurisdictionem Episcopalem, *ca.* 3. *h. t. in* 6. Ratio; quia tunc perinde censeri debet, acsi Sedes vacaret.

Resp. 3. Episcopo existente excommunicato vel suspenso non suppletur defectus in administrando munere pastorali per Metropolitanum, ob rationem Responsione 1. alleg. & *c.* 1. *h. t. in* 6. Nec potest suppleri per ejus Vicarium. Ratio; quia unum idemque est tribunal Episcopi & Vicarii illius, ergo sicut per excommunicationem, vel suspensionem &c. suspenditur jurisdictio Episcopi, ita & illius Vicarii. Proinde nemo potest in tali diœcesi jus reddere præter Papam, ad quem recurrendum, *c.* 17. *& seq. caus.* 6. *q.* 3.

Resp. 4. Judicis sæcularis negligentia suppleri potest per Judicem Ecclesiasticum *c.* 6. 10. 11. *de for. compet.* Ratio; quia licet distincta sit potestas sæcularis ab Ecclesiastica, hæc tamen illa sublimior, *c.* 6. *major. & ob.* simulque Ecclesia, saltem indirecte jurisdictionem exercet in bona temporalia Christianorum per *c.* 13. *qui filii sint legit.* Non tamen potest e contra etiam Judex Laicus Ecclesiastici negligentiam supplere, adeoque nec Clericum in casu negligentiæ Judicis Ecclesiastici trahere ad forum laicale. Ratio, quia judex sæcularis nullam habet jurisdictionem in Clericos: *c.* 10. *de Const.* imo est illius incapax, *c.* 7. *de præscr.* Adhæc inferior nonnisi in casibus in jure expressis supplebit negligentiam Superioris.

Q. 3. *Quis suppleat negligentiam circa provisionem* BENEFICIORUM? *Resp.* 1. *Si patronus Laicus* intra *quadrimestre*, vel Patronus *Ecclesiasticus* intra *semestre* præsentare neglexerit, is ad quem pertinet præ-

sen-

ſentatum inſtituere, ſive ſi Epiſcopus, ſive alius, libere poterit beneficium conferre *c.3. & 27. de Jure Patronat.*

Reſp. 2. Eodem modo, ſit beneficium ſit *electivum*, & Electores neglexerint eligere intra tempus a jure vel ſtatuto conceſſum, proviſio devolvitur *de jure communi* ad immediatum ſuperiorem, *c.41. de elect.* idem eſt, ſi beneficium ſit *collativum*, collator autem Epiſcopo inferior, ad Epiſcopum loci, in quo beneficium ſitum, jus conferendi devolvetur: *Clem. un. h. t.* Si Epiſcopus Abbatem non exemptum nolit benedicere, ſpeciale quid ſtatuitur *in c. 1. h. t.*

Q. 4. *An valeat Electio vel collatio ſtatim facta poſt lapſum temporis a jure definiti: Reſp.* neg. Ratio, quia poſt præfixum tempus Collatores, Electores &c. jam privati ſunt jure conferendi & eligendi, proinde collatio talis aut electio fieret a non habentibus poteſtatem, quæ ipſo jure eſt invalida.

TITULUS XI.

De temporibus Ordinationum & qualitatibus Ordinandorum.

Q. 1. *Quæ ſit natura & numerus Ordinum? Reſp.* A. 1. Ordo *active* ſumptus, ſive ipſa *ordinatio* eſt ceremonia ſacra, qua alicui conceditur poteſtas ſpiritualis ad aliquod altaris officium ſeu miniſterium ſtabiliter peragendum. Ordo *paſſive* ſumptus eſt effectus Ordinationis, & certus gradus Miniſtrorum Eccleſiæ.

Reſp. 2. Communiter numerantur 7. Ordines: 4. Minores: ſc. *Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus*; & tres Majores: *Subdiaconatus, Diaconatus*, ac *Presbyteratus*. Poſteriores etiam appellantur *ſacri*, priores *non ſacri*, non quod non etiam iſti ſint Sacramentum (nam revere Sacramentum & illi ſunt juxta communem doctrinam, quæ colligitur ex Trident. *ſeſſ.* 23. *de Sacram. Ord. can.* 3.) ſed quod propius habilitent ad Sacramentum Altaris, & votum caſtitatis annexum habeant.

Reſp. 3.

Resp. 3. *Prima tonsura*, quæ præmittitur collationi Ordinum, non est Ordo Ecclesiasticus proprie dictus, ut patet ex Trid. *sess.* 23. *c.* 2. *de Sacram. Ord.* & *c.* 6. 10. 17. *de reform.* Deinde per primam tonsuram non confertur ad specialem aliquam functionem sacram potestas quæ tamen per alium omnem Ordinem Ecclesiasticum conceditur; ergo.

Resp. 4. Probabilius nec *Episcopatus* est Ordo a Sacerdotio complete & adæquatæ distinctus. Flor. *sess.* 25. *in Decreto Eug. IV.* §. *sextum Sacramentum*. Trid. *sess.* 23. *c.* 2. *de Sacr. Ord.* Ratio, quia Ordo Episcopalis essentialiter includit sacerdotium, ita ut sine illo valide conferri non possit; ergo.

Resp. 5. *Materia* & *forma* singulorum Ordinum quænam sit, videatur apud Busenbaum *in Medull. Theol. Mor. Tract.* 5. *Cap.* 2. ubi id notandum, quod, licet curandum sit, ut materia juxta ritum Ecclesiæ contingatur ab Ordinando, si tamen contacta non fuerit, dummodo per Episcopum exhibita, probabilius videatur Ordinem nihilominus recte collatum esse. Ratio, quia nec ex divina, neque ex humana lege habetur, contactum physicum ad substantiam Ordinis requiri.

Q. 2. *Quid de temporibus, interstitiis* & *loco Ordinationum notandum? Resp.* ad 1. *Prima tonsura* quolibet anni die & hora conferri potest. *Pontifical. Rom. Tit. de Ord. conf.* ℣. *Clericatus*. Deinde *Ordines Minores* quovis die Dominico aut Festo mane tamen. *Pontif. cit.* ℣. *Minores* 3. *SS. Ordines* conferri non licet, nisi Sabbatis. 4. temporum, Sabbato sancto, Sabbato Dominicam Passionis præcedente *c.* 1. & 3. *h. t.* vid. etiam *c.* 13. *h.* Per privilegium *Pontificium* (quale nonnulli habent) licite extra tempora & non servatis interstitiis conferuntur & suscipiuntur Ordines; neque Ordinans hoc casu, neque Ordinandi jejunare pridie tenentur, si eo tempore fiat ordinatio, quo alias jejunandum non foret. Ratio, quia talis obligatio non probatur.

Resp. ad 2. Conferendi sunt Ordines gradatim incipiendo a prima tonsura, *c.* 2. *dist.* 59. & *c. un. de Cler. per salt. promot.* nec conferendi plures *Ordines Majores* eodem die, *capit.* 13. & 15. *h. t.* sed inter unum & alterum servanda sunt *interstitia*, sive intervalla tempo-

rum

rum scil. unius anni, ut a Minoribus ad Subdiaconatum: itidem unius, ut a Subdiaconatu ad Diaconatum; & tertii, ut a Diaconatu ad Sacerdotium liceat ascendere. *Trid. sess.* 23. *c.* 11. *de reform.* Annus hic non computatur mathematice, ut habet Declarat. Card. Licet in ordinatione facienda extra tempora dispensare de jure possit Pontifex solus, utpote superior; in interstitiis tamen dispensare concessum est a *Trid. cit.* Episcopis, Capitulo Sede vacante, non Prælatis Regularibus ordinarie.

Resp. ad 3. *Prima tonsura & Minores* conferri possunt non tantum in Ecclesia, sed etiam in Domo Episcopali, vel alio loco honesto, *c.* 6. *dist.* 75. Deberent conferri *Ordines sacri* in Ecclesia Cathedrali. Videatur *Trid. sess.* 23. *c.* 8. *& sess.* 6. *c.* 5. *de ref.*

Q. 3. *Quæ requirantur in Ordinando qualitates? Resp.* 1. Ut *valide* quis ordinetur, debet esse *mas*, nam fœminæ jure etiam divino Ordinum sunt incapaces. 1. *Cor.* 14. 2. Debet esse baptizatus baptismo fluminis, *c.* 1. *de Presb. non bapt.* 3. Si ordinandus sit adultus & capax rationis, habere debet intentionem saltem habitualem, Ordinis suscipiendi, Arg. *c.* 3. §. *item quæritur de bapt.* Unde absolute nolens non ordinatur valide; metu autem gravi incusso suscipiens Ordines, neque ratificans sponte susceptos hoc modo Ordines, licet valide fuerit ordinatus, ad continentiam tamen non tenebitur. Ratio, quia non censetur obligationem adeo gravem in se velle suscipere.

Resp. 2. Ut *licite* quis ordinetur, requiritur, ut habeat convenientem ætatem, in qua solus dispensat Pontifex; utpote in *jure communi:* si Ordinandus non habeat a SS. Canonibus præscriptam; *prima tonsura* exigit septennium completum; *cap. fin. h. t. in* 6. Annos discretionis, id est sufficientem notitiam requirunt *Minores:* ad *Subdiaconatus* Ordinem ante 22. ad *Diaconatum* ante 23. ad Presbteratum ante 25. ætatis annos nemo promovendus Trident. *sess.* 23. *ca.* 12. *de reform.* ex praxi sufficit, annos illos esse inchoatos. 2. Requiritur, ut non sit *Neophytus c.* 9. *dist.* 61. 3. Ut sit confirmatus. Trid. *sess.* 23. *c.* 4. *de reform.* 4. Ut sit cælebs: *c. fin. h. t. in* 6. nisi cum consensu uxoris vel ingre-

di

di Religionem, vel ad SS. Ordines promoveri velit, c. 4. 5. 8. *de convers. conjug.* 5. Ut sit litteratus prout Trid. pro diversis Ordinibus exigit *seß.* 23. *c.* 4. 11. 13. 14. *de reform.* 6. Ut nulli culpæ mortali sit scienter obnoxius; quia Ordo est Sacramentum vivorum. 7. Ut nulla censura vel irregularitate, neque infamia vel juris vel facti sit notatus *c. fin. h. t. in* 6. 8. Ut sit subditus Ordinantis, *c.* 3. *h. t. in* 6. *Trid. seß.* 23. *c.* 8. *de ref.* Subditus autem quis esse potest vel ratione originis; vel ratione domicilii veri: vel ratione beneficii: vel ratione triennalis familiaritatis cum Episcopo; vel denique ratione licentiæ aut literarum dimissoriarum.

Q. 4. *Quæ requirantur in Ordinando qualitates ratione congruæ sustentationis?* Resp. 1. Requiritur *Titulus*, h.e. cautio, qua de sufficiente, eaque perpetua sustentatione provisum sit Ordinando *ad sacros Ordines*. Trid. *seß.* 21. *c.* 2. *de ref.*

Resp. 2. Titulus est triplex: vel titulus *Beneficii, vel patrimonii, vel paupertatis*. Ut quis *titulo beneficii* valeat ordinari, beneficium debet esse perpetuum respectu *possessoris*; sufficiens ad honestam sustentationem, considerata qualitate assumpti status Ecclesiastici: actu collatum, & pacifice possessum. Trid. *cit.* Deinde ut quis *titulo patrimonii* valeat ordinari, requiruntur bona propria, certa, immobilia, libera sive alteri non hypothecata, *actu* possessa, & in singulos annos frugifera nec debent esse valide alienabilia, pensio etiam assignata & annuatim præstanda sufficit; promissio autem sustentationis, vel quoadusque Clerico de beneficio provideatur, vel in eventum senii aut inhabilitatis non est titulus patrimonii, sed ei tantum ex consuetudine substituitur & vocatur simpliciter *Titulus Mensæ*. Demum ut quis *Titulo paupertatis* ordinetur. Professione vicem Tituli subeunte & Religione existente obligata professum alere, requiritur ut Professio sit valida & facta in Religione approbata. Societas JESU ex Const. Gregorii XIII. *Ascendente*, & Greg. XIV. *Ecclesiæ*, item Alumni Pontificii juxta Bullam Greg. XIII. 23. *Septembr.* 1584. datam speciale quid habent.

Q. 5. *Quid requiratur ex parte Ordinantis ad conferendos Ordines?* Resp. 1. Ut *valide* conferat Ordines,

præter *intentionem* debitam requiritur poteſtas ordinandi vel *ordinaria*, quæ *ſolis & omnibus* Epiſcopis conſecratis competit. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 4. *& can.* 7. *de Sacram. Ord.* vel *extraordinaria*, quam habent ad *Minores* conferendos plerique Abbates veri, benedicti & mitrati reſpectu ſubditorum ſuorum *Regularium*. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 10. *de reform.* Ad *Sacerdotium* conferendum nequidem vi delegationis a Sede Apoſtolica factæ Sacerdos non Epiſcopus habilitari poteſt; uti praxis Eccleſiæ docet.

Reſp. 2. Ut Epiſcopus *licite* conferat Ordines, præterquam quod non debeat eſſe reus peccati gravis &c. requiritur, ut ſit Epiſcopus *proprius* ipſius ordinandi, vel ſaltem a proprio hujus Epiſcopo licentiam habeat. *c.* 1. *cauſ.* 9. *q.* 2. conferatur Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 2. *& ſeſſ.* 23. *c.* 8. *de reform.*

Q. 6. *Quid dicendum de Litteris dimiſſoriis?* Reſp. 1. Licentia a proprio Epiſcopo alteri Epiſcopo (etiam a Latino Epiſcopo Græco, ordinando ſubditum Latini Epiſcopi ritu Latino. Pirh. *h. n.* 38.) concedi poteſt, conferendi ſubditis ſuis ſacros Ordines, vel viva voce, vel per litteras, quæ nonnumquam *dimiſſoriæ*, alias *Reverendæ*, interdum *commendatitiæ* appellantur.

Reſp. 2. Concedi poſſunt ab Epiſcopo proprio; licet necdum ſit *conſecratus* 2. a Capitulo ſede vacante duntaxat intra annum a die vacationis arctatis beneficio, h. e. iis, qui vel actu obtinent, vel electi, præſentati; nominati ſunt ad beneficium, v. g. Parochiale exigens Ordinem Sacerdotalem intra annum ſuſcipiendum; ut habetur Trid. *ſeſſ.* 7. *c.* 10. *de ref.* 3. a Vicario Generali tum ſolum, ſi vel habeat ſpeciale mandatum, vel Epiſcopus agat in remotis, vel conſuetudo permittat. Gloſs. & DD. in *c.* 3. *b. t. in* 6. 4. a Prælato Regulari *Regularibus* ſuis ſubditis *ordinarie tantum ad Epiſcopum diœceſis ſuæ c.* 5. *h. t. in* 6. Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 10. *de reform.* ubi & innuitur Prælatos Regulares, etiam exemptos, ſi non ſint exempti *pleniſſimo* jure, ſubditis ſuis ſæcularibus dare non poſſe dimiſſorias ad Epiſcopum alienum, quia in eos non exercent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ſicut in ſuos Regulares.

Reſp. 3. Si *ſpecialiter* dimiſſoriæ concedantur, exprimendum eſt nomen Epiſcopi, ad quem diriguntur, qui

& ſo-

& solus tunc licite ordinabit. 2. Qui Ordines vigore illarum possint conferri. 3. Exprimenda est causa, ob quam vel *nolit* Episcopus proprius, vel *nequeat* ordinare, ut dicitur *c.1. h.t.in 6.* 4. Continere debent attestationem de natalibus, ætate, moribus, scientia Ordinandi. *Trid.sess.23. c.8. de ref.* Hinc ii, quibus dimissoriæ dantur, prius debent examinari. *sess.cit.c.* 3.5. Concedendæ sunt gratis. Trid. *sess.* 21.*c.* 1. *de ref.* nec morte concedentis expirant, arg. *c.5.de rescr. in 6.* Demum exprimendum, utrum in interstitiis dispenset Episcopus concedens dimissorias.

Q. 7. Quæ sint pœnæ male Ordinantium & Ordinatorum? Resp. 1. Pœna *scienter conferentis Ordinem sacrum* non habenti legitimam ætatem, est suspensio a collatione Ordinum *ferendæ* sententiæ: *c.14.h.t.* conferentis Ordines *Minores* pœna relinquenda est arbitrio Superioris, quia de his jura tacent: *primam tonsuram* ante legitimam ætatem conferentis pœna est suspensio *ipso jure* per integrum annum ab ejus collatione, *c. fi. h.t.in 6.* Pœna *Ordinati* m. f. ad Ordinem sacrum ante legitimam ætatem est suspensio ab Ordine sic suscepto, usque dum absolutio impetretur aut ab Episcopo, aut a Confessario privilegiato, *vers. Bullam Pii II.* ubi plures ejusmodi pœnæ, v.g. quod sic Ordinatus ministrans irregularitatem incurrat, & beneficiis Ecclesiasticis privari possit.

Resp. 2. Pœna *scienter Ordinantis* alienum subditum absque licentia vel dimissoriis Episcopi proprii est suspensio *latæ* sententiæ per annum a collatione omnium Ordinum: *Trid.sess.23.c.8. in fin. de ref.* per dolum aut ignorantiam crassam suscipientis Ordines *sacros* pœna est suspensio ab executione Ordinum susceptorum, quamdiu Episcopo proprio videbitur, *c.2.h.t.in 6. Bulla Pii V. & Trid. cit.*

Resp. 3. Pœna Episcopi *Ordinantis* aliquem *absque titulo* est præter peccatum grave obligatio eum alendi, usquedum de beneficio ei provideat, *c.2.4. & 16. de præb.* excipitur, si Episcopus non fuit in culpa, *c.2. de Constit.* vel si generalem concessit potestatem Suffraganeo suo, ordinandi subditos, & is absque titulo ordinavit, vel si quis per fraudem intrusit titulo desti-

 tutum:

tutum: his enim casibus in subsidium tantum Episcopus tenebitur ob honorem status Clericalis. Pœna *ordinati* sine titulo, si fuit in culpa, & decepit Episcopum, probabilius est suspensio Ordinis ita suscepti, & irregularitas, si in Ordine sic suscepto ministret. Constit. Urbani VIII. *Secretis æternæ providentiæ*, 11. *Decemb.* 1624.

Resp. 4. Pœna *Ordinantis* in aliena diœcesi sine consensu Ordinarii loci est pœna suspensionis *latæ* sententiæ ab *exercitio omnium Pontificalium*. Pœna *Ordinati*, ut sit suspensus ab executione Ordinum sic susceptorum. Trid. *seß. 6. c. 5. ref.*

Resp. 5. Pœna *Ordinantis* extra tempora a Jure statuta est suspensio *ferendæ* sententiæ a collatione Ordinis illicite collati, *c.* 2.8. 13. *h. t.* Pœna taliter *Ordinati* (in sacris) est suspensio *ipso jure* ab executione talis Ordinis Bull. *Pii II. anno* 1461. Si ministret in Ordine sic male suscepto, incurrit irregularitatem, ab Episcopo dispensabilem, *c.* 16. *h. t.*

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit hoc Scrutinium?* Resp. 1. Scrutinium a scrutando dictum est inquisitio seu examen Ordinandorum ab eo, ad quem spectat, factum.

Resp. 2. Est triplex; *Primum*, quod per mensem ante Ordinationem a Parocho vel alio jussu Episcopi faciendum esset juxta Trid. *seß.* 23. *c.* 5. *de reform.* in Germania non est in usu, ejusque vices supplent Testimonia Professorum. *Secundum* ex Trid. Decret. *seß. cit. c.* 7. fieri debet feria quarta ante ipsam Ordinationem, vel quando oportunum erit ab *Episcopo*, aliisque viris peritis. 1. Examinando *genus*, an Ordinandus sit parentibus Catholicis, liberis; legitimo matrimonio junctis natus & [illegible] quirendo in *personam* Or[illegible] n sit corp[illegible] s, bigamus, censuratus [illegible] *tatem* [illegible] beat, quæ requiritur ad [illegible] tum [illegible] *m.* 5. *In vitam & mo-*

res

rès Ordinandi. 6. *In finem*. 7. Præcipue etiam *in doctrinam*. *Tertium scrutinium* fit in ipso Ordinationis *ad Diaconatum vel Sacerdotium* actu; & juxta *c. un. h. t.* consistit in summaria illa & extrajudiciali inquisitione Episcopi, Archidiaconum (hodie Sacellanum vel Ceremoniarium) sibi præsentantem Ordinandos interrogantis, *an sciat illos dignos esse*; hujusque responsione: *Quantum humana fragilitas nosse sinit; & scio, & testificor ipsos dignos esse ad hujus onus officii.*

Quæst. 2. *Unde testimonium qualitatum in secundo scrutinio inquirendarum, dum de iis non constat, petendum?* *Resp.* 1. Testimonium *Natalium*, *libertatis*, *generis*, Magistratus loci, ubi natus Ordinandus, vel Parochus; *ætatis* similiter Parochus dare potest; & ita sufficienter hæ qualitates probantur; litteras testimoniales *vitæ & morum*, dum Regularis est ordinandus, dant Superiores, testantes eum nullo ad Ordines requisito carere: dum est Ecclesiæ cuidam addictus, Decanus; dum in Academia, Professor & Præfectus. Dum quis ordinandus est ab alieno Episcopo, requiruntur præter alia *testimoniales* morum proprii Episcopi. Trid. *sess.* 23. *capit.* 8. quas Capitulum Sede vacante etiam intra primum annum non arctato subdito suo concedere potest, si is a Papa vel ejus Nuncio habeat facultatem seu *dimissorias*, ut à quocumque Episcopo externo ordinari possit.

Resp. 2. Doctrina probanda est per examen, quod subire debent etiam Regulares ex Trid. Decret. *sess.* 23. *c.* 12. *de ref.* nisi privilegio Apostolico gaudeant, quale Societati JESU concessit Gregor. XIII. & confirmavit Paulus V. Constit. incipient. *Quantum* edit. *Non. Sept.* 1606.

Q. 3. *Quæ sit pæna Ordinatorum sine examine?* *Resp.* 1. juxta *can.* 55. *dist.* 50. Ordinans scienter habentem impedimentum privatur potestate ordinandi; Ordinans ignotum, de cujus habilitate ei non constat, arbitrarie puniendus est.

Resp. 2. Ordinari se faciens sine Scrutinio, seu furtive se ingerens Ordinandis suspendendus est ab exercitio Ordinis furtive suscepti, *can. fin. d.* 24. etiamsi alias dignus foret: furtive suscipiens uno die duos Ordines ma-

jores videtur ipſo jure eſſe ſuſpenſus, *c.* 1. *de eo, qui furtive.*

Reſp. 3. Valet tamen Ordo collatus furtive accedenti vel indigno, licet proteſtetur Epiſcopus, ſe nolle talem ordinare. Ratio, quia proteſtatio talis ab Epiſcopo fieri tantum cenſetur ad oſtendendam ſuam diſplicentiam, & quod nolit ordinare ſcienter indignum; aliud tamen dicendum, ſi Epiſcopus expreſſam haberet & poſitivam intentionem, furtive accedentem vel indignum non ordinandi.

Q. 4. *An Archidiaconus vel alius ejus vices ſupplens in tertio Scrutinio, ſi ſciat privata ſcientia, aliquem ex Ordinandis laborare impedimento occulto, poſſit tamen b.f. reſpondere, ſcire ſe dignos, quantum humana fragilitas noſſe ſinit? Reſp.* aff. Ratio; quia verba hæc non profert ut perſona privata, & ſecundum ſcientiam privatam, ſed ſecundum publicam, quam habet ex approbatione Examinatorum, ſi ipſe inter Examinatores non fuit. Interim tamen ſi ante actum Ordinationis talis defectus habuiſſet notitiam, monendus erat vel Ordinans, vel Ordinatus, aut caſu quo nihil ſe profecturum crederet, declinandum pro hac vice officium præſentandi, ſi poſſit id fieri.

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui, vel ab Excommunicato.

QUæſt. 1. *An Epiſcopus, qui renuntiavit Epiſcopatui, poſſit adhuc conferre Ordines? Reſp.* 1. Si renuntiavit *loco tantum*, h. e. curæ ſeu officio, & adminiſtrationi Epiſcopali, retento tamen Epiſcopali titulo, non tantum *valide*, ut per ſe patet, ſed & *licite* conferre poteſt Ordines, etiam majores, cum licentia Epiſcopi proprii Ordinandorum *c.* 1. *h. t.* ſed non ſine illa: quia propriam diœceſim non habet.

Reſp. 2. Epiſcopus, qui non tantum renuntiavit *loco* & regimini, ſed & *Ordini*, ſive executioni Ordinis & di-

dignitatis Episcopalis, *licite* cum licentia Ordinarii confert primam tonsuram & Minores. Ratio, quia cum etiam non Episcopi v. g. Abbates conferre hæc possint, non censetur his actibus renuntiasse, cum renuntiatio sit stricte interpretanda: Ordines vero majores etiam cum licentia Episcopi alicujus *licite* non confert; id enim *c. 1. h. t.* prohibetur. *Valida* est collatio, ut character sic Ordinatis imprimatur, non tamen Ordinis ita suscepti executionem consequuntur, *c. 1. cit.* sed *Ordines majores* recipiens *scienter* ab Episcopo, qui renuntiavit loco & dignitati, nonnisi a S. Pontifice dispensationem pro executione Ordinis accipere potest, *cit. c. 1.* Si tamen delictum sit notorium. Qui *ignoranter* ignorantia scil. non peccaminosa a tali ordinatus fuisset, posset dispensative restitui executioni Ordinis a proprio Episcopo *c. 1. cit.* Suspensio hæc ab executione Ordinis censura proprie non est, cum etiam ab ignorante & absque culpa incurratur. Præterea, qui simpliciter renuntiavit Episcopatui, loco tantum in dubio præsumitur renuntiasse. Ratio, quia renuntians dignitati Episcopali, ob crimen depositus censetur. Arg. *c. 15. de elect.* excepto casu, quo Episcopus Religionem ingreditur.

Q. 2. An valida sit collatio Ordinum facta ab Episcopo excommunicato, suspenso, in hæresim lapso &c. Resp. aff. Ratio, quia talis characterem retinet, ac proin etiam potestatem ordinandi, licet eam obstante excommunicatione, suspensione &c. licite non exerceat. Textus *c. 2. & 3. caus. 9. q. 1.* allegatos contra assert. explicant Pirh. Eng. Vviestn. De dispensatione cum Ordinatis ab Episcopo v. g. excommunicato, loquendum, ut in priori responsione, quamvis varient AA. qualis Episcopus cum ignoranter ordinato ab Episcopo excommunicato dispensari possit, an sc. ipse etiam Episcopus, qui ita ordinando deliquit post impetratam absolutionem.

TITULUS XIV.

De ætate, qualitate, & ordine Præficiendorum, h. e. promovendorum ad dignitates & beneficia Ecclesiastica.

QUæst. 1. *Quæ ætas requiratur ad dignitates, & alia munia Ecclesiastica? Resp.* Ad *S. Pontificatum* nulla ætas jure positivo determinata est, decet tamen omnino; ut in ea saltem ætate sit constitutus, in qua Christus incepit prædicare. Ad *dignitates Ordinis Episcopalis* 30. anni completi exiguntur *c. 7. in princ. de elect.* eandem ætatem in Cardinalibus requirit P. Koning. *h. n.* 2. ob Trid. verba *sess.* 24. *c.* 1. *de reform.* rigorem hunc Sixtus V. temperavit. Ad *Prælaturas Episcopali inferiores* v. g. Præpositurás, Decanatus, & *cetera beneficia*, quibus cura animarum *principaliter* est annexa, requiritur annus ætatis 25. *incboatus*, quia Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* utitur verbo: *qui attigerit* 25. annum, quod fecisse censetur, qui inchoavit. *Ad dignitates & Personatus, quibus animarum cura annexa non est*, requiritur & sufficit annus 22. ætatis, sed *completus*, ut coll. ex Trid. cit. *non sit minor* 22. *annis.* Ad *Canonicatus, Præbendas, & portiones Ecclesiarum Cathedralium* jure novo Trid. cit. requiritur ea ætas, ut infra tempus a jure præscriptum, scil. infra annum, initiari valeat eo Ordine, quem requirit Canonicatus vel Præbenda. In Germania consuetudo habet, ut Subdiaconatus, qui plerumque requiritur ad Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium, suscipiatur a Canonico, qui ad Capitulum admittitur. Ad *alia beneficia simplicia & inferiora* hodie a Trid. *sess.* 23. *c.* 6. *de reform.* requiritur annus ætatis 14. saltem inchoatus; nisi in fundatione aliud statutum sit, cui Trid. noluit derogare. Episcopus *in ætate secundum Canones universalis Ecclesiæ requisita* ad beneficia dispensare non potest; quia relaxare nequit commune Jus Canonicum, nisi id ei expresse fuerit concessum. Deinde collatio beneficii facta illi, qui caret legitima ætate, est ipso jure nulla, saltem pro fo-

ro

ſo externo. *c.* 14. *de elect. in* 6. Ratio, quia facta eſt inhabili.

Q. 2. *Quæ hic veniant nomine qualitatis requiſitæ in præficiendis? Reſp.* 1. Promovendus habere debet qualitates illas omnes, de quibus *Tit.* 11. *Q.* 3. dictum, excepta *ſubjectione* (cum & Clericis extraneis conferri poſſint beneficia) & *Titulo*; quia optimus Titulus beneficium eſt: præcipue autem attendi debet *probitas morum, ſcientia litterarum*; videri poteſt deſuper *c.* 7. *de elect. c.* 29. *de Præb. Clem.* 1. *h. t. Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 18. *de refor.* &c. ubi & illud (nim. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *&* 18. & in Conſtit. *Pii V. In conferendis*) habetur, digniores non tantum ad Prælaturas Eccleſiaſticas ſed & ad beneficia curata aſſumendos eſſe.

Reſp. 2. Poſſunt præter prædictas aliæ qualitates requiri, vel ex fundatione, vel conſuetudine vel ſtatuto, v. g. ut admittendus ad Canonicatum ſit ex certa regione, civitate, familia; imò non tantum in limine fundationis cnm conſenſu Superioris, ſed & per conſuetudinem immemorialem induci poteſt, uti & per ſtatutum a S. Pontifice confirmatum, ut ad certa beneficia ſoli Nobiles promoveantur, ad cætera digni, vel ſi beneficium requirit, digniores. Ratio, quia hoc de ſe & objecto ſuo illicitum non eſt, nec a jure prohibitum.

Reſp. 3. Si fiat collatio beneficii cujuſcumque excommunicato, ſuſpenſo, perſonaliter interdicto; uti & irregulari cuicumque eſt ipſo jure nulla. De excommunicato habetur. *c.* 7. *de Cler. excom.* de ſuſpenſo. *c.* 8. *de ætat.* De interdicto & irregulari inde conſtat, quia neuter illorum officium præſtare poteſt, ergo nec poterit conferri beneficium, utpote quod propter officium datur. Quid de cenſura v. gr. occulta laborante dicendum, quod is b. f. beneficium oblatum valeat regulariter acceptare, colligitur ex alibi dictis.

Q. 3. *Quis Ordo in præficiendis requiratur? Reſp.* Præſcribitur a jure 1. ut nemo, niſi *Clericus* valide recipiat beneficium, adeoque volens tale recipere tonſuram primam ſaltem habere debet *c.* 6. *de Tranſact. c.* 2. *de Inſtit.* 2. Ad *Cardinalatum S. R. E.* requiritur Ordo illorum gradui, qui triplex eſt, competens. 3. In *Epiſcopum* eligendus ſaltem per 6. menſes antecedenter

ter in Subdiaconatus Ordine constitutus fuisse debet. *Trid. sess.* 22. *c.* 2. *de ref.* 4. Ad dignitates Ecclesiasticas Episcopatu inferiores, curam tamen animarum vel jurisdictionem fori externi habentes, ut sunt Abbatiæ, Decanatus &c. Item ad beneficia Parochialia aut Curata, necessarius est Ordo Presbyteratus vel actu susceptus, vel intra annum suscipiendus. *c.* 1. *h. t. Clem.* 2. *eod. c.* 14. *de elect. in* 6. 5. Ad Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de ref.* exigit Ordinem vel Presbyteri (quo mediam partem Canonicorum vult esse initiatam) vel Diaconatus; vel Subdiaconatus. Hæc tamen constitutio Trid. non videtur in Germania esse usu recepta.

TITULUS XV.

De sacra Unctione.

Q. 1. *Quid h. intelligatur per sacram Unctionem & quotuplex ea sit?* Resp. ad 1. Intelligitur h. per Unctionem sacram materialis olei olivarum ab Episcopo benedicti vel puri, vel balsamo mixti (quod *Chrisma* dicitur) delibutio facta secundum ritum Ecclesiæ. Oleum *purum* sive simplex aliud est *Catechumenorum*, aliud *Infirmorum*.

Resp. ad 2. Unctio duplex est, una *interior*, *invisibilis*, *spiritualis*, quæ fit in anima per Spiritum S. altera *exterior*, *visibilis & materialis*, quæ fit in corpore, & est signum interioris. Complectitur hæc 7. Unctiones scil. 1. in Consecratione Episcopi. 2. In Ordinatione Sacerdotum. 3. In Baptismo. 4. In Confirmatione. 5. In Sacramento extremæ Unctionis. 6. In Consecratione Altaris, templi, calicum. 7. In inunctione Imperatoris & Regum. *c. un. h. t.*

Q. 2. *Qualiter fiant hæ Unctiones?* Resp. 1. Unguntur Episcopi in sua Consecratione. S. Chrismate in capite & manibus a Metropolitano vel alio Episcopo duobus aliis Assistentibus. 2. Sacerdotes in sua Ordinatione oleo simplici benedicto in manibus. 3. Baptizandi ante Baptismum oleo simplici Catechumenorum in pectore &

sca-

ſcapulis, poſt Baptiſmum S. Chriſmate in vertice. 4. Confirmandi unguntur S. Chriſmate *ordinarie* ab Epiſcopo in fronte, extraordinarie & ex commiſſione S. Pontificis a ſimplici Sacerdote. 5. Moribundi oleo infirmorum in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus a Sacerdote ſuper ægrotum deprecante. 6. Eccleſia in parietibus, dum conſecratur ab Epiſcopo; altaria prius oleo ſimplici, deinde Chriſmate in cornibus ordinarie ab Epiſcopo vel alio Privilegiato. 7. Imperator, & Reges oleo Catechumenorum unguntur in dextero brachio, ſeu humero, vide *c.* 39. *de elect.*

Q. 3. *Quomodo hæ Unctiones inter ſe diſtinguantur?* Reſp. 1. Unctio Imperatoris & Regum, nec Sacramentum, nec Sacramentalis eſt, utpote nec per ſe gratiam cauſans, nec ad Sacramentum aliquod perficiendum vel ſuſcipiendum ordinata. Idem eſt de Unctione rerum quarundam Eccleſiaſticarum.

Reſp. 2. Unctio neutra, ſcil. nec *oleo Catechumenorum* facta ante, nec *Chriſmatica* poſt baptiſmum eſt de ſubſtantia baptiſmi. Ratio, quia ut patet, in neceſſitate ſine ulla Unctione etiam a Laicis valide & licite baptiſmus confertur.

Reſp. 3. Unctio in *Confirmatione* (quæ L. N. Sacramentum eſt, quo baptizatis ſpiritualis gratiæ augmentum & robur confertur per Chriſmatis in fronte unctionem ſub certa verborum forma, ad Chriſtianam fidem fortiter profitendam) eſt de neceſſitate & eſſentia hujus Sacramenti tanquam materia proxima. *Trid. ſeſſ.* 7. *can.* 1. Materia remota eſt oleum olivarum balſamo mixtum, quæ admixtio balſami licet ſit de neceſſitate præcepti, probabilius tamen non eſt de neceſſitate Sacramenti. *c.* 1. *de Sacram. non iterand.* An uti adminiſtratio Confirmationis, ſic & confectio Chriſmatis ſimplici Sacerdoti *a Papa* committi poſſit, variant AA. poſterioris nullum, prioris exempla aliqua habemus.

Reſp. 4. Nec *Unctio Sacerdotis*, nec *Unctio Chriſmatica* in Conſecratione Epiſcopi adhiberi ſolita eſt de eſſentia Sacramenti Ordinis & Conſecrationis Epiſcopalis. *c. un. pr. h. t.* eſt tamen hic explicandum. *c. fin. de Sacr. non iterand.*

Reſp. 5. *Unctio extrema* Sacramentum eſt N. L. ad ſalu-

falutem mentis, vel etiam corporis per unctionem olei, & orationem Sacerdotis homini ægrotanti, & de vita periclitanti, a Chrifto Domino ordinatum. *Jac. 5. verf. 14. & 15.* Itaque materia *remota* hujus Sacramenti eft oleum olivarum benedictum, *ordinarie ab Epifcopo eodem anno*. Flor. & Trid. *feff. 14. c. 1. & 2. de extr. unct.* Poteft tamen benedicto mifceri non benedictum in minori quantitate. *c. 3. de Confecr. Eccl.* Poteft item urgente neceffitate vetus adhiberi, quoad novum ab Epifcopo petitum mittatur. *DD. com.* Materia *proxima* eft unctio 5. fenfuum. *Forma* confiftit in verbis illis; *Per iftam S. Unctionem &c. Subjectum* eft homo viator, baptizatus, ratione aliquando ufus, in *infirmitate lethali* conftitutus. *Minifter* eft Sacerdos, *quicumque*, ut *valide*; proprius Parochus, vel cum ejus licentia, ut *licite* conferatur.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

Q. 1. *Quænam Sacramenta & cur non iteranda?* A. Refp. Ex 7. L. N. Sacramentis tria fcil. *Baptifmus*, *Confirmatio*, & *Ordo* fine Sacrilegio reiterari non poffunt. Eft de fide definitum in Flor. & *Trid. feff. 7. can. 9.* Idem habet Aug. de Confirmatione & Baptifmo *L. 2. contra ep. Periliani. c. 104.* de Ordine *L. de bon. conjug. c. 24.* idque procedit, etfi Sacramenta hæc fufcipiantur ficte, id eft, cum fcientia peccati mortalis. TT. communiter. Et licet hic titulus loquatur de 3. prædictis Sacramentis, poteft tamen etiam intelligi de reliquis, ut in eorum collatione nihil iteretur; v. g. eadem hoftia non bis confecretur. In *dubio rationabili*, num Sacramentum fit valide collatum, poteft, imo *baptifmus* ob fummam fuam neceffitatem, *Ordo* ob periculum invalide adminiftrandi alia Sacramenta, debet fub conditione de novo conferri. Ratio, quia tum in dubio præferenda eft opinio animabus favens, tum quia hoc pacto nulla Sacramentis irreverentia irrogatur, quam fatis tollit adjecta conditio ex rationabili caufa.

Resp. 2. Ratio absolutæ non reiterabilitatis trium horum Sacramentorum est, quod indelebilem characterem imprimant, & immediate ac directe homo per ea cultui divino auctoretur ac consignetur. In Baptismo etiam speciales sunt congruentiæ.

Q. 2. Quid faciendum, si quid in administratione Sacramentorum omissum? Resp. 1. Si quid omissum est substantiale. v. g. affusio aquæ in Baptismo, tunc *omnibus* substantialibus adhibitis denuo conferri Sacramentum debet: nec hoc casu ipsum Sacramentum reiteratur. *c. fin. de Presb. non baptiz.*

Resp. 2. Si quid omissum *accidentale*, ex præcepto tamen Ecclesiæ, ejusve usu & praxi adhibendum (v. g. in Baptismo unctiones, exorcismi &c.) id caute, cum debita scil. reverentia & evitatione scandali supplendum. Vide Resp. 2. 3. 4. *q.* 3. *Tit. præc.* Id notandum, quod *scienter iterans Baptismum* tum conferendo, tum recipiendo irregularitatem incurrat. *c. 2. de Apostat. can.* 10. *caus.* 1. *q.* 7.

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum Ordinandis vel non.

Q. 1. *Quinam filii Presbyterorum arceantur ab Ordinibus?* Resp. 1. Non arcentur ab Ordinibus filii geniti ex justis nuptiis a patre, antequam is ad S. Ordinem fuerit promotus. Ratio, quia hi omni jure legitimi sunt. 2. Nec procreati a Presbyteris aut Diaconis Orientalis Ecclesiæ post susceptum a parente S. Ordinem ab Ordinibus arcentur, etiam inter Latinos. *c. 6. de Cler. conjug.* Ratio, quia in Orientali Ecclesia votum continentiæ S. Ordinibus annexum non est. 3. Soli ergo & omnes ii, qui in Ecclesia latina, etiam ex propria & legitima uxore procreati sunt a patre post susceptum ab eo de consensu uxoris S. Ordinem sunt irregulares, ut neque ad Ordines, neque si forsan ordinati jam sint, ad ullum beneficium Ecclesiasticum, nisi prius habilitentur, valeant promoveri. *c. 1. & in 6. h. t.*

Q. 2.

Q. 2. *An filii Presbyterorum arceantur a beneficiis Ecclesiasticis? Resp.* 1. Filii Presbyterorum, & juxta decis. Rotæ Clericorum aliorum *illegitimi*, etiamsi dispensationem super defectu natalium obtinuerint, obtinere tamen non possunt *ullum* beneficium, vel quoquo modo *ex officio* ministrare in Ecclesia, in qua ipsorum pater beneficium aliquod *quodcumque* habuit. *c.* 2. 3. 4. 15. & 16. *h. t.* quorum dispositionem Trid. *sess.* 25. *c.* 15. *de ref.* renovavit, in detestationem *paternæ incontinentiæ*.

Resp. 2. Filii Clericorum *etiam legitimi* (id est, legitimo matrimonio nati) absque dispensatione *Papæ* incapaces sunt ad *immediate*, nulla scil. persona extranea mediante-obtinenda *beneficia*, *quæ patres eorum in titulum*, sive cum jure in re obtinuerunt; idque ad tollendam *speciem successionis hæreditariæ*. Trid. *sess.* 25. *c.* 7. *de reform.* Huc referenda sunt, quæ Engel. *h. n.* 3. & alii tradunt, num Pater in beneficio filii, frater in fratris, nepos in avi beneficio immediate possit succedere? it. quæ circa beneficia resignata, ut ea non possint consanguineis vel *admittentium*, ut ait Bulla Pii V. *Quanta*, vel *suis*, ut habet Declar. Card. à Garc. cit. conferri.

Q. 3. *Quid de aliis illegitimis dicendum?* Resp. 1. Illegitimi omnes, sive sint *naturales tantum*, h. e. ex simplici fornicatione nati; sive *spurii*, seu prognati a parentibus, inter quos ob impedimentum dirimens nec conceptionis, nec nativitatis, nec intermedio tempore matrimonium consistere potest; hi, inquam, omnes sine habilitatione sunt irregulares, & ad Ordines nequeunt promoveri *c.* 1. ※ & *c. fin. h. t. in* 6. *can.* 1. *dist.* 56. Ratio est tum ob excellentiam status Clericalis: tum in detestationem paterni criminis: tum ob justum timorem, ne tales paternæ incontinentiæ sint imitatores. Non tamen extenditur responsio ad illegitimos factos Religiosos, qui *emissa Professione*, *vel votis verum Religiosum constituentibus*, absque alia dispensatione juxta *c.* 1. *h. t.* ad *Ordines* etiam *sacros* promoveri possunt; non vero ad Prælaturas *c.* 1. *junct. Gloss.* V. *Prælationem h. t.* ad quas neque fœminæ Religiosæ citra dispensationem evehi possunt, si vitio originis laborent. *c.* 9. *de elect. in* 6.

Q. 4.

Q. 4. *Quot modis illegitimi habilitari possint ?* Resp. Illegitimi habilitari, & capaces fieri posfunt Ordinum & beneficiorum. 4. modis; vel 1. per subsequens matrimonium, de qua legitimatione plura ad *tit.* 17. *Libri* 4. *Decret.* vel 2. rescripto Papæ, aut legitimatione eorum, qui potestatem legitimandi Canonice a Pontifice acceperunt. Vel 3. Professione Religiosa de qua modo dictum. 4. Dispensatione, quam quoad *Ordines majores*, beneficia curata & dignitates concedit solus S. Pontifex *c.* 1. *h. t. in* 6. *&* *c. fin.* ※ Si tamen defectus sit occultus, probabiliter etiam Episcopus. arg. Trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* Ubi & illud notandum, quod *legitimatio differat a dispensatione ?* quia *legitimatio ?* est quædam habilitas reddita personæ, illiusque veluti ad primævam naturam restitutio; dispensatio vero respicit effectus, radicali personæ inhabilitate remanente; ac proinde legitimatio *late*, dispensatio *stricte* est interpretanda.

TITULUS XVIII.

De Servis non Ordinandis & eorum manumissione.

Q. 1. *An & qualiter servi prohibeantur ab Ordinibus?* Resp. 1. *Servi* proprie dicti (quales non sunt famuli pro annua mercede servientes; & in sensu ac usu juris vere sunt liberi, sed qui jure gentium contra naturalem libertatem dominio nostro subjiciuntur vel *nativitate* ex matre serva, vel *captivitate*, vel *venditione sui ipsius*, vel juxta *L.* 2. *C. de libert. revocatione liberti in servitutem*) hi inquam, servi ob defectum libertatis irregulares sunt, & ordinari prohibentur. *h. t.* & præcipue *c.* 1. & 5. Ratio est, præjudicium & injuria Domini, dignitas Clericalis, & vilitas servilis &c.

Resp. 2. *Liberti*, h. e. ex servitute justa manumissi, licite ordinantur, secus, si cum retentione obsequii *temporalis*; cum juxta *can.* 7. *dist.* 54. promovendi ab omni jugo Dominico debeant esse liberi.

Resp.

Resp. 3. *Adscriptitii* h. e. qui alicui fundo colendo adscripti & personaliter obligati sunt; item *Originarii*, qui scil. ex talibus adscriptitiis nati sunt: & homines *proprii* absque consensu & manumissione Domini licite non ordinantur. Ratio, quia licet absolute sint homines liberi, in iis tamen pleraque locum habent, quæ a Ss. Canonibus de servis non ordinandis sunt constituta. Accedit praxis, qua tales vel consensum Dominorum vel manumissionem in scriptis Episcopo exhibent.

Q. 2. *Quid si servus, antequam donatus sit libertate, promoveatur ad Ordines?* Resp. 1. Si sciente & non contradicente Domino ordinatus quis fuerit, etiam in Clericum primæ tonsuræ tantum, eo ipso fit & manet liber. *c.* 20. *dist.* 54.

Resp. 2. Si ignorante Domino, & multo magis si contradicente servus ordinatus fuerit tantum Minoribus, non modo graviter ob irrogatam Domino injuriam peccat, sed & manet servus, & Dominus eum vindicare potest intra annum, neque fori aut Canonis privilegio gaudebit *c.* 2. *h. t.*

Resp. 3. Si servus ignorante vel contradicente Domino suscepisset Diaconatum aut Subdiaconatum ab Episcopo sciente, illum esse servum, servus efficitur liber, Episcopus autem ordinans, vel is, qui testimonium dedit, tenetur Domino dare duos servos æque bonos, vel solvere duplum pretium. *c.* 19. *dist.* 54. Si vero nec Episcopus Ordinans, nec promotor scivit esse servum, Ordinator Domino loco sui reddere tenetur alium servum æqualem, vel ex proprio peculio se redimere; quod si neutrum præstare possit, redigi a Domino poterit in pristinam servitutem; unde suspensus erit ab officio sacro, non tamen a voto castitatis. *c.* 9. *dist.* 54.

Resp. 4. Si servus ignorante vel contradicente Domino fecit se ordinari *in sacerdotem*, non potest iterum reduci in servitutem, sed peculium amittit, illudque Domino cedit; si nullum habet, per ministeria sacra satisfacere Domino pro posse obligatur. *c.* 9. *& seq. dist.* 54.

Quæri 3. *hic potest; an filius familias consensum Patris ad suscipiendos Ordines S. necessarium habet?* Resp. De *honestate* est, illum requirere; non de *necessitate*.

Item:

Item: *an Clericatus liberet a potestate patria?* Resp. Neg. excepta dignitate Episcopali, *L.* 34. *& Auth. seq.* C. *de Episc. & Cler.*

TITULUS XIX.

De obligatis ad Ratiocinia Ordinandis, vel non.

QUæst. 1. *Quinam hoc titulo prohibeantur ab Ordinibus?* Resp. 1. Qui ob publicam administrationem bonorum Reip. obligati sunt ad ratiocinia, ut sunt Quæstores, Tributorum susceptores. *can. un. dist.* 53. 2. Obligati ad administrationem privatam, ut sunt Tutores, Curatores, Procuratores. *c. un. h. t.* 3. Alii quicunque administratione aut negotiatione sæculari obstricti, non conveniente statui Clericali, quales sunt obligati militiæ, Vasalli ad obsequia personalia Ordini Clericali repugnantia obligati &c. Qui omnes & his similes ordinandi non sunt, nisi prius hujusmodi administrationes deposuerint, & simul rationes reddiderint? quia utrumque *c. un. h. t.* requirit. Rationes hujus Constitutionis sunt v. g. quia Officiales ejusmodi in reddendis rationibus doli convinci, & litibus vexari possunt, quod cederet in grave damnum & infamiam Ecclesiæ. Quia non tam amore divini obsequii, quam ratiocinia & forum sæculare fugiendi Ordines suscipere præsumuntur, &c.

Resp. 2. Nomine obligatorum ad ratiocinia non veniunt, adeoque licite ordinantur ii, qui officia habent. & administrationes, etiam a Clericis laudabiliter exerceri solitas; quales sunt Procuratores & Tutores personarum miserabilium: administratores Ecclesiæ in temporalibus etiam: qui legitimam agnatorum tutelam habent: Principum Cancellarii, Consiliarii, imo etiam causarum civilium judices. *V. Pirh. h. n.* 3. *Deinde* non veniunt administratores in Resp. 1. nominati, si deposita administratione principalibus suis idonee caverunt de solutione. *L.* 6. §. 1. *ff. de Muner. & honorib. Demum* non illi, qui aliis ex promissione, mutuo, emptione, aliove contractu ortam ad ratiocinia obligationem habent. Ratio, quia eos ab Ordinibus removen-

tos nullo jure expressum est. Si tamen talibus his foret mota de dolo, repellendi essent ab Ordinibus. Ratio datur in §. 2. *Inst. de pęn. tem. litig. L.* 1. & 6. §. 5. *ff. de his, qui not. infam.*

Q. 2. *Quid Juris, casu quo obstrictus ratiociniis est ordinatus? & an ratiociniis obligatus arceatur quoque ab Ordine religioso?* Resp. ad 1. Ordinatus deberet cedere bonis suis, ita tamen, ut ei relinquatur competens sustentatio: vel compellendus est ab Episcopo, ut alio modo, si possit, satisfaciat: imo ipse Episcopus scienter Ordinans, invitis creditoribus, his satisfacere tenetur; quia est causa principalis damni.

Resp. ad 2. Aff. ita expresse statuente Sixto V. in Bulla: *Cum de omnibus* edit. *Cal. Decemb.* 1586. quæ tamen per Constit. Clement. VIII. *In Suprema*. reducta est ad terminos juris communis, quoad illud punctum, quo statuebat, nullam esse Professionem ratiociniis obligati.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis Ordinandis, vel non.

QUæst. 1. *An & qui ob vitium corporis incapaces sint Ordines suscipiendi?* Resp. 1. Vitiatos corpore repelli ab Ordinibus constat. *tot. h. tit. & c.* 4. & *seq. dist.* 55. præsertim si defectus aut vitium tale sit, per quod vel absolute, vel congruus saltem usus Ordinis, præ primis celebratio Missæ impediatur.

Resp. 2. Vitiati corpore sunt in triplici differentia: alii dicuntur *debiles*, qui membrum aliquod habent ad sacrum ministerium inutile, v. g. manum aridam oculum cæcum; vel qui continuo gravi morbo laborant v. g. paralysi. *Alii deformes*, qui enormem habent maculam, vel membri alicujus defectum, excessum, contractionem distorsionem. Alii *mutilati*; qui carent aliquo membro, quale dicitur ea pars corporis, quæ ad certum officium a natura deputata, distinctam in corpore operationem habet; ut sunt lingua, oculus, auris, manus non digitus.

Q. 2. *Qui* in specie DEBILITATI *probibeantur a susce-*

susceptione Ordinum ? Resp. 1. *Cæci*, h. e. vi tantum visiva carentes, licet utrumque oculum sine deformitate habeant; non tamen lippi, lusci, aut citra notabilem deformitatem oculis distorti; nec etiam in oculo sive dextro, quod certum, sive sinistro oculo seu Canonico, si de cætero sit integer, vi solum visiva destituti sunt irregulares. *Engel. h. n.* 5. 2. Prohibentur ab Ordinibus *suscipiendis* surdi & muti, licet aures & linguam habeant. *c.* 77. *Apost.* non surdastri, nec, regulariter loquendo, balbutientes. 3. Qui standi vel ambulandi facultate destitutus, aut nanus est, ut brachia ad ministerium altaris attollere sufficienter non possit. 4. Paralytici & podagrici *quasi continui*; leprosi; lunatici, epileptici, dæmoniaci &c. Et prædicti sunt probabilius ita irregulares, ut etiamsi absque notabili indecentia alias functiones Sacerdotum (excepta celebratione Missæ) aut inferiorum Ordinum exercere possint, non tamen valeant ordinari. Ratio, quia impeditus a celebratione ob vitium vel defectum corporis, *absolute* est irregularis, adeoque ab omni Ordine exclusus.

Q. 3 *Quinam DEFORMES prohibeantur a SUSCEPTIONE Ordinum?* Resp. 1. Ii, quibus *erutus* est unus oculus, quia id absque notabili deformitate nequit contingere; etiamsi habeant oculum fictitium. *Engel h. t. n.* 6. 2. Qui naribus vel auriculis truncati sunt. 3. Utroque vel altero pede carentes, aut valde deformiter claudicantes. 4. Monstruosi, quales sunt Hermaphroditi, etsi sexus virilis prævaleat, &c. 5. Judicare utrum deformitas sit notabilis, adeoque promotionem ad Ordines impediat, pertinet ad *Episcopum*; si *certa* sit *irregularitas* ex vitio corporis proveniens, dispensat *regulariter* solus S. Pontifex, raro tamen ob periculum irreverentiæ Sacramento inferendæ.

Q. 4. *Quinam MUTILATI impediantur a suscipiendis Ordinibus?* Resp. *Qui culpa propria* se vel toto membro, vel ejus parte mutilarunt, vel mutilationem procurarunt, etiamsi mutilatio Ordinem non impediat, neque deformitatem inferat, quia v. gr. membrum est occultum, non possunt ordinari; non ob deformitatem, sed ob sævitiam in se exercitam. *c.* 4. & 6. *dist.* 55. *c.* 3. *h. t.* Huc referuntur, qui se ipsos ca-

straverunt, vel id permiserunt, sive studio castitatis *c.* 1. *dist.* 55. *c.* 4. *h. t.* vel causa servandæ vocis, arg. *can. cit.* & *c.* 5. *h. t.* Non tamen, qui vel inviti, vel inscii quid simile passi sunt. Ratio, quia tunc cessat omnis causa, imponendi irregularitatem.

TITULUS XXI.

De Bigamis non Ordinandis.

QUæst. 1. *Quid sit Bigamia & quotuplex?* Resp. *ad* 1. Est iteratio matrimonii consummati, seu divisio carnis in plures *successive* uxores, inducens irregularitatem, non ob culpam (licita est enim & trigamia) sed quia tale secundum matrimonium consummatum patitur defectum in significatione Sacramentali matrimonio alias propria juxta Apost. *Eph.* 5.

Resp. ad 2. Bigamia passim dividitur in *propriam* seu *veram*, *interpretativam*, & *similitudinariam*.

Q. 2. *Quid sit Bigamia vera & quando contrahatur?* Resp. Bigamia vera est, dum quis successive cum duabus valide contraxit. *c. fin. dist.* 26. *c.* 5. *h. t.* Sive utramque ante; sive unam ante & alteram post, sive utramque post Baptismum duxerit. Ratio, quia irregularitas hæc non est in pœnam, sed ob defectum significationis Sacramentalis. Hinc ad Bigamiam requiritur, ut sit *matrimonium* cum pluribus contractum, per *sponsalia* enim cum pluribus secuta etiam copula non inducitur bigamia; uti nec tum, siquis cum meretrice una vel pluribus, sive in sive extra matrimonium, fornicatus fuerit, quia talis non divisit carnem in plures *maritali affectu*, quod *c.* 6. *h. t.* requiritur. *Deinde* requiritur, ut *matrimonium sit consummatum*, qui enim vel cum priore, vel posteriore non consummaret, irregularitatem non contraheret. Demum ad *veram* bigamiam requiritur, ut sit *vere* & *valide* contractum secundum matrimonium, si enim alterutrum sit invalidum, bigamia tantum *interpretativa* inducitur; imo si invalidum sit ex defectu consensus, in foro *interno* ne illa quidem, ut notat Engel *h. n.* 5.

Q. 3. *Quid sit bigamia interpretativa, & quomodo contrahatur?* Resp. Est quæ fictione juris censetur iteratio ma-

matrimonii, etsi revera talis non sit. Contrahitur. 1. si quis ducit in uxorem & cognoscit viduam a priore marito cognitam, aut etiam non viduam ab *alio* tamen prius corruptam, sive sciverit, sive non sciverit, *c.* 2. *dist.* 33. *c.* 9. 10. 13. *dist.* 34. Secus est; si ducat a se extra matrimonium cognitam, quia mulier talis carnem in plures non divisit. Pirh. *h. n.* 13. adducit rationes, cur hæc bigamia non incurratur a corrupto ducente virginem, sed tantum ab eo, qui corruptam ducit. Contrahitur 3. dum qui de facto init duo matrimonia ob impedimentum dirimens invalida, vel unum validum, alterum invalidum, & utrumque consummat; talis enim habendus est pro *quasi* bigamo & irregulari ob affectum intentionis opere subsecuto. *c.* 4. *h. t.* qui casus bene notandus.

Q. 4. *Quid sit bigamia similitudinaria, & quomodo contrahatur?* Resp. Est, quando quis antecedenter nunquam conjugatus post Professionem religiosam, vel susceptionem SS. Ordinum cum unica virgine contrahit vel potius attentat contrahere matrimonium, secuta copula. *c.* 1. & 2. *qui Cler. vel vovent. c.* 4. *de Cler. conjug.* Ratio similitudinaria in hoc consistit, quod adstrictus voto castitatis solemni spirituali quodam matrimonio cum Christo & Ecclesia conjunctus sit, & hinc attentato dein matrimonio carnali, secutaque copula fit ob quasi bigamiam irregularis.

Q. 5. *An & quis dispensare possit cum bigamis?* Resp. ad 1. Aff. Dispensari potest. Ratio, quia est tantum impedimentum jure humano inductum. Resp. ad 2. A Papa, eoque *regulariter* solo, potest dispensari in bigamia vera interpretativa. *c.* 3. & *fin. h. t.* qui tamen difficulter dispensat. Debet autem in petitione dispensationis exprimi, qua dispensandus bigamia laboret. In similitudinaria, saltem post peractam pœnitentiam, Episcopus. *c.* 4. *de Cler. conjug.* & juxta dicta probabilius etiam in vera & interpretativa bigamia dispensat Episcopus, si *occulta* sit. Pari cum Episcopo potestate gaudent Superiores regulares, jurisdictionem quasi Episcopalem in subditos suos exercentes.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

QUæst. 1. *Quinam hic veniant nomine Clericorum peregrinorum, & quid de iis in jure statutum?* Resp. ad 1. Licet omnes extranei, sive qui non sunt de diœcesi, in qua morantur, peregrini dicantur hic tamen præcipue Clerici peregrini dicuntur, qui sunt ignoti, vagi, venientes ex locis remotis. Resp. ad 2. De utrisque statutum est 1. ut non conferantur iis quicunque Ordines sine dimissoriis *c. fin. de tempor. Ord. in 6.* 2. Ut non admittantur ad superiorem Ordinem ascendere, nisi præter *dimissorias* habeant etiam *literas formatas*, sive Ordinum susceptorum testes *c. 1. h. t.* De Clericis ignotis statutum est Trid. *sess. 23. c. 16. in fin. de ref.* ut non admittantur ad exercendos suos Ordines & præcipue ad celebrandas Missas, nisi instructi sint *litteris commendatitiis* suorum *propriorum* Episcoporum, quæ literæ continere debent testimonium morum, legitimæ Ordinationis, & carentiæ impedimenti celebrationi obstantis. *c. 7. dist. 71. c. 3. h. t.*

Q. 2. *An Episcopus Sacerdotibus aliisque Clericis diœceseos suæ peregrinari vel alio discedere volentibus commendatitias negare possit?* Resp. 1. Quod negare possit Clericis obtinentibus beneficium requirens residentiam, si velint ultra tempus a jure indultum abire peregre, neque justa causa subsit, neque Vicarius idoneus substituatur, certum est.

Resp. 2. Episcopus tenetur *per se loquendo* aliis Clericis non habentibus beneficium stabile dare litteras commendatitias, si has ex peregrinationis, domicilii, aut diœcesis mutandæ causa petant. Laym. *in c. 1. h. t. & Vviest. n. 6.* Ubi tamen datum ab utroque monitum observandum.

Q. 3. *Quid dicendum de Clerico ignoto, qui commendatitias amisit, illasve hostibus patriam occupantibus non potuit obtinere?* Resp. Ut talis Clericus admittatur ad celebrandum, debet per testes idoneos, qui dictas litteras perlegerunt, tam earum amissionem, quam tenorem

rem probare; vel his deficientibus, per famam, communem opinionem, &c. *c. 2. h. t.*

Resp. 2. Deficientibus similibus argumentis non admittitur Clericus ad celebranda divina, licet paratus sit jurare, legitime se ordinatum. *c. 2. h. t.* Ratio, tum quia sponte se offerens ad juramentum se reddit suspectum. *L. 3. in princ. ff. de jurejur.* tum quia juramentum in supplementum probationis non defertur, nisi dum vel semiplena probatio, vel præsumptio stat pro aliquo. *arg. c. fin. de jurejur.*

Resp. 3. Talis tamen Clericus peregrinus, nisi sit suspectus de fictione, potest admitti ad privatim celebrandum. *c. 3. h. t.* quia casu, quo Sacerdos non esset, se tantum deciperet, quod non præsumitur. Cæterum cum Trid. utatur conjunctim terminis, *vagi & ignoti*, ii qui ex vicinis diœcesibus veniunt, passim citra omnem probationem aut litteras ad celebrandum admittuntur.

TITULUS XXIII.

De Officio Archi-Diaconi.

QUæst. 1. *Quis dicatur Archi-Diaconus*, Resp. 1. *Archi-Diaconus*, Græca vox, *primum seu Principem Diaconorum* significat. Primis Ecclesiæ temporibus Archi-Diaconus ille dicebatur, qui ex 7. Diaconis in singulis urbibus, quibus Episcopus præficiebatur, constitui solitis, cæteris erat antiquior; ad quos & ad Hypodiaconos solos Archi-Diaconi potestas se extendebat. Postea Archi-Diaconatus prima post Episcopalem *dignitas* (scil. stricte dicta) fuit in Ecclesia Cathedrali, extendente se Archi-Diaconi potestate ad universum Clerum sæcularem *c. 1. h. t.* ita ut licet *Ordine* minor, major tamen *jurisdictione* fuerit Archi-Presbytero. Hodie cujuslibet Ecclesiæ consuetudo attenditur, qua factum, ut alicubi nullus sit Archi-Diaconus, sed ejus subeat officium Archi-Presbyter, Officialis, aut Vicarius Generalis; alibi nomen tantum gerat cum præeminentia, sed absque jurisdictione; ubi adhuc observatur jus commune.

Resp. 2. Differt Archi-Diaconus a Vicario Generali,

 quod,

quod, licet uterque vices Episcopi in foro externo suppleat, Archi-Diaconus tamen sit Vicarius Episcopi natus, intitulatus, perpetuus; Vicarius Generalis solummodo datus & temporalis. 2. Quod jurisdictio Archi-Diaconi *directe* & in specie descendat a jure, non jurisdictio Vicarii Generalis. 3. Quod Archi-Diaconus subordinatam quidem Episcopo, propriam tamen habeat jurisdictionem & proprium tribunal ab Episcopi tribunali distinctum; non Vicarius Generalis. *c.* 3. *in princ. de Apell. in 6.*

Q. 2. *Quid Archi-Diaconus vi officii de jure communi facere possit, quid non?* Resp. ad primum 1. Cura Archi-Diaconi ad totam diœcesim se extendit. *c.* 2. *h. t.* 2. Officium divinum mediante Primicerio recte ordinat. *c.* 2. *h.* 3. Habet curam primariam & generalem vasorum sacrorum & thesauri Ecclesiæ. *c.* 3. *h.* 4. Restaurat Ecclesias, *c.* 1. *h. t.* easque visitat. *c.* 6. *h.* hodie tamen vi Trid. *seß.* 24. *c.* 3. *de ref.* nonnisi de consensu Episcopi. 5. Quæ corrigenda sunt in Episcopatu, corrigit. *c.* 9. *h.* 6. Promovendos ad SS. Ordines & beneficia examinat. *c.* 9. *h. t.* Trid. statuit *seß. cit. c.* 18. ut per deputatos ab Episcopis talia examina fiant. 7. Post decretam ab Episcopo immissionem in possessionem actualiter & corporaliter immittit Abbates, beneficiatos, Abbatissas *c.* 9. *cit.* 8. Audit jurgia Clericorum, deque iis, & aliis causis levioribus cognoscit & judicat. *c.* 1. *h. t.*

Resp. ad secundum. 1. Sine speciali Episcopi mandato non committit curam animarum, & sic non habet institutionem *autborizabilem*. *c.* 4. *h. t.* 2. Non potest dare dimissorias ad suscipiendos alibi Ordines. *c.* 8. *h.* 3. Non habet jurisdictionem in Regulares & monasteria etiam non exempta *c. fin. h. t.* 4. Non subsunt jure communi & proprio ejus examini causæ matrimoniales, criminales, beneficiales, quæ per Trid. *seß.* 24. *c.* 20. *de refor.* reservatæ sunt Episcopo. 5. Non excommunicat, nec suspendit; aut interdicit. *c.* 5. *h. t.* nisi vel consuetudine vel ab Episcopo obtinuerit; quo sensu intelligitur *c.* 7. *de præb.*

TITULUS XXVI.

De Officio Archi-Presbyteri.

QUæst. 1. *Quis dicatur Archi-Presbyter?* Resp. Qui reliquis Presbyteris in iis, quæ Sacerdotalis officii sunt, cum imperio præest, *ca. 2. h. t.* Archi-Presbyter dicitur quasi *primus Sacerdotum;* alio nomine appellatur *Decanus*. Alius est *Archi-Presbyter Urbanus vel Civitatensis*, qui in civitate Episcopali omnibus Ecclesiæ suæ Presbyteris præest, sive sit *Ecclesia Cathedralis, sive Collegiata*. Alius *ruralis sive forensis* (idem est ac *Decanus ruralis*) qui extra civitatem Episcopalem tum plebis, tum Parochorum, aliorumque Clericorum per minores Ecclesias & titulos habitantium curam gerit.

Q. 2. *Quodnam sit officium Archi-Presbyteri Civitatensis sive Decani Ecclesiæ Cathedralis?* Resp. *De jure communi* est Vicarius Episcopi *natus* in pertinentibus ad officia Sacerdotalia, uti Archi-Diaconus in temporalibus; sic v. g. *absente vel impedito Episcopo* Missarum solemnia celebrat. *Collectam*, h. e. Missam ferialem, dicit, impertitur benedictiones, inungit infirmos &c. *c. 1. 2. 3. h. t.* In *foro interno* in Ecclesia Cathedrali eam habet jurisdictionem, quam Parochus in sua Parochia; in *foro externo* nullam arg. *c. 1. h. t.* Quod tamen ultimum, uti & priora consuetudo in omnibus fere Ecclesiis immutavit, *c. 3. de off. Ord.* Utrum Decanatus vel Præpositura major sit *dignitas*, jure Canonico expressum non est, in Germania nostra dignior est Præpositura, licet plerumque sine jurisdictione.

Q. 3. *Quodnam sit officium Archi-Presbyteri sive Decani ruralis?* Resp. Tum plebis, tum Presbyterorum districtus sui inspectionem habet, ut rite res divinæ obeantur, ebrietates, rixæ, scandala evitentur: executioni mandat Decreta Episcopi; congregat Capitula; quæ minora sunt inter Parochos & alios subjectos sibi Clericos decidit, sed sine figura judicii: majora ad Episcopum ejusve Vicarium remittit, *c. 4. h. t.* Pirh. *h. n.* 11. aliquam Decano rurali jurisdictionem fori exter-

ni

ni tribuit & quasi *bassam;* illud certum, consuetudine hanc a Decano rurali acquiri posse. Ceterum Archi-Presbyteratus hujusmodi vel Decanatus non est Personatus vel dignitas proprie dicta patet ex dictis.

TITULUS XXV. XXVI. XXVII.

De Officio Primicerii, Sacristæ & Custodis.

QUæst. 1. *Quid Primicerius & quod ejus officium?* Resp. Primicerius sic dictus ab ordine ceræ, quo primus descriptus est in Catalogo seu tabulis ceratis, in genere is est, qui in quibusvis officiis, quæ pluribus communia sunt, primum locum tenet, *L. 2. C. de priv. Schol. L. 2. C. de fabricens.* In specie & in hoc titulo ille venit, qui choro psallentium & scholæ cantorum præest; vocari solet *Cantor* seu *Præcentor* (cum, qui ejus absentis vices gerit, fit Succentor) vel etiam in aliquibus Ecclesiis, in quibus non est distinctum officium, *Scholasticus*. Officium illius juxta *canon. 1. §. ad primicerium, dist. 25. & cap. un. h. t.* est Diaconos & Clericos docere modum psallendi, assignare lectiones, responsoria, & similia, quæ modo fere relinquuntur Succentori; item inter Clericos observare disciplinam, & delinquentes, absque tamen forma judicii, corrigere, &c. Primiceriatus seu Cantoria dignitas est, *c. 8. de Const.* attendatur tamen circa hoc & Scholastici officium consuetudo.

Q. 2. Quid de Sacrista dicendum? Resp. *Sacrista*; qui & *Thesaurarius* in quibusdam Ecclesiis dicitur, est Minister ille Ecclesiæ, qui immediatam sacri Thesauri curam habet, Officium ejus est calices, candelabra, ornamenta & vestimenta Ecclesiæ custodire &c. quæ in *c. un. de off. Sacrist.* habentur, unde patet nudum *de jure communi* fuisse ministerium sine præeminentia; postmodum ex consuetudine officium hoc inter dignitates relatum est, ut & cognitio causarum, earumque decisio a Sede Apostolica Sacristæ fuerit delegata, *cap. 32. de off. deleg. cap. 11. de for. compet. c. 12. de convers. conjug.* Hodie nec nomen *Sacristæ* nec officium plenum est amplius penes aliquem ex Canonicis, sed plerumque cura

The-

Thesauri Clerico cuipiam tanquam Vicario Custodis committitur, qui & dicitur *Sub-Custos*.

Q. 3. Quis hic veniat nomine Custodis, & quod ejus officium? Resp. Custos ex institutione sui officii est quasi Minister Sacristræ; non quidem in custodiendis pretiosis, sed in utensilibus minus pretiosis & rei divinæ instrumentis: insuper spectat ad ejus officium signa dare ad officia divina, & cetera facere, quæ modo æditui Laici in Ecclesiis præstare solent, *c. 1. & 2. de off. Cust.* Interim hodie in Germania nostra *de consuetudine* & retinetur nomen Custodis in Ecclesiis Cathedralibus, sed sine officio, nisi forte inspectionem generalem talis in thesaurum Ecclesiæ habere dicatur, & simul etiam nomine dignitatis venire solet.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

QUæst. 1. *Quid sit Vicarius & quotuplex?* Resp. 1. *Generaliter* nomine Vicarii veniunt omnes, qui vices alterius gerunt, sive Vicarii fuerint Ecclesiastici, sive Sæculares Sæcularium, de quibus postremis agitur *tit. C. de Vicar.* Ad rubr. hujus tituli *specialiter* definitur Vicarius, *persona Ecclesiastica munus alterius in Ecclesia, vel re spirituali, nomine & vice alterius gerens.*

Resp. 2. Alius est Vicarius *natus* seu *legitimus* cui Vicariatus a Lege vel Canone competit, uti respectu Episcopi Archi-Diaconus & Archi-Presbyter, de quibus supra dictum: alter *datus* seu *dativus*, qui officium ab homine sive superiore eum sibi substituente, accepit. Hic vel est Vicarius *Episcopi* vel *Capituli* sede vacante, vel *Parochi*; qui & Vicarius *in divinis* dicitur. Vicarius Episcopi vel gerit ejus vices in iis, quæ concernunt exercitium Ordinis, & vocatur *Vicarius in Pontificalibus* vel *Suffraganeus*; vel quæ concernunt exercitium jurisdictionis contentiosæ, & vocatur *Vicarius jurisdictionis* vel *Vicarius in spiritualibus*; qui pro tota Diœcesi constitutus dicitur *Vicarius Generalis*, a Trid. *Officialis*, licet in aliquibus Germaniæ diœcesibus præter Vicarium Generalem

ralem Officialis ſit, cujus poteſtas ad certas tantum cauſas eſt reſtricta v. g. matrimoniales, Si Vicarius non pro cognitione cauſarum totius Diœceſis, ſed tantum pro parte illius extra civitatem reſidentiæ Epiſcopalis deſignetur, dicitur *Foraneus*, alicubi *Commiſſarius*, qui multum a Vicario Generali differt, præſertim quod Foraneus juriſdictionem ſolum delegatam exerceat, *vide Engel. h. a num.* 5. His addi poteſt *Vicarius in temporalibus* a Trid. *Oeconomus* dictus, de quo nobis ſermo non eſt.

Q. 2. *An Epiſcopus poſſit conſtituere Vicarium Generalem, & qualem?* Reſp. ad 1. Si ſolus Epiſcopus implendo muneri Epiſcopali ſufficiat, non quidem tenetur, ut confirmat Barboſa deciſionibus Rotæ. *Jur.Eccl. l.*1.*c.*15.*n.*16. poteſt tamen, juxta receptam conſuetudinem etiam ſolus, conſtituere Vicarium Generalem unum vel plures. Ratio, quia nullo jure plures conſtitui prohibentur? qui tamen probabiliter in civitate vel loco Sedis Epiſcopalis reſidere deberent.

Reſp. ad 2. Vicarius Generalis *in ſpiritualibus* debet eſſe Clericus. Ratio redditur in *can.* 22. *cauſ.* 16. *q.*7. non tamen neceſſario in ſacris conſtitutus; nec neceſſario Clericus ſæcularis, nam & Canonici Regulares & Religioſi *non Mendicantes* conſtitui poſſunt, cum jure non prohibeantur. Item debet eſſe 25. annorum inchoative ſaltem arg. *c.*7. *de Elect.* Doctor in Theologia vel jure Can. Trid. *ſeſſ.*24.*c.*6. *de ref.* aut alias ſatis literatus.

Q. 3. *Qualis ſit juriſdictio Vicarii Generalis; ad quæ ſe extendat, quomodo finiatur?* Reſp. ad 1. Licet Vicariatus beneficium Eccleſiaſticum non ſit, ut patet conſideranti, dignitas tamen eſt, quia præeminentiam habet cum juriſdictione conjunctam; quæ ejus juriſdictio Ordinaria eſt, non delegata, reſpectu eorum, quæ poteſt *vi ſui Officii Vicarialis*. Ratio; quia juriſdictio Vicarii Generalis eadem eſt cum juriſdictione Epiſcopi, quæ eſt ordinaria, ergo.

Reſp. ad 2. Vicarius Generalis vi officii ſui expedire poteſt negotia & cauſas omnes, quæ pertinent ad juriſdictionem Epiſcopalem ordinariam, exceptis iis, quæ ſpeciale mandatum requirunt, *c.* 2. & *fin.h.t.in* 6.

Tale

Tale mandatum speciale & consensus exigitur ad decisionem causarum criminalium graviorum *c.2. h. t. in 6.* 2. ad actus jurisdictionis voluntariæ & liberalis gratiæ, uti sunt: dare dimissorias, nisi Episcopus agat in remotis, *c.3. de temp. Ord. in 6.* absolvere a Censuris, etiam ex delicto provenientibus. Trid. *sess.* 24. *c. 6. de reform.* 3. ad causas arduas, quales sunt congregare synodum Diœcesanam: pensionibus vel collectis onerare Clericos &c. 4. ad causas beneficiales. vid. *c. 2. & fin. h.t. in 6.* Consuetudine tamen introduci potest, ut negotia alias mandatum speciale exigentia tractet Vicarius Generalis; sic dispensant in Germania nostra Vicarii Generales in observatione festorum, jejuniorum, in denuntiationibus, cognoscunt causas matrimoniales, &c. Ceterum quomodo se explicare debeat Episcopus, ut censeri possit concessisse ea Vicario suo Generali, quæ speciale adhuc mandatum exigunt, vide apud Schmalzgr. *h. a n.* 24.

Resp. ad 3. Finitur jurisdictio & officium Vicarii Generalis. 1. Per propriam renuntiationem expressam vel tacitam. 2. Per mortem, renuntiationem, depositionem, aut translationem Episcopi, cujus Vicarius est, adeo ut tunc extinguatur in Vicario omnis potestas, etiam quoad causas jam cæptas. Abb. *in c.* 30. *de offic. deleg. n.* 8. *in fin.* Ratio quia Episcopi & Vicarii unum idemque tribunal est: per hoc etiam differt Vicarius a judice delegato, cujus potestas non expirat morte delegantis negotio jam cœpto *c.* 19. *&* 20. *de off. deleg.* 3. Per revocationem ipsi legitime intimatam. 4. Denique finitur vel potius suspenditur jurisdictio Vicarii toto tempore, quo vel ipse, vel Episcopus, cujus Vicarius est, excommunicatus, suspensus, aut interdictus, aut captus est a Paganis, hæreticis, &c. arg. *c.* 1. *h.t. in 6.*

Q. 4. *Quænam specialia sint de Vicario Capituli Sede Episcopali vacante*; Resp. 1. Devoluta post mortem Episcopi ad Capitulum jurisdictio, hoc intra 8. dies a die notæ vacationis vel constituere novum Vicarium debet, vel confirmare eum, qui sede plena fuit. Trid. *sess.* 24. *c.* 16. *de ref.* 2. Tempus hoc restringi a Capitulo potest, non prorogari, sed ejus non observati lapsu Vicarii deputatio devolvitur ad superiorem. Trid. *cit.* 3.

Iisdem

Iisdem qualitatibus instructus esse debet, quibus Vicarius Generalis Episcopi; non tamen necessario de corpore Capituli; neque juxta formam, *c.* 42. *de elect.* eligendus. 4. Vicarii Capitularis jurisdictio similis non tantum est jurisdictioni Vicarii Episcopalis; quia ordinaria, & extendens se ad ea, quæ potest Capitulum Sede vacante in jurisdictione Episcopali, sed & amplior est; cum vi generalis suæ commissionis expedire possit etiam illa, quæ Sede plena indigent speciali mandato. Ratio, quia Trid. *cit.* voluit a Capitulo Vicarium eligi ad evitandam confusionem, & causarum protelationem, quæ ex communi Capitularium administratione nasci solet, quæ non satis evitaretur, si Capitulum *suo judicio* reservaret ea, quæ mandato speciali alias indigent. 5. Vicarius Capituli (idem est de Vicario Episcopi) non potest sibi substituere omnino similem, sive talem cui totum committat officium arg. *c.* 4. *h. t.* 6. Jurisdictio Vicarii Capitularis exspirat, postquam novus Episcopus confirmatus fuit, & Episcopatus possessionem accepit, quia tamdiu Sedes vacare censetur. Hinc ut in officio possit persistere, a novo Episcopo est confirmandus.

Q. 5. *Quid dicendum de Vicario in divinis?* Resp. 1. *Vicarius in divinis est*, qui in divinis ministeriis & *cura animarum*, sive in iis, quæ ad forum internum conscientiæ attinent, vices alterius gerit; talis enim a jure Canonico dicitur Vicarius, de *Chori-Vicariis*, qui vices Canonicorum in Horis Canonicis & officiis divinis cantandis supplent, altum est in Jure & Trid. silentium. Alius est *perpetuus*, qui in aliqua Ecclesia, assignata sibi ex hujus proventibus portione congrua, authoritate legitima Canonice instituitur, ita ut ad libitum amoveri non possit. Alius *Temporalis*, qui tantum ad tempus constituitur, & ad nutum constituentis amoveri potest. 2. *Vicarius perpetuus* æquiparatur vero Parocho, quoad præsentationem, institutionem, examen institutioni præmittendum; item quod acquirat Canonice institutus jus reale, & verum titulum Canonicum beneficii? non quidem directum, sed utilem, &c. *Clem. un. h. t.* Unde 3. sequitur, quod Vicario perpetuo, præsente etiam Rectore principali, tota cura & admini-

stratio

ſtratio in divinis competat; penes Rectorem interim remanente jure Vicarium nominandi, reditus potiores percipiendi, jura Parochialia defendendi. 4. Vicariæ perpetuæ conſtitui ſolent in Parochiis alteri Eccleſiæ, Monaſterio, loco pio unitis, *c. 30. §. qui vero, de præb.* Trid. *ſeſs. 7. c. 7. de ref.* vel dum Parochia reditibus abundans valde numeroſum & diſtantem populum habet, *c. 3. de Eccl. ædif.*

Reſp. 2. Quando Vicarius temporalis conſtitui poſſit, habetur Trid. *ſeſs.* 24. *c.* 18. *in princ. de ref. c.* 2. *de ætat. & qual. præf. c.* 14. *de off. Ord. cap. relatum* 4. *de Cler. non reſid. can.* 48. *cauſ.* 16. *q.* 1. *c.* 82. *de præb.* 2. Non tantum Epiſcopus, ob curam generalem, ſed etiam Parochus Vicarium ex Sacerdotibus ab Epiſcopo approbatis conſtituere poteſt, & *propria quidem authoritate*, ſi officium hujus ad breve tantum tempus v. g. unius aut duarum hebdomadarum duraturum ſit, Arg. Trid. *ſeſs.* 23. *c.* 1. ℣. *eadem omnino de reform.* Inter hos *Vicarios & Cooperatores*, quos Parochi ſibi aſſumunt in auxilium exercendæ animarum curæ diſcrimen eſt ſtatuendum, cum Cooperatores juriſdictionem ſolum habeant delegatam, adeoque non amplius delegabilem; Vicarii etiam temporales quaſi Ordinariam.

TITULUS XXIX.

De Officio & poteſtate judicis delegati.

QUæſt. 1. *Quis ſit judex delegatus?* Reſp. 1. Cum *delegare* in genere non ſit aliud, quam alium in locum ſuum ſubſtituere; hinc *judex delegatus* eſt, qui non ex munere proprio, ſed ex commiſſione vel ipſius juris, vel alterius hominis propriam & ordinariam juriſdictionem habentis, immediate vel mediate facta, adeoque alterius vice & authoritate juriſdictionem ab ipſo derivatam & diſtinctam exercet. Pirh. *h. t. n.* 1. ex qua definitione patet, judicem delegatum ab *Ordinario*, *ab arbitro Compromiſſario & mero Executore: item a Vicario Generali differre.*

Q. 2. *Quotuplex ſit judex delegatus?* Reſp. 1. Varia ſunt genera delegatorum; Alii ſunt delegati a *Jure:*
Sic

Sic Episcopi censentur delegati, quibus jus jurisdictionem in exemptos concessit delegatione *clausa in Corpore juris, uti in c.13. §.ceterum de off. Ord. Clem. un. de suppl. negl. Præl.* Trid. *sess. 5. c. 2. de reform. sess. 6. c. 2. de reform. &c.* ubi notandum, si Episcopo conceditur a jure facultas v. gr. contra exemptos procedendi cum clausula; *Authoritate Apostolica, vel tanquam Sedis Apostolicæ delegato;* jurisdictione non ordinaria sed delegata utetur, quia hoc casu jurisdictio illi competit ex speciali commissione; uti patet clarissime *ex c. un. §. fin. de statu Regul. in 6. Clem. cit. &c.* adeoque ab eo ad Pontificem delegantem appellabitur, nec jurisdictio hæc Sede vacante ad capitulum transibit. Si additur clausulæ Ly *etiam* v. g. ut procedere possit *etiam tanquam Sedis Apost. delegatus*, uti in Trid. *sess. 6. c. 4. sess. 22. c. 10. de ref.* poterit uti vel ordinaria vel delegata potestate. Si removentur in concessione jurisdictionis tantum obstacula, v. g. dum dicitur *non obstantibus privilegiis*, censebitur revocatis privilegiis jurisdictio ordinaria excitata. Si Episcopis conceditur specialis potestas v. g. absolvendi aut dispensandi sine clausulæ adjectione, uti Trid. *sess. 24. c. 6. de ref.* censetur talis potestas eis concessa speciali jure ordinario.

Alii sunt delegati *ab homine, seu judice Ordinario*, quorum jurisdictio *regulariter* non prius arctat citatum, quam si judex delegatus citans copiam saltem authenticam commissionis suæ citato transmiserit; quia esse delegatum est quid facti; ut inferius.

Alii sunt delegati *universales seu ad universitatem causarum*, quales sunt; quibus non una vel altera, aut etiam plures particulares causæ, sed omnes vel saltem in certo genere subalterno; v. g. decimarum, matrimonii, mutui sunt commissæ, quamvis ad certum tantum tempus, locum, quantitatem; & hi dicuntur proprie habere *mandatam jurisdictionem* in pluribus diversam *a jurisdictione delegata*, quippe mandatam jurisdictionem habens in multis æquiparatur judici Ordinario, &c. vide *Eng. h. n. 3. & tit. 31. de off. jud. Ord. n. 2.*

Alii sunt delegati *speciales, vel ad certas causas*, quibus una tantum vel plures etiam sed certo numero; aut inter certas personas motæ causæ committuntur; de quibus hic potissimum agitur.

Alii

Alii ſunt delegati *ratione dignitatis* v. g. dum fit delegatio Epiſcopo vel Abbati certi loci non expreſſo nomine; *ratione perſonæ* dum nomen proprium perſonæ delegatæ exprimitur. Alii *delegati*, quibus primum juriſdictio delegata, alii *ſubdelegati* dicuntur, qui a delegatis iterum delegantur.

Quæſt. 3. *Quinam delegare vel ſubdelegare poſſint?*

Reſp. ad 1. Regulariter omnis judex Ordinarius, licet non ſit ex majoribus. *L.* 5. 16. 17. *ff. de juriſdict. c.* 7. *de off. jud. Ord. in* 6. ubi *per ſe vel per alium*.

Reſp. ad 2. Delegatus Papæ vel alterius ſupremi Principis etiam ſubdelegare poteſt, *c.* 3. 28. *& fin. h. t. L.* 5. *C. de judic. L. un. ℣. hæc tenent, C. qui pro ſua juriſdict.* idque ob eminentiam poteſtatis Principis, quem ab hoc delegatus repræſentat. Engel. *h. num.* 8. judicat talem Papæ delegatum cauſam juſtam ad hoc, ut ſubdelegare poſſit, debere habere tum ob *c.* 3. *h. t. & L.* 2. *C. de pedan. judic.* tum quod non videatur conveniens, munus a Principe delatum recuſare. Alii qui ſimpliciter procedunt, excipiunt 1. Si electa induſtria perſonæ delegatæ; de quo vide *c. fin. h. t. & c.* 12. *eod. in* 6. 2. Si cuipiam non juriſdictio ſed nudum miniſterium ſit commiſſum; quia hoc caſu plus operatur induſtria, experientia auctoritas perſonæ, *cap. fin. h. t. §. cæterum*.

Reſp. 3. Delegatus ab inferiore judice Ordinario v. g. ab Epiſcopo regulariter ſubdelegare non poteſt, *cap.* 26. *in fin. de appell. L.* 5. *C. de jud. L.* 5. *ff. de juriſdict.* ratio, quia delegatus plerumque tantum accipit poteſtatem exercendi juriſdictionem non vero illam alteri committendi, ergo. Poteſt nihilominus talis delegatus ſubdelegare, ſi ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum, *Pirh. h. num.* 22. Deinde ſi delegato etiam non univerſali conceſſum id eſt expreſſe vel tacite: quia tum non ſuo ſed delegantis nomine cauſam committit; Demum ſi id, quod committitur, non ſit vel tota cauſa vel ejus pars, ſeu articulus ejus jurisdictionalis, qualis dicitur, ad quem cognitio cauſæ requiritur, v. g. conteſtatio litis, ſed ſi ſit articulus non judicialis vel nudum continens miſterium aut executionem. Arg. *c.* 27. *℣. nos autem h. t.*

Quæst. 4. *Quinam possint esse judices delegati?* Resp. Omnes, qui non prohibentur; *a natura* autem sive ob defectum naturæ prohibentur amentes, infantes, impuberes, *can. infamis §. tria cauf.* 3. *q.* 7. Deinde *Lege vel Canone* Minores 20. annis, qui tamen si 18. annum excesserint scienter constituente eos Principe; vel partibus in ipsos consentientibus, judices delegati esse possunt, *c.*41. *h. t. L.*47. *ff. de re judic.* in causa spirituali & Ecclesiastica prohibentur *Laici* per *cap.* 2. *de judic.* de *infamibus* constat ex *c.* 47. *§. nec tamen de test. & attest.* de excommunicatis ex *c.* 24. *de re jud.* Delegatus Sedis Apostolicæ & Legatorum ejus, ut quis de jure esse possit, constitutus esse debet in dignitate Ecclesiastica, *c.* 11. *de rescr. in* 6. Ceterum ut superior vel judex Ordinarius causas suas deleget Titio, non requiritur, ut hic quoad personam suam subjectus sit jurisdictioni delegantis, *L. unic. C. qui pro sua jurisd.* ubi solum requiritur, ut causa ad jurisdictionem delegantis spectet.

Q. 5. *An pluribus eadem causa delegari possit, & quomodo tunc procedendum?* Resp. Affir. *c.* 16. *h. t.* & si *in solidum vel divisim* fuerit delegata, v. gr. *ut omnes, aut duo, aut etiam unus procedat*, locus est præventioni, ita ut si unus processum inchoavit, alii nec licite nec valide possint in ea causa procedere, *c.*8. *h. t. in* 6. Si *simpliciter*, unus sine altero procedere aut sententiam ferre non potest, &c. *c.* 16. *cit. c.* 21. *princ. h. t. L.* 39. *ff. de re jud.* in quo notabilis est differentia inter delegatos & Arbitros, vide Pirh. n. 35. Tit. de Arbitris.

Q. 6. *Quæ causæ delegari possint?* Resp. Omnes illæ regulariter, quæ ad jurisdictionem delegantis ordinariam spectant, *L. un. C. qui pro sua jurisd.* etiam causæ appellationis saltem de jure Can. *c.* 11. *in princ. de off. Ord.* licet non sit supremus Judex, *c.* 5. *de off. Ord.* etiam actus Ordinis, modo is, cui delegantur, habeat competentem Ordinem. V. Schmalzgr. *h. t. n.* 19. etiam de *consuetud.* saltem, imperium merum, & mixtum Pirh. citans Vvesembech. *in Paratit. ff. de off. ejus, cui mand.*

Q. 7. *In quo consistat officium judicis delegati?* Resp. Officium, id est, illud quod debet & tenetur facere delegatus (cum *potestas* denotet, quid ratione delegationis facere

facere possit) consistit in *seq.* 1. Expectare debet donec præsentatæ sibi sint litteræ delegationis *c.* 12. *in fin. de appel.* ratio, quia jurisdictio non acquiritur, nisi scienti & acceptanti. 2. Tenetur, si litigantes petant, authentice suam delegationem probare vel ostensis literis, si sit delegatus Principis, *L.* 1. *C. de mandat. Princ.* vel etiam per testes, si sit delegatus inferioris, *c.* 24. *de rescript.* ratio, quia facta non præsumuntur. *L.* 10. *C. de non num. pec.* sed delegatio est quid facti, ergo. 3. Accurate observare debet formam in delegationis rescripto sibi præscriptam, *L.* 5. *in prin. ff. mandat. c.* 22. *de rescr.* alias acta erunt irrita *c.* 32. *&* 37. *h. t.* nisi vel ex subjecta materia, stylo aut praxi colligatur formam non esse substantialem; vel nisi forma præscripta sit etiam de jure communi non substantialis sed accidentalis, quia tum se habet tantum per modum commonitionis & instructionis; vel nisi partes favori per formam præscriptam sibi quæsito ultro renuntient, v. g. designato loco vel *tempori* per rescriptum. 4. Admittere debet necessarias probationes & rationabiles exceptiones; frivolas rejicere, *c.* 13. *h. t.* Demum etiam legitimæ appellationi deferre. Ratio, quia & hæc est sui defensio in innocentiæ subsidium comparata, *c.* 61. §. *porro de appell.*

Q. 8. *Quæ sit potestas judicis delegati?* Resp. Universaliter loquendo metienda hæc est ex potestate delegantis & mandato concesso. Ratio; quia delegatus gerit vices delegantis, potestque delegatus ea omnia, sine quibus causam sibi commissam nequit expedire, etsi mentio de iis in mandato delegationis facta non sit, *c.* 5. 7. *h. t.* & de subdelegato *c.* 29. *eod.* Ratio; quia qui fidem committit, etiam media necessaria censetur commisisse. In specie 1. potest citare partes & contumaces ad id compellere *c.* 4. §. *fin. & c. seq. h. t.* 2. Impedientes vel malitiose retardantes coercere, *c.* 1. *h. t.* etiam per censuras, si sit delegatus Papæ: ubi tamen se opponeret Episcopus, moderatio adhibenda juxta *c.* 11. *&* 28. *h. t.* 3. spoliatum restituere in possessionem, *c.* 10. *h. t.* 4. Non tantum delegatus a Papa vel Principe potest latam a se sententiam exequi, *c.* 7. *h. t.* sed delegatus ab inferiore judice, modo sibi delegans executionem expresse non reservaverit. Ratio, quia in commissione absolute facta

censentur omnia commissa: quæ ad causam expediendam & ad effectum ultimum perducendam requiruntur, &c.

Q. 9. *Quot modis cesset officium & potestas judicis delegati?* Resp. Pluribus 1. *Morte delegantis*, si res adhuc sit integra, h. e. si judicium nondum cœptum, *cap.* 20. & 30. *b. t. L.* 6. *ff. de jurisd.* 2. *Revocatione* tacita vel expressa a delegante facta *L.* 58. *ff. de jud.* etiamsi res non sit amplius integra. Viestn. *b. n.* 76. ubi tamen discrimen faciendum inter primum delegantem & subdelegantem. 3. *Morte* ipsius delegati *c.* 14. & 42. *b. t.* tam re non amplius integra per *c.* 14. *cit.* quam integra, & hoc casu ita, ut si plures simpliciter delegati sint unius obitu reliquorum etiam officium expiret, *c.* 30. & 42. *b. t.* & hæc expiratio morte delegati contingit, si delegatio facta sit personæ, non si dignitati *c.* 14. 4. Finito *quomodocumque* negotio v. g. per transactionem, compositionem, acceptilationem, & maxime per latam sententiam & executioni datam, vel alteri demandatam, *c.* 9. *b. t.* modo sententia non fuerit nulla alio ex capite, quam ob non servatam formam mandati; quia tum delegatus munere suo est functus, licet male. 5. Lapsu temporis ad delegationem expediendam præfixi, nisi consensu partium prorogetur, *c.* 4. & 24. *b. t.* & *L.* 2. §. 2. *ff. de Jud.* 6. Recusatione suspecti *c.* 17. & 25. *b. t.* Schmalzg. *b. n.* 43. Hic spectant ea, quæ quidam de *Conservatoribus* tractare solent.

TITULUS XXX.

De officio Legati.

QUæst. 1. *Legati qui dicantur?* Resp. Legatus in genere est, qui authoritate sui Principis mittitur: qui si a Principe *vel* Ecclesiastico *vel* sæculari mittitur ad deferenda mandata, expedienda negotia, celebrandos contractus, ineundum fœdus &c. dicitur *Orator*: Si cum jurisdictione seu ut judex ad gubernandam loco Principalis Provinciam, *judex legatus*. Vide *tot. tit. ff. de off. Proconf.* & *legat.* & *cap.* 2. *b. t. in* 6. Nobis in hoc titulo sermo est de Legatis judicibus Sedis

dis Apostolicæ, quasi mediis inter judicem Ordinarium & delegatum: quorum alii dicuntur *Legati nati*, qui Prælaturæ suæ seu dignitati Ecclesiasticæ legationis munus perpetuo annexum habent, qualis olim erat Archi-Episcopus Magdeburgensis, hodie Salisburgensis in Germania, Toletanus in Hispania, &c. Alii *Legati missi* simpliciter, seu sic dicti *Nuntii Apostolici*, qui quandoque cum potestate *Legati de latere* mittuntur: resident tales Nuntii in Germania plerumque Viennæ, Coloniæ, in Polonia, Gallia, Hispania. Alii denique *Legati de latere*, quales ex usu Curiæ non sunt nisi Cardinales, dum ad unam vel plures Provincias ad munus Legatorum ibi gerendum mittuntur, sic dicti, quia quasi a latere Papæ, quo cum unum corpus efficiunt, & cui assistunt, desumuntur. Huc spectant Nuntii Apostolici olim *Apocrisiarii*, h. e. responsales seu responsarii dicti, de quibus Thomas, *de vet. & nov. Eccles. discipl. p.* 1. *l.* 2. *c.* 108. *a n.* 6.

Q. 2. *In quo conveniant Legati Pontificii, sive, quæ sit potestas & jurisdictio omnibus Apostolicis Legatis communis?* Resp. Præterquam quod in genere illorum officii sit, exercere loco Pontificis *Ordinariam* in Provincias & fideles sibi commissos jurisdictionem; in specie potest & debet quilibet Legatus 1. Reformare mores, & corrigere vitia etiam Episcoporum, & Archi-Episcopi suæ Provinciæ. 2. Potest condere statuta, etiam morte sua vel discessu non expiratura, *ca. fin. h. t.* 3. Causas Provincialium ad se devolutas vel per se cognoscere vel delegare: Vide *c.* 1. *h. t.* 4. Examen instituere super causa electionis Episcopi, illudque Romam transmittere. 5. Potest & debet conservare Principes & populos in fide & affectione erga Sedem Apostolicam, Constitutiones Pontificias in usum deducere, aut cur non id fieri possit, Pontificem edocere. 6. Potest omnia *regulariter*, quæ Ordinarius suæ diœcesis, imo quæ ipse S. Pontifex, nisi quæ specialiter huic in signum prærogativæ reservata sunt: uti non potest Legatus vi generalis mandati transferre Episcopos, *cap.* 3. *h. t.* non unire Episcopatus aut dividere, *c.* 4. *h. t.* non causam alteri delegatam ad se trahere, *cap.* 2. *h. t.* non se intromittere in causa ad examen Sedis Apostolicæ

G 3 trans-

translata, *c.* 5. *h. t.* non adiri in prima instantia, nisi pro causis ei specialiter delegatis. Trid. *sess.* 24. *c.* 20. *de reform.*

Q. 3. *Quæ sit potestas & prærogativa Legati a latere?*

Resp. 1. Hic non tantum simpliciter ordinariam jurisdictionem habet, sed & in exemptos, Gloss. *in c.* 1. *h. t.* quorum electiones confirmat *de jure communi, ca.* 36. §. *hujusmodi, de elect. in* 6. 2. De eodem *jure communi* concurrit cum Ordinario in collatione beneficiorum, *c.* 1. & 6. *h. t. in* 6. reservat beneficia nondum vacantia cum limitatione *c.* 3. *h. t. in* 6. præscripta. Verum hodie post Trid. *sess.* 24. *c.* 19. *de ref.* collationi suæ reservare beneficia non potest; & in Germania ob *Concordata* neque concurrere in collatione beneficiorum, neque electiones Archi-Episcoporum, Episcoporum &c. potest confirmare: quod a potiori etiam non possunt alii. 3. Legatus a latere a die egressus ex Urbe potest absolvere quoscunque & undecunque venientes percussores Clericorum ab excommunicatione, arg. *c.* 4. & 9. *h. t.* 4. Circa dispensationes, v. g. in matrimoniis habet concurrentem jurisdictionem cum quolibet Ordinario; in gradibus tamen prohibitis consanguinitatis & affinitatis sine speciali Pontificis concessione non dispensat. 5. Præsente Legato a latere aliorum Legatorum jurisdictio suspenditur, *c.* 8. *h. t.* illique competunt splendidiora insignia, de quibus dicitur in *c.* 23. *de priv. &c.* 6. Legato a Latere asserenti Legatum se esse, creditur quia Cardinales alio, quam Legationis titulo a curia mitti non solent; non autem creditur aliis Legatis, nisi ostensis literis Papalibus, *c.* 31. *de offic. del.*

Q. 4. *Quæ potestas competat Legato misso, sive Nuntio Apostolico?* Resp. 1. Desumenda est hæc potissimum ex literis Legationis, de Jure communi etiam aliam potestatem non habet; quam quod sit Ordinarius Provinciæ suæ *c.* 2. *h. t. in* 6. eaque possit, quæ Legatis omnibus sunt communia. In exemptos itaque se non extendit jurisdictio Legati missi, nec ultra Provinciam, in qua tamen existens subditos suæ Provinciæ ab excommunicatione Canonis ob percussionem Clerici potest absolvere, *c.* 9. *h. t.*

Resp. 2. Nuntius Apostolicus missus *cum potestate*

Lega-

Legati a Latere, quæ clausula subinde addi solet, vi hujus potestatem ceteris Legatis missis majorem non habet, nisi quantum ipsi a Pontifice speciali mandato concessum. Ratio sumitur a paritate cum Vicario Episcopi, qui licet constitutus sit cum hac clausula, *ut omnia possit, quæ potest Episcopus*, non tamen potest alia, nisi quæ speciali mandato non egent.

Q. 5. Quæ sit potestas Legati nati? Resp. Alia non est *de jure communi*, nisi quanta Archi-Episcopi, cujus officio annexa est Legatio perpetua: ex privilegio tamen speciali major plerumque ipsis potestas competit, prout testatur Engel *h. n.* 10. de Archi-Episcopo Salisburgensi ubi simul ait, correctum esse *c.* 1. *h. t.* per Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 20.

Q. 6. Qualiter finiatur officium Legati? Resp. 1. Legati nati officium non finitur, nisi dimissa aut amissa dignitate, cui est annexum. Gloss. *in c.* 3. *V. finitur, h. t. in 6.*

Resp. 2. Aliorum Legatorum officium expirat 1. Lapsu temporis præfixi, aut causa vel negotio finito, arg. *c.* 4. *de off. deleg.* 2. Translatione negotii ad Papam per relationem vel appellationem, *c.* 5. *h. t.* 3. Revocatione *expressa* Legati per Papam; postquam hæc Legato innotuit, & probabiliter primum postquam egressus est e Provincia, ad quam fuit missus arg. *L.* 3. *ff. de offic. Præsid.* 4. Egressus spontanee e Provincia, animo non redeundi, *c. fin. h. t.* 5. Morte ipsius Legati, non tamen morte S. Pontificis; etiamsi Legatus nondum inceperit uti jurisdictione, neque Provinciam sibi commissam fuerit ingressus ante obitum Papæ, modo tamen datus sit vel simpliciter vel tamquam *Sedis Apostolicæ* Legatus *c.* 2. *b. t. in 6.*

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis Ordinarii.

QUæst. 1. *Quid sit jurisdictio in genere, & quotuplex?* Resp. ad 1. Est potestas alicujus authoritatem & eminentiam habentis super alios *ex munere publico* ad eorum regimen & gubernationem. Per verba,

ex munere publico, distinguitur a potestate œconomica patris in filium, mariti in uxorem.

Resp. ad 2. Alia est *Ecclesiastica* circa causas ad Dei cultum & salutem animarum pertinentes versans: alia *Politica*; Ecclesiastica alia fori *interni*, alia externi. 2. Dividitur jurisdictio in genere in *voluntariam*, quæ in volentes exercetur, & *contentiosam*. Item in *personalem* quæ personæ, & *realem*, quæ rei vel loco cuidam v. g. castro, territorio perpetuo inhæret; in *separatam*, *concurrentem*, & *communem*, in *Ordinariam*, quæ jure & nomine proprio, & in *delegatam*, quæ nomine & beneficio alterius, sive juris, sive hominis exercetur. It. in jurisdictionem *simplicem*, quæ mercenario judicis officio exercetur, & est potestas præcise jus dicendi in causis civilibus absque coercitione, jussione, & jure exequendi sententiam. Et in *Imperium*, quod officio judicis nobili exercetur, principaliter scil. per jussionem & coercitionem; aliud est *merum*, sive potestas gladii animadvertendi in facinorosos. *L.* 3. *ff. de jurisd.* Practici vocant *jurisdictionem altam* vel *judicium sanguinis*. Alii definiunt imperium *merum*, quod sit jurisdictio, quæ exercetur officio judicis nobili, utilitatem publicam respiciente. Aliud *mixtum* vel *jurisdictio Bassa*, aut *Vogteia*, estque Imperium conjunctum cum jurisdictione simplici, & consistit principaliter vel in jussione, vel in coercitione, in ordine ad causas Civiles dirimendas. Vel definitur sic: Imperium *mixtum* est jurisdictio, quæ exercetur nobili judicis officio, privatam utilitatem respiciente. Actus meri Imperii & mixti variis ab Aut. recensentur, qui plerumque contra Zoes. affirmant, de jure etiam Canonico dari merum Imperium.

Q. 2. *Quot modis acquiratur jurisdictio Ordinaria & amittatur?* Resp. ad 1. Tribus modis scilic. *a Principe supremo*, qualis est Pontifex, qui constituit regulariter Primates, Archi-Episcopos, Episcopos &c. Imperator aut Rex in suo Regno: *ex Privilegio* competit inferioribus Principibus potestas constituendi judices Ordinarios. *Deinde a Lege seu Canone* acquirunt jurisdictionem, illi, qui secundum præscriptum Legis aut Canonis ab homine publicam potestatem habente constituuntur,

tur, qualis est Vicarius Episcopi & Capituli, Archi-Diaconus &c. *Demum ex consuetudine* legitime præscripta *l. 3. ff. de jurisd. & c. 13. in fine de for. compet.* idque vel *privative* excluso quocumque alio, vel *cumulative*, ut locus sit præventioni: sive sit jurisdictio simplex, sive merum aut mixtum imperium. Engel *de off. jud. n. 23.*

Resp. ad 2. Jurisdictio Ordinaria finitur lapsu temporis; morte ejus, cui data; resignatione; depositione ab officio; translatione; non morte dantis, etiam re integra. *c. 2. de off. Legat. in 6. L. 6. ff. de jurisd.* excipitur specialiter Vicarius Generalis Episcopi.

Quæst. 3. Quis dicatur judex Ordinarius, & quinam veniant nomine Ordinarii? Resp. 1: Qui vi officii vel Magistratus, quem gerit, adeoque jure suo proprio jurisdictionem exercet. *L. 5. ff. de jurisd.*

Resp. 2: Nomine Ordinarii veniunt *seqq.* Papa *c. fin. de for. comp.* Cardinales, etiam non Episcopi *c. 11. de majorit. & obed.* Legati Apostolici; de quibus supra. Patriarchæ, Primates, Archi-Episcopi, Episcopi nomine Ordinarii simpliciter prolato veniunt pro sua quisque provincia vel diœcesi. Capitulum Sede vacante *c. 14. de Major. & obed.* Vicarius Generalis Episcopi absolute est & dicitur Ordinarius; quia ejus jurisdictio ordinaria est, ut supra. It. Prælati quicumque inferiores habentes jurisdictionem ordinariam. Demum Parochi. Pirh. *h. t. sess. 5.*

Qu. 4. Quæ sit jurisdictio & potestas Papæ, & quid vi illius possit? Resp. 1. Triplex est jurisdictio Papæ, prout triplicem Personam repræsentat; scil. Principis sæcularis, Episcopi Romani, summi Pontificis seu Episcopi Ecclesiæ universalis; cujus postremo hoc modo spectati duplex iterum potestas est, una *Ordinaria*, quæ sequitur ordinem juris communis; alia *absoluta* & *suprema*, secundum quam intelligitur esse supra omne jus *positivum humanum*, & vocatur plenitudo potestatis. *c. 4. de concess. præb.* 2. Papatus est juris divini, sive non tantum D. Petrus constitutus est a Christo supremum Ecclesiæ caput, ut patet ex Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram &c. Joan.* 20. & 21. *Ss. PP. CC.* sed etiam habuit in primatu Successores. Ratio, quia Chri-

Christus voluit Ecclesiam suam durare perpetuo & usque ad finem mundi, ergo & voluit eam semper supremum habere pastorem, sine quo consistere non potest. 3. Successores Petri sunt iidem, qui sunt in Episcopatu Romano. Desumitur ex testimonio Pontificum in 3. primis sæculis ex 4. primis CC. generalibus & Ss. PP. 4. Exinde deducitur, quo se extendat potestas clavium, sive quæ est ad ligandum & solvendum: jurisdictio Pontificia, in quantum est judiciaria quoad forum externum; in quantum legislativa; it. in materia beneficiaria &c. 5. In specie S. Pontifex ut Pastor universalis & definiens e Cathedra (id est, dum utitur potestate, quam habet, docendi universam Ecclesiam, definitque aliquid, & ad recipiendam definitionem obligat universos fideles, utpote ad definitionem infallibilem & fide dignam) summus, inquam, Pontifex taliter loquens est infallibilis judex controversiarum fidei. Ratio, quia est legitimus successor Petri, ergo sicut Petro promissa & collata est infallibilitas in docenda & gubernanda Ecclesia, sic & Pontifici. It. Sicut Petro ea data est seorsim ab Apostolis reliquis, sic & Pontifici. *Deinde*. Est infallibilis judex in Decretis morum, ita ut quæ tanquam honesta vel inhonesta, licita vel illicita præcipit, nulli sint errori obnoxia, patet ex cit. text. & ratione, quia cum sit infallibilis in decretis fidei propter assistentiam Spiritus sancti, ergo ob eandem est infallibilis in decretis morum, cum æque repugnet Spiritui S. suggerere inhonestum, ac falsum. *Demum* infallibilitas pontificis ex iisdem rationibus extendi debet ad canonizationem Sanctorum & approbationem Religionum. Ait Engel *in tit. de major. & obed. n.* 11. de donatione Constantini Sylvestro Papæ facta, quæ huc referre possent.

Q. 5. *Quæ sit potestas & officium S. R. E. Cardinalium?* Resp. 1. Cardinales, quasi *cardines* Ecclesiæ dicti, sunt præcipui Papæ Consiliarii. *Officium* eorum semper fuit in Ecclesia: *nomen* ante tempora S. Sylvestri non extitit: *dignitas* olim erat minor Episcopali, postea vel a Bonifacio VIII. vel a Clemente V. supra Episcopos, aliosque Prælatos evecti sunt; in cujus eminentiæ signum Urbanus VIII. titulum *Eminentissimi* illis adjecit. 2. Tres sunt gradus Cardinalium, scil. Episcoporum, Pre-

Presbyterorum, & Diaconorum; qui tamen omnes in *Ecclesiis sui tituli* obtinent jurisdictionem quasi Episcopalem, etiamsi tantum Diaconi sint. *c. 11. de major.* & si Sacerdotes sint, Minores insuper conferre possunt. 3. *Respectu Ecclesiæ universalis* assistunt Pontifici Consilio & auxilio: in schismate, dum duo in discordia electi de Pontificatu contendunt, & nescitur, quis sit verus Pontifex, Concilium cogere possunt, cujus authoritate de Capite Ecclesiæ provideatur. Patet Exemplo Conc. Constantien. Sede Pontificia vacante non transit ad ipsos jurisdictio Papalis *c. 3. de elect. in 6. Clem. 2. eod.* quæ tamen ad electionem Papæ & tuitionem Ecclesiæ spectant, & debent & possunt facere. Azor ait, Cardinalem a Papa electum & assumptum; licet necdum consecutus sit insignia Cardinalatus; habere jus ferendi suffragii in electione Pontificis, eo quod hoc ipso, quo creatus est Cardinalis, omnem nanciscatur potestatem administrandi officium.

Quæst. 6. Quæ jurisdictio & potestas Patriarcharum, Primatum, Archi-Episcoporum? Resp. 1. *Patriarchæ* dicuntur illi Prælati, qui non unius tantum provinciæ, sed totius Regni vel Imperii aut partis mundi Episcopis, & ipsis etiam Archi-Episcopis sunt præpositi. Alii sunt *Majores* scil. *Romanus* (qui simul Papa, simul Basilicæ Lateranensis Patriarcha) *Constantinopolitanus*, *Alexandrinus*, *Antiochenus*, *Hierosolymitanus*. Alii sunt *Minores*, scil. *Patriarcha Aquileensis*, *Venetus*, *Æthiopiæ*, *Indiarum*, qui tamen nonnisi nomine discrepant a Primatibus, Patriarcharum Majorum magna olim erat potestas, hodie cum Provinciæ 4. posteriorum ab infidelibus occupentur, nomen & dignitas in Ecclesia mansit, jurisdictio cessavit.

Resp. 2. *Primates* sunt quidam Archi-Episcopi potentiores, & qui majores metropoles regunt, ut in Hispania Toletanus, in Germania olim Magdeburgensis, hodie Salisburgensis, &c. Olim erant judices Ordinarii etiam in Criminalibus per *c. 9. h. t.* Archi-Episcoporum & Episcoporum sui districtus; hodie Jure Trid. *sess. 24. c. 5. de reform.* causæ Criminales majorum Episcoporum & Archi-Episcoporum ad S. Pontificem, minores ad Conc. Provinciale vel ab illo deputandos spectant. In Causis

Civi-

Civilibus manet ipsis salvum jus: sic testatur Laym. *in c.* 41. *de elect. n.* 6. *in fin.* reperiri in Salisburg. provincia Episcopatus ita subjectos Archi-Episcopo Salisburgensi, ut eorum Episcopi a suis Capitulis electi ab illo teneantur petere confirmationem: Sic devolutionem fieri beneficiorum ob negligentiam in iis conferendis ab Archi-Episcopis commissam, asserit Pirh. *tit. de conc. præb. n.* 34. *&c.*

Resp. 3. *Archi-Episcopi* dicuntur illi Prælati Ordinis Episcopalis, qui alicujus provinciæ Episcopis omnibus præsunt: alio nomine vocantur *Metropolitani*. 2. Obtinent triplicem potestatem: *prima* illis competit respectu suæ diœcesis, in qua habent ea jura, quæ quilibet Episcopus: *secunda* respectu Episcoporum Provinciæ suæ, quos *Suffraganeos* Archi-Episcoporum vocamus, & in quos jurisdictionem habent ordinariam. *c.* 6. *caus.* 10. *q.* 3. 11. *in princ. h. t.* vi hujus confirmant electiones Suffraganeorum suorum, non specialiter, ut in Germania, paucis exceptis, Papæ reservatas: *de jure communi* eosdem consecrant: præcipiunt ea Suffraganeis, eorumque Vicariis, quæ ad officium illorum spectant: causas eorum *Civiles* cognoscunt & terminant. *Tertia* Potestas & jurisdictio competit Archi-Episcopis in subditos suorum Suffraganeorum, quam tamen exercere immediate non possunt extra casus jure permissos. *c.* 7. *caus.* 9. *q.* 3. *c.* 11. *h. t. c.* 1. *eod. in* 6. capitula, in quibus casus expressi sunt, allegavi. *tit.* 10. *supr. q.* 2.

Quæst. 7. *Quid sit officium & potestas Episcoporum?* Resp. 1. *Episcopus* est Prælatus, qui in certo alicujus Provinciæ districtu præest Clero & populo, imo Principibus & Regibus quoad curam animarum & disciplinam Ecclesiasticam, speciali charactere insignitus. *c.* 16. *h. t. c.* 7. *eod. in* 6. 2. Officium Episcopi explicatur. *Act.* 20. *c.* 15. *h. t.* Trid. *sess.* 5. *c.* 2. *de reform.* 3. Potestas ejus duplex est, altera *Ordinis*, quam habet ratione characteris ad confirmandum, Ordinandum, consecrandum; altera *jurisdictionis*, quam habet ut judex Ordinarius & pastor Ecclesiæ suæ. Hæc potestas jurisdictionis Episcopalis immediate Episcopis datur ab Ecclesia, seu Roman. Pont. *c.* 1. *dist.* 22. *c.* 18. *caus.* 24. *qu.* 1. Deinde si hæc potestas esset immediate a Christo data, non possit

possēt Episcopis auferri ab Ecclesia vel Rom. Pontifice, quod tamen per excommunicationem, degradationem, depositionem fieri potest. 4. Interpretes potestatem Episcopi dividunt in eam, quam *Legem jurisdictionis*, & in eam, quam vocant *Legem diœcesanam*. Ad Legem *jurisdictionis* referunt omnia, quæ ex parte Episcopi consistunt, in dando & faciendo, sive sunt actus Ordinis, sive strictæ jurisdictionis; potestque Episcopus vi hujus omnia in sua diœcesi, quæ Pontifex per totam Ecclesiam, iis tamen exceptis, quæ Pontifex sibi reservavit, & quæ sunt juris communis. *c.* 1. *& fin. de Off. Archipresb. c.* 16. *h. t.* In jure tamen communi possunt aliqua Episcopi interdum ex consuetudine, alias per epykiam, nonnunquam etiam tacito vel expresso Pontificis consensu. Quæ in specie vi Legis jurisdictionalis possint Episcopi, habentur. *c.* 14. 15. *&* 16. *h. t. c.* 6. *de sent. excom. in* 6. *c.* 14. *de penit. & remiss.* Triden. *sess.* 22. *c.* 8. *& sess.* 24. *c.* 3. *&* 4. *de reform.* 5. Ad Legem *Diœcesanam* referunt omnia, quæ ex parte Episcopi consistunt in recipiendo: vi Legis hujus juxta *c.* 26. *h. t.* Episcopus ab Ecclesiis & *Clericis* sibi subjectis exigere potest *Cathedraticum*, *Synodaticum*, *subsidium charitativum*, *quartam decimationum*, *quartam mortuariorum*, *procurationes*. 6. Jure *extraordinario* & *delegato* in multis casibus Episcopus jurisdictionem obtinet in exemptos. Videatur Trident. *sess.* 4. *in decret. de edit. & usu sac. lib. sess.* 5. *c.* 1. *V. in Monasteriis & c.* 21. *de ref. sess.* 6. *c.* 3. *&* 7. *c.* 14. *de ref. sess.* 22. *in decr. de observ. in celeb. missar. sess.* 23. *c.* 15. *de refor. sess.* 24. *c.* 1. *de ref. matrim.* & præcipue *sess.* 25. *c.* 4. 5. 12. 13. 14. 16. *de regul. &c.* Vide etiam dicta supra ad *Tit.* 29. *Q.* 2.

Qu. 8. *Quæ sit potestas Prælatorum Episcopo inferiorum?* Resp. 1. Prælati Regulares (quales sunt *Abbates*, & quo reducuntur *Generales*, *Provinciales*, *Superiores locales*) in *suos subditos Religiosos* non potestatem tantum *denominativam* habent, id est, jus quoddam ratione voti obedientiæ competens ad imperandum Religiosis subditis, & utendum eorum operibus, prout ad regularem disciplinam est conveniens; sed habent insuper jurisdictionem ordinariam quasi-Episcopalem tam in

foro

foro in-quam externo, *c.* 2. *de sent. excom.* Hæc procedunt, sive tales Prælati sint exempti, nec ne. *Pirh. h. nu.* 125. De *Abbatissis* aliter loquendum, utpote quæ jurisdictionis proprie spiritualis, descendentis a potestate clavium, prorsus sunt incapaces.

Qu. 9. *Quæ sit potestas & officium Parochi?* Resp. 1. Parochus tantum habet de jure communi jurisdictionem, ordinariam tamen, in foro interno, qua potest Parochianos suos, vagos item & peregrinos ad se accedentes absolvere ab omnibus non reservatis. Non autem in foro externo; adeoque nec in LL. & præceptis Ecclesiasticis, nec in votis aut juramentis potest dispensare, est comm. cum glos. *in c.* 38. *caus.* 11. *qu.* 1. & arg. Trid. *sess.* 23. *c.* 15. *de ref.* 2. Ad officium Parochi spectat emittere professionem fidei intra duos menses ab adepta Parochia juxta Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de ref.* Singulis dominicis & festis vel per se vel per alios, Parochianos suos in rebus divinis instruere. Trid. *sess.* 5. *c.* 2. *de ref. & sess.* 24. *c.* 4. *de refor.* iisdemque ad minimum diebus hora competenti celebrare missam. *c.* 2. *de Paroch. Extrav.* 2. *de Treug.* administrare Sacramenta, quotiescumque rationabiliter petitur Barb. *de off. & pot. Paroch. p.* 2. *c.* 19. *n.* 8. *& c.* 20. *n.* 13. *& seq.* 3. Regulares quam habeant potestatem administrandi Sacramenta, prædicandi Verbum Dei, &c. colligendum ex privilegiis cuique Ordini concessis: ubi tamen notant DD. Constitutionem *Clem.* 1. *de priv.* qua Religiosis etiam Mendicantibus prohibetur sub excommunicatione latæ sententiæ, ne absque licentia Parochi vel Episcopi Sacramenta Eucharistiæ & extremæ Unctionis (extra casum extremæ necessitatis) moribundis ministrent, adhuc hodie observandam.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

QUæst. 1. *Quis dicatur judex, & quis judex esse possit?* Resp. ad 1. Est persona legitima, quæ *publicam potestatem* habet cognoscendi de litigantium controversiis, & secundum præscripta Legum, loco-

locorumque consuetudinem de iisdem pronuntiandi. Alius est *jurisdictionis*, qui jurisdictionem obtinet; alius *Notionalis sive Pedaneus*, qui nulli jurisdictioni præest, sed nudam notionem seu facultatem cognoscendi, mentemque suam aperiendi obtinet. arg. *L.* 3. *ff. de jurisd.* Ex usu recessit mos judices pedaneos constituendi; vicini iis sunt *Commissarii* in foro sæculari, *Auditores* in Ecclesiastico constitui soliti.

Resp. ad 1. Omnis, qui non prohibetur: quinam autem prohibeantur, dictum est supra ad *Tit.* 29. *Q.* 4. quibus adde, quod judices esse non possint *servi*, ratione quorum tamen notanda Lex *Barbarius*. 3. *ff. de off. Præt. Feminæ*, illustribus exceptis. *Senatu moti* ob turpem causam. *L.* 12. §. 2. *ff de jud.* Minores 25. annis judices Ordinarii per *L.* 41. *ff. de recept.* minores 20. annis, cum limitatione tamen, judices delegati esse prohibentur. *c.* 41. *h. t.*

Quæst. 2. *Quodnam sit officium judicis in genere & quotuplex?* Resp. ad 1. Officium judicis latissimum est, ut dicitur in *L.* 1. *ff. de jurisd. omn. jud.* principaliter vero, ut *jus dicat partibus*. Resp. ad 2. Aliud est officium judicis *Nobile*, aliud *Mercenarium*: hoc est, quod actioni in judicio intentatæ deservit & impenditur, sive, quod judex impertitur ad instantiam actoris per actionem postulantis, quod sua interest, & ab altero, quocum litigat, stricto jure debetur; ver. gr. dum profert sententiam super re alteri stricto jure debita. Officium judicis *nobile* est, quod per se stat, & nulli actioni deservit, seu quod judex authoritate juris, motu proprio, citra ullam institutam ab aliquo actionem nullaque parte implorante (vel implorante quidem, actionem tamen stricte talem non habente) veluti ex munere suo, æquitate & utilitate sic suadente, exercet. ver. g. dum inquirit & punit delicta, furiosis, pupillis, aliisque personis miserabilibus dat Tutorem, Advocatum, Defensorem. It. dum ad petitionem Minoris vel Ecclesiæ graviter læsæ contractum rescindit. *L.* 1. *ff. de Minor. Vide etiam L.* 4. *ff. de jud.* Dum imploratur judicis officium nobile, tum modo litis contestatione opus est, si *contra personam certam principaliter*, ita ut necessaria sit plena causæ cognitio, imploratur *c.* 2. *h. t.* Ratio,

tio; quia hoc casu imploratio judicis succedit loco actionis, estque quasi judicium ordinarium, in quo necesse est fieri litis contestationem.

Qu. 3. Quænam sit obligatio judicis? Resp. 1. Vitare debet, ne in judicando respectum personarum habeat, affectumque privatum sequatur. *can. 79. caus. 11. q. 3. L. 11. ff. de pæn. L. 19. §. 1. ff. de off. Præsid.* adeoque tenetur in causis *civilibus* pronunciare pro illa parte, quæ perpensis omnibus, causam habet probabiliorem. Contrarium damnavit *Innocent. XI. die 2. Martii 1679.* Si vero æqualis pro utraque parte appareat probabilitas, neutri favere, causamve *pro libitu*, cæteris paribus, alterutri potest adjudicare. Ratio, quia non est dominus rei controversæ. Nec potest *ordinarie* a LL. publicis, statutis particularibus, consuetudine legitima recedere. *c. 1. de Constit.*

Resp. 2. Judex non tenetur, imo non potest condemnare reum, secundum allegata & probata nocentem, quem privata scientia innocentem novit, sive sint causæ criminales, sive civiles tantum. Ratio, quia repugnat *juri naturali*, quod dictat, æqualitatem esse servandam inter culpam, & pœnam, inter obligationem & solutionem. It. contra rectam rationem est, puniri eum, qui non deliquit, aut condemnari ad solvendum, qui nihil debet. 2. Repugnat *Juri Canonico c. 1. de sent. & re jud. in 6. 3. Juri Civili, quod L. 6. §. 1. ff. de off. Præs.* præcipit judici judicare secundum ea, quæ probantur, atqui tali casu non probatur judici, quod reus sit nocens; ergo.

Resp. 3. Judex ex officio potest, imo etiam debet omissa a partibus, earumve Advocatis supplere circa ea, quæ juris sunt, quia ea spectant ad officium judicis, v. gr. examinare libellum, deferre juramentum, rejicere testes non legales. Non circa, ea, quæ facti sunt; quia judex non debet assumere officium partium; subinde tamen & hoc potest, uti refert Brunnem. *in L. un. C. ut quæ desunt Advoc. part. jud. supp.*

Resp. 4. Quid circa *munerum* acceptionem tenendum, non tam corrupta praxis, quam Jus divinum *Exodi 23. V. 8. Deuter. c. 16. V. 19.* Jus Ecclesiasticum *c. 10. de vit. & honest. Cler.* Jus Civile *L. 18. ff. de off. Præsid.*

&

& maxime *Nov.* 8. *in fin.* attendi deberet. Engel *hic n.* 10. ait, teneri judicem ad restitutionem acceptorum munerum, etiam ante sententiam, quod tamen limitat. Pichl. *h. t. n.* 10. Id universaliter verum, multo laudabilius facturum judicem, si a *xeniis* etiam & *sportulis* quarum receptionem permittit consuetudo, & respectu judicis a Pontifice delegati *c.* 11. *§. insuper, de rescript. in* 6. abstineret.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate, & Obedientia.

QUæst. 1. *Quid sit majoritas; & unde nascatur? Resp.* ad 1. Majoritas est prærogativa sive excellentia unius præ alio, vi cujus unus est honorabilior præ altero, ut in congressibus, consessu, stallo, suffragio & prærogativis aliis antecedat.

Resp. ad 2. Oritur hæc majoritas 1. vel ratione *Ordinis*, vi cujus Clerici digniores sunt laicis, *can.* 6. *dist.* 4. & inter Clericos, qui Ordinem altiorem sunt consecuti *c.* 15. *h. t.* cui tamen dispositioni in pluribus Ecclesiis est derogatum per contrariam consuetudinem approbatam *c. fin de consuetud. in* 6. Vel 2. ratione *dignitatis Ordinantis*, ut tamen is *solus*, cui Papa contulit Ordines, *cæteris paribus*, aliis (etiam in concursu & collatione beneficiorum juxta Vviest. *h. t. n.* 2.) sit præferendus *c.* 7. *h. t.* ratio ibid. assignatur. Vel 3. ratione *antiquitatis*, seu *prioritatis temporis*, ut is, qui prius in Ecclesiasticis ordinatus fuit vel institutus, posterius ordinato & instituto, *cæteris paribus*, & præscindendo a particularibus privilegiis, consuetudinibus, juribus sit præferendus, *c.* 1. *h. t. & reg.* 54. *in* 6. Vel 4. ratione *privilegii*, qua via Patriarcha Constantinopolitanus, licet posterior Antiocheno & Alexandrino, super eos principem locum obtinuit, *c.* 23. *de privileg. c.* 6. *dist.* 22. Vel 5. ratione *dignitatis, jurisdictionis & administrationis*. Sic supereminet omnes Summus Pontifex, *cap.* 6. *hoc titul.* hunc sequuntur Cardinales, hos Patriarchæ & Primates, istos Archi-Episcopi, Archi-Episcopos Episcopi: post hos in CC. Generalibus veniunt Abba-

tes usum mitræ & baculi habentes, tum Generales Ordinum Religiosorum. Extra Concilia in diœcesibus *de jure Sede plena* primum post Episcopum locum obtinet Vicarius Generalis, utpote repræsentans Episcopum, *V.* Leur. *in Vicar. Episc. q.* 60. *& seq.* Si Canonici Cathedrales collegialiter incedant, præcedentiam habent præ Abbatibus, quia tum repræsentant Ecclesiam Cathedralem; secus si incedant singuli *can.* 12. *caus.* 16. *q.* 7. Ecclesia Cathedralis præcedit ceteras, ejusque Canonici reliquarum Ecclesiarum Canonicos, qui immediate sequuntur, hos excipiunt Parochi, Plebani, Curati, & Ecclesiarum Parochialium Presbyter cum reliquo Clero sæculari. Inter Ordines Religiosos post Clerum sæcularem primum per se locum habent Canonici & Clerici Regulares, tum Monachi, ac denique Mendicantes; ex qualibet harum classe, dum in una civitate concurrunt plures, præcedentiam habent, quorum fundatio sive introductio antiquior est. Ceterum in hac materia maxime attendi debet consuetudo.

Quæst. 2. *Quis sit judex controversiæ ortæ ratione præcedentiæ, v. g. in processionibus, deductione funerum &c.?* *Resp.* 1. Episcopus tales controversias componit, si inter Conventus, & communitates Ecclesiasticas, etiam exemptas, lis versetur. Trident. *sess.* 25. *cap.* 13. *de Regular.* 2. Si inter Confraternitatis Laicorum lis sit, & agatur in judicio petitorio, de ipso scil. jure præcedendi, iterum cognitio & decisio causæ spectat ad judicem Ecclesiasticum, *c.* 2. *de judic.* 3. Si agatur in possessorio, & Communitatis conventa sit sæcularis, nec admisceatur quæstio juris, potest etiam judex laicus cognoscere causam hanc & decidere, quia tum cognitio versatur solum circa aliquid temporale.

Quæst. 3. *Quid sit obedientia, in quo consistat, cui debeatur?* *Resp.* ad 1. Obedientia, prout est virtus specialis, definiri potest, quod sit virtus moralis inclinans ad faciendum, quod præcipitur, quia præcipitur.

Resp. ad 2. Consistit præcipue in 3. quatenus est hujus loci: nimirum in reverentia Superioribus exhibenda; in mandato ab ipsis accipiendo & exequendo; in judicio eorum subeundo.

Resp. ad 3. Imo ab omnibus fidelibus debetur Papæ,

c. 2.

c. 2. 4. 5. *h. t.* It. *Joan.* 21. *V.* 17. 2. A Diœcesanis Episco proprio, *c.* 4. *cit.* Clerici tamen Episcopo subjecti non tenentur præstare juramentum, quo promittant specialiter Episcopo obedientiam, nisi sint Curati, *c.* 3. *h. t.* vel inobedientes rebelles, aut contumaces, *c.* 10. *h. t.* 3. A Capellanis, Presbyteris, &c. Cardinali in Ecclesia sui tituli, sed tantum obedientia manulis præstari debet, *c.* 11. *h. t.* 4. A Religiosis Prælato, a Monialibus Abbatissæ, a quibuscumque subditis Superiori legitimo, licet dubitetur, num justa præcipiat. Engel *h. n.* 66. quia in dubio est præsumptio pro Superiore.

Quæst. 4. *Qua ratione procedendum in obedientia Superioribus præstanda? Resp.* 1. Superiori obediendi obligatio datur solum in iis rebus, ad quas se ejus jurisdictio extendit; quia talis subditus in aliis rebus est instar non subditi.

Resp. 2. Ex duobus Superioribus contraria præcipientibus parendum illi, qui major est, scil. *quoad potestatem præcipiendi respectu talis subditi*, *c.* 2. *dist.* 8. non obstante *can.* 5. *&* 6. *caus.* 9. *q.* 3. *&* *c.* 11. *de off. Ordin.* Si uterque Superior mandas æqualis sit, etiam in potestate præcipiendi, obediendum illi, cui quis potiori titulo subjectus, cum & ex hoc proveniat potestas præcipiendi.

Quæst. 5. *Quæ pœnæ inobedientibus statutæ? Resp.* 1. *Canonicis Constitutionibus* inobedientes notam inobedientiæ incurrunt, sive quandam infamiam Canonicam, quæ per pœnitentiam tamen sublato peccato tollitur, *c.* 5. *h. t.*

Resp. 2. Non obedientes *statutis & decretis* Episcoporum, aliorumve Prælatorum, seu Superiorum Ecclesiasticorum per contumaciam *debent* excommunicari, *c.* 2. *h. t.* Abbatissæ in sibi contumaciter inobedientes pœnam hanc infligere non possunt ob defectum potestatis clavium, possunt tamen implorare officium Superioris, ut sibi inobedientes excommunicet, *c.* 11. *h. t.* speciale quid desumitur ex *cap.* 8. *h. t.* ut explicat Leur. *hoc tit.* *Q.* 922. Pirh. *num.* 34.

TITULUS XXXIV.

De Tregua, & Pace.

QUæst. 1. *Quid sit Tregua, & quotuplex? Resp.* 1. *Tregua* est securitas personis & rebus ad tempus præstita, discordia, vel (magis specifice) bello necdum finito. Sive est cessatio ab armis *ad tempus*, per quæ verba differt a *Pace*. Alio nomine Tregua vocatur *Armistitium, induciæ*.

Resp. 2. Alia est Tregua *Legalis*, seu potius *Canonica*, quia lege vel canone constituta. *Perpetua* alia, & alia *Temporalis*: alia est Tregua *conventionalis*, quæ conventione seu mutuo partium consensu constituta est, estque juris gentium, *can.* 9. *dist.* 1. imo juris naturalis *c.* 3. *caus.* 23. *q.* 1. ratio datur ab Ulpian. *L.* 1. *ff. de pact.* etiamsi inita fuerit cum hostibus hæreticis, paganis &c. Canonica Tregua *temporalis c.* 1. *h. t.* statuta in usu nunquam fuit; neque, quod dolendum, tregua *perpetua* sive securitas Clericis, Religiosis, ruricolis, aliisque personis *c. fin. h. t.* relatis concedenda; Adeoque, quod prius attinet, Christianis etiam licebit non tantum ex causa necessitatis per *c.* 15. *caus.* 23. *q.* 8. sed ex causa commoditatis die Festo bellare, arg. *c.* 3. *de feriis*.

Q. 2. *An Princeps possit subditos diffidentes compellere ad pacem ineundam, & quid præterea dicendum? Resp.* 1. Si publica sunt inter civitates & populos diffidia, non tantum ad Treguam vel inducias, sed etiam ad pacem faciendam Princeps cogere potest subditos *c.* 13. *ff. de off. Præs.* Si privati inter se contendunt, *regulariter* non potest cogere ad concordiam. *Nov.* 124. *cap. fin.* ratio, quia non potest jus, quod quis habet, tollere.

Resp. 2. Tractatu pacis inito, Princeps damna subditis tempore belli illata absque illorum consensu remittere potest. Ratio, quia censetur utile subditorum negotium gerere, & quia Princeps jus habet in bona subditorum, exigente id utilitate publica & necessitate. *Auth. his quæ C. communia de Legat.* quod jus quia non habet Princeps Laicus in bona Ecclesiastica, damna Ecclesiis aliisque locis piis illata absque Superiorum Ecclesiasticorum consensu nequit remittere.

Q. 3.

Q. 3. *Quid sit bellum, & an licitum? Resp.* 1. Bellum est discordia Principum vel Rerump. vim & arma inferentium mutuo: vel, est status pugnæ publicæ duorum exercituum per vim certantium, ab iis, qui Superiorem non agnoscunt, institutæ. Unde facilis est differentia cognoscenda inter *rebellionem, seditionem, duellum, & bellum*.

Resp. 2. Tam bellum *defensivum*, de quo non est dubium; quam *offensivum* licitum est Catholicis, ut constat ex plurib. text. Scripturæ. Modo habeat seq. conditiones. 1. Scil. ut adsit *legitimas potestas*. Deinde *causa justa*, qualis non est, augmentum vicinæ Potentiæ, & consequens metus, ne sibi vel Reipublicæ suæ securo tempore noceat, Schiara *in Theol. Bell L.* 1. *difficult.* 9. 3. Ut teneantur prius media alia omnia ad impediendam aut reparandam injuriam, damnumque resarciendum, quam bellum indicatur. Sitque hoc necessitatis, non voluntatis, *can.* 3. *caus.* 23. *q.* 1. Unde & tenetur princeps a prosecutione belli cessare, dum, eo etiam cœpto, competens ab adversario satisfactio offertur.

Q. 4. *Quænam liceant in bello justo vel non? Resp.* 1. Licent ea omnia, quæ ad finem belli consequendum vel necessaria vel proficua sunt; v. g. milites adversæ partis capere & occidere, hostiles terras & bona occupare, vastare agros, diruere arces, uti stratagematis. Ratio, quia cum finis sit licitus, etiam media necessaria aut utilia sunt permissa.

Resp. 2. Neque licet per se innocentes occidere, neque innocentium bona diripere: per accidens autem, & quando ad victoria necessarium est, utrumque licet, direptio quidem bonorum directe, vitæ autem ademptio indirecte. Ratio, qui damna in bello inferenda licita tantum sunt, quando necessaria vel utilia ad consequendum finem: sed hoc de directa innocentis occisione dici numquam potest, cum sit intrinsece mala; spoliatio vero tantum tunc licita, quando bonum publicum id exigit.

Resp. 3. Non licet occidere datos obsides, aut prælio devictos parta jam victoria, nisi aliunde meriti sint mortem; nec licet uti amulethis magicis; nec veneno infi-

inficere arma, fontes, annonam; nec expilare Ecclesias, Ecclesiasticasque personas & earum bona. Rationes passim videre est apud AA.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

QUæst. 1. *Quid & Quotuplex sit pactum?* Resp. 1. Pactum juxta *L. 1. ff. h. t.* est duorum vel plurium in idem placitum consensus, scil. *de dando aliquo vel faciendo:* Acceptum *specifice* est conventio ultro citroque habita non *pariens actionem civilem*, per quæ verba differt à contractu *propie tali:* Differt etiam pactum à *nuda pollicitatione.* Vide Engel *h. t. à num. 3. à transactione: L. 38. C. de transact. à testamento* omnique alia voluntate ultima, quia hæc unius testatoris voluntate constant.

Resp. 2. Præter varias divisiones, præcipuæ pactum aliud *nudum* est, aliud *vestitum*. Pactum *nudum* est simplex aliquorum inter se de re aliqua pactio sive conventio, sola nitens æquitate naturali: nec habens a jure firmitatem vel actionem. *Vestitum* est conventio, quæ non sola nititur æquitate naturali, sed insuper firmitatem, assistentiam, actionem a jure habet. Vestitur autem 1. si accipiat, aut ex natura sua habeat rationem & nomen contractus specifici, v. g. emptionis *L. 7. §. 1. ff. h. t.* 2. si accedat stipulatio, *L. 3. C. de rer. permutat.* 3. Si pactum nudum adjiciatur alteri contractui bonæ fidei *L. 7. §. 4. in fin. & 5. ff. h. t.* Mol. *Tract. 2. de J. & J. D. 255. n. 4.* 4. Si ex alterutra parte sit secuta traditio rei, vel impletio promissionis. 5. Si accedat juramentum. 6. Si instrumentum publicum à Notario confectum accedat. 7. Vestitur item per speciale privilegium, uti fit in pactis sponsalitiis, promissione dotis &c.

Quæst. 2. *Qualem obligationem & actionem pariant pacta nuda?* Resp. 1. Certum est, quod pariant obligationem naturalem & in conscientia; quia omnis consensus sufficienter expressus & ab altero acceptatus, nec a jure irritatus, si sit de re licita, Jure naturæ obligationem inducit.

Resp.

Resp. 2. Non tamen actionem pariunt pacta nuda *de jure Civili*, ut habetur in *L.* 27. *C. de Loc. & Cond. L.* 7. §. 4. *ff. de pact.* ratio, ne lites nimium multiplicentur. Neque *de Jure Canonico*, cum nullibi extet textus, quo jus Civile quoad hoc foret correctum.

Q. 3. *Quinam paciſci poſſint aut non poſſint? Resp.* ad 1. Omnes paciſci (uti & contrahere) poſſunt, qui habiles ſunt & non prohibentur. Ratio, quia ad inducendam obligationem plus non requiritur, quam conſenſus liber; hic ergo ſi adſit, neque quis jure poſitivo prohibeatur, poterit pro libitu paciſci vel contrahere.

Resp. ad ſecundum. 1. Prohibentur *jure poſitivo Eccleſiaſtico Prælati*, qui bona immobilia vel mobilia pretioſa, niſi cauſa juſta & ſolemnitates a jure præſcriptæ intercedant, alienare non poſſunt, *tot. tit. de reb. Eccleſ. alien.* Deinde *Religioſi in particulari* invalide paciſcuntur aut contractus ineunt ſine Superioris facultate *circa bona temporalia?* quia per votum paupertatis abdicarunt à ſe dominium & omnem circa res temporales diſpoſitionem.

Resp. ad ſecundum 2. Jure *Civili* paciſci non poteſt *pupillus* ſic, ut, ſi abſque authoritate tutoris fuerit pactus aut contraxerit, indeque non ſit factus ditior, nequidem naturaliter obligetur ad ſervandum contractum, ſed poſſit ſe ſalva conſcientia gerere, ac ſi non contraxerit. *L.* 59. *ff. de O. & A. L.* 41. *ff. de cond. indeb.* ratio, quia finis legis irritantis contractum a ſolo pupillo initum fuit, conſulere imbecillitate pupilli; atqui factum id non fuiſset, ſi ſublata obligatione civili remaneret naturalis. Idem ferre, quod de *pupillo*, dicendum eſt de *Minorenni* abſque authoritate Curatoris circa bona contrahente, per *L.* 3. *C. de in integr. reſt.* item de *prodigo* judice tali per *L.* 1. *ff. de Curat.*

Resp. ad ſecundum. 3. *Filiusfamilias quamdiu* impubes eſt, nequidem conſentiente patre valide paciſcitur vel contrahit, etiam circa caſtrenſia, §. 10. *Inſt. de inutil. ſtipul.* 2. Si pubes, valide de caſtrenſibus & quaſi, etiam ſibe conſenſu patris, paciſcitur *L.* 4. §. 1. *L.* 10. *& ff. de Caſtr. pecul.* idem eſt de adventitiis, quorum uſumfr. non habet pater. 3. Invalide vero de bonis adventitiis regularibus & profectitiis abſque conſenſu

patris arg. *L.* 4. *cit.* & habetur clare in *L. fin.* §. 5. ℣. *filius autem, C. de bonis, quæ liberis.* Notari hic poterit *c. pen. de sepult. in 6.* 4. Filius familias etiam majorennis sine consensu patris mutuum accipiens non tantum in foro externo tutus est, & urgeri non potest ad reddendum mutuum, *tot. tit. ff. & C. de S. C. Maced.* sed etiam in foro interno in casibus, *in quibus uti potest in foro externo exceptione S. C. Maced.* Ratio quia Resp. & *potuit & voluit* deobligare filiosfam. & patres in conscientia; ergo: Quod potuerit, nemo dubitat; quod voluerit, inde constat, quia cæteroquin nec filiis, nec parentibus satis consultum fuisset. Imo *de rigore juris* saltem post sententiam judicis, licet inde factus sit ditior, *L.* 9. §. 2. *ff. ad S. C. Maced.* Neque jurato renunciare potest huic beneficio, saltem vivo patre & durantibus periculis; quia tale juramentum aperte cederet in præjudicium tertii.

Q. 4. *Quænam sit materia & objectum pactorum, sive de quibus pacta & contractus iniri possint? Resp.* 1. Inutiliter quis paciscitur de facto alieno, §. 3. & 21. *Institut. de inutil. stipul.* uti & de facto impossibili, *L.* 185. *ff. de R. J.* Nec licet pacisci, *de factis turpibus* primum committendis, *L.* 26. 27. *ff. de V. & O. L.* 15. *ff. de condit.* Si tamen pars altera turpe factum implevit, v. g. puella ob promissam pecuniam jam corporis copiam fecit, poterit hæc exigere pecuniam; quia peccatum hic nullum est, *Pirh. h. n.* 27. 2. Non licet pacisci de *rebus spiritualibus, c.* 4. *h. t. c.* 6. *eod.* plura ad *Tit. de Sim.* Non *de rebus alienis* ad transferendum earum dominium, *L.* 15. & *seq. ff. commod.* Non de rebus *humano commercio* exemptis, §. 2. *instit. de inutil. stipul.* Non de rebus in præjudicium tertii cedentibus. Non de rebus plane incertis, ut explicat Schmalzg. *h. n.* 22. Non de hæreditate viventis, de quo pacto *ad tit. de success. ab intest.* Neque de non succedendo in hæreditate paterna, *L. fin. ff. de suis & legit. hæred.* ubi notandum tamen *c.* 2. *h. t. in* 6. 3. Demum reprobantur de Jure Can. specialiter certa pacta, quorum exempla sunt in *c.* 4. *cit. h. t. c.* 7. *eod. c.* 1. *de sepult.* & *c.* 1. *eod. in* 6.

Q. 5. *Quænam sit forma pactorum & contractuum? Resp.* 1. Substantialem a natura & LL. definitam habent, accidentalem a contrahentibus per *cap.* 85. *de Reg. Juris.*

Resp. 2.

Resp. 2. Possunt pacta vel contractus iniri vel *pure*, id est non adjecto die, tempore, conditione, modo, & tum statim cedit & venit dies. *L.* 213. *ff. de V. S.* vel *in diem*, h. est, impletioni & executioni assignando diem vel tempus; quod *si certum fuerit*, obligatio quidem statim inducitur, non tamen statim urget, sed expectandum, quoadusque *totum* tempus fuerit elapsum. §. 2. *V. at ne de V. O.* Vel sub *conditione*, v. gr. solvam, si dignitatem petitam fuero consecutus, quæ conditio si *de futuro contingenti sit*, suspendit etiam obligationem, usque dum impleta fuerit conditio. Vel *sub modo* cum gravamine scil. in futurum, expresso per Ly *ut*, quo casu statim nascitur obligatio, modo etiam nondum impleto. Vel denique *alternative*, sive sub disjunctione, v. g. dabo tibi equum vel bovem; de qua obligatione loquuntur AA. ad *Reg.* 70. *in* 5.

Quæst. 6. *Quæ hic notanda de contractibus?* Resp. 1. *Contractus proprie* est conventio ultro citroque habita pariens per se actionem civilem. *Quasi contractus* est tacita seu præsumpta conventio, ex qua producitur obligatio mediante aliquo facto. Vide *Instit. de obl. quæ ex quasi contractu*.

Resp. 2. Verus contractus alius est *nominatus*, qui proprium & speciale nomen in jure habet, uti emptio, venditio, locatio &c. alius *innominatus*, qui proprium & speciale nomen non habet, sed venit generali nomine *permutationis*, licet & hæc specifice sumi possit & soleat: est hic iterum quadruplex, *do, ut des; do, ut facias; facio, ut des; facio, ut facias*. In contractibus innominatis regulariter resilire potest pars, quæ jam implevit, etiam re non amplius integra. *L.* 5. *ff. de cond. caus. dat. caus. non secut.* 2. Verus contractus dividitur ratione modi, quo perficitur, in *realem*, qui perficitur re, id est, traditione, ut contractus commodati: in *litteralem*, qui verbis; in *verbalem*, qui certa verborum forma; in *consensualem* qui solo consensu reciproco perficitur. 3. Dividitur in *onerosum, & reciprocum aut bilateralem*, & *in lucrativum, sive gratuitum*, aut *unilateralem*; hic est, qui unam tantum partem gravat; in illo utrique parti onus imponitur. 4. In contractum *b. f.* in quo judex ex æquo & bono pronuntiat, etiamsi verbis

bis expressum non sit; & in contractum *stricti juris*, qui secundum verborum, quibus constat, rigorem consideratur.

Resp. 3. Alia sunt *substantialia* contractus, ut in emptione merx, pretium, consensus: & hæc a contrahentibus mutari non possunt: alia *naturalia*, quæ contractui insunt tacite tanquam proprietates, & inesse præsumitur, nisi per voluntatem partium tollantur per *Reg.* 58. *de R. J.* alia *solemnia*, quæ præter substantialia & naturalia requiruntur a Lege, Canone, consuetudine; hæc si per modum formæ substantialis requirantur, dicuntur solemnia *intrinseca*, uti assistentia Parochi in matrimonio, sine qua matrimonium non valet; si non quidem ad valorem, sed ad licentiam præcise requirantur, sunt solemnia *extrinseca*, uti trina denuntiatio. Demum *accidentalia* dicuntur, quæ nisi specialiter adjiciuntur non insunt, ut arrha in sponsalibus, addictio in diem &c.

Resp. 4. Quando res, quæ in contractum deducta est, periit aut deterior est facta, tum si id contigit *dolo vel culpa lata*, qui dolum aut culpam commisit, præstare tenetur. *L.* 1. *§.* 5. *ff. de A. & O. L.* 3. *ff. depos.* 2. Si *culpa levi* eam tenetur præstare committens in iis contractibus, qui cedunt in utilitatem utriusque contrahentium. *L.* 5. §. 2. *L.* 18. *prin. ff. commod.* 2. Si *culpa levissima*, hæc a committente præstatur in iis tantum contractibus, qui in solius accipientis commodum tendunt. *LL. cit.* excipitur *Precarium.* 4. *Casus fortuitus*, damnumque inde secutum *regulariter* non præstatur. Vide Engel *h. n.* 12. *& seqq.*

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

QUæst. 1. *Quid sit transactio?* Resp. 1. Sumpta *late* quamcunque negotii compositionem significat. *L.* 229. *& L. seq. ff. de V. S. Strictæ* accepta est conventa decisio rei dubiæ & controversæ aliquo dato vel promisso, & aliquo retento vel remisso, *cap.* 7. *L.* 1. *ff. L.* 38. *C. h. tit.* 2. Est contractus, saltem innominatus, quia est conventio ultro citroque pariens actionem

tiem civilem, si rei traditione vel stipulatione sit firmata.

Quæst. 2. *Quinam transigere possint aut non possint?* Resp. 1. Universaliter possunt omnes, qui rerum suarum aut alienarum liberam administrationem; easque alienandi potestatem habent. *L.* 21. *C. mandati.*

Resp. 2. Transigere non possunt 1. infantes, amentes. *L.* 1. §. 3. *ff. de pact.* pupilli & Minorennes sine authoritate Tutoris vel Curatoris, & hi non interveniente decreto judicis de bonis pupillorum & minorum immobilibus. *L.* 4. *C. de præd. minor.* 2. Procuratores, nisi sint instructi speciali mandato, aut in rem suam, aut constituti *cum libera L.* 13. *ff. h. t. L.* 69. *ff. de procur.* 3. Vasalli sine consensu Domini directi. 2. *feud.* 52. 4. Prælatus Ecclesiasticus de bonis Ecclesiasticis sine Solemnitatibus; hæres fidei-commisso gravatus, nisi fiat transactio cum fidei-commissario, vel cum ejus consensu. Intelligendo hæc omnia de casu, quo jura & res possessæ in alios transferuntur. Abb. *in c.* 3. *h. t.*

Quæst. 3. *De quibus rebus liceat transigere?* Resp. 1. De omnibus & solis rebus dubiis & controversis, nisi id jure prohibitum sit *L.* 1. *ff. h. t.* idque vel ante, vel post litem contestatam, & in quacunque litis parte; quia adhuc incertus & dubius est litis eventus; post sententiam in quibusdam casibus etiam licet. *L.* 32. *C. h. t.*

Resp. 2. Non est permissum transigere *super re certa L.* 65. §. 1. *ff. de condict. indeb.* 2. Super iis, quæ *testamento vel codicillo relicta sunt*, nisi inspectis tabulis. *L.* 6. *ff. h. t.* 3. Super *alimentis futuris* per ultimam voluntatem relictis sine authoritate judicis & cognitione causæ. *L.* 8. *in princ. ff.* & *L.* 8. *C. h. t.* 4. Super *re spirituali aut huic annexis*, quia hoc sine vitio Simoniæ fieri non posset. 5. *Super matrimonio*; in ordine ad semel valide contractum denuo dissolvendum, ob indissolubilitatem matrimonii. 6. *Super crimine publico*, saltem si tale sit, quod non irroget pœnam sanguinis; de crimine enim privato, si vel agatur civiliter, vel si sit capitale, licet transigere. *L.* 18. *C. h. t.* quæ Lex ita habet: *transigere vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est, in aliis autem*

tem

tem publicis criminibus, quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere non licet citra falsi accusationem.

Quæst. 4. *Quis sit effectus transactionis?* Resp. 1. Præter obligationem naturalem omnibus pactis legitimis communem, effectus primarius est imponere finem litibus. *c.* 1. *&* *L.* 10. *C. h. t.* unde sequitur, quod licet mutuo consensu possit dissolvi *L.* 14. *C. h.* non tamen altera parte invita, re etiam adhuc integra, liceat resilire *L.* 5. *C. h. t.* ne quidem interveniente rescripto Principis. *L.* 16. *C. eod.* aut prætextu instrumentorum noviter repertorum. *L.* 19. *&* 29. *C. eod.* omnesque probationes & jura, si dolus non intercessit, sint irrita. *c.* 1. *h. t.*

Resp. 2. Alter effectus transactionis est, quod, si firmata sit rei traditione aut stipulatione, actionem civilem pariat si sine illis inita sit, exceptionem litis finitæ. *c.* 1. *de lit. contest. in* 6. *c.* 1. *h. t. L.* 2. *C. h. t.*

Quæst. 5. *An & quibus ex causis rescindi possit transactio?* Resp. 1. Transactio *male* inita rescindi potest, v. g. dolo malo aut injusto metu extorta *L.* 19. *&* 42. *C. h. t. L.* 3. *eod.* 2. Si error substantialis intervenerit. *L.* 15. *ff. de jurisd.* 3. Si transactio facta sit circa bona pupilli, minoris, Ecclesiæ, vel alterius, qui gaudet beneficio restitutionis, & hic notabiliter in transactione fuerit læsus. *rubr. & text. C. si advers. Transact.* 4. Si inita ex falsis instrumentis, etiam bona fide. *L.* 42. *C. h. t.*

Resp. 2. Si majorennis enormissime sit læsus, rescinditur transactio, etiam jurata ob præsumtionem doli. *L.* 5. *C. de dolo. L. ult. C. de his quæ vi metusve causa fiunt.* Transactio tamen b. f. inita, licet majorennis enormiter & ultra dimidium sit læsus, rescindi non potest parte altera invita. *L.* 78. *§. fin. ff. ad S. C. Trebell. L.* 65. *§.* 1. *ff. de cond. indeb.* Deinde sententia, quæ in rem judicatam transiit, rescindi non potest, etiam sub prætextu læsionis ultra dimidium. *tot tit. C.* sent. rescind. non poss. atqui non minor est authoritas transactionis, quam sententiæ, quæ in rem judicatam transiit. *L.* 20. *C. h. t.* ergo.

TI-

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

QUæst. 1. *Quid sit postulare*. Resp. De postulatione, ut subrogatur electioni, actum est supra *Tit.* 5. Prout huc magis pertinet, describitur *L.* 1. §. *ff. de postul.* quod desiderium suum, vel amici sui apud eum, qui jurisdictioni præest, in jure sive judicio exponere, vel alterius desiderio contradicere. Demum proprie hoc loco sumitur pro advocatione, sive officio Advocati.

Quæst. 2. *Quid sit Advocatus, & quomodo distinguatur a Procuratore?* Resp. ad 1. Advocatus proprie dictus est, qui pro altero præsenti defensionem in judicio præstat, causam legitime deducendo secundum jura.

Resp. ad 2. Differt a Procuratore in seqq. 1. Officium Advocati est publicum, honorabile, multisque gaudens privilegiis *L.* 4. *C. de Advoc. divers. jud.* exigens virum jurium peritum & judicio DD. probatum *L.* 2. *C. h. t.* Procuratoris magis privatum, vile, onerosum. *L.* 34. *C. de Decurion.* adeoque ad illud, non ad munus Procuratoris cogi quis potest. Hæ tamen differentiæ hodie non obtinent in Camera Imperiali. *Ordinat. Camer. p.* 1. *Tit.* 19. §. *fin.* Advocatus pro præsente postulat; Procurator administrat res ipsas, & negotia sui principalis gerit, ejusque sustinet personam; & si est ad lites, nomine principalis absentis agit, fit per & post L. C. Dominus litis. *c.* 1. *de Procurat. in* 6. 3. Procurator si causam male egerit, vel cum adversario colluserit, tenetur actione mandati *L.* 10. *C. de Procur.* Advocatus de prævaricatione *L.* 1. *C. de Advoc. div. jud.* Advocatorum alii sunt *publici*, de quibus in *tot. tit. C. de Advocat. fisci* alii *privati*, alii *Ordinarii* seu *jurati & immatriculati*, de quibus. *L.* 1. §. 4. *ff. h. t.* alii *extraordinarii*, & *supernumerarii*, qui publica authoritate admissi non sunt.

Quæst. 3. *Quinam postulare sive advocare possint?* Resp. Omnes specialiter non prohibiti. Ratio, quia edictum de

de postulando prohibitorum est, adeoque de re generaliter permissa. arg. *L.* 43. *ff. de Procurat.*

Resp. 2. Prohibentur 1. *Jure Civili* tam pro se quam aliis postulare, Pagani & Hæretici (non tolerati) *L. fin. C. h. t.* Minoris 17. annis. *L.* 1. §. 3. *ff. h. t.* Surdi omnino *L.* 1. Servi *L.* 32. *ff. de R. J.* 2. Prohibentur *Jure Civili* pro *aliis* postulare mulieres *L.* 1. §. 5. *ff. h. t.* Mater tamen tutrix filii pro filio postulare potest. Cæci, licet judices esse possint, *cit. L.* 1. insigni infamia notati. *L.* 1. §. 6. *ff. h.* litterarum & jurium imperiti. *L.* 4. *C. h.* in Camera, qui non sunt Doctores vel Licentiati. *Ordin. Cam. p.* 1. *tit.* 18. 3. Possunt de *Jure Civili* pro certis tantum personis sibi ad quartum usque gradum secundum Pirh. conjunctis, vel quarum tutelam aut Curatelam gerunt, postulare infamia, non summa sive insigni, notari. *L.* 1. § 1. & *fin. ff. h. t.* 4. Respectum certarum causarum *Jure Civili*, judices & arbitri in causa, in qua judicaturi sunt. *L.* 6. *C. h. t.* Fiscus vel Resp. contra privatum prætextu debiti, quod ipsis debetur. *L.* 3. & *tot. C. tit. ne Fisc. vel Resp. Procurat.* Vasallus contra Dominum directum. 2. *fen.* 33. potentiores contra infirmiores. *tot. tit. ne liceat potentiorib. &c.*

Resp. 3. Præter dictos in Resp. præced. de *Jure Canonico* prohibentur advocare excommunicati. *cap.* 8. *de sent. excomm. in* 6. item si advocare stricte sumatur, prohibentur Religiosi, præterquam in causis sui monasterii accedente consensu Prælati. *c.* 2. *h. t.* ratione FF. Minorum S. Francisci videatur *Clem. exivi, de V. S.* Sacerdotes sæculares nec in judicio sæculari, nec in Ecclesiastico advocare possunt *c.* 1. & *fin. h. t.* nisi sit in causa propria, vel Ecclesiæ suæ, vel personarum *conjunctarum*, vel miserabilium; vel si aliter vitam honeste non possint sustentare. DD. comm. Clerici alii sive in majoribus, sive minoribus constituti, *sin hi habeant beneficium Ecclesiasticum*, advocare non possunt in judicio *sæculari*, scil. extra casus ante dictos. *c.* 1. *h. t.* Ceterum nullus omnino Clericus in causa criminali, cui imminet pœna sanguinis, mortis, aut mutilationis advocatum potest agere saltem pro actore contra reum. *c.* 9. *ne Cler. vel Monach.*

Resp. 4.

Resp. 4. Prohibentur *Sententia Judicis* postulare. 1. Qui relatus in numerum Advocatorum, & jussus a judice patrocicium præstare parti, v. g. pauperi, id sine justa causa recusavit. *L.* 1. *C. b. t.* 2. Qui m. f. & colludendo cum adversario clientis sui causam prodidisse convictus fuit. 3. Si Advocatus vel Procurator pacti sunt de quota litis, seu parte rei, de qua litigatur, sibi honorarii loco danda. *L.* 5. *C. b. t.* ne scil. per fas & nefas victoriam obtinere conentur.

Quæst. 4. *Quas causas perorandas suscipere possit Advocatus?* Resp. 1. Non injustam, alias si sciens id fecerit, tum parti læsæ, tum clienti (si eum decepit, dicendo esse causam justam) tenebitur ad damni illati restitutionem. Pirh. *b. n.* 22. Non causam probabilem, in qua nulla spes prudens victoriæ, nisi monito prius de hoc periculo cliente. Ratio, quia clientem suum sine prævia monitione manifesto exponeret periculo. 3. Potest tamen suscipere causam defendendam, in qua non modica est probabilitas & spes victoriæ, minor tamen ea, quæ pro adversario militat. Ratio, quia potest hoc cliens facere omni jure per se ipsum, ergo & per Advocatum. Deinde quæ minus probabilia sunt, reipsa sunt sæpe veriora, iis, quæ apparent ut probabiliora; ergo. Requirunt tamen AA. ut & hic moneatur cliens de minori probabilitate.

Quæst. 5. *Quid teneatur vi officii facere Advocatus?* Resp. 1. Immatriculatus non potest patrocinium recusasse juxta dicta. 2. Tenetur merita causæ diligenter rimari. 3. Modestiam, veritatem, & fidelitatem servare, *L.* 38. §. 8. *ff. de pœn.* 4. Causam semel susceptam non deserere, nisi in decursu reperiat esse injustam, &c.

Quæst. 6. *Quid liceat Advocato & quid non?* Resp. 1. Licet pacisci de salario, arbitrio prudentis justo. Ratio, quia hoc Advocatus exigere potest, licet nihil de eo conventum sit. Arg. *c.* 16. *de præscript. in fin.* quod si taxatum sit a Lege aut consuetudine, terminos excedere non potest. Si annuum salarium constitutum, Advocatus vero vel morte vel alio casu fortuito impediatur a præstando munere, ab ipso in posteriori, ab hæredibus in priori casu potest exigi, *L.* 38. *ff. locat. L.* 1. §. 13. *ff. de extraord. cogn.*

Resp. 2.

Resp. 2. Non licet Advocato cum cliente de *palmario*, id est, extraordinario ultra salarium in casum victoriæ solvendo ante litem finitam pacisci, uti nec de quota litis, sive de certa parte rei litigiosæ, si vinceret. *L.* 5. *C. h. t.* Ratio quia tale pactum invitare censetur Advocatum ad fraudes & dolos; cum tamen non per se afferat salutis dispendium, nec præjudicium tertii, juramento firmari potest.

Resp. 3. Nec licet Advocato tempore durantis litis celebrare cum cliente contractum alium, v. g. emptionis, venditionis, prout justissime prohibetur. *L.* 6. *C. h. t.*

Resp. 4. Neque Advocatis, neque alteri cuipiam licet alienas lites redimere, seu emere & modico dato in se derivare. *L.* 22. *& seq. C. mandat.* quæ est notabilis Constitutio, qua & decernitur, ut ad incommoda plurima ex redemptione litium oriri solita evitanda is, qui litem pecunia redemit, nonnisi ad quantitatem datæ a se pecuniæ agere possit. Actiones tamen liquidæ vendi etiam Advocatis (scil. his extra tempus litis durantis) possunt. *L.* 23. *ff. de hæred. & action. vend. L.* 3. *&* 9. *C. eod.* uti etiam lites gratis & ex pura liberalitate aliis possunt cedi.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

QUæst. 1. *Procurator quis sit & quotuplex?* Resp. ad 1. Procurator est, qui aliena negotia mandato Domini (absentis) administrat *L.* 1. *ff. h. t.* ex qua definitione patet differentia Procuratoris ab Advocato, negotiorum gestore, Tutore & Curatore, Nuntio, Defensore.

Resp. ad 2. Variæ sunt species Procuratorum: alius est *verus*, legitimum habens mandatum a Domino, alius *falsus*, vel nullum mandatum habens vel non sufficiens, vel revocatum. Verus alius est *judicialis*, qui & *Procurator ad lites* dicitur, & extrajudicialis, qui ad negotia extra judicium tractanda constituitur, dictus *Procurator ad negotia*. Notabiles inter utrumque sunt differentiæ. Si quis ad omnes lites vel ad omnia nego-

tia

tia conſtituitur, eſt *generalis*, ſi ad certum duntaxat negotium vel litem, *ſpecialis*. Procurator generalis alius eſt *ſimpliciter talis*, alius *cum libera*, h. e. plena poteſtate agendi vel gerendi omnia, quæ Dominus agere poſſet, ille nonniſi res brevi perituras alienare poteſt: *cum libera* autem conſtitutus permutare, commodare, deponere, mutuum dare & aliis modis (excepta donatione) res alienare poteſt. *L.* 58. *&* 63. *ff. h. t.* Judicialis itidem alius eſt *in rem alienam*, qui alienum negotium in utilitatem Domini gerit; alius in *rem ſuam*, ſive in commodum & utilitatem propriam, cui v. g. Dominus vendidit, donavit, aut ſimpliciter ceſſit jura & actiones, ut alieno quidem nomine, in ſuum tamen emolumentum litiget. *L.* 33. 34. *&* 35. *ff. h. t.*

Q. 2. *Quinam poſſint conſtituere Procuratorem?* Reſp. 1. Quiſquis eſt rei Dominus & liberam habet adminiſtrationem, niſi prohibeatur, ad *negotia* dare Procuratorem poteſt, adeoque & Tutor de re pupilli, Curator de re Minoris, ipſe Minor Curatorem non habens, filiusf. de ſuis Caſtrenſibus, imo & ſervus ad negotia ſua peculiaria. *L.* 33. *in prin. ff. h. t.*

Reſp. 2. Procuratorem *ad lites* dare poſſunt illi tantum, qui ſunt Domini litis, poſſuntque per ſe ipſos agere; hinc dare nequeunt Procuratorem ad lites 1. *Servus*, niſi de ſtatu ſuo litiget. *L.* 33. *cit.* 2. *Filiusf.* niſi v. g. in actione injuriarum & ſimilibus, in quibus ipſe poteſt agere. *L.* 8. *ff. h. t.* 3. *Pupillus* ſine authoritate Tutoris, & *Minor* Curatorem habens ſine hujus authoritate, niſi in ſpiritualibus. *c. fin. de jud. in* 6. 4. *Procurator* in cauſa, quam procurat, niſi lis ſit conteſtata; idem eſt de *Tutore*, *Curatore*, *Syndico* Univerſitatis. *L.* 11. *C. h. t.* quia & hi ante conteſtationem litis non ſunt ejus Domini. 5. *Captus ab hoſtibus*. *L.* 15. *ff. ex quib. cauſ. major.* 6. *Excommunicatus*, qui non ad agendum, ſed ad defendendum tantum Procuratorem conſtituere poteſt, *c. fin. h. t.* 7. Bannitus, utpote qui reputatur pro mortuo. *Vall. h.* §. 3. *n.* 4. 8. *Religioſus* ſine licentia Superiorum. *Clem.* 3. *in fin. h. t.* niſi forte ipſum Prælatum accuſet. 9. Nec Prælatus ſine conſenſu Capituli in *cauſa ardua* Eccleſiæ, nec, ſi vellet Procuratorem perpetuum aut generalem dare omnium negotiorum, poteſt

talem constituere. Arg. *cap. 6. de juram. cal.* 10. De Universitate dubitatur, an Procuratorem constituere possit ob *cap. 7. h. t. & L. 1. ff. quod cuiusque Univers. nom.* sed dicendum, posse, quia tanquam persona ficta loco domini habetur. Imo si Universitatis, Civitatis, Collegii Rectores, Senatores, jurati excommunicationi subjecti sint, reliqui de tali Corpore nomine illius Procuratorem poterunt constituere, modo ipsi excommunicati in literis procuratoriis expressi non sint, nec ipsorum nomine institutio fiat. *c. fin. h. t.* 11. Demum si litigans ipse velit, & nullo impedimento impeditus comparere possit, non tenetur *de jure* sui loco Procuratorem constituere; quia quilibet jus habet, per se ipsum causam agendi.

Q. 3. Quinam possint Procuratores constitui? Resp. 1. Regulariter omnes negotii exequendi capaces, nisi expresse a jure prohibeantur. *c. 1. §. 1. hoc tit. in 6.* Unde & filiusfamilias tam ad negotia quam lites *c. 14. h. t.* modo sit major 25. annis *L. 12. Cod. hoc tit. L. 8. §. ipse quoque ff. hoc titul.* Laicus etiam in causis spiritualibus v. gr. ad acceptandum aut resignandum beneficium. *c. 24. de præb.* non tamen in electione Prælati Ecclesiastici. Rationem dat Pirh. *hoc tit. num.* 19. quod dare suffragium in Capitulo plus videatur, quam nudum ministerium, cum sit actus Capitularis, adeoque proprie Clerici.

Resp. 2. Prohibentur absolute, ut ne quidem ad *negotia* valeant constitui, Minores 17. annis. *c. 5. §. fin. h. t. in 6.* milites, nisi agant in rem suam aut nomine cohortis. *L. 8. §. 2. ff. hoc tit.* ne scil. privatorum negotiis a militia avocentur: *ad lites* nequeunt dari Procuratores, ad negotia possunt mutus & surdus *L. 43. h. t.* Femina. *L. 54. ff. h. t.* casus excepti sunt in *L. 4. Cod. h. t. L. 41. ff. h. t. L. 3. ff. §. 2. de liberal. caus. c. 67. de apell. c. 4. §. quia vero de confirm. util. vel inutil.* Minores 25. annis saltem de jure Can. *cap. 5. hoc tit. in 6.* uti & de eodem jure infames *c. 1. & 2. caus. 3. q. 7.* quamvis inter utrumque jus differentia non videatur facienda juxta praxim in supremis Dicasteriis receptam. Potentiores *tot. tit. ne lic. potentior.* Banniti & rei criminis capitalis. *L. 7. Cod. hoc tit.* redemptores alienarum litium

arg.

arg. *L.* 5. *Cod. de postul.* excommunicati, qui non habent personam legitimam standi in judicio. *c.* 7. *de jud.* Religiosi sine consensu Prælati *Clem.* 3. *h. t.* de Clericis *in causa laicorum* discurrendum, uti supra, an esse possint Advocati, dictum; nam in causa Episcopi etiam circa temporales lites admittitur Sacerdos per *c.* 4. *h. t.*

Resp. 3. Potest etiam absens in Procuratorem constitui, modo is sui constitutionem vel tacite vel expresse ratihabeat. *L.* 1. *§. fin. h. t.* Imo & plures non tantum de Jure Can. quod certum est ex *c.* 6. *h. t. in* 6. sed & de Jure Civili constitui possunt *L.* 32. *ff. h. t. L.* 31. *§. fin. eod.* per quam legem simul probatur, si plures constituantur diversis temporibus per posterioris constitutionem censeri regulariter priorem tacite revocatum.

Q. 4. *In quibus causis Procurator possit constitui? Resp.* 1. In omnibus causis, nisi aliqua specialiter excipiatur *L.* 43. *§.* 1. *ff. h. t.* adeoque & in causis pecuniariis. *L.* 26. *C. h. t.* spiritualibus. *c.* 1. *h. t. in* 6. ad lites futuras. *c.* 14. *h. t.* ad contrahendum matrimonium, quod & valeat in ratione Sacramenti, Procurator constitui potest. Ratio, quia Christus instituendo Sacramentum matrimonii naturam contractus matrimonialis non mutavit, sed duntaxat validum secundum leges humanas ad rationem Sacramenti elevavit. Videatur ratione Procuratoris matrimonialis *c. fin. h. t. in* 6. ad quod etiam disputant AA. an validum sit matrimonium a Procuratore contractum eo tempore, quo principalis dormit, vel etiam incidit in maniam.

Resp. 2. In causa criminali Criminaliter intentata, in qua statuta est pœna relegatione major, pro *reo* non admittitur Procurator *c.* 15. *de accusat. L.* 1. *ff. an per alium caus. appell.* quod tamen plerique non intelligunt de reo absente, vel alias in judicio non valente personaliter comparere, pro tali enim Procurator admittendus. *cap.* 4. *hoc tit. L.* 33. *ff. §.* 2. *L.* 71. *ff. eod. L.* 3. *Cod. de Accusat.* 2. An in causis criminalibus famosis, si infamia infligitur principaliter, admittendus sit Procurator variant AA. illud certum, admitti Procuratorem, si infamia est in consequentiam pœnæ pecuniariæ, aut saltem debitæ ex contractu v. g. mutui, depositi &c. *L.* 1. *ff. an per alium caus. appell.* 3. Nec admittitur Procurator in

actibus legitimis, v. gr. adoptione, hæreditatis aditione &c. utpote quia juxta communem personas ipsas principales desiderant.

Q. 5. An & qualiter Procurator egeat mandato? Resp. 1. *Regulariter* mandatum (sive plenipotentia) Procuratori ad *agendum* ita necessarium est, ut si eo careat, gesta in judicio ipso jure sint irrita *c. 4. h. t.* Ratio, quia Procurator carens mandato pro persona externa reputatur, cui, quia nullum cum reo negotium gessit, nulla competit actio. Si tamen quis absque mandato agere cœpisset, durante autem lite, ante definitivam Dominus rata haberet acta, valerent, & ratihabitio æquipararetur mandato *c. 10. de reg. jur. in 6. L. 60. ff. eod.* Dixi *regulariter* in responsione, quia jura apud certas personas mandatum non requirunt, sed præsumunt voluntatem eorum, pro quibus interveniunt, v. gr. si personæ conjunctæ sint. *L. 35. ff. h. t.* si maritus agat in rebus uxoris *L. 21. C. h. t.* Si Dominus præsens sit, nec contradicat Procuratori. *L. 18. ff. mandat*, Si quis habeat instrumenta ipsius causæ. *c. 43. de off. deleg.* Si sint consortes litis. *L. 21. C. de consort. ejusd. lit.* Si Episcopus vel Prælatus jura Ecclesiæ suæ negligat, Canonici & Clerici sine mandato super iisdem agere possunt, *c. 1. de restit. spol. c. 43. de test. & attest.*

Resp. 2. Si mandatum certum est, uti tum non requiritur ratihabitio principalis, sic nec cautio de ea præstanda, qua tamen cautione opus est, dum de mandato dubitatur. *L. 1. C. h. t.* Ratio statuendi sic erat, ne principalibus sæpe longe absentibus lites nimium protrahantur.

Resp. 3. Si mandatum simpliciter generale sit ad agendum, licet se extendat ad respondendum quoque & defendendum *L. 33. §. 4. ff. h. tit.* etiam in causa reconventionis *cit. L. & §.* it. licet se mandatum generale ad *negotia* etiam ad *lites* extendat. *c. 5. h. tit. in 6. cap. 10. de V. S.* mandatum ad prosequendum judicium petitorium ad judicia præparatoria & possessoria *L. 2. ff. de jurisd. om. jud.* Si tamen quis generaliter sit Procurator constitutus, vi talis mandati non potest causas majoris momenti tractare v. gr. criminales. *Pirh. h. num. 60.* non deferre juramentum. *cap. 4. in fin. h.*

in 6. non transigere &c. Imo tametsi dixerit Principalis; *constituo te etiam in iis, quæ speciale mandatum requirunt*, non potest Procurator expedire articulum speciale mandatum exigentem: *cap. 4. in princ. h. t. in 6.* excipitur si vel sit constitutus Procurator cum *libera*, vel in rem suam, vel unum aut plura speciale mandatum requirentia sint expressa.

Q. 6. Quinam sint effectus mandati Procuratorii? Resp. 1. Ratum est, quod vi mandati geritur. *reg. 72. jur. in 6.* Ideoque fines mandati custodiens nocet aut prodest Domino. *L. 10. C. h. t.* 2. Per L. C. fit Dominus litis *c. 1. §. licet, h. t. in 6.* ita ut actiones & obligationes sibi acquirat citationes & verba sententiæ condemnatoriæ in ipsum sint dirigenda. *L. 1. C. de sent. & interloc.* modo tamen verba sententiæ quadrent in Procuratorem, non quadrant autem in matrimonialibus, & beneficialibus, & modo aliud non obtineat usus, uti in Camera Imperiali *Gail. L. 1. Observ. 111. num. 2. 3.* Non tantum appellare potest, si verb. gr. denegentur ei induciæ ad consulendum Dominum absentem *cap. 11. h. t.* vel si contra ipsum lata sit sententia *cap. 14. ℣. potuit eod.* sed & tenetur. Ratio, quia hoc tacite ipsi censetur injunctum. Non tamen tenetur appellationem *per se loquendo* prosequi. *cap. 14. cit. in fin.* eo quod plerumque causa appellationis agitetur in alio loco, & aliud sit judicium. 4. Procurator ad negotia *regulariter* potest, quandocumque vult, alium sibi substituere; Procurator ad lites post litem tantum contestatam, nisi datus sit in rem suam, vel facultatem substituendi acceperit. *cap. 1. h. t. in 6. L. 8. 11. 23. Cod. h. t.* 5. Pariter actio mandati directa Domino contra Procurationem ad illa, de quibus dicitur *L. 46. §. 4. ff. h. t. L. 11. & 13. Cod. mandat.* Actio mandati contraria Procuratori contra Dominum ad repetendas omnes expensas, quas occasione mandati, cujus fines non excessit, b. f. fecit, licet de iis in sui constitutione nihil sit actum. *L. 46. §. 5. ff. h. t. cap. 6. h. t.*

Q. 7. Quot modis finiatur officium Procuratoris? Resp. 1. Revocatione vel expressa verb. gr. verbis vel tacita, scil. facto, quale factum non est, si ipse Principalis compareat: revocatio, *si res adhuc sit integra*, libere fit a

Domino, sive sit procurator ad negotia. *arg. §. 9. Inst. mandat.* sive ad lites *cap. 2. b. t. in 6.* etiamsi invitus sit procurator, quia cuilibet mutare consilium suum permissum, ex supposito, quod non præjudicetur alteri. *Si res integra esse desiit*, non aliter valet revocatio inviti, nisi justa causa intercedente, eaque si Procurator ad lites datus sit, a judice cognita & probata. *c. cit. & L. 17. ff. b. t.* causæ revocandi enumerantur *cap. 2. b. tit. in 6. & L. 25. ff. hoc tit.* Insuper ut invalide pergat Procurator, revocatio debet illi esse intimata, *cap. 3. & seq. hoc tit.* excipitur causa matrimonialis, &c. 2. Finitur officium Procuratoris *mutuo constituentis & constituti consensu cap. 1. & L. 35. ff. de R. J.* Et si Procurator ad litem, eandem contestatus jam sit, etiam adversarii consensus vel causæ cognitio accedere debet per *c. 3.* & *L. 65. ff. b. t.* idem dicendum est de *renuntiatione*, qua quis se exonerat a tali officio. 3. Expirat *finita instantia judicii* scil. lata sententia definitiva. 4. *Mortes constituentis* re adhuc integra *L. 26. in prin. ff. C. 15. L. mandati.* secus re non amplius integra. Arg. a contrario. Excipitur casus in *clem. fin. b. t.* 5. *Morte ipsius Procuratoris*, sive res integra sit, sive non sit. *L. 57. ff. de jud. L. 27. §. 3. ff. mandat.*

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

QUæst. 1. *Quid sit Syndicus?* *Resp.* Est Procurator alicujus Universitatis communi mandato constitutus, ad causas ejusdem & lites administrandas & persequendas. *c. unic. b. t.* Confunduntur quidem subinde inter se Actor, Procurator, Syndicus, ut constat ex *c. 7. de Procur. L. 1. §. 1. ff. quod cujusque Univ. nom.* Differt tamen Syndicus 1. *a Procuratore specifice sumpto*, quod Procurator a privato pro causis privatis constituatur; Syndicus autem a communitate, v. g. Civitate, Universitate studiorum, Ecclesia, Monasterio pro causis communibus & publicis, ut adeoque officium Syndici publicum sit, & necessarium. 2. Ab *Actore publico*, quod hic
ad

ad unam tantum vel alteram, vel etiam plures certas causas constituatur. 3. *a Curatore Universitatis*, quod hic fit ad negotia illius extrajudicialia. 4. *a Quæstore & Administratore Cameræ*, quod isti præsint rei nummariæ. 5. Ab *Oeconomo*, utpote qui est dispensator Ecclesiæ, cui res Ecclesiasticæ gubernandæ committuntur. 6. *a Procuratore Fisci* vel *Fiscali*, quod hic causas tantum criminales, mulctas & pœnas Universitati debitas tractet, Syndicus etiam civiles.

Q. 2. *Quinam & quomodo constitui possint Syndici? Resp.* ad. 1. Omnis idoneus, etiam de ipso Corpore Glofs. *in L.4.V. potest ff. quod cujusque Univ. nom.* Ipse etiam Corporis superior v.g. Consul, Rector; non enim est repugnantia. Laicus etiam in causis spiritualibus: arg. *cap. 1. de Procur. in 6.* licet Laicus non possit esse Administrator Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus, ne exerceat munus proprie spirituale. De honestate tantum & decentia est, ut Religiosus in causis sui Monasterii Syndicus non sit *c. un. h. t.*

Resp. ad 2. Constitutionem Syndici vocandi sunt omnes, qui habent jus suffragii. *Reg. Jur.* 29. *in 6.* Si tamen aliqui vocati emaneant, possunt præsentes Syndicum constituere, modo duæ partes ex tribus adsint, & major præsentium pars consentiat. *L. 3. ff. quod cujusque Univ. nom.* Non est tamen necessarium, ut omnium constituentium Syndicum nomina in instrumento syndicatus subscripta sint, nisi constitutus sit ad alienandum. *c. fin. de Procur.* sed sufficit, quod instrumentum sigillo Universitatis muniatur. *Pirh. h. t. n. 2.*

Q. 3. *Quid sit Officium, & quæ potestas Syndici? Resp.* ad 1. Officium est defendere & agere causas Communitatis, etiamsi inter ipsam & Superiorem v.g. Principem agantur, quia Syndicum necessitas officii excusat.

Resp. ad 2. Potestas eadem fere est, nisi aliud in mandato exprimatur, quæ Procuratoris *cum libera L.6. §. fin. ff. quod cujusque Univ. nom.* donare & debitum præsertim liquidum remittere non potest. Ex mutui etiam contractu inito a Syndico vel Administratore aliter teneri nequit civitas vel Ecclesia, quam si pecuniam mutuo acceptam in suam utilitatem versam ostendatur. *L. 27. ff. de reb. cred.* Neque Syndicus tenetur

tavere de rato, nisi probabiliter de ejus mandato dubitaretur. *cit. L.6.* neque satisdare de judicatum solvi; quia est persona publica; cavere tamen debet de judicio sisti, & dum præstat juramentum calumniæ (quod potest per *c. 6. de juram. calum.*) non in Universitatis, sed suam propriam animam jurat. *c.* 3. *eod.*

Q. 4. *Qualiter finiatur officium Syndici?* Resp. Iisdem fere modis, quibus officium Procuratoris; præterquam quod non finiatur unica instantia. arg. *c.* 14. *de Procurat.* Nec morte constituentium, quia Communitas semper manere eadem intelligitur. *L.* 7. §. 2. *ff. quod cujusque Univ. nom.*

TITULUS XL.

De his, quæ vi metusve causa fiunt.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit vis & quis ejus effectus?* Resp. ad 1. Vis (scil. *præcisa, absoluta & simpliciter dicta*, vis enim *conditionata* vel *compulsiva* non distinguitur a metu) est corporalis coactio ad faciendum vel patiendum aliquid, ut si cui per inevitabilem violentiam eripitur liber vel genua coram idolo curvantur. Definitur *L. 2. ff. quod met. caus.* quod *sit majoris rei impetus, qui repelli non potest.*

Resp. ad 2. dividitur in vim publicam & privatam: *de vi publica* tenetur *hodie*, qui cum armis vim infert vel inferre parat, hinc & dicitur *vis armata*; de *vi privata*, qui id sine armis facit. *§. recuperandæ. 6. V. qui autem. Inst. de interdict.* Item vis alia est *oblativa*, qua res mobilis alicui eripitur, & generat actionem *vi bonorum raptorum*. §. 1. *J. de vi bonor. rapt.* alia *expulsiva*, qua quis ejicitur possessione immobilium, iisque cohærentium, & inducit interdictum *Unde vi L. 1. ff. de vi & vi arm.* alia *turbativa*, per quam quis turbatur in possessione, infertque interdictum *uti possidetis* in immobilibus, interdictum *utrobi* in mobilibus. Alia vis *inquietativa*, qua quis inquietatur in usu suæ rei, vel prohibetur quid facere, verb. g. ædificare, arare &c. & hinc nascitur interdictum *quod vi aut clam.*

Resp. ad 3. Vis absoluta simpliciter tollit voluntarium,

rium, quia qui illam patitur, non tam agit, quam agitur ab extrinseco; unde talia gesta omni vacant culpæ ex parte vim passi, omnique carent valore.

Q. 2. Quid sit metus & quotuplex? Resp. 1. Metus sive vis compulsiva est violentia externa compellens aliquem, ut consentiat in actionem vel omissionem, qui non consensurus erat, si talis violentia abesset, ut dum quis ad declinandam mulctam interest concioni. Describitur in *L. 1. ff. quod met. caus.* quod sit *trepidatio mentis instantis vel futuri periculi causa.*

Resp. 2. Oritur vel *a causa necessaria* v. g. morbo, incendio, & dicitur ab *intrinseco* incussus; vel *a causa libera* v. g. homine intentante malum, & dicitur incussus ab *extrinseco:* poteſtque inferri vel *juste*, dum inferens habet jus incutiendi metu, & patiens causam eidem sua improbitate dedit; vel *injuste*, dum innocenti ab homine improbo malum intentatur; idque vel *directe eo fine*, ut promiſſio vel alius actus extorqueatur, v. gr. si latro mortem intentat ad extorquendas pecunias, vel *indirecte*, scil. *ob alium finem*, ut si latro minetur mortem, non exigendo aurum, tu tamen illud offeras ad mortem evitandam.

Resp. 3. Metus præcipuæ dividitur in gravem & levem: *Levis* est vana trepidatio mentis, orta ex malo imminente levi, uti est vexatio modica; vel gravi apprehenso tantum, non imminente; vel si malum minitans illud inferre vel non potest, vel non solet. *Metus gravis*, quem aliqui etiam cum Engel *justum* dicunt, alii *probabilem*, est, qui cadit in virum constantem, sive qui talis est, ut eum, qui patitur, etsi alias fortis sit, proposito valeat dimovere; estque vel *absolute gravis*, de tali scil. malo, quod cuilibet etiam viro constanti sit formidabile, & talis est metus mortis, mutilationis, exilii &c. vel *respective gravis*, de ejusm. malo, quod non quidem viro forti, sed feminæ, puero, seni est formidabile, v. g. verberatio non nimis sæva, indignatio, odium. Reducunt aliqui ad metum gravem *metum reverentialem*, quem habet filius respectu patris, uxor respectu mariti, subditus respectu Domini, sed male, nisi concurrant alia adminicula, v. g. asperitas vultus, continua exprobratio, rixæ &c. arg. *c. 11. de despons. impub. c. 2. de pact. in 6.*

Q. 3.

Q. 3. *An & quomodo contractus aliique actus ex metu gesti validi sint, vel non sint?* Resp. 1. Contractus aliique actus ex *metu levi* undecunque orto & quomodocunque incusso initi valent: ut neque de Jure Civili, neque Canonico rescindantur. *L.* 7. *ff. h. t. c.* 4. & 6. *eod.* In foro tamen interno tenetur is, qui metum intulit injuste, licet levem, rescindere contractum, si velit metum passus. Ratio, quia cum intulerit alteri injuriam extorquendo actum metu licet levi, in conscientia obligatur satisfacere pro hac injuria, quod fit rescindendo actum.

Resp. 2. Actus vel contractus initi ex *metu gravi* a causa *necessaria* incusso valent pro utroque foro, nec possunt rescindi. *cap.* 17. *de Regular.* & patet in voto metu mortis in infirmitate edito. Ratio, quia adest consensus absolute liber, quamvis non sit spontaneus; neque intervenit injuria.

Resp. 3. Actus vel contractus extorti metu gravi juste incusso a causa libera etiam sunt validi in utroque foro; quia nec hoc casu injuria subest. *L.* 21. §. 1. *ff. h. t.* tenetque tam in resignationibus, transactionibus, quam in matrimonio & Professione Religiosa.

Resp. 4. Spectato solo jure naturali (excepto forte matrimonio & Professione) actus metu etiam gravi & injuste incusso gesti non sunt irriti. Ratio, quia nec libertas deficit, nec injuria obest, cum consensus jure naturali requisitus ad valorem actus consistat etiam cum injuria; in foro conscientiæ tamen loquendum est de inferente metum gravem, uti supra de inferente levem metum.

Resp. 5. Actus vel contractus metu gravi injuste incusso extorti *regulariter* validi sunt etiam de jure positivo *c.* 2. & 4. *h. t. L.* 3. 9. 21. *fin. ff. h. t.* Ratio, quia nec justus titulus, nec voluntarius consensus in tali actu desideratur.

Resp. 6. Dantur tamen actus & contractus ob metum gravem injuste incussum ex dispositione juris omnino irriti; v. g. matrimonium *c.* 14. & *seq. de sponsal.* Professio Religiosa, & vota simplicia Religiosum constituentia. *c.* 1. *h. t.* Promissio & constitutio dotis. *L.* 21. §. 3. *ff. h. t.* Promissio & traditio rerum Ecclesiasticarum, & ju-

& juramentum de iis non repetendis. *cap.* 2. *de jurejur.* quocum combinentur. *c.* 3. *& 6. h. t.* Quæ geruntur per injuste detentum in carcere cum detentore. *L.* 22. *ff. hoc tit.*

Quæst. 4. *Qualiter subveniatur metum passo?* Resp. 1. Dum actus metu extortus est ipso jure nullus, si necdum impletus est, absque omni exceptione omittere illum potest metum passus; si est impletus, nullitate *probata* & per judicem declarata restituenda sunt omnia data aut cessa.

Resp 2. Dum actus ex metu gestus subsistit, si necdum est impletus, v.g. nondum est secuta in venditione traditio, *probato metu si fiat in judicio*, subvenitur metum passo *exceptione, quod metus causa*; si est impletus, *actione, quod metus causa L.* 4. *§.* 33. *ff. de dol. mal. & met. except. L.* 9. 12. 14 21. *ff. h. t.* quæ actio non tantum datur contra eum, qui intulit metum, sed & contra tertium, ad quem metu extorta pervenerunt, etiamsi is sit b. f. *L.* 14 *§.* 5. *circa fin. ff. h. t.* qui tamen tertius non tenetur fructus b. f. perceptos & consumptos restituere; rem etiam ipsam nonnisi post repetitionem & judicis sentitiam. Ratio, quia ad id vel ratione rei acceptæ teneretur, vel ratione injustæ acceptionis; sed neutrum est, ergo.

Quæst. 5. *Quid requiratur & sufficiat, ut metum passo succurratur per actionem & exceptionem, quod metus causa?* Resp. ad 1. Requiritur, ut eo actu sit læsus, & damnum acceperit *L.* 12. *§ fin. ff. h. t.* quia restitutio læsionem supponit; hinc rescindi nequit baptismus & Ordo ita susceptus, præsertim in sententia illorum, qui sic ordinatum ad cœlibatum non obligant. 2. Ut metus gravis & injuste incussus sit, secundum dicta. 3. Ut metus sit præsens & non tantum aliqua suspicio. *L.* 9. *ff. L.* 9. *C. h. t.*

Resp. ad 2. Sufficit, ut rescissioni obnoxius sit actus, modo gravi metu injuste extortus sit, licet non directe ad extorquendum actum, sed alio fine metus fuerit adhibitus. *L.* 7. *§.* 1. *ff. h. t.* Ratio, quia sive directe inferatur metus ad extorquendum actum, sive ex alio fine, semper ipsi infertur injuria, quam passus meretur subsidium juris & judicis. 2. Etiam obnoxius est rescis-

sioni actus gestus ex metu gravi, quem non intulit is, quocum est gestus, sed alius tertius. *L.* 14. *§.* 3. *ff. h. t. c.* 15. *de sponsal.* nisi alio ex capite justificetur actus, v. g. siquis contrahit cum tertio, qui nec metum intulit, nec inde quid participavit, nec ex justitia tenebatur succurrere metum passo, tenet contractus irrescindibiliter. Casus vide apud Schmalzg. *h. n.* 29. *V. ad* 3. *Pichl. h. n.* 14. *in fin. Engel n.* 19. *b.*

TITULUS XLI.

De integrum restitutione.

QUæst. 1. *Quid sit restitutio in integrum?* Resp. Spectata *formaliter* est repositio in pristinum statum; *causaliter* sumpta est remedium juris, extraordinarium, quo graviter læsus justa de causa reducitur per officium judicis in eum statum, in quo fuerat ante læsionem. Dicitur 1. *remedium juris*, scil. Prætoriani; non enim hic agimus de restitutione, quæ *Civilis* dicitur & descendit ex LL. de qua in *L.* 2. *Cod. de rescind. vend. L.* 33. *ff. de re jud.* Dicitur 2. *extraordinarium*, utpote constitutum in defectum remedii ordinarii. *L.* 16. *ff. de minor.* nisi sit pinguius ordinario, uti est remedium restitutionis præ remedio. *L.* 2. *C. de rescind. V.* id Text. *L.* 3. *& ultim. C. si tutor vel Curat.* Dicitur 3. *læsus*, sive deinde læsio acciderit dolo, metuve adversarii, sive facilitate, ætate, errore læsi, v. gr. minoris. *L.* 1. *& seqq. ff. h. t.* non tamen sufficit læsio fortuita, de qua *L.* 11. *§.* 4. *ff. de minor.* Dicitur 4. *graviter læsus*. *L.* 4. *ff. h. t.* modicum enim non curat Prætor in iis, quæ contra jus conceduntur; gravitas quoque læsionis spectanda non est absolute, sed respective ad contractum, personam læsam, ad quantitatem, in qua facta est læsio, sive dein sit ultra, sive infra dimidium *cap.* 1. *h. t. & L.* 27. *§.* 1. *V. item ex diverso ff. de minor.* Dicitur 5. *justa de causa*, quæ probari debet, nisi manifeste de ea constet. *Clement. unic. h. t.* probatur autem per testes vel instrumenta legitima. *Pirh. h. t. n.* 3. Dicitur. 6. *per officium judiciis*, supponit enim restitutio in integrum actum non tantum ex se rescindibilem, sed & fuisse de jure validum.

lidum. *L.* 16. *princ.* & §. 3. *de minor.* adeoque si v. g. pupillus contraxit sine authoritate tutoris & læsus est, restitutio sive rescissio non datur, cessantque partes ac officium judicis. In dubio de valore actus alternative peti potest, ut vel judex pronuntiet actum nullum, vel si valeat, rescindat. *c.* 8. *h. t.* Dicitur denique *in statum, in quo fuerat ante læsionem*, de quo plura infra.

Q. 2. *Quibus competat beneficium restitutionis in integrum?* Resp. 1. Minoribus 25. annis *c.* 8. *h. t. L.* 1. *ff. de minor.* sive sint masculi, sive femellæ, sive a solis non habentibus curatorem, sive cum authoritate Curatoris, vel Decreto judicis gestus sit actus. *L.* 1. *de C. de filiof am. minor.* non tantum si damnum passi sint, sed & ob lucrum cessans vel sua incuria vel injuria adversarii. *L.* 7. §. 6. *L.* 44. *ff. de minor.*

Resp. 2. Competit hoc beneficium non tantum Minorum hæredibus & successoribus Universalibus, sed & particularibus, ut intra totum tempus, quo Minor, & ipsi restitutionem petere possint. *L.* 6. *ff. h. t. L.* 18. §. *fin. ff. de minor.*

Resp. 3. Non tamen fidejussoribus Minorum. *L.* 13. *princ. ff. de Minor. L.* 1. 2. *C. de fidejus. minor.* regulariter scil. loquendo ob *L.* 48. *ff. de Minor. L.* 2. *C. de fidejuss. & mandat. &c.*

Resp. 4. Nec in certis casibus ipsis Minoribus hoc remedium competit, quales casus sunt: Si Minorennis contraxit matrimonium validum, tum enim quidem adversus dotem & alia accidentalia, si in his læsus est, restituitur per *L. un. C. si adv. dot.* non tamen adversus matrimonium; idem est de Professione valida. Si Majoris factus ratum habuit, quod minorennis gessit. *L.* 1. & 2. *C. si major factus ratum.* Si actum juramento firmavit, vel juramento renuntiavit circa dolum adversarii huic beneficio, *cap.* 28. *de jurejur. c.* 2. *de pact. in* 6. Si veniam ætatis impetravit, *L.* 1. *C. de his ven. ætat.* Si post actum prudenter gestum casu fortuito læsus est. *L.* 11. §. 4. *ff. de minor.* Si quid dolo in, vel extra contractum gessit. *L.* 9. §. 2. *ff. de Minor. L.* 1. *C. si adv. delict.*

Resp. 5. Ad casus, in quibus dubitatur, an remedium restitutionis competat Minori 1. Competit restitutio Clerico minorenni adversus renuntiationem benefi-

neficii improvide factam, dum v. g. pingue permutavit pro tenui; etiamsi res non sit amplius integra. Ratio, quia generaliter Minoribus conceditur hoc beneficium, si in actu vel contractu graviter sint læsi, etiamsi res sit distracta. *L. 6. in princ. L. 49. ff. de Minor.* non obstante. *L. 24. §. 2. V. si vero ff. de Minor.* 2. Minor contra Minorem (Ecclesia etiam contra Ecclesiam) restituitur, dum unus est lædens, alter læsus, vel unus certat de lucro captando, alter de damno vitando. Probatur ex *c. 3. h. t.* de Ecclesia; ex *L. 11. §. fin. de Minor.* quod Minor restituatur. 3. Si causa sit *individua*, quam Major & minor habent communem, ut si communem rem vendidissent, restitutio Minoris prodest Majori. *L. 41. §. 1. ff. de Minor. L. 4. §. 3. & 4. ff. si serv. vind.* 4. Non restituitur Minor adversus propriam confessionem, ut dum confessus est perpetratum a se adulterium, antequam id sufficienter probaretur. Ratio ponitur in *L. 37. L. fin. ff. de Minor.*

Q. 3. Quinam præter Minores gaudeant beneficio restitutionis in integrum? Resp. 1. Ecclesiæ, quo nomine veniunt etiam Monasteria, Hospitalia, & alia pia loca. *c. 1. & 3. h. t. c. 1. & seq. eod. in 6.* Ratio, quia Ecclesiarum favor publicus est, earumque res curantur aliena industria, ubi facile solet læsio intervenire.

Resp. 2. Respublica; quia & hæc per Administratores regitur. *L. 4. C. quib. ex caus. Maj. L. 3. C. de Jur. Reip.* idque extenditur ad civitates, oppida, pagos.

Resp. 3. Princeps supremus quoad bona Principatus, Coronæ, fisci, quia hæc reputantur esse bona Reip. secus quoad bona ejusdem particularia.

Q. 4. An & Majores 25. annis, & quibus in casibus restituantur facta læsione? Resp. ad 1. Aff. *c. 5. h. t. & tot. tit. ff. & C. quib. ex caus. Maj.*

Resp. ad 2. Justæ causæ sunt. 1. si quis fuit læsus, dum abesset Reip. causa, v. g. quia Legatus, quia miles. *L. 1. ff. ex quib. caus. Maj.* vel ob metum gravem, pestem, captivitatem. *L. 1. 3. 9. 14. ff. ex quib. caus. Maj.* 2. Si sit persona, in qua juris ignorantia toleratur & supponitur, quales sunt mulieres & rustici. 3. Probabilius loquendo de jure, non est justa causa restituendi Majores 25. annis ignorantia invincibilis

& fa-

& facti, qualis esset, si res ignorantis eam ab alio possideri ab hoc fuisset præscripta. *c. 6. de præscript. & L. fin. Cod. de fundo patrim. L. un. Cod. de usu cap. transform.* Interim tamen inter restitutionem, qua succurritur Minori, vel qui jure Minorum gaudent, & inter restitutionem, quæ datur Majori, non unum intercedit discrimen.

Q. 5. Quæ causæ specialiter sint expressæ a jure, in quibus competit restitutio in integrum? Resp. 1. Datur restitutio adversus emptionem, venditionem *L. 27. §. 1. ff. de Minor.* adversus tempora retractus *c. 8. h. t.* adversus transactionem. *L. 1. & seq. C. si adv. transact.* adversus omnes contractus onerosos. *LL. cit.* adversus donationem, etiam ex causa remuneratoria, v. g. constituendæ dotis *L. fin. C. si adv. donat.* adversus aditionem hæreditatis, si damnosa; & adversus repudiationem hæreditatis, si utilis fuisse appareat, modo res adhuc sit integra. *L. 7. §. 6. §. 24. §. 2. ff. de Minor.* adversus sententiam, si ob Curatoris vel Prælati aut Procuratoris negligentiam contra Ecclesiam vel Minorem lata sit; quod de Ecclesia constat ex *cap. 2. & 3. h. t.* de Minore. *L. 16. §. fin. ff. de Minor.* etiamsi hoc casu sententia a Papa vel alio supremo Principe fuisset lata. *cap. 5. h. t. L. 18. §. fin. autem. ff. de Minor.* adversus appellationis fatalia *L. 7. §. 11. ff. de Minor.* imo & is, qui asserit Professionem suam invalidam; non tamen intra quinquennium reclamavit, adversus temporis illius lapsum restitui debet, si justas allegat causas, quare intra hoc tempus nequiverit reclamare, sive sit Minor, sive Major. Ratio, quia Trid. dum *sess. 25. c. 19. de reform.* ait volentem post quinquennium agere contra Professionem non esse audiendum, tantum, intelligi debet ademisse actionem ordinariam, non extraordinariam & specialiter a jure indultam, uti est remedium restitutionis.

Q. 6. Coram quo judice restitutio in integrum petenda? Resp. 1. Ordinarie a judice ejus, contra quem petitur, sive Minor eam petat, sive Major. *L. 2. & fin. C. ubi & apud quem cognitio.* Ecclesia tamen (non Clericus in propriis & patrimonialibus bonis) a Laico læsa restitutionem a judice Ecclesiastico petere potest. *cap. penult. de reb. Eccles. alien. c. 1. h. t.*

Resp.

Resp. 2. *De Jure* Judex ordinarius mixtum habens imperium, etiam contra proprium & *Inferioris* judicis sententiam restituit. Arg. *cap. 9. h. tit. L. 16. §. fin. de Minor.*

Resp. 3. Etiam judex delegatus restituit, si vel sit specialiter illi delegata causa restitutionis; vel si sit delegatus specialis, & moveatur tantum *incidenter* coram eo causa restitutionis; *L. 3. C. de judic.* Si sit delegatus ad Universitatem causarum & cum aliquo imperio, non quidem contra propriam sententiam, contra lædentem tamen potest in integrum restituere, sive principaliter, sive incidenter causa restitutionis agatur. *L. fin. §. sed ne quid C. ubi & apud quem.* Petitur autem restitutio vel per modum *actionis*, & tum citari debet adversarius, & causa cognita sententia restitutionis ferri; vel indirecte & per modum *exceptionis. Pirh. h. t. n. 69.* & petitur vel per se, vel per Procuratorem. *L. un. C. etiam per Procur.* cum speciali mandato *L. 25. §. 1. ff. de Minor.* vel cum generali cum libera. *c. 4. de Procur. in 6.* nisi incidenter petatur. *c. 6. h. t.*

Q. 7. Intra quod tempus peti debeat restitutio in integrum?
Resp. 1. Olim tempus erat annum utile. *L. 19. ff. de Minor.* hodie est quadriennium continuum. *L. fin. Cod. de tempor. in integr. restit.* ut adeoque *Minor.* non tantum intra annos ipsos Minorennitatis, sed post expletos 25. annos quadriennium habeat, petendæ restitutionis de actibus in minorennitate gestis. *cit. L.*

Resp. 2. Quadriennium etiam competit hæredi Minonori, si Minor est ab impleto 25. anno, non attenta vel computata ætate defuncti; si Major, a die aditæ hæreditatis. Videatur. *L. ea quæ 5. C. de temp. in integr. restit.*

Resp. 3. Ecclesiæ, Reip. Civitati pariter competit quadriennium; quod an incipiat currere a diæ læsionis *factæ*, uti Vviestn. *h. n. 17.* vel a die lesionis *cognitæ*, uti Engel *h. n. 11.* disputant AA. Praxin pro se allegant Engel, aliique sententiæ ejusdem Patroni. Id speciale, quod Ecclesia in integrum restitui possit lapso etiam quadriennio si collusione, fraude, vel prævaricatione fuerit impedita a petenda intra quadriennium restitutione. *cap. 1. h. t. in 6.* Si valde enormiter fuerit læ-

læsa, Arg. *c. penult. de rebus Eccles. alien.* Si Prælatus ex cujus contractu læsa est, toto quadriennio supervixit, arg. *c.* 10. *caus.* 16. *q.* 3. Si metu fuerit prohibita, ne peteret intra quadriennium restitutionem, Abb. in *cap.* 5. *hoc tit. num.* 10.

Resp. 4. Majoribus quadriennium pariter datur, quod computandum a die, quo cessat causa absentiæ vel alterius impedimenti, *L.* 1. *& fin. C. de temp. in integr. restit.* restitutio Majorum tamen ex causa metus uno tantum anno, *L.* 14. §. 1. *ff. quod met. caus.* ex causa doli biennio peti potest, *L. fin. C. de dol. mal.* Biennium tamen istud concessum Majori, uti & quadriennium Minori & Ecclesiæ concessum est partim *continuum*, quia currit diebus feriatis & non feriatis, partim, *utile*, quia non currit juste impeditis, v. g. ob dolum, vim, absentiam intra quadriennium agere non valentibus, arg. *L. fin. C. de temp. in integr. restit.*

Q. 8. *Quis sit effectus restitutionis in integrum?* Resp. 1. Effectus *petitæ* restitutionis est, suspendere executionem contractus vel sententiæ, *L. un. Cod. in integr. restit. postul.* nisi præsumptio sit, malitiose peti restitutionem, de quo casu loquitur *c.* 6. *h. t.*

Resp. 2. Effectus restitutionis *obtentæ* est, ut omnia redintegrentur seu ad pristinum statum reducantur, *L.* 24. §. 4. *ff. de Minor.* adeoque læsus recuperavit rem suam absque ullo detrimento, & lædens, si b. f. egit, nihil perdet de suo: sic v. gr. Ecclesia in contractu emptionis læsa si restituitur, non modo pretium, quod ipsi solutum & in utilitatem versum esse probatur, debebit reddere, sed & expensas utiles ac necessarias, *c.* 1. *h. t. L.* 27. *&* 29. *ff. de Minor.* Item si restituatur in integrum *Majorennis*, restituendi sunt a jusso restituere fructus naturales omnes tam extantes, quam consumpti, quos percepit, si rem m. f. obtinuit; v. g. per metum aut dolum: si b. f. restituere debet fructus solum formaliter extantes *L.* 22. *C. de R. V.* etiam post Litis contestationem perceptos, licet alias fuerit b. f. debet restituere. Si restituatur *Minor* ob causam ætatis ex contractu lucroso, v. gr. si Minor donavit, vel resignavit beneficium, deductis expensis fructus saltem extantes restitui debent cum re; quia læsio etiam in fructibus facta est.

Si læsio contigit in contracto oneroso v. g. venditione, tum si in pretio læsio contigit, fructus restituendi sunt secundum proportionem pretii, quia in his læsus est Minor: si autem læsio facta est in ipsa substantia, quia non expediebat rem vendi, sufficit ordinarie rem restitui sine fructibus, quia in re, non in fructibus læsio contigit.

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi causa facta.

QUæst. 1. *Quid tractetur præsenti titulo, quidve requiratur, ut alienatio judicii mutandi causa facta censeatur?* Resp. ad 1. Agitur de remedio juris affini remedio restitutionis, quod ex Prætoriana æquitate competit illi, in cujus præjudicium & damnificationem ex causa mutandi vel vitandi judicii alienatio rei facta est; verb. gr. dum Titius audito rumore, quod ego fundum ab eo possessum vindicare velim, dictum fundum alienat in Cajum virum potentiorem *privatum*; vel aliam rem *mobilem* aut actionem in alterius provinciæ hominem, vel in Clericum, ea spe, fore ut causa mihi reddatur magis difficilis, remedium juris in *h. t.* proditum est.

Resp. ad 2. Requiritur 1. ut *alienatio* facta sit futuri judicii mutandi causa, & non illius, quod jam est, *L.* 8. § 1. *ff. h. t.* Ratio est, quia alienatio rei litigiosæ, sive cœpto judicio facta alienatio ordinarie est ipso jure Civili irrita, *L.* 2. *& seq. C. de litigios.* 2. Ut facta sit animo malo & doloso, *L.* 1. *ff. h. t.* qualiter facta præsumitur, si causa adversarii reddita est durior, *L. cit.* nisi fortior præsumptio doli præsumptionem excludat, v. g. si quis ob infirmitatem, ætatem, necessitatem, vel etiam ex execratione litium *rem talem alienat. L.* 4. *§. si qua, ff. h. t.* vel si quis ob litis sibi movendæ timorem creditori suo solvit, vel venditori redhibet, *L.* 8. *§. ult. & duabus seqq. ff. hoc tit.* 3. Requiritur, ut actoris, seu ejus, qui ex hoc edicto petit restitutionem, intersit, hanc alienationem non esse factam, *L.* 3. §. 4. *ff. h. t.*

Q. 2.

Q. 2. *Quomodò succurratur illi, qui per ejusmodi alienationem præjudicium est passus? Resp.* 1. Jure *Digestorum* datur *actio in factum*, vel *directa*, dum proprietas, vel *utilis*, dum possessio est alienata, adversus eum qui rem sic alienavit, ad id, quanti nostra interest, alienationem, aut etiam expensas non esse factas, *L.* 3. *§.* 4. *ff. hoc t.* Jure *Codicis* conceditur ita læso *actio in rem* adversus possessorem rei alienatæ, *L. unic. C. h. t.* estque in electione læsi, quam velit experiri, nec una perimit alteram. Imo adversus ipsum etiam alienantem, qui rem dolo desiit possidere, datur *Utilis rei Vindicatio?* quia qui rem dolo desiit possidere, pro possessore habetur, *L.* 27. *§.* 3. *L.* 36. *ff. de R. V.*

Resp. 2. Actiones prædictæ transeunt ad hæredes ex parte læsi, quia ad rei persecutionem pertinent, *L.* 4. *§. fin. ff. h. t.* Non ex parte lædentis; quia videtur ex delicto dari, ut habetur in *L.* 7. *ff. h. t.* nisi quatenus ad hæredes lædentis pervenit.

Q. 3. *Quid speciale Jus Canonicum statuat circa alienationem judicii mutandi causa factam? Resp.* Præterquam quod approbet dispositiones juris Civilis, duo superaddit. Primum *cap.* 1. *hoc tit.* dum ultra id, quod statuitur in *L. unic. Cod. hoc tit.* posse scil. alienantem & possessorem rei alienatæ coram judice Ordinario conveniri, decernit, vi rescripti Apostolici contra solum alienantem impetrati, non tantum alienantem, sed etiam eum, in quem doli & fraudis conscium alienatio facta est, coram judice delegato conveniri posse, quamvis possessoris hujus rei alienatæ mentio in rescripto nulla sit facta. *Secundum* est, ne Clerici rem vel litem alienam dolose in se transferant causa mutandi judicii *cap.* 2. *hoc titul.* ubi etiam Censuris dicuntur compellendi ad abstinendum hujusmodi cessionibus. Conferantur dicta ad Titul. *de postul. Quæst.* 6. *Resp. ultim.*

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

QUæst. 1. *Quid sit Arbiter & quotuplex?* Resp. ad 1. Arbiter est vir bonus ad æstimandum & terminandum negotium assumptus.

Resp. ad 2. Alius est *Arbiter juris* sive *necessarius*, qui ex præscripto Legis, Principis, vel Judicis constituitur; alius *Arbiter Compromissarius* vel *voluntarius*, qui libero partium consensu nemine jubente eligitur, seu in quem partes sponte compromittunt: si ita, in talem partes compromiserint, ut in causa sibi commissa servato juris ordine & forma judicii producere debeat, appellatur *Arbiter simpliciter*; sin ita, ut sine juris ordine causam cognoscat, & de illa statuat, dicitur *Arbitrator*.

Quæst. 2. *Quæ sit differentia Arbitri ab aliis?* Resp. 1. Arbiter scilicet Compromissarius, de quo in *h. t.* sermo, differt a judice, quod judex authoritate publica & invitus subinde assumatur; Arbiter Compromissarius privata partium & volens, *c. 61. de appellat. L. 3. §. 1. ff. h. t.* 2. Quod Judex habeat jurisdictionem in partes, non Arbiter Compromissarius, adeoque hic contumaces punire aut testes cogere non possit. 3. Quod ex sententia judicis oriatur actio & exceptio rei judicatæ: neutra ex pronunciatione Arbitri, quæ *laudum dicitur*, sed tantum pœnæ petitio, *L. 2. Cod. h. t.* nisi laudum fuerit *homologatum*, id est expresse, subscribendo v. g. vel tacite, per 10. dies nihil contra movendo a partibus approbatum *L. 5. Cod. h. t.* 4. Quod ab Arbitro non possit appellari, nec laudum executioni dari &c. quæ omnia in judice secus sunt.

Resp. 2. *Arbiter Compromissarius ab Arbitro juris* differt, quod Arbiter juris compelli possit ad munus; quod habeat jurisdictionem aliquam; quod ab ipso possit appellari; quod arbiter juris debeat nonnumquam constitui, uti in causa suspicionis judici objectæ, *c. 39. de off. de deleg. c. 4. & 11. eod. in 6.* in casu *c. 14. de rescript. Can. 46. caus. 11. q. 1.* quæ non competunt Arbitro Compromissario.

Resp. 3. *Arbiter ab Arbitratore* differt, quod *Arbitrator*

tor plerumque ad contractus & negotia extrajudicialia, Arbiter autem ad dirimendas lites assumatur, *L.* 32. §. 16. *ff. h. t.* quod Arbiter servato juris ordine procedat, *L.* 1. *ff. h. t.* non Arbitrator: quod quivis possit esse Arbitrator, etiam in causa & facto proprio, *L.* 30. *ff. de operis libert.* non autem quilibet esse possit Arbiter, nec in causa propria *L.* 51. *ff. h. t.* quod sententiæ Arbitri stari oporteat, sive æqua, sive iniqua sit; *L.* 27. §. 2. *ff. h. t.* nisi fuerit Arbiter juris; at *Arbitramentum* seu pronunciatum Arbitratoris ob læsionem reduci possit ad arbitrium boni viri secundum Barth. per annum, juxta Gail. *L.* 1. *Obs.* 150. per 30. annos.

Quæst. 3. *Quinam possint vel non possint in Arbitros compromittere?* Resp. ad 1. Regulariter omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, arg. *c.* 5. *h. t.* Vid. *Tit. de Transact.*

Resp. ad 2. Nequeunt compromittere *seq.* 1. pupillus sine authoritate Tutoris, *L.* 35. *ff. h. t.* Minor curatorem habens super immobilibus *L.* 34. *ff. de Minorib.* femina pro alio, *L.* 32. §. 2. *ff. h. t.* filiusfamil. super peculio adventitio & profectitio. Procurator non habens speciale mandatum *c.* 9. *h. t.* Beneficiatus in præjudicium beneficii, *c.* 3. *h. t.* Prælatus de rebus Ecclesiæ vel Monasterii sine solemnitatibus, arg. *c.* 3. & *c.* 5. *h. t.* Vasallus sine consensu Domini directi in causa feudali, si in illa judex sit Dominus directus vel Parens Curiæ juxta Schmalzg. *h. num.* 9. ne judices ex providentia juris feudalis constitui saltem indirecte judicandi munere & Dominus re feudali defraudetur.

Quæst. 4. *Quinam possint in Arbitros assumi?* Resp. 1. Omnis, cujuscumque dignitatis & æstimationis, nisi juri prohibeatur; sive Pater, sive filiusfamil. & in causa etiam patris, *L.* 5. *ff. h. t.* sive bonæ famæ, sive infamis, *L.* 7. *ff. h. t.* sive proprius etiam judex, *cap.* 7. & 10. *h. t.* Recess. Imp. 1549 Compromiss. 65. substituere sibi alium Arbiter non potest.

Resp. 2. Prohibentur in specie *L.* 45. *ff. h. t. seq.* 1. Servus *L.* 7. *ff. h.* pupillus, furiosus, surdus, mutus, *L.* 9. §. 1. *ff. eod.* Minor 20. annis *L.* 41. *ff. h.* mulier, nisi jurisdictionem obtineat, *c.* 4. *h. t.* Excommunicatus vitandus. *c.* 59. *de sentent. excommun.* Religiosus in causa

extranea, & sine consensu Prælati, Glofs. in *L.* 7. §. *fin. h. t.* Laicus solus in causa spirituali *cap.* 8. & 9. *h. t.* quilibet in causa propria *L.* 51. *ff. h. t.*

Resp. 3. Non tamen omnes ii, qui Arbitri esse prohibentur, etiam prohibentur esse Arbitratores; sic fœmina Arbitratrix esse potest, arg. *c.* 4. *h. t.* etiam Laicus in causa spirituali, arg. *c.* 8. *h. t.* ubi de arbitro tantum, non de arbitratore sermo est: item, quia Laici prohibentur solum per viam jurisdictionis tractare spiritualia, quod hic non fieret.

Quæst. 5. *Super quibus causis compromitti possit in Arbitros? Resp.* Super omnibus non exceptis; excipiuntur autem causæ criminales, *cap.* 9. *in fin. de in integr. restitut.* matrimoniales *c. cit.* liberales, sive quibus de ingenuitate & libertate sermo est, *c. cit.* & *L.* 32. §. 7. *ff. hoc tit.* beneficiales *cap.* 1. *de Regulis Juris in* 6. causa exemptionis, *cap.* 5. *hoc tit.* causa decisa per sententiam indubitatam, & quæ transiit in rem judicatam *cap.* 11. *h. t.* causa in integrum restitutionis, nisi tractetur incidenter, *c.* 6. *cit.* causa reconventionis coram Arbitro Compromissario, non coram Arbitro juris, utpote qui vere judex est. Demum causæ omnes, de quibus non potest transigi; AA.

Quæst. 6. *Quænam ad formam arbitrii pertineant? Resp.* 2. Modus, quo compromittitur in Arbitros; quod fit vel per factum nudum sine stipulatione vel hac interveniente, sed non adjecta pœna, vel etiam pœna apposita, cum, aut sine juramento. Vide *L.* 1. *Cod. hoc tit.* &c.

Resp. 2. Spectat ad formam arbitrii modus procedendi in causa sibi commissa; qui est fere idem cum modo procedendi in judicio; quia compromissa ad similitudinem judiciorum redacta sunt; nisi partes aliud expresserint; Unde tota potestas Arbitri Compromissarii ex ipso compromisso dependet, *L.* 32. §. 15. & *fin. ff. hoc tit.*

Resp. 3. Spectat ad arbitrium locus, in quo causa ab Arbitrio cognoscenda, & laudum proferendum; qui si certus est designatus a compromittentibus, observari debet, *L.* 21. §. 10. *ff. h. t.*

Resp. 4. Tempus, quo Arbiter possit arbitrari, spectat

ſtat ad Arbitrii formam; quod ſi ſit Arbiter Compromiſsarius, non poteſt eſse tempus feriatum in honorem DEI inſtitutum, niſi pietate aut neceſſitate urgente, arg. *L. 3. C. de feriis.*

Reſp. 5. Spectat etiam ad formam arbitrii modus, quo a pluribus ad laudum ferendum conſtitutus illud debeat pronuntiari? nam 1. de *Jure Canonico* caſu, quo plures conſtituti Arbitri, modo major illorum pars adſit, reliquis vocatis & abſque juſto impedimento venire renuentibus, præſentes valide procedunt, *c. 2. hoc tit. in 6.* quod ſecus de *Jure Civili*, niſi adjecta fuerit clauſula, *ut uno, alterove abſente reliqui nihilominus valeant procedere*, *L. 32. §. 13. ff. h. t.* 2. Si plures electi ſunt Arbitri, id prævalet, quod plures dixerunt *cap. 1. h. t. in 6.* 3. Si plures electi utrinque numero pari diſſentiant, non poſsunt eligere tertium incertum, *c. 12. h. t.* 4. Si omnes diſsentiant, unius tamen pronunciatum in alterius pronuntiato contineatur, v. gr. condemnet unus in 20. alter in 15. tertius in 10. de ſumma minima ſententia de jure tenebit, *c. 1. h. t. in 6.*

Quæſt. 7. *Qui ſint effectus recepti, & qui prolati arbitrii? Reſp.* ad 1. Ut Arbiter ſuſceptum a ſe officium non deponat, antequam laudum edixerit; temere recuſans ferre laudum a judice compelli poteſt, *L. 3. §. 1. ff. hoc tit.* de reliquis habetur tum in Quæſt. præcedent. tum in *L. 39. princ. ff. hoc tit. L. 19. §. 2. ff. eodem, &c.*

Reſp. ad 2. Prolati arbitrii effectus ſunt. 1. Ut finem imponat cauſæ, *L. 1. ff. h. t.* ut ne quidem liceat appellare, *L. 1. C. h. t.* adeoque ſtandum ſit laudo tam iniquo quam æquo, *L. 27. ff. eodem*. Imo licet *arbitramentum* per *L. 76. ff. pro ſocio*: non tamen *arbitrium homolagatum* reduci poteſt ad arbitrium *boni viri*, id eſt, ſubmitti nequit vero judici & ſecluſa compromiſſione competenti, ut revideatur & corrigatur, *L. 27. §. 2. ff. h. t. c. 5. h. t.* Secundus effectus eſt, ut acta coram Arbitro in eadem cauſa & inter eoſdem compromittentes in quolibet judicio vim probandi habeant, *L. 5. §. fin. C. h. tit.* Tertius, ut ſi homologatum eſt, pariat actionem, *c. 9. h. t. L. 5. C. h. t.* diverſam ſcil. pro diverſitate initi compromiſſi, ut patet ex cit. LL.

K 4 *Quæſt. 8.*

Quaest. 8. *Quibus modis finiatur compromissum & Arbitrorum potestas? Resp.* 1. *Ex parte* Arbitrorum, *morte illorum*, etiam unius, si plures electi sint, & res adhuc sit integra, *c.* 42. *de off. deleg. c.* 50. *de testib.* nisi compromissum sit in Collegium aliquod, vel Praelatum ad ejus dignitatem respiciendo &c. 2. *Ex parte compromittentium alterutrius morte*, nisi compromittentes sint Universitas, vel nisi pro haeredibus sit compromissum, *cap.* 10. *h. t.* mutuo compromittentium consensu, transactione &c. 3. *Ex parte causae*, pronunciatione definitiva super tota causa, *L.* 19. §. 1. *ff. h. t.* lapsu temporis arbitrio praefixi *L.* 32. §. 11. *& fin. ff. h. t.* interitu rei, super qua ferendum arbitrium, *L. cit.* deficiente conditione, sub qua in Arbitros compromissum, *L.* 11. §. *fin. ff. h. t.*

Finis Primi Libri.

LI-

LIBER SECUNDUS
DECRETALIUM
GREGORII IX.
DE
JUDICIIS.

Uæst. unic. *Quæ & quo ordine in Libro secundo Decretalium tractentur?* Resp. Absolutis in Libro priore judiciorum præliminaribus; ad ipsa judicia, eorumque ordinem descendimus, ea claritate a jure Canonico præscriptum, ut in utroque foro, Ecclesiastico æque ac Civili usu receptus sit & approbatus. Primi quinque Tituli litis initium comprehendunt. A Titulo VI. usque ad XVIII. exclusive explicatur Ordinatio Processus: Tum per Titulos omnino decem agitur de Probationibus & Exceptionibus. Demum a Titulo XXVII. finis causæ per sententiæ lationem, ejusque executionem exponitur.

TITULUS I.

De Judiciis.

QUæst. 1. *Quid sit judicium?* Resp. Judicium, *prout pertinet ad præsentem Titulum, & sumitur pro processu toto & discussione causæ*, definitur, quod sit *legitima controversiæ, quæ inter actorem & reum intercedit, per judicem cognitio, discussio, ac definitio. L. 8. & 13. C. de judic: & passim AA.* differt stricte loquendo a *Lite, causa, quæstione, instantia.*

Quæst. 2. *Quotuplex sit judicium?* Resp. Varie dividitur: *Prim. a causa efficiente, sive personis judicantibus*; aliud est *Ordinarium*, quod instituitur coram judice Ordinario; aliud *delegatum*, in quo coram judice

dele-

delegato disceptatur: hoc *c.* 11. *de probat.* etiam *extraordinarium* nuncupatur. Aliud item est *Ecclesiasticum*, quod instituitur coram judice Ecclesiastico qua tali; *Sæculare*, quod coram judice sæculari qua tali; *Mixtum*, quod vel coram Judice Ecclesiastico vel sæculari agitari potest, uti sunt quæstiones meri facti in rebus spiritualibus, si reus conventus laicus est.

Resp. 2. *A. causa materiali*, aliud est judicium *spirituale* (quod ab *Ecclesiastico* utpote latius patente differt) aliud *temporale*: aliud *Universale*, quo universum jus petitur v. g. hæreditas: *Generale*, quod ad plura quidem objecta, sed separata & nullam universitatem constituentia porrigitur, uti fit in judicio tutelæ, negotiorum gestorum. *Singulare*, quod circa rem singularem, v. gr. equum vel de certa specie plura individua continente, v. gr. de grege ovium instituitur. Aliud *reale* in quo disceptatur de jure in re, v. g. dominio, servitute; *personale*, in quo instituitur actio in personam, ex contractu scil. vel quasi contractu, delicto vel quasi delicto: *Mixtum* non agnoscimus quia petitio hæreditatis merissime realis est *L.* 25. *§.* 18. *ff. L.* 7. *C. de petit. hæred.* actiones familiæ herciscundæ, communi dividundo, finium regundorum mere personales. *L.* 1. *ff. fin. reg. & arg. L.* 1. *in princ. & §.* 1. *ff. fam. hercisc. L.* 1. *& seqq. Cod. comm. divid.* aliud *Petitorium*, in quo de proprietate rei, v. gr. prædii, beneficii, vel de jure in re verb. gr. de jure pignoris, servituris litigatur; *Possessorium*, in quo agitur de sola rei vel juris possessione. Aliud *bonæ fidei*, de quo *in §.* 28. *&* 30. *Inst. de Act.* & aliud *stricti* juris *L.* 3. *ff. de reb. credit. & L.* 99. *ff. de V. S.* aliud *Simplex*, in quo subit unus vicem actoris, alter rei; *Duplex*, in quo uterque litigantium actor, uterque reus est.

Resp. 3. *A. forma* aliud est *Plenarium*, quod & *Ordinarium* ac *Solemne* dicitur, aliud *Summarium*: in illo juris ordo & solemnitates omnes observantur, v. g. sententiam præcedit citatio, oblatio libelli, litis contestatio, juramentum calumniæ, receptio & publicatio testium &c. in hoc simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii proceditur; ita ut, licet illa, quæ jure vel divino, vel naturali, aut gentium necessaria

sunt

sunt ad judicium, uti sunt citatio partium, aliqualis petitio loco Libelli, probatio, defensio, observari debeant, ista tamen quæ requiruntur de jure positivo, omittantur, si *celerbem litis expeditionem retardent*. Causæ quædam, in quibus judicium summarium instituitur, recensentur in *Clem. 2. de V. S. Extrav. unic. inter Comm. h. t. cap. fin. de hæred. in 6.* Bull. Clement. VIII. *Litium dispendiis. L. 2. Cod. de pedan. judic. L. 1. ff. de extraord. cognit.*

Resp. 4. *A. Fine* aliud est judicium *Civile*, quo principaliter in commodum privatum Actoris; aliud *Criminale*, quo agitur ad vindictam publicam, id est, privationem officii, corporis afflictionem: & aliud *ex utroque Mixtum*, quo agitur & civiliter & criminaliter; quod fieri potest, dum per crimen aliquod non tantum læditur publica justitia, uti est Simonia Blasphemia; sed etiam personæ particulari injuria ac damnum infertur. Criminale subdividitur in *Capitale*, quo reo capitalis pœna irroganda venit, quæ triplex est, mortis scil. naturalis, ademptionis libertatis, vel civitatis; & in *non capitale*, quo reus salva vita, libertate & civitate circa bona vel existimationem punitur. Item Criminale subdividitur in *Publicum*, quod accusare cuivis de populo est permissum §. 1. *de publ. judic.* & in *Privatum*, quod accusandi jus non cuivis de populo, sed iis tantum competit, ad quos ea res vel injuria pertinet. *L. 1. & seqq. de privat. delict.*

Quæst. 3. *Quot personæ ad constituendum judicium requirantur?* Resp. 2. Necessariæ in omni judicio personæ & principales sunt *Judex*, *Actor*, qui in criminalibus *Accusator* dicitur, *Reus cap. 10. §. in omni de V. S.* Minus principales, accessoriæ & auxiliares vel adjuvant litigantes, & sunt Advocati, Procuratores, de quibus ad *Tit.* 37. & 38. *ad Lib.* 1. *Decretal.* & Testes, de quibus ad *Tit.* 20. & 21. *hujus libr. &c.* Vel judicem juvant, quod triplici ratione fieri solet 1. *consultando*, ut olim Assessores & Consiliarii, quorum tamen hodie major est authoritas. Huc reduci possunt Auditores & Referendarii: illorum in Curia Romana, & apud Legatos Sedis Apostolicæ, horum vero, in majoribus Principum tribunalibus usus est longe utilissi-

mus,

mus. *Acta judicii conscribendo*, ut sunt Notarii, scribæ publici, Actuarii, Tabelliones, Protocollistæ, de quibus ad *Tit. 22. de fid. instrum. infra*. 3. *exequendo*, quod Judex imperat, ut Apparitores, Executores, Cursores, sive Nuncii & viatores, de quib. infra, dum de citatione & executione sententiæ agetur.

Q. 4. *Quisnam Actor & Reus esse possit vel non?* Resp. ad 1. Omnis qui habet legitimam personam standi in judicio, quales sunt homines liberi, masculi, majorennes. Discrimen tamen faciendum est Actorem inter & Reum, multi enim licet stare possint in judicio ut *Rei necessarii*, non tamen ut Actores.

Resp. ad 2. Non habent personam legitimam standi in judicio. 1. *Furiosi, surdi, muti, prodigi*; pro quibus tam agendo quam defendendo judicium suscipiunt Curatores. *L.* 12. *§. fin. ff. de Tutor. & Curat.* item *servi* proprie dicti in causa pecuniaria. *L. 6. Cod. h. t.* ratio, quia quoad actus civiles pro mortuis habentur. Vide tamen *L.* 53. *ff. h. t.* 2. *Pupillus* sine authoritate Tutoris. *L.* 1. *Cod. qui pers. leg. Stand. Minor* sine Curatoris authoritate. *L.* 4. *C. de Auth. præst.* Minori etiam invito ad lites Curator dandus. *§.* 2. *Instit. de Curat.* & lata contra pupillum aut Minorem indefensum sententia est ipso jure invalida. *L.* 45. *§.* 54. *princ. ff. de re jud.* Agere tamen potest absque Curatore Minor in causis spiritualibus, beneficii, verb. gr. & matrimonii, iisque connexis, modo pubes sit. *cap. fin. hoc tit. in 6.* in causa momentaneæ possessionis. *L. fin. C. qui pers. leg. Stand.* alimentorum. *L.* 1. *Cod. de aliment. pupill. præst.* si juratus judicium susceperit, quia juramentum supplet defectum Curatoris.

3. *Filiusfam.* si velit litigare cum *Patre*, indiget venia Prætoris. *L.* 13. *ff. de in jus vocand.* non nisi in certis casibus *can.* 36. *caus.* 2. *qu.* 7. *cap.* 1. *de spons. L.* 4. *ff. h. t. L.* 9. *Cod. de pot. patr.* expressis ipsi concedenda. Si *cum extraneo* litigare cogitet filiusfam. *regulariter in causa propria* illi opus est consensu patris saltem generali, etsi major sit 25. annis. *cap. fin. V. hujusmodi hoc tit. in 6. L. fin. princ. Cod. de bon. quæ liberis.* Dixi *in causa propria* ob *cap.* 5. *§.* 1. *& fin. de Procurat. in 6.* Dixi etiam *regulariter in causa propria* propter. *L.* 4. *§.* 1. *ff. de*

ff. de Castrens. pecul. L. si longius. 18. §. 1. *ff. b. t. L.* 22. §. 5. *ff. solut. matr. L.* 27. *ff. b. t. c. fin. b. t. in* 6.

4. *Mulier* in causis criminalibus agere non permittitur, nisi suam suorumque injuriam prosequatur. *L.* 1. *&* 18. *ff. de accusat.* in civilibus invita personaliter, etiam ut Rea, trahi non potest in judicium, *cap.* 2. *b. t. in* 6.

5. Excommunicatus Excommunicatione majori potest quidem ut Reus *necessarius* stare in judicio, teneturque per Procuratorem (non per se ipsum) respondere, *cap.* 7. *b. tit.* ratio, ne ex malitia sua commodum ferat. Si velit ut actor stare in judicio, sive per se, sive per procuratorem, *regulariter* prohibetur; & si sit excommunicatus *vitandus*, vel a parte vel a judice *debet* repelli, ne incurratur Excommunicatio minor. *cap.* 2. *&* 12. *de except. cap.* 8. *de sentent. Excomm.* Si sit *non vitandus sed toleratus*, potest repelli; si non repellatur, valebunt acta judicii, *cap.* 1. *de except. in* 6. Dicta non procedunt de Acatholicis Germaniæ nostræ in praxi; imo & casus dantur, ubi agere permittitur excommunicato, verb. gr. dum est Actor necessarius. *Auth. qui semel Cod. quom. & quand. judex.* in causa Excommunicationis, *cap.* 1. *de rescript. in* 6. in causa matrimoniali, quia vertitur periculum animæ. Si periculum in mora est &c.

6. *Religiosus* sine licentia Superioris nec agere, neque ex contractu potest conveniri; tum quia non habet proprium velle & nolle, tum quia in his comparatur vel servo vel Filiofamil. Excipiuntur tamen casus, quales sunt: Si obtingat beneficium Ecclesiasticum: si studiorum vel negotiorum causa a monasterio absit: si agere velit, ut in Religione retineatur: sic & casu, *cap.* 11. *de Accusat.* in causa propriæ famæ, cujus rationem dat *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 186. *artic.* 7. *ad* 4. De Prælato Ecclesiastico dubitatur, utrum absque consensu Conventus vel Capituli de bonis Monasterii vel Ecclesiæ possit agere; sed dicendum est aff. collig. *ex cap.* 9. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap.* 9. *hoc titul. cap.* 21. *de rescript.* ratio, quia superior vel Prælatus liberam habet & a Capitulo independentem administrationem; ergo poterit agere juxta. *Lege fin. ff. quod cujusque*

Univ.

Univ. nom. Ceterum quæ de Superioribus Religiosis, Abbatissis, Rectoribus Ecclesiarum & Parochis in hoc genere specialia occurrunt, ex Constitutionibus Ordinum, privilegiis & receptis consuetudinibus est desumendum.

Quæst. 5. An quis invitus ad agendum, vel an saltem principales ad comparendum cogi possint? Resp. ad 1. Nemo invitus tenetur agere, sive in causis Civilibus, sive criminalibus. *L. unic. Cod. ut nem. inv. ag. v. accus. cog.* nisi qui jam semel actionem proposuit. *Aut qui semel. Cod. quom. & quand. jud.* qui alterum diffamavit *L. diffamari. 5. Cod. de ingen.* Creditores Studiosorum discessurorum ab Academiis. Tutores & Curatores. *L. 2. Cod. de arb. tut.* Procuratores. *L. 11. & 13. Cod. mandat.* Administratores civitatis. *L. 2. §. 7. ff. de administr. rer. ad civ. pert.* Hæres. *L. 1. C. de his, quib. ut indign.*

Resp. ad 2. Regulariter principales cogi nequeunt ad comparendnm personaliter; ratio datur in *c. 68. de reg. jur. in 6.* Si tamen causa sit criminalis; vel juramentum de calumnia aut pro veritate dicenda præstandum; vel necessitas juris præsentiam Actoris aut Rei exigat, cogi possunt. *c. 1. h. t. in 6.* Non possunt etiam principales ea, quæ ad factum, pertinent, per Advocatos, sed per se debent proponere. Ratio, quia ipsi rem melius habent perspectam. Excusat Simplicitas Principalis, consuetudo, speciale mandatum Advocato datum, conniventia Judicis & partis adversæ.

Quæst. 6. Qua causa & coram quo judice in judicium deduci possit? Resp. 1. Causas mere spirituales (de causis objectum quidem profanum habentibus, sed tamen ratione personæ Ecclesiasticis infra) cognoscere non potest Laicus judex. *cap. 2 hoc tit. c. 3. de ord. cogn. c. 5. & 7. qui fil. sint leg.* ratio, quia actus potestatis spiritualis, qualis est cognitio judicialis & authoritativa rerum spiritualium, v. gr. circa Fidem, Sacramenta, vota, est concessus a Christo Petro & ejus successoribus. *Matth. 16. ℣. 18. Joann. 21. ℣. 17.* non Principibus, & judicibus Laicis, ergo.

Resp. 2. Conclusio extendenda est, ut laici nec de *causis spiritualibus annexis.* v. g. decimalibus cognosce-

re

te possint: nec principaliter & per se *de jure Patronatus* per *c. 3. b. t.* quia hoc jus vel est juxta plures secundum se spirituale, vel saltem antecedenter spirituali annexum: neque ex eadem ratione de *jure sepulturæ*, dum agitatur quæstio juris; nec de *causis matrimonialibus*. Trid. *sess.* 24. *can.* 12. *de Sacram. matr.* quia ex quo contractus matrimonialis elevatus est ad rationem Sacramenti, res spiritualis censetur.

Resp. 3. Si causa dotis *incidat* in causam divortii, de quo principaliter agitur, ad judicem Ecclesiasticum spectabit de ea judicare. *c. 3. de donat. inter vir. & uxor.* ratio, quia principale trahit ad se minus principale. Si principaliter agatur, dum v.g. uxor constante matrimonio & viro ad inopiam vergente dotem petit restitui, ad judicem sæcularem; quia est causa profana.

Resp. 4. Actor licet Clericus sequitur forum Rei laici. *cap. 5. & 8. de form. comp.* & si causæ profanæ inter laicos tractentur, *regulariter & directe* spectat cognitio ad solum judicem Laicum. *c. 10. de form. comp.* excipitur, si persona miserabilis, v.g. vidua vi sit dejecta ex possessione. *c. 11. & 15. de form. comp.* quia spectat talium defensio saltem comulative ad Ecclesiam; vel si agatur de peccato. *c. 13. b. t.* vel si causa sit mixti fori; vel si juramentum contractui adjecti. *cap. fin. de for. comp. in* 6. vel si constet, quod judex laicus desit officio suo. *c. 10. b. t.*

Quæst. 7. *Quæ sit forma & quis effectus judicii?* Resp. ad 1. Forma judicii consistit in ordine judiciario & solemnitatibus a jure præscriptis, quas successive præsenti Libro explicabimus, & tribus partibus potissimum absolvuntur, scil. *litis contestatione*, *probatione*, *sententia*.

Resp. 2. Primo Judicium perpetuat actionem certo tantum tempore competentem. *L. un. Cod. ex delict. defunct.* 2. interrumpit præscriptionem *L. ultim. C. de præscript.* 39. *vel* 40. *annor.* 3. judicio cœpto neuter litigans potest adversario dissentiente a judicio recedere. *L. 5. Cod. de O. & A.* nisi velit in expensas condemnari. *§. 1. Inst. de Pœn. temere litig.* 4. Licet acta coram judice incompetente v. g. confessiones, depositiones testium &c. coram judice Laico contra Clericum producta,

fta, fidem non faciant coram judice competente *cap.* 4. *h. t.* faciunt tamen fidem plenam acta probatoria unius judicii coram judice competente in alio etiam judicio, agitato inter easdem personas, earumve hæredes ad eundem finem & non variato modo agendi. *c.* 11. *de testib.* sive judex sit ejusdem, sive diversi ordinis. *arg. c. fin. de except. in* 6. 5. Novationem actionis inducit judicium, ita ut res, quæ antecedenter debebatur ex contractu, nunc debeatur, quia ita judicatum est. *L. aliam. ff. de Novat.*

Quæst. 8. *Ex quibus causis judicium reddatur nullum?* Resp. 1. Ex defectu capacitatis vel competentiæ judicis. *cap.* 4. *h. t. cap.* 24. *de sent. & re judic. L.* 2. *& fin. C. si a non comp.* Acta tamen coram judice putatitio & communiter existimato tantum, qui revera judex legitimus non est, valent in utroque foro. *L. Barbarius* 3. *ff. de off. Prætor. can.* 1. *caus.* 3. *q.* 7. 2. ex defectu personarum litigantium, quæ personam standi in judicio non habent. 3. ex defectu solemnitatum & Ordinis judiciarii non observati; quamvis in curia Rom. juxta Card. de Luc. & in camera Imperiali juxta Gail. *L.* 1. *Obser.* 42. *a num.* 1. si de meritis causæ constet, nullitates ex defectu solius processus & solemnitatis provenientes non attendantur.

Quæst. 9. *Quomodo finiatur judicium?* Resp. *Vel* per *sententiam definitivam*; quia hac lata functus est judex officio suo; idque *totaliter*, si intra decennium appellatum non est, vel si est appellatum, finitur saltem instantia, & incipit tunc *secunda instantia*. Vel finitur judicium ante sententiam definitivam; quod fieri potest tripliciter, *mutua* scil. *voluntate partium; deinde absolutione judicii*, qua liberatur pars absoluta, ut in hac instantia respondere non teneatur, reservato tamen jure alteri parti, ut novo judicio cœpto cum Adversario suo possit contendere. Demum *lapsu temporis* juxta *L.* 13. *princ. Cod. h. t.* qui tamen modus finiendi lites non tantum in foro Civili ex usu recessit, sed & in jure Can. ejus contrarium est statutum *c.* 5. *de in integr. restit. c.* 14. *princ. v. judices, de privileg. c.* 20. *h. t.*

TITULUS II.

De Foro competenti.

QUæst. 1. *Quid intelligatur nomine fori, & quotuplex sit?* Resp. 1. Omissis aliis significationibus hic nomine fori venit vel locus discutiendis & terminandis litibus deputatus *cap. 10. de form. compet.* vel jurisdictio judicium exercentis, seu potestas publica de causa in judicium deducta cognoscendi, & pronuntiandi.

Resp. ad 2. Aliud est forum *competens*, in quo Reus conveniri potest & debet, vel ubi judex est *competens* & jurisdictionem habens in Reum: aliud est *incompetens*, ubi nec Reus conveniri potest, nec debet. Competens dividitur in Ecclesiasticum & *Sæculare:* Ecclesiasticum in *Externum & internum*. Internum in forum *Pœnitentiale* sive *Sacramentale* & in *non Sacramentale*. Item aliud forum est *contentiosum*, aliud *voluntarium:* hic de foro externo & contentioso sermo est.

Quæst. 2. Ex quibus principiis deducatur competentia fori? Resp. 1. Ex persona *Judicis* competit forum, quia est *Ordinarius*, vel *Compromissarius*, vel quia *prorogata est ejus jurisdictio*, vel quia *avocata est causa ad Superiorem*, quo casu, excluso inferiore, solus superior sit judex competens. De hac fori competentia dictum est in *Libr. 1. Decretal.* 2. Ex persona *Rei*, cujus forum Actor sequitur, datur fori competentia, ubi reus habet *domicilium*, vel *res*, quæ petitur, *sita est*, vel ubi *contraxit*, aut *deliquit*: vel quia *Clericus & Ecclesiasticus est*, vel quia aliunde *foro privilegiato* gaudet. 3. Ex qualitate *causæ*, quod *Ecclesiastica* vel *sæcularis*, *mixta*, *connexa*, *feudalis*, *&c.*

Quæst. 3. Quid sit domicilium & quotuplex? Resp. Domicilium in *genere* est locus habitationis: dividitur in Domicilium commune & in privatum. *Commune* omnibus civibus Romanis olim Roma erat, ut in prima instantia etiam ibi potuerint conveniri, hodie non item; in causis tamen Ecclesiasticis fideles omnes & Clerici in profanis sortiuntur forum in tribunali Pontificis, si ibi

existant, neque jus habeant domum revocandi, *can.* 17. & 18. *cauſ.* 9. *qu.* 3. *c. fin. h. t.* *Privatum* aliud eſt *naturale, domicilium originis* dictum, ſeu locus, in quo quis natus aut oriundus eſt; quod *domicilium* hodie vix ſervit, niſi de Jure Canonico ad ſuſceptionem Ordinum *c.* 3. *de temp. Ord. in* 6. Aliud eſt *Accidentale, Adſcititium, vel domicilium habitationis*, & eſt locus, in quo quis habitat, animo ibi commorandi, ſi quis propoſitum habeat ſtabiliter ibi commorandi, dicitur ſimpliciter *domicilium* vel *domicilium verum*; ſi vero tantum per tempus notabile, *quaſi domicilium* appellatur.

Q. 4. *Quomodo acquiratur domicilium?* Reſp. Ad *conſtituendum* domicilium ſimpliciter tale & ſortiendum ratione domicilii forum duo requiruntur, animus & factum, ſeu habitatio *actualiter cœpta* cum propoſito ſtabiliter manendi in tali loco. *L.* 20. *ff. ad municipal.* non vero inſuper, ut quis majorem bonorum ſuorum partem eo tranſtulerit; quia hoc requiſitum nullo jure probatur. Ad *quaſi-Domicilium* conſtituendum factum itidem & animus per notabilem v. g. anni partem in loco habitandi, requiritur *L.* 19. §. 2. *ff. de judic.* Poteſt quis in duobus vel pluribus locis ſimul habere domicilium ad eum effectum, ut utrobique ſubditus ſit & conveniri poſſit. *L.* 5. *C.* & *L.* 6. §. 2. *ff. ad municipal.*

Q. 5. *Quæ ſit vis domicilii in ordine ad conſtituendum forum?* Reſp. 1. Vis veri domicilii eſt, ut ratione illius ſortiatur quis forum quoad univerſam juriſdictionem, tam contentioſam quam voluntariam, tam in cauſa civili quam criminali, etſi crimen commiſſum & contractus celebratus ſit alibi, *c.* 17. *de for. comp.* ſive reus exiſtat in foro domicilii, ſive non *c.* 3. *de dol. & contum.* adeoque forum domicilii generale eſt, & concurrit cum aliis foris, imo iis potentius eſt, excepto foro feudi & rei ſitæ juxta multos, de quo inferius. *L.* 19. §. 4. *ff. de judic.* Excipitur etiam uxor, quæ non in proprio ſed in domicilio mariti convenienda. *L.* 22. §. 1. *ff. ad municip.* Hæres conventus ex perſona defuncti, cœpto jam cum defuncto judicio coram eodem judice cauſam debet continuare. *L.* 34. *ff. de Judic.* Ad forum domicilii ſpectat caſus *L.* 2. *C. de juriſd. om. jud.*

Reſp. 2. Vis quaſi domicilii eſt, ut talis non tantum acqui-

acquirat jus parochiæ; possitque dispensari in votis, justi gi matrimonio, habere sepulturam; nec tantum LL. & consuetudinibus illius loci teneatur; sed etiam tum de contractibus in tali loco celebratis vel commissis delictis, tum etiam de contractibus alibi celebratis aut delictis alibi commissis possit conveniri. *L. 2. C. ubi Senator. L. 3. C. ubi de crim. agi oport.* ratio quia cum fortiatur talis forum ibi pœnitentiale, cur non etiam externum? *Vagi* ubi inveniuntur, etiam ratione contractus alibi gesti aut delicti commissi forum sortiuntur. Ratio, quia vagi, id est, nullibi defacto domicilium habentes naturali æquitate suadente; judicem competentem habere debent, qui alius, quam judex loci, ubi reperiuntur, assignari non potest.

Quæst. 6. Quænam circa forum rei sitæ observanda?
Resp. 1. Per forum *rei sitæ* intelligitur locus, in quo res controversa existit; judex autem loci illius dicitur judex rei sitæ; apud quem judicem conveniri potest debitor vel possessor rei litigiosæ, sive alias subjectus sit, sive non *L. 1. & 3. C. ubi in rem actio. c. fin. h. t.* sive præsens in loco sit, sive absens *c. fin. §. fin. ut lite non contest. L. 2. C. ubi in rem.* Speciale quid est in possessore rei nomine alieno; & in emptore rei alienæ, per *L. 2. C. ubi in rem act. item per L. 49. ff. de judic.* & in Clerico; ut infra.

Resp. 2. Actione tantum reali Reus in loco rei sitæ conveniri potest, *nisi sit in rem scripta.* quia actio realis rem; non personam sequitur. *L. 25. ff. de O, & A.* contrarium fit in actione personali per *L. fin. §. fin. ff. de contrah. empt.* Conveniri autem potest sive res immobilis sit sive mobilis, notabili tamen tempore in loco permansura, ob generalitatem textuum *cap. fin. h. t. & L. fin. C. ubi in rem actio.* it. ob. *L. 33. ff. de jud.* Non solum in petitorio, sed etiam possessorio. *L. un. Cod. ubi de poss. L. un. ubi de hæred.* ratio, quia causæ possessionis tam recte confœderata est causa proprietatis, ut utraque coram eodem judice deceat ventilari; *cap. 1. de caus. prop. & poss.*

Resp. 3. Reus non necessario conveniri debet in loco rei sitæ, sed potest etiam conveniri in loco domicilii sui, ut adeoque forum rei sitæ & domicilii concurrant; vel

 quod

quod idem eſt, forum domicilii eſt ita generale, ut in eo non tantum actiones perſonales, ſed reales etiam poſſint proponi arg. *L. ult. C. ubi in rem. act. L. un. C. ubi de hæred.* ratio, quia bona ſunt acceſsoria perſonis, ergo recte petuntur a judice, cui ſubſunt perſonæ.

Quæſt. 7. Quid de foro contractus dicendum? Reſp. 1. Ratione contractus in loco, in quo is geſtus, regulariter ſortitur quis forum coram judice illius loci Ordinario, licet ibi domicilium non habeat. *cap. ultim. h. t. L. 19. & 20. ff. de judic.* Accipitur autem hic nomen contractus latiſſime. *arg.* LL. cit. nec tantum quoad obligationem principalem ex contractu ortam, ſed etiam quoad ſecundariam, v. g. damna, intereſse: Item etiam quoad *diſtractum* in loco contractus quis forum ſortitur, id eſt, quoad reſciſſionem contractus Reus conveniri poteſt in loco ejuſdem initi, juxta Vvieſtn. *h. t. n. 47.* ſi tamen & Reus in loco contractus inveniatur, & contractus ex utraque parte nondum perfectus ſit vel impletus, aut vitio aliquo intrinſeco v. g. uſuræ laboret. *L. 14. §. fin. C. de non num. pec.*

Reſp. 2. Limitatur regula communis, quod quis in loco contractus ſortiatur forum 1. Ita ut licet Reus conveniri poſſit in loco contractus ſecundum dicta, poſſit tamen etiam actor, ſi velit, eum convenire in loco domicilii. 2. ut, dum verb. gr. ex conventione partium requiritur ad ſubſtantiam contractus ſcriptura, non in loco contractus, ſed ſcripturæ vel inſtrumenti confecti, ſi alius hic ſit, Reus debeat conveniri *L. 17. Cod. de fid. inſtrum.* 3. ut in loco confirmationis contractus forum quis non ſortiatur; quia confirmatio in forma communi facta nihil innovat. 4. Si aliter inter contrahentes convenerit, vel pro impletione contractus aut ſolutioni *certus* locus ſit deſtinatus, in hoc & non in loco contractus forum ſortiuntur; habetur clare *Lege 19. §. final. ff. de judic.* licet Reus habeat privilegium nonniſi in certo loco reſpondendi. *cap. 17. hoc tit.* obſervetur præterea *L. un. Cod. ubi conveniatur, qui certo lo. da.* 5. Ut viatores & advenæ (quales non ſunt, qui officinam, tabernam, pergulam conſtituerunt) non teneantur regulariter reſpondere in loco, in quo contraxerunt, mox inde diſceſsuri, altera parte ſciente.

L. 19.

L. 19. *cit.* ubi & ratio hujus redditur. 6. Ut in contractu dotali nec locus contractus, nec locus confecti instrumenti attendatur, sed locus, ubi vir habet domicilium; & ut juxta jura ejusdem domicilii mariti, & non juxta jura loci contractus vel confecti instrumenti, uti alias fieri debet; decisio litis sit facienda. *L.* 65. *ff. de judic.* 7. Ut in loco contractus aliter invitus non conveniri possit, nisi ibi reperiatur. *cap.* 1. §. *contrahentes. hoc tit. in* 6. Dantur tamen hodie casus, in quibus absens ad locum contractus citari valet; v. g. ob administrationem in loco quopiam gestam ad reddendas rationes. *L.* 1. *Cod. ubi de rat. agi oport.* reliquos vide apud Engel *hoc tit. num.* 23. cum explicatione. *cap.* 1. *h. tit. in* 6.

Q. 8. *An & quomodo forum delicti sit competens?* Resp. 1. aff. Sic ut delinquens subjiciatur non quidem in foro pœnitentiali, sed externo tam Ecclesiastico quam sæculari, jurisdictioni illius judicis, etsi alias eidem non sit subjectus. *cap.* 13. *& fin. h. tit. cap.* 1. *de raptor. L.* 1. *& Auth. qua in provincia. C. ubi de crim.* ratio consistit in congruentia, ut scelera ibi, ubi commissa, plectantur, tum ad terrorem aliorum, & ad satisfactionem Reip. læsæ, tum ob faciliores probationes. Procedit de quovis delicto; item de personis privilegiatis sub certis limitationibus. Vid *L. fin. ff de Accusat. cap.* 14. *h. tit. L.* 1. *C. ubi Senatores.* Auth. *habita quidem C. ne filius pro patre.*

Resp. ad 2. Si delictum patratum sit in confinio duorum territoriorum, ut nesciatur, in quo eorum fuerit perpetratum, vel si in uno territorio sit inchoatum, in altero vero consummatum, vel in uno mandatum, in altero datum executioni, inter judices utriusque territorii locus est præventioni. Primum desumitur ex *Lege* 19. *ff. Commun. divid.* Secundum ex *L.* 1. *Cod. ubi de crim. agi oport.* Tertii ratio sumitur a paritate jaculantis in uno territorio, & in alio occisionem facientis (qui juxta *L.* 1. *citat.* apud utrumque judicem forum sortitur) & inter mandantem. DEINDE. Dum delinquens jam est egressus e territorio, in quo deliquit, neque citatione præventus citare ipsum regulariter & de jure amplius non potest Judex loci delicti;

 ratio

ratio est ob defectum jurisdictionis. Nec potest illum in territorio alieno persequi, nisi esset Prædo, grassator, latro. *Recess. Imp. Augustæ* 1559. quæ etiam facultas persequendi milites fugitivos Belli duci, uxorem marito, Religiosos Prælato conceditur. *Arg. L. 1. Cod. ubi quis de Curiali.* Quid in Praxi observandum tum judici, qui petit remissionem delinquentis ad locun delicti, tum a quo petit, vide apud Gail. *L. 1. Observ.* 56. & 57.

Quæst. 9. Quid dicendum de privilegio fori competente Ecclesiasticis? Resp. 1. Clericorum personæ exemptæ sunt a jurisdictione & foro sæculari. Trid. *Sess.* 25. *cap.* 20. *de reform. cap. 8. de jud. cap. 12. h. t. &c.* 2. Nomine Clericorum veniunt, quia materia est favorabilis, non tantum in majoribus constituti, ut patet, sed etiam in minoribus, sin hi unam de conditionibus a Trid. *sess.* 23. *cap. 6. de reform.* requisitis habeant; etiamsi quis post delictum commissum fuerit modo factus Clericus, *cap.* 2. *h. t. can.* 15. *Bullæ Cœnæ*, si tamen id non in fraudem fecerit; quia fraus nemini patrocinatur. *cap.* 15. *de rescript.* Imo etiam omnes utriusque sexus Regulares *c.* 5. 10. 33. *de sent. Excomm. cap.* 4. *de Cens. in* 6. *cap.* 3. *de Immun. Eccles. in* 6. 3. Clerici & Religiosi non tantum exempti sunt a foro sæculari jure positivo Ecclesiastico, ut omnes, sed etiam *aliquo modo* de jure divino, ut ait Trid *sess.* 25. *cap.* 20. *de reform. Ecclesiæ & personarum Ecclesiasticarum immunitatem DEI ordinatione & canonicis Sanctionibus constitutam esse.* Ly *aliquo modo* explicant alii cum Pichler. *h. num.* 18. quod *in thesi*, immediate tamen exempti sint Clerici a jurisdictione & foro laicali jure divino; alii, quod talis exemptio procedat a jure divino non immediate, sed originaliter & initiative. 4. Exemptio hæc Clericorum non habet tantum locum in causis criminalibus, *c.* 4. 8. 10. *de judic. c.* 12. *de for. compet.* sed etiam in Civilibus, tam *personalibus*, quam *realibus* de jure scripto. *c.* 12. *h. t. cap.* 4. *de Cens. in* 6. *Auth. statuimus. C. de Ep. & Cler. cap.* 42. *& seq. caus.* 11. *q.* 1. *c.* 12. *de for. comp.* Defendunt aliqui consuetudinem esse legitimam, qua Clerici super causis temporalibus actione reali in foro sæculari solent conveniri. 5. Clerici privilegio huic exemptionis nequidem possunt jurato renunciare.

stare. *cap.* 12. *h. t.* imo si quæstio fiat de statu Clericali, & quis semper fuerit solitus incedere ut Clericus, licet delictum commiserit, restituendus est judici Ecclesiastico; quia talis præsumitur, qualis invenitur. 6. sunt tamen aliqui casus, in quibus judex Laicus licite & valide contra Clericos procedit non in Civilibus tantum, quorum quosdam recenset Schmalzg. *h. t. n.* 80. sed etiam in Criminalibus, ex voluntate scil. Ecclesiæ; v. g. dum Clericus post actualem degradationem traditus est Curiæ sæculari. *c.* 4. *&* 10. *de judic.* dum dimisso habitu se immiscet enormitatibus, nec post trinam Episcopi monitionem se emendat. *cap.* 25. *&* 45. *de sent. Excomm. c. fin. de vita & honest. Cler.* dum Reus est assassinii. *cap.* 1. *de homicid. in* 6.

Quæst. 10. *An præter Clericos etiam alii gaudeant foro privilegiato?* Resp. aff. 1. Nobiles immediate subjecti Imperio conveniri debent tam in Civilibus quam Criminalibus coram Camera Imperiali vel Consilio Imperiali Aulico. *Recess. Imper. de anno* 1555. §. & de tali pace ex concessione tamen Imperatoris & Procerum possunt Principes & Nobiles immediati saltem in causis civilibus apud Judices inferiores, quos *Austregas* vocant, conveniri.

Resp. 2. Studiosi immatriculati & vere tales (non cessatores, & neglectis Lectionibus otio dediti) habent privilegium, ut coram alio quam Rectore Academiæ, vel, quod consuetudo immutavit, coram Episcopo Civitatis non conveniantur, sive sint causæ Civiles, sive Criminales. Probatur non tantum clare ex Auth. *Habita quidem. Cod. ne filius pro Patre.* Sed & in Universitate nostra Heidelbergensi ita semper est practicatum, ad quam insuper juxta recentia præjudicia alibi delinquentes sunt remissi.

Resp. 3. Milites, si in numerum militum præstito juramento rite inscripti sint, coram solo judice militum, Duce vel Colonello, vel per se aut per Auditorem reum examinante, adhibito in causis gravioribus Senatu militari, possunt conveniri. *L. 6. C. de jurisd. omn. jud.* sive civilis, sive criminalis actio intentetur; licet enim de utraque actione intentanda exceptiones ponantur tum in *l. fin. Cod. ubi quis de Curial. l. un. Cod. in quib. caus. mili-*

tant. tum in *L.* 7. *ff. de jud.* praxis tamen obtinet, ut de criminali causa militum Duces eorum cognoscant.

Resp. 4. Viduæ, pupilli, similesque personæ miserabiles, etiam ut Actrices gaudent privilegio fori; in primis de Jure Civ. in foro Civili per *L. un. C. quando Imperat.* Deinde Jure Canonico, ut etiam reos Laicos ad forum Ecclesiasticum trahere possint. *c.* 15. *h. t.* dum vel negligens est judex sæcularis in administranda justitia. *c.* 11. §. *fin. h. t.* vel ipsæ violenter oppressæ sunt aut spoliatæ. *c.* 15. *cit.*

Q. 11. *Ratione causarum quodnam sit forum competens?*
Resp. 1. Causæ *sacræ spirituales*, vel ita dictæ *mere Ecclesiasticæ*, quæ vel circa res intrinsece, vel causative sacras, vel ex fine supernaturales versantur, aut ad regimen Ecclesiasticum pertinent & officium spirituale, excluso judice Laico, a Solo Ecclesiastico cognosci possunt. *c.* 2. *de jud. c.* 10. *de constit. c.* 1. *&* 2. *de Reliq. & venerat. Sanct.* 2. Idem dicendum de causis *spirituali annexis*. *c.* 3. *de jud. c.* 3. *de Ord. cognit. c.* 5. *&* 7. *qui fil. sint leg.* Adeoque de causis matrimonialibus, de limitibus Parochiarum, jure Patronatus principaliter in judicium deducto, de quæstione *facti* super causa spirituali, involvente simul quæstionem *juris*, in dubio, utrum causæ spiritualis sit, nec ne, solus cognoscit judex Ecclesiasticus. Vide *Tit.* 1. *de jud. Q.* 6.

Resp. 2. Causæ *profanæ*, nihil scil. spiritualitatis, vel in vel extrinsece habentes, si agitantur inter Laicos, vel reus conventus est Laicus, solius judicis Laici cognitioni & jurisdictioni *per se* subsunt *c.* 10. *&* 11. *h. t.* ratio quia Prælati Ecclesiastici, ipseque S. Pontifex in causis temporalibus fidelium jurisdictionem per se & directe non habent, nisi temporali illorum dominio subjecti sint. Dixi *per se* propter *c.* 15. *h. t. supra h. t. Quæst.* 10. *Resp.* 4. *cit.* propter *c.* 8. *&* 16. *h. t.* propter *c.* 5. *h. t. & c.* 13. *de jud. c. fin. h. t. in* 6. *&c.*

Resp. 3. Causæ *mixti fori* tractandæ sunt ab eo judice, qui alterum, quocum habet cumulativam potestatem de hujusmodi causa cognoscendi, prævenit, quo casu perventus in causæ cognitionem se ingerere amplius non potest. *lib.* 7. *ff. de judic.* 2. Causæ mixti fori, quæ in utroque foro tam *Ecclesiastico*, quam *sæcu-*

lari

lari tractari possunt, sunt, quæ ex natura & objecto suo sunt quidem profanæ, sed tamen ob certam qualitatem spiritualem, vel ex lege aliqua aut consuetudine ad utrumque forum spectant. Tales causæ *Civiles* sunt, contractus juramento firmati quoad *executionem* contractus jurati: Testamenta Laicorum, quibus sunt inserta legata *ad pias causas*: causæ personarum miserabilium in casu oppressionis vel spoliationis &c. Causæ *Criminales* sunt utramque scil. Remp. offendentes, usura; blasphemia non hæreticalis a Christiano prolata: concubinatus: polygamia: adulterium, si ad divortium non agatur. Causa *hæresis* & *Simoniæ cognoscenda* est a solo judice Ecclesiastico. *cap.* 13. *de hæret. & cap.* 18. *§. prohibemus. eodem in* 6. & comm. AA. 3. Nec qui judicatus & per sententiam definitivam a judice præveniente est absolutus, potest regulariter a judice prævento iterum judicari. *cap.* 2. *de excep. in* 6. *cap.* 6. *& L.* 7. *§.* 2. *ff. de accusat.* Nec qui punitus est a judice præveniente pœna ordinaria, vel extraordinaria commensurata denuo puniendus est a prævento. *c.* 6. *de Accus. & L.* 4. *§. fin. ff. Naut. Caup.*

Resp. 4. Causæ *connexæ* vel ratione *personarum*, verbi gr. plurium cohæredum, sociorum, tutorum; vel *ratione rei*, de qua agitur, si nimirum circa eandem rem plures quæstiones vel *principaliter*, vel *incidenter* moveantur; ubi tamen notandum. *cap.* 3. *de Ord. cognit. cap. final. de jud.* vel connexæ ratione *actionis generalis &c.* dividi non debent, cum discrimine tamen inter jus vetus ob *L.* 10. *Cod. h. tit.* & hodiernam praxin, quasi Actor hujusmodi divisionem faciat & causas connexas apud diversos judices tractet, Reus opponere solum potest ante L. C. exceptionem *causæ connexæ non dividendæ*, hæc si omissa sit, valebit processus coram diverso judice agitatus. *Gail. L.* 1. *Observ.* 32. *num.* 13. Quis judex in causis connexis, dum plures interesse habent, adeundus sit, variant AA. Gail. ait, superiorem respectu omnium adeundum; Engel judicat, ibi terminandam litem, ubi vel contra unum ex correis præoccupata est, non faciendo discrimen inter judicem superiorem & æqualem: alii dist. quod, si judex, coram quo cœpta causa competens sit respectu omnium, coram

coram eodem sit continuanda; sin incompetens sit vel respectu unius partis vel causæ, adeundus sit omnium correorum superior. *l.* 5. *Cod. arb. tutel. l.* 2. *C. de Ord. jud.* Ord. Cam. *p.* 2. *tit.* 9. *Rec. deput.* 1500. §. 23.

Resp. 5. Causæ *feudales*, quæ versantur circa rem, cujus dominium utile est alicui benevole concessum sub obligatione fidelitatis & obsequii personalis, pro diversis casibus diversimode deciduntur. 1. Si lis oriatur *inter duos Vasallos ejusdem Domini*, v. gr. alter petit partem feudi, quam alter possidet, vel *aliam causam feudalem*, sive *ex lege feudi* tractat, Dominus judex erit. 1. *feud.* 18. 2. *feud.* 55. §. 2. *fin.* etiamsi Dominus sit Laicus, Vasallus autem Clericus. *c.* 6. & 7. *h. t.* 2. Si lis oriatur *inter Dominum & Vasallum*, & agatur super ipsa rei feudalis *propietate*, dum v. g. negat Vasallus rem esse feudalem, Judex Ordinarius judicabit; si autem agatur super jure aliquo accidentali v. g. negat Vasallus servitia Domino, vel agit contra Dominum de evictione feudi, *Pares Curiæ* judicabunt. Engel *h. tit. n.* 92. 3. Si lis oriatur inter Vasallum & extraneum, vel inter Dominum & extraneum, cognitio ad Ordinarium judicem Rei conventi pertinebit, 2. *feud.* 15.

Q. 12. *Quænam sint fori extraordinarii species?* Resp. 1. De foro *delegationis* dictum est ad *tit.* 29. *Libri* 1. *Decretal.* De foro *continentiæ causarum h. t. q.* 9. Resp. 4. De foro *reconventionis* dicetur ad *tit.* 4. *de mutuis petit.* Dicendum restat hic. 1. De foro *jactationis* seu *Diffamationis* ex *L. diffamari*. 5. *C. de ingen. manum* cujus Legis beneficio, qui in possessione ingenuitatis, *vel aliter in fama sua* læsus est, potest adire judicem *suum proprium*, & apud hunc petere, ut diffamanti assignet certum terminum, intra quem probet veritatem suæ diffamationis, & si in probatione defecerit, perpetuum ei silentium imponatur. Remedio huic locus etiam est contra Clericum diffamatorem Laici, quia diffamans re ipsa est actor, necessitatus sequi forum Rei; ubi tamen Judex Laicus Laici diffamati debet attendere, ne contra privilegium Clericale *propria authoritate* cogat Clericum ad comparendum in suo judicio, sed faciat illud mediante Judice Ecclesiastico.

Resp. 2. Affine est remedio. *L. diffamari* remedium.

L. si

L. si contendat 28. *ff. de fidejussor.* Est quidem specialiter conceptum de fidejussore, cui *beneficium divisionis* competit, ex generali tamen æquitate ad alios etiam casus extenditur: vi hujus is, qui in quacunque causa litem sibi ab alio movendam timet, proprium suum judicem adire, ab eoque, implorando officium ejus nobile, potest petere, ut adversarius citetur, licet forte non subjectus, ac ipso præsente declaretur, se debitorem illius non esse, vel exceptione saltem legitima muniri; ac propterea illi super ea causa perpetuum imponatur silentium.

Resp. 3. Ad forum extraordinarium reduci potest forum *Præventionis*, quando is, qui plures habet judices competentes, ab uno citatur, & sic prævenitur, cæterique judices a cognitione illius causæ excluduntur. Ratio datur. *L.* 30. *ff. de judic.* Neque actor post citationem reo intimatam, factamque comparitionem variare, reumque coram alio judice, licet cæteroquin competente, convenire potest; quod si fieret, per *exceptionem Præventionis* a Reo oppositam judicem hunc secundum declinare posset, *arg. l.* cit. Inducitur pariter per citationem unius præventio respectu omnium correorum. Ratio, quia id exigit continentia causarum, quæ dividenda non est.

Resp. 4. Ultimus modus sortiendi forum est *Prorogatio*, quæ describitur, quod sit extensio jurisdictionis ad personas, causam, tempus, vel locum, in quas, quando, & ubi alias non competit, consensu libero earundem personarum facta. *cap.* 40. *de off. & pot. judic. deleg. L.* 18. *ff. de Jurisd. L.* 1. *Cod. de Jurisd. omn. jud.* Est adhuc hodie in usu, teste Brunnem. in *L.* 18. *ff. de jurisd.* 2. Non tamen omnes causæ prorogari possunt; sic prohibetur prorogatio in causa spirituali, feudali, Criminali, appellationis, delegata, specialiter reservata Principi, in causa, quam superior ab inferiori ad se avocavit. 3. Nec possunt omnes prorogare jurisdictione judicis non sui; specialiter prohibentur Pupilli sine Tutore. Minores sine Curatore, Procuratores speciali mandato, aut sine clausula *cum libera* destituti, Studiosi saltem de consuetudine, Clerici & Religiosi neque cum consensu Episcopi, neque intervenien-

te

te juramento prorogare in se possunt jurisdictionem judicis sæcularis, quæcunque demum causa sit. *cap.* 12. *h. t. ubi & ratio additur.* Quin imo ne quidem possunt Clerici jurisdictionem alieni judicis Ecclesiastici, nisi consentiente proprio Ordinario in se prorogare. *c.* 18. *h. t.* Nec Religiosi exempti possunt se Episcopo subjicere in pertinentibus ad jurisdictionem contentiosam. DD. communiter; æquitate tamen spectata in iis, quæ spectant ad jurisdictionem voluntariam consentiente Prælato suo, ut adeoque & petere possint absolutionem a Censuris, & dispensationem in votis. Ratio, quia exemptionis privilegium directe in favorem concessum in odium detorqueri non debet. Hæc tamen procedunt solum, dum Papa ejusve legatus jurisdictionem in Exemptos habens facile adiri non potest; nec facultatem absolvendi immediatus aut mediatus haberet.

TITULUS III.

De oblatione Libelli.

§. 1. De Libello.

QUæst. 1. *Quid sit & quotuplex libellus?* Resp. Est scriptura brevis claram Actoris intentionem continens & causam petendi. Dividitur dupliciter, 1. in *simplicem* seu *summarium*, in quo factum breviter, perspicue, & continua quadam orationis serie narratur: & in *Articulatum seu Positionalem*, ubi per articulos factum comprehenditur. Rejectus est hic per *nov. R. I. Anno* 1654. *§. post hæc.* 2. in *Civilem seu Conventionalem*, qui pro objecto habet causam Civilem, & in *Criminalem* vel *Querimonialem*.

Q. 2. *Quibus partibus construatur libellus, & quid in singulis observandum?* Resp. ad 1. Tribus, narratione facti, medio concludendi, ipsa conclusione.

Resp. ad 2. Primo. Narratio facti ita construitur, ut expresso nomine judicis (hodie non proprio, sed officii tantum) item nomine Actoris, & Rei, ipsum factum cum necessariis circumstantiis subnectatur; item quid quale aut quantum petatur. In criminali libello

appo-

apponi praeterea debet delicti locus, annus, mensis; alias ipso jure nullus erit. *L. 3. ff. de accus.* Dies, nisi a Reo petatur, tutius omittitur. Nomen Actionis ut exprimatur necesse non est. *c. 6. de jud. L. 69. ff. de fidejuss. L. 3. C. ad S. C. Maced. L. 6. de reb. cred.*

Resp. ad 2. Secundo. Medium concludendi, seu causa petendi, & jus, ex quo agitur, exprimi debet in libello, ut constet Reo, num cedere vel litigare expediat, & siquidem est *actio realis*, causa tantum proxima sive *dominium* rei, aut aliud jus reale exprimitur *regulariter*; Si autem *personalis*, causam remotam ponere sufficit, id est contractum, verb. gr. *peto centum a Titio, quos mihi debet ex mutuo, deposito &c. cap. fin. hoc tit.*

Resp. ad 2. Tertio. Conclusio sive petitio Actoris in *causa Civili* (in Criminali enim lex ipsa concludit) est accurate formanda, quid scil. & quantum petat Actor; de hac enim verificatur illud, quod sententia debeat esse conformis libello. Conclusioni libelli Civilis adjici solet clausula *salutaris* dicta, similibus fere verbis concepta: *Super his omnibus peto mihi jus & justitiam administrari, omni meliori modo & forma, qua de jure, statuto, vel consuetudine fieri potest*. Hujus effectus est, ut Actor censeatur omne jus suum in judicium deduxisse. Alii apponunt etiam hanc clausulam: *Salvo jure addendi, minuendi, corrigendi, &c.* quae ultra jus commune nihil operatur.

Q. 3. Quaenam sint proprietates libelli & quae vitia? Resp. 1. Debet in scriptis offerri. *c. 1. h. t. 2.* debet esse *brevis*, hinc superflua rejicienda. *L. fin. §. 1. C. de appel. 3. clarus & perspicuus esse debet*. 4. debet esse *ordinatus*, constare scil. partibus supra recensitis.

Resp. 2. Vitiosus libellus, id est, qui ob defectum *accidentalem* possit, non debeat rejici, dicitur. 1. si sit *obscurus*, nam libellus, in quo non apparet, quid petatur, rejici potest. *L. 7. §. 4. ff. de injur.* Obscurus tamen non est, adeoque nec vitiosus, si plures in eodem actiones cumulentur. *Lege 11. ff. de jurisd.* modo nihil obstet cumulationi, uti obstaret, siquis actiones contrarias, vel quae ex una eademque causa descendunt, & ad finem eundem tendunt, vellet cumu-

mulare &c. 2. Vitiosus libellus est, si sit *incertus*, cum enim sententia certa esse debeat, quantum fieri potest; etiam libellum certum esse oportet. 3. Si sit *generalis*; ita ut *Accusatorius* ipso jure sit nullus. *L. 3. ff. de accusat. civilis* parte solum excipiente rejiciendus. Konig *h. num.* 57. Casus, in quibus libellus generalis locum habet in judicio, sunt, dum petuntur fructus, expensæ; interesse; in tutelæ vel negotiorum actione, in hæreditatis petitione. *V.* Gail. *L. 1. Observ. 63. num. 2.* 4. Si sit *alternativus*, qui ob incertitudinem non admittitur; *regulariter* loquendo; admittitur enim in actione hypothecaria, verb. gr. si dicat actor, *peto illum condemnari ad traditionem rei obligatæ, vel ad solvendum debitum*; in materia emptionis; quando agitur ex *L. 2. C. de rescind. vendit.* Vel dum incertitudo provenit ex facto Adversarii. Gail. *L. 1. Obs. 62. num.* 4. vel dum res per moram debitoris est deterior facta; aut quando res petitur restitui; si extet; vel æstimatio ejus; si sit consumpta.

Resp. 3. Libellus *omnino ineptus*, in quo omissa ea; quæ necessario exprimenda, & quibus non expressis jus agendi non potest concludi; est nullus; etsi pars adversa non excipiat; nec potest ex eo judex sententiam pronuntiare; *cap. 15. de judic.* Vide Gail. *L. 1. Observ. 67. num. 1.*

Q. 4. An libellus inepte concinnatus permittatur emendari: id est; *addi vel demi aliquid, salva libelli substantia, ita ut nec res petita, nec causa petendi mutetur?* Item *an mutari, sive variari permittatur quoad substantiam, ut nova in libello causa agendi proponatur; alia res prorsus diversa petatur?* Resp. ad 1. aff. Emendari libellus potest; etiam post litem contestatam usque ad sententiam definitivam; *L. 21. §. 1. ff. qui testam. fac.* *L. 4. §. fin. ff. de Noxal. Act.* Si ergo erravit Actor in nomine rei petitæ; in loco vel tempore obligationis contractæ; si omisit petere accessoria &c. licitum est errorem corrigere; eo quod nec actio, nec causa agendi mutetur.

Resp. ad 2. Mutare libellum licet ante litem contestatam. *L. 3. Cod. de edend.* quia judicium proprie ante L. C. cœptum non est: modo Reo novæ concedantur indu-

induciæ, & expensæ, si quas fecit, compensentur. Glossa & DD. in *cit. L.* 3. non tamen licet mutare libellum post L. C. nisi Actor velit novo libello uti & nova instantia, recedendo a priori cum refusione expensarum juxta *c.* 15. *de judic.* Ratio quia per litis contestationem partes obligantur instantiæ, ut ab ea ob quasi contractum recedere non possint. *L.* 25. *ff. de R.V. L.* 52. *princ. ff. de jud. L.* 4. *C. de jurisd. omn. jud.*

Quæst. 5. *Quinam sint effectus oblati libelli?* Resp. *seqq.* 1. ferenda est sententia secundum petitionem in libello formatam, *cap.* 2. *de ord. cognit. cap.* 24. *§. fin. de Accusat.* 2. Actor post libellum per judicem reo porrectum tenetur litem prosequi. *Auth. qui semel. Cod. quom. & quand. jud.* modo tamen rei intersit, aut Actor expensas reo paratus sit refundere. *Reiffenst. h. n.* 40. 3. Oblatio libelli rem facit litigiosam a die intimatæ reo citationis. *Clem.* 2. *ut lite pend.* 4. Secuta citatione interrumpitur præscriptio. *L.* 3. *Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *Annor. &c.*

§. 2. de Citatione.

QUæst. 1. *Cur hic agatur de citatione, & quid sit?* Resp. *ad* 1. Cum non extet specialis rubrica de citatione in Jure Can. uti tam in ff. quam Cod. extat Tit. *de in jus vocando*; necessitas tamen sit de ea tractandi, priusquam ad alios actus judiciales procedatur, hic magis congrue de ea tractatur, utpote quæ sequi solet oblationem libelli, & hoc oblato per actorem Judici Reus citari.

Resp. ad 2. Citatio est legitima alicujus in jus vocatio juris experiundi gratia. *L.* 1. *ff. de in jus vocand.* vel aliquanto explicatius: est actus judicialis, judicii præparatorius, quo is, quem in judicio sisti opus est, judicis mandato vocatur in jus seu judicium, juris experiundi gratia Pirh. *de for. comp. n.* 212.

Quæst. 2. *Quotuplex sit citatio?* Resp. Alia est, quæ *fit a jure*, cujus exemplum est in *cap.* 1. *de elect. in* 6. alia *quæ fit ab homine*, scil. judice. Hæc vel est *Realis*, dum persona in judicium vocanda authoritate judicis a ministris justitiæ apprehenditur vel capitur. *L.* 8. *C. quom.*

C. quom. & quand. vel est *Verbalis*, quando Judex Apparitorem, Nuntium aut Pedellum ad reum mittit, eique oretenus vel in scriptis facit significari, ut ad certum diem compareat in judicio. Verbalis iterum duplex est, scil. *Privatam* quæ fit vel *in faciem* Rei, vel ejus Procuratoris vel in absentia Rei ad ejus *domum*; & *Publica*, quæ publice per Proclama, *vel* vocem Præconis, vel per campanam, vel per *Edictum* in publicis locis affixum fieri solet; sin hoc ultimo modo fiat, dicitur *Edictalis*. Demum alia est Citatio *simplex* quæ citatum non comparentem non reddit prius contumacem, quam 3. vicibus sit repetita. *L.* 9. *Cod. quom. & quand. jud.* interposito tamen inter singulas competente spatio, scil. *de jure* 10. dierum. *Alia peremptoria*, quæ semel tantum fit, & contumacem tamen reddit vocatum in jus, si præfinita die non compareat. Tantum autem temporis hæc contineat, quantum 3. simplices simul: item verbum *peremptorie* in ea expressum esse debeat. *L.* 72. *ff. de jud.*

Quæst. 3. *Citatio an necessaria?* Resp. aff. ita quidem, ut *quoad absentem* sit simpliciter necessitatis quoad valorem judicii. *cap.* 10. *de Constit. cap.* 2. *de sent. & re jud.* ratio, quia videtur esse juris naturalis, cum spectet ad necessariam sui defensionem, qua contingit ordinarie, ut vel culpa, vel pœna saltem possit minui. Nec *reus* tantum citandus, sed etiam alii, quorum primario interest, arg. *L.* 39. *ff. de adopt. L.* 47. *ff. de re jud.* Dantur tamen plures exceptiones, quæ vel in non necessitate, vel impossibilitate defensionis fundantur: v. g. dum crimen vel non jus partis est notorium. *c.* 5. *de appell.* vel dum quis dolose latitat, vel se occultat: aut periculum est in mora: item in causa hæresis. *cap. fin. de hæret. in* 6. vel dum causæ cognitio non requiritur. *L.* 9. §. 1. *ff. de off. Procons.*

Quæst. 4. *Quid observandum in citatione reali, edictali, verbali?* Resp. ad 1. Citatio *realis* nonnisi a judicibus Ordinariis fieri potest, non a Delegatis regulariter, qui tantum in quibusdam casibus possunt citare personaliter de Jure Can. *cap.* 1. *de jud. in* 6. Deinde adhibetur in causis criminalibus, non tamen indistincte, Engel *h. n.* 14. ex notabili textu *L.* 1. *ff. de custod. &*
exhi-

exhibit. reor. Demum rarissime in Civilibus locum habet. Vide *L.10.§.16.ff. quia in fraud. credit.*

Resp. ad 2. Citatio *Edictalis* etiam non permittitur Delegatis inferiorum, sed solis judicibus ordinariis. *Auth. qui semel.C.quom. & quand.* Habet tantum locum, *si quis citari alias non potest.* v. g. si locus, ubi citandus moratur, non sit tutus; si extra territorium citantis; si remotus aut varius; si contradictor incertus &c. Fieri debet, antequam decernatur, summaria inquisitio, Legi item per Nuntium, & post lecturam in locis consuetis, pluribus, non uno tantum affigi: affixa relinquenda est spatio ex arbitrio judicis determinando.

Resp. ad 3. Citatio *Verbalis*, dum fit in scriptis, continere debet nomen & cognomen judicis citantis, ut scil. reus cognoscat, quis & qualis sit judex; cum mandato judicis fieri tantum possit citatio, sive deinde is sit Ordinarius, sive delegatus. Nomen & cognomen rei, sive ipsius citandi. *cap. 36. de rescript.* nomen & cognomen Actoris, quia ad hujus instantiam fit citatio: locum judicii. *c. fin. de rescript.* causam saltem in genere, ob quam quis citatur. *Clement. 2. ut lite non contest.* Certum terminum, ne sit citatio vaga; congruum & competentem, ne impossibilis fiat comparitio: diem etiam certum juxta stylum omnium Curiarum, ut sciatur, an dies sit juridica, nec ne, non tamen horam.

Q. 5. Quomodo citatio mandanda executioni? Resp. 1. Juxta dicta superius, *Realis* subditi etiam proprii extra territorium sine licentia Domini territorialis fieri non potest, ob defectum jurisdictionis. *Verbalis* autem respectu sibi subjecti juxta C. de Luc. fieri potest, quia non est actus jurisdictionis, sed mera executio. Suadetur tamen, ut ad vitandas tricas judex loci per *literas subsidiales* requiratur, ad faciendam vel per suos Ministros vel Nuntium ab alieno judice missum citationem. Si nec hic modus procedat, veniendum est ad *edictum* in locis finitimis affixum.

Resp. 2. Ex stylo Cameræ fit citatio per Nuntios juratos, quibus credi debet: quovis die, modo non de nocte: facienda est autem in *faciem* rei; unde hic diligenter inquirendus: Si nec is, nec ejus Procurator re-

pertus, domesticis & in horum defectu vicinis relicto suæ commissionis exemplo, denuntiatio debet exponi. *c.3. de dolo*. Si nec hoc fieri possit, vel non expediat, affigatur ad domum habitationis, coram duobus aut tribus testibus. arg. *L.5.§.2.ff. quod vi aut clam.* Demum executionem facta incumbit Nuntio facere relationem in acta referendam, quæ relatio pars est processus substantialis, ut sine illa neque hic, neque sententia valeat. *Gail. L.1. obser.54. n.7.*

Resp.3. Si plures sunt principaliter interessati, citandi sunt omnes v.g. ejusdem hæreditatis plures possessores. Ratio, quia omnes unam personam repræsentant. Quandoque tamen una persona pro alia citari potest, v.g. maritus in causa uxoris &c.

Quæst.5. Quinam sint effectus citationis validæ? Resp. 1. inducit præventionem, ut dictum. 2. perpetuat jurisdictionem judicis delegati, ut morte delegantis non expiret. *cap.20. de off. deleg.* 3. Inducit litis pendentiam juxta dicenda infra *ad tit.16. & Clem.2. ut lit. pend.* 4. facit rem litigiosam, ut prohibita sit ejus alienatio regulariter. *Auth. litigiosa C. de litigios.* 5. interrumpit præscriptionem. *L.3. Cod. de præscipt. 30. vel 40. annor.* 6. citatum adstringit ad comparendum; nisi justa exceptionem se tueatur, ut adeo ad instantiam partis possit in eum tanquam contumacem procedi. *cap. 2. de dol. & contum. &c.*

TITULUS IV.

De mutuis petitionibus.

QUæst. 1. *Quid hic intelligatur per mutuas petiones?* Resp. Nihil aliud, nisi conventio coram Judice ex parte Actoris, & reconventio ex parte Rei; dum scil. hic viso Actoris libello, quo quid a se petit, vicissim oblato libello petit aliquid ab Actore, ita ut interveniat petitiones duæ reciprocæ, quas mutuas vocant AA.

Quæst. 2. Quid juris sit circa reconventionem? Resp. 1. Approbata est reconventio. *cap.1. & 2. h. t. L.14. juncta Auth.* Et *consequenter. Cod. de sent. & interloc.* Ut

quis

quis patiatur se reconveniri coram *eodem* judice, sive Ordinario, sive delegato, licet non sit proprius, coram quo convenit Adversarium: Modo delegatus sit constitutus ad instantiam Actoris; si enim ad instantiam utriusque, imputet sibi Reus, quod in rescripto causam reconventionis exprimi non curaverit.

Resp. 2. Reconvenire potest Actorem omnis conventus, modo facultatem agendi habeat. Ratio, quia reconvenire est agere, ergo. Agendi autem facultate destituuntur Excommunicati, proscripti vel Banniti. *c.* 12. *de except.*

Quæst. 3. *Quinam reconveniri possint; & in specie num Actor Clericus coram judice sæculari?* Resp. ad 1. Regulariter adversus quemlibet Actorem reconventio a Reo potest institui. *L.* 14. *Cod. cit.* Nisi tamen Actor fuerit agens alterius nomine Procurator, nequit enim hic de proprio debito reconveniri; uti nec Tutor vel Curator, dum agunt nomine pupilli aut Minoris.

Resp. ad 2. Clericus *de jure scripto* probabilius non potest reconveniri a Laico, reconventione non per modum exceptionis, sed actionis proposita. Ratio, quia reconventio est secunda conventio; atqui conveniri non potest Clericus coram judice sæculari, ergo nec reconveniri. Deinde cessat in Clerico ratio reconventionis expressa in *L.* 14. *C. de sent. & interloc.* Ergo. Dixi de *jure scripto*, nam vi consuetudinis & receptæ praxeos in tribunalibus Clericus potest reconveniri. Haunold, Wiestner, Schmalzg. & AA. comm. qui tamen triplicem addunt limitationem 1. ut causa non sit spiritualis, vel criminalis. 2. ut reus non procuraverit fraude vel dolo se conveniri coram judice Laico. 3. ut executio sententiæ a judice Laico latæ judici Ecclesiastico relinquatur.

Q. 4. *In quibus causis locum habeat mutua petitio, seu reconventio?* Resp. 1. In omnibus specialiter non exceptis. Comm. ex *L.* 1. *§. ultim. ff. de extraord. cognit.* Sive utraque causa sit ejusdem, sive diversi generis; sive utraque actio realis sit, sive conveniar ego reali, velimque reconvenire personali. Ratio, quia jura generaliter loquuntur.

Resp. 2. Locum non habet reconventio in causis execu-

cutivis, seu habentibus paratam executionem, quia in his cessat ratio & finis: nec in causa depositi vel compensationis. *c. 2. de deposit. L. 11. C. depositi*. Nec in causa summaria, si reconveniens velit processum *Ordinarium* instituere. Intelligenda hæc quoad effectum simultanei processus. 2. Non in causa appellationis; quia judex appellationis unice ad hoc eligitur, ut judicet super sententia judicis in prima instantia, eam vel reformando vel approbando. 3. Non in causa spolii, quia spoliatus ante omnia restituendus; nisi reconventio fiat super spolio in re diversa. 4. Non in causis a jurisdictione judicis, coram quo facta est conventio, exemptis, qualis causa est spiritualis respectu Laici, feudalis respectu eorum, qui non sunt domini vel Pares Curiæ &c. 5. Non permittitur Actori reconvento reconvenire iterum reum; ne fiat nimia petitionum coacervatio. 6. Non in causis criminalibus criminaliter intentatis, si accusatus reaccusare velit criminaliter. *L. 19. C. de his, qui accus. L. 5. ff. de publ. jud.* quod ipsum tamen varie limitatur.

Q. 5. Quinam sint effectus reconventionis; Resp. *Primus* est prorogare jurisdictionem judicis, ut Actor per reconventionem reconventus ita subjiciatur judici, coram quo causam agit, ut in causa reconventionis eum, licet alias non competentem, nequeat recusare. *L. 14. C. de sent. & interloc.* Effectus *secundus* est, facere processum simultaneum, ut nimirum causa utraque simul ventilanda, & una sententia sit terminanda. Modus hic procedendi describitur a Schmalzgr. *h. num.* 12. Ut utrumque hunc effectum operetur reconventio, necesse est, eam proponi ipso litis exordio. *c. 1. h. t. Clem. 2. ℣. verum de V. S.* aut saltem immediate post litem contestatam. Barb. in *L. 29. ff. de judic.* Nam post unum aut plures actus a litis contestatione, durante litis tempore, proposita effectuum prorogationis solum habet. *Arg. c. 3. ℣. reus de rescript. in 6.*

TITULUS V.

De litis Contestatione.

QUæst. 1. *Quid sit litis contestatio?* Resp. 1. Litis contestatio, quæ est principium ac basis judicii, cum citatio sit potius principium actionis instituendæ, definitur, quod sit petitio Actoris in jure facta, & congrua responsio Rei secuta animo litigandi. *c. un. h. t. & c. 54. ℣. licet de Elect.*

Q. 2. Quomodo fiat litis contestatio? Resp. 1. Ex parte *actoris*, dum is vel per se ipsum vel ad interrogationem judicis in judicio repetit narrata & petita libelli sui, affirmandoque vera esse & a se petita, & fieri debere, eaque ut fiant, deposcit, vel etiam simpliciter dicit, *repeto narrata & petita libelli mei;* quæ est contestatio litis *affirmativa*. Ex parte *rei* autem, dum is vicissim respondet v. g. *nego narrata, prout narrantur*, vera esse; vel *dico petita fieri non debere*; quæ est contestatio litis, *negativa*. Animus item litigandi ex utraque parte adesse debet, qui, si reus quidem respondeat, dicat tamen, se id tantum informationis gratia facere, de jure non censetur adesse. *Pich. h. n. 2.*

Resp. 2. Litis contestatio fit etiam 1. verbis *dubitativis*, v. g. dum reus dicit, *non credo narrata esse vera*. Non tamen si diceret; *non teneor respondere*. 2. *Verbis affirmativis*, potissimum dum rei confessio fit mixta aliqua contradictione verb. gr. dum dicit, *fateor acceptum mutuum, sed nego terminum ad solvendum elapsum*.

Resp. 3. Nec per exceptiones peremptorias, ut clare habetur. *c. 2. h. t. in 6.* Nec per fori declinatorias. *L. 28. §. 3. ff. de condit. indeb.* Nec per alias dilatorias *regulariter* inducitur litis contestatio. Ratio, quia *peremptoriæ* destruunt judicium, *declinatoriæ* declinant, *dilatoriæ* differunt.

Resp. 4. Nec per positiones & responsiones ad illas fit litis contestatio. Ratio, quia positiones sunt narrationes quædam breves, seu assertiones facti alicujus ad causam controversam pertinentes, ad veritatem elicien-

clendam conceptæ ab Actore, super quibus is petit sibi responderi ab adversario; atqui hæ in causa principali fiunt modo post litem cont. ergo.

Q. 3. *An contestatio litis sit de substantia processus?* Resp. aff. ita ut *regulariter* loquendo totus processus irritus sit, ubi contestatio litis etiam *solemnis & formalis*, quæ fit certis verbis & juxta stylum Curiæ, est omissa. *c. un. h. t. L. un.* junct. *Auth. offeratur. C. eod.* in *summario* semper sufficit simplex litis contestatio, qua voluntas litigantium quocunque *modo* declaratur. Clem. 2. de V. S.

Q. 4. *In quibus aliis causis & casibus non sit opus litis contestatione scil. solemni?* Resp. 1. In genere. In omnibus causis, in quibus non requiritur libellus. Gail. *Lib.* 1. *Obs.* 76. *n.* 4. 2. In Specie. In causis appellationis. *c.* 58. *de appell.* contrarium observatur in Camera. Ord. Cam. *p.* 3. *tit.* 32. §. 4. 3. In causis *coram Papa* aliove supremo Principe popositis. Ratio, quia authoritas Principis defectum juris positivi supplet. Gail. *L.* 1. *obs.* 75. *n.* 11. 4. In quibusdam causis spiritualibus. 5. Denique nulla omnino opus est litis contestatione in causis notoriis; quia in his ordo juris non est servandus. *c.* 21. *de jurejur.*

Q. 5. *Per quos fieri possit litis contestatio?* Resp. Non tantum per partes Principales, sed etiam per earumdem Procuratores; item Tutores, Curatores, Syndicos. *L.* 4. *§. patroni. Cod. de jud.* Item per responsionem Advocati animo litigandi factam. *c.* 62. *de appellat.* Pichl. *h. t. n.* 7. Nec necesse est, Actorem & Reum simul esse eodem tempore coram judice præsentes, sed post petitionem Actoris ex intervallo sequi responsionem Rei. *L.* 2. *§.* 2. *ff. de O. & A.*

Quæst. 6. *Quinam sint effectus Litis contestationis?* Resp. 1. Invalida nihil operatur. *Auth. offeratur. Cod. h. tit.* 2. Valida effectus varios habet; v. g. quod per eam in judicio quasi contrahatur. *L.* 3. *§.* 11. *ff. de pecul.* 2. Quod per eam perpetuentur actiones temporales, & pœnales incipiant transire ad hæredes & contra hæredes. *§.* 1. *Instit.* de *perp. & temp. act.* 3. Quod interrumpat præscriptionem, etiam longi temporis. *L.* 25. *C. de R. V.* 4. Constituat possessorem quoad perceptionem

nem fructuum in mala fide. *L.* 22. *C. de R.V.* Quod Procurator fiat Dominus litis, libellique mutatio impediatur. Vide Engel. Schmalzg. Pichl. Vall.

TITULUS VI.

Ut Lite non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad Sententiam definitivam.

QUæst. 1. *Quid præsens rubrica contineat, quæque sit ejus ratio?* Resp. ad 1. Continet regulam generalem, qua vetatur lite nondum contestata in judicio ordinario procedi vel ad testium receptionem, vel ad Sententiam *definitivam*, id est, super causa & negotio principali ferendam; ad interlocutoriam enim, quæ super quæstionibus incidentibus vel emergentibus inter principium & finem causæ fertur, potest procedi. *c.* 19. *de judic.* Pich. *h. t. n.* 1.

Resp. ad 2. Ratio Rubricæ est, quia ante litis contestationem causa nondum consetur in judicium deducta. *c. un. de lit. contest.* Testes autem in judicio tantum, & ad judicem informandum audiri debent; ergo.

Quæst. 2. *Quinam casus expressi sint in jure, in quibus lite non contestata testes non sint recipiendi, nec procedendum ad Sententiam definitivam?* Resp. seqq. *Primus* expressus est in *c.* 1. *h. t.* ubi, quod si agatur de crimine adulterii civiliter, ad separationem tori vel restitutionem dotis, etiamsi reus sit contumax, non possit procedi ad receptionem testium, vel sententiam definitivam, sed tantum ad rei contumacis excommunicationem. Ratio, quia causa hæc est odiosa, in eaque contra, ac in causis matrimonialibus fieri amat, observandus processus ordinarius. *Secundus* expressus est in *c.* 2. *h. t.* ubi, quod etiam in causa restitutionis, in casu *cap. cit.* contra contumacem proferri Sententia non possit, si non præcessit litis contestatio. *Tertius* in *c.* 3. *h. tit.* ubi, quod si *reus* se contumaciter absentet, & causa sit talis, in qua missio in possessionem rei petitæ fieri non potest, non ad sententiam, sed ad censuram tan-

tum Ecclesiasticam possit procedi. *Quartus* est in *c. 4. h. t.* ubi, si in causa matrimoniali testes sint recepti ante litis contestationem, vel post interpositam appellationem, *nulla præcedente contumacia rei* conventi, attestationes receptas & acta omnia ipso jure esse irrita & nulla. *Quintus c. ult. h. t.* dum ibi in princ. dicitur, *cum civiliter agitur &c.* satis indicatur, in causis quidem civilibus, vel criminalibus civiliter intentatis, nunquam in criminaliter intentatis *pro futura accusatione* procedi posse ad receptionem testium. Ratio, cur strictissime sit hic observandus ordo judiciarius, est gravissimum & irreparabile damnum Rei.

Q. 3. An non dentur casus, in quibus procedi possit ante litem contestatam ad receptionem testium & Sententiam definitivam, & quid tum observandum? Resp. ad 1. Affirm. *Primus* isque generalis tam pro Reo quam Actore est, dum alias elaberetur facultas ferendi & recipiendi testimonii. *c. ult.* §. 1. *h. t.* 2. dum receptio testium adhibetur *ad perpetuam rei memoriam. c. cit. §. sunt & alii*: Quæ dispositio prælertim favorem Rei spectat, adeo ut Actori nonnisi in raris casibus competat, v. g. dum ei aliquid debetur in diem, vel id a futura conditione aut alterius arbitrio dependet. 3. Si judex procedit *ex officio* per viam inquisitionis *generalis. cap. cit.* ne scil. delicta maneant impunita. 4. Dum agitur de valore matrimonii carnalis, & reus contumaciter non comparet, & recipi testes possunt, & sententia definitiva ferri. *c. cit. §. porro*. Disp. inter hunc & casum primum & Quartum quæst. præced. positum assignat Schmalzg. *h. t. n. 9.* 5. Dum agitur de Prælato amovendo ob nullitatem electionis, sive ex defectu formæ, sive vitio personæ provenientem, potest, si contumax fuerit, absque litis contestatione ad receptionem testium & sententiam definitivam procedi. *cit. §. porro. cap. 37. caus. 11. q. 3. &c. 6.* Si Actor post oblatum libellum legitime citatus contumaciter se absentet, quo casu non tantum reus potest ab ea instantia absolvi, sed etiam recipi testes ad ejus instantiam, imo ad sententiam definitivam procedi. *Auth. qui semel. C. quom. & quand. c. 3. de dolo.*

Resp. ad 2. Seqq. sunt observanda. 1. Debet subesse rationabilis causa. 2. Requiritur *regulariter* citatio par-

partis, contra quam producuntur testes. Pirhing. *hoc tit. num.* 16. 3. Ut actor, dum citari nequit, eundem infra annum continuum a tempore, quo potuit conveniri, conveniat, vel saltem testium receptionem & depositiones ei denuntiet, alias receptio & attestationes, quantum concernunt favorem producentis, sint invalidæ. Ratio, quia testes præsumuntur in fraudem recepti.

TITULUS VII.

De Juramento Calumniæ.

QUæst. 1. *Quid sit juramentum calumniæ, & quid continere debeat?* Resp. ad 1. Juramentum calumniæ scil. non inferendæ est, quod post litem contestatam ab utroque litigantium præstatur coram judice in loco judicii publico super tota causa, quo tactis regulariter Evangeliis jurant, quod sine animo calumniandi, credentes se habere justam causam, litigare velint. Differt a *Juramento malitiæ*, quod hoc vel ante, vel post litem contestatam, & toties, quoties est præsumptio, quid dici malitiose; item quod super singularibus articulis præstatur; Juramentum autem calumniæ regulariter in eadem causa tantum semel, post L. C. & super toto negotio. Differt etiam a *Juramento veritatis*, quod hoc sit de *scientia*, & *veritate*, quam jurans scit, dicenda; item super articulo particulari; juramentum autem calumniæ sit de *credulitate*, & contineat plura capitula; unde &

Resp. ad 2. Continet sequ. articulos. 1. quod partes credant, se justam habere causam, actor scil. agendi, reus se defendendi. *L.* 2. *Cod. h. t.* 2. quod interrogati (scil. juridice) in judicio sint dicturi veritatem. *Nov.* 49. *cap.* 1. 3. Quod non utantur falsa probatione. *Auth. in isto. Cod. hoc tit.* 4. Quod nihil promiserint, aut daturi sint, sive per se, sive per alios patrocinii causa judicibus, aliisve personis, iis exceptis, quibus dare salaria jura permittunt. *Auth. principales. Cod. eod.* 5. Quod non petant calumniosam dilationem. *L.* 1. *Cod. h. t.*

Quæst.

Quæst. 2. *An juramentum calumniæ necessario præstandum?* Resp. 1. Aff. ita ut si ab alterutra parte litigantium petitum, & tamen fuerit omissum, omissio vitiet processum & sententiam reddat nullam. *L.* 2. §. 4. *Cod. hoc tit.*

Resp. 2. Potest remitti tacite, illud non exigendo, absque eo, quod per hoc vitietur processus. *c.* 1. §. 2. *h. t. in* 6. Non expresse a partibus *cit. cap.* & *L.* ratio, quia non pro commodo privatorum, sed ob bonum publicum est introductum.

Resp. 3. Consuetudo abrogans præstationem juramenti calumniæ tum introduci potest, si vel ob hominum alicujus loci probitatem videatur sufficere simplex non calumniandi promissio; vel si econtra tanta foret perversitas hominum, ut præceptum illud occasionem perjurii præberet; adeoque, *c.* 5. *h. t.* negans introduci posse consuetudinem, intelligi debet de consuetudine non rationabili &c.

Q. 3. *A quibus præstari debeat juramentum calumniæ?* Resp. 1. A principalibus omnibus scil. Actore & Reo, nisi specialiter sint exempti, uti sunt parentes & patroni, dum hi in causis permissis cum liberis aut libertis litigant. *L.* 8. §. 5. *ff. qui satisd. cog.* Domini feudi, dum litigant cum Vasallis, & contra. 2. *feud.* 33. Principes supremi, cum dignitas eorum non patiatur suspicari animum calumniandi. Electorum & statuum Consiliarii actuales in causis suorum Principum per *Recess. Imp. de ann.* 1654. §. 37. quod tamen in Camera nondum receptum notat Roding. apud Lauterb. *ad ff. Libr.* 12. *tit.* 2. *num.* 41. Procurator fisci de consuetudine, ut testatur Gail. *Libr.* 1. *obs.* 90. *n.* 9. Qui votum tantum emiserunt non jurandi, non eximuntur.

Resp. 2. A Clericis etiam & Religiosis, dum in *causa propria per se coram judice Ecclesiastico suo proprio* litigant, præstari debet, *c.* 5. *h. t.* Latius hæc habet Pirh. *h. t. n.* 11. Leur. *h. t. Q.* 265. *n.* 3. & 4.

Resp. 3. Loco principalium personarum, v. g. pupillorum, Minorum, prodigorum, Ecclesiarum, Civitatis &c. citra speciale mandatum, & in animam solum propriam a Tutoribus, Curatoribus, Oeconomis, Syndicis, & aliis generalem bonorum alienorum Administratio-

nem

nem habentibus admittitur juramentum calumniæ. *c.* 4. *b. t. L.* 2. §. 4. *C. eod.* Ratio, quia hi justitiam causæ, ob cujus credulitatem hoc juramentum introductum, melius scire præsumuntur, quam quorum res administrant. A Procuratoribus particularibus particularium personarum, etiamsi juratum sit a principalibus de calumnia, debet hoc juramentum præstari, ut satis provisum sit de evitanda calumnia. *c.* 1. §. *procuratores b. t. in* 6. & quidem dupliciter, semel in animam domini sui, deinde in animam suam, sive nomine proprio, atque ad primum egent speciali mandato. *c.* 3. *b. t. in* 6.

Resp. 4. Ab Advocatis itidem & patronis causarum juramentum calumniæ est præstandum. *L.* 2. *C. b. t.* consuetudo tamen modo obtinet, ut hi in susceptione muneris tantum præstent juramentum generale.

Q. 4. *In quibus causis præstandum juramentum calumniæ?* Resp. Nisi tacite remittatur, spectato jure in omnibus, in quibus opus est probatione. *L.* 1. *C. b. t.* sive sint Civiles, sive Criminales, saltem in his ex parte Accusatoris, *c.* 1. *V. itaque b. t.* sive temporales, sive spirituales. *c.* 2. *b. t.* per *c.* 1. §. *fin. b. t. in* 6. est correctum. Sive sint causæ primæ, sive secundæ instantiæ, id est, appellationis. *c.* 2. §. 1. *b. t. in* 6. sive feudales, si scil. Vasalli inter se, vel cum tertio non Vasallo litigant; sive matrimoniales, sive coram delegato aut Ordinario judice tractentur, &c.

Q. 5. *Quæ sit pœna hoc juramentum præstare recusantis, & quis effectus præstiti?* Resp. 1. Actor, si detrectet jurare, cadit causa, & tanquam improbus litigator a judicio repellitur. *cap. fin.* §. *pœna. b. t.* Reus habetur pro confesso. *L.* 2. §. 6. *C. eod.* Ad utramque tamen pœnam incurrendam opus est sententia judicis. *L. & c. cit.* unde passim ab AA. aliquæ sequelæ deducuntur. Imo dantur casus, in quibus pœna hæc vel omnino non, vel limitate tantum incurritur; talis est causa criminalis. *Vall. b.* §. 4. *n.* 3. spiritualis, ne detur vitiosus ingressus. *c.* 1. *de R. I. in* 6. *&c.* Deinde contumacia Procuratoris non nocet Domino, adeo ut pupillus, & quicunque alius, cujus causa agitur, ideo ea non cadat, vel pro confesso habeatur. *L. un.* §. 2. *ff. si quis jus dicenti non obtemp.* non obstante. *c.* 4. *b. t.*

Resp.

Resp. 2. Præcipuus & fere unicus effectus præstiti juramenti est, quod jurans excusetur a calumnia præsumpta arg. *cap.* 5. *hoc tit.* & *L.* 1. *Cod. h. t.* non vero liberatur, ut aliqui volunt, à solvendis expensis. AA. communiter.

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

QUæst. 1. *Quid sit dilatio?* Resp. Dilatio judicialis, de qua hic sermo, & quæ ita dicitur, quia durante judicio, sive à citatione usque ad sententiam, ejusque executionem conceditur, definiri potest, quod sit certi temporis ad actum aliquem judicialem commodius exercendum concessio. A *prorogatione* differt, quod hæc sit termini concessi nondum elapsi ulterior, seu in alium extensio aut productio.

Q. 2. *Quotuplex sit dilatio?* Resp. Respectu *effectus*, quem inducunt, aliæ sunt *peremptoriæ*, quæ semel tantum concessæ elapso termino negotium seu causam perimunt; aliæ *non peremptoriæ*, quæ semel & iterum concessæ disceptationem tantum differunt. A causa *efficiente* aliæ sunt *Legales*, quæ à Lege, vel consuetudine conceduntur; exempla sunt in *cap.* 15. *de sent. & re jud. L. ultim. Cod. de tempor. in integr. restit.* Aliæ *conventionales*, quæ ex mutuo partium consensu dantur. Vide *cap.* 28. *de off. deleg. L.* 113. *ff. de V. S.* Aliæ *judiciales*, prout opponunt Legalibus & dicuntur *arbitrariæ*, quæ arbitrio judicis inspecta causæ & personarum qualitate, loci distantia &c. longiores vel breviores conceduntur. Hæ judiciales pro numero trium judicii partium subdividuntur *in citatorias, deliberatorias, & recusatorias*, quæ dantur in prima judicii parte a citatione ad litis contestationem. Deinde in *probatorias & allegatorias*, quæ a L. C. ad sententiam definitivam conceduntur Actori ad positiones & articulos probatoriales formandos, & testes ac instrumenta conquirenda; Reo ad respondendum & ad suas exceptiones formandas. Demum in *definitorias*, quæ litigantibus ad audiendam sententiam præfiguntur; & in *Executorias*, quæ condemnato

to conceduntur ad solutionem, aliamque satisfactionem præstandam. In Civilibus *personalibus* actionibus de jure est quadrimestre *cap.* 26. *de off. delegat. L.* 31. *ff. de re judic.* In *Realibus* & Criminalibus regulariter locum non habent dilationes, nisi forte ex speciali ratione, verb. gr. cum mulier prægnans ad mortem est damnata &c.

Quæst. 3. *Quid de singulis in* 3. *judicii partibus intervenientibus dilationum speciebus notandum?* Resp. 1. Dilatio *citatoria* est, quæ Reo absenti & citato datur ad comparendum & respondendum libello: suapte natura peremptoria non est; quia Reus non nisi ad tertiam, quæ proinde peremptoria erit, comparere tenetur. *L.* 68. *ff. de judic.* De jure antiquo citatio simplex 10. de jure recentiore per *Auth. qui semel. C. quom. & quand.* 30. dies requirit, adeoque peremptoria 90. In praxi tempus hoc juxta *prudens* judicis arbitrium vel extenditur, vel arctatur.

Resp. 2. Dilatio deliberatoria est, quæ *Reo* datur, ut viso Actoris libello deliberare possit, an litigare velit; cui etiam ea non conceditur, si per literas citatorias plene instructus erat *cap.* 2. *h. t.* spectato *jure communi* tempus harum induciarum sunt 20. dies a die porrecti reo Libelli computandi. Auth. *Offeratur. C. de litis contest.* probabiliter tempus hoc moderari potest judex, estque disparitas inter terminum decennii ad appellandum a jure *simpliciter* constitutum, & inter terminum hunc *ministerio* judicis concedendum. Ex se dilatio hæc est peremptoria, ut non nisi unica dari debeat; nisi legitima causa urgente, quales refert Schmalzg. *hoc num.* 9.

Resp. 3. Dilatio *recusatoria & declinatoria* illa est, quæ datur ad exceptiones dilatorias opponendas, priusquam litis contestatio fiat. *cap.* 4. *de excep.* Sicut plures sunt causæ excipiendi, ita & plures sunt casus, in quibus hæ dilationes conceduntur. Plura infra de *except.*

Resp. 4. Dilatio *probatoria plerumque* conceditur ad instantiam partis litigantis. Vide *L.* 1. *&* 4. *Cod. h. t.* Habet pro termino de *jure communi* tres menses; dum tamen ex aliena provincia probationes petendæ, sex.

L. 1.

L. 1. & fin. C. h. t. Est *regulariter* peremptoria etiam non addito λr *peremptorie*, in causis *civilibus* & pecuniariis, ita ut per se loquendo non nisi semel, seu unica tantum dilatio ad probandum dari debeat. *L. 1. cit.* Nisi tamen vel terminus nimis brevis fuisset assignatus, vel justum impedimentum intercurrisset, vel nova causa aut probationes emersissent; tum enim secunda; imo & tertia concedi posset. *c. 4. de except. L. 7. ff. de feriis*, quartam dicunt abrogatam per *Recess. Imp.* 1654. §. 50. & praxin Cameræ. In causis *Criminalibus* dari possunt Reo tres dilationes, Accusatorii duæ, ex quacunque causa & nullo impedimento allegato, modo non sit præsumptio; quod malitiose petantur. *L. fin. ff. de feriis.*

Resp. 5. Dilationi *definitoriæ* certum tempus a jure præfixum non est. *cap. 24. de off. deleg. L. 71. ff. de jud.* De *executoria* dictum est supra.

Q. 4. Quis sit effectus dilationis? Resp. *Primus* est; quod ea durante officium judicis quiescat quoad articulum, super quo data dilatio, in præjudicium ejus, qui illam impetravit. *L. 3. Cod. de dilation.* Effectus *secundus* est, quod, quando terminus dilationis advenit, regulariter habet vim sententiæ interlocutoriæ; & perimat actum, qui eo tempore fieri debebat, ita ut pars postea comparens non amplius audiatur. *L. fin. ff. de feriis. L. 13. §. ff. de excus. tutor.*

Q. 5. Quomodo tempus concessarum dilationum computandum? Resp. 1. juxta Minsing. *Cent. 5. Obs. 55. num. 4.* sententia in Camera recepta est, diem, a quo dilatio incipit, non esse computandum, arg. *cap. 1. de rest. spol. in 6. c. 1. de except. in 6.* Adeoque licet & hic computetur tempus de momento in momentum, id tamen fit modo tum, quando tempus currere incepit.

Resp. 2. Dies etiam feriati, qui interea occurrunt, in terminum dilationum computandi sunt. *L. 3. C. h. t.* nisi feriæ totum vel majorem partem temporis absorberent.

Resp. 3. Postremus dies pro termino assignatus cedit in commodum petentis dilationem, arg. *L. 1. §. 9. ff. de successor. edict. L. 30. §. 1. ff. ad Jul. de adultert. §. 2. Institut. de V. O.*

TITULUS IX.

De feriis.

QUæst. 1. *Quid sint feriæ & quotuplices?* Resp. ad 1. Feriæ (vel dies feriati, festi, nefasti) *hic* sunt dies sive tempora, quibus jus non dicitur, sive quibus a negotiis forensibus & actibus judicialibus vacatur. *L.* 5. & 6. *ff. h. t.* olim feriæ appellabantur etiam *justitiam*, quod jus staret, nec progrederetur. Differt hic titulus a priori, secundum omnes.

Resp. 2. Aliæ sunt feriæ *solennes* vel *Ordinariæ*, quæ certo jure Ss. Canonum & Legum constitutæ statis temporibus quot annis recurrunt; aliæ *extraordinariæ* seu *repentinæ*, quæ non certa & stabili lege sed propter extraordinarium quendam eventum a Principe dantur; v. gr. ob insignem victoriam, nativitatem Principis, grassantem luem &c. Utræque dividuntur in *Sacras*, id est, in cultum Dei & venerationem sanctorum institutas. *c. fin. h. t. L.* 7. *C. eod.* & in *profanas*, quæ hominum gratia, ob illorum scil. necessitatem vel utilitatem sunt institutæ, ut feriæ messis, vindemiæ; quæ non solis rusticis & ruri laborantibus, sed etiam militibus, Clericis, studiosis &c. prosunt, arg. *L.* 1. *ff. h. t.* cujus verba sunt generalia.

Quæst. 2. *Quis possit indicere ferias?* Resp. 1. *Sacras* potest tantum Magistratus Ecclesiasticus, scil. Papa pro universali Ecclesia, Episcopus pro sua diœcesi instituere. *cap.* 10. *de Constit. cap. fin. de reb. Eccles. alien.* Constit. Innoc. X. *Cum nuper.* edit. 1657. Ratio, quia potestas instituendi ferias sacras est spiritualis, Laicis non competens.

Resp. 2. Extra dubium est, *profanas* institui posse a Magistratu Laico, per se tamen a solo Magistratu supremo. *L.* 4. *C. h. t.*

Resp. 3. An consuetudine possint introduci feriæ sacræ, vel abrogari, colligendum ex dictis ad *Titul. de consuetud.*

Quæst. 3. *Quando incipiant feriæ, & an partes iis possint renuntiare?* Resp. ad 1. Quoad publicam divinorum offi-

officiorum celebrationem festa dies incipit a vespera die præcedentis, & durat ad vesperam sequentis; quoad vacationem ab operibus & actibus prohibitis ex consuetudine a medio noctis ad medium noctis. A ICtis dicitur hoc spatium dies *civilis* *L. 8. ff. h. t.* quia originaliter hæc determinatio est a Jure Civili & spatium, quo sol est supra horizontem, dies *naturalis*, quia ejus causa est naturalis? ab Astronomis autem dies *artificialis*. In dubio nomine dici venit civilis, utpote vulgaris & communis, nisi forte subjecta materia aliud suadeat. Quoad ferias *messium* & vindemiarum consuetudo locorum attendenda; cum tamen feriæ hæ non ubique incidant in idem tempus, locus judicis, sive in quo agitur judicium, attenditur. Abb. *in cap. fin. h. t.* Pirh. *h. t. n. 24. in fin.* ferias *nuptiarum* indixit Trid. *Sess. 24. cap. de reform. matr.*

Resp. ad 2. Feriis *Sacris* renuntiare non possunt partes. *cap. ult. h. t.* nec *repentinis ob causam publicam*, quia uti sacræ, ita & hæ magis publicum, quam partium favorem spectant: possunt tamen feriis *rusticis c. fin. cit.* & arg. ex ratione opposita.

Q. 4. An & quæ jurisdictio exerceri possit diebus festis? Resp. 1. Valide & licite exerceri possunt actus jurisdictionis *voluntariæ* feriis tam profaniis, quam sacris. *L. 3. ff. h. t. & arg. c. ult. eod.* adeoque recte fit his diebus emancipatio, manumissio servorum, designatio, excusatio, amotio tutorum, constitutio alimentorum, concessio veniæ ætatis, celebratio contractuum, creatio Magistratuum, concessio privilegiorum, dispensationum, indulgentiarum, &c.

Resp. 2. Actus jurisdictionis *contentiosæ*, qui cum strepitu judiciali exercentur, tam feriis profanis, quam sacris utroque jure non tantum sunt prohibiti. *cap. fin. h. t. L. 1. & 6. ff. L. 2. & 7. C. eod.* sed etiam ipso jure invalidi. *L. 2. C. h. t. cap. ult. eod.* nisi feriis profanis partes renuntiarint, & nisi sint causæ summariæ, quas in feriis profanis tractare permittit *L. miles. §. 6. ff. ad L. Jul. de adult.* & nisi in feriis sacris *urgens necessitas vel pietas suadeat*, uti habet *c. ult. h. t.* Vide Pichler, qui *h. n. 6.* allegat actus specificos titulo necessitatis vel pietatis licitos exerceri.

Resp. 3. Actus *certo* irriti, si fiant in feriis, extra casus prædictos sunt *citatio*, prout complectitur mandatum de reo citando *a judice datum pro tribunali sedente*, vel quæ fit per manuum injectionem, vel qua Reus *expresse* vocatur ad diem feriatam. *Juramentum judiciale: jurata testium depositio & receptio. Sententiæ pronuntiatio*, quæ supponit causæ cognitionem: *sententiæ publicatio vel ad pœnam condemnatio, aut executio* sive hæc fiant a judice, sive ab Arbitro. *L.7.C.h.t.* Deinde *actus probabilius* irriti sunt, offerre libellum judici tantum: dare mandatum de Reo citando, si non detur a judice pro tribunali sedente: executio citationis per Apparitorem &c. Quia talia licet non sint actus judiciales stricte loquendo, fieri tamen non solent sine cognitione & strepitu judiciali.

TITULUS X.

De Ordine cognitionum.

QUæst. 1. *Quid veniat hic nomine Ordinis cognitionum?* Resp. Cum Reus post L. C. juramentum calumniæ, dilationes &c. solebat subinde vicissim aliquam quæstionem, antequam petitioni Actoris respondeat, proponere, præsertim per modum exceptionis, adeoque plures veniant in idem judicium quæstiones, agitur hic de *Ordine cognitionum* seu *judiciorum*, qui aliud non est, quam Ordo servandus a judice in cognitione plurium quæstionum, quæ in eodem judicio concurrunt inter easdem personas. Differt a *Tit.* 4. *de mutuis petit.* quia ibi principaliter tractatur, an reus conventus possit Actorem reconvenire, & coram quo judice; in hoc autem generaliter, si duæ vel plures causæ veniant in judicium, de qua prius cognoscendum.

Quæst. 2. *Quænam regulæ generales sint statuendæ circa Ordinem cognitionum?* Resp. 1. *Prima* est; Ex duabus vel pluribus causis, quarum una viam parat alteri, vel eam impedit, prius est cognoscenda quæstio viam parans; v. gr. prius causa possessionis quam proprietatis. *L.13. Cod. de R.V. L.3. C. de interd.* Item exceptio ex-

communicationis Actori objecta prius, quam causa in judicium deducta. arg. *c. 7. de judic.*

Resp. 2. Regula *secunda* est: Ex duabus vel pluribus causis in judicium deductis prius ista est cognoscenda, a qua dependet altera, ut lata in ea sententia absolutoria altera absorbeatur & perimatur, unde & *præjudicialis* dicitur. Exempla habentur in *can. fin. cauf. 3. qu. 11. cap. 5. qui filii sint legit. L. 1. ff. si quis alig. test. probit.*

Resp. 3. Regula *tertia*: Cognitio majoris causæ præmittenda est cognitioni causæ minoris. *L. 54. ff. de jud.* quia scil. major minorem ad se trahit. Exemplum est in *L. 16. ff. de except. & præscript.* Item si causa Criminalis cum Civili concurrit, Civilis cedit Criminali in cognitione. *L. fin. C. de ord. jud.* modo tamen utraque mota sit æquæ principaliter. Vide etiam *Pirb. hoc num. 18. VViestn. num. 7.*

Resp. 4. Regula *quarta* est: Si opponitur exceptio *peremptoria*, hæc quidem prius discutienda est, juxta *cap. 1. b. t.* non tamen necesse est, ut super eadem feratur sententia; quia pronuntiatio super causa principali jam in se includit pronuntiationem tacitam super incidenti peremptoria exceptione. *cap. 21. de sent. & re jud.* excipitur dum quæstio incidens coram alio judice, & principalis coram alio est ventilanda, uti in casu *cap. 3. h. t. & cap. 5. qui fil. sint legit.* Exceptio autem *dilatoria* & cognosci prius & decidi debet, quam ad causam principalem procedatur. *L. 4. C. de dilat. L. 26. ad L. Jul. de adult.* Ratio, quia alias involverentur contraria in tali processu.

Q. 3. Quid dicendum sit in casibus particularibus circa ordinem cognitionum; Resp. 1. Prius cognoscendum est super causa incidente impedimenti matrimonii dirimentis, qui est casus *cap. 1. h. t.* Ratio ibi expressa est, quia exceptione illa probata quæstio principalis perimitur. Non obstant textus *c. 16. de off. deleg. c. 4. ℣. mandatum, ut lite non contest. c. 10. & 13. de restit. spoliat.* quod enim in casibus horum textuum processum sit ad causam principalem objecta licet exceptione, ideo factum, quia intentabatur *possessorium recuperandæ*; in c. 1. autem *petitorium*.

Resp.

Resp. 2. Si causa principali sæculari in judicium sæculare deducta incidat causa spiritualis præjudicialis, hæc prius, & quidem a judice Ecclesiastico decidenda est. *cap. 3. h. t. & c. 5. qui fil. sint legit.* nisi quæstio incidens sit tantum per accidens spiritualis. *Pirh. h. n. 17.* aut sit quæstio meri facti, reusque conventus sit laicus. *arg. cap. 2. de jurejur. in 6.* Potest tamen Judex Ecclesiasticus, alias etiam incompetens, cognoscere super causa temporali incidente; quia hic non est incapax respectu causæ temporalis, uti laicus respectu spiritualis. Eodem modo dicitur de casibus in *L. 3. C. de judic. & L. 1. C. de ord. cogn.* expressis.

Resp. 3. In causa spolii si reus conventus ab actore super spolio vicissim spoliationem opponat *per modum exceptionis*. prius audiendus est reus super exceptione spolii, eaque probata, actori prius respondere non tenetur, quam restitutus sit. *cap. 2. h. t.* Ratio, quia exceptio spolii dilatoria est; & regulariter exceptiones dilatoriæ ante L. C. sunt proponendæ. Si spoliatio autem per *modum actionis & reconventionis* proponatur, cum hoc casu duæ sint causæ principales, utraque causa simul tractari debet & terminari juxta dicta ad *Tit. de mut. petit.*

TITULUS XI.

De Plus Petitionibus.

QUæst. 1. *Quid contineat hic titulus, & quot modis plus petitio fieri possit?* Resp. ad 1. Cum quandoque actor plus petat, quam sibi debeatur, idque a reo ipsi objici, contraque eum formari possit exceptio & quæstio incidens, hinc titulus hic priori subjicitur.

Resp. ad 2. Quatuor modis plus peti potest, re, loco, tempore, causa, *cap. un. h. t. §. 33. V. plus autem Inst. de Action.* 1. Re seu *quantitate* plus petitur, dum verb. gr. petuntur 100. cum debeantur solum 50. vel dum tota hæreditas petitur, cum debeatur pars tantum: quod ipsum tamen intelligitur juxta Pirh. *hoc tit. num.* 4. de principali debito, non de accessoriis, adeo

ut is qui petit fundum cum fructibus aut rem cum interesse, nec fructibus sibi debitis nec interesse, pœnam plus petentium non incurrat. 2. *Causa* plus petitur, dum quis pro re in genere vel alternative debita petit rem determinatam, v. gr. si cui promissus est equus, petit Bucephalum; cui debentur 50. imperiales vel equus, determinate equum petit. Ratio, quia in debitis *rerum* indeterminatis & alternativis electio est debitoris. §. 33. ℣. *hinc autem*. *Instit. de action.* Causa plus petens differt a plus repetente, quod plus repetens ad illud agat, quod nullo modo in obligationem deductum est; in alternativis autem debitis utrumque sit in obligatione, ita tamen, ut electio sit penes debitorem. 3. *Loco* plus petitur, dum aliquid petitur nec in loco initi contractus, nec in loco, in quem solutio promissa, nec in loco, ubi debitor habet domicilium. Rationem, cur hic plus petere dicatur, insinuat §. 33. *cit.* ℣. *loco*. 4. *Tempore* plus petitur, dum quis præmature, seu ante diem statutum, vel ante impletionem conditionis petit. §. *cit.* ℣. *tempore*, ubi & notandum, quod actore plus petente reus negare possit totam petitionem. arg. *L.* 13. §. 3. *ff. de reb. dub.* & quod creditor per errorem minus, ac sibi debetur, petens non noceat sibi aut præjudicet. §. 14. *instit. de action.*

Q. 2. *Quæ sit pœna plus petentium?* Resp. Olim plus petentes causa cadebant, remque totam amittebant. §. 33. *instit. de action.* Hodie rigor hic sublatus est, unico casu excepto. *L. unic. C. h. t.* In specie plus *tempore* petentis pœna est remotio illius ab instantia istius judicii; condemnatio in expensas; duplicatio induciarum. *L.* 2. *C. h. t.* quæ duplicatio non de tempore, quod reliquum erat, & in quo plus petendo deliquit Actor, sed de toto tempore debet intelligi §. *temporales* 10. ℣. *hodie autem de except.* Plus petentis *causa*, *re*, *loco*, pœna est condemnatio in expensas omneque damnum, quod sua plus petitione reo intulit. *c. un. h. t.* qui vero pœnæ tripli quæ statuitur §. 24. & 33. ℣. *sed hæc quidem instit. de Action.* in *c. un. h. t.* mentio non fit, agitur etiam §. 24. de expensis nomine sportularum factis, quæ in foro Ecclesiastico non præstantur. *cap.* 10. *de vit. & honest. Cler.* Hinc pœna tripli in foro Can. non obtinet.

Quæst.

Quæst. 3. *Quomodo pœna plus petentium evitari possit?* Resp. 1. Non incurritur, si actor probavit se non dolo malo, sed justo errore plus petiisse. *L. fin. C. h. t. cap. un. eod.* Si plures petens ante litis contestationem pœnitet, uti omnes *ex cap. un. h. t.* imo etiam si post litem contestatam ante sententiam definitivam pœnitet, uti probabilius multi ex *eod. c. & arg. L.* 16. *Cod. de bon. libertin.* 3. Si Reus non opponat exceptionem plus petitionis. Mising. VViestn. 4. Si justa subsit causa plus petendi, v. g. debitum ante diem præfixum, quia debitor est de fuga suspectus. *L.* 29. *Cod. de jure dot.* vel debitum in alio loco, quia nunquam comparet in loco statuto debitor &c.

TITULUS XII.

De causa possessionis & proprietatis.

§. 1. De Possessione.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit possessio?* Resp. 1. Possessio a positione pedum vel sedium dicta vel sumi potest *objective* pro ipsa re possessa, uti in *L.* 5. §. 10. *ff. de reb. eor. qui sub tutel.* Vel *formaliter* pro ipsa detentione & insistentia rei, ut *L.* 15. §. 3. *ff. ex quib. caus. Maj.* & hæc dici potest possessio *facti*, de qua h. potissimum agitur, Vel pro *effectu* seu *jure*, quod oritur ex rei detentione, & vocatur possessio *juris*, constituitque speciem juris realis. *L.* 44. §. *ult. de acq. vel amitt. poss.* & definitur, *jus reale seu legitima potestas detinendi rem ut suam, & commodis inde provenientibus fruendi.*

Resp. 2. Possessio *facti* definitur, *legitima detentio rei tanquam suæ*, vel *detentio rei corporis, animi, & juris adminiculo*; quæ definitiones coincidunt. Dicitur 1. *Legitima*, non quasi omnis possessio facti sit justa aut fiat favente Lege, cum & fur rem furtivam possideat, sed quod fiat Lege non irritante, quomodo Laici inhabilitantur ad possessionem rei sacræ. Deinde dicitur *detentio*, quæ acquiritur per apprehensionem rei veram vel fictam, & dum res apprehensa detinetur, possessio continuatur. Dicitur 3. *rei*, sive corporalis sit, sive in-

N 3 cor-

corporalis sit; possessio tamen rei incorporalis dicitur *cap.3. h. t.* quasi possessio. Dicitur 4. *ut suæ*. hoc est, cum intentione & animo eam vere sibi habendi & possidendi; unde colligitur corporalem tantum vel physicam rei apprehensionem non constituere possessionem *juridicam*, & bene vocari *Asininam*. Deinde commodatarium & depositarium possessores rei depositæ vel commodatæ non esse.

Resp. 3. Alia est possessio *naturalis*, alia *civilis*; utraque talis vel a *modo*, vel a *forma* possidendi. *Naturalis a modo possidendi est*, dum quis actu corporeo occupat aut detinet rem ut suam; si vero quis rem, quam actu corporeo aliquando tenuit, civiliter tantum solo animo detinet, ut absens, dormiens, *civilis quoad modum* vocatur. *Naturalis possessio a forma vel causa est*, quando quis rem quidem detinet ut suam, sed sine animo & opinione dominii. *Civilis quoad formam est*, quando quis rem detinet ut suam cum animo & opinione dominii. Datur etiam juxta multos possessio *Civilissima*, vi cujus qui sine corporis & animi occupatione fit verus rei possessor, quia scil. sola LL. dispositione possessio rei in absentem & ignorantem transfertur; uti in Hispania præs. Majuratus, fideicommissa post mortem defuncti statim transeunt ad hæredem.

Resp. 4. Alia demum est possessio, *bonæ*, alia *malæ fidei*: possessio *b. f.* est, qua quis rem possidet, quam inculpabiliter judicat esse suam: *m.f.* qua quis rem detinet ut suam, sciens esse alienam, vel nonnisi ex ignorantia crassa & culpabili id nesciens.

Quæst. 2. *Quomodo acquiratur possessio?* Resp. 1. Per solam apprehensionem *veram* (quæ fit vel manibus, si res sit mobilis; vel pedibus, si sit immobilis) acquiritur regulariter possessio rerum corporalium, in nullius dominio existentium, v. gr. volucrum, piscium, ferarum, thesauri, §. 12. & 18. *Inst. de rer. divis.* Potest autem apprehensio vera fieri vel per se, vel per alium, filium, servum, Procuratorem. *L.* 1. §. 1. *ff. de acqu. vel amitt. poss.*

Resp. 2. Per apprehensionem fictam (quæ fit per actum ex LL. dispositione æquivalentem apprehensioni veræ & reali) rerum illarum possessio acquiritur,

quæ

quæ sunt in alicujus dominio vel possessione. §. 45. *Instit. de rer. divis. L.* 74. *ff de contrah. empt.* Modis variis fit apprehensio ficta; scil. traditione alicujus instrumenti, verb. gr. clavium. §. 45. *&* L. 74. *cit.* vel scripturæ aut alterius instrumenti, quo pristini possessoris jus continetur. *L.* 1. *Cod. de donat.* visu *L.* 18. §. 2. *ff. de acqu. vel amitt. possess.* appositione brevis manus *L.* 9. §. 5. *ff. de acqu. rer. dom.* substitutione antiqui possessoris. *L.* 18. *cit.* clausula constituti. *L.* 18. *citat. L.* 19. *&* 21. §. *final. ff. de acqu. vel amitt. possess.* appositione custodiæ. *L.* 51. *ff. de acqu. possess.* investitura *L.* 18. *cit. &* *L.* 74. *cit.*

Resp. 3. Possessio vel quasi possessio rerum incorporalium vel jurium, quæ rebus non inhærent, uti jus eligendi, acquiritur per actus exercitos tanquam jure debitos, & non ex gratia vel amicitia permissos, cum scientia & patientia illius, cujus est permittere vel prohibere tales actus. Haun. *tom.* 1. *tract.* 3. *n.* 22. Vviestn. & alii passim. Si jura sint, quæ rebus inhærent, uti servitutes viæ, itineris non per actus tantum antecedenter descriptos, sed etiam sine ullo usu per solam introductionem in fundum. *L.* 3. *ff. de usufr.* Sicut possessio servitutis negativæ, v. g. altius non tollendi acquiritur per solam prohibitionem, cui acquiescit adversarius: nimirum etiam *unicam:* quoad acquirendam autem posseßionem aliorum jurium & servitutum affirmativarum, *si tales sint actus, qui solent subinde, licet raro, ex amicitia concedi,* non sufficit unus actus. arg. *L.* 1. §. 1. *ff. de itin. actuque priv.*

Q. 3. *Quomodo amittatur possessio?* Resp. 1. Loquendo in genere amittitur posseßio omnibus illis modis, quibus ab uno in alium transferri potest. 2. Amitti potest posseßio tam mobilium quam immobilium, tam civilis, quam naturalis solo animo non amplius possidendi. *L.* 3. §. 6. *ff. de acqu. vel amitt. possess.* non obstante *L.* 8. *ff. eod.* 3. Posseßio naturalis æque ac civilis (scil. quoad modum) rerum mobilium amittitur furto, *L.* 15. *&* 47. *ff. de acqu. vel amitt. possess.* amissione, gemmæ v. g. ut nesciatur, ubi sit. *L.* 25. *ff. eod.* fuga rerum animatarum, servo & ancilla exceptis, de quibus aliter in jure dispositum. *L.* 1. §. 14. *L.* 3. §. 10. *L.* 13. *princ. ff. de acqu.*

vel amitt. poss. 4. Rerum immobilium possessio amittitur, si possessor longo tempore v.g. decennio, nec per se, nec per alium rei insistat, vel protestetur, se possessionem ejus retinere velle. *L.6.§.1.ff.de acq. poss.* Si rem sciat ab alio occupatam, & eam negligat vindicare. arg. *L.46.ff.eod.* Si expulsurus invasorem ipse repulsus cedat. *L.6. cit. L.25. §.fin. ff. de acqu. vel amitt. possess.*

Quæst. 4. *Quæ sint commoda possessionis?* Resp. 1. Possessio relevat ab onere probandi, nisi possidenti resistat jus, aut adversarius habeat pro se intentionem in jure fundatam; uti *in cap.2. de restit. spol. in 6.* 2. In dubio semper melior est conditio possidentis. 3. Parit præsumptionem dominii, & si sit immemorialis, etiam tituli. 4. Causat conditionem usucapiendi. 5. Tribuit jus administrationis, & si annexum sit jus eligendi, præsentandi &c. etiam illud *cap. 19. de jure Patron. & cap.24. de elect.* 6. Possessor b. f. facit fructus ex re aliena perceptos suos, modo *consumpti sint, etiamsi inde factus sit ditior:* quod tamen non procedit, si rem titulo universali acceperit, vel fructus sint percepti post litem contestatam. *§.35. Inst. de rer. div. L.4. §.2. ff. regund. fin.*

§. 2. De Proprietate.

QUæst. 1. *Quid sit proprietas, & quomodo differat a possessione?* Resp. 1. Proprietas sumpta *pro dominio* est ejus reale disponendi de re aliqua tanquam sua, addunt aliqui, *nisi lege probibeatur*. Si sit jus *perfecte* de re aliqua disponendi, scil. quoad proprietatem & utilitatem, sive fructus, erit dominium *perfectum* sive *plenum*; si tantum quoad aliquos usus, erit *non plenum*, quod vel est *directum*, vel *utile*. Item dominium aliud est *naturale*, aliud *civile*; aliud *verum*, aliud *fictum*, aliud *revocabile*, aliud *irrevocabile*; *universale* aliud, aliud *singulare*.

Resp. 2. In multis differt proprietas a possessione, adeo ut dicatur. *L. 12. §. 1. ff. de acq. vel amitt. poss.* proprietas nihil habere commune cum possessione. Hinc 1. Differunt in essentia, quia proprietas est jus ipsum, quo res mea est, possessio est jus, quo rem detineo ut

meam,

meam, licet mea non sit. 2. *Quoad modum acquirendi*, quia proprietas solo animo acquiritur. *L.* 23. *ff. de acqu. poss.* non amittitur. *L.* 17. §. 1. *ff. eod.* contrarium est in possessione. *L.* 3. §. 3. *ff. eod.* 3. Proprietas non acquiritur sine titulo. *L.* 13. *ff. de acq. rer. dom.* possessio in profanis non exigit titulum, nisi contra eum, a quo res possidetur. *L.* 6. §. 1. *ff. de acq. poss. &c.*

Quæst. 2. *Quot modis acquiratur dominium?* Resp. Varii sunt modi acquirendi dominii, hoc est, tituli dominii, sive causæ habiles ad *transferendum dominium*. Juri *Civili* originem debet *præscriptio* item suo modo *testamentum*, *successio hæreditaria*, *arrogatio*. De Jure *naturali* vel potius *gentium* modi acquirendi dominium sunt *occupatio & accessio*, eaque vel *naturalis*, *vel artificialis*.

Resp. 2. Ad occupationem pertinet. 1. *Venatio*, per quam animalia fera libere vagantia sive fuerint aliquando alicujus, nec ne, fiunt primo occupantis. §. 12. *Inst. de Rer. divis.* potest tamen & certis personis, & in certis locis, & certis temporibus prohiberi venatio. Ratio, quia id justæ causæ exigere possunt. 2. *Inventio* (quæ est occupatio rei inanimatæ, quæ nullius est, ut sunt gemmæ in littore maris, bona derelicta & vacantia) facit inventorem *de jure naturæ & gentium* dominium primo occupantem; ita etiam ut si post diligentem inquisitionem non appareat Dominus bonorum incertorum, non teneatur rem inventam erogare pauperibus, sed in usus proprios possit convertere. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 66. *art.* 5. *ad* 2. Item quia tales res deperditæ habent se moraliter tanquam bona domino carentia. De inventione thesauri vide §. 39. *Inst. de rer. divis. L. un. C. de Thesaur.* 3. *Captivitas & occupatio bellica*, qua homines vel res hostiles fiunt in justo bello capientium.

Resp. 3. Ad *accessionem naturalem* refertur 1. Alluvio, de qua. §. 20. *Inst. de rer. div.* 2. Accretio vel coalitio. §. 2. *ibid.* 3. Insulæ productio. §. 22. *ibid.* 4. Alvei mutatio. §. 23. *ibid.*

Resp. 4. Ad Accessionem *artificialem seu industrialem* spectat inædificatio; implantatio; satio; commixtio vel permixtio; specificatio, de quibus a §. 25. *Inst. de rer. div. ad* 35.

§. 3.

§. 3. *Qua ratione tractanda sit causa possessionis & Proprietatis.*

QUæst. 1. *Quæ dicatur causa possessionis & proprietatis; & quale remedium habeat agens in judicio petitorio?* Resp. 1. Causa possessionis *seu judicium possessorium* est, in quo principaliter agitur de possessione, vel quasi possessione aut adipiscenda, aut retinenda, aut recuperanda. *Causa proprietatis*, vel *judicium petitorium*, in quo principaliter agitur de proprietate vel dominio rei controversæ vel alio jure a possessione distincto.

Resp. 2. Variæ proditæ sunt actiones in judicio petitorio agenti; v. g. si petatur res corporea, *rei vindicatio*; si agatur de re incorporea, ut ususfr. servitus, beneficium, jus decimandi, actio præsertim *confessoria & negatoria &c.* Si agatur solum de jure ad rem, competunt actiones personales, sive, ut vocantur, conditiones.

Q. 2. Quotuplex sit judicium seu remedium possessorium? Resp. 1. Triplex scil. adipiscendæ, retinendæ, & recuperandæ possessionis. §. 2. *L. de interdict.* quæ remedia alio etiam nomine *interdicta* appellantur; hodie *Actiones extraordinariæ in factum*.

Resp. 2. Remedium adipiscendæ est iterum triplex; Primum *quorum bonorum* sic dictum a primis verbis, quibus incipit & refertur. *L. 1. ff. de interdict.* competitque hæredi *universali*, postquam hæreditatem adiit, ad capiendam ejus possessionem nunquam adhuc habitam adversus eum, qui vel illam possidet titulo *pro hærede*, id est, qui putat se hæredem esse, cum non sit; vel titulo *pro possessore*, hoc est, qui nullo jure possidet hæreditatem, sciens eam ad se non pertinere. *L. 1. & seq. ff. & C. quor. bonor.* Alterum dicitur *quorum Legatorum*, quod itidem competit hæredi, sed contra legatorios & fideicommissarios particulares, ad avocandam ab iis possessionem legati aut fideicommissi, illudque restituendum hæredi, dum ipsi præveniendo hæredem, qui rei legatæ aut fideicommissi nunquam adhuc pos-

possessionem habuit, & a quo id petere debuissent, legatum propria authoritate occuparunt. *L.* 1. *ff. quorum Legator.* tertium vocatur *interdictum Salvianum* ab autore Salvio Juliano, & competit domino fundi seu Locatori adversus conductorem seu colonum (imo etiam adversus tertium possessorem. *L.* 1. *ff. de Salvian. interd.*) ad avocandam ab eo & adipiscendam possessionem earum rerum, quas colonus prædio a se conducto intulit, sicque vel tacite dum prædium est urbanum, vel expresse, dum est rusticum, oppignoravit, & dein ante solutionem extulit & alienavit. §. 3. *Inst. de interd. L.* 4. *& fin. Cod. in quib. caus. pign. tacit. contrah.* differt hoc remedium ab *Actione Serviana*, quæ non est remedium judicii possessorii sed petitorii. Præter hæc remedia Prætoria dantur de Jure Civili adhuc potissimum tria; scil. 1. ex *L. fin. C. de edict. Div. Hadrian. toll.* 2. Ex *L. creditores.* 3. *C. de pignorib.* 3. Est imploratio officii judicis facta ab eo, qui titulum & proprietatem beneficii Ecclesiastici consecutus est, ut in actualem ejus possessionem, quam nondum habuit, ab habente jus immittatur, vel ab hærede, ut vacuam rerum hæreditariarum possessionem authoritate judicis absque incommodo nanciscatur.

Resp. 3. Remedium *retinendæ* duplex est; *interdictum uti possidetis* datur pro retinenda possessione rerum immobilium contra injuste & extrajudicialiter turbantem: *interdictum Utrobi* datur pro retentione rerum mobilium. Vincit in utroque, qui tempore litis contestatæ possessionem habet sine vitio, id est, nec vi, nec clam, nec precario ab Adversario suo. §. 4. *Inst. de interd. L.* 3. *ff. ut possidetis.* Vide Engel. *h. t. n.* 6.

Resp. 4. Remedia *recuperandæ* varia enumerantur ab AA. duo hic considerantur, scil. *Interdictum unde vi*, quod datur pro recuperanda possessione rerum immobilium, a qua quis per vim est dejectus. §. 6. *Inst. de interd.* alterum pro recuperanda rerum immobilium possessione, si agitur principaliter de mobilibus vi ablatis, & dicitur *Actio vi bonorum.*

Quæst. 3. *An causa proprietatis & possessionis coram eodem judice tractari debeat?* Resp. Aff. Ratio sumitur ex *L.* 10. *C. de jud.* ubi decernitur, *nequis continentiam can-*

causæ dividat, atqui causa proprietatis & possessionis sunt causæ connexæ; ergo. Et hoc procedit, sive possessorium cumuletur cum petitorio, ut *Q. seq.* dicetur, sive finita causa possessionis instituatur causa proprietatis; sive judex sit ordinarius, sive delegatus in genere vel in specie super causa proprietatis, aut contra. Limitatur tamen responsio 1. Si partes sint fori diversi, v.g. Clericus in causa profana obtinuit in possessorio coram judice Laico, is trahi non potest ad eundem judicem in petitorio, *si instituatur finita causa* possessionis. *c. fin. de jud.* 2. Si causa possessionis & proprietatis talis sit, ut non possit de utraque judex cognoscere, sic v. gr. licet juxta communem, quam & nos tenemus, possit judex Laicus cognoscere super causa possessoria rei spirituali annexa dum non involvitur quæstio juris & reus conventus non est persona Ecclesiastica, non tamen potest definire causam petitoriam, &c.

Q. 4. *An causa possessionis & proprietatis in eodem judicio cumulari possit?* Resp. 1. Potest causa possessionis & proprietatis in eodem judicio cumulari, sive proponi ab una eademque parte aut in ipso litis exordio simul, aut successive, ut actor, postquam incepit agere petitorio, ad possessorium adipiscendæ vel recuperandæ regrediatur. *c.* 2. 4. *& seq. h. t. L.* 18. *§. fin. ff. de vi & vi arm. L.* 1. *§.* 4. *ff. quor. legat.* potest etiam cumulari, ut proponatur in eodem judicio divisim a partibus, dum v. gr. actor incipit judicium possessorium, petendo sibi adjudicari possessionem, reus excipiendo econtra contendit proprietatem rei sibi competere, eamque petit; aut dum uterque actor simul & reus contendunt super proprietate & possessione. Habetur in iisdem text. & ratio est, quia hoc modo minuuntur lites, cum ex duabus fit una. Textus qui in contrarium afferuntur, intelligendi sunt, tum causam possessionis prius discutiendam, quando neque neuter vult in se suscipere onus probandi.

Resp. 2. Etiam possessorium retinendæ potest cumulari *subinde* cum petitorio. *L.* 12. *ff. de acq. vel. amitt. poss.* ubi interdictum *uti possidetis* sive retinendæ possessionis diserte illi conceditur, *qui cœpit rem vindicare*. seu agere petitorio. *L.* 9. *ff. de R.V.* quod in *cap.* 5. *h. t.*

Pon-

Pontifex non fecerit mentionem possessorii *retinendæ* ideo est, quod de eo non fuerit consultus. Verba, *aliis possessoriis in suo robore permansuris*, intelligi debent, dum unus idemque non suscipit probationem utriusque, proprietatis scil. & possessionis. Casus, in quibus procedit cumulatio, vide apud Schmalzg *h. n. 64*.

Q. 5. Qualiter procedi debeat causa possessionis & proprietatis cumulata in eodem judicio? Resp. 1. Potest judex conjunctim super utraque causa recipere probationes & testes. *c. 2. h. t.* Dum propositis discussisque probationibus de utraque causa liquet, una sententia utramque terminare debet. *c. 6. h. t.* quod *c. 2. h. t.* dicitur, posse judicem prius probationes super possessorio discutere, intelligitur de casu, quo uterque litigantium contendit sibi competere possessionem & proprietatem.

3. Pronuntiare quidem judex debet prius de causa possessionis, quam proprietatis, in executione tamen prævalet sententia super proprietate. *cap. 6. hoc titul.* Ratio, quia ea utpote dignior efficacior, mox ut lata, trahit ad se possessionem, eandemque penitus absorbet.

TITULUS XIII.

De restitutione spoliatorum.

QUæst. 1. *Quid tractetur in præsenti titulo?* Resp. De remedio recuperandæ possessionis, quo agitur, ut ante omnia pristina possessio cum omni causa restituatur illi, qui possessione rerum corporalium immobilium, aut quasi possessione incorporalium vi vel clam, injuste vel indebite est dejectus. Ut supra dictum, remedium *recuperandæ* potissimum duplex est, scil. *interdictum unde vi & actio vi bonorum raptorum*, quo etiam reducitur *actio ad exhibendum* & alia remedia præsertim Jure Can. inducta, quæ non vocantur *interdicta*, sed *conditiones ex Lege vel Canone* ad recuperandam possessionem, uti condictio ex *cap. sæpe contingit 18. h. t. ex can. redintegrandæ. 3. caus. 3. q. 1.*

Q. 2. Cui competat interdictum Unde vi? Resp. 1. In genere loquendo non conceditur hoc interdictum, nisi illi,

illi, qui vi dejectus ac spoliatus est possessione rei *immobilis*, sive naturaliter, sive civiliter tantum possederit. *L.* 1. *§. dejicitur. ff. de vi & vi arm.* sive juste, sive injuste cum & prædoni per hoc interdictum succurratur. *c.* 5. *b. t. L. si quis in tantam.* 7. *C. unde vi* modo dejectus rem non amplius possideat per alium, quia tunc adhuc possessionem retinet. Etiam hæredi spoliati conceditur. *§.* 1. *Inst. de perp. & tempor. act.*

Resp. 2. Non competit hoc interdictum depositario, commodatario, nudo detentori, seu illi, qui alieno nomine possidebat rem, & dejectus est; quia hi possessores veri non sunt. Nec si alicui liber homo, aut Laico res sacra v. g. beneficium eripiatur per vim, hoc illi interdictum competit; quia res sacra a Laico *juxta. c.* 7. *præscript.* homo liber a quocunque alio possideri non potest. *L.* 23. *§. fin. de acqu. vel amitt. poss.*

Resp. 3. Competit tamen hoc interdictum colono *ad longum tempus*, & multo magis Emphyteutæ & Vasallo ob dominium utile: de usufructuario expresse id habetur. *L.* 3. *§.* 13. *ff. de vi & vi arm.* Item etiam competit, licet quis plena tantum libertate possidendi, non ipsa possessione sit spoliatus. arg. *c. fin. b. t.*

Q. 3. *Contra quem competat interdictum. Unde vi?* Resp. 1. Competit adversus eum, qui alium possessione sua dejecit; vel dejici aut spoliari mandavit facto secuto. *L.* 1. *§.* 12. *ff. de vi & vi arm.* vel dejectionem ratam habuit. *cit. L. §.* 14. etiamsi judex fuerit spolians, modo vel extrajudicialiter spoliaverit. *c.* 7. *b. t.* quia tum censetur nomine privati; vel vitium in sententia sit substantiale, quo casu executio sententiæ erit spoliatio. arg. *c.* 1. & 13. *de sent. & re jud.*

Resp. 2. Non competit interdictum *Unde vi* liberis contra parentes, Vasallis aut libertis contra Dominos. Ratio redditur in *L.* 1. *§.* 43. *ff. de vi arm.* actio tamen in factum illis conceditur.

Resp. 3. Non competit interdictum *Unde vi* contra Successorem particularem. v. gr. qui a spoliatore emit. *L.* 7. *ff. de vi & vi arm.* Nec contra Successorem universalem, nisi in quantum ad ipsum pervenit. *§. non autem* 1. *Inst. de perpet. & tempor. act.* ubi & ratio assignatur.

Q. 4.

Q. 4. Quo remedio succurrendum spoliato, si spolians non possideat amplius, sed aliquis tertius?

Resp. 1. Si tertius ille possessor, sive immediatus, sive mediatus, rei spolio ablatæ, fuerit m. f. & conscius, quod alteri sit res erepta per spolium, dabitur contra eum condictio ex *c. sæpe contingit*. 18. *h. t.* licet non probetur ipsa spoliatio, sed tantum possessio antiquior & adversarium nunc possidere, quia tunc possidere, nova præsumitur clandestina esse & vitiosa. *c. 9. de probat.*

Resp. 2. Si tertius ille possessor fuerit in b. f. juxta sententiam in praxi receptam, dabitur contra illum remedium redintegrandæ, sive conditio ex *can. redintegranda*. 3. *caus.* 3. *qu.* 1. ob verba, *quascumque injustas causas*. Et ratio est quia si spoliatus probavit spoliationem rei, quam petit restitui, desinit possessor esse in b. f. & incipit militare ratio peccati. Agunt hic AA. de aliis remediis ad recuperandam possessionem proditis uti est *conditionis triticiaria*, *condictio incerti*, *condictio indebiti*, *conditio ex L. si quis in tantam*. 7. *C. unde vi*, ex *L.* 3. *&* 5. & *fin. C. eod.* ex *L. exstat*. 13. *ff. quod metus caus.* item *actio in factum*; *imploratio officii judicis*. *L. officium*. 9. *ff. de R. V.*

Q. 5. Quis modus observandus, cum a spoliato petitur restitutio in causa spolii? Resp. 1. Generalis regula est, spoliatum ante omnia restituendum, ut adeo spoliator ante factam restitutionem audiendus non sit, licet is dominium & proprietatem incontinenti velit probare. *c. 1. h. t.* ex verbis, *ante omnem contentionem*, & *c. 5. h. t.* sive spoliato facta sit in corporalibus, sive in incorporalibus, sive in immobilibus tantum, vel etiam in mobilibus accessorie venientibus ad rem immobilem; sive etiam actor agat super alia re *c. 2. de ord. cognit.* sive super alio spolio diverso. Passerin.

Resp. 2. Dantur tamen multi casus, in quibus non restituitur ante omnia spoliatus, sic 1. si consentiat spoliatus, ut de exceptione dominii seu proprietatis prius cognoscatur. *c. 1. h. t.* 2. Si ex restitutione spoliati immineat grave periculum corporis vel animæ, ut in casu *cap. 13. h. t.* juxta quod mulier se separans a viro restituenda non est, si objiciat impedimentum dirimens,

idque

idque in continenti velit probare, & *c. 8. eod.* 3. Si juris præsumptio contra spoliatum pro spoliatore militet, ut si quis petat restitui sibi decimas in aliena Parochia possessas. *c. 2. h. t. in 6.* 4. Si judicium possessorium & petitorium simul cumulet spoliatus. *cap. 3. & 4. de caus. poss. & propr.* 5. Si spoliato opponatur vel exceptio inhabilitatis ad agendum. *c. 7. de jud.* vel crimen ipso jure privans proprietate & possessione rei, uti est crimen hæresis & læsæ Majestatis, Simonia in materia beneficiali. Gloss. *in c. 14. h. t.* 6. Si facta restitutione & timeatur damnum irreparabile, vel publicum scandalum & perturbatio in populo, ut si agatur de restitutione mulieris marito sævienti; si possessio sit tyranno oblata; si reus e carcere ad asylum confugerit. 7. Si *notorie* competat proprietas spoliatori. *L. 31. ff. deposit.* 8. Si lite pendente super quæstione spolii alius quidam tertius pro suo interesse interveniat, & in re spoliata dominium prætendat, talis enim ante restitutionem audiri debet. *c. 17. de sent. & re jud.*

Quæst. 6. Ut restitutioni ante omnia sit locus, quid probare debeat spoliatus? Resp. Duo *regulariter* probanda sunt, possessio scil. & dejectio injusta a possessione & quidem ab adversario, in quem agit, vel ab alio ejus nomine, vel saltem cum ratihabitione ejusdem, si agat interdicto *Unde vi. c. 10. de off. deleg. c. 15. & 18. b. t.* Si agat conditione ex. *c. 18. b. t.* sufficit probare, se possedisse, ac spoliatum fuisse, ac possessorem rei conscium esse spoliationis. Vall. *h. §. 4. n. 4.* quod si vero alterum prædictorum probare nequeat, causa cadit. *c. 14. hoc tit. c. 8. eod.* Probatur autem possessio in immobilibus, si quis olim; in mobilibus, si quis paulo ante spoliationem se probet possedisse. Ratio, quia qui immobilia olim possedit, continuasse præsumitur possessionem, in mobilibus autem facile perditur possessio. In quibusdam casibus ad possessionis probationem etiam titulus requiritur, uti fit in jurisdictionibus, decimis a laico petitis, in matrimonio; quia hæc absque titulo non possidentur.

Quæst. 7. Quid teneatur restituere spoliator, seu invasor rei alienæ? Resp. 1. Non tantum rem principalem, sed etiam accessoriam rei & fructus omnes, tam penden-

tes,

tes, quam perceptos, a die nim. ſpoliationis, tam extantes, quam conſumptos, quin etiam percipiendos, ſive quos ſpoliatus percipere potuiſſet. *L. ſi de poſſeſſione. C. unde vi. c. 11. h. t. L. 1. §. 31. & 33. ff. de vi & vi arm. &c.* Exceptis tamen *mere induſtrialibus*, quia induſtria propria nocere non debet.

Reſp. 2. Expenſas *neceſſarias* deducere poteſt ſpoliator reſtituere coactus. *L. 5. Cod. de R. V.* ibi: *niſi neceſſarios ſumptus fecerit*, non *voluptarios*; imputet enim ſibi quod ſumptus hujuſmodi in re aliena fecerit. *Utiles* tum deducit, ſi ſeparabiles ſint a re principali. *L. 39. fin. ff. de hæred. petit. L. 37. ff. de R. V.*

Reſp. 3. Bonæ fidei poſſeſſor quod *induſtriales* lucretur, certum eſt; quod *naturales autem & mixtos*, ſi vel adhuc pendeant, vel licet ſint ſeparati, extent tamen, reſtituere debeat, habetur. *L. 22. C. de R. V.* quod autem fructus conſumptos, virtualiter etiamnum extantes, quamvis inde factus ſit ditior, non teneatur reſtituere (excepta petitione hæreditatis ob *L. 1. §. 1. C. de pet. hæred. &c.*) clare videtur deciſum in *L. 32. Cod. de R. V. L. 4. §. 2. ff. fin. reg. L. 40. ff. de acq. rer. dom. §. 35. Inſt. de rer. div.*

TITULUS XIV.

De Dolo & Contumacia.

QUæſt. 1. *Qua ratione Titulus hic priori ſubjungatur, quid ſit dolus, & quotuplex?* Reſp. ad 1. Ideo Titulus hic præcedentem ſequitur, quia ſpoliatus quandoque dolo vel contumacia adverſarii reſtitutionem conſequi non poteſt; quamvis itaque hic tantum de dolo, quatenus contumaciæ adhæret, eſſet agendum, ab AA. tamen in tota ſua latitudine conſideratur.

Reſp. ad 2. Dolus dupliciter a Juriſtis accipitur, in bonam ſcil. & malam partem. *Dolus bonus* eſt ſolertia adhibita, ad fraudes malaſque artes aliorum eludendas, & ad ſe reſque ſuas vel alienas tuendas, maxime adverſus hoſtes & latrones. *L. 1. §. 3. ff. de dol. mal.* Dolus *malus* eſt calliditas, fallacia, machinatio ad cir-

circumveniendum, fallendum, vel decipiendum alterum adhibita: *cit. L.* §. 2.

Resp. ad 3. Primo. Alius est *dolus verus*, qui ex confessione decipientis aut manifestis indiciis colligitur. *L. 6. de dol.* alius *præsumptus*, quem quidem lex pro dolo habet, sed colligitur tantum ex conjecturis non ita manifestis, sed dubiis. Ut, siquis culpam latam committit, juris interpretatione in causis pecuniariis regulariter pro dolo habetur. Alii loquuntur aliter, & dolum *verum* dicunt, quem jus ipsum statuit, eo quod verum & manifestum censeatur id, quod ex legis vel canonis præsumptione habetur, licet etiam ipsum ex conjecturis colligatur; econtra *dolum præsumptum*, quem prudens judex desumit ex indiciis & conjecturis a jure non expressis.

Resp. ad 3. Secundo. Dolus circa contractus vel est *antecedens & dans causam contractui*, id est, movens ad contrahendum, quo non interveniente deceptus non contraxisset; vel est *concomitans seu incidens*, quando dolum passus contractum adhuc iniisset, etsi deceptus non fuisset, sed alio modo. Dolus iterum vel versatur *circa ipsam substantiam contractus*, seu circa aliquid, ad quod contrahentes intentionem suam restringunt, vel ex communi hominum aut juris præsumptione restringere creduntur: vel versatur *circa circumstantiam vel qualitatem accidentalem*, id est, tale quid, ad quod contrahentium intentio se non restringit, nec usu communi aut juris dispositione restringi censetur.

Q. 2. Qualiter dolus vitiet contractum? Resp. 1. Si dolus versetur circa ipsam substantiam contractus (idem est de errore) contractus est ipso jure nullus. Ratio, quia consensus deficit. *L. 15. ff. de jurisd.*

Resp. 2. Si dolus sit tantum incidens, nec de jure naturali, nec de positivo contractus est irritus. *L. 9. prin. ff. de dol. L. 13. §. 4. ff. de action. empt.* Deinde etiamsi dolus sit antecedens, si tamen solum circa qualitates versetur, nullus contractus est de jure naturæ irritus, quia non tollit talis dolus voluntarium; nec de jure positivo, sive sit contractus matrimonii carnalis aut spiritualis; sive contractus stricti juris. *§. 1. Inst. de except. L. 5. Cod. de inutil. stipul.* sive contractus b. f. si dolus ab

ab alio, quam a contrahente commissus; quia adest consensus substantialis, & contrahens nullam decepto intulit injuriam. Imo nullo etiam jure irritus est contractus, licet bonæ fidei, licet dolus ab altero contrahentium sit commissus, aut causam dederit contractui, modo ejus substantiam non afficiat. *L. 5. C. de rescind. vend. L. 28. ff. de contrah. empt. L. 48. §. fin. ff. de furt.*

Q. 3. Quo remedio succurratur dolum passis? Resp. 1. Si dolus versetur circa ipsa substantiam, opus est sola declaratione nullitatis, ut patet. 2. Si versetur circa qualitatem, & a tertio factus sit dolus; nec exceptio, nec actio datur dolum passo contra secum contrahentem. *L. 7. ff. de dol. mal.* Si ab altero contrahentium sit factus, re adhuc integra; & contractu necdum completo, datur *exceptio doli*; in ordine ad non implendum contractum per traditionem: impleto autem contractu, *actio doli* ad rescissionem illius; si dolus circa qualitatem versans fuerit præcedens & causam dederit contractui; ad solutionem vero ejus, quantum decepti interest, dolum esse adhibitum, si dolus fuerit incidens. *L. 13. pr. & §. 1. ff. de act. empt. & vend.* 3. Datur actio & exceptio doli non tantum dolum passo, sed etiam hæredibus & successoribus decepti, quia actio est *rei persecutoria*, *exceptio* vero cohæret *rei*. Datur autem contra dolosum aut decipientem, nisi specialiter is excipiatur, quales exceptiones habet Pirh. *h. n.* 18. non datur contra hæredes & successores decipientis, nisi quantum ad illos delicti participes pervenit. *L. 17. in fin. L. 26. & seq. ff. de dol. mal.*

Q. 4. Quid sit contumacia, quotuplex, & quot modis committatur? Resp. ad 1. *in genere* est inobedientia erga superiorem cum contemptu; *specifice* & prout est hujus loci, est inobedientia commissa a legitime vocato contra judicem in iis, quæ ad judicem pertinent.

Resp. ad 2. Alia est contumacia *vera*, dum quis post citationem peremptoriam sibi personaliter factam, aut ad ejus domum vel loca publica affixam, ita ut constet, eam ad notitiam ipsius pervenisse, nec ullum non comparendi subesse impedimentum, non comparet. Alia est *notoria*, quæ a plerisque ad veram reducitur, & tum committi solet, siquis in faciem dicit citanti se

nolle venire. Alia est *ficta seu præsumptiva*, dum citato non invento, citatione tamen ad ejus domum, Ecclesiam vel Curiam facta dubitatur, num ea ad notitiam illius pervenerit.

Resp ad 3. Varie contingit contumacia. 1. Si quis legitime citatus, & nulla justa causa impeditus non comparet. *L. 53. §. 1. ff. de re jud.* 2 Si quis comparet, sed sine licentia judicis recedit. *cap. 1. de jud.* 3. Si quis manet quidem præsens, non vult tamen judicis mandato obtemperare. *cap. 3. & 6. h. t.* Committi potest ab actore & Reo, ut habet gloss. *in c. 2. h. t.* his verbis: *non veniens, non restituens, citiusque recedens, nil dicens, pignusve tenens, jurareque nolens; obscureque loquens; isti sunt jure rebelles*.

Quæst. 5. Quæ requirantur, ut quis contumax dicatur, & quæ excusent a contumacia? Resp. ad 1. primo. Ut quis dicatur contumax, quo ad sententiam definitivam velut ad immissionem in bona ex primo & secundo decreto procedi possit, requiritur, ut legitima citatio vel tribus edictis, vel uno peremptorio præcesserit, juxta. *L. 53. ff. de re iudic.* nec tamen citatus comparuerit. 2. Ut in ultimo peremptorio a parte præsente accusetur contumacia partis non comparentis. *L. 68. ff. de jud. L. 13. §. siquidem. Cod. de jud.* Ratio, quia judex in caussis civilibus non impertitur suum officium, nisi imploratus; non tamen judex necessario condemnat in contumaciam eum, qui altero mox die comparet, etsi pars altera petat. Sumitur *ex cap. 24. de off. delegat.* 3. Requiritur, ut nullo justo impedimento detentus fuerit. Hinc

Resp. ad 2. Causæ excusantes a contumacia, sunt 1. adversa valetudo. *L. 53. §. 2. ff. de re judic.* quo reducitur mors parentum &c. 2. Majoris causæ occupatio. *L. & §. cit.* & quæ referuntur in *L. 54. ff. de re jud.* 3. incompetentia notoria judicis. 4. Tempus feriatum, ad quod fit citatio &c.

Q. 6. Quomodo contra Actorem contumacem procedendum? Resp. 1. Satis exacte traditur ordo & modus hic in *Auth. qui semel. C. quom. & quand. judex L. 13. C. de jud. c. 3. h. t. c. 1. eod. in 6.* quos textus vide, & nota, quod, Actore existente contumace, reus possit petere circumduci

duci edictum, per *L.* 73. *ff. ne Jud.* Vel petere, se absolvi ab omni observatione judicii, sive ab instantia intentatæ actionis; vel se definitive absolvi ab impetitione actoris, vel pro se ferri sententiam definitivam.

Q. 7. *Qualiter procedendum contra reum contumacem?* Resp. 1. Si reus ante litem contestatam sit contumax & non comparuerit in termino peremptorio, non potest procedi ad probationes, & multo minus ad sententiam definitivam. *c.* 2. 3. *&* 5. *ut lite non cont.* Sed actor mittitur *regulariter* in possessionem bonorum Rei custodiæ causa, vel ex primo decreto.

Resp. 2. Si reus post litem contestatam fit contumax, actore instante ad probationes proceditur, & si liqueat de meritis causæ, definitive pro vel contra eum ferenda sententia. *L.* 73. *ff. de jud.* Si non liqueat actor mittendus est in veram possessionem rei litigiosæ; vel, si est actio personalis, aliorum bonorum. Vide *L.* 8. *in fin. C. quom. & quando.*

Q. 8. *Quænam aliæ sint pœnæ Rei contumacis?* Resp. 1. Potest ob inobedientiam pœna arbitraria puniri. *L.* 2. §. 1. *ff. si quis in jus voc. non ierit.* 2. Patitur immissionem in bona, ut dictum. 3. Non auditur, nisi refectis expensis. *cap.* 6. *h. t.* 4. Potest capi, incarcerari. *L.* 8. *C. quom. & quand.* item excommunicari. *cap.* 3. *ut lite non cont.* 5. Subinde proceditur ad capienda pignora. *L.* 1. §. 3. *ff. de inspic. ventre*, vel ad sequestrationem. *c.* 2. *h. t.* 6. *Ficte* contumax potest quidem appellare vel in integrum restitui, *cap.* 18. *de sent. & re jud.* Contumax *vere* talis secundum omnes *de jure* non permittitur appellare. *L.* 1. *Cod. quor. appell. non recip.* Secundum alios etiam non restituitur. 7. Habetur pro præsente in suum præjudicium. *Auth. qua in provincia.* §. *eo autem. C. ubi de crim. agi oport.* 8. Habetur pro confesso. *L.* 11. §. 4. *ff. de inter. in jure faciend.*

TITULUS XV.

De eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ.

QUæst. 1. *Quid sit immissio in possessionem ex primo & secundo decreto?* Resp. ad 1. Immissio in possessionem *ex primo decreto* est & fit, dum reo legitime citato contumaciter absente, Judex ad petitionem actoris, primo decernit & jubet eum mitti in possessionem rei petitæ vel aliorum bonorum Rei, custodiæ causâ. *cap.* 3. *hoc tit. cap.* 5. *§. in aliis. Ut lite non contest.*

Resp. ad 2. Missio in possessionem *ex secundo decreto* est jussio judicis, qua actor ob perseverantem Rei contumaciam constituitur verus possessor rei petitæ vel bonorum contumacis, possessione huic adempta. *c.* 1. *h. t.* & *c.* 4 *de dol. & contum.* Utraque hæc immissio justa est; fit a judice per sententiam interlocutoriam *c.* 1. *cit.* pertinet ad imperium mixtum. *L.* 4. *ff. de jurisd.*

Q. 2. *Quomodo procedatur ad immissionem in bona rei contumacis ex primo decreto?* Resp. 1. Reo *ante litem contestatam* contumaciter absente, contumacia accusata ab Actore, facta peremptoria ad actum immissionis citatione prævia summaria cognitione, & præstito ab actore juramento calumniæ, mittitur actor in possessionem rei petitæ, sive rei ejus, super qua fuit mota lis, *si actio fuerit realis. cap.* 3. & *c. fin. §. in aliis ut lite non contest.*

Resp. 2. Si *actione personali* conveniatur reus, & contumax sit, sive sit contumax ante, sive post litem contestatam, potest judex vel Actorem mittere in possessionem bonorum Rei *pro modo debiti*, vel infligere ei censuram Ecclesiasticam *c. fin. cit.*

Q. 3. *Quomodo conveniat & quomodo differat immissio in bona in actione reali & personali?*

Resp. 1. Convenit immissio ex primo decreto, sive fiat in actione reali, sive personali, in hoc, quod, si reus intra annum comparuerit, recuperet res suas, & possessionem illarum, modo caveat de sistendo in judicio

dicio & expensas refundat Actori. *cap. fin.* §. *in aliis cit. cap.* 1. *& seq. hoc tit.* 2. Quod immissio ex primo decreto non habeat rationem possessionis, sed nudæ tantum detentionis. *cap. cit.* L. 3. §. *fin. ff. de acq. vel amitt. poss.*

Resp. 2. Differt immissio, quæ fit in actione personali, ab ea, quæ decernitur in reali, 1. quod in illa observandus sit certus ordo, non in hac; quia actio realis jam supponit jus certum. 2. Quod in actione personali fiat immissio pro modo debiti, in reali in ipsam rem petitam. 3. Quod in actione personali vel immissio concedatur, vel censura Ecclesiastica ferri possit, in reali autem primo debeat fieri immissio & quidem post litem contestatam non ex primo sed secundo decreto, *si non liquet satis* de jure Actoris vel Rei. *L.* 8. *Cod. quom. & quand.* si autem satis liquet, ad sententiam definitivam proceditur. 4. Quod in actione personali actor post annalem Rei contumaciam non acquirat veram possessionem *absque secundo decreto*, quam tamen actionem realem intentans acquirit, saltem de jure. *cap.* 1. & 2. *h. t.* & *cap. fin.* §. *in aliis, ut lite non contest.*

Q. 4. *Quinam sint effectus primi & secundi decreti?*

Resp. 1. Primi decreti potissimus effectus est, si agatur actione personali, quod vi illius competat actori detentio, custodia, defensio bonorum. *L.* 9. §. 1. *L.* 12. *ff. quib. ex caus. in poss. eatur.* dicitur illud pignus *judiciale*, *Prætorium.* Deinde si turbetur, non quidem *interdictum undi vi*, qui non vere possidet, sed *ne vis fiat*, intentare potest. *L.* 1. *pr. & tot. tit. ff. ne vis fiat ei, qui in poss.* 3. Si debitor lateat, nec satisfaciat, potest creditor petere a judice facultate bona vendendi. 4. Si debitor fundum, in quem actor est missus, colere negligat, ipse colet, fructus colliget, servabit servando servabiles &c. *L.* 8. §. 1. *L.* 9. §. 2. 3. 4. *ff.* & *L.* 7. *princ. ff. quib. ex caus. L.* 8. §. 1. *L.* 9. *Cod. tot. tit. auth. jud. poss.* Duo primi effectus competunt etiam misso in possessionem ex primo decreto *si actio sit realis* præterquam quod non concedatur *pignus Prætorium*; reliqui vero vel non competunt, vel non principaliter.

Resp. 2. Effectus *secundi decreti* sunt. 1. Quod acqui-

quiratur vera possessio. *c.* 1. *b. t.* 2. *Quod* fruatur remediis possessoriis, in specie interdicto, *unde vi.* 3. Quod conventus super illa re a reo reverso in illum transferat onus probandi, utpote ex petitore vel actore jam factus reus. 4. Quod, si ita missus habeat bonam fidem, rem sic possessam præscribat. Vviestn. *b. t. n.* 14. Ubi & illud nota, si actor ex primo vel secundo decreto in rei petitæ vel aliorum adversarii bonorum possessionem fuerit missus, & tamen ob hujus potentiam realiter apprehendere, detinere & possidere non possit, eo casu illum fictione utriusque juris perinde haberi, ac si rem post primum decretum realiter detineret, vel per secundum, ubi opus est, vere possideret. *cap.* 9. *de dol. & contum. L.* 13. *junct. Gloss.* V. *perinde. ff. de rebus auth. jud. possid.*

Q. 5. *In quibus actionibus locum habeat vel non habeat missio in bona?* Resp. 1. In omnibus actionibus realibus & personalibus, in bonis mobilibus & immobilibus, in spiritualibus etiam & feudalibus procedit immissio in bona; quia nec præjudicatur domino directo, & obtinetur tamen finis immissionis. 2. Fallit tamen in iis causis, in quibus natura actionis immissionem excludit, v. g. in causis *civilibus*, in quibus actor nihil petit, sed vult tantum se liberare aut excusare. Deinde in *causa matrimoniali*, ne detur occasio illicitæ copulæ cum non sua; hinc reus contumax per censuras ad comparendum compelli debet. *c.* 3. *ut lit. non cont. & c. fin.* §. *porro eod.* Item in causa *beneficiali* ob vitiosum ingressum, saltem si instituatur *petitorium*; nam in possessorio *recuperandæ* valet. *c. redintegranda.* 3. *caus.* 3. *q.* 1.

TITULUS XVI.

Ut Lite pendente nihil innovetur.

QUæst. 1. *Quid per rubricam hujus Tituli intelligatur?* Resp. Cum priori titulo actum fuerit ob contumaciam Rei actorem mitti posse in possessionem bonorum, ideo ne quis existimet, regulariter posse quid pendente lite innovari, subjungitur præsens titulus, quo tempore litis pendentis nihil immutari præcipitur aut

de

de novo induci, nec circa rem, de qua agitur, ejusve possessionem, nec circa jus ipsum, quod ab eo tempore viguit; & si quæ interea immutata sint, pro attentatis habenda, revocanda in pristinum statum, & irritanda, ac si nihil factum fuisset. *L. 2. Cod. de litigiosis.*

Q. 2. Quomodo inducatur litis pendentia? Resp. Jure *recentiori*, nimirum *Clem. 2. h. t.* & *Auth. Litigiosa. Cod. de Litigios.* in actionibus tam realibus quam personalibus inducitur litis pendentia per citationem a judice competente legitime factam, & *actu intimatam* Reo, nisi forte ipse intimationem impedivisset; modo tamen ex citationis tenore citatus cognoscere possit, super qua causa in judicio conveniatur.

Q. 3. Quinam sint effectus pendentiæ litis? Resp. 1. In actione reali *res*, in personali *instantia* lite pendente prohibetur alienari, donec lis sit decisa. *c. 3. & 4. h. t. L. fin. ff. & L. 2. C. de litigios, & Nov.* 112. *c. 1.* Ratione cujus seqq. notanda. 1. Rem dici tum *litigiosam vel vitio litigii* affectam, dum super ejus dominio vel quasi, utili vel directo, lis inter petitorem & possessorem versatur; dum vero agitur de onere aliquo rei imposito, vel intentatur actio personalis, vel etiam de sola possessione lis pendet, res ipsa litigiosa non est. *Auth. Litigiosa. Cod. de litigios.* 2. Non convenire inter AA. utrum alienatio rei litigiosæ sit ipso jure nulla, vel irritanda tantum per judicem. 3. Casus plures recenseri *L. fin. §. 1. C. de Litigios. Nov. 112. c. 1. §. & hoc autem. L. 5. ff. de petit. hæred. §. 1. & ab AA.* quibus res litigiosa potest alienari.

Resp. 2. Lite pendente possessio immutari non potest, sed æque durante lite ac prius possessor fructus ex re possessa poterit colligere. Unde 1. in *c. 1. h. t.* Archi-Episcopus, cui super jure præferendæ crucis lis mota erat, lite durante poterat facere ante se crucem deferri. 2. Conjux pendente lite, qua agitur de divortio quoad thorum ob adulterium, possessione carnalis commercii nec a conjuge accusante, nec a judice privari debet; quæ *quoad judicem* etiam procedunt, dum agitur ab alterutro conjugum ad dissolutionem matrimonii quoad vinculum ob dirimens impedimentum. *c. 2.*

h. t.

h. t. non obstante. *c.* 14. *de sponsal.* 3. Prælatus de crimine accusatus, ob quod venit amovendus, lite super eo pendente, nec deserendus interea est a populo, nec amovendus. *c.* 1. *caus.* 8. *qu.* 4. Dantur tamen casus, in quibus possessor post litem motam non pergit gaudere commodo possessionis, ut Tit. seq.

Resp. 3. Rescripta seu privilegia *lite pendente* in præjudicium alterius partis impetrata, non *expressa mentione litis pendentis*, sunt subreptitia. *c.* 1. *& fin. h. t.* quia Princeps non censetur velle in alterius præjudicium alicui gratiam concedere.

Quæst. 4. *Qualiter in caussis beneficialibus nihil innovandum?* Resp. 1. Si duo in discordia electi sint ad eandem Prælaturam, vel ad idem beneficium promoti, litigentque coram Papa vel alibi, & unus illorum lite pendente moriatur, vel juri suo renuntiet, non potest, pendente lite super alterius electione, procedi ad novam electionem vel beneficii provisionem. *cap.* 1. *h. t. in* 6.

Resp. 2. Similiter, si contra eum, cui collatum beneficium, vel qui ad illud præsentatus, lis moveatur super ejus habilitate, non potest lite pendente collator conferre illud alteri, aut patronus alium præsentare. Vide Leur. in *for. benef. part.* 2. *q.* 147. Circa casum tertium, qui hic formari posset, vide *cap.* 1. *h. t.* qui licet sit distinctus a casu *c.* 1. *h. t. in* 6. est tamen par utriusque ratio.

Q. 5. *Quibus pœnis subjaceat alienans vel accipiens res litigiosas?* Resp. 1. Omnia restituenda sunt in statum pristinum. *c.* 4. *h. t.* cum istiusmodi attentata firmitatem non habeant, saltem post sententiam judicis. *c.* 2. *de test.*

Resp. 2. Si nec alienans nec accipiens sciverunt rem litigiosam, non incurrunt pœnam, quia nulla præcessit culpa. 2. Si alienatio facta sit per emptionem venditionem & uterque scivit, emptor amittit pretium, venditor tantundem confert de suo, simulque quantitas utraque fisco applicatur, res vero litigiosa neutri cedit. Si vero venditor solus, non vero emptor scivit rem litigiosam (quod in dubio præsumitur. *L.* 21. *ff. de probat.*) emptor quidem reddit rem venditori, venditor

ditor autem pretium, & tantundem de suo debet expendere, ex quo tertia pars cedit emptori ob dolum, quo eum circumvenit, non manifestando vitium litigiosi; reliquæ duæ partes applicandæ sunt fisco, *L. fin. C. de Litigios.*

TITULUS XVII.

De sequestratione possessionum & fructuum.

QUæst. 1. *Quid sit sequestrum, quotuplex &c.* Resp. 1. Sequestrum sive sequestratio est rei litigiosæ, possessionis, aut fructuum ejus ex manibus seu potestate litigantium subductio, & in manus tertii (qui propterea *sequester* dicitur) depositio, facta vel consensu partium vel authoritate judicis. *L. 17. ff. depositi.*

Resp. 2. Differt multimode sequestrum *a deposito*, ut videre est in *L. 6. & 17 ff. deposit. L. 1. §. 44. ff. eodem §. 3. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* ab *arresto*, cum arrestum ne quidem species sit depositi aut alterius contractus, sed impedimentum ac interdictum, ne res vel persona loco aut statu suo moveatur; sitque etiam rei non litigiosæ, a *missione in possessionem ex primo decreto*, cum hæc fiat in unum collitigantium, sequestratio in tertium.

Resp. 3. Alia est sequestratio *voluntaria*, quæ *conventionalis* dicitur, & fit mutuo consensu litigantium; & hæc regulariter licet, quia quilibet est rerum suarum arbiter *L. 21. C. mandat.* Alia *necessaria* seu *judicialis*, quæ fit utraque litigantium parte vel alterutra invita, authoritate judicis, & hæc *ordinarie* est prohibita. *L. un. C. de prob. sequestr. c. 1. h. t.* Ratio, quia judicium ab excutione incipere non oportet, &c.

Quæst. 2. Quis & qualis esse debeat aut possit sequester? Resp. 1. Quicunque sequester esse potest, qui fidelem ac diligentem curam habiturus existimatur: unus aut plures. Vviestn. *h. t. num. 4.* etiam ipse Judex potest esse sequester rei, de qua coram ipso litigatur arg. *L. 11. §. 2. ff. de recept. qui arbitr. L. 7. §. fin. ff. qui satisd. cog.*

Resp. 2. Beneficii Ecclesiastici sequester Clericus necessa-

cessario esse debet, quin & æquum est juxta Pirh. ut habeat Ordinem, quem beneficium requirit.

Resp. 3. Ordinarie nemo ad officium sequestri cogi potest. *L.* 7. *ff. deposit.* Ratio, quia sequester obligatur ex contractu, vel quasi contractu. *L.* 9. §. 3. *ff. de dol. mal.* invitus autem nemo tenetur contrahere vel quasi, ergo.

Quæst. 3. *Quibus casibus permissa sequestratio?* Resp. In seqq. 1. dum timor est dilapidationis, vel interitus rei, quæ petitur sequestrari. *L.* 21. §. *fin. ff. de appell.* ratio, ne judicium reddatur elusorium; potest tamen sequestratio impediri præstita cautione idonea. 2. In re dotali, dum maritus vergit ad inopiam. *c.* 7. *de donat. inter vir. & uxorem.* 3. Dum petitur res mobilis, & possessor illius non habens immobilia, suspectus est de fuga una cum re litigiosa. *L.* 7. §. *si satisdatum. ff. qui satisd. cog.* 4. Si periculum est, ne deveniatur ad arma, jure incerto existente, arg. *L.* 33. §. 3. *ff. de usufr.* 5. Si periculum est in mora. 6. Siquis obligatus est ad aliquid præstandum, illudque non præstat, quod etiam in beneficialibus obtinet, si verb. gr. Canonicus non resideat, prout deberet. 7. Si jura partium sint obscura, quod iterum procedit in materia beneficiali. arg. *L.* 5. *ff. fam. bercisc.* Ratione sequestrationis beneficii litigiosi vide *Clem. un. hoc tit.* 8. Si Reus sit contumax & missio in possessionem locum non habeat propter periculum peccati, scandali, intrusionis. 9. Hinc colligitur, sequestrationem in casibus permissis fieri posse circa res omnes, quæ sub custodiam cadere possunt, adeoque circa res mobiles, immobiles, corporales, incorporales, spirituales, profanas. *cap.* 15. *de jud. cap.* 2. *de dol. cap.* 2. *& Clem. unic. hoc tit. L.* 7. §. *fin. qui satisd. cog.* etiam persona libera sequestrari potest. *cap.* 14. *de sponsal. &c.*

Q. 4. *Quæ requirantur, ut sequestratio necessaria licitè possit fieri?* Resp. 1. Ut judex motu proprio seu ex officio suo nobili procedat ad sequestrationem, requiritur causa gravis & publica, redundans in bonum commune Reip. v. g. ut obvietur scandalis, & ne partes deveniant ad arma &c.

Resp. 2. Ut judex ex officio mercenario seu ad instan-

ſtantiam partis poſſit procedere ad ſequeſtrationem, requiruntur fere ſeqq. 1. Ut judici ſummarie conſtet de jure petentis, adeoque neceſsaria eſt cognitio prævia. 2. Ut citetur is, contra quem decernenda ſequeſtratio. *L.* 47. *ff. de re judic.* niſi ſit periculum fugæ vel in mora. 3. Ut ſollicitans ſequeſtrum juret de calumnia. 4. Ut ex perſona debitoris ſit vel appareat aliqua ſuſpicio, verb. gr. deteriorationis rei, dilapidationis &c.

Quæſt. 5. *Quinam ſint effectus ſequeſtrationis?* Reſp. 1. Sequeſtratio ſive judicialis ſive conventionalis fuerit, tum ſolum transfert in ſequeſtrem poſseſſionem, ſi lis eſt de ipſa poſseſſione verb. gr. utroque contendente ſe poſſidere; vel ſi partes aut judex ſpecialiter id voluerint; alias non. *L.* 39. *ff. de acq. vel amitt. poſſ.* Ratio, quia ſequeſtrum eſt ſpecies depoſiti. Interim tamen ſequeſter Caſtri, cui jus Patronatus eſt annexum, ſequeſter Prælaturæ vel dignitatis, quæ jus eligendi vel conferendi beneficium habet, poteſt præſentare, eligere &c. modo aliunde non ſit incapax horum jurium. *Clem. unic. hoc tit.* Ratio, quia ad ſequeſtrum, etiam ad quem non tranſit poſseſſio, ſpectat adminiſtratio rei ſequeſtratæ.

Reſp. 2. Inducit obligationem in *ſequeſtro*, ut is diligenter rem cuſtodiat, adeoque nec dolum committat, nec culpam latam; colligat fructus, ſervando ſervabiles ſervet, vel ſi ſervari non poſſint, pretium inde redactum lite finita cum illis victori reſtituat. *In Victore* inducit obligationem, præſtandi indemnem ſequeſtrem, omnia damna, & ſumptus vel neceſsario vel utiliter factos compenſandi. *c.* 2. *de dol. & contum. Clem. unic. h. t.* Unde victori ejuſque hæredibus competit *actio depoſiti ſequeſtraria directa*. *L.* 1. §. 24. *ff. depoſ.* Sequeſtro contra victorem *contraria*. *L.* 5. §. *fin. ff. eod.* Salarium tamen *de jure* non competit ſequeſtro.

Quæſt. 6. *Qualiter tollatur ſequeſtrum?* Reſp. 1. Lite finita. 2. Cautione & fidejuſſione ſufficienti, licet ſequeſtrum jam factum ſit & lis pendens. *L.* 7. §. *fin. ff. qui ſatiſd. cog.* 3. Sequeſtro volente *ex juſta cauſa* deponere officium. 4. Conditione exiſtente, ſub qua facta ſequeſtratio. arg. *Lege* 6. *ff. depoſ.* 5. Morte ſequeſtris. 6. Si decreta ſit in contumacem loco miſſio-

nis

nis in bona sequestratio, isque compareat, de judicio sisti caveat; & expensas præstet. *cap.* 1. *h. t.* Agunt hic AA. de *Arrestatione*, quæ sequestro affinis est; qui possunt videri.

TITULUS XVIII.

De Confessis.

QUæst. 1. *Quid sit & quotuplex confessio?* Resp. 1. Prout servit ad decisionem causarum est ejus, quod ab adversario intenditur, facta asservatio.

Resp. 2. Ratione *modi* alia est *vera* vel *expressa* confessio, quæ fit verbis claris, scriptura, vel aliis signis declarandæ voluntati idoneis. Alia *ficta* vel *tacita*, aut *quasi confessio*, quæ ex certo quopiam facto elicitur, vel a Lege intervenisse fingitur; sic qui transigit de delicto, ut ad *Tit. de Transact.* fateri censetur. *L.* 4. 5. & 15. *ff. de his, qui not. infam.* Qui contumax est in judicio, & legitime interrogatus non respondet, saltem in civilibus, pro confesso habetur. *c.* 2. *b. t. in* 6. 2. Ratione *objecti* alia est *Civilis*, alia *criminalis*, alia *principalis*, alia *incidens*. 3. Alia est *pura* seu *simplex*, qua quis adversarii intentionem simpliciter & sine adjectione fatetur; alia *qualificata*, qua quis adversarii intentionem fatetur quidem, sed adjecta conditione, modo, vel alia qualitate. Item alia *spontanea*, quæ libere; alia *extorta*, quæ vi, metu, dolosis persuasionibus elicita. 4. Præcipue ratione *loci* confessio tam civilis quam criminalis subdividitur in *judicialem*, quæ fit coram judice in loco judicii, & in *extrajudicialem*; quæ fit extra judicium &c.

Quæst. 2. *Quæ requirantur ad confessionem judicialem, ut ea suos habeat effectus?* Resp. Seqq. *Major, sponte, sciens, contra se est jus ubi, & hostis, certum, lisque, favor, jus, nec natura repugnet* Scil. 1. ut edita sit a *majorenni*. Ut *sponte & libere*, non vi aut metu tormentorum extorta *c.* 1. *caus.* 15. *qu.* 6. 3. Ut *sciens* confiteatur, scil. ut confessio ex certa scientia, non ex errore, neque ex calore iracundiæ præcedat. 4. Ut *contra se ipsum* fiat, pro se enim etiam in articulo mortis

fa-

facta non probat in præjudicium alterius. 5. Ut *in judicio* fiat scil. coram judice, non coram *Arbitratore*; coram judice, non coram Notaria tantum, & quidem coram judice competente & regulariter sedente pro tribunali. 6. Ut fiat præsente *adversario*, qui venit nomine *hostis* in vers. cit. de jure scil. Civili tantum: non tamen semper necessaria est præsentia partis adversæ. Vviestn. *h. n.* 9. 7. Ut sit de re *certa*, quia parit sententiam certam. *L.* 6. *pr. ff. h. t.* 8. Ut de re *litigiosa*. 9. Ut non in favorem *confitentis*. *L. 6. Cod. de prob.* 10. Ut sit de re, quæ neque *rerum naturæ* neque *juri* adversatur; exemplum ultimi est in *cap. 5. de eo, qui cognov.*

Q. 3. *Quos effectus habeat confessio judicialis?* Resp. 1. Rite facta est plenissima probatio *c.* 17. *de præscript.* in eodem scil. judicio, nam confessio in judicio civili non præjudicat in judicio criminali *plene* ut sufficiat ad condemnationem, licet sit sufficiens ad torturam. Ratio, quia prior respectu secundi judicii potius extrajudicialis debet dici, quam judicialis, utpote facta coram alio judice & ad alium finem. In judicio tamen summario facta legitima confessio plenarie etiam probat in ordinario.

Resp. 2. Confessio judicialis rite facta inducit notorium. *c.* 7. *de cohabit. Cler. & mul.* Tollit præsumptionem juris & de jure *Pirh. h. n.* 19. Locum habet post conclusionem in causa, quia tum quidem probationibus, non confessioni renuntiatum. *c.* 10. *de fid. instrum.* Res judicata ob illam retractatur. Sanat omnes defectus processus, modo coram judice competente & sponte sit facta. Æquiparatur rei judicatæ, ita tamen, ut *in causa criminali* contra confessum requiratur sententia definitiva, sive confessio facta sit ante, sive post litem contest. *c.* 2. *h. t. L.* 5 *ff. de cust. & exhib. reor.* Ratio, quia ob maximum periculum vitæ confessus pro condemnato in his haberi non debet; non tamen in causa civili, si facta sit confessio ante litem contest. *L.* 21. *ff. de jud.* Secus si post. *L. C. c.* 10. *de transact.*

Resp. 3. Unius partis confessio in beneficialibus non probat in favorem alterius, dum is tantum fundat in ea intentionem suam; quia hæc in Canonico & legi-

timo

timo titulo, non in confessione collitiganti fundari debet.

Quæst. 4. *Quos effectus habeant aliæ confessiones judiciales?* Resp. 1. Confessio *qualificata* facta vel coram judice vel adversario, tum poterit ab his acceptari quoad substantiam, & rejici quoad qualitatem, si obstet confesso præsumptio juris v. g. si reus confiteatur, se verba contumeliosa dixisse, sed non animo injuriandi. *L.* 5. *C. de injur.* Vel si qualitas non est per se connexa negotio principali, v.g. si reus dicat, *fateor, quod mutuos* 100. *mihi dederis, sed pactus es de non petendo*, poterit hoc casu acceptari confessio quoad debitum de mutuo, rejici quoad pactum de non petendo, donec probetur. *L.* 25. *ff. de probat.*

Resp. 2. Confessio per *torturam*, etiam legitime adhibitam *plene* non probat, nec præjudicat confitenti, nisi die sequenti *ad banchum juris* ratificet confessionem, id est, nisi ad locum publici tribunalis reductus & extra tormentorum conspectum constitutus in confessione persistat. *L.* 1. §. 17. *& seq. ff. de Quæst. L.* 2. *C. de custod. reor.*

Resp. 3. Confessio *dolose*, scil. ficta promissione impunitatis, vel per quæstiones captiosas, a judice elicita non præjudicat Reo quoad pœnam ordinariam saltem. Ratio fundatur in æquitate naturali & *cap.* 7. *de renuntiat.*

Resp. 4. Confessio a reo contra se facta nullatenus præjudicat Sociis criminis, nequidem in tantum, ut interrogari possit de Sociis, dum nulla circa illos præcessit infamia aut aliunde hausta indicia. *cap.* 1. *hoc tit. cap. fin. caus.* 15. *qu.* 3. *L. fin. Cod. de accus.* Sunt tamen crimina, in quibus jus & praxis tribunalium de Sociis interrogari permittit; exempla sunt *in L.* 5. §. *fin. Cod. ad L. Jul. Maj. cap.* 5. *de hæret. in* 6. *L.* 2. *Cod. de fals. monet. &c.* Interrogandus est autem Reus tantum in genere de Sociis, si jus vel consuetudo permittit interrogare, non in specie, nisi alia concurrant; quia hoc potius esset suggerentis. *L.* 1. §. 12. *ff. de QQ.* Facta vero a Reo confessio sive sponte, sive ad interrogationem judicis in genere interrogantis, præjudicat in tantum tertio, ut fundet contra illum inquisitionem

etiam

etiam specialem, si vel sit crimen exceptum, vel confessio adminiculata. Vide Pichl. *h. t. num.* 13. Leur. *h. t. Q.* 501.

Q. 5. *Quænam sit obligatio fatendi veritatem ad interrogationem judicis?* Resp. 1. Reus non tenetur judici non legitime interroganti fateri *crimen*, sed potest loqui amphibologice, non tamen dicere falsum vel mentiri. *c.* 17. 19. & 21. *de Accus.* Tunc autem censetur judex non legitime interrogare, dum interrogat de crimine, de quo nulla præcessit infamia, neque indicia competentia, nec semiplena probatio; vel dum non habet jurisdictionem, aut habet eam impeditam. In causis civilibus si debitum nondum a se expunctum scit reus, aliunde tenetur fateri & satisfacere.

Resp. 2. Dum interrogatio quidem est juridica, ex falsa tamen præsumptione, non modo non tenetur fateri reus, sed potest simpliciter, etiam cum juramento, factum negare. Ratio quia in tali negatione & juramento nulla intervenit falsitas, cum enim similes a judice formatæ propositiones in sensu & intentione interrogantis sint falsæ, eas negans non dicit falsum, sed verum. Sic ergo Titius v. g. qui ficte contraxit matrimonium, interrogatus super eo, potest simpliciter negare a se contractum matrimonium &c.

Resp. 3. Dum reus dubitat, num judex procedat legitime & juris ordine servato, non tenetur fateri crimen. Ratio, quia cum nemo b. f. possidens famam, honorem, & bona, teneatur se illis spoliare, donec constet ei de jure, quo compellitur ea dimittere, ergo nec tenebitur reus parere superiori imperanti confessionem criminis, per quam amissio famæ, imo & vitæ incurritur, quamdiu non constat, habere illum potestatem eam urgendi & imperandi.

Resp. 4. Dum reus scit se interrogari juridice & servato juris ordine, tenetur fateri veritatem scil. debitum vel delictum. Ratio, quia quivis tenetur obedire superiori legitime præcipienti. Dicit tamen de *Lug. de Just. d.* 40. *S.* 1. *n.* 16. probabilem & in praxi tutam esse sententiam, posse rem in causa capitali, ubi puniendus esset pœna mortis vel æquivalent, etiam legitime interrogatum celare veritatem, &c. quamdiu sperat se tali

modo posse effugere condemnationem. Ratio, quia lex seu præceptum humanum, fatendi crimen mortis inductivum, non est accomodatum humanæ imbecillitati, nec humano modo impletu possibile, ergo.

Q. 6. *An reus confessionem in judicio factam revocare possit?* Resp. 1. Si in *continenti* revocatio fiat, admittitur, licet nullus error probatus fuerit. arg. *c.* 7. *de test.* 2. Si ex *intervallo*, tum solum admittitur, si revocetur confessio à Procuratore facta, ostendaturque eum errasse in facto, de quo ex officio non tenebatur inquirere; vel si confessus ex intervallo volens confessionem revocare probet, eam contigisse ex errore facti alieni arg. *cit. c.* 7.

Q. 7. *Quid dicendum de confessione extrajudiciali?* Resp. 1. Ad hoc ut Confessio extrajudicialis probet aliquid (an plene, an semiplene, dicetur statim) debet esse *spontanea*; deinde *sufficienter probata in judicio*; contra *ipsum confitentem*, *per se & principaliter* facta; non *incidenter* tantum. Reiffenst. *h. a n.* 41.

Resp. 2. Confessio extrajudicialis in causis civilibus *regulariter* non probat *plene*, sed tamen *semiplene*, si vel sit *discreta*, cum expressione scil. causæ, ex qua ortum debitum, vel fiat coram Adversario, etiamsi sine expressione causæ. *c.* 14. *de fid. Instrum.* Imo & *plene*, si discreta sit & simul in scriptis, aut viva quidem voce, sed præsente adversario, fueritque per duos testes integræ fidei probata. *cap.* 14. *cit. L.* 13. *C. de non num. pec.* Item, si facta sit à moribundo, etiam sine expressione causæ, dum tendit ad liberationem alterius, v. gr. dum Cajus coram 2. legitimis testibus fatetur solutionem 100. fl. debitorum sibi factam: vel etiam dum confessio illa facta est ad obligandum se, modo expressa hic causa sit, nec ex circumstantiis contrarium appareat, &c.

Resp. 3. Confessio Sacramentalis in foro externo confitenti non præjudicat, & omninò nihil probat. *c.* 13. *de excess. Præl. c.* 2. *de off. Ord.* neque scheda, in qua in ordine ad faciendam confessionem Sacramentalem descripta sunt crimina, sive reperiatur casu, sive aliter extorqueatur, ulli potest esse usui. Ita Omnes.

Resp. 4. Confessio extrajudicialis in causis criminalibus, sive præsente, sive absente adversario facta, etiam legi-

legitime probata, non habet vim *plenæ* probationis, sufficientis ad condemnationem. Ita communis. Imo nec *semiplenæ*, ut Pirh. *h. t. n.* 40. Vide Felin. *in c.* 25. *de rescript.* indicium tamen facit *contra confitentem* ad torturam; ubi serio facta & non ex calore iracundiæ, aut aliter temere effusa. Sumitur *ex cit. c.* 25. *de rescript.*

TITULUS XIX.

De Probationibus.

QUæst. 1. *Quid sit probatio & quotuplex?* Resp. 1. Probatio est ostensio rei dubiæ & controversæ legitime *judici* facta; huic enim juxta *c. 3. h. t.* principaliter fit probatio. Per Ly *legitime facta* intelligitur, quod debeat esse clara, perspicua, & certa. *cap. 8. h. t.* concludens *regulariter* & plena. *Matth.* 18. *L. 9. Cod. de jud.* citata ad ejus receptionem parte adversa. arg. *L.* 47. *ff. de re jud.* institu. *ordinarie* post litem contest. *tot. tit. ut lite non cont. &c.*

Resp. 2. Alia est *artificialis*, quæ fit ex ipsis rei visceribus, arte & industria probantis, per præsumptiones & conjecturas; alia *inartificialis*, quæ assumitur extrinsecus, v. g. a testibus, instrumentis, juramento. 2. Alia est *plena*, alia *semiplena*, quidquid contra hanc divisionem dicat Vvisenbach, & alii. *Plena* est, quæ se sola plenam fidem judici facit, tantam scil. ut ea instructus, sententiam ferre & controversiam decidere possit, nullo alio requisito: hujus 4. sunt species, quæ ordine Titulorum post hunc Tit. 19. ponuntur. *Semiplena* est, qua aliqua, non tamen plena fides fit judici, nec sufficit, ut ex ea ad ferendam sententiam ordinarie moveatur: species illius sunt unius vel plurium singularium testium depositio, instrumentum privatum, juramentum suppletorium, fama &c. Habet hæc probatio suos gradus, alia enim est plus quam *semiplena*, alia *præcise semiplena*, alia *minus quam semiplena*.

Quæst. 2. *Quinam sint effectus probationis.* Resp. 1. Effectus *plenæ* probationis sunt seq. 1. secundum illam ferenda sententia. *L.* 11. *& seq. Cod. h. tit.* nisi tamen aliunde judici constet contrarium. In causis criminali-

bus probationes luce meridiana clariores requiruntur. *L. fin Cod. h. t.* 2. Actor plene probans intentionem suam, eam juramento confirmare non tenetur. *c.* 2. *h. t.* quia juramentum utpote species probationis adhibetur solum causa nondum plene probata. 3. Contra quem plene probatum est, is non admittitur ad purgationem Canonicam. *c.* 12. *h. t.*

Resp. 2. Effectus *semiplenæ* probationis *præcise* talis sunt. seq. 1. Dat locum juramento suppletorio ab actore præstando. *c.* 2. *b. t.* 2. Duæ tales semiplenæ probationes, si conjungantur, & ad unum eundemque finem tendant, in causis Civilibus non admodum arduis unam plenam faciunt. *c.* 13. *h. t. c.* 27. *de testib. L.* 5. *Cod. de prob.* 3. Nonnunquam sufficit ad ferendam sententiam, uti in casu. *cap.* 12. *de sponsal. cap.* 2. *de consang.* item in causis modicis. *L.* 3. §. 4. *ff. de Carbon. edict.* in causis summariis &c. Effectus *minus quam semiplenæ probationis* plures recenset Schmalzgr. *hoc num.* 15. Observari hic potest, qualiter se invicem elidant probationes, unaque alteri prævaleat; de quo vide Leur. *hoc tit. Quæst.* 532. & 533.

Q. 3. *Cui incumbat onus probandi?* Resp. 1. Probare *regulariter* tenetur ille, qui aliquid affirmat in præjudicium alterius, nec habet pro se præsumptionem juris. *L.* 2. & 19. *ff. L.* 1. & 8. *C. b. t.* adeoque actori regulariter, non reo incumbit probatio, cum ille soleat affirmare, hic negare.

Resp. 2. Reus tenetur probare 1. Si opponat exceptionem *affirmativam*, v. g. dicendo, dum rogatur solutionem, se jam solvisse. *L.* 12. & 15. *ff. h. t.* 2. Si præsumptio juris stet pro Actore vel habeat intentionem fundatam in jure, tunc non actor sed reus tenetur probare. *c.* 2. *de restit. spoliat. in* 6. *c. unic. ut Eccles. benef. sine diminut. conf. cap.* 8. *de Relig. dom.* 3. Si Actor sit persona privilegiata; sic si pupillus, minor, mulier, miles, rusticus afferat, indebitum a se solutum, reus id negans probare debet, fuisse debitum. *L.* 25. §. 7. *ff. h. t.* Huc reduci potest, quod creditor urgens solutionem contra civitatem vel Ecclesiam probare debeat, pecuniam mutuo acceptam conversam esse in utilitatem Ecclesiæ vel civitatis. *cap.* 1. *de depos. cap.* 2. *de*

solut.

solut. 4. Si reus negans ultro subeat onus probandi. *L.* 14. *§. si quis autem ff. h. t.* 5. Si Judex ex justa causa in Reum transferat onus probandi, v.g. deferendo Reo juramentum. *c. fin. & L.* 38. *ff. de jurejur.* 6. In judiciis communibus & duplicibus, qualia sunt finium regundorum, familiæ herciscundæ, interdictum uti possidetis, uterque litigans tenetur probare. *§.* 4. *Inst. de interd. c.* 3. *h. t.*

Q. 4. *Quodnam sit objectum probationis, sive, quæ sint probanda?* Resp. 1. *Facta* probari debent; quia jura tantum allegantur, nisi sint municipalia vel consuetudinaria. 2. Facta, quæ probantur, debent esse dubia; quia quæ sunt *judici* notoria & evidentia, non indigent probatione. 3. Debent insuper facta esse talia, in quibus partes suam intentionem fundent; sive quæ faciant ad causam decidendam; quia impertinentia rejici debent. *c.* 36. *de off. deleg. L.* 21. *C. h. t.*

Resp. 2. Propositio *negativa facti pura, simplex, & indefinita*, dum quis simpliciter negat, se contraxisse, occidisse, citatum esse, non potest a negante probari. *cap.* 23. *de elect. L.* 23. *Cod. hoc tit.* scil. per testes aut instrumenta; per confessionem enim adversarii & per juramentum negantis probari potest. *cap.* 1. *de confess. in* 6. *L.* 11. *princip. L.* 13. *§.* 2. *ff. de jurejurand. Negativa facti determinata* per circumstantias loci, temporis &c. verb. gr. dum negatur, homicidium Heidelbergæ tali vel tali die commissum, probari potest & debet. *cap.* 35. *de testament. L.* 14. *Cod. de contrahent. stipul.* Item *negativa facti prægnans*; sic dicta, quod implicite contineat affirmativam, verb. gr. si quis negat, se libere contraxisse matrimonium, renuntiasse beneficio: *L.* 8. *ff. hoc tit. cap.* 5. *de renunt.* Item probari debet *negativa facti, in qua quis fundat intentionem suam*, ut si neges hæreditatem a te aditam sufficere ad legata solvenda, probari debet insufficientia. Comm.

Resp. 3. Negativa *juris* dum quid negatur de jure fieri potuisse, aut factum esse, verb. gr. aliquem in judicio stare, testari, matrimonium contrahere posse, vel rite ordinatum esse &c. probari potest ac debet a negante. *L.* 5. *ff. hoc tit.* Negativa item *qualitatis*, qua

negatur alicui inesse qualitas ad hoc vel illud officium aut actum necessaria, dum qualitas est ex iis, quæ *communiter* aut *naturaliter* homini insunt, vel inesse præsumuntur, probanda est a negativam allegante, arg. *L.* 3. *C. h. t.*

Q. 4. *Quænam sint species probationum, & quid potissimum de inspectione oculari ac de fama dicendum?* Resp. 1. Exprimi possunt species probationum seqq. V. *Aspectus, sculptum, testis, notoria, scriptum, jurans, confessus, præsumptio, fama probavit.* De plerisque agi solet per speciales titulos, aut aliunde constat, excepta oculari inspectione & fama; hinc.

Resp. 2. *Inspectio ocularis*, est, dum judex vel per se ipsum, vel Commissarios, aut alias personas rem, de qua controversia est, inspicit. Engel *h. num.* 10. 2. Fit non tantum in civilibus, v. g. dum quæstio est de novi operis nuntiatione; de terminis seu limitibus agrorum &c. sed etiam in criminalibus, v. g. dum dubium est, an vulnus sit lethale, nec ne. 3. Facta *debite* (de quo vide Schmalzg. *h. n.* 19.) omnium probationum validissima est *c.* 4. & 5. *de prob.*

Resp. 3. Fama, de qua hic loquimur, est communis hominum alicujus loci de aliqua re sermo & publicum judicium, ex sola suspicione, certo tamen authore proveniens. Differt a *Rumore*, quod hic sit particularis Sermo, seu assertio ex sola suspicione & incerto authore proveniens. Fama a malis & suspectis hominibus orta non attenditur, *c.* 24. *de accusat.* 2. Fama in caussis *civilibus* facit *plerumque* (ob *cap.* 13. *hoc tit. c.* 2. *de consang. c.* 1. *de appellat.*) semiplenam probationem. *L.* 3. §. 2. *ff.* & *cap.* 27. *de testib.* modo sit legitime probata, scil. vel per instrumenta desuper erecta, vel per duos saltem testes, omni exceptione majores, qui jurato deponant, audivisse se a majori parte populi, id est, illorum, qui scire poterant & ad quos spectabat scire; duasque saltem nominatim personas exprimant, a quibus audiverint, vel qui asseruerunt se vidisse. Pichl. *h. t. n.* 13.

Quæst. 6. *Quomodo probanda sint quædam in specie, de quibus h. t. & alias frequens fit mentio?* Resp. 1. De *filiatione* notanda seqq. 1. Probatio filiationis verba datur

tur tantum ex parte matris. *L.* 5. *ff. de in jus voc.* Non ex parte patris, nisi in unico casu, de quo Pirh. *h. t. n.* 45. 2. Præsumptive tantum ex parte patris probari potest v. g. dum quis natus est ex uxore in domo mariti, ei cohabitantis, & ad generandum potentis. *L.* 6. *ff. de his, qui sui vel alien. jur.* quod varie extenditur. Item dum quis ab alio filius appellatus, educatus, & tractatus fuit. *c.* 10. *h. t.* Item dum fama vel communis opinio viciniæ, præsertim domesticorum & consanguineorum est, aliquem esse filium, quæ tamen, præscindendo ab eo, quod viderint vel audiverint eum appellari & tractari ut filium, facit tantum semiplenam probationem. *L.* 3. §. 2. *ff. de test. &c.*

Resp. 2. de *probatione ætatis* seqq. notanda. 1. Ætatem tam majorem quam minorem probare debet, qui sive agendo sive excipiendo eam tanquam fundamentum intentionis suæ allegat. *c.* 8. *h. t.* 2. Probari potest ætas vel per testimonium parentum, propinquorum, domesticorum de nativitate testantium: vel per instrumentum publicum super nativitate erectum. *c.* 2. *de fid. instrum.* per librum Parochi &c. 3. Ætas in aliquibus tantum a conceptionis die computatur. *L.* 5. *&* 7. *ff. de statu hominium*, alias a die non Baptismi, sed nativitatis. *L.* 3. §. 3. *ff. de minor.*

Resp. 3. De probatione confinium & limitum diœcesium, Parochiarum &c. vide *c.* 13. *h. t.* 2. Servitus in genere, & in specie servitus venandi in aliena silva vel fundo per actus, non vi, non clam, non precario exercitos probatur. *L. pen. ff. de servit.*

TITULUS XX. & XXI.

De Testibus & Attestationibus, & de Testibus cogendis.

QUæst. 1. *Quid sint testes & eorum attestationes?* Resp. Testes sunt personæ, quæ ad fidem alicujus rei faciendam a judice vocantur & examinantur. In *c.* 1. *h. tit.* decernitur, ut sint *idonei*, id est non prohibiti testificari: *fideles*, qua voce putant AA. excludi

Infideles, Judæos, hæreticos: *Jenjunii*, scil. tantum de honestate. Attestationes sunt ipsorum testium depositiones, seu asseverationes.

Quæst. 2. *Quinam possint aut non possint esse testes?* Resp. 1. Omnes possunt esse testes, qui non prohibentur. *L.* 1. §. 1. *ff. h. t.* quia edictum de testibus probitorium est.

Resp. 2. Prohibentur *in totum* esse testes infantes, ebrii, stulti, & omnes ratione destituti; quo etiam spectant impuberes & pupilli, infantiam licet egressi, scil. *regulariter*. *L.* 3. §. 5. *ff. hoc tit.* idque ob immaturitatem judicii. Vide Vallens. *h. num.* 2. Engel *num.* 13. 2. Cœci *c.* 15. *caus.* 3. *qu.* 9. muti & surdi simul, quia intelligi satis nequeunt. 3. Servi proprie dicti. *L.* 7. *ff. h. tit.* 4. Jure saltem Canonico infames infamia juris. *c.* 54. *h. t.* 5. Personæ viles, quales sunt pauperes & mendici. *L.* 3. *ff. h. t.* nisi sint personæ honestæ. Pretio corrupti aut conducti. *c.* 1. *h. t.* 6. Excommunicati non tolerati. *c.* 8. *de sent. excom.*

Resp. 3. Pro *certis personis* prohibentur testes esse seqq. 1. Parentes & liberi pro se invicem. *L.* 9. *Cod. h. t.* nisi probanda sit filii ætas. *L.* 16. *&* *L.* 13. *ff. de probat.* Vel impedimentum consanguinitatis; dum agitur de contrahendo matrimonio. *c.* 3. *qui matrim. accus.* Fratres, sorores, & alii proximi consanguinei. *c.* 1. *&* 12. *caus.* 3. *q.* 5. 3. Conjux respectu conjugis. *L.* 4. *ff. h. t.* 4. Domestici, sive testes ex ædibus suis producti. *L.* 3. *Cod. h. t.* sub limitatione tamen.

Resp. 4. Contra *certas personas* excluduntur a ferendo testimonio: 1. Inimicus capitalis contra inimicum. *c.* 19. *de accus.* 2. Parentes contra liberos, & vicissim. *L.* 6. *C. h. t.* 3. Conjux contra conjugem. *L.* 4. *ff. h. t.* 4. Libertus contra patronum. *L.* 12. *Cod. h. t.* quod extendunt AA. ad Vasallum, ut nec hic contra Dominum testis esse possit 2. *feud.* 33. §. 1. 5. Judæi, pagani, hæretici non tolerati contra Christianos & Orthodoxos. *can.* 24. *&* 25. *caus.* 2. *quæst.* 7. 6 Advocati contra suos clientes; Tutores & Curatores contra pupillos & minores. arg. *L. fin. ff. de test.* 7. Laicus in causa criminali contra Clericum. *c.* 14. *h. t.* 8. Socius contra Socium criminis *cap.* 10. *&* *L.* 11. *C. h. t.*

Resp.

Resp. 5. In *certis causis* interdictum est dicere testimonium seqq. 1. Minoribus 20. annis *in causa criminali*. *L.* 20. *ff. h. t.* & probabiliter etiam in causis civilibus valde arduis; quod utrumque tamen procedit regulariter. 2. Clericis & Religiosis *in causa sanguinis* contra Reum coram judice Laico. *can.* 9. *caus.* 11. *qu.* 1. & AA. 3. Fœminis in testamento solemni. *§. 6. Inst. de test. ord.* In causa feudali. 2. *feud.* 32. In causa criminali de jure Canonico ob *c.* 17. *caus.* 33. *q.* 5. *c.* 10. *V. S.* eas repellit Pichl. *h. t. num.* 13. Engel *n.* 35. 4. Licet quis possit de facto proprio, nequit tamen de causa propria testificari. *L.* 10. *ff. h. t.* sic hæres in illo testamento, in quo ipse hæres constituitur per *§.* 10. *Inst. de testam. ordin.* Judex in causa, quam judicat aut judicavit. *c.* 40. *h. t.* actor in causa, quam ipsemet agit. *c.* 10. *V. in omni de V. S. &c.* a testimonio repelluntur. Eadem ratione dum est controversia inter Collegium vel Universitatem & extraneum quendam super re ad Universitatem pertinente, non possunt esse testes de Universitate, si causa directe utilitatem singularum concernit, secus si commodum totius Communitatis. Vide Engel *h. n.* 37. & *c.* 6. *h. t.*

Q. 3. *An semper & in omnibus casibus testes inhabiles repellendi?* Resp. Neg. sed modo non sint jure naturæ inhabiles, in variis casibus admittuntur; verb. gr. dum veritas aliter haberi nequit; in criminibus exceptis; in causis, quæ non requirunt exactas probationes; pro innocentia Rei; dum agitur ad impediendum peccatum. *c.* 22. *h. t.* & universim loquendo, modo tempore depositionis & examinis testis fuerit habilis, impedimentum superveniens testimonium non reddit invalidum. Schuz *in Comp. ad ff. h. t.*

Q. 4. *Utrum testes ceteroquin habiles, inviti tamen cogi possint ad ferendum testimonium?* Resp. 1. Nisi quis sit privilegiatus, ad ferendum testimonium cogi potest. *cap.* 1. *de testib. cog. L.* 19. *Cod. de testib.* Ratio, quia interest Reip. veritatem manifestari: Licet juramento se obstrinxerit ad non testificandum. *c.* 4. *h. tit.* Ratio, quia hoc juramentum contra bonos mores & bonum publicum est. Sive sint causæ civiles per *c.* 1. 2. 6. 7. *de test. cog.* sive sint criminales, quod præsertim de Jure Civili procedit.

cedit, *L. 16. & L. pen. Cod. de testib.* Vide Pichler *Tit. de test. cog. n.* 4. ubi dicit, Testes non privilegiatos in caufis etiam criminalibus *regulariter* de Jure Civili cogi posse, non de jure Can. variasque dat assertionis suæ respectu utriusque limitationes.

Resp. 2. Personæ privilegiatæ, ut ad ferendum testimonium cogi non possint, sunt 1. Parentes contra liberos & vicissim. *can.* 3. *§. parentes caus.* 4. *q.* 3. excipiuntur atrocissima crimina. 2. Cognati & affines contra se invicem &c. *can. cit.* vide tamen. *c.* 5. *de test. cog.* & *c. ultim. eod.* 3. Clerici a judice sæculari. *cap.* 38. *caus.* 2. *quæst.* 6.

Q. 4. *Quis sit modus producendi testes?* Resp. 1. Lite contestata, & elapso dilationis probatoriæ tempore probaturus per testes, sive Actor fuerit, sive Reus, judici nominat testes, formatque articulos, super quibus singulos testes interrogari velit; hos articulos cum nominibus testium Judex communicat Reo, ut vel contra hos vel contra illos possit, siquam habet, exceptionem opponere, vel saltem præscribere certa *interrogatoria* testibus a judice proponenda, non tamen amplius adversario communicanda: Judex dein ubi habuerit in testes nominatos jurisdictionem, illos ad certam diem citat; sin minus, per literas *mutui compassus* illorum Superiorem aut judicem requirit, vel ut ad locum motæ litis mittat testes, vel ipse examinet, illorumque depositiones suo sigillo munitas sibi communicet.

Resp. 2. Testes producuntur sumptibus producentis; nec enim obsequium alteri exhibitum cuiquam debet esse damnosum. *c.* 11. *§.* 8. *de rescript. in* 6. *L.* 11. *&* 16. *C. h. t.*

Q. 5. *Quis sit modus recipiendi testes?* Resp. 1. Lite duntaxat contestata ad receptionem testium proceditur, ut supra *ad Tit. VI.* 2. Citatur *regulariter* pars adversa, ut recipi videat testes & jurare. *cap.* 2. *h. t.* quæ tamen citatio peremptoria non est. 3. Ubi partes fuerint præsentes, in omni causa judiciali proceditur a judice vel ejus Commissario ad receptionem juramenti; quia testi non jurato non creditur. 4. Juramentum hoc præstari debet, partibus a judice cum quadam gravitate monitis, ante omnem actum testimonii. *c.* 17. *h. t. regulariter*

riter in loco judicii. *c.8. h.t.* cum debitis solemnitatibus, ratione quarum observanda praxis tribunalium. 5. Jurare debent, quod nulla passione, sed solius amore veritatis moti, quod verum sciunt, dicturi sint. *cap.5. hoc tit.* 6. Potest tamen utriusque partis consensu remitti testibus hoc juramentum, non obstante allegari solita paritate cum juramento calumniæ. arg. *c.39. h.tit.* quia scil. juramentum testium in favorem partium est introductum.

Q.6. Quis modus testes examinandi? Resp. 1. Tempus quo peragendum hoc examen, est post præstitum a testibus juramentum. 2. Ordinarie fit a judice. *Nov. 60. c.2.* 3. In loco judicii, nisi qualitas personæ aliud exigat. 4. Singillatim, nam plures simul examinandi non sunt. 5. Secreto, remotis scil. arbitris, partibus litigantibus, aliis testibus, non tamen excluditur Notarius, qui omnia, etiam formalia eorum, referre in Protocollum debet, ut sic facilius convinci possint. 6. Super interrogatoriis generalibus, & specialibus; vel maxime tamen ab interrogatoriis *suggestivis*; abstinendum, quæ *L.1.§.quiquæstionem. ff.de Q.Q.* prohibentur. 7. Demum si quæ dixit testis, illi prælecta fuerint, imposito silentio dimittitur.

Q.7. Quoties testes super iisdem articulis liceat producere? Resp. Examine testium absoluto quærit judex ex partibus, num vel ulteriorem testium productionem, vel publicationem petant; nam 1. testes tam iidem quam novi possunt produci etiam super iisdem articulis altera & tertia vice. *c.15.36.55. h.t. Nov.99.c.4.* Ratio, quia testes subinde prima vice non satis clare deponunt, & quia testes novi, qui rei habeant notitiam, possunt innotescere. 2. Productio quarta testium exprefse prohibetur *cit. cap. & Nov.* Nisi scil. fiat vel cum consensu partium, vel cum solemnitate legali, quæ in hoc consistit, ut pars eam petens juret, quod depositiones testium non subtraxerit aut occultaverit, nec eas didicerit aut exploraverit, nec animo malitioso novam productionem petat. 3. Nec licet secunda productio, si *didicita* sint attestata, scil. propter periculum subornationis. *Clem. 2. h.t.*

Quæst. 8. De quibus rebus testes deponere debeant?

Resp.

Resp. 1. Uti testes produci tantum debent super articulis, quos Actor, & super interrogatoriis, quæ reus posuit; ita & tantum debent deponere de factis, ab examinatore sibi propositis, scil. super interrogatoriis & articulis. *c.* 29. *hoc tit.* 2. Nec interrogari nec respondere possunt de iis, quæ noverunt sub *sigillo Sacramentali*. *c.* 13. *de excess. Præl.* 3. Super iis, quæ sub *Secreto naturali* noverunt, testificari possunt, imo tenentur, si sciverint juste, sitque secretum nudum, absque promissione scil. celandi & tacendi; vel etiam licet post adeptam notitiam accesserit jurata promissio de non revelando. *c.* 18. *&* 45. *hoc tit.* Ratio, quia talis promissio etiam jurata præjudicare non potest juri, quod jam ante promissionem Judex habebat interrogandi de ea re. 4. Super iis, quæ sub Secreto naturali noverunt, testificari non possunt, etiam sub juramento interrogati, si vel tacite vel expresse promiserunt, se non revelaturos cognita, vel si modo injusto notitiam Secreti acceperunt. Coll. ex illo *prov.* 11. excipitur casus, quo ex occultatione hujus Secreti grave damnum vel Resp. vel etiam privata accresceret. arg. *cap.* 18. *de jurejur.*

Quæst. 9. *Quomodo fieri debeat depositio testium?* Resp. 1. Viva voce. *c.* 3. *caus.* 5. *qu.* 4. *c.* 8. *de cohab. Cler. & mul.* adeoque *regulariter* testis in scriptis testificans nihil probat. Ratio assertionis, qui ex voce, modo, gestu facilius veritas potest deprehendi. 2. Debet esse clara & perspicua depositio, non dubitativa; quare fidem non facit testis, sed rejicitur, qui ait, *opinor, arbitror, ni fallor, ita res est*. Eodem modo testis deponens tantum de credulitate vel dicens, *credo, non credo, ita esse*, regulariter non probat. *c.* 5. *& L.* 18. *Cod. hoc tit.* exceptiones vide apud Pichler *hoc num.* 33. quo etiam spectat testis deponens de auditu alieno. *c.* 47. *hoc tit.* Vide tamen eundem *num.* 32. 3. Testis debet dare causam sufficientem sui dicti, *c.* 37. *hoc tit.* quo scil. modo vel quo corporis sensu rem perceperit. Ratio, quia testis deponere debet de eo, quod scit, scire autem rem non intelligitur, qui suæ notitiæ causam reddere non potest.

Quæst. 9. *Quot testes requirantur ad probationem?*
Resp.

Resp. 1. Unus testis *ordinarie* non facit plenam probationem. *c.* 10. 23. 28. 47. *&* *L.* 9. *Cod. hoc tit.* Deuter. 17. 19. Matth. 18. Luc. 17. facit tamen semiplenam, & sufficit ad inquirendum &c. Reiffenst. *h. num.* 247. *& seqq.* Vide etiam Engel *hoc tit. num. fin.* ubi recenset plures casus, in quibus unicus etiam testis plene probat. *num.* 55. *&* 56. ubi agit de teste *non verisimilia* deponente, de teste *vacillante & variante*, de *teste sibi contrario*.

Resp. 2. Duo testes omni exceptione majores, sive potius duo contestes *ordinarie* faciunt plenam fidem. *cc. & text. cit.* Dicitur *ordinarie*; quia tum de Jure Civili. *L.* 21. *Cod. de test.* tum de Jure Can. *can.* 2. *&* 3. *caus.* 2. *qu.* 5. Trid. *Sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim. &c.* aliud obtinet.

Resp. 3. Testes singulares *singularitate obstativa* nihil, nec semiplene probant. *c.* 9. *§. quamquam. de probat. c.* 32. *hoc tit.* Daniel *c.* 13. Ratio, quia hi testes ita sunt sibi contrarii, ut unus dictum alterius evertat. Deinde testes singulares *singularitate diversificativa* probant saltem semiplene. *c. cit. &* 23. *de elect.* Ratio, quia tales testes non sunt sibi contrarii, ideoque cujuslibet testimonium eam meretur fidem, quam meretur unus testis. Idem fere dicendum de testibus singularibus *singularitate cumulativa*; imo hi in *causis civilibus* plerumque etiam plene probant. Pichl. *h. num.* 37. qui & *num.* 39. agit de *testibus contrariis*.

Q. 10. *Quid sit publicatio attestationum*, & *quomodo fiat?*

Resp. ad 1. Aliud non est, quam publica in judicio prælectio depositionum illarum, quas singuli testes, a partibus producti & rite examinati, ad singula puncta secreto fecerunt. Fit in omnibus causis, excepta causa hæresis, ut habet *Constit. Pii IV.* quæ incipit: *Cum sicut.* In aliis si omittatur, ob 22. *de sent. & re. jud.* valet *de jure* sententia lata.

Resp. ad 2. Publicatio fit, postquam partes ulteriori testium productioni renuntiarunt; citatis ad audiendas depositiones partibus (contumaciter absens pro præsente habetur. arg. *cap.* 2. *hoc titul.*) ubi vel a Judice vel a Notario dicta & nomina testium manifestantur. Delegatus mittit attestationes signatas ad delegan-

gan-

gantem, ut coram eo fiat publicatio. Publicatione facta datur partibus copia attestationum, rotulo examinis, in originali apud acta reservato.

Q. 11. *Quinam sint effectus publicationis?* Resp. 1. Attestationes coram judice *competente* receptæ & publicatæ in eadem causa, & inter easdem personas, aut iis succedentes fidem plenam faciunt coram quocunque judice. *c.* 11. *&* *L. fin. C. h. t.* Schmalzg. *h. n.* 118. 2. Non potest *regulariter* contra *personas* testium excipi facta publicatione (imo & facta receptione) *c.* 31. *h. t.* Ratio, quia videtur testem approbasse, consequenter eum porro repellere non potest, qui semel eum scienter ad juramentum, & examen, ipsiusque testimonii publicationem admisit. 3. Post publicationem factam non possunt vel iidem testes, vel alii produci super iisdem aut directe contrariis articulis. *c.* 17. *&* 25. *h. t. Clem.* 2. *eod. Auth. qui semel. C. de probat.* Ratio est ob periculum subornationis. Casus excepti sunt in *cap.* 4. *&* 8. 53. *h. t. c.* 38. *eod. con.* 11. *caus.* 30. *q.* 5. *c.* 26. *&* 44. *h. t. L.* 18. *§. cogniturum. ff. de QQ. &c.*

Quæst. 12. *Quid de reprobatione testium dicendum?* Resp. 1. Reprobatio testium fit vel per exceptiones *contra personas testium*, quæ ante examen proponi debent de jure communi; vel *contra eorundem examen*, verb. g. quod testes recepti sint a judice incompetente, quod non juraverint, &c. Vide Schmalzg. *h. num.* 133. Vel *contra dictam testium*, quæ reprobatio opponi potest post publicationem, cum ibi modo innotescat. Exceptiones, quæ depositionibus testium opponi possunt, videre est tum apud Schmalzgr. *hoc num.* 134. tum apud Engel a *num.* 52.

Resp. 2. Reprobatio testium regulariter non impedit eorum receptionem & examinationem. *Auth. si testis C. h. t.* Ratio, quia forte in progressu patebit, posse judicem absque adminiculo illorum ferre sententiam.

Resp. 3. Licet reprobare *testes probatorios*, id est, testes, qui ab adversario ad probandum negotium principale producuntur; licet per alios testes reprobare, qui vocantur *reprobatorii*; item licet reprobare *hos reprobatorios*, non tamen licet *reprobatorium reprobatorios* reprobare, sive alios contra hos testes producere

non

non est concessum. *cap.* 49. *h. t.* Ratio, ut finis litium aliquando sit, nec in infinitum procedatur.

TITULUS XXII.

De fide instrumentorum.

QUæst. 1. *Quid sit instrumentum & quotuplex?* Resp. 1. Instrumentum hoc loco est quælibet scriptura, quæ ad causam instruendam & probandam a partibus affertur. 2. Aliud est publicum, aliud privatum; *privatum*, quod & domesticum dicitur. *L.* 5. *C. de prob.* est scriptura a privata persona sine authoritate publica vel saltem sine solemnitatibus requisitis confecta. *Publicum* est scriptura, quæ a persona publica *qua tali* & cum debitis solemnitatibus confecta est, qualis persona est Notarius, Scriba, *c.* 2. *h. t. Authenticum & Publicum* sumuntur non raro pro Synonimis, stricte tamen loquendo habent se ut excedens & excessum, ita ut omne instrumentum publicum etiam sit authenticum, non tamen omne authenticum sit publicum. 3. Utrumque est vel *Originale* id est, primum & principale instrumentum: Vel *exemplar*, quod ex originali describitur. 4. Demum aliud dici potest *judiciale*, quod in judicio, aliud *extrajudiciale*, quod fit extra judicium.

Q. 2. *Quænam requirantur ad instrumentum publicum?* Resp. 1. Ex *parte Notarii* requiritur, ut hic sit persona idonea, scil. Laicus, non Clericus. *cap.* 8. *ne Cler. vel Monach.* legitimo matrimonio natus, & liber. *Deinde* ut sit legitime creatus, quam creandi Notarios potestatem habent *per se* summi Principes, ex privilegio etiam inferiores, uti Comites Palatini, ex consuetudine Episcopi & principes, qui tamen *pro suis tantum territoriis* eos creare possunt. Vide Engel *h. n.* 4. *Tum*, ut sit a partibus rogatus, idque exprimatur. *Demum* ut negotio, de quo testatur, fuerit corporaliter præsens, aut partes, inter quas negotium gestum, coram Notario quasi de novo omnia repetant. *Nov.* 44. *c.* 1.

Resp. 2. Ex *parte materiæ* requiritur, ut fiat instrumentum super tali actu, qui dependeat a voluntate humana, eorum scil. dispositione, qui instrumentum petunt,

tunt, nullamque actus ille causæ cognitionem requirat. *Deinde* ut actus ille sit per se licitus. Konig *num.* 28. *Demum* ut totum negotium cum clausulis, circumstantiis debitis, & causis enarretur. *L.* 11. *Cod. qui potior in pign.* Tres tamen quoad hoc observationes ponit Gail. *L.* 3. *Observ.* 13. *&* 71. & *ex illo Engel h n.* 10.

Resp. 3. Quod *formam* instrumentorum attinet, requiritur: 1. Ut præmittatur invocatio Ss. Trinitatis. 2. Nomen Pontificis, Imperatoris, imo & Principis territorialis. 3. Annus, indictio, mensis: dies, locus generalis, v. g. civitatis, & specialis, scil. domus ipsa, in qua confectum instrumentum. 4. Nomina & cognomina testium, quorum ad minimum duo esse debent, non tamen, testamento excepto, rogati. Ultimo Notarius se manu propria subscribere debet, qua authoritate, Pontificia vel Cæsarea Notarius sit, addendo, simulque signum Notariatus apponet. An omnes istæ solemnitates sint de necessitate, variant AA. ob Constit. Maximiliani I. Imperatoris in Comitiis Coloniensibus de ann. 1512. ubi id innui videtur.

Quæst. 3. *Quomodo probent instrumenta publica?* Resp. Instrumentum publicum plene probat de eo, quod dispositive continet, sive pro, sive contra producentem. *c.* 3. *h. tit. Deinde* ad instrumentum publicum reducitur, eandemque probandi vim habet *Protocollum*, ex quo solemne & publicum instrumentum extractum atque confectum est *cap.* 11. *de probat.* Ratio, quia propter quod unumquodque tale, illud magis tale. *Demum* etiam *copia vidimata, exemplum, vel transsumptum* plene probat, si vel factum sit ab eodem Notario cum debitis solemnitatibus, qui fecit originale. *L.* 24 *ff. qui test. fac. poss. cap.* 20. *de conv. conjug.* Vel si factum quidem sit ab alio Notario, sed tamen cum authoritate judicis. *cap. fin. h. t.*

Q. 4. *Quænam sint instrumenta authentica & quomodo probent?* Resp. 1. Per instrumentum *authenticum*, prout *a publico* contradistinguitur, intelligitur scriptura, quæ etsi non confecta a persona publica, aut etiam sine solemnitatibus alias adhiberi solitis, tamen fidem plenam facit, quia vel testium subscriptione, vel sigillo, aliove modo munita.

Resp. 2.

Resp. 2. Talia instrumenta authentica referuntur seqq. 1. Plene probant acta judicialia; debito modo confecta. *L. fin. C. de re judic.* Huc referuntur scripturæ privatæ, quorum publicatio facta est authoritate judicis, v. g. dum testamentum authore judice aperitur. 2. Plene probant pro & contra quoscunque scripturæ ex Archivo *publico* productæ. *Auth. ad hæc. C. h. t.* Quid de Archivis vel potius *Chartophylaciis* Monasteriorum dicendum, vide apud Engel *h. n.* 21. & Schmalzg. *n.* 41. & 51. 3. Plene probant scripturæ munitæ sigillo publico, si & cetera per consuetudinem aut alias requisita habeant. *c. 2. h. t.* 4. Plene probant libri rationum ab Officialibus publicis conscripti, quoad ea, quæ pertinent ad eorum officium. *L. 10. ff. de edend.* Huc spectant Libri Parochiales baptizatorum, nuptorum &c. Libri eorum, qui ad Gabellas authoritate publica deputantur. Libri Censuales &c. 5. Scripturæ inter privatos super contractibus factæ, & a 3. testibus præter principales subscriptæ & recognitæ de Jure communi plene probant. *L. 11. C. qui pot. in pign.*

Q. 5. Quid de instrumentis privatis, non authenticis dicendum? Resp. 1. Cautiones partis a parte datæ, v. g. *apochæ* aut *quietantiæ*, *antapochæ*, *Syngrapha*, *chirographum*, ab ipso scribente productæ *pro scribente ordinarie* nihil probant, nisi testium subscriptione &c. fuerunt munita. *L. 5. 6. 7. C. de prob.* Ratio, quia scriptura est quoddam scribentis testimonium, testi autem in propria causa non creditur. 2. *Contra scribentem* autem plene, si causa debiti expressa sit, & a scribente recognita. *cap. 14. h. t. L. 25. §. fin. ff. de probat.* Excipitur causa mutui, dum mutuatarius per chirographum fassus quidem est mutuam pecuniam sibi datam, opponit autem exceptionem non numeratæ pecuniæ ubi chirographum contra scribentem nihil probat. Idem est de causa dotis &c. Vide. *L. 14. C. de non num. pec. & L. 3. C. de dote caut. non num.*

Resp. 2. Libri privati, quales sunt, *Libri rationum*, in quibus annotantur accepta & expensa a Patresfam. Sociis: *Libri Censuales* Dominorum privatorum: *Registra privata: Inventaria &c. per se* non probant pro scribente. Ratio, ne fraudibus occasio præbeatur.

Deinde Libri Mercatorum de æquitate & consuetudine semiplenam, etiam pro scribente, probationem faciunt, modo concurrant 4. conditiones ab Engel *b. n.* 34. recensitæ. Itaque poterit talis mercator ad juramentum suppletorium admitti. Eodem modo creditur rationibus Tutorum, negotiorum, gestorum, Procuratorum; accedente saltem juramento.

Resp. 3. Literæ missivæ sive epistolæ privatarum personarum, modo sint recognitæ, contra scribentem plene probant. *L.* 26. *§.* 2. *ff. depos.* Pro scribente tum probat epistola missiva, quando ab eo, ad quem scripta est, fuit acceptata. arg. *Clem.* 1. *de Procur. L.* 16. *ff. ad S. C. Maced.* Deinde Literæ *Cambiales* non tantum probationem, sed etiam obligationem inducunt, si materia hoc patiatur & loquantur dispositive. Schmalzgr. *b. n.* 76. Demum *Charta bianca*, seu charta vacua solo dantis nomine & sigillo signata, non probat, nisi is, qui dedit talem chartam, postea legerit, ratumque habuerit, quod alter in ea scripsit. arg. *L.* 10. *C. de donat.*

Q. 5. *An, quando, & quomodo instrumenta producenda?* Resp. ad 1. Aff. Sunt producenda, id est, in judicio exhibenda judici, dum fundat pars litigans in iis suam intentionem. *c.* 5. *b. t. L. ult. C. de edend.* Dum vero pars aliunde solum petit sibi edi sive commmunicari instrumenta ad intentionem sua facientia, quæ altera pars in judicio necdum allegavit, Actor quidem indistincte ea tenetur edere. *L.* 5. 6. *& fin. de edend.* Non autem reus actori. *L.* 7. *&* 11. *C. de test. c.* 1. *de prob.* scil. regulariter ob *L.* 1. *§.* 3. *ff. de edend. c.* 12. *b. t. Clem. unic. §. ceterum de usur. L.* 1. *ff. de tab. exhib. L.* 2. *ff. de Jure fisc. &c.* de quibus vide Pichl. *b. n.* 32.

Resp. ad 2. Producenda sunt instrumenta in causa principali regulariter post litis contestationem. *L.* 10. *§.* 2. *ff. de edend.* in termino probatorio; habetque productio ista locum usque ad conclusionem in causa, etiam post testium publicationem. *cap.* 9. *b. t.* post conclusionem vero in causa amplius non admittitur. *cap.* 5. *de caus. poss. & propr.* Casus exceptos refert. Leur. *b. t. Q.* 714. *num.* 3.

Resp. ad 3. Imo producenda sunt instrumenta, ad hoc ut fidem faciant, in *originali*, copiis enim non

creditur. *c.* 1. *h. t. Auth. siquis. Cod. de edend.* Edi sive communicari sufficit instrumenta in copiis, ut loquuntur, vidimatis, inspecto tamen sive recognitio originalis parti adversæ eam exigenti est concedenda. Ita praxis habet. 2. Judici, sin ei ita fuerit visum, exhibendum est *totum* Instrumentum, & hoc probat *c.* 7. *de priv. in* 6. parti sufficit edere illud solum capitulum, de quo agitur, modo habeat instrumentum plura & separata capitula: *c.* 5. *h. t. L.* 10. §. 2. *ff. de edend.* 3. Instrumentum nonnisi *semel* regulariter producitur. *L.* 6. §. *final. ff. de edendo. L.* 21. *Cod. h. t.* fitque productio sumptibus producentis, suadente id *L.* 4. *ff. de edend.* & æquitate naturali.

Q. 7. *Quomodo enervetur fides instrumentorum?* Resp. Per impugnationem. Impugnatur autem instrumentum variis modis. 1. Ex parte *causæ efficientis*, quod factum sit a persona inhabili. 2. Ex parte *causæ materialis*, quod v.g. sit factum super negotio prohibito &c. juxta dicta Q. 2. Resp. 2. *h. t.* Quod contineat falsitatem, quæ, si reperta fuerit circa substantiale instrumenti, hoc reprobatur in totum, ita ut nec reliquis partibus credendum. *can.* 17. *caus.* 3. *qu.* 9. *c.* 15. & 20. *de rescript.* Porro falsitas probatur vel ex *contrarietate*, dum idem instrumentum repugnantia complectitur, aut producitur aliud priori repugnans; vel ex *sigillo*, dum est adulterinum, furtivum, ignum vel ex *cancellatione*, *rasura*, *deletione*, maxime in parte substantiali, vel aliis demum conjecturis. 3. Ex parte *causæ formalis* impugnatur instrumentum, quod omissæ dicantur solemnitates a jure ad illius valorem requisitæ. 4. Ex parte *causæ finalis*, quod non probet intentum, ad quod evincendum producitur: huc aliqui cum Reiffenst. *h. tit. num.* 256. reducunt, si opponatur, impetratum ob- vel subreptitie. 5. Per *testes* impugnari non tantum, sed etiam reprobari potest instrumentum; & quidem quod per testes *instrumentarios* fieri id possit, dubium non est; si vel dicant, non ita actum fuisse, prout in instrumento asseritur, vel se nunquam interfuisse; non autem si dicant, se quidem præsentes fuisse, actorum autem non recordari. *cap.* 5. *de probat.* quod etiam per *testes extraneos* impugnari, imo & expugnari possit instrumentum, dummodo sint

omni exceptione majores, & saltem duo, nec testes instrumentarii amplius sint in vivis, probatur. *L.* 14. *Cod. de contrab. stipul.* Ratio est, quia probatio per testes secundum se est veritati conformior & efficacior, quam probatio per instrumentum. Quæ addi hic posfent de *interpretatione* instrumentorum, *amissione*, *renovatione*, de iis videantur AA.

TITULUS XXIII.

De Præsumptionibus.

QUæst. I. *Quid sit & quotuplex præsumptio?* Resp. ad I. Præsumptio hoc loco est judicium de re dubia ex variis indiciis & concurrentia variarum rei circumstantiarum conceptum.

Resp. ad 2. Dividitur in præsumptionem hominis, præsumptionem juris. *Præsumptio hominis est*, quæ a viro prudente, v. g. judice formatur, absque eo quod eam jura *expresse & specifice* statuant. Atque hæc ipsa præsumptio hominis alia est levis, alia probabilis, alia vehemens & violenta, prout indicia, ex quibus nascitur, vel leviter tantum alliciunt, aut fortius stringunt, aut denique constringunt. *Præsumptio juris* est, quæ nititur authoritate legis, nominatim aliquid ex certis indiciis colligentis, vel etiam pro vero habentis. Subdividitur hæc in *Præsumptionem juris tantum*, dum jus aliquid præsumit, & tamdiu pro vero habet, donec vel contrarium probetur, vel *fortiore præsumptione* elidatur. Exempla hujus sunt in *cap. ult. de restit. spoliat. in 6. cap. fin. de presb. non baptiz. cap. unic. de despons. impuber. in 6. L. 6. ff. de his, qui sui rel. alien. jur. &c.* Et in *Præsumptionem juris & de jure*, cum Lex vel Canon ita aliquid præsumit, ut super tali præsumptione jus firmum statuat, exclusa regulariter probatione in contrarium. Sic de jure *antiquo* ex concubitu sponsi cum sponsa præsumebatur matrimonium, *c.* 30. *de spons.* Vide etiam. *cap. 6. de condit. apos. c. 21. de sponsal. L. fin. §. fin. Cod. ad S. C. Maced. L. 23. Cod. ad S. C. Vellej. L. 14. Cod. de non num. pecc.*

Quæst. 2. *Quomodo præsumptio differat a conjectura,*

indi-

indicio, fictione juris? Resp. 1. Præsumptio & conjectura secundum magis tantum & minus differre videntur, dum præsumptio infert magis determinatum assensum, conjectura levem; aut potius suspicionem.

Resp. 2. Præsumptio ab indicio differt, ut effectus a causa; cum indicium sit notabile signum alicujus delicti vel alterius rei, de qua dubitatur, ad veritatem cognoscendam inserviens. Porro indicia, & quæ in illis fundantur præsumptiones, desumuntur vel *ex qualitatibus*, quæ naturaliter insunt; sic minores inconsiderati, feminæ inconstantes præsumuntur: Vel ex qualitatibus, quæ quidem aliunde adveniunt, regulariter tamen insunt; vel ex loco, tempore, favore juris, à præteritis, communiter contingentibus &c.

Resp. 3. Differt etiam præsumptio a fictione juris. Primo enim præsumptio est aliqua probatio quam jus in re quapiam dubia ex indiciis desumit, fictio autem est certæ falsitatis pro veritate assumptio ex certa causa, & ad inducendum aliquem juris effectum. Exempla fictionis juris habentur passim, ut in Tit. *de Cler. non resid. L. 62. ff. de R. I. L. 11. §. 1. ff. qui potior. in pign. &c.* Deinde præsumptio aliter locum non habet in conscientia, quam si veritas subsit, fictio autem ceteris paribus etiam in conscientia ligat. Engel *hoc num. fin.*

Quæst. 3. Quam probandi vim habeant præsumptiones? Resp. 1. Præsumptio levibus adeo & insufficientibus argumentis concepta, ut prudentis animum movere non possit, nihil probat, sed explodenda est juxta *can. 9. caus. 6. quæst. 1. cap. 44. §. fin. de sent. excomm.* 2. Præsumptio probabilis, sive *juris*, sive *hominis*, semiplene probat. *cap. 44. citat. & cap. 13. hoc tit.* 3. Si indicia & præsumptiones *vehementes* urgeant, in foro Canonico indici potest Reo purgatio Canonica. *cap. final. §. sane de jurejur. c. 4. de purg. Can.* In foro autem Civili procedi potest ad torturam. *L. 18. §. 1. ff. L. 8. §. 1. Cod. de Q. Q.* Ad condemnationem tamen ex præsumptionibus etiam vehementibus nequit deveniri *in causa criminali*, arg. *L. fin. C. de prob. c. 14. h. t.* 4. Si præsumptiones sint *vehementissimæ*, sive deinde sint juris sive hominis, si ortæ ex actibus delicto proximis, huicque sem-

per ordinarie connexis, adeoque moraliter certis, tunc etiam in caufis criminalibus ad pœnam ordinariam Judex poterit procedere, præfertim in criminibus occultis, & quæ funt difficilis probationis. *c.* 10. & 12. *hoc t. c.* 7. *de conf. util. vel inut. c.* 7. *de hæret. in* 6. *L.* 34. *Cod. ad L. Jul. de adult.*

Q. 4. *Quinam alii fint effectus præfumptionum?* Refp. 1. Præfumptio hominis *probabilis tantum*, non quidem regulariter, fed ubi judici vifum fuerit, poteft rejicere onus probandi in afferentem contrarium. Reiffenft. *h. t. num.* 36. Præfumptio *violenta* hominis transfert femper onus probandi in adverfarium. *cap.* 3. *de Presb. non baptiz.* Et multo magis præfumptio juris arg. *cap.* 2. & 4. *de probat.* Imo præfumptio naturalis, feu refultans ex iis, quæ naturaliter cuique infunt, transfert onus probandi in eum, qui aliquid huic præfumptioni contrarium afferit; ut juxta *cap. fin. h. t.* præfumitur quis idoneus, nifi oftendatur contrarium, quod tamen intelligitur de idoneitate intrinfeca, quacum quis nafcitur. Abb. in *cit. c. ult. num.* 7. Limitationes vide apud Pirh. *h. t. num.* 42.

Refp. 2. Præfumptionis *juris & de jure* effectus funt feqq. Ita habetur pro veritate, ut regulariter probationem in contrarium non admittat: impedit appellationem: non admittit juramentum ejus, contra quem ftat: ex præfumptione juris & de jure ferri poteft fententia. Schmalzgr. *h. t. n.* 11. Quod ultimum etiam præfumptioni juris tantum, fi non fuerit elifa, convenit. *cap. fin. de reft. fpol. in* 6.

Refp. 3. Admittur tamen contra præfumptionem juris & de jure 1. probatio *indirecta*, quæ fcil folum oftendat, non adefse qualitates & circumftantias, ad hanc præfumptionem concipiendam a LL. requifitas. Exempla habet Leur. *h. t. Q.* 742. *n.* 3. Deinde etiam in cafibus aliquibus *directa* probatio admittitur, verb. gr. quæ fit per notorium feu evidentiam facti in contrarium ejus, quod præfumitur; quia præfumptio cedit veritati; Vel quæ fit per confeffionem propriam, faltem judicialem, illius, pro quo ftat talis præfumptio. Ratio, quia nulla probatio manifeftius veritatem detegit, quam proprii oris confeffio; vel quæ fit per teftes & inftru-

men-

menta; vel si contra ipsam admissa est probatio, nec aliquid a parte oppositum.

TITULUS XXIV.

De jurejurando.

§. I. *De juramento in genere & de extrajudiciali.*

Quæst. I. *Quid sit juramentum in genere, & an licitum?* Resp. I. Juramentum est invocatio divini Nominis in testimonium veritatis. Ubi notandum, fieri id posse vel *explicite*, vel *implicite*, vel etiam *per signa*. Verba tamen juramentum continentia non sunt, *per fidem meam, sub fide Sacerdotali, sub fide mea nobili;* quia nullo modo invocationem divini Nominis involvunt.

Resp. 2. Juramentum, si debite fiat, honestum est & laudabile. Deuter. *6. v.* 13. *Ps.* 62 *Jer.* 4. *c.* 26. *h. t.* Ratio, quia juramentum est actus Religionis & Latriæ, quo cultus divinæ veracitati exhibetur. Ut autem rite præstetur, tres comites habere debet juxta *Jerem.* 4. nim. *veritatem, judicium, justitiam.* Latius habet hæc Engel *a num.* 5. & alii. Quo & id reducitur, non licere jurare utendo verbis in sensu diverso ab eo, quem intendit legitime interrogans &c. Vide tamen dicta supra ad Tit. *De Confess.*

Quæst. 2. *Quotuplex sit juramentum?* Resp. 1. Juramentum celeberrima divisione dividitur in assertorium & promissorium. *Promissorium* est, quo aliquid simpliciter, vel jam pactum ac promissum nos fideliter velle servare ac præstare, sub invocatione divini Nominis pollicemur. *Assertorium* est, quo Deus vocatur in testem assertæ vel negatæ veritatis, vel, quod idem est, quo quis aliquid esse, vel non esse asseverat. 2. Dividitur in *judiciale*, quod in judicio, & *extrajudiciale*, quod extra judicium editur. Judiciale subdividitur in juramentum *calumniæ: malitiæ: veritatis: credulitatis;* de quib. superius. Item in juramentum litis decisorium & in juramentum in litem. *Juramentum in litem est*, quo lis, sive res, de qua in judicio agi-

Q 4 tur,

tur, æstimatur; estque vel juramentum *veræ æstimationis*, vel *affectionis*, vel *super interesse singulari*. *Juramentum litis decisivum est*, quod præstatur ab alterutra parte litigante litis finiendæ gratia, in defectu aliarum probationum. Si a parte parti defertur in judicio judice approbante, dicitur *judiciale voluntarium*, retento ideo adhuc *voluntarii* nomine, tum quod non nisi a parte volente deferatur; tum etiam, quod is, cui defertur, electionem habeat, an id præstare, an adversario referre velit. Si juramentum ob defectum plenæ probationis alterutri parti litigantium per judicem, sive ex officio, sive ad instantiam defertur ad indagandam veritatem, dicitur *necessarium*; quod iterum duplex est, *suppletorium* scil. & *purgatorium*.

Q. 3. *Quid de Juramento extrajudiciali assertorio observandum?* Resp. 1. Per hoc juramentum rei tantum præsentis vel præteritæ veritas asseritur, super futuris vero jurare non tam ad juramentum assertorium, quam promissorium, pertinet: *L.* 4. *Tr.* 3. *c.* 4. *n.* 4. 2. Differt juramentum assertorium a promissorio, quod in isto Deus tantum vocetur in testem, in promissorio autem in fidejussorem, dum petitur a Deo, ut ipse sua præsentia promissioni factæ præstet authoritatem, quod promittens rem, quam promisit, sit executurus. 3. Defectus *veritatis* in juramento assertorio, cadente licet super re levissima, semper constituit peccatum grave, nisi forte adsit defectus libertatis. Ratio, quia invocare Deum in testem falsi cujuscunque est gravissima illius injuria. Defectus *judicii* in eo situs, quod desit honesta & utilis causa jurandi, præcise consideratus culpam venialem non excedit. Defectus *justitiæ* sumitur inde, quod juramentum ut instrumentum & firmamentum adhibeatur ad finem vel mortaliter vel venialiter pravum.

Q. 4. *Ad Juramentum promissorium quid requiratur, & ad quid obliget?* Resp. 1. Duplex ad illud veritas requiritur, una *intentionis* ad faciendum aliquid vel non faciendum, quam jurans habere debet de præsenti; altera *executionis*, seu veritas facti, & impletionis illius, quod se facturum promisit.

Resp. 2. Tres sunt regulæ in Jure Canonico proditæ ratio-

ratione hujus juramenti, *cap.* 8. 28. *hoc titul.* & *cap.* 2. *de pacto in* 6. quod scil: omne juramentum absque peccato servabile sit servandum; unde & juxta *cap.* 6. *hoc tit.* juramentum solvendi usuras; & juxta *cap.* 4. *de his, quæ vi* a contrario arg. Juramentum usuras solutas non repetendi; & juxta *citat. cap.* juramentum metu, etiam injusto, extortum; valet & obligat. secunda *cap.* 18. *h. t.* quod obligare nequeat juramentum ad rem illicitam & jure prohibitum; quia non potest esse vinculum iniquitatis; unde sequitur, juramentum super re illicita factum, dum ea mutatis postea circumstantiis redditur licita, non convalescere, nec ad opus illud obligare posse. *Reg. Jur.* 18. *in* 6. Nec ad deobligandum hoc in casu jurantem opus esse relaxatione. Item sequitur, juramentum vel super re prohibita Lege naturali, vel lege positiva, cujus transgressio importat *culpam Theologicam*, non obligare. Vide Pichler *hoc num.* 37. Imo materia juramenti promissorii nequidem esse potest materia indifferens, aut majoris boni impeditiva, *si fiat soli Deo*. Ratio, quia tale juramentum Deus non censetur acceptare. Tertia Regula est *cap.* 58. *de R. I. in* 6. quod juramentum contra bonos mores præstitum obligatorium non sit. Ubi tamen id notandum, quod juramentum homini factum de re licita, sed ob malum finem ab eo obtinendum, ante obtentum finem non obliget, sed sit retractandum, obtento autem fine obliget. Ratio, quia ipsa executio promissionis contra bonos mores non est.

Q. 5. *Quæ & qualis sit obligatio, quam inducit juramentum promissorium?* Resp. 1. Si res de qua juratum est, sit gravis, ad sui impletionem juramentum promissorium sub gravi; si res sit levis, sub levi; si res sit illicita, sub nullo peccato obligat. Ratio primi, quia in re gravi graviter contemnitur authoritas DEI. Ratio secundi est eadem, quia si semel cum animo implendi juratum, inducitur tantum obligatio implendi rem juratam, quæ obligatio proportionata esse debet. Ratio tertii patet ex dictis.

Resp. 2. Obligatio juramenti promissorii *qua juramenti* est obligatio Religionis & personalis. Ratio, quia

quia jusjurandum qua tale est actio personalis, & obligatio voluntarie assumpta ex virtute Religionis. Sequelas hinc plures deducit Leur. *h. t. Q.* 784. 2. Obligatio juramenti *qua promissionis* acceptatæ ab homine est obligatio justitiæ & realis, consequenter transiens ad hæredes jurantis. *c.* 14. *h. t. L.* 9. *ff. de prob.* Ratio, quia prout juramentum est promissio, & quidem acceptata, ita est pactum vel contractus inducens obligationem justitiæ, quæ transit ad hæredes. 3. Obligatio juramenti respectu illius, cui juratur, est realis, ita ut jurans etiam obligetur ejus hæredibus obligatione propria juramenti. *cit. cap. & L.*

Q. 6. Quam vim habeat juramentum promissorium confirmandi contractus? Resp. 1. Si juramentum adjiciatur contractui *valido* jam antea & firmo, eum servandi obligatio est ex duplici titulo, sed tamen talis contractus juridice non dicitur esse firmatus juramento.

Resp. 2. Si contractus *Lege humana* alias sit irritus, illique adjiciatur juramentum, probabilius est firmari, *intrinsece* etiam, contractum, ut ultra obligationem Religionis, quam habet vi juramenti, etiam obligationem justitiæ inducat. Auth. *Sacramenta puberum. Cod. si advers. vendit. cap.* 28. *de jurejur. cap.* 2. *de pact. in* 6. ex quibus textibus colligitur, cum jura sæpe voluerint, contractus ita firmari juramento, ut habeatur iidem effectus, ac si omni jure essent validi, debuisse etiam admisso juramento ponere eam causam, a qua solent alias manare hi effectus, quæ causa alia non est, quam valor contractus. Deinde. Potuerunt LLres velle, ut contractus alias Lege humana irriti firmarentur juramento; atqui ita eos voluisse ex *citat. cap.* colligitur; ergo. Tollunt itaque LLres ob reverentiam juramenti impedimentum, quod obstabat, ne pareretur obligatio civilis, quod impedimentum erat inefficacia contractus.

Resp. 3. Non tamen omnes contractus jure positivo irriti firmantur juramento; excipiuntur enim 1. contractus principaliter irritati ob utilitatem publicam. *L.* 7. *ff. de pactis*. 2. Contractus turpitudinem continentes ex parte obligantis, in cujus favorem juratur. 3. Quando juramentum directe vergit in præjudicium tertii.

tii. *cap.* 28. *hoc tit.* 4. Quotiescunque juramentum absque peccato jurantis servari non potest. Ratio, quia nullum est tale juramentum, adeoque & vim nullam habet.

Resp 4. Non etiam potest contractus contra primum juramentum factus, si per se & absque juramento sit invalidus, firmari juramento secundo; verb. gr. juras, te non alienaturum fundum dotalem, & deinde contra hoc juramentum alienas, cum juramento non contraveniendi alienationi, hæc alienatio non firmatur. Ratio, quia juramentum posterius, cum sit perversum & confirmatorium criminis perjurii, non potest obligare contra juramentum prius, ne sit vinculum iniquitatis.

Quæst. 7. *Quomodo cesset obligatio juramenti?* Resp. 1. Cessat *irritatione*, quæ est actus, quo superior omnino aufert obligationem a subdito. Irritare spectat ad potestatem dominativam, (quæ competit vel in ipsam personam jurantis, vel in materiam juratam) & ad sui valorem nullam requirit causam. Qui irritare possunt vota, uti pater, Prælatus, maritus, iidem irritare possunt juramenta DEO *facta*: similiter omnes, qui potestatem dominativam habent, irritare etiam possunt juramenta suorum subditorum in materia sibi subjecta. Ita comm.

Resp. 2. Cessat obligatio juramenti *relaxatione*, sive *dispensatione*, quæ est exemptio ab obligatione juramenti, & spectat ad jurisdictionem in subditos. Dispensare possunt in juramentis soli DEO factis, vel homini quidem, *cui tamen jus quæsitum necdum est*, Papa, & plerumque Episcopus &c. pro foro interno, neuter autem sine justa causa, quæ ad ipsum dispensationis valorem requiritur. Ita comm. Quid superior laicus possit circa relaxationem juramentorum, habet Leur. *h. t. Q.* 803.

Resp. 3. Cessat obligatio juramenti *remissione*, dum is, in cujus utilitatem juratum, obligationem sponte condonat; facta enim tali obligationis remissione, & ipsa juramenti obligatio cessat tanquam accessoria, sublata principali.

Resp. 4. *Commutatione* obligatio juramenti non extin-

tinguitur, sed in aliam transfertur; poteſtque quilibet authoritate propria juramentum a ſe præſtitum DEO in aliud *evidenter* melius commutare. *c.3.h.t.* In favorem & utilitatem privatam hominis præſtitum commutari non poteſt, etiam in melius, ſine ejus expreſso vel tacito conſenſu. Ratio, quia non ſemper gratius eſt promiſsario, quod melius.

§. 2. *De Juramento judiciali.*

QUæſt. 1. *Quidnam ratione hujus §. prænotandum?* Reſp. Quod ſupra monebatur, ſcil. juramentum judiciale accipi dupliciter, *generice*, prout dicit omne juramentum in judicio præſtitum, vel judice, vel parte deferente; & *ſpecifice*, prout dicit juramentum *voluntarium* a parte parti delatum judice approbante; cui & opponitur juramentum *neceſſarium*, vel *ſuppletorium*, quod a Judice Actori, vel *purgatorium*, quod Reo defertur ob inopiam probationum.

Q. 2. Quis juramentum judiciale ſpecifice ſumptum, ſive judiciale voluntarium deferre poſſit, & an Reo actor, qui nihil probavit? Reſp. ad 1. Omnis poteſt deferre juramentum hoc, qui habet rerum ſuarum adminiſtrationem, & non tantum Actor Reo, ſed & hic Actori, ſive ſit cauſa civilis, ſive criminalis. Ratio, quia Jura indiſtincte loquuntur, dum facultatem deferendi juramentum concedunt. Neuter tamen poteſt illud deferre in cauſa matrimoniali, vel Profeſſionis Religioſæ, dum agitur de iis diſsolvendis, arg. *c.fin. de tranſact. c.2. de transl. Epiſc.*

Reſp. ad 2. Actor Reo deferre juramentum judiciale voluntarium non poteſt, dum is nihil probavit; adeoque Reus in tali caſu nec ad præſtandum, nec ad referendum juramentum tenebitur. *c.fin.§.ſane h.t. L.4.C. de edend.* Ratio eſse poteſt, quia Reus, dum Actor plene probavit, non permittitur inſuper ab eo exigere juramentum. *c. 2. de probat.* ergo viciſſim, ſi actor nihil probavit, permitti non debet petere juramentum a Reo, quo hic probet ſuam innocentiam.

Q. 3. An juramentum judiciale ſpecifice ſumptum neceſſario præſtandum a parte, cui defertur?

Reſp.

Resp. Neg. sed referri potest regulariter, non tamen omnino recusari absque justa causa. *L.9.L.12.§.1.C.de reb.cred. L.34.§.6.L.38.ff.hoc tit.* Causæ recusandi justæ sunt, si is, cui defertur, versetur in ignorantia facti alieni. *L.34.in princ.ff.h.t.L.11.§.2.ff.rer.amot.* Si deferens nolit jurare de calumnia. Si deferatur a judice incompetente. *L.35.§.fin.ff.h.t.* Si deferens revocavit, & rursus conferre vellet. *L.11.C.de reb.cred.* Imo, juxta multos, si is, cui defertur, aliunde suam velit causam probare. *cap. 2. de prob.* videatur tamen Engel *hic num.* 27.

Q.4. Quis sit effectus juramenti judicialis specifice sumpti? Resp. 1. *Delati* effectus est, quod vel præstari debeat vel referri, juxta dicta. *Deinde* delatum & acceptatum revocari a deferente non potest. *L.75.ff. de R.I.L.5.C.de O.& A.*

Resp.2. *Delati & præstiti* effectus est victoria, quam obtinet jurans, ita ut etiam sententia ferenda sit. Ratio, quia hujusmodi juramentum complet probationes, ut quæstio deinceps non supersit. *L.5.§.2. L.9. §.1.ff. h.t.L.11.§.fin.C.de reb. cred.* 2. A sententia ad præstationem juramenti judicialis lata appellari *regulariter* non potest, nec causa sic decisa retractari. *Lege* 31. *ff.hoc tit.* 3. Notat tamen Engel *hic in* 32. probabilius & æquius esse, juramentum judiciale propter perjurium posse retractari per *Leg. final. Codic. de rebus credit.*

Q.5. An judex juramentum necessarium teneatur deferre & cui? Resp.1. Juramentum *necessarium*, quod scil. alterutri parti in supplementum probationis imponitur, præstandumque est necessario ab eo, cui defertur, tenetur judex, non tantum si partes petant, sed etiam ex officio deferre. *L.3.Cod.de reb. redit.* ob τὸ *oportet*. 2. Debet tamen negotium esse semiplene probatum, uti habetur casus in *c.3. de Proc.* Ratio, quia juramentum supplet probationem, & facit plenam. 3. Debet insuper persona, cui defertur, esse legalis, & quæ possit pacisci: item lis dubia; semiplena probatio; parvitas causæ; ubi tamen vide Pichl. *h. n.* 22. præsentia, vel saltem citatio partis adversæ &c.

Respond. 2. Si Actor semiplene probavit suam inten-

ten-

tentionem, Reus nihil, deferendum est Actori. Ratio, quia in supplementum probationis defertur. Si uterque semiplene probavit; defertur Reo; quia hujus favorabiliores sunt partes, *cap. 3. de probat. L. 125. ff. de R. I.* Si Actor plene probavit, Reus non admittitur ad juramentum, cum stari debeat plena probatione. *cap. 2. de probat.* Si Actor non probasset semiplene, & Reus omnino nihil; si tamen Actor aliquam pro se præsumptionem attulerit, *potest* Reo juramentum *purgatorium* deferri; si vero nec hanc attulit, Reo non potest deferri juramentum; sed absolvendus est. Schmalzgrueb. *a num. 43. hic.*

Q. 6. Quis sit effectus juramenti necessarii? Resp. *Purgatorii*, de quo ad *Tit. de purg. Can.* effectus est purgatio suspicionis. *Suppletorii* tantum *delati* effectus est absoluta necessitas illud præstandi; nec enim absque justa causa recusari potest, vel adversario referri. *c. fin. h. t. L. 12. §. 1. & 2. C. de reb. cred.* Effectus *delati & præstiti* est, ut probationem imperfectam integret & perficiat, *c. & L. cit.* Sententia tamen lata pro eo, qui probationem complevit per juramentum; ita firma non est, ut aliæ sententiæ. Ratio, quia potest post decennium, ab eodem etiam judice rescindi & retractari propter instrumenta noviter reperta. *L. 31. ff. h. t.*

De *juramento in litem* videatur. *Tit. ff. de in litem jurejur.*

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit exceptio?* Resp. ad 1. Exceptio, prout est hujus loci & stricte accepta, est exclusio actionis, quam Actor contra Reum in judicium deducit.

Resp. ad 2. Alia est exceptio *facti*, qua Reus repellit Actorem nullo jure agentem, ut si quis agat exempto ad equum tradendum, cum emptio nunquam præcesserit. Alia *Juris*; qua Reus excludit actionem ipso quidem jure competentem, sed cujus nomine iniquum sit Reum condemnari. Item alia est exceptio *Realis*, uti

est

est exceptio rei Judicatæ, doli mali, quod metus causa; alia *personalis*, quæ non causæ, sed personæ intuitu datur; talis est exceptio *competentiæ*, quam certæ personæ habent. *L. 7. ff. b. t. L. 12. & 13. ff. solut. matr. L. 21. ff. de pactis.* Celeberrima divisione exceptio dividitur in *Peremptoriam*, seu *Perpetuam*, quæ jus Actoris omnino perimit, actionem penitus tollit, semperque & perpetuo obstat: v. gr. exceptio contractus invalidi, pacti de non petendo, transactionis, rei judicatæ, & §. 9. *Inst. b. t. L. princ. ff. eod.* Et in *dilatoriam*, quæ principalem causam & actionem non perimit, sed tantum differt ad tempus. §. 10. *Inst. b. tit.* ut si judex dicatur incompetens; si Procurator neget habere mandatum, si Reus conqueratur, se spoliatum &c.

Q. 2. A quibus proponi debeant & possint exceptiones? Resp. 1. Ut sortiantur effectum, debent proponi a Reo in judicio. *L. 9. C. b. t. c. 4. eod.* Judex exceptionem, licet sibi notam, ex officio (*regulariter ob. L. 24. & 27. C. Procur.*) supplere non tenetur. arg. *L. 11. C. de appell.* Ratio, ne videatur judicis officium deponere & advocati in se suscipere.

Resp. 2. Exceptiones *reales* etiam a Reorum hæredibus opponi possunt: quia hi in universum illorum jus succedunt. *L. 11. ff. de divers. temp. præscript.* Exceptiones etiam reales Reis competentes fidejussoribus eorum prosunt. *§. 4. Inst. de replicat.*

Resp. 3. Exceptiones a Reo excommunicato, etiam excommunicatione majori, possunt opponi. *cap. 5. b. t.* Ratio, quia exceptio habet rationem defensionis, quæ excommunicatio neganda non est. Perinde est, sive exceptiones in scriptis, sive viva voce proponantur, AA. comm.

Resp. 4. Potest quis ad excludendam unam actionem uti pluribus exceptionibus, etiamsi diversæ sint. *L. 8. L. 8. ff. b. t. c. 20. de reg. jur. in 6.* Ratio, quia nemo prohibetur uti pluribus defensionibus. In Camera tamen Imperiali, licet contrarium sit de jure communi. *L. 8. & 9. C. b. t.* omnes exceptiones non successive, sed simul proponendæ. Ord. cam. *p. 3. tit. 34. & 37.* idem obtinet vi *Recess. Imper. de Anno* 1654.

Quæst. 3. Exceptiones dilatoriæ quando opponendæ?
Resp.

Resp. 1. Jure communi *regulariter* ante litis contestionem. *Leg.* 12. & 13. *Cod. hoc tit.* L.40. §. 3. *ff. de Procurator. cap.* 20. *de sentent. & re judic.* Ratio, quia hæ dilationes opponuntur ad judicium differendum, ejusque ingressum impediendum; ergo. Exceptiones judicis personam respicientes debent ante omnem actum opponi, ne alias reus videatur in Judicem consensisse.

Resp. 2. Dantur casus, in quibus exceptiones dilatoriæ post L C. opponi possunt: & 1. quidem, si exceptio primum superveniat post litem contest. *L.* 11. *L.* 8. *ff. de interr. in jure faciend.* 2. Si exceptio ante L. C. opponi quidem debuisset, sed post eam modo innotuerit, idque Reus possit juramentum testari. *cap.* 4. *hoc tit.* quod cap. hic notandum. 3. Vel si antea quidem innotuit, sed tum probari non poterat, acquisita postmodum facultate probandi. arg. *c.* 4. *de electi in* 6. 4. Si exceptio prius omissa statim & in continenti post L. C. opponatur, aut post lapsum terminum. *L. Lecta* 40. *V. dicebam. ff. de reb. credit.* 5 Si exceptiones dilatoriæ sint tales, ut judicium & retroacta annullent, ut si excipiatur, quod Procurator sine mandato egerit, neque Dominus velit ratum habere. *L.* 24. *Cod. de Procurat.* 6. Exceptio excommunicationis majoris in quacunque parte judicii dilatorie opponi potest, licet Reus malitiose distulerit exceptionem istam formare. *c.* 12. *h. t. c.* 1. *eod. in* 6.

Quæst. 4. *Exceptiones peremptoriæ quando proponendæ?* Resp. 1. Hodie regulariter a tempore litis contectatæ opponi possunt, usque ad sententiam definitivam, non post eam. *L.* 4 8. 9. *C. h. t. c.* 1. *de lit. contest. in* 6. 2. Casus in quibus exceptiones peremptoriæ, etiam post sententiam opponi possunt, sunt: Si opponitur *exceptio nullitatis* sententiæ ex quacunque causa. Si opponitur exceptio, quæ sententiam rescindit, ut exceptio restitutionis in integrum. *L.* 36. *ff. de minor.* Vel quæ sententiam non quidem oppugnat, sed tamen executionem impedit aut moderatur, verb. gr. exceptio S. C. Maced. Vellej. exceptio non numeratæ pecuniæ, competentiæ &c. *L.* 11. *ff. ad S. C. Maced.*

Quæst. 5. *Quale remedium competat Actori contra exce-*

exceptione Rei? Si exceptio a Reo opposita Actori videatur insufficiens ad actionem suam excludendam, is se tuebitur *replicatione*; quod si hæc replicatio justa & efficax non videatur, a Reo ad eam elidendam *duplicatio* opponitur: quæ ipsa etiam per *triplicationem* ab Actore; & hæc per *quaduplicationem* a reo oppugnari potest. Ulterius ne lites nimium protrahantur, non proceditur, nisi forte ex gravibus motivis, sed debet in causa concludi.

Q. 6. Quis finis sit & effectus exceptionis? Resp. 1. Finem exponit Imp. *princ. Inst. h. t.* 2. Effectus exceptionis est, quod *dilatoria*, rite probata, liberet ab observatione judicii; *peremptoria* vero liberet penitus excipientem ab instituta actione, &c. Deinde, quod Reus excipiendo fiat actor secundum quid. *L. 1. ff. h. t.* Reus tamen excipiens si deficiat in probatione suæ exceptionis, per se non censetur fateri intentionem Actoris, modo pure excipiat *c. 63. de re jud. in 6. c. 6. h. t. L. 9. ff. eod.* De exceptionibus in specie agit *h. t.* Leur. *a Capite II. Q. 872.* usque ad finem Tituli, quem vide.

TITULUS XXVI.

De Præscriptionibus.

QUæst. 1. *Quid sit præscriptio?* Resp. 1. Est acquisitio dominii vel alieni juris peremptio per continuationem possessionis tempore & modo a LL. definito. Olim erant variæ inter *præscriptionem & usucaptionem* differentiæ, hodie omnes sublatæ sunt. *L. un. C. de usucap. transfor.* Differt tamen etiamnum vel maxime præscriptio a *Consuetudine*, ut ad Tit. de *Consuet.* dictum. Præterea modus in hac materia loquendi notandus; dum enim per præscriptionem acquisitum est jus novum adversus alterum, *Accusativo* utimur; v. gr. *hanc rem, servitutem, usumfr. præscripsi.* Quod si extinctum est jus alterius per præscriptionem, *Dativo* utimur; v. g. *obligationi, actioni, servituti præscripsi.*

Q. 2. Quotuplex sit præscriptio? Resp. Præscriptio *ratione effectus* dividi potest in *positivam*, qua uni acquiritur jus aliquod & alteri aufertur, & in *privativam*,

qua quidem uni, contra quem præscribitur, aufertur vel potius extinguitur jus, nullum tamen inde transit in præscribentem proprie & positive, sed tantum immunitas aliqua & liberatio acquiritur. *Ratione temporis*, alia est *ordinaria*, seu præscriptio *brevis* & *longi temporis*, quæ scil. tempori ordinario completur, triennio in rebus mobilibus, decennio vel vicennio in immobilibus. Alia *extraordinaria* seu *longissimi temporis*, quod sunt 30. vel 40. anni. Et ad hanc pariter spectat præscriptio 60. 80. & 100. annorum, dicta *Centenaria*. Differt hæc a præsumptione *immemoriali*, utpote ad quam non requiruntur determinate anni centum, nec requiritur, ut non constet, v.g. ex documentis de contrario; sed sufficit, modo nemo hominum actu existentium sciat initium possessionis ad talem præscriptionem requisitæ. Engel ad *Tit. de decim. num.* 3. Probari potest præscriptio immemorialis potissimum per testes, qui per 40. annos se ita vidisse vel audivisse a suis Majoribus deponant; vel saltem affirment, a nomine ex Majoribus se audivisse contrarium, vel quo tempore observatio, usus, possessio initium sumpserit. *L.* 28. *ff. de prob. L.* 2. *§.* 5. *&* 5. *ff. de aq. & aq. pluv. arc. L.* 3. *§.* 4. *ff. de acqua quot. & æst.* Vide Pichl. in Thesib. inscriptis, *Casus Juridici*. Casu secundo.

Q. 3. *Unde orta & in quem finem introducta sit præscriptio?* Resp. 1. Quoad *substantiam* & originem suam est juris gentium. Ratio, quia præscriptionem plures gentes qua tales mutua sibi obligatione imposita ad bonum suum commune observant: Item, quia exigit tranquillitas gentium, ut dominia rerum sint certa, dicendum, gentes præscriptionem quoad substantiam introduxisse. Quoad præsentem vero formam & determinationem certi temporis, præscriptio est juris Civilis primitus, & dein Juris Canonici. Ita omnes.

Resp. 2. Finis introducendæ præscriptionis fuit varius: 1. Utilitas publica, quæ exigit, ne dominia rerum semper sint in incerto, & possessores in perpetuo timore amittendi iterum res suas *L.* 1. *ff. de usurp. & usuc.* 2. Præcisio litium circa rerum dominia alias oriturarum. *L. ult. ff. pro suo.* 3. Ut diligentia hominum in cura rerum suarum acueretur, &c.

Quæst.

Quæst. 4. *Quis sit effectus præscriptionis?* Resp. 1. Effectus generalis *omnis* præscriptionis legitimæ est acquisitio pleni & irrevocabilis dominii rei præscriptæ, aut ablatio juris ab altero, vel liberatio ab obligatione. Patet ex utroque jure; & ratio est, quia si hæc non conferret præscriptio; non tolleretur incertitudo dominiorum, non consuleretur possessorum securitati; non obviaretur litibus, &c. ergo. 2. Non tantum dominium utile, sed etiam directum transfertur per præscriptionem; quia jura indistincte loquuntur, & simpliciter transferunt dominium. *L.* 4. *Cod. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* 3. Hinc sequitur; qui rem præscriptam domino pristino per errorem restituit, putans, se ad id obligatum, posse eam tanquam indebite datam vindicare: *tot. tit. ff.* & *Cod. de condict. indeb.* 4. Isti effectus procedunt etiam quoad forum internum. Ratio, quia præscriptio utroque Jure est approbata. *Princ. Instit. de Usucap. L.* 3. *ff. de usurp. cap. fin. h. t.* Deinde quia id ad ejus finem quam maxime necessarium est. Demum possunt LL. ex dominio alto & ratione boni publici transferre dominium rei ab uno in alterum etiam in conscientia, quemadmodum privati id possunt per mutuas pactiones; ergo cum significent sufficienter, se transferre, transferunt vere & absolute etiam pro foro interno.

Quæst. 5. *Quidam possint præscribere, & contra quos?* Resp. 1. Omnes, quotquot possessionis & dominii capaces sunt, possunt præscribere. *L.* 3. & 23. *ff. de usurp.* & *usucap.* 1. De quo dubitari poterat, *filiusfam.* quoad bona Castrensia, adventitia. *L.* 4 *ff. hoc tit.* quoad profectitia usucapere potest quoad actum & factum usucapiendi, non autem quoad jus ex usucapione resultans; cum hoc statim acquiratur patri, §. 1. *Instit. per quas pers.* 2. *Pupillus*, etiam sine authoritate Tutoris, præscriptionem inchoare, continuare, complere potest. *L.* 4. §. 2. *ff. hoc tit. Furiosus*, licet enim nequidem cum Curatore possit inchoare præscriptionem, quia possessionem nequit acquirere. *L.* 1. §. 3. *ff. de acq. poss.* Si tamen tempore sanæ mentis possessionem cœpit, continuare & complere præscriptionem potest. Ratio datur *L.* 44. *ff. h. tit.* 4. Uti possidere, ita etiam usu-

capere quis potest per alium. *L. 8. 27. 28. ff. h. t. juncta L. 1. & 44. ff. de acq. poss.*

Resp. 2. Pich. *h. t. num. 89.* dat hanc regulam, quod præscribi nequeat contra personas, quæ in judicio stare, agere, jura sua tueri, vel bona administrare non possunt, quia impedimento juris sive intrinseco sunt constrictæ, uti sunt pupilli, filiusfam. quoad adventitia &c. Secus contra eas, quæ habent impedimentum facti & ab extrinseco, ut sunt absentes, ægroti &c. Et quod his tamen beneficium restitutionis concedatur, *tot. tit. ff. & C. ex quib. caus. mai.* quod ultimum saltem de praxi juxta nos procedit, non de jure. Vide tit. *de rest. Q. 4. Resp. ad 2.*

Q. 6. Quænam sint requisita ad præscriptionem? Resp. 1. Ut sit res apta præscribi. 2. Bona fides. 3. Justus titulus. 4. Possessio legitimo tempore continuata. Comprehendi possunt seqq. Vers. hæc requisita.

Sit res apta, fides bona, sit titulus quoque justus,
Possideas juste, completo tempore legis.

Q. 7. Quænam res aptæ sint præscribi vel non sint? Resp. 1. Res, ut præscribi possint, debent esse *alienæ*, sive deinde mobiles sint, sive immobiles, corporales aut incorporales; modo non specialiter excipiantur. *Princ. Inst. h. t. L. un. C. de usucap. transfor.*

Resp. 2. Res eæ omnes præscribi non possunt, quæ vel natura rei, vel LL. dispositione nequeunt sub alicujus possessione aut dominio esse. Ratio, quia præscriptio est adjectio dominii, ergo. Sic 1. ex *natura sua* liber homo, res sanctæ, Religiosæ, Sacræ, & ad cultum DEI immediate deputatæ, v. gr. templa, monasteria, cæmeteria, reliquiæ, SS. calices, nullo tempore præscribuntur. *§. 1. Instit. de usucap. L. 9. ff. eod.* quia in Dominio privatorum non sunt. 2. nec res publicis usibus deputatæ, ut forum, via publica, pontes, theatra unquam præscribi possunt. *L. 9. ff. h. t. L. 6. C. de oper. publ.* 3. Nec hæreditas vel alia res communis ante divisionem, nec res meræ facultatis præscribi possunt. Ratio primi, quia talis hæreditatem non suo, sed omnium aliorum nomine possidet. Ratio secundi, quia hujusmodi res, cum sint meri facti, juris nihil ponunt. 4. a Laicis non jura Ecclesiastica: quia a Laicis possideri nequeunt. *c. 7. h. t.*

Huc

Huc etiam spectat, quod jus decimandi Ecclesiasticum post Conc. Later. a Laicis, nunquam, nec tempore immemoriali quidem præscribi possit. Ratio, quia Laici hoc jus possidere non possunt. *c.* 15. 17. & 25. *de decim.* 5. Ex *jure positivo* simpliciter prohibentur præscribi limites Parochiarum & Episcopatuum; modo sufficienter constet, illos fines præfixos. *c.* 4. *de Parochiis.* 6. Jura Majestatis. *L.* 6. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* 7. Jura subjectionis & obedientiæ. *c.* 12. & 16. *h. t.* Res pupillares. *L.* 3. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.*

Q. 8. *Quænam porro non sint præscriptibilia, &* 1. *An juri tuendi pignoris præscribatur?* Resp. Neg. præter plures rationes ista est, quia in tali præscriptione *possessio, bona fides, & justus titulus* deficeret. Deinde, *An præstationibus annuis præscribi* possit, ut emphyteuta v. g. qui per 30. annos canonem non solvit; nec a Domino directo interpellatus est, libertatem a solutione canonis in tempus futurum præscribat? Resp. singulorum tantum annorum singulæ præscriptiones sunt, ita ut dumtaxat præstationes præscribantur, respectu quarum 30. anni lapsi sunt, non vero futuræ *L.* 7. §. 6. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor. L.* 28. *ff. quib. mod. ususfr. amitt.* Ratio, quia tot debent esse præscriptiones, quot sunt actiones, atqui singulis annis nascitur nova actio, ergo & opus est nova præscriptione. Item; Præscriptio sine possessione non currit, quod tamen fieret. Demum, *An debitis possit præscribi?* Resp. Numquam a debitore debito pecuniario personali; v. g. mutui accepti præscribi potest. Ratio, quia talis habere nequit bonam fidem, se juste possidere jus non solvendi; licet creditor non exigat solutionem, quia terminus elapsus admonet solutionis. *L.* 12. *C. de contrab. stip.* licet etiam debitum indefinite sit contractum, quia manet & est semper obligatio solvendi, saltem post illud tempus, quod ex consuetudine & usu communi in istiusmodi solutionibus observari solet. Pich. *h. t. n.* 51.

Quæst. 10. *Quid sit bona fides, & an ad præscriptionem requiratur?* Resp. 1. *Bona fides* est judicium, quo quis prudenter & inculpabiliter judicat, rem, quam possidet, esse suam, aut se non agere contra jus alterius rem possidendo, vel aliquid agendo, aut omittendo. Si

hoc judicium ex positivo & probabili fundamento procedat, est fides *positive bona*; si quis ignorat aut negative dubitat, num res possessa sit sua, est fides *negative bona*. Porro dicitur *negative* dubitare, qui vel nullam, vel non sufficientem habet rationem judicandi, rem illam esse suam, aut se non agere contra jus alterius; *positive* autem, qui habet. Utrumque dividitur in speculativum & practicum: *speculativum* est, dum quis in genere dubitat, an res, quam possidet, vel vult possidere, sit sua, an aliena. *Practicum*, cum dubitat, an in his circumstantiis possit licite retinere rem, de qua dubitat, an non sit aliena.

Resp. 2. Ad omnem præscriptionem tam inchoandam, quam continuandam bona fides requiritur. *c.* 5. 17. *&* *fin h. t. c.* 2. *de R. J. in* 6. Unde patet, Jus Civile præscriptionem cum m. f. admittens a Canonico esse Correctum.

Q. 11. *An & quale dubium obsit bonæ fidei?* Resp. 1. Ad inchoationem præscriptionis negative bona fides non sufficit, sive non potest inchoari præscriptio cum dubio speculativo, sed requiritur fides positive bona. Ratio, quia qui non habet rationem judicandi, rem ad se potius pertinere, quam ad alium, non potest eam sibi licite præ alio usurpare, neque enim melior est ejus conditio, quam alterius, ergo malam in hoc casu fidem habet, ergo.

Resp. 2. Dubium speculativum præscriptioni b. f. cœptæ subveniens non impedit continuationem præscriptionis, *canon.* 5. *caus.* 34. *qu.* 2. Ratio, quia volens ita præscribere judicium sibi moraliter certum formare potest, meliorem esse suam possidentis conditionem, quam extranei.

Q. 12. *An & qualis ignorantia obstet bonæ fidei ad præscriptionem requisitæ?* Resp. 1. Ignorantia facti non obstet b. f. *L.* 4. *ff. de Jur.* & *fact. ignor.* 2. Nec obstet ignorantia invincibilis juris dubii; quia jus dubium jus non est. 3. Ignorantia tamen *juris clari* obest in præscriptione *ordinaria*; *L.* 4. *cit.* & *L.* 31. *ff. de usurp.* nisi sit juridice inculpata, qualis censetur esse in militibus & Minorennibus. *L.* 9. *princ.* & §. 1. *ff. de jur.* & *fact. ignor.*

Q. 13.

Q. 13. *An semper obstet bonæ fidei scientia juris alieni?* Resp. 1. Scientia juris alieni impedit bonitatem fidei ad præscribendam obligationem, quæ ordinatur ad aliquid a te agendum, verb. gr. restituendum, solvendum ex mutuo, empto & vel ad omittendum, v. g. ad omittendam venationem in alieno prædio. Ratio, quia tale jus obligat quoscumque pro semper & absolute ad non ponendos actus aut omissiones huic juri contrarios. Huc etiam pertinent obligationes, quæ habentur ex servitutibus urbanis.

Resp. 2. Scientia juris alieni non obstat bonitati fidei, sive præscribendæ obligationi, quæ fit ad sustinendum aut patiendum aliquid, quod alter vel imponere potest, vel exigere; sic obligationes ex LL. pœnalibus ortæ extingui possunt a delinquente, etiam sciente se ad pœnam teneri; quia non tenetur ipse urgere pœnam, sed subire tantum, si imponatur; ubi ergo exacta non fuerit tempore a LL. ad præscribendum definito, contra eam præscribet. Idem dicendum de servitutibus rusticis, conformiter. *L.* 10. 19. *&* 20. *ff. quemadm. serv. amitt. &c.*

Q. 14. *An bona fides unius prosit, & an mala fides unius obsit alteri?* Resp. Bona fides Authoris, id est, illius, qui rem prius possessam alteri tradit, prodest successori tam singulari, quam universali, eandem rem b. f. possidenti, ita ut accessione temporis uti possit. §. 12. *&* 13. *Inst. de usucap.* Ratio, quia author tradit & transferre vult omne jus, quod habuit, in successorem. 2. Mala fides Authoris nocet successori universali *immediata* scil. hæredi, ita ut hic nec accessione temporis uti possit, nec a se præscriptionem inchoare, scil. ordinariam tantum, ut vult Pichl. cum aliis. *L.* 11. *ff. de divers. temporal. præscript.* Ratio, quia talis cum defuncto censetur una moraliter persona. 3. Mala fides non nocet successori singulari, ut ita non possit a se præscriptionem ordinariam incipere. *L.* 5. *princ. ff. de divers. tempor. præscript.* Vide tamen *Auth. malæ fidei. C. de præscript. long. temp.*

Quæst. 15. *Qualis titulus requiratur ad præscriptionem?* Resp. 1. Titulus in genere est causa, ex qua rem habemus. Est *vel generalis*, ut titulus *pro suo*, & *pro*

soluto; vel specialis, ut titulus *pro donato*, *pro emptore*; *pro legato*, *pro dote*, *pro derelicto*, de quibus *in ff. ad Lib.* 41. *Tit.* 4. & *seqq.* Specialis iterum est vel *translativus dominii*, id est, causa per se habilis ad dominium transferendum, qualis est emptio, venditio &c. Vel non *translativus dominii*, uti commodatum, depositum, pignus. Hi tituli possunt rursus quadrupliciter considerari prout scil. aliquis titulus est vel *verus* dum reipsa datur causa apta ad transferendum dominium; vel *apparens*, quando causa quidem ex se habilis est, sed ex occulto impedimento non habet valorem, v. g. donatio facta ab eo, qui se putabat Dominum, sed non erat; vel *existimatus*, dum quis inculpabiliter credit, se rem habere ex causa habili, quæ tamen reipsa nec vere, nec apparenter præcessit, v. gr. si hæres inter res hæreditarias possideat rem alienam, quam b. f. testatoris fuisse judicat; vel *præsumptus*, quando possessor non allegare quidem potest specialem titulum, quia v. g. ob temporis diuturnitatem non amplius meminit, aut rem, quam possedit hactenus, accepit olim ex emptione, donatione &c. jura tamen ob ipsum hoc tempus diuturnum præsumunt titulum præcessisse.

Resp. 2. Ad omnem præscriptionem requiritur aliquis titulus. *c.* 17 *h. t. L.* 27. *ff. de usurp. & usucap.* Ratio, quia titulus est causa & fundamentum justæ possessionis, & ne eo possessor habere non potest bonam fidem, cum nequeat credere, se habere jus possidendi, nisi credat se habere titulum, ex quo hoc jus oriatur. 2. Non sufficit *regulariter* solus titulus generalis. *L.* 27. *cit.* Vide Engel *h. n.* 23. ubi unum aut alterum casum ponit in quo procedere ait præscriptionem titulo *pro suo*, & *pro soluto*. 3. Requiritur ergo ad præscriptionem *positivam* rerum corporalium titulus specialis, isque translativus dominii. *L.* 24. *Cod. de R. V.* Ratio, quia ad hoc, ut procedat præscriptio, debeo probabiliter judicare rem esse meam, quod non possum, nisi titulus sit dominii translativus, ergo. 4. Titulus *verus* non requiritur, sed potius destruit præscriptionem, cum ex illo de facto transferatur dominium. 5. Sufficit ad præscriptionem titulus coloratus, aut apparens, uti & existimatus. *Leg.* 11. *ff. pro emptore Leg.* 5. *pro suo*. Existimatus ta-

tamen tum sufficit, quando fundatur in errore facti alieni, secus si oriatur ex errore facti proprii L. 11. *citat.* Ratio, quia error circa factum proprium in jure non toleratur. L. 7. *ff. ad S.C. Vell. 6.* Ad præscriptionem ordinariam rerum corporalium non sufficit titulus præsumptus. L. 24. *C. de rei vind.* Ad extraordinariam tamen sufficit, nec *regulariter* requiritur alius. L. 4. *C. de præscript. 30. vel 40. annor. c. 6. h. t. c. 1. eod. in 6. 7.* Ad præscriptionem servitutum *realium* affirmativarum, modo adsit bona fides, non requiritur titulus proprie talis, sed sufficit diuturnus usus cum patientia & scientia domini, v. g. scientis tignum in suum murum immitti. L. 10. *ff. si servit. vind.* L. 1. §. *fin. ff. de aqua & aq. pluv. arcend. &c.* Idem procedit de præscriptione servitutum *negativarum* ex *cit.* LL.

Quæst. 16. Quænam possessio ad præscriptionem requiratur? Resp. 1. Quæ de possessione ad Tit. *de caus. possess. & propr.* & varia ejusdem divisione dicta sunt, hic debent recolligi. 2. Ad omnem præscriptionem necessario requiritur aliqua possessio. L. 25. *ff. de usurp. & usucap. & c. 3. R. J. in 6.* 3. Ad inchoandam præscriptionem rerum corporalium requiritur possessio *possidendi* naturalis & civilis simul, id est, detentio *corporis* & *animi* adminiculo. L. 4. *C. de acquir. & retin. poss.* Ad continuandam & complendam sufficit etiam mere civilis, qua non quidem actu corporis; bene tamen animo rei insistitur. L. 17. *ff. de furt.* L. 1. §. 14. L. 6. §. 1. *ff. de acq. poss.* Non tamen sufficit mere naturalis, argum. L. 55. *ff. de O. & A.* 4. Possessio ad præscriptionem requisita debet esse continua, & moraliter non interrupta. §. 12. & 13. *Instit. de usucap. cap. 8. hoc tit.* perinde autem est, sive in eadem persona, sive de persona in personam continuetur. L. *penultim.* §. 1. *ff. de divers. tempor. præscript.*

Quæst. 17. Quid de tempore ad præscriptionem requisito dicendum? Resp. 1. Varium hoc est pro varietate *rerum*, quarum aliæ sunt *mobiles*, aliæ *immobiles*? pro varietate *jurium*, quæ si circa bona mobilia, mobilibus, si circa bona immobilia sunt, immobilibus accensentur; & pro varietate *personarum*, quæ sunt vel *privatæ*, vel *publicæ*,

blicæ, vel *Ecclesiasticæ*, vel *profanæ*, vel *præsentes*, vel *absentes*. Communiter illud tempus dicitur *breve*, quod est infra decennium: *longum* sunt decem anni inter præsentes, 20. inter absentes: *longissimum* sunt 30. anni & ultra. Tempus breve & longum vocatur *ordinarium*, unde & præscriptio, ordinaria: de *immemoriali* dictum est supra.

Resp. 2. Brevi tempore, id est, triennio præscribuntur res *mobiles* privatorum cum titulo, *Immobiles* longo tempore, annis 10. scil. inter præsentes, 20. inter absentes. *Princ. Inst. de usucap. L. un. Cod. de usucap. transfor. L. 12. Cod. de prescript. long. temp.* Siquis partim præsens, partim absens fuerit, semper duo anni absentiæ reputantur pro uno præsentiæ, & contra unus annus præsentiæ pro duobus absentiæ. *Auth. quod siquis C. de prescript. long. temp.* De rebus *mobilibus ad Ecclesiam* pertinentibus plerique eodem modo loquuntur, quo de mobilibus privatorum ob *Auth. quas actiones. C. de SS. Eccl.* quam non correctam, sed potius canonizatam dicunt *can. 16. caus. 16. qu. 3.* Contrarius est Engel *h. t. num. 28.* Franz. *ad Inst. h. t. num. 37.* Ad præscribenda immobilia Ecclesiæ Rom. requiritur centenaria præscriptio *cap. 13. 14. 17. h. t. c. 2. eod. in 6.* & *cit. Auth.* Ad immobilia aliarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Hospitalium, causarum piarum (non item privata Clericorum) tempus 40. annorum requiritur. *Auth. cit. & c. 6. & 8. h. tit.* quo ultimo sublatum est jus antiquum *c. 1. & seq. caus. 16. q. 3.* ubi iis tricennaria tantum præscriptio indulgebatur. Vide Pichl. *h. n. 66.* Schmalzgr. *n. 101. & seqq.* ad quam præscriptionem quadragenariam pertinent res Principis patrimoniales. *L. fin. C. de fund. patrim.* Res fisci, jam pleno jure illi quæsitæ. *§. 9. Inst. de usucap. &c.*

Resp. 3. Annis 30. præscribuntur res *minorum L. 3. C. de præscript. 30. ann.* Res adventitiæ filiorumfam. a Patre alienatæ. *Nov. 22. cap. 24.* Res a malæ fidei possessore ignorante Domino alienatæ. *Auth. male fidei.* Res furto vel vi sublatæ, non quidem a fure & violento possessore, sed a tertio b. f. possidente. AA. ad §. 2. *Inst. h. t.* Feudum, si scil. quis rem tanquam feudum 30. annis possedit, & servitia feudalia domino præstitit,

quam-

quamvis non fuerit investitus. 2. *feud.* 26. ✠. *si quis*. Quando opus sit præscriptione 40. annorum ad finem Responsionis prioris dictum; ubi & de *centenaria* ad præscribenda immobilia Ecclesiæ Roman. *Immemoriali* tempore præscribuntur jurisdictio, vectigalia, jus collectandi, aliaque Regalia. Lauterb. *ad ff. tit. de diverſ. & temp. præſcript.* §. 45.

Q. 18. *Quomodo impediatur preſcriptio?* Resp. 1. Contingit id, dum vel præscriptio *non currit*, vel *dormit* vel *interrumpitur*, vel *reſcinditur*. Dicitur autem 1. *non procedere*, vel *non currere præſcriptio*, dum non adsunt omnia requisita, sed vel fidei bonitas, vel titulus, vel aliud quid deest, ut præscriptio non possit inchoari. 2. *Dormire*, quando legitime inchoata ob superveniens impedimentum suspenditur, sic tamen, ut procedat denuo, si cesset impedimentum; tale impedimentum est tempus belli, pestis; dum Ecclesia suo Prælato est viduata; dum quis in ætate pupillari, vel minori constitutus. *Interrumpi* dicitur præscriptio, quando ob impedimentum superveniens totum tempus præcedens redditur inutile, ita ut cessante impedimento possessio de novo debeat inchoari. Interrumpi autem potest *naturaliter*, si post eam legitime inchoatam deficit unum ex requisitis substantialibus, v. g. bona fides, vel *civiliter*, cum tantum fictione juris aliquid impedimentum intervenit, v. g. dum fit contestatio litis, libelli oblatio, & citatio, protestatio coram Notario & testibus. Interest autem multum, utrum naturaliter, an civiliter præscriptio interrumpatur; naturalis enim interruptio, sive jure, sive injuria sive a Domino, sive a quocumque alio fiat, absolute respectu omnium præscriptioni obest; civilis nonnisi respectu ejus, qui v. g. litem contestatur. Vide Engel *h. t. circa fin.* 4. *Reſcindi* dicitur præscriptio, dum conceditur restitutio in integrum, quæ ex speciali privilegio, saltem contra præscriptionem ordinariam, datur Ecclesiis, aliisque piis locis: minoribus 25 annis; & subinde Majoribus &c.

TI.

TITULUS XXVII.

De Sententia & Re judicata.

QUæst. I. *Quid sit conclusio in causa, utrum necessaria, & quis ejus effectus?* Resp. I. Post probationes & exceptiones sufficienter allegatas fit a partibus conclusio in causa, quæ est *ulteriorum probationum renuntiatio, litisque ad decisionem submissio:* fieri potest vel *expresse*, vel *tacite*, vel *simpliciter & absolute*; vel *eventualiter* duntaxat, verb. gr. si & pars adversa concluserit.

Resp. 2. Conclusio in causa in processu quidem *Summario* omitti potest *Clem. 2. de V. S. circa fin.* in processu vero *Ordinario* ita necessaria est, ut ea omissa totus processus vitietur de Jure Can. juxta *c. 11. de probat.*

Resp. 3. Effectus conclusionis in causa *absolute* factæ est, quod post eam *regulariter* nulla amplius probatio admittatur in facto consistens. *cap. 9. de fid. instrum. c. 5. de caus. poss. & propr.* exceptionis vide apud Pichl. *h. num. 4.*

Quæst. 2. Quid & quotuplex sit sententia? Resp. 1. *Sententia* est pronuntiatio judicis legitime facta, litigantium controversias determinans. *c. 2. h. t. L. 1. ff. de re judic.*

Resp. 2. Sententia alia est *Definitiva*, quæ directe definit, ac terminat litem, seu causam principalem; alia *interlocutoria*, qua tantum aliquis articulus incidens vel emergens definitur; si sententia directe quidem respiciat quæstionem incidentem, indirecte tamen attingat causam principalem, & ei faciat præjudicium, partique litiganti damnum inferat per definitivam, utpote quæ non feretur, irreparabile, dicitur *Interlocutoria Mixta*, vel *Interlocutoria habens vim Definitivæ*. Præter differentiam inter utramque in definitione ipsa assignatam recensentur seqq. 1. quod a definitiva detur appellatio, non ab interlocutoria, ut infra. 2. Quod sententia definitiva valida semel a judice lata nequeat ab illo revocari. *L. 55. ff. de re jud.* revocari possit interlocutoria. *L. 14. ff. eod.* 3. Quod interlocutoria possit ferri sub condi-

tio-

tione, non definitiva. Hæ tamen & similes differentiæ tantum procedunt de interlocutoria *mere & simpliciter* tali.

Quæst. 3. Quid ad sententiæ judicialis definitivæ valorem intrinsece, id est, circa ea, quæ ipsam ordinatam causæ decisionem respiciunt, requiratur? Resp. 1. Debet esse conformis juri, alias si contra *jus clarum & certum* feratur, est nulla. *c. 1. h. t. L. 2. C. quand. provoc. non est necess.* Id observandum, tum modo sententiam ipso jure esse nullam, si error contra jus *Constitutionis* in ipsa sententia exprimatur, *c. 13. in fin. h. t. L. 33. ff. de re jud.* Si vero sententia sit contra jus *partis*, sive litigatoris iniqua tantum est, & injusta, ipsoque jure sustinetur, ac, nisi ab ea intra decennium appelletur, transit in rem judicatam. Engel *hic n. 16. & seq.* Schmalz. *eod. tit. n. 41. & seq.* 2. Debet esse lata ex instrumentis & testimoniis veris, hæc enim si notorie falsa sint, vel talia esse probentur, sententia nulla est. *L. 1. & 3. C. si ex fals. instr.* 3. Debet esse certa quoad condemnationem vel absolutionem, quatenus res in judicium deducta patitur. *§. 32. Inst. de Action.* 4. Debet esse pura seu absoluta, & non sub conditione extrinseca & de futuro lata. *L. siquidem 1. §. 5. ff. quando appell. sit.* 5. Debet esse conformis libello. *Clem. 2. §. verum de V. S. c. 24. circa fin. de Accus.* Licet tamen quandoque judici, recedere a libello, dummodo id vel æquitas, vel necessitas suadeat. Vide pluribus de his agentem Pichl. *h. t. a n. 9.*

Quæst. 4. Quid ad sententiæ judicialis definitivæ, quæ fertur in judicio ordinario, valorem extrinsece requiratur; sive quid ad modum pertineat, quo sententia ferri debet? Resp. 1. Sententia ex scriptura sive libello recitari debet. *c. 1. h. t. in 6. L. 2. C. de Sent. ex brevic. recit.* 2. A judice ipso, non stante, sed pro tribunali sedente. *L. 2. §. 1. ff. quis ord. in bon. poss. servand. L. 6. §. 6. C. de posth.* Recessit illud ab usu, quo ipse olim judex sententiam recitare debebat, cum per Secretarios & Syndicos id modo soleat fieri. 3. Præsentibus vel saltem citatis partibus, ac iis quorum interest. *L. 47. in princ. ff. de re jud.* quod tamen in judiciis majoribus hodie non observatur. 4. Debet ferri in loco publico, ordinario, & consueto more majorum. *L. 11. in fin. ff. de Reg. Jur.* 5. Justo tempore, non de nocte, sed de die,

nec etiam die feriato, sed festivo &c. Lauterb. *ad ff. h. t.* §. 17. 6. Exceptiones circa dicta vide apud Pichl. *h. t. n.* 10. Gail. etiam *L.* 1. *Obs.* 42. tradit, in Camera Imperiali nullas processus nullitates attendi, modo in judice non fuerit defectus jurisdictionis, & de meritis causæ sufficienter constet.

Q. 5. *Contra quem & intra quod tempus ferenda sententia?* Resp. ad 1. Contra eum, qui litem est contestatus; itaque si contestatio litis a Procuratore facta, contra hunc, non contra Principalem ferenda est sententia. *L.* 1. *C. de sent. & interlor.* Excipiuntur causæ matrimoniales & beneficiales; in quibus contra Principalem tantum fertur sententia juxta dicta ad *Tit. de procurat.* *Q.* 6. Alias de Jure Canonico vel in Principalem vel in Procuratorem ferri potest. *c.* 6. *de in integr. rest.*

Resp. ad 2. Ferenda sententia est in causis civilibus spectato Jure Civili intra triennium, in criminalibus intra biennium a contestatione litis computandum. *L.* 13. *C. de Judic. L. ult. C. ut intra certum temp.* In foro Ecclesiastico deberent omnes causæ in prima instantia infra biennienium terminari, ita ut, si id non fiat, partes possint quidem judicem superiorem adire, non tamen debeant. Trid. *Sess.* 24. *c.* 20. *de refor.*

Q. 6. *Quinam sint effectus latæ sententiæ definitivæ?* Resp. Sunt seq. 1. Ex parte *judicis* facit, ut judex censeatur officio suo functus, sic, ut sententiam a se latam revocare aut corrigere nequeat, nisi omnino fuisset nulla. *L.* 14. & 55. *ff. de re jud.* Ex parte *litis* facit, ut ea finiatur, & nisi a sententia lata appelletur intra 10. dies, regulariter transeat in rem judicatam. *L.* 2. *C. de sent. ex brevic. recit.* 3. Ex parte *litigantium* sopit controversiam saltem quoad instantiam. *c.* 2. *h. t.* Item sententia definitiva irrogat subinde infamiam condemnato, quod fit in omnibus delictis publicis, v. g. dum quis condemnatur de adulterio, veneficio &c. & in quibusdam privatis, quorum 4. recensentur §. 2. *Instit. de pœn. temere litig.* scil. furtum, rapina, injuria, dolus. Item in 4. Contractibus, Deposito, Mandato, Tutela, Societate, si depositarius, Tutor, &c. *directe* de dolo accusentur & condemnentur. *L.* 1. *ff. de his, qui not infam.*

Q. 7. *An & quomodo Judex fructuum ac expensarum ratio-*

tionem in sententia habere teneatur? Resp. 1. Judex debet pronuntiare de fructibus post judicium inchoatum perceptis, licet eo nomine imploratus non sit. *L.* 25. §. 8. *ff. de ædil. edict. L.* 40. *in princ. ff. de hæred. petit.* Ratio, quia hi fructus cum re principali, a qua post L. C. separari amplius non potuerunt, in judicium deducti videntur: de fructibus ante L. C. perceptis licet possit judex etiam non imploratus pronuntiare, non tamen tenetur, nisi clausula salutaris fuerit adjecta. Engel *h. n.* 12. *citans L.* 25. *ejusque* §. 8. *cit.*

Resp. 2. Circa expensas regula in praxi recepta est, quod solum temere litigantes in eas condemnentur; quas postea victor judici exhibere, hicque eas pro bono & æquo taxare solet. Engel *loc. cit.* Schmalzgr. *h. t.* §. 6. *n.* 114. *& seq.* Si judex super expensis nihil pronuntiavit, earum nomine nulla erit actio victori, quia censentur compensatæ. *L.* 3. *C. de fruct. & lit. expens.* Ceterum an & quomodo judex in judicando possit vel teneatur æquitatem rigori præferre, sequi opinionem communem, affectum privatum seponere, & vide tum apud Engel *h. a n.* 18. tum supra *ad Tit. de offic. judic.*

Q. 8. *Quænam sint pœnæ judicis male judicantis?* Resp. 1. Si judex ex *malitia* male judicavit, scil. inductus gratia, odio, timore, ex delicto in solidum ad litis æstimationem & omne damnum ac interesse tenetur & condemnatur. *L.* 15. *ff. de jud.* 2. Si judex *pecunia corruptus* male judicavit in causa pecuniaria, tunc ultra omne litis damnum restituendum parti læsæ, triplum ejus, quod accepit, vel duplum ejus, quod promissum est, reddet fitque infamis: in *causa* vero *criminali*, confiscatis omnibus bonis in exilium mittitur. *Auth. novo jure. C. de pœn. jud. qui male jud.* 3. Si Judex Ecclesiasticus, Ordinarius vel delegatus inferior Episcopo, ex *malitia* contra propriam conscientiam in gravamen alterius partis aliquid egit, non tantum condemnatur ad æstimationem litis parti, quam læserat, sed insuper ipso jure per annum suspenditur ab executione offici. *cap.* 1. *h. t. in* 6. 4. Si judex *per imprudentiam & imperitiam* male judicavit, ad litis æstimationem, sive ad damnum & interesse parti læsæ præstandum condemnatur, non quidem in solidum & absolute, sed in quantum illi vi-

sum

ſum fuerit, qui deſuper pronuntiabit. *Princ. Inſt. de obl. quæ ex quaſi delict.* Si tamen imprudentia ſive imperitia ſit ex culpa lata, judex male pronuntians in ſolidum obligatur. Ratio, quia hæc culpa dolo æquiparatur.

Quæſt. 9. Quid nomine Rei judicatæ intelligatur, & quando in hanc tranſeat ſententia? Reſp. ad 1. Nomine *rei judicatæ* intelligitur lis vel cauſa terminata per ſententiam judicis, & partium approbationem tacitam aut expreſsam. *L. 3. C. quom. & quand. jud.* & hoc ſenſu differt res judicata a ſententia, uti effectus a cauſa. Alii nonnihil aliter loquuntur, & dicunt rem judicatam eſse ipſam ſententiam homologatam, id eſt, res judicata eſt ipſa ſententia, non tamen ſtatim ac pronuntiata eſt, ſed tum primum, quando nec defacto per appellationem eſt ſuſpenſa, nec per eandem, decendio elapſo, ſuſpendi poteſt; & hoc communiter ſignificatur, dum dicimus: ſententia tranſiit in rem judicatam.

Reſp. ad 2. De jure communi ſententia tranſit in rem judicatam poſt 10. dies, ſi intra illos neutra pars appellarit ad ſuperiorem judicem, cum tamen poſset, & ſic utraque acquieſcat. *can 28 cauſ. 2. q. 6. c. 32. §. fin. de elect. c. 13. & 15. h. t. Auth. hodie. C. de Appell.* Decendium a prolatione ſententiæ eſt computandum, ſi tamen lata ſit Sententia in abſentem, qui non egit per Procuratorem, decendium currere incipit non a recitatione ſententiæ, ſed a die habitæ de ſententia notitiæ.

Quæſt. 10. An in omnibus caſibus ſententia tranſeat in rem judicatam? Reſp. Nego nam 1. non tranſiit in rem judicatam ſententia, quæ eſt ipſo jure nulla, v. g. ſi a judice incompetente; ſi contra jus clarum; ſi ex *falſis* inſtrumentis & teſtibus corruptis ſit lata. Ratio, quia quod nullum eſt, nullum producit effectum, poteritque talis ſententia revocari &c. 2. Sententia lata in cauſis, in quibus obſervatio ſententiæ nutriret peccatum, a Partium conſenſu inimpedibile; unde ſequitur, ſententiam in cauſa matrimoniali, ſive pro, ſive contra matrimonii valorem lata ſit, in cauſa beneficiali, reſpectu præjudicii Eccleſiæ & favoris beneficiati, non tranſire in rem judicatam. 3. Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti; nam etſi hoc modo cenſuratus non poſſit poſt decendium appellare, petere tamen

men absolutionem, & per simplicem querelam de talis sententiæ injustitia queri potest. *c.* 36. *de off. jud. deleg. c. fin. de pœn. c.* 48. *de sent. excomm.* 4. Sententia lata ex probationibus privilegiatis & præsumptivis, v.gr. ex testimoniis de credulitate: quo etiam refertur Sententia lata ex consilio DD. judicio peritorum in arte sua, ex juramento *suppletorio*. 5. Sententia in causis criminalibus, ut Reo non sit amplius locus defensionis. *L.* 18. *§. pen. ff. de QQ.* 6. Quælibet Sententia non transit in rem judicatam, dum causa, ex qua quis est condemnatus, ad non causam transit. Casus habetur in *L. si fullo.* 2. *ff. de condict. sine caus.*

Q. 11. *Quinam sint effectus sententiæ homologatæ, sive rei judicatæ?* Resp. 1. Saltem pro foro *externo* sunt seqq. 1. Inter litigantes facit jus, præsumptionem veritatis, &, ut dicitur *L.* 207. *ff. de R. J. res judicata pro veritate accipitur*; adeo ut licet nova instrumenta reperiantur, non possit retractari. *L.* 4. *Cod. de re jud.* intellige tamen regulariter ob *L.* 35. *ff. de re jud.* quæ Lex extenditur ad plures alias causas. Sententia lata *pro Actore* quæ transiit in rem judicatam, parit *actionem in factum*, sive *actionem judicati*, ut præstet reus id omne, quod præstare jubetur per sententiam. *L.* 4. *in princ. & §.* 2. 3. 5. *L.* 6. *§.* 2. *&* 3. *& L.* 15. *pr. ff. h. t.* Lata vero in favorem Rei Reo tribuit *exceptionem rei judicatæ* contra Actorem, ejusque hæredem, aut alium ejus nomine agentem *L.* 1. *ff. de except. rei jud.* 3. Sententia & res judicata iis tantum prodest aut obest, inter quos judicatum, non etiam *regulariter* aliis. *c.* 15. *§. fin. de probat. L.* 1. *&* 2. *C. quib. res jud. rubr. & tot. t. inter alios acta &c.*

Q. 12. *Quisnam præterea sit effectus rei judicatæ?* Resp. Quod sententia, quæ transivit in rem judicatam, mandanda sit executioni. *L.* 1. *ff. de execut. rei jud.* si enim condemnatus sponte ac debito tempore non pareat, judex aditur, ut rei judicatæ vigorem ad effectum perducat. Lauterb. *ad ff. de re jud. §.* 32.

Quæst. 13. *A quo facienda sit executio Sententiæ?* Resp. Regulariter ab ipso judice, qui eam tulit. *L.* 15. *ff. de re judic.* Non tantum si Ordinarius sit, sed etiam delegatus supremi Principis exequi sententiam a se latam potest. *c.* 7. 9. *de off. jud. deleg.* Imo & delegatus ab alio,

quam a supremo Principe, modo sibi executionem expresse non reservaverit delegans. *c.5. de off. jud. delegat. L.1. & fin. ff. de off. ejus, cui mand.* Lex 15. *cit.* quæ solet objici, facile explicatur. Casu quo appellatum est a sententia ad Judicem Superiorem, tum judex superior *ad quem* executionem habet, si sententiam judicis *a quo* reformavit; v.g. quod male judicatum, bene sit appellatum; & probabilius enim tum, si eadem *expresse & directe* confirmavit. *Auth. si quis C. de Episc. Aud.* Ubi vero judicis prioris sententiam tantum confirmavit tacite & ipso facto, vel indirecte, v. gr. pronuntiando, fatalia esse prætetlapsa, ad judicem *a quo* executio pertinebit. *L. ult. §. 4. C. de temp. appell.*

Q. 14. *Quando & quomondo facienda sit executio sententiæ?* Resp. ad 1. In actionibus *realibus* statim facienda est executio, postquam sententia transiit in rem judicatam. *§. 2. Inst. de off. jud.* Ratio, quia rem alienam detinere semper est iniquum. In actionibus *personalibus* Civilibus de jure concessum est quadrimestre. *L. 2. & 3. C. de usur. re jud.* Quod tamen in praxi amplius non servatur. In actionibus *criminalibus* mox fieri potest executio, licet decendium, cæteroquin ad appellationem concessum, necdum sit lapsum. *L. 18. C. de pœn.*

Resp. ad 2. Primo: Si res extat, ad quam tradendam vel restituendam condemnatus est restituere jussus, neque tamen is paret, quæcumque demum actio fuerit intentata, manu militari ab eo aufertur, & victori traditur. *L. 68. ff. de R. V. §. 2. & 3. Inst. de off. jud.* Vel actor in possessionem mittitur. *L. 1. ff. ex quib. cauf. in poss. eatur.* Re non amplius extante, & condemnato desinente dolo possidere, contra ipsum juratur in litem; si vero non dolo possidere desiit, æstimationem, vel quanti res est, præstare tenetur. *L. 68. cit. L. 21. ff. de R. V.* Quod si nec æstimationem reddere possit, v.g. ob defectum pecuniæ, executio fiet in reliqua ejus bona, procedendo semper cum minori damno restituere jussi; hinc

Resp. Ad 2. secundo: Ante omnia capiendæ sunt res mobiles, eæque vel oppignorandæ, vel distrahendæ, aut, si emptor non inveniatur, pro quantitate debiti creditori sunt adjudicandæ, his autem deficientibus deveniendum ad immobilia; & si nec hæc adsint, vel

non

non sufficiant, ad nomina, jura, actiones. *L.* 15. §. 1. & §. 8. *ff. de re jud. L.* 5. *C. de execut. rei jud.* Si reus omnino nihil habeat in ære, illud succedit; *qui non habet in ære, luat in cute.* Prohibetur tamen executio regulariter fieri in stipendia, arma, & equos militum. *L.* 4. *C. de execut. rei jud.* Item in boves aratorios; aratra &c. *L.* 7. *C. quæ res pign. oblig. poss.* Engel cum aliis huc refert Libros studiosorum *h. t. n.* 28. Pichler ait *h. t. num.* 27. etiam executionem fieri non posse in vias publicas, si condemnata sit Communitas aliqua; nec in bona monasterii, si debitor sit Religiosus; nec in bona beneficii, aut in fructus præbendæ, si debitor sit beneficiatus, & habeat alia bona; nec in bona dotalia, aut paraphernalia uxoris; imo in bona mariti si fiat executio, opponere se uxor potest si hæc sint ipsi obligata pro dote numerata, &c. Notandum etiam hic, procedi subinde ad incarcerationem, quousque condemnatus judicato satisfecerit. Omnibus tamen debitoribus tribuit beneficium effugiendi carcerem *cessio bonorum*, ut ex eorum pretio, quatenus fieri potest, singulis creditoribus satisfiat. *L.* 4. *C. qui bon. ced. poss.* Per hanc tamen bonorum cessionem omnis obligatio debitoris non extinguitur. *L.* 1. *C. eod.* adeoque si postmodum alia bona acquirat, ea sunt creditoribus addicenda.

Q. 15. *Quid agendum, si res vel persona, in quam executio facienda non sit in territorio judicis, qui tulit sententiam; aut si hic sit minus forte sufficiens ad faciendam executionem?* Resp. ad 1. Debet Judex illius loci, in quo bona condemnati sita sunt, requiri per litteras requisitoriales, sive subsidiales aut mutui compassus, ut is latam sententiam mandet executioni. *L.* 13. §. 3. *Cod. de jud. L.* 15. §. 1. *ff. h. t.*

Resp. ad 2. Casu quo Judex qui tulit sententiam, propter impotentiam eam non valet exequi, potest implorare auxilium, sive assistentiam alterius, prout solent facere judices Ecclesiastici, implorantes brachium judicis sæcularis. Imploratus judex sæcularis tenetur imploranti Judici Ecclesiastico manum porrigere, nolens per censuras cogi potest. *L.* 9. *C. de Episc. Aud. c.* 1. *de off. judic. Ordin.* Eodem modo potest & secularis Judex Ecclesiasticum invocare, ut hic per censuras urgeat condemnatum.

natum. Demum notabilis differentia est *inter præstationem brachii sæcularis, & accomodationem familiæ*; nam in accomodatione familiæ, quæ consistit in lictoribus, aut militibus, Judex, qui eam sibi accommodari petit, sententiam exequitur; in præstatione autem brachii sæcularis, alter, qui imploratur; facit executionem. Engel *h. t. num.* 32. allegans Gail. *L.* 1. *obs.* 113. *num.* 8. ubi hic plura.

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus & Relationibus.

§. 1. *De Appellationibus.*

QUæst. 1. *Quid sit appellatio & quomodo ab aliis remediis contra sententias gravatorias distinguatur?* Resp. 1. *Appellatio* definiri solet, quod sit ab inferiori ad judicem superiorem facta provocatio ratione gravaminis illati vel inferendi.

Resp. 2. *Supplicatio*, prout hujus loci, est humilis petitio, qua quis, cui ordinarium remedium Appellationis non competit, allegato gravamine rogat Principem, ut ex gratia & benignitate sententiam retractet, & adversus illam restituat supplicantem. Differt supplicatio, licet sit valde similis, ab Appellatione in seqq. Appellatio regulariter suspendit executionem, non supplicatio, utpote in gratia fundata: Appellatio est remedium ordinarium justitiæ, Supplicatio extraordinarium gratiæ: Appellatio fit ad alium Superiorem, Supplicatio ad eundem, qui tulit sententiam: Appellatio interponi debet intra decendium, supplicatio Principi facta usque ad biennium; Appellatio bis conceditur, Supplicatio non nisi semel in eadem causa, & quidem tantum post sententiam definitivam. *L.* 5. *de prec. Imper. offer.*

Resp. 3. *Revisio*, valde vicina Supplicationi, imo in Imperio eidem substituta, est remedium extraordinarium, quo petitur, ut sententia, a qua appellare non licet, verb. g. propter dignitatem judicantis, una cum actis

actis revideatur, & si comperiatur iniqua, reformetur. Inductum est posterioribus Imperii Constitutionibus, ut constat ex *Ord. Cam. part. 3. tit. 51. & 52. Recess. Imper. de anno* 1532. & 1539 §. 6. 1540. § 100. Non solum in Camera Imperiali, sed etiam in aliis Principum judiciis locum habet. Respicit tantum certa causarum, personarum & sententiarum genera. *Recess. Imper. Ratisbon. de anno* 1654. §. 124. & *seq.* Debet peti intra 4. menses a die pronuntiatæ sententiæ juxta *Recessor. Imper. de anno* 1654. Licitum est unico tantum scripto exponere rationes & gravamina; nihilque novi in illo addendum, quod in actis prioribus non continebatur. *Ord. Camp. part. 3. tit. 54.* §. 1. A petente revisionem deponi debet certa pecuniæ summa, quam recipit, si apud Revisores causam obtineat; amittit, si causam perdat. Revisio hodie effectum suspensivum non habet, ut contra Gail. Gilhausen vult, licet cautionem præstare teneatur de restituendo judicato pars, pro qua lata prior sententia, &c. Ex dictis non unam inter Appellationem & Revisionem differentiam licet colligere.

Resp. 4. *Querela nullitatis* est imploratio legitima super vitio substantiali, ex quo quie petit sententiam ipso jure nullam pronuntiari. *L. 1. Cod. de execut. rei jud.* Potest proponi coram judice superiore, vel coram eodem judice, modo Ordinarius sit aut delegatus supremi Principis. *L. 4. & 6. Cod. de Accus.* Alii delegati de querela non cognoscunt, sed adeundus est delegans: *c. 13. de offic. delegat.* Potest etiam proponi vel principaliter, id est sine appellatione, vel incidenter cum appellatione; principaliter proponens querelam nullitatis & in probatione deficiens, recurrere ad remedium appellationis non potest; secus est, si eam tantum incidenter proponat; neque nullitas principaliter intentata suspendit executionem (nisi fuerit notoria. *L. ult. Cod. si ex fals. instr.*) secus incidenter proposita. *Clem. 1. de sent. & re jud.* Demum nullitas sententiæ principaliter intentata opponi potest usque ad annos 30. *L. 3. Cod. de præscript. 30. vel 40. annor.* quod tamen de Jure novo *Recess. Imper. de anno* 1654. §. 121. in Camera Imperiali hodie correctum, ita ut intra decendium, quemadmo-

dum appellatio, debeat opponi, nisi nullitas esset insanabilis.

Q. 2. *Quotuplex sit appellatio?* Resp. 1. Alia est *judicialis*, alia *extrajudicialis*. *Judicialis* fit ab actibus judicialibus, v.g. a sententia vel definitiva vel interlocutoria, a jussu judicis, terminum forte nimis brevem ad comparandum assignatis, a gravamine a judice illato. *Extrajudicialis* fit ab actibus vel decretis extrajudicialibus, quibus aliquis gravatur, v.g. dum judex defert tutelam, aliudve munus publicum; vel dum quis se opponit præsentationi, electioni, collationi beneficii; vel dum quis sibi timet ab incarceratione, aut excommunicatione, & propterea ad judicem superiorem confugit. *c. 8. h. t. in 6. c. 19. & 29. de elect.* Potest autem provocatio contra gravamen in electione duplici modo opponi vel per viam *appellationis*, vel per viam legitimæ *accusationis*; interque duas istas provocationes magna est differentia: uti & multum differt appellatio judicialis ab extrajudiciali, præsertim vero quod extrajudicialis appellatio proprie dicta appellatio non sit, nec suspendat regulariter & de jure executionem. Engel *h. t. n.* 10. ex *c. 45. h. t. c.* 10. *& 16. de elect.*

Resp. 2. Judicialis appellatio dividitur in eam, quæ fit ab *interlocutoria*, & eam, quæ fit a *definitiva*; quarum differentias assignat Engel *h. n.* 11. 12. 13. Ubi & illud notandum, jure Civili non aliter ab interlocutoria concedi appellationem quam si hæc vim habeat definitivæ, vel contineat gravamen irreparabile. *L. 39. ff. de minor. L. 2. ff. de appell. recip.* Jure vero Canonico appellare licere ab omni interlocutoria, imo & ab omni alio gravamine, etiam extrajudiciali illato, vel inferendo, uti habetur *c. 5. c. 51. & c. 59. h. t. Vall. h. §. 4. num. 3.* Trid. quid ad normam Juris Civilis reduxit in *capitulis cit.* statuta *sess. 13. c. 1. & sess. 24. c. 20. de refor.* Sed in praxi Trident. non servatur, proceditur que juxta Jus Canonicum vetus.

Resp. 3. Utraque appellatio judicialis scil. & extrajudicialis dividitur *in justam & rationabilem*, si ex justa & rationabili causa; & *in frustratoriam*, si tantum morandæ solutionis & judicii protrahendi causa; & *in frivolam*, si ex levi causa & pro re minima interjiciatur.

Quæst. 3.

Quæst. 3. *Quinam possint appellare?* Resp. 1. Generalis regula est, posse quemlibet appellare, qui gavamen aliquod sive extra, sive intra judicium patitur, aut se passurum timet. *can.* 10. *caus.* 2. *qu.* 6. *L.* 20. & 30. *Cod. hoc tit.* Neque tantum appellare permissum est illi, qui condemnatus est, sed etiam aliis, quorum nomine suo interest. *c.* 17. *de sentent. & re jud. L.* 4. §. 2. *L.* 5. *princ. ff. h. t.* imo etiam, quorum nomine alieno interest; sic appellare potest Procurator pro Domino, id ratum habente. *c.* 14. *de Procurat.* Tutor pro pupillo. *L.* 27. *ff. L.* 19. *Cod. hoc tit.* Dominus pro subdito. *L.* 15. *ff. eod.* Judex ipse, qui tulit sententiam, casu quo condemnato succederet, modo pars, contra quam sententiam pronuntiavit, intentionem suam & exceptionem non satis probaverit. *VViest. h. tit. num.* 16. Quod si sententia in plures sit lata, unus recte appellat, & in secunda instantia victor evadens, prodest quoque suis sociis. *c.* 72. *h. tit. L.* 10. §. *fin ff. eod.* Aliter tamen dicendum, si unus contra sententiam juvetur jure speciali, v. gr. favore ætatis per restitutionem in integrum. Denique in *causa criminali* latius extenditur remedium appellationis, quia pro eo, qui ad supplicium ducitur, quilibet, sive ejus intersit, sive non intersit, admittitur ad appellandum, etiam resistente condemnato. *L.* 6. *ff. L.* 29. *C. h. t.*

Resp. 2. Appellare non est permissum illis, in genere loquendo, qui nullum gravamen patiuntur, vel qui non juste metuunt, ne inferatur. *L.* 1. *ff. de appell. recip.* Et hinc ab appellatione rejicitur. 1. Quia culpa sua & voluntarie per sententiam gravatus est, verb. gr. condemnatus ob contumaciam. *L.* 1. *Cod. quor. appell. non recip.* 2. Reus notorius, confessus scil. vel per evidentiam rei, quæ nulla tergiversatione celari possit, convictus. *c.* 13. & 14. *h. t.* 3. Qui in eadem causa detulit legitimæ appellationi sui adversarii. *c.* 23. & 24. *h. tit.* 4. Qui in eadem causa tres conformes sententias contra se tulit. *c.* 65. *h. t. L. un. C. ne liceat in una eademque causa.* In Camera tamen Imperiali dicunt recipi ulteriorem appellationem, ne inferiores Principes plures faciant instantias in præjudicium Imperii. 4. Qui professus est cum juramento ante sententiam, se non provocatu-

rum a judice. *c.* 11. *h. tit. L.* 1. §. 3. *ff. a quib. appell. non lic.* adeoque dum dicitur, *c.* 20. *h. t.* jurantem, se non provocaturum a judice, posse tamen appellare, intelligi debet; si sententia sit *injusta* & præsertim si *notorie injusta* sit; non vero si sit *juri conformis*.

Q. 4. *A quo judice possit quis vel non possit appellare?* Resp. Appellare quis potest regulariter ab omni judice; sive sit delegatus, sive Ordinarius, etiamsi judex sit communi partium consensu impetratus. *cap.* 4. *de sent. & re jud. L.* 21. *ff. h. t.* Etiam ab *arbitrio juris*, sive ex istius præscripto ab ipsis litigantibus electo. *cap.* 11. *de offic. deleg. in* 6. non tamen a Compromissario. *L.* 1. *Cod. de recept. arb.*

Resp. 2. A Papa ad neminem datur appellatio, nequidem ad futurum Concilium. Ratio, quia Concilium Generale non est supra Pontificem, cum PP. in tali Concilio congregati sunt & maneant oves, quas indistincte Christus Petro subjecit Joan. 21. Idem habetur in Concil. Nicæn. *canon.* 39. *inter* 80. *artic. Tom.* 1. *Concil. post Acta Concil. Nicæn.* Concil. Constant. *Sess.* 8. *art.* 37. *Sess.* 45. *in Bulla Martin. V.* Lugdun. relat. in *cap.* 3. *de elect. in* 6. cum ergo appellatio ab inferiori judice ad superiorem fieri debeat, superioritas autem Concilio generali non competat in Pontificem, sequitur ab hoc ad illud appellari non posse. Accedit, quod appellantes incurrant excommunicationem latam a Pio II. Constit. *execrabilis edita calend. Febr.* 1459. confirmatam a Julio II. Constit. *suscepti edit. calend. Julii* 1509. reservatam Sedi Apostolicæ in *Bullæ Cœnæ Casu secundo*. Porro in Rep. Ecclesiastica appellare non licet a Concilio Generali legitime congregato, & Capiti suo unito, non a sententia totius Congregationis Cardinalium: non ab ultima sententia Rotæ Romanæ.

Resp. 3. Ab Imperatore, vel alio Principe, aut Magistratu superiorem non recognoscente in Rep. sæculari appellare non licet. *canon.* 16. & 17. *caus.* 9. *qu.* 3. *L.* 1. §. 1. *ff. a quib. appell. non licet*, nisi quandoque ab ipsis melior informatio, supplicatio, revisio admittatur. Deinde nec a supremis tribunalibus Imperatoris, aut Regum Parlamentis. Item ex privilegio non licet in Imperio Romano appellare a sententiis Principum Electorum,

lium, & quorundam aliorum, quamvis hoc privilegium respectu omnium æquale non sit.

Resp. 4. Non etiam licet appellare in caufis a Papa, vel alio Principe aut Magiftratu fupremo delegatis cum claufula, *appellatione remota*: per quam claufulam non tantum appellatio *frivola* prohibetur, quæ abfque eo rejicitur *cap. 5. hoc tit. in 6.* fed etiam *jufta & rationabilis*; fi ea non fit fpecialiter a jure expreffa & permiffa. *cap. 53. hoc tit.* Probetur tamen folum quoad *effectum fufpenfivum*; & infuper alia remedia condemnato falva manent, v. gr. querela nullitatis, fupplicatio, revifio &c. ne videatur plus jufto auferri jus defenfionis, alias jure naturali conceffum; quia appellatio tum folum juris naturalis eft, quando nullum præterea remedium fuppetit.

Q. 5. Ad quem appellari poffit? Refp. 1. A Judice qui fententiam tulit, ad ejus fuperiorem habentem tribunal diftinctum, & quidem ad proxime fuperiorem. *c. 56. h. t.* ne jurifdictiones confundantur. Appellatio tamen ad mediatum facta probabilius non eft irrita, fed valet, parte adverfa nihil contra opponente. *arg. c. cit.* Ratio, quia appellare gradatim non pertinet ad fubftantiam appellationis.

Refp. 2. Plures funt cafus, in quibus ad fuperiorem judicem mediatum, proximo omiffo, appellari poteft; & 1. quidem *de jure Civil.* licet pupillis, aliifque miferabilibus perfonis immediate ad fupremum Principem appellare. *L. unic. Cod. quand. Imperat. inter pupill.* 2. Si intermedius judex palam deneget juftitiam. Pirh. hoc num. 90. 3. Si aperte fit inhabilis ratione fufpicionis, excommunicationis, vel alterius defectus. Pirh. *citat l.* 4. Si abfens fit intermedius. 5. Si confuetudo legitime præfcripta id permittat. *De Jure Canonico* a quocumque judice ad Papam in caufis Ecclefiafticis, vel etiam in fæcularibus quoad eos, qui temporali ejus jurifdictioni fubfunt, immediate licet appellare. *cap. 7. hoc tit.* Quia S. Pontifex eft Ordinarius inferiorum judicum, & cum his concurrentem habet jurifdictionem. Excipitur cafus, quo a fubdelegato delegati Papæ, qui non in totum fubdelegavit, non ad Pontificem, fed ad delegantem debet appellari, *cap. 27. §. porro, de offic. deleg.*

deleg. & *c.* 7. *eod. in* 6. Deinde poteſt immediate appellari ad Legatum Pontificium in Provincia ſua exiſtentem; quia gerit vices Papæ. *c.* 1. *de offic. Leg.* Caſus alios recenſet Schmalzgr. *h. t. n.* 52.

Q. 6. *Contra quam ſententiam & quos actus poſſit aut non poſſit appellari?* Reſp. 1. In omni cauſa principali, ſive ab omni ſententia *definitiva* & *valida* appellare *regulariter* licet, *c.* 5. & 12. *h. t. c.* 1. *eod. in* 6. *L.* 6. & 20. *C. eod.* Ratio, quia appellatio eſt quædam defenſio, & ideo non facile deneganda. Quomodo a ſententia interlocutoria liceat appellare, dictum eſt ſupra, & videri poſsunt, *c.* 5. 51. & 59. *h. t.* Trident. *Seſſ.* 13. *c.* 1. & *Seſſ.* 24. *c.* 20. *de reform.*

Reſp. 2. Caſus a regula, quod ab omni ſententia definitiva valeat appellari, excepti ſunt ſeq. 1. Non admittitur appellatio ex inveterata conſuetudine in Imperio, quæ approbata eſt per Ordin. Camer. *p.* 2. *t.* 28. Receſ. Imp. *de An.* 1530. §. 95. *a cauſa criminali capitali.* 2. Non in cauſis *civilibus valde modicis*, per Receſs. Imp. *de ann.* 1654. §. 4. contra *c.* 11. *h. tit.* & *L.* 20. *Cod. eod.* 3. Non in cauſis notoriis, ubi nulla probabilis defenſio apparet. *c.* 13. 41. 61. *hoc tit.* nec in cauſis, quæ non patiuntur dilationem, ſaltem quoad effectum ſuſpenſivum, ut ſunt cauſæ alimentorum futurorum, ſtipendiorum, ſalariorum. *L. ultim. ff. de appell. recip.* nec in cauſa poſseſſionis *momentaneæ* per *L. unic. Cod. ſi de moment. poſſ.* nec in cauſa per juramentum *voluntarium* deciſa. *L.* 12. *Cod. de* R. *C.* Ratio, quia habet ſpeciem tranſactionis. Nec in cauſa appellationis deſertæ. *c.* 4. & 5. *h. t.*

Reſp. 2. Ulterius non admittitur appellatio, nequidem extrajudicialis, *In cauſa correctionis*, dum Prælatus Eccleſiaſticus, vel Regularis procedit *ut pater* paterne, & non excedit limites a SS. Canon. & Conſtitutionibus Ordinis præſcriptos. *c.* 13. & 26. *h. t. c.* 12. & 13. *de off. Ord.* 2. In *cauſa cenſurarum, Excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti* appellatio eadem negatur quoad effectum ſuſpenſivum, ſi cenſura jam eſt lata contra appellantem. *c.* 37. *hoc tit. c.* 20. *in fin. de ſent. excomm. in* 6. 3. In cauſa electionis ad impediendam executionem illius, vel confirmationis iſtam ſecu-

tæ,

tæ, nam nisi appellans alleget causam valde rationabilem, appellatio non admittitur. *c.* 46. *h. t. &c.*

Quæst. 7. *Coram quo judice interponenda sit appellatio?* Resp. Regulariter interponi debet coram illo judice, *a quo* appellatur, alias non valitura, *c.* 59. *& c. ultim. hoc tit. c.* 9. *eod. in* 6. *L.* 1. §. 10. *ff. quand. appell.* Quod si gravatus copiam judicis habere non possit, vel periculum capturæ immineat, adeundus est Judex *ad quem*, atque ibi interponenda appellatio. *L.* 19. *C. h. t. L.* 1. §. 10. *cit.*

Q. 8. *Quomodo interponenda appellatio?* Resp. 1. Appellatio a Sententia definitiva, vel interlocutoria vim definitivæ habente, *si in continenti*, id est, judice adhuc sedente pro tribunali, vel necdum ad actus extraneos divertente, opponatur, fieri potest viva voce & stante pede, ut loquuntur, possuntque esse vel verba *expressa*, v. g. *Appello*, *Provoco*: vel *æquipollentia*, v. g. *committo vel subjicio me Judicio Cæsaris*, *Papæ*, *Nuntii*, *vel alterius superioris*. *c.* 34. *h. t.* 2. Si fiat *ex intervallo*, appellatio debet fieri in scriptis porrecto Libello appellatorio. *L.* 5. §. *fin. ff. h. t.* excipiuntur causæ levioris momenti, in quibus etiam ex intervallo viva voce potest appellari. Vall. *h. t.* §. 9. *n.* 1. 3. In Libello appellatorio exprimi debet nomen appellantis, appellati, & nomen utriusque judicis, *a quo* & *ad quem. can.* 31. §. *ego. caus.* 2. *q.* 6. *L.* 2. §. *fin. ff. h. t.* nulla tamen fit *in* §. *fin.* mentio judicis *a quo*. 4. In appellatione a sententia definitiva allegare in specie causam appellandi necesse non est, sed sufficit, si in genere dicat appellans, gravatum se esse. Pich. *h. t. n.* 29. Pirh. *n.* 123.

Resp. 2. Appellatio a *Sententia interlocutoria simplici*, si quando conceditur, debet 1. fieri in scriptis. *cap.* 1. *princ. h. t. in* 6. 2. Debet exprimi causa appellationis. *c. cit. & c.* 59. *h. t.* quæ causa debet esse legitima, & *in specie* allegari. 3. Nequit justificari appellatio ab interlocutoria ex novis, & de novo probandis, sed solummodo ex causis, quæ in ipsa appellatione nominatim expressæ sunt. *c.* 62. *h. t. Clem.* 5. *eod.* Ratio, ne sæpe maliciose ad litis prorogationem appellationes interponantur. Exceptiones videre est apud Schmalzgr. *h. t. n.* 64.

Quæst. 9. *Quid sint fatalia appellationis, & quotuplicia?*

ria? Resp. ad 1. Fatalia appellationis nihil aliud sunt; quam tempora, quibus elapsis appellatio vel non conceditur, vel jam concessa & interposita, aut jam introducta extinguitur.

Resp. 2. Tempora appellationis sunt quadruplicia. 1. *Interponendæ* appellationis. 2. *Petendi Apostolos*. 3. Appellationis *introducendæ*, sive Apostolos judici *ad quem* præsentandi. 4. Appellationis *prosequendæ & finiendæ*.

Quæst. 10. *Quid de singulis temporibus sive fatalibus appellationis dicendum?* Resp. 1. De tempore appellationis *interponendæ*. 1. Fatale sive tempus appellationis *interponendæ* est *hodie* decendium, id est, pars vel voce, vel scripto vel facto declarare debet intra decem dies, se provocare ad judicem superiorem, & ita dicitur interponere appellationem. *cap.* 15. *& sent. & re jud. c.* 8. *h. tit. in* 6. *Auth. hodie Cod. hoc tit.* Dies proinde ultimus fatalis est, ut eo elapso volens appellare non audiatur, aliis tamen juris remediis se defendere non prohibetur. *cap.* 8. *h. tit. in* 6. 2. Computatur hoc tempus decendii a momento prolatæ sententiæ, si adversus præsentem est pronuntiatum; vel si condemnatus ignoravit sententiam latam, a die scientiæ, & completur in ultimo momento diei decimæ *cap.* 15. *&* 8. *cit.* 3. Decendium hoc ab initio est *utile*, & ignoranti, utpote legitime impedito, non currit, nisi sit vere contumax. *cap.* 29. §. *Si adversus absentem. caus.* 2. *quæst.* 6. In progressu efficitur *continuum*, adeo ut etiam feriis solemnibus currat. *L.* 1. *Cod. de feriis*. 4. Si gravamen, a quo appellatur, sit continuum, & habeat causam permanentem, ut cum quis in carcere detinetur, semper, quamdiu durat, conceditur appellatio. Vall. *hoc* § 7. *num.* 3.

Resp. 2. *De Apostolis petendis* 1. Apostoli sunt hic literæ dimissoriæ, quas judex *a quo* transmittit ad superiorem, ad quem appellatum est, in fidem appellationis interpositæ. Alii sunt *Dimissorii*, quibus judex a quo testificatur de appellatione coram se legitime interposita & admissa. Alii *Reverentiales*, quibus significatur, quod appellatio non ex justitia, sed ob reverentiam judicis *ad quem* admittatur. Alii *Recusatorii*, quibus Judex *a quo* exprimit causam non admissæ a se appella-

pellationis *Vall. h.* §. 10. *num.* 1. *& seq.* 2. Tempus petendi hodie Apostolos *de jure communi* sunt 30. dies, a die latæ & cognitæ sententiæ, & juxta *Clem.* 2. *h. tit.* appellans eos deberet petere instanter, instantius, instantissime. 3. Tempora petendorum Apostolorum non adeo sunt in usu, sed condemnatus appellationem judici *a quo* per libellum proponit, & judex curat per Notarium desuper scribi, quod vel admittatur appellatio, vel non admittatur; si admittitur, petuntur acta cum Apostolis ad superiorem Judicem transmittenda; si non admittitur, & tamen pars se sentit gravatam, poterit simpliciter adire superiorem, eidemque proponere appellationem admissam non esse, qui dein petit informationem, quare judex appellationem non admiserit, simulque inhibet, ne sententiam exequatur. Engel *h. num.* 46.

Resp. 3. de tempore *introducendæ* appellationis, sive præsentandi Apostolos coram Judice ad quem 1. tempus hoc, de Jure saltem Canonico, determinatum non est, sed videtur judicis arbitrio ejus determinatio relinqui. *c.* 4. *h. tit.* Si Judex *a quo* id non determinaverit, observandum juxta plures est jus Civile; quod de Jure Rom. varium erat. *L.* 2. *& fin. C. de temp. Appell.* modo in Camera Imperiali est 6. mensium. Ord. Cam. *p.* 2. *tit.* 3. §. 4. *&* 5. 3. Tempus præsentandi Judici Apostolos incipit currere a die interpositæ appellationis. Gail. *L.* 1. *Obs.* 140. *n.* 2. *&* 3.

Resp. 4. de tempore *prosequendæ & finiendæ* appellationis 1. Hoc tempus, statuente sic utroque jure, est annus, ex causa tamen necessaria & evidente biennium. *c.* 5. *h. t. c.* 8. *eod. L. fin.* §. 4. *C. de temp. appell.* 2. Incipit currere a die interpositæ appellationis. *Clem.* 3. *h. t.* & observatur etiam in foro Civili, licet *Nov.* 32. *c.* 6. quid aliud statuatur. 3. Intra id temporis si appellans, justo impedimento cessante, appellationem suam non fuerit prosecutus, deserta censebitur *c. cit.* Ita tamen, ut de appellatione *introducta*, sed non continuata pronuntiet judex *ad quem*. Vide Engel *hoc numer.* 49. 4. Tempus annale & biennale in tribunalibus majoribus, sæcularibus æque ac Ecclesiasticis ob multitudinem causarum parum attenditur, modo observentur, quæ ad

ad *interponendam & introducendam* appellationem sunt statuta.

Q. 11. *Quinam sint effectus appellationis?* Resp. 1. Appellatio a sententia *definitiva* vel ab interlocutoria vim definitivæ habente, *si rite facta* sit, duplicem habet effectum, *suspensivum & devolutivum*: Vis *effectus suspensivi* consistit in eo, quod per eam suspendatur jurisdictio judicis *a quo*; sententia ipsius in rem judicatam non transeat; neque executioni mandari, neque aliquid possit ultra fieri vel attentari. *cap.* 39. *& L. un. ff. nihil inov. appell. pend.* Quod si vero Judex a quo aliquid eo tempore innovasset, tunc *per viam*, sive *remedium attentatorum* revocari, & omnia in pristinum statum debent restitui. Exceptiones sunt seqq. Potest Judex a quo *sine vitio attentari* facere ea omnia, quæ facilitant causam appellationis, uti est præfigere terminum appellanti introducendæ appellationis: retinere debitorem, suspectum ex novis causis de fuga: rem litigiosam vel fructus existente periculo destructionis &c. sequestrare. Deinde exequi sententiam potest, non obstante appellatione; si appellatio sit evidenter frivola: in notoriis; in casibus de jure, vel ob clausulam; *appellatione remota*; appellare non licet: in excommunicatione vel aliis Censuris appellatio non impedit valorem & effectum illarum. *c.* 37. *c.* 53. §. 2 *h. t. c.* 20. *de sent. Excomm.* Vis *effectus devolutivi* consistit in eo, quod tota causa principalis cum suis accessoriis & incidentibus devolvatur ad superiorem, adeo ut non tantum pronuntiare, sed & novam sententiam, causa exigente, concipere possit. Koning. *b. t. n.* 51. Si tamen diversa fuerint capita sententiæ, & non ab omnibus sit appellatum, ea tantum devolvuntur, a quibus appellatum est. *L.* 29. *ff. de minor.* Plura vide apud Schmalzgr. *b. a n.* 108.

Resp. 2. Appellatio ab interlocutoria simplici licet & devolutivum habeat effectum & suspensivum; hunc tamen scil. *suspensivum* aliter non producit, quam si gravaminis causa in specie probetur. *c.* 7. *boc tit. in* 6. nec sententia interea revocetur a judice *a quo cap.* 60. *b. t.* In praxi rigor ille adeo stricte non observatur. Circa effectum *devolutivum* notandum, quod, si constet, bene appellatum esse, non tantum articulus incidens, sed

sed ipsa quandoque causa principalis ad superiorem devolvatur, ne gravatus ad gravantem remittatur. *c.* 19. *h. t. in fin.* Si vero male sit appellatum, tunc principalis causa non devolvitur, nisi Judex inferior appellationi deferendo jurisdictionem a se abdicet. *c.* 5. *h. t. in* 6. Engel *h. n.* 13. *& seq.*

§. 2. *De Recusationibus & Relationibus.*

Quæst. 1. *Quid sit Recusatio & quomodo differat ab Appellatione?* Resp. ad 1. Recusatio, ut est hujus loci; est judicis tanquam suspecti ex justa causa declinatio. Pirh. *h. n.* 265.

Resp. ad 2. Licet in nonnullis conveniat cum Appellatione, præsertim, quod recedatur ab audientia judicis, ejusque jurisdictio suspendatur, differt tamen in pluribus, v. g. quod non appellatur a judice, nisi gravet, recusari tamen possit, qui actus non gravat: quod Appellatio necessario fiat ad superiorem, non recusatio: quod non possit appellari a judice, cui commissa est causa cum clausula, *appellatione remota*, recusari tamen possit &c.

Q. 2. *Quinam non possint, aut possint recusari?* Resp. 1. Non Papa aut Princeps supremus recusari potest. Ratio, quia de iis, quod faciant injustitiam, nequit præsumi. 2. Non Cardinales ob eminentiam dignitatis, fidem, & justitiam. 3. Non Concilium Generale legitimum, *Franc. in c.* 36. *h. t.* 4. Non Prælati Religiosi quoad correctionem subditorum, dum ea sit *juxta Regularia Instituta*. arg. *c.* 61. *h. t.*

Resp. 2. Recusari potest de Jure Can. tam Judex Ordinarius, quam delegatus, licet sit delegatus Papæ *c.* 5. *de off. deleg. in* 6. *c.* 61. *h. t.* 2. De jure Civili certo potest recusari delegatus. *L.* 16. *& fin. C. de jud.* Communius negant de Ordinario. Vide Pichl. *h. t. n.* 35. 3. Vicarius Episcopi, non recusato aut suspecto Episcopo recusari potest, & hæc recusatio facienda est coram Episcopo, *Sanch.* Imo & suspecto judice Ordinario ex aliqua causa, potest ex eadem recusari ejus Vicarius, Marant. *p.* 6. *tit. de appell. n.* 28.

Quæst. 3. *Quando & quomodo proponi debeat Recusatio?*

tio? Resp. ad 1. Debet recusatio proponi ante litis contestationem, imo ante omnes alias exceptiones dilatorias, ne alias censeatur quis in judicem consentire; nisi causa suspicionis ex post vel supervenerit, vel saltem tum modo innotuerit. Schmalzgrueber *h. tit. num.* 133.

Resp. ad 2. Proponi debet in scriptis, oblato scil. judici, qui recusatur, libello recusatorio. *L.16. Cod. de jud.* 2. Debet justa causa recusationis, & quidem in specie allegari. *c.41. h. t. c.61. eod.* 3. De causæ in recusatione expressæ veritate non cognoscit judex recusatus, sed cognitio ad arbitros ad id electos *fere & regulariter* pertinet. *c.61. cit.*

Quæst. 4. *Quænam sint justæ causæ recusandi judicem?* Resp. Generaliter loquendo, causa justa recusandi est suspicio, e variis causis oriri solita: sic recusatur Judex, si aliunde inimicus sit recusanti: si specialem habeat affectionem erga alteram partem: si specialem habeat affectum erga causam in judicio propositam; quia in ea agit Advocatum &c Non tamen est justa causa recusandi judicem, quod, quia semel in alia causa gravavit, fuerit appellatum a recusante. *rubr. & L. un. ff. apud eum a quo appellatur, aliam causam agere compellend.*

Q. 5. *Quis sit effectus Recusationis?* Resp. Suspendere jurisdictionem judicis recusati, postquam semel fuerit proposita & pendens desuper cognitio, adeo ut non tantum acta a judice taliter recusato debeant revocari, sed probabilius sint ipso jure irrita, saltem si causa objectæ suspicionis fuerit manifesta, vel quæ acta sunt post electionem arbitrorum. *c.41. & 61. h. t.*

Q. 6. Quid sit relatio? Resp. Varie sumitur. 1. Pro ea, quæ ex necessitate delegationis facienda, dum Princeps vel Superior causam alicui delegat cum potestate procedendi usque ad sententiam exclusive, & ut completo processu eam transmittat ad Principem desuper pronuntiaturum: Hæc processus transmissio dicitur Relatio; de qua *in c.45. h. t. c.5. de off. Leg. c.18. de sent. & re jud.* 2. Pro ea, quæ ex natura causæ facienda, dum causam quampiam Judex inferior cognoscère non potest; de qua in *c.3. de baptis. c.59. h. t.* 3. Pro transmissione

sione processus ad impartiales Juris Consultos, vel Collegium Juridicum aut Universitatem; circa quam transmissionem quæ observanda, vide Leur. *h. t. Q.* 1165. *n.* 3. citant. Lauterb. *in ff. h. t. n.* 25. 4. Prout est hujus loci, definitur & est Judicis inferioris in causa *de jure* dubitantis ad superiorem seu Principem missa consultatio, ut ex hujus rescripto intelligat, quid sibi in judicando sequendum. *L.* 1. *C. de relation. L.* 1. §. *L.* 22. & 26. *ff. h. t.* Hæc Relatio ob nimiam litium protractionem hodie est de Jure Civili recentiori abrogata per Auth. *Novo Jure C. de relat.* & permittitur recursus ad Facultates Juridicas ad petendum ab iis in jure dubio consilium. De Jure quidem Can. est approbata exprefse Relatio *c.* 68. *h. t.* rarissimus tamen ejus est usus.

Q. 7. *Quomodo conveniat & differat ab Appellatione?* Resp. 1. Convenit tripliciter; Nam 1. Appellatio fit ad superiorem, etiam ad eundem dirigitur Relatio. 2. Pendente appellatione nihil est innovandum; neque aliquid pendente, vel etiam promissa tantum Relatione innovari debet. *L.* 13. *C. de appell. L.* 1. *C. de relat.* 3. Cognitio causæ per Appellationem ad Superiorem devolvitur, etiam per Relationem. *L.* 22. *ff. de appell.*

Resp. 2. Differt ab Appellatione, quia Relatio ante sententiam, non a partibus, sed a judice interponitur, eaque a Superiore admissa non tamen ipse superior, sed ad ejus remissionem inferior sententiam profert. *L.* 1. *C. de Relat.* In causis *criminalibus* prius fertur sententia, ut tum demum Princeps judicet, utrum ea sequi oporteat, *L.* 6. §. *ff. de interd. & releg.* Ex dictis, quinam effectus sit Relationis, pronum est colligere.

Quæst. 8. *Quomodo Relatio causæ ad Principem fieri debeat, ut legitima sit censenda?* Resp. 1. Debet omnibus facti circumstantiis & utriusque partis allegationibus perspicue expositis perfectam totius causæ instructionem continere, si de tota causa sit dubium, vel illius articuli, de quo est dubium. *L.* 1. *C. de Relat.* 2. Si de causa dubium sit, acta simul sunt ad Principem mittenda. *L. fin. C. eod.* si de uno tantum articulo, solus ille excerpendus, & ad Principem est mittendus. 3. Utraque pars debet consentire in Relationem, & utrique, antequam transmittatur, copia edi. *c.* 68. *h. t.* insuper dicta co-

pia in forma authentica, nimirum Notarii vel aliorum duorum honestorum manu scripta aut subscripta, vel authentico sigillo munita, tradi debet Vviestn. Pirh. & alii.

TITULUS XXIX.

De Clericis peregrinantibus.

QUæst. 1. *Quæ sit ratio præsentis Tituli, & quomodò hic titulus a Tit. 22. Libri 1. Decretal. de Clericis peregrinis distinguatur?* Resp. ad 1. Ideo Titulus præsens præcedenti de Appellatione subjungitur, quia peregrinatio Romana post latam in aliquem sententiam assumpta habet vim appellationis, *c. unic. h. t.* estque ingressus hujus itineris realis appellatio, in ipso facto consistens.

Resp. 2. In *Titulo* 22. *Lib.* 1. *Decretal.* agitur de Clericis peregrinis in ordine ad receptionem & executionem Sacrorum Ordinum, quomodo scil. Clerici extranei, ignoti, vagi vel ordinari possint, vel admitti ad ministrandum in Ordinibus jam susceptis. Hic autem tractatur de Clericis in ordine ad lites, quatenus nimirum contra peregrinantes, id est, ad Limina Apostolorum, sive ad Sedem Apostolicam proficiscentes, possit aut non possit lis moveri.

Q. 2. *Quis sit peregrinationis Romanæ effectus?* Resp. Iste est præcipuus, quod si quis (sive Clericus, sive Laicus in causa spirituali, ob generalitatem rationis in *c. un. h. t.* allegatam) post litem sibi motam iter Romanum per se aut per alium arripuerit, istiusmodi iter vim habeat appellationis, & suspendat jurisdictionem cæterorum judicum, ita ut nihil contra talem peregrinantem possit innovari. *cit. c. un. h. t.*

Quæst. 3. *Quid requiratur, ut arripiens iter ad Papam dictum effectum sortiatur?* Resp. seqq. 1. Intra 10. dies a lata sententia vel illato gravamine debet iter arripere. VViestn. *num.* 4. *hoc tit.* Debet illud intimare judici & parti. Ratio, quia hi sunt in possessione juris sui, priusquam constet, iter susceptum. 3. Debet iter hoc arripi ante citationem; quia alias a taliter prævento

vento forum non posset declinari juxta *c.* 30. *de appell.* & *c.* 19. *de form. comp.* 4. Debet, si forte adversarius ejus contra ipsum Literas Apostolicas impetraverit, necdum illarum habere notitiam. Ratio, quia hoc casu iter prædictum malitiose arreptum præsumitur. *cap.* 15. *de appell.*

Q. 4. *In quibus rebus proficiscenti ad Pontificem privilegium competat, quod contra se nihil sit attentandum?* Resp. Licet *cap. unic. h. t.* videatur agere de iis solum, in quibus iter Rom. arripiens extrajudicialiter gravari, quæque illi hoc modo auferri possent, intelligenda nihilominus etiam est ejus dispositio de iis, quæ contra eundem per processum & sententiam judicis auferuntur. *arg. cap. cit.* ob verba: *cum rebus suis sub Apostolica protectione debeant esse securi.* 2. Possunt contra turbatores bonorum taliter peregrinantium citra mandatum, modo de rato caveant, agere parentes, propinqui, amici, imo & servi. *L.* 1. *Cod. si per vim vel alio modo.* 3. Qui Romipetas vel peregrinantes ad Limina Apostolorum, vel ibi morantes, aut inde regredientes capiunt, spoliant, mutilant, interficiunt, sive dein accesserint Romam devotionis, sive litis, sive negotii gerendi &c. gratia, excommunicationem incurrunt reservatam Sum. Pontifici in *Bulla Cœnæ Cas.* 9. & 10.

T I T U L U S XXX.

De Confirmatione utili & inutili.

QUæst. 1. *Quid sit confirmatio & quotuplex?* Resp. 1. Agendum quidem foret hic specialiter de confirmatione sententiarum, a quibus appellatur, quasque sæpius contingit confirmari; plerumque tamen AA. de confirmatione generaliter sumpta tractare solent, prout complectitur confirmationes sententiarum æque, ac statutorum, privilegiorum, contractuum &c. Et hæc definitur, quod *sit juris jam prius habiti seu quæsiti* (addunt aliqui, *quomodocunque*) *corroboratio facta per legitimum superiorem.* 2. Confirmatio quandoque necessaria est ad jus jam inchoatum, nondum tamen

perfectum complendum, uti contingit in confirmatione ad Prælaturam; quandoque fit confirmatio, non tanquam per se necessaria ad substantiam vel valorem actus aut juris, sed majus tantum ei robur addit.

Resp. ad 2. Alia est confirmatio *Utilis*, per quam intelligitur valida; alia *inutilis*, sive invalida, qualis est, quæ vel sub-vel obreptitie est obtenta. *Utilis* sive valida iterum est duplex; una *in forma communi & ordinaria*, vel confirmatio *simplex* dicta, dum Superior habens potestatem confirmandi vel nulla, vel non perfecta prævia cognitione confirmat actum, in eo statu, in quo fuerat prius. Altera in *forma speciali*, sive *ex certa scientia*, quando Superior cognita plene causa confirmat actum.

Q. 2. *Quid intersit, utrum Confirmatio facta in forma communi vel speciali?* Resp. In forma communi facta quamvis actum valide & legitime gestum approbando majorem eidem authoritatem conferat, non tamen valorem ei, si non habuit antecedenter, tribuit: econtra, Confirmatio in forma speciali & ex certa scientia, tribuit jus novum, actumque, prius forte invalidum, reddit validum, modo defectus sit a confirmante dispensabilis. Engel *h. t. n.* 5. Plures actus recenset Schmalzg. *h. tit. num.* 7. in quibus confirmatio in forma speciali non habet vim tribuendi valorem actui secundum se irrito.

Q. 3. *In dubio an confirmatio censenda sit facta esse in forma communi, an in speciali?* Resp. In forma communi. Ratio, quia confirmatio in forma speciali fit ex certa scientia, quæ non præsumitur, nisi probetur, aut opponatur signum aliquod, ex quo constet confirmationem factam esse in forma speciali. Porro signa confirmationem in forma speciali factam esse sunt; si totus tenor instrumenti, sententiæ, privilegii, quod confirmatur, ipsi Confirmationi inseritur: si additur clausula: *ex certa scientia*. Vel: *cognita causa*. Vel: *parte citata & audita*. Vel: *ex plenitudine potestatis*. Vel: *supplentes omnes juris & facti defectus*. Vel: *non obstante quacumque Lege aut consuetudine in contrarium.*

Quæst. 4. *Utrum Judex inferior super confirmatione cognoscere possit & judicare?* Resp. 1. De confirmatione

tione facta cum cognitione causæ, dum ea in controversiam vocatur, solus Princeps potest cognoscere. Gail. *L.* 2. *Obs.* 1. *num.* 13. 2. Nec de confirmatione facta in forma communi cognoscit inferior; adeoque in genere de nulla confirmatione superioris cognoscere aut judicare potest inferior; nisi habeat speciale mandatum, aut nisi certum sit, confirmationem per falsi suggestionem elicitam fuisse. *cap.* 1. *&* 2. *b. t.* & AA. communiter. Limitationes vide tum *in cit. cap.* tum apud Leur. *h. t. Q.* 1176. *à num.* 3.

Finis II. Libri.

LIBER TERTIUS DECRETALIUM GREGORII IX. DE CLERO SÆCULARI ET REGULARI.

QUæst. unic. *Quid & quo ordine in libro tertio Decretalium tractetur?* Resp. A Processu judiciali in Libro priori explicato progredimur ad actus & jura personarum Ecclesiasticarum, quæ partim propria, partim communia cum Laicis habent. Titulis omnino 50. Liber præsens absolvitur. Tredecim primi continent qualitates in Clericis requisitas, eorumque obligationes respective ad beneficia. Tum usque ad Titul. XXIV. inclusive agitur de pactis Clericorum & contractibus; sequentes quinque dominium & jura illorum comprehendunt. A. Tit. XXXI. usque ad Tit. XXXIX. tractatur de Regularium statu, juribus, & obligationibus. Titulis posterioribus enumerantur actus, privilegia, jura, quæ vel Ecclesiis competunt, vel in iis exercentur.

TITULUS I.

De vita & honestate Clericorum.

QUæst. 1. *Quid importet nomen Clerici, & quinam Clericorum nomine veniant?* Resp. ad 1 Nomine Clericorum juxta B. Isidor. relat. in *can.* 1. *dist.* 21. desumpto a græco κλῆρος, quo latine hæreditas vel sors significatur, intelliguntur personæ, debite ac specialiter ad cultum & servitium DEI in Ecclesia Christi deputatæ.

Resp.

Resp. ad 2. Primo. In materia *favorabili* nomine Clericorum, & quidem strictius accepto, veniunt, quotquot prima etiam tonsura tantum sunt initiati usque ad supremum in Ecclesia caput; eo sumpto latius veniunt pariter Regulares, Monachi, quamcunque Religionem professi, uti Equites Teutonici & Melitenses: *Fratres Laici*, sive *Conversi*: Eremitæ, modo habitum acceperint ab Episcopo, sub que ejus obedientia vivant, deputati pro servitio Ecclesiæ cujusdam vel Oratorii: Fratres & Sorores tertii Ordinis S. Francisci, si in communi vivant: Moniales in materia sibi adaptabili. arg. *can. si quis suadente*. 29. *cauſ*. 17. *q*. 4. *c*. 33. *de. sent. Excom.* Ratio, quia personæ enumeratæ sunt pars & sors Domini, specialiter electæ ad cultum divinum.

Resp. ad 2. secundo. In materia *odiosa*, dum v. gr. agitur de censura &c. nomine Clericorum veniunt tantum Clerici sæculares simplices, nisi vel aliud exprimatur, vel ex substrata materia colligatur. Unde in odiosis nomine Clericorum non intelliguntur Episcopi, aliique Prælati. *c*. 4. *de sent. Excomm.* non Canonici. arg. *c*. 22. *de elect. in* 6. non Monachi, nec cæteri Regulares utriusque sexus *Abb. in c*. 1. *de Inst. &c.*

Q. 2. *Honestas Clericorum, de qua in h. t. in quibus consistat?* Resp. 1. In vitæ & morum integritate sive honestate, quæ duplex est, *interna* alia, alia *externa*. 2. In decenti habitu & vestitu. 3. In exercitio negotiorum statui Clericali convenientium.

Q. 3. *Quid de vitæ Clericali honestate interna dicendum?* Resp. 1. Requirit hæc rectitudinem intentionis, majus DEI obsequium in assumptione status Clericalis spectantis. *cap. fin. de rescript. in* 6. Vide etiam Trident. *Sess.* 23. *cap.* 4. *de reform.* Deinde animi & conscientiæ puritatem.

Resp. 2. De intentione ad statum Clericalem requisita. 1. Qui promoveri vult ad beneficium Parochiale, debet habere intentionem seriam, non tamen *absolutam*, ut ait Vviestn. *h. t. n.* 19. intra annum suscipiendi, si necdum habet, Presbyteratum; alias præter *reatum gravis peccati* fructus ex tali beneficio perceptos ante omnem judicis sententiam tenetur restituere. *cap.* 35. *de elect. in* 6. Ratio, quia beneficium & fructuum perceptio alter

ter Clerico Parocho non conceditur, quam sub conditione habitæ intentionis recipiendi intra annum Sacerdotii. 2. Hæc dispositio *quoad restitutionem fructuum ante sententiam* extendi non debet ad recipientem sine intentione Sacerdotii dignitatem, cui animarum cura annexa, vel ad recipientem beneficium simplex, Ordinem S. annexum habens, sine intentione ascendendi ad Ordines Sacros, aut etiam cum animo, perceptis aliquo tempore fructibus, statum Clericalem denuo relinquendi. 3. Qui primam tonsuram & Minores recipit absque animo clericandi, non quidem peccat mortaliter, quia nullibi extat præceptum graviter obligans; venialiter tamen, ut insinuare videtur Trid. *Sess.* 23. *cap.* 4. *de reform.*

Resp. 3. De puritate conscientiæ. 1. Licet in Clerico maxima deberet esse animi puritas, & ab omni peccato mortali immunitas, tum ob sublimitatem status. 1. *Cor.* 4. *v.* 1. & finem, quem sibi præfixum habere debet Clericus; tum ob sanctitatem functionum; tamen fides aut probitas Ministri ad *validam* Sacramentorum confectionem necessaria non est Trid. *Sess.* 7. *can.* 12. *de Sacram.* 2. Ad *licitam Sacramentorum* confectionem ita requiritur, ut *per se loquendo* peccet mortaliter omnis, qui conficit Sacramentum in mortali Lacroix *de Sacram. in gen. Q.* 24.

Quæst. 4. *In quo consistat vitæ Clericalis honestas externa?* Resp. 1. Ut Clerici caste vivant. *c.* 13. *h. t.* utque sint remotiores ab omni sinistra suspicione, sub pœna suspensionis frequens accessus sine rationabili causa ad monasteria Monialium ipsis interdicitur. *c.* 8. *h. t.* 2. Ut abstineant a crapula. *c.* 14. *h. t.* eumque in finem evitare tabernas jubentur, nisi forte aliud necessitas exigat, *cap.* 15. *h. tit.* Clericus aleator & ebriosus suspendi vel etiam excommunicari jubetur, aut adhuc gravius arbitrio Episcopi puniri. *canon.* 1. *distint.* 35. *cap.* 15. *hoc tit. Trident. Sess.* 22. *cap.* 1. *de reform.* 3. Ut avaritiam vel maxime fugiant, utpote radicem omnium malorum. *cap.* 7. *distint.* 47. plura a Canonibus statuta in *cap. fin. hoc tit. cap.* 1. *de testam. Extrav. unic. de crim. falsi int. Comm.* & præcipue etiam, ut judices gratis judicent. *cap.* 10. *hoc tit.* cujus cap. fusiorem explicatio-

nem

nem vide apud Pirh. *hoc tit. a num.* 6. & Schamalzgr. *n.* 23. *& seq.*

Q. 5. *Qualis debeat esse Clericorum habitus, quinam & sub quibus pœnis ad habitum Clericalem & tonsuram teneantur?* Resp. 1. Habitus Clericalis in genere loquendo debet esse conformis consuetudini cujusvis Regionis, & talis, ex quo quis visus in populo prima statim facie Clericus judicetur, non Laicus: in specie & juxta Canones debet esse talaris. Constit. *Cum Sacrosancta*, edicta a Sixto V. 1589. non virgatus. *c.* 15. *b. t.* Color non debet esse rubeus, non viridis aut violaceus; quibusdam exceptis. *Clem.* 2. *b. t.* &c.

Resp. 2. Clerici in Sacris constituti, & *beneficiati*, etiamsi tantum sint minoribus initiati, sub pœna suspensionis ab Ordinibus, officio & beneficio incurrendæ, & si semel correpti iterum deliquerint in hoc, sub pœna privationis officiorum & beneficiorum, regulariter tenentur vestem & coronam seu tonsuram Ordini suo convenientem in publico deferre. *c.* 15. *b. t. Clem.* 2. *eod. Trid. Sess.* 14. *c.* 6. *reform.* Bulla Sixti V. quæ extendit obligationem ferendi habitum & pœnas ad omnes beneficiatos & pensionarios, etiamsi jus tantum habeant ad beneficium, vel non est recepta in Germania, vel rursus abrogata.

Resp. 3. Minoristæ non gaudentes beneficio non quidem obligantur ad habitum Clericalem deferendum, si tamen non detulerint, certum est, quod *privilegio fori* ipso facto excidant. Trident. *loco citato* recuperant tamen illud reassumpto habitu *Clement.* 1. *hoc tit.* ob verba: *quamdiu præmissis institerint*. Dubitant AA. an insuper *previlegium canonis* amittant tales Clerici Minoristæ, & probabilius est, hoc de jure (seclusa consuetudine) non amitti. Ratio, quia patet in *canon. si quis suadente. causar.* 17. *quæst.* 4. indistincte omnibus Clericis hoc privilegium esse concessum, cui canoni derogatum non est. Clerici in majoribus constituti, vel Minoristæ, habentes tamen beneficium, neutrum privilegium ipso facto amittunt; quia id nullibi est expressum.

Resp. 4. Clerici neque comam neque barbam nutrire debent, nec relaxare comam sub pœna excommunicatio-
nis,

nis, *c.* 4. 5. & 7. *h. t.* Consuetudo explicat hos canones, ut prohibitum sit Clericis nutrire comam more profano, pulvere cyprio aspergere &c. Itidem ratione comæ fictitiæ vel Beruccarum observandum esset mandatum Innoc. XIII. Anno 1692. datum, & novissima Constitutio Ss. D. Benedicti XIII. præsertim in Conc. Rom. Anno 1726. celebrato.

Resp. 5. Interdicta est Clericis gestatio armorum militarium. *c.* 2. *h. t.* contrarium facientes excommunicantur, non tamen ipso facto, nisi sint Religiosi, inter septa monasterii, absque licentia superioris, arma habentes. *Clem.* 1. §. *quia vero de statu Monach.* Nec Clericus armis, etiam specialiter prohibitis, jussu sæcularis Judicis spoliari potest, nisi vel in flagranti deprehendatur, vel alia via non supersit, qua damnum aut injuria ab eo inferenda possit impediri. Schmalzgr. *h. t. n.* 43. citans plures.

Q. 6. Quæ negotia, & exercitia prohibita sint Clericis? Resp. In genere, quæ in se inhonesta sunt aut sordida. *c.* 15. *h. t.* & *tot. tit. ne Cler. vel Monach.* exercentibus talia pœna in *c. fin. h. t.* statuta est. 2. In specie prohibetur Clericis, ne mimis histrionibus & joculatoribus intendant sive intersint, aut auscultent. *c.* 15. *cit.* pœna in Clericos joculatores expressa est in *c. un. h. t. in* 6. Ne officium macellariorum aut lanionum exerceant. Vid. *Clem.* 1. *h. t.* Ne aleis & taxillis ludant. *c.* 15. *h. t.* transgressores, si frequenter, publice & cum scandalo ludant, non excusantur a gravi peccato. De negotiatione *proprie* tali prohibita Clericis dicendi locus erit in Tit. *Ne Cler. vel Monach.*

Q. 7. An & quomodo Clericatus debeat probari? Resp. 1. Qui asserit se Clericum, probare debet. Ratio, quia est quid facti. 2. Probari potest vel per literas formatas; vel per Librum Ordinatorum in Archivio Episcopali reservatum; vel per Notarium, vel per per alios modos, quorum plures recenset Schmalzgr. *h. tit. n.* 49. 3. Si dubitetur, num qui v. g. captus est, sit Clericus, soli judici Ecclesiastico competet Clericatus discussio. *c.* 12. *de sent. Excomm.*

TI-

TITULUS II.

De cohabitatione Clericorum & Mulierum.

QUæst. I. *Quibus fœminis cohabitare Clericos jura permittant vel non permittant?* Resp. 1. Permissum est a Jure Clericis (quo nomine hic potissimum veniunt initiati Ordinibus Sacris) cohabitare, id est, in iisdem ædibus commorari fœminis non suspectis; quales præsumuntur conjunctæ in primo vel secundo gradu *consanguinitatis*, licet juvenes sint *c. 9. h. t.* ubi & ratio additur. Si tamen & hæ incontinentis vitæ suspicionem, aut scandali occasionem præberent, removendæ sunt atque expellendæ, etiamsi mater esset aut soror. *c. 1. h. t.* 2. Permissum est Clericis habitare in eadem domo cum illis, quæ de hujusmodi conjunctarum familia sunt, ut sunt famulæ &c. *can. 27. d. st. 81.* 3. Permissum est etiam Clericis in servitium suum assumere fœminas extraneas provectioris ætatis, honestæ famæ, & extra suspicionem incontinentiæ existentes. *canon. 16. dist. 32.* 4. Utrum licentia cohabitandi personis sanguine junctis &c. se extendat ad Episcopos, aliosque similes Prælatos Ecclesiasticos, dubitatur, idque propter Clericos cum Episcopo commorantes; sed dicendum, casu quo abest periculum scandali & incontinentiæ suspicio, licite in eadem domo retineri posse tales personas. Pirh. *h. t. n. 5.* & arg. *can. 6. dist. 77.*

Quæst. 2. Quænam pœnæ statutæ sint in Clericos feminis suspectis cohabitantes, vel qui omnino concubinarii sint? Resp. 1. De Jure veteri variæ pœnæ tam in concubinarios Clericos, quam fornicarios tantum statutæ sunt, ut habetur in *can. 24. inter Can. Apost. canon. 2. & 9. distint. 28. canon. 5. dist. 82. cap. 2. 4. & 6. h. t.* De jure novo Trid. *Sess. 25. cap. 14. de reform.* procedendum est contra illos seq. modo. 1. Jubentur moneri specialiter. 2. Si ita moniti non desistant, habeantque aliquod beneficium, ipso facto privati sunt tertia parte fructuum, qui vel fabricæ vel alteri pio loco, arbitrio Episcopi applicentur. 3. Si nec ita se emendaverint, eo ipso amittunt fructus omnes, ac insuper

ab

ab administratione beneficiorum, quamdiu Ordinario videbitur, suspendi debent. 4. Si nec hoc profecerit, perpetuo jubentur privari beneficiis, pensionibus, officis Ecclesiasticis, & insuper fiunt inhabiles ad ea; & ad dignitates ac honores quoscunque. 5. Denique, si nec sic resipuerint, excommunicandi sunt.

Quæst. 3. *Quid requiratur, ut hæ pœnæ incurrantur & recte infligantur?* Resp. 1. Clericus debet esse vere concubinarius, id est hoc loco, concubinam vel domi suæ, vel etiam extra illam uxoris instar habere, qui enim fornicarius tantum est, hunc ait Schmalzgr. de *jure* prædictas pœnas non incurrere, aliis tenentibus contrarium ob verba disjunctiva Trident. *loco citat.* & praxin Curiarum in Germania. 2. Monitiones debent esse speciales, etiam in *notorie* concubinarium, nec enim absque trina monitione hic beneficio privari debet. Vall. *h. num.* 3. 3. Crimen concubinatus debet esse aut publicum notorietate facti, aut sufficienter probatum per testes; licet enim hanc conditionem Trident. non exprimat, exprimit tamen. *cap.* 3. *hoc t.* & a Trid. subintelligi credendum est. 4. Clericus debet esse beneficiatus, beneficio enim Ecclesiastico carens, & tamen peccatis talibus obnoxius, carcere, suspensione, inhabilitate ad beneficia puniri debet. 5. Episcopus, si a synodo provinciali monitus non abstinuerit, ipso facto suspensus est, & si perseveret, ad S. Pontificem deferendus. Trid. *cit. l.*

Q. 4. *Quid ulterius ratione pœnarum Clericis concubinariis statutarum notandum?* Resp. 1. Clericus concubinarius probabilius non tenetur ante sententiam judicis declaratoriam fructus beneficii sui restituere. arg. *c.* 19. *de hæret. in* 6. & ex ipso *Trident.* quo jubentur fructus ejusm. ipso jure amissi fabricæ Ecclesiæ applicari arbitrio Episcopi, utique Clericum criminis reum prius declarantis; nomine autem fructuum, quibus concubinarii privantur, distributiones quotidianæ non veniunt, quia in pœnalibus facienda non est extensio. 2. Clericus concubinarius in suspensionem *proprie* dictam, quæ sit Censura, & ex cujus violatione incurratur irregularitas, ipso jure non incidit. Ratio, quia verba Trident. suspensionem dictantis sunt tantum comminatoria. 3.

Nec

Nec jure hodierno Sacerdotem concubinarium fideles tenentur vitare in Missis, aut aliis officiis divinis; quia per Extrav. Concil. Constantiens. *Ad evitanda*, vitandi solum sunt excommunicati nominatim, ac publice denuntiati, vel notorii percussores Clericorum. Vide tamen Pich. *L. 5. de sent. excomm. n. 33.* ubi probabiliter contrarium asserit. 4. Licet modo prædicto Clerici compelli possunt ad dimittendas concubinas, aliasque personas suspectas, non tamen ad juramentum de iis amplius non recipiendis sunt cogendi. *c. 3. h. t.* Ratio, quia juramentum est remedium subsidiarium, quod adhiberi non solet, nisi aliis remediis deficientibus, talia autem non deficiunt, cum suspensione, excommunicatione, depositione ad has deferendas compelli possint. *Demum* de *jure communi* feminæ contra decorem Ordinis Clericalis cum Clerico delinquentes subjiciuntur judici Ecclesiastico; ob sacrilegium scilicet quod ipsæ cum Clerico peccando committunt; in praxi autem id non observatur.

TITULUS III.

De Clericis conjugatis.

QUæst. 1. *An, qui & quo jure Clerici prohibeantur inire matrimonium?* Resp. 1. Clerici in minoribus tantum constituti, etiamsi fuerint beneficiati, licite & valide matrimonium contrahunt. *canon. 3. & 13. dist. 32. canon. 8. ℣. si vero caus. 12. qu. 1. cap. 1. h. t.* Si tales Clerici fuerint voto castitatis simplici obstricti, *valide* saltem matrimonium inire possunt, nisi votum illud castitatis veros constituat Religiosos, quo casu nec validum erit matrimonium stante voto contractum.

Resp. 2. Clerici in aliquo Sacro Ordine constituti nec valide nec licite matrimonium contrahunt. *c. 1. h. t. c. 2. qui Cler. vel. vov. Trid. Sess. 24. can. 9.* Extenditur etiam hæc lex ad Clericos Ecclesiæ Græcæ, in qua nunquam licuit matrimonium contrahere post susceptos S. Ordines. *can. 7. dist. 32. junct. Gloss.* imo contractum juxta Barbos. *c. 6. h. t. n. 2.* fuit irritum.

Resp.

Resp. 3. Cœlibatus annexus est Ordinibus sacris non *ex præcepto naturali*, quia altaris ministerium non repugnat simpliciter usui conjugali; utpote per se honesto; neque ex *Lege positiva divina*, quia talis nec ex scriptura, nec ex traditione colligitur; sed *ex voto c.6. h.t.c.un.de vot.in 6.* ad quod emittendum obligat Ecclesia suscipientes SS. Ordines, etsi Ecclesia Græca, ut dicitur. *c.1. h.t.* præceptum hoc non admiserit. Potuisse Ecclesiam annectere SS. Ordinibus obligationem, patet inde, quia hoc modo neminem *directe* cogit; plurimasque habuit causas id statuendi. Hodie votum hoc emittitur tacite, saltem *a sciente* illud annexum, aut illud positive malitiose non excludendo. Vide Laym. *L.5. Tr.9. c.11.n.5.* ubi probat, nunquam fuisse in universali Ecclesia permissum, uxoribus prius ductis uti post susceptum Presbyteratum.

Q.1. An & qualiter conjugatus promoveri possit ad SS. Ordines? Resp. 1. Clerici Græci, qui vel minoribus sunt initiati, vel ante Clericatum matrimonium contraxerunt cum una, eaque virgine, jam conjugati ad Ordines Sacros promoveri possunt, & uti matrimonio. *c.6. h.t.*

Resp. 2. Clerici Latini conjugati non possunt licite promoveri ad SS. Ordines, nisi qui conjugati cum una, eaque virgine, perpetuam continentiam vovent, obtento desuper consensu uxoris: uxor vero, si velit in sæculo manere, & ipsa castitatem voveat, sitque ejus ætatis, ut extra periculum incontinentiæ esse videatur; alias & ipsa Religionem debebit ingredi. *cap. 2. hoc titul. cap. 5. de conv. conjub. Extrav. Antiquæ. Joan. XXII. devot.*

Quæst. 3. An Clericus conjugatus possit promoveri ad beneficia? Resp. Absque dispensatione S. Pontificis non potest, nisi sub conditionibus in Resp. 2. *præced.* Q. dictis, juxta. *c.2. & 8.h.t. & Extrav. Antiqua cit.* estque talis collatio ipso jure nulla. Pirh. *h. num.2.* Extenditur responsio, ut nec Clericus conjugatus obtinere possit absque simili dispensatione administrationem Ecclesiasticam vel pensionem. Ratio, quia Clericus conjugatus excepto privilegio canonis & fori juxta, *cap. un. h. t. in 6.* habetur ut laicus, laicus vero nec beneficii,

nec

hec administrationis aut pensionis Ecclesiasticæ capax, est *c. 17. de rescript.* ergo.

Q. 4. An & qualiter Clericus contrahendo matrimonium beneficia præhabita amittat? Resp. 1. Clericus in majoribus constitutus, si attentet matrimonium, quod juxta dicta est invalidum, sic punitur: 1. fit irregularis. *can. 32. caus. 27. qu. 1. c. 1. & 2. qui Cler. vel vov.* 2. tanquam excommunicatus est publice denuntiandus. *Clem. unic. de consang. & affin.* 3. compellendus est per censuras ad uxorem, quam nulliter duxit, dimittendam. *cap. 1. h. t.* Non tamen incurrit privationem beneficiorum ipso jure, sed modo per sententiam judicis est privandus. *c. 1. h. t.* Unde & arg. quod non amittat ipso jure privilegia Clericalia.

Resp. 2. Clericus beneficiatus minorista *valide* contrahens *matrimonium, etiam ratum tantum*, ipso facto & jure amittet beneficia, eaque vacant citra omnem sententiam judicis, ita ut statim ab eo momento alteri conferri possint. Probatur ex *c. 1. h. t.* quod alias objici solet. Ratio, quia matrimonium est status incompossibilis cum beneficio Ecclesiastico, *cap. 3. & 5. h. t.* ergo Clericus assumens libere talem statum censetur tacite & ipso facto renuntiasse beneficio. Utrum vero Clericus contrahens matrimonium ob impedimentum dirimens, vel alium effectum invalidum amittat pariter ipso jure beneficia præhabita, disputant AA. Vid. Leur. *hoc tit. Q. 46.* Schmalzgr. tenet negat. eo quod cesset hoc casu ratio, ob quam amissio beneficiorum inducta est &c.

Q. 5. Clericus in minoribus constitutus contrahens matrimonium, an & quæ privilegia Clericalia amittat? Resp. 1. Talis Clericus, si observet certas conditiones, de quibus statim, gaudet privilegio canonis & fori, sed hoc in causis solum criminalibus; sive dein intententur criminaliter, sive civiliter. arg. *c. un. h. t. in 6.* 2. Conditiones utroque hoc privilegio fruendi copulative requisitæ sunt, ut Clericus ejusm. cum una eaque Virgine contraxerit. Deinde ut deferat tonsuram & vestes Clericales. *c. un. h. t. in 6.* Demum ex Constit. *Trid. Sess. 23. c. 6. de ref.* ut Ecclesiæ alicujus servitio sit ab Episcopo deputatus, eique actu serviat. Aliis privilegiis Clericalibus, quale
est

est privilegium competentiæ ex *cap. Odoardus de solut.* privilegium immunitatis a tributis, collectis, vectigalibus &c. nullo modo gaudet, ut patet ex *cit. cap. un. h. tit. in 6.*

TITULUS IV.

De Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit residentia?* Resp. 1. Est præsentia seu commoratio assidua in loco beneficii, causa servitii Ecclesiastici personaliter præstandi. Præsentia ut *assidua* esse dicatur, non sufficit, per *intervalla* residere beneficiatum, sed requiritur, ut semper *moraliter* saltem, beneficiatus sit præsens. In *loco* beneficii Episcopus dicitur, si sit in Ecclesia Cathedrali, vel saltem in Diœcesi: Canonicus, si Ecclesiæ suæ ita adsit, ut in dies per se ipsum inservire possit: Parochus, si in domo Parochiali, vel hac deficiente, intra fines Parochiæ habitet. *Causa servitii Ecclesiastici* adesse debet ita, ut si quidem versetur in loco, officium tamen non præstet, residere minime censeatur: Imo non satisfacit obligationi suæ beneficiatus, qui licet in loco beneficii resideat, actus tamen beneficio annexos non per se, sed per alios exercet. Ratio, quia residentia laboriosa est, non otiosa; &. arg. *c.* 4. *&* 6. *h.t.* Unde multi concludunt, talem beneficiatum, v.g. Parochum omnia per suos Capellanos administrantem fructus non facere suos.

Resp. 2. Alia est residentia *vera*, cum beneficiarius vere præsens est in loco beneficii, & personaliter exercet officium, propter quod beneficium est datum. Alia *ficta*, quando absens a loco beneficii juris interpretatione pro præsente habetur in ordine ad lucrandos fructus Schmalzgr. *h. n.* 6. Pichler *h. t. n.* 2. dividit residentiam in *voluntariam* & *necessariam* hanc in *præcisam* & *causativam*.

Quæst. 2. *Quo jure introducta sit obligatio residendi?* Resp. 1. Beneficiarii, simplicia tantum beneficia obtinen-

nentes, jure solum Ecclesiastico, *per se ipsos* tamen residere tenentur. Ratio, quia alia obligatio non reperitur ullibi expressa.

Resp. 2. Beneficiati Curati, & in specie Episcopi, Parochi, Vicarii perpetui, obligantur jure etiam divino & naturali (saltem in thesi & conditionate) residere in suis Ecclesiis. Trid. *sess. 6. c. 1. de reform.* ubi explicat verba scripturæ *attendentes sibi & universo gregi* & illa: *tu vero vigila.* item *in sess. 23. cap. 1. de reform.*

Q. 3. An obligatio residendi per dispensationem, consuetudinem, privilegium non possit tolli vel saltem mitigari? Resp. 1. Circa beneficia simplicia dubium non est, quin & per dispensationem summi Pontificis, & per contrariam consuetudinem obligatio residendi vel tolli vel saltem possit modificari; exceptiones tamen quasdam notat Schmalzgr. *h. a n. 30.*

Resp. 2. Nec obligatio residendi in beneficiis curatis tam est absoluta, ut per privilegium, dispensationem, aut consuetudinem non sufficiat residere, & officium Ecclesiasticum præstare per substitutum, eo munere æque bene vel melius fungentem. Ratio, quia jus divinum & naturale Curatos non absolute, sed conditionate obligat ad personaliter residendum, si scil. per alium non æque bene, vel melius exerceatur officium, vel si ex absentia oriatur periculum ovium aut detrimentum.

Q. 4. An & quæ causæ sint excusantes a continua residentia? Resp. Trid. *sess. 23. cap. 1. ℣. nam cum de ref.* enumerat 4. causas, quæ possint beneficiatum excusare a residentia. 1. est *Christiana charitas*, si v. gr. Episcopus vel alius Curatus discedit ad convertendos hæreticos: opus tamen est Episcopo licentia Metropolitani vel Papæ, inferiori Curato licentia Episcopi. 2. *Urgens necessitas*; talis esset hostilis incursio, capitales inimicitiæ, corporis infirmitas, aeris intemperies, ob quam Episcopus in alio loco suæ diœcesis residere potest, modo vadat ad Cathedram temporibus præscriptis a *Trid. loc. cit.* Contagium in loco Parochiæ grassans Parocho non est justa absentiæ causa, quia tunc vel maxime oves opus habent pastoris præsentia, & solatio. Si tamen habet idoneos Vicarios, non tenetur per se Sacramenta pesti-

ſeris adminiſtrare. S. Congreg. *Decret. edit. die* 23. *Septemb.* 1576. 3. *Debita obedientia*, ut ſi clericus abeſt ab Eccleſia ſua ſervitii Epiſcopo exibendi. *cap.* 15. *h. t.* & Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 12. *in fin. de reform.* Soli tamen Canonici & beneficiarii ſimplices, non autem Curati ita poſſunt occupari in ſervitio *Papæ aut Epiſcopi*, ut fructus *groſſos* ſive *annuos* Præbendarum ſuarum etiam abſentes lucrentur, niſi tamen exigat neceſſitas aut major utilitas publica. arg. *cap.* 14. & 15. *h. t.* Leur. *For. Benef. p.* 1. *Q.* 385. *n.* 1. & *ſeq.* 4. *Evidens Eccleſiæ vel Reip. utilitas*, ut ſi quis alibi defendat jura Eccleſiæ ſuæ; ſi diſcedat ad Concilium Generale vel Provinciale; ſi Clericus abſit ſtudiorum causa. *c.* 4. & 12. *h. t. Trid. ſeſſ.* 5. *c.* 1. *de refor.* Vide Schmalzgr. *h. a n.* 60.

Q. 5. *Quid ſpecialiter circa reſidentiam, vel non reſidentiam Epiſcoporum notandum?* Reſp. 1. Epiſcopi poſſunt citra licentiam a S. Pontifice vel Metropolitano impetrandam duobus, vel ad ſummum 3. menſibus ab Eccleſia ſua abeſſe, modo id non fiat temere, & abſque gregis detrimento, quod ipſorum conſcientiæ relinquitur. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 1. *de reform.* Quod ſi diutius eos abeſſe neceſſe ſit, debent cauſam abſentiæ S. Pontifici, vel Metropolitano, vel illo abſente Seniori Suffraganeo ſignificare, ac in ſcriptis approbationem impetrare, niſi periculum ſit in mora, vel abſentia contingat propter officium Epiſcopatui annexum, cujus cauſa eſt notoria. ibidem.

Reſp. 2. Circa Epiſcopos non reſidentes hodie obſervanda eſt forma Decreti in Conc. Trid. *ſeſſ.* 6. *c.* 1. *præſcripta*, ubi ſtatuitur, quod Epiſcopus vel alius Prælatus ſuperior, ſi ultra 6. menſes illegitime ſit abſens, quartam partem redituum unius anni ipſo jure amittat, quæ per ſuperiorem fabricæ Eccleſiæ vel pauperibus erit applicanda. Si per alios 6. menſes in contumacia perſeveret, rurſus aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente autem contumacia, per Archi-Epiſcopum vel Suffraganeum ſeniorem denuntiari decet S. Pontifici infra 3. menſes, ut pro arbitrio illius Eccleſia vel Epiſcopatu privetur. Deinde in *ſeſſ.* 3. *cap.* 1. pœnæ prædictæ confirmantur, & præterea ſtatuitur, Epiſcopum ultra

3. men-

3. menses sine licentia & rationabili causa se absentantem reatum quoque peccati mortalis incurrere, fructusque pro rata temporis absentiæ suos non facere, demum in Constitut. Pii IV. relata in cit. *sess. 6 c.* 2. habetur, quod, si illegitime absentes extra suam Ecclesiam moriantur, bona eorum tanquam spolia ad Cameram Apostolicam pertineant.

Resp. 3. Quod si Episcopi ultra 2. aut 3. menses à loco beneficii absque legitima causa absint, præter peccatum grave pro rata temporis absentiæ fructus non faciunt suos, sed ante omnem sententiam, etiam declaratoriam, tenentur vel applicare Ecclesiæ vel erogare in pauperes. Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* Dicendumque est, a Trident. pœnam in *sess. 6. cap.* 1. *de reform.* statutam fuisse exasperatam, forte quia adverterat, priorem minus profecturam. Alii aliter combinant Trid.

Q. 6. Quid de Abbatibus, aliisque Prælatis Episcopò inferioribus dicendum? Resp. 1. Et hi ad residentiam personalem obligantur, quia & ipsi nomine Pastorum & Curatorum Episcopis inferiorum nomine veniunt, de quibus loquitur Trident. cit. *sess.* 23. *cap.* 1. ℣. *eadem omnino*. 2. Non tamen Abbates illi, si debite non resideant, pœnas paulo ante enumeratas incurrunt, quia ob votum Religiosæ paupertatis reditus proprios non habent, sed omnia acquirunt monasteriis. Itaque modis aliis juxta cujusque Ordinis regulam & usum plecti debent. 3. Si Abbates aliique Prælati Episcopo inferiores sint exempti, & jurisdictione quasi Episcopali gaudeant, uti Episcopi, ipsi etiam duobus saltem, vel 3. mensibus sine licentia Superioris annis singulis abesse possunt. Ratio, quia veniunt nomine Episcoporum: si vero non sint exempti, sed subjaceant Episcopo, verius est, licentia Episcopi iis opus esse per Trid. *citat. sess.* 23. *c.* 1. ℣. *eadem omnino*.

Quæst. 7. Quid juris circa absentiam Parochorum & aliorum Curatorum? Resp. 1. Parochi non possunt de jure sine licentia abesse a suis Parochiis, etiam ad duos tantum menses. Ratio est, quia in Trident. *sess.* 23. *c.* 1. expresse statuitur, ut *quandocumque eos abesse contigerit, discedendi licentiam in scriptis gratisque conceden-*

V 2 *dam*,

dam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant. 2. Engel non audet damnare consuetudinem, si Parochus absque petita licentia per aliquot hebdomadas absit justa de causa, & absque periculo damnificandi plebem, substituto nimirum Vicario idoneo. Ratio, quia obligatio petendi licentiam supposita justa causa, ex mero jure positivo est introducta, ergo, sicut omnis alia lex humana, per consuetudinem tolli potest. 3. Pœnæ Parochorum non residentium eædem fere sunt, quæ Episcoporum; unde præter reatum gravis peccati fructus absentiæ suos non faciunt. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. Citandi etiam sunt personaliter per nuntium aut literas, ut resideant. *cap.* 8. 10 *& fin. h. t.* vel si lateant, per edictum *c.* 8. *cit.* imo juxta Trid. *loc. cit.* statim possunt citari edictaliter, licet sciatur ubi morentur non residentes: Atque tum, si perseverent in contumacia, vel per censuras ad residendum compellendi, vel beneficio sunt privandi. *cap.* 2. *& seq. h. t.*

Q. 8. *Quid de Canonicorum residentia dicendum?* Resp. 1. Canonici Ecclesiarum tam Cathedralium quam Collegiatarum non tantum vi juris communis, quia scil. beneficium datur propter officium, sed etiam ex speciali Trid. Constitutione *sess.* 24. *c.* 12. *de reform. §. præterea*, ad personalem residentiam tenentur. 2. Possunt tamen etiam non substituto Vicario quolibet anno per 3. menses vel continuos vel interpolatos licite absque petita licentia abesse, nisi consuetudo vel mens Fundatorum longius residentiæ tempus, quam 9. mensium exigant, Trid. *cit.* 3. Lucrantur fructus saltem annuos & grossos, dum vel dictis 3. mensibus, vel alias ex justa causa cum licentia Episcopi absunt. Ratio, quia habentur quidem pro residentibus, non tamen pro interessentibus. Fagnan. *in cap. licet* 32. *de præb. num.* 72. 92. *& seq.* adducens Declarationem S. Congreg. 4. De pœnis Canonicorum debite non residentium vide Trid. *Sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* add. Reiffenst. *num.* 124. *& seq.* Pichl. *num.* 19.

Quæst. 9. *Quid juris sit circa distributiones quotidianas?* Resp. 1. Distributiones quotidianæ sunt portiones quotidie distribui solitæ iis tantum Clericis, qui statutis horis intersunt divinis officiis. Vocantur fructus præsen-

ſentiæ, & intereſsentiæ, nec nomine fructuum regulariter veniunt. Agit de iis Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 1. *de reform.* 2. Regulæ generalis loco eſt, quod illis tantum Clericis debeantur, qui ſtato tempore interſunt divinis officiis. *cap. unic. b. t. in* 6. Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 12. ℣. *distributiones vero, de reform.* Imo multi ob verba Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. (*Omnes vero divina per ſe & non per ſubſtitutos compellantur obire officia .... atque in choro ad pſallendum instituto, hymnis & canticis DEI nomen reverenter, diſtincte, devoteque laudare*) colligunt, teneri Canonicos cantare in choro, ut diſtributiones percipiant; quæ ſententia de jure ſcripto vera eſt, conſuetudine tamen contraria obſoleta. 3. Diſtributiones quotidianæ, quas Canonici ob abſentiam in divinis amittunt, pro diverſitate caſuum in Trid. *ſeſſ.* 21. *cap.* 3. *de reform.* & *ſeſſ.* 22. *c.* 3. *de reform.* vel fabricæ vel reliquis accreſcunt, attendenda etiam plurimum eſt conſuetudo Eccleſiarum. 4. Caſus & cauſæ tres enumerantur in *cap. unic. b. t. in* 6. ob quas Canonici non tantum pro præſentibus habentur quoad fructus annuos, ſed & pro intereſsentibus in ordine ad diſtributiones; ſcil. *infirmitas gravis*, ſive jam actu præſens, ſive quæ merito timetur ex acceſſu ad Eccleſiam, etiamſi quis propria culpa ſibi morbum accerſiverit. Deinde *juſta & rationabilis corporis neceſſitas*, quæ vel abſolutam cauſet impotentiam, vel moralem, ut ſi quis *injuſte* incarceratus, inique foret excommunicatus; vel abſque gravi periculo vitæ aut fortunarum accedere non poſſet Eccleſiam, v.g. ob inclementiam aeris, inſidias inimici: Demum *evidens Eccleſiæ propriæ utilitas*; hinc gaudet diſtributionibus, qui Romæ agit negotia ſuæ Eccleſiæ; qui pro defenſione jurium Capituli abeſt; qui mittitur nomine Epiſcopi ad viſitanda limina Apoſtolorum, ad Concilium, ad gratulandum Principi de felici adventu &c. Quibus addi poteſt. 1. Diſpenſatio vel privilegium Papale. 2. Diſpenſatio Epiſcopi ad breve tempus. 3. Conſuetudo ſaltem poſt Trident. introducta. 4. Merita præcedentia, ſi quis per 40. annos aſſidue interfuit divinis.

TITULUS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

QUæst. 1. *Quid sit Præbenda, seu beneficium, & quomodo ab aliis, quæ beneficia non sunt, distinguatur?* Resp. ad 1. Præbenda vel sumitur *latissime*, & denotat omnem perceptionem redituum Ecclesiasticorum, etiamsi Laico competat v. gr. propter Advocatiam, vel aliud obsequium sæculare. Vel sumitur *stricte* & denotat jus percipiendi reditus Ecclesiasticos in Ecclesia Cathedrali vel Collegiata. Vel denique *late* sumitur & coincidit *cum Beneficio Ecclesiastico* saltem *inferiore*; *Majora* enim beneficia *Dignitates* dicuntur: *Præbenda* jam sive *Beneficium Ecclesiasticum* est jus perpetuum percipiendi reditus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod servitium spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum. Explicationem definitionis vide apud Schmalzg. *hoc a num.* 2.

Resp. ad 2. Imo. *Commenda*, qua Ecclesia vel beneficium alicujus Clerici custodiæ, administrationi & curæ committitur, si est *Perpetua* seu quamdiu Commendatarius vivit, beneficium est. Ratio, quia ejus concessio vim & effectum beneficii præbet. Secus si sit *Temporalis*, seu concessa, quamdiu ejus Rector abest. Eodem modo differendum est de *Vicaria*, quæ maxime locum habet in beneficiis Parochialibus, in quibus subinde quis substituitur ad exercendam curam animarum, vel ad tempus & revocabiliter, & dicitur habere *Vicariam Temporalem*, vel in perpetuum, & est *Vicaria Perpetua*. 2. *Capellania*, quæ est obligatio annuatim vel hebdomadatim unam vel plures Missas celebrandi in certa Ecclesia vel Altari, tum beneficium est, si sit *collativa*, id est, si authoritate Ecclesiastica intercedente collata sit, & quidem in Titulum perpetuum. 3. *Pensio* Clericalis, quæ est jus exigendi certos fructus ex alieno beneficio, si concessum sit alicui ad tempus vel ad vitam pensionarii, beneficium non est. 4. De *Præceptoriis*, quo nomine veniunt Commendæ apud Equites Ordinum militarium: de *Præstimonis*, quæ

sunt stipendia Clericis, præcipue dum studiis dant operam, ex reditibus Ecclesiæ dari solita; de *Beneficiis manualibus*, quæ scil. alicui conferuntur, ut sint ad nutum conferentis etiam absque causa ulla denuo auferibilia, dicendum est, proprie talia beneficia non esse.

Q. 2. *Quotuplex sit Beneficium?* Resp. 1. Aliud est duplex, aliud simplex. *Duplex* est, quod præter alia beneficiis omnibus communia superadditam habet aliquam juris qualitatem, v. g. præeminentiam, vel administrationem, vel curam animarum. *Majora* sunt Episcopatus, Archi-Episcopatus &c. usque ad Papatum: hæc nomine beneficiorum in odiosis non veniunt. *Media* sunt reliquæ dignitates inferiores, uti Præpositura, Decanatus, Vicariatus Generalis &c. ubi & notandum discrimen inter *Dignitatem*, *Officium*, *Personatum*, de quibus passim AA. *Infima* beneficia duplicia sunt, quæ jurisdictionem in foro tantum interno annexam habent, quemadmodum Parochiæ, Plebanatus, Vicariæ perpetuæ. *Beneficium simplex* est, quod non est affectum tali juris qualitate, seu quod nullam habet præeminentiam, administrationem, jurisdictionem, uti sunt Capellaniæ, Canonicatus; qui tamen in Ecclesiis præcipuæ Cathedralibus ordinarie non veniunt nomine beneficiorum simplicium; etiamsi non sint Dignitates vel Personatus, sed vocantur *Simplicia Majora*, quasi tertiam classem constituunt inter simplicia & Curata.

Resp. 2. Beneficium iterum aliud est *Sæculare*, aliud *Regulare*. Sæculare, quod Clericis sæcularibus, nullam scil. Religionem Professis, per se conferri debet. arg. *canon.* 22. *caus.* 16. *qu.* 7. *cap.* 5. *&* 32. *h. tit. in* 6. Regulare, quod tantum est conferendum Religiosis, & per hos administrandum, ut sunt Abbatia, Prioratus &c. 2. In dubio præsumendum est beneficium non Regulare, sed sæculare. Gonzal. in *Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 7. *n.* 1. 3. Ut beneficium sæculare via præscriptionis transeat in Regulare, vel vicissim, requiritur possessio quadragenaria. arg. *cap.* 5. *h. t. in* 6. Tum ut possidentes legitime instituti fuerint. *cap.* 1. *de R. J. in* 6. Demum bona fides & justus titulus. 4. Regulariter Clerico sæculari sæculare, Regulari Regulare beneficium conferendum; potest tamen Regularis sæculari beneficio præfici,

& contra, de plenitudine potestatis Papalis. *c. 5. h. t. in 6.* vel si urgeat necessitas, ut in casu *cap. 5. de Relig. dom.* id potest Episcopus. Item Regulares, etiam Monachi, promoveri possunt ad dignitatem *Episcopalem* sive in sæculari, sive Regulari Ecclesia, *c. 28. de Elect. in 6. Clem. 1. in fin. eod.* Demum licet olim juxta *canon. 31. & 34. caus. 16. qu. 1.* potuerint Religiosi etiam *Parochiis* præfici, ait tamen Schmalzg. *h. num. 23.* probabilius esse, in hodie de puncto juris absque dispensatione Apostolica fieri non posse, nisi beneficium Parochiale fuerit plene cuidam monasterio incorporatum. Allegat Declar. Cardin. *edit. jussu Gregor. XIII. 8. Julii* 1581. ubi declarari ait, Regulares nequidem cum consensu Generalis sui posse ad beneficium Curatum assumi. Idem decret. S. Congreg. Episc. *edit. jussu Clem. X. 17. Martii.* 1671. ubi priora confirmantur. Denique speciali indulto, quo S. Pius V. ad preces Philippi II. Hispaniarum Regis concessit Regularibus cujuscumque Ordinis, ut in Indiis de licentia superiorum suorum officium Parochi administrare valeant.

Resp. 3. Beneficium rursus aliud est *Manuale*, quod inter beneficia stricte numerandum non esse, dixi superius. Aliud *non Manuale*, seu *simpliciter Titulare*, quod confertur in titulum perpetuum, ita ut semel collatum beneficiato eidem auferri nequeat absque justa & in jure expressa causa. Pirh. *h. n. 14.* Aliud *Patrimoniale*, quod conferri non potest, nisi Clerico patriæ, loci, vel Parochiæ alicujus; aliud *non Patrimoniale*, quod cuilibet digno undecumque oriundo conferri potest. Aliud etiam est *Electivum*, quod per suffragia Capitularium, accedente dein superioris confirmatione vel admissione, obtinetur; aliud *Patronatum*, in quo quis ad præsentationem Patroni, ab Episcopo vel alio Prælato Ecclesiastico instituitur, uti plerique Parochi solent institui; aliud *Collativum* sive *Liberum*, quod libera voluntate ejus, ad quem collatio pertinet, absque prævia electione, nominatione aut præsentatione, cui libuerit, modo habebat requisita, confertur. Notasse hic juvat discrimen inter *Collationem specifice sumptam, seu liberam*, quæ est gratuita concessio beneficii vacantis sine præcedente electione &c. & inter *Institutionem specifice sumptam*

tiam seu Collationem necessariam, quæ fit prævia *præsentatione vel Nominatione* Patroni, de qua in *Tit.* 7. *hujus Libri*.

Quæst. 3. *Quibus conferenda beneficia?* Resp. 1. Qualitates *Clericorum*, quibus conferri & possunt & debent beneficia, enumeratæ sunt tum *Tit.* 6. *qu.* 3. *tum Tit.* 14. *qu.* 1. *& seq. Lib.* 1. *Decret.* 2. Quibus conferendæ Ecclesiæ Parochiales, vide Trid. *sess.* 24. *de refor. c.* 18. 3. Quæ Pich. *h. num.* 33. *& seqq.* tractat de intentione requisita in recipiente beneficium Parochiale, vel Canonicatum, cui Ordo sacer annexus, dictum est supra; uti etiam de Religiosorum capacitate vel incapacitate ad beneficia curata. 4. Novitio Religionis beneficium sæculare conferri potest, quia etiamnum sui juris est; non Regularem habens administrationem. *c.* 28. *de elect. in* 6. ex ratione in *cap.* 49. *de elect.* insinuata; secus si hanc non habeat, Trid. *sess.* 14. *cap.* 10. *de Regul.* 5. In beneficiis jure sanguinis succedi non potest, uti ratio, & *cap.* 1. *h. t.* probat. 6. Posse absenti conferri beneficium, qui sive per se, sive per alium, etiam laicum speciali mandato instructum, acquirat jus in re, habetur *cap.* 17. *de præb. in* 6.

Q. 4. *Quomodo conferenda beneficia?* Resp. 1. *Gratis*, *canon.* 3. *&* 7. *caus.* 1. *qu.* 3. *Extrav. Cum detestabile inter Comm. de Simon.* alias committeretur Simonia. 2. *Libere*, scil. non per vim aut metum, *c.* 2. *de his, quæ vi*, nec sub aut obreptitie. *c.* 23. *h. t. in* 6. *c.* 8. *&* 19. *de rescr.* 3. *Palam*, coram testibus saltem duobus. 4. *In scriptura*, concordat praxis. 5. *In perpetuum*, alias proprium beneficium non est. 6. *Non conditionate*, arg. *cap.* 2. *de elect. in* 6. si scil. conditio *extranea* sit. 7. *Non alternative* vel *disjunctive*. v. g. confero beneficium Titio vel Cajo arg. *c. cit.* 8. *Non unum idemque duobus*, *c.* 20. *h. t.* 9. *sine diminutione*, ut dicetur *tit.* 12. *seq.* 10. Intra certum tempus; de quo *cap.* 2. *§. cum vero, de concess. præb.* & Schmalzgr. *n.* 36. *eod. tit.*

Resp. 2. Collatio beneficii *sub modo*, qui a natura non inest, est invalida; secus si insit: sic valet hæc collatio: *Confero tibi beneficium Parochiale, ut intra annum suscipias Sacerdotium*, quia per talem modum nihil additur actui, nihil demitur, sed tantum, quod implicite continetur,

tur, explicatur. Idem dicendum de Collatione beneficii *sub pacto*. Collatio beneficii *sub onere* quomodo fieri aut non fieri possit, dicetur ad *Tit.* 12. *seq.* Forma conferendi beneficia Parochialia, scil. per concursum, præscribitur in Trid. *sess.* 24. *c.* 18. *de reform.*

Q. 5. *An uni possint plura beneficia conferri?* Resp. 1. Dari beneficia *compatibilia*, quorum plura, *duo nimirum*, uni eidemque subjecto licite conferri, ab eoque possint retineri, præter *c.* 7. *de rescript. in* 6. *Clem.* 4. *eod.* supponit Trid. *sess.* 7. *c.* 4. *de refor.* Talia sunt duo beneficia simplicia sæcularia, residentiam continuam non requirentia, modo unum non sit sufficiens ad honestam sustentationem. Trid. *Sess.* 24. *c.* 17. *de reform.* & modo non sint *uniformia*, id est, ejusdem rationis; nec sub *eodem tecto*, seu in una eademque Ecclesia, vel altari. *c.* 9. *de Concess. præb.*

Resp. 2. Beneficia plura ex sua natura incompatibilia id est, quæ vel *continuam residentiam requirunt*, vel *ratione servitii se non compatiuntur*, non posunt prohibente ita non tantum jure positivo ob *c.* 5. 7. 14. 28. *h. t. Clem.* 3. *eod.* Trid. *Sess.* 7. *c.* 4. & *sess.* 24. *c.* 17. *de refor.* sed etiam jure naturali, in *thesi saltem & conditionate* juxta dicta ad *Tit.* 4. supra, uni eidemque subjecto conferri. Unde nec per consuetudinem, nec per privilegium aut dispensationem absque justa causa induci poterit, ut quis plura beneficia, saltem quoad residentiam & servitium incompatibilia, habeat. *cap.* 1. *de consuet. in* 6. Trid. *sess.* 24. *cap.* 17. *cit.* Causæ dispensandi justæ sunt necessitas vel utilitas *Ecclesiæ*, evidens meritorum prærogativa &c.

Resp. 3. Hodie obtento plene beneficio secundo, ex natura sua incompatibili, *statim* ipso jure primum vacat *quoad titulum*, & si quis utrumque retinere vellet, etiam secundum vacaret. Trid. *sess.* 7. *c.* 4. *de reform.* Extrav. *Execrabilis*. *Jo: XXII. h. t.* facile explicatur Trid. in contrarium allegari solitum *sess.* 24. *c.* 17. *de refor.* Beneficia taliter incompossibilia sunt Episcopatus cum pacifica & *frugifera* possessione, & beneficia prius obtenta, non tamen Cardinalatus; duo beneficia uniformia. Trid. cit. duo curata. *cap.* 28. *h. t. in* 6. duæ dignitates, & probabilius etiam duo beneficia simplicia, vel Canonica-

nicatus, requirentes personalem residentiam, ob verba Trid. *aut alia incompatibilia.*

Q. 6. Quibus jus & potestas Beneficia Ecclesiastica conferendi competat? Resp. 1. De jure communi & seclusis consuetudinibus, privilegiis & indultis Sedis Apostolicæ, amplissimam potestatem conferendi Beneficia Ecclesiastica habet summus Pontifex. *c. 2. h. t. in 6. Clem. 1. in fin. ut lit. pend.* Ratio, quia est Ordinarius Ordinariorum, habens concurrentem jurisdictionem cum omnibus Ecclesiæ Prælatis. Confert autem vel *Jure præventionis*, dum concedit alicui gratiam expectativam, vel mandatum de providendo, scil. mandando, ut alicui beneficium proxime vacaturum conferatur. Vel *Jure concursus*, vi cujus jus habet cumulative cum Collatoribus omnibus inferioribus beneficia actu vacantia conferendi; hoc casu præferetur collatio illius, qui prior contulit; in dubio, & dum neuter ex collatariis actualem habet possessionem, standum est collationi a Papa factæ. *cap. 31. h. t. in 6.* Neutro tamen modo conferendi uti solet S. Pontifex; sed vel *jure reservationis*, vi cujus beneficia confert, quorum collationem sibi reservavit privative; vel *jure devolutionis* de quo infra *Tit. 8.* Circa ipsam Provisionem Pontificiam quid advertendum sit. Vide Leur. *Forum Benef. part. 2. qu. 786.* Engel *a num. 55.*

Resp. 2. De *Legatis a Latere* quod de *jure* quidem *communi* concurrant in collatione beneficiorum cum Ordinariis ex *c. 1. & 6. de offic. Legat. in 6.* dictum est ad Tit. 30. *Lib. 1. Decret.* non autem post Concordata Germaniæ, probat Engel *h. t. num. 60.*

Resp. 3. *Episcopi*, & qui nomine Episcoporum veniunt, de jure communi habent potestatem conferendi omnia beneficia Diœcesis suæ *cap. 16. de offic. Ordin. cap. 3. de Instit. cap. 12. §. fin. de hæret.* modo sint tales Episcopi *confirmati*, consecratos enim esse necesse non est. Excipiuntur Beneficia Sedi Apostolicæ reservata: beneficia, quorum collatio ad alium quempiam, maxime ex privilegio Apostolico, præscriptione, devolutione, spectat. Collatio Præbendarum, Canonicatuum, Dignitatum in Ecclesiis Cathedralibus *de jure communi* pertinet ad Episcopum & Capitulum simul, ita ut Episcopus ha-

habeat unam vocem, & totum Capitulum alteram. *c.* 15. *de concess. præb.* In Ecclesiis *Collegiatis*, præscindendo iterum a consuetudine, jus præsentandi seu eligendi ad Canonicatum competit Capitulo, ejusque Superiori immediato, jus instituendi & confirmandi Episcopo. Schmalzgr. *h. t. n.* 52.

Resp. 4. *Capitulum Cathedrale* Sede vacante illa tantùm beneficia conferre potest, quorum collatio ad ipsum & Episcopum viventem pertinebat *cap. unic. ne sede vac. in* 6. non illa, quorum collatio ad solum Episcopum spectabat. *c.* 1. *de Instit. in* 6. *c.* 14. *de Major.* Vicarius *Generalis* non habet jus sine speciali mandato beneficia conferendi ad liberam collationem Episcopi pertinentia. *cap. fin. de offic. Vicar. in* 6. Nec Canonici *singulares de jure communi* quidquam juris habent circa collationem beneficiorum; in nostris tamen partibus ferè *per turnum* conferre solent.

Resp. 5. Laicus quidem nec *de jure*, quia potestas conferendi beneficium spiritualis est; nec *de consuetudine aut præscriptione*, quia secluso privilegio est incapax possidendi jus collationis beneficiorum; *per privilegium tamen Pontificium* habilis esse potest ad jus beneficia conferendi, arg. a pari de Jure Patronatus. Ceterùm verus possessor juris conferendi beneficia licite potest & valide ea conferre. *c.* 7. *de caus. possess. & propr.*

Q. 7. *Quale jus Collatario acquiratur in beneficio per factam sibi collationem?* Resp. Collatio *acceptata* tribuit acceptanti jus in re & quasi dominium collati beneficii prius etiam, quam tradatur, *c.* 17. *h. t. in* 6. *c. fin. de concess. præb. eod.* Si collatio sit quidem oblata, nondum tamen acceptata, acquiritur saltem jus ad rem, ut a Collatore revocari non possit taliter facta collatio, nec beneficium alteri conferri, *c.* 17. *cit.* Potest tamen Episcopus vel Collator præfigere terminum Collatario, intra quem acceptet collationem. Schmalgr. *h. n.* 65. quo tamen elapso adhuc utiliter Collatarius consentiet, casu quo alteri beneficium necdum est collatum ibidem *num.* 56. & 67. agit, quomodo absenti interveniente persona tertia beneficium conferatur.

Quæst. 8. *Quis unire possit beneficia Ecclesiastica, & quæ?* Resp. 1. Unio beneficiorum (quæ est duorum vel plu-

plurium beneficiorum aut Ecclesiarum a legitimo superiore facta annexio) fieri potest tripliciter, dum vel ex duobus beneficiis fit unum, ut in tertium aliquod & distinctum Corpus coalescant; vel dum unum beneficium utitur *accessorie* alteri tanquam principali, ut huic quasi superiori subjiciatur; vel dum duo beneficia æque principaliter uniuntur: ex qualibet harum unionum varii consequuntur effectus; uti & ex *incorporatione* beneficiorum Monasteriis facta, dum subinde beneficia incorporantur Monasteriis *tantum quoad temporalia*, alias *pleno*, item alias *plenissimo jure*.

Resp. 2. *Unire perpetuo* potest beneficia diœceseos suæ Episcopus, *cap. 8. de excess. Præl.* Veniunt autem nomine Episcoporum non tantum Prælati Superiores Episcopis pro suis diœcesibus, & Papa pro toto orbe. *c. 2. h. t. in 6.* Sed etiam *de jure communi* Legatus a latere: arg. *c. 1. §. fin. de offic. Leg. in 6.* Capitulum Cathedrale sede Episcopali vacante *cap. unic. de Major. in 6.* non tamen Vicarius Generalis absque commissione, cum & sine hac conferre beneficia non possit.

Resp. 3. Requisita ad validam & licitam unionem sunt *seqq.* 1. *Justa causa*, consistens vel in necessitate vel utilitate; & causæ cognitio: his deficientibus invalide fit unio, Trid. *sess. 7. c. 6. de reform. cap. 33. h. t.* 2. *Consensus eorum, quorum interest, scil. Capituli* collegialiter congregati cum contractu prævio & causæ cognitione: Patroni, si sit patronatum; Electorum, si sit electivum: Collatoris, si collativum; & horum consensus de valore unionis requiritur. 3. Licet Rector beneficii immediatus, vel si vacat beneficium, ejus defensor, plebs item & Dominus loci audiendi sint; non tamen ad valorem unionis illorum consensus requiritur. Leur. *p. 3. q. 918. & seq.*

Resp. 4. Omnia quidem beneficia diœceseos suæ unire potest Episcopus, excipiuntur tamen *exempta*, quæ subjectis unire non potest, ut patet: ex subjectis non potest unire beneficium suæ mensæ, aut beneficio alterius diœcesis. Trid. *sess. 14. c. 9. de reform* Nec beneficia curata, nec Parochias, Monasteriis, Abbatiis, Dignitatibus &c. *sess. 24. cap. 13.* nec beneficia liberæ collationis, *sess. 25. cap. 9. de reform.* Quid circa uniones

bene-

beneficiorum à S. Pontifice factas debeat agere Episcopus, exprimitur in Trid. *sess.* 7. *c.* 6. *de reform.*

Q. 9. *Quid de dismembratione, divisione, & suppressione beneficiorum statuendum?* Resp. 1. Dismembratio Beneficii (quæ tunc fieri censetur, quando salva illius unitate pars fructuum ab eo aufertur, & alteri habenti tenues reditus applicatur, ad hujus fabricam vel Ministrorum sustentationem) fieri potest ab Episcopo ex justa causa, arg. *c.* 10. *h. t.* & iisdem ferre solemnitatibus, quibus ad alienationem rerum Ecclesiasticarum: cujus est species, opus est.

Resp. 2. Divisio aut Sectio Beneficii tum fit, quando ex uno Beneficio duo fiunt, ex una Parochia duæ; & permissa est Episcopo, dum beneficium sufficientes præbet reditus pro duobus beneficiatis, itidem ex justa causa, & interveniente eorum consensu, qui eum ad unionem beneficiorum præbere debent. Vid. *c.* 3. *de Eccles. ædif.* & *Trid. sess.* 21. *c.* 4. *de ref.*

Resp. 3. De suppressione beneficii, quæ est totalis beneficii extinctio, ait Trid. *Sess.* 24. *c.* 15. *de ref.* quod licet Episcopis eam facere, si tenues & insufficientes sint reditus, debitæque solemnitates adhibeantur.

Q. 10. *Quid in genere circa reservationes beneficiorum dicendum?* Resp. 1. *Reservatio* hoc loco est alicujus beneficii per eum, qui ad id potestatem habet, ad se facta avocatio. *Reservatum* ergo beneficium dicitur, cujus colationem superior præcipue summus Pontifex, sibi vendicat, ut illud inferior validè conferre non possit. *cap.* 45. *de elect. in* 6. *c.* 2. *h. t. in* 6.

Resp. 2. Differt *reservatio* ab *affectione*, quod illa fiat per actum verbis expressum, quo Pontifex declarat, se beneficium suæ dispositioni reservare, hæc autem scilicet affectio fiat ipso facto, *per appositionem manus Papalis*, dum Pontifex circa aliquod beneficium alias non reservatum se intromittit de eo disponendo, & sic tacite sibi illud reservat. Deinde beneficium reservatum ab inferiori Collatore nunquam imposterum conferri potest, affectum autem pro illa tantum vice, &c.

Resp. 3. Posse Pontificem sibi reservare beneficia certum videtur, quia amplissimam habet potestatem circa dispen-

difpenfationem beneficiorum. Caufæ autem introducendi refervationes, quæ fub annum Chrifti 1324. fub Joanne XXII. cœperunt, juftæ fuerunt, ne fcil. Pontifex videretur omnino a fe abdicaffe poteftatem conferendi beneficia, dum hanc aliis conceffit; & ut haberet ampliorem facultatem, Clericis pauperibus fuccurrendi; utque communicatio Ecclefiarum inferiorum cum Romana confervaretur.

Refp. 4. Effectus refervationis, fi adjectum fit decretum irritans, quod liget manus inferioris Collatoris, fic ut is valide beneficium refervatum conferre nequeat, five fciverit, five ignoraverit refervationem; decreto irritante non addito ligantur tantum manus inferioris Collatoris poft notificationem, *c.* 20. *h. in* 6.

Refp. 5. Divifionem Refervationis, dum alia dicitur *Generalis*, alia *Specialis*; alia *Temporaria*, alia *Perpetua*: alia *fixa & continua*, *eventualis & difcontinua* alia: alia item *claufa in Corpore Juris*, alia *quæ eft extra Corpus Juris Communis*, vide apud Schmalzgr. *h. a num.* 117.

Quæft. 11. *Quænam fint refervationes beneficiorum in corpore Juris claufæ?* Refp. 1. Unica tantum eft, & habetur in *cap.* 2. & 3. & præcipue in *cap.* 34. *h. t. in* 6. ubi S. Pontifex fibi refervat beneficiorum collationem, quæ vacant apud *Sedem Apoftolicam* vel *in Curia Romana*. Vacare autem *in Curia* vel *apud Sedem Apoftolicam* probabiliter idem eft, quanquam aliqui faciant differentiam.

Refp. 2. In ordine ad effectum refervationis hujus Curia Romana ibi eft, ubi moratur Pontifex cum Cancellaria, Tribunalibus & officialibus fuis, quocumque demum in loco moretur, adeoque *Curialis* aliquis is eft, qui cum aliis vel tanquam Confiliarius, vel alio modo inferviendo Curiam conftituit, obtinens beneficium extra Urbem, vel alius extraneus beneficiatus caufa negotii apud Sedem Apoftolicam commorans, fi vel ibidem, vel recedens a Curia intra duas diætas legales (ad fummum intra 10. miliaria Germanica) moriatur, beneficia illius collationi Papali funt refervata.

Refp. 3. Durat refervatio per unicum menfem, a die vacationis computandum *cap.* 3. *h. t. in* 6. Nec comprehen-

hendit beneficia manualia; nec beneficia juris Patronatus laicalis ex fundatione, constructione, dotatione competentis; nec beneficia regularia, aut alia resiguata, aut vacantia in Urbe, & ad eos pertinentia, qui curiam non sequuntur; nec beneficia Ecclesiæ non numeratæ, nec Parochialia vacantia Sede Papali vacante *cap.* 35. *h. t. in 6.*

Q. 12. ***Quænam sint Reservationes beneficiorum per Extravagantes, tum clausas in Corpore Juris, tum non clausas?*** Resp. Præcipue seq. 1. In *Extrav. Piæ* 1. *h. t.* agitur de reservatione beneficiorum, quæ vacant apud Sedem Apostolicam, & intelligi debet juxta determinationem juris communis in *c.* 3. *&* 34. *h. t. in 6.*

II. In Extrav. *Execrabilis*. 4. *h. t.* quæ est ead. cum *Extrav. Execrabilis un. Joan. XXII.* statuitur, ut, qui receperint dignitatem personatum, aut aliud beneficium Curatum, si antea simile obtinebant, non tantum primum ipso jure vacet, sed etiam secundo sint ipso jure privati, ipsa vero beneficia vacatura vel dimissa sibi S. Pontifex reservat; & si verbis textus stricte inhæreamus, quæ sunt: *omnia & singula vacatura vel dimissa* &c. dicendum forte esset, utrumque beneficium, primum & secundum esse reservatum; contraria tamen sententia, statuens secundum tantum esse reservatum, verior & benignior est. Vide Reiffenst. *h. n.* 456.

III. In *Extrav. ad Regimen* 13. *inter Commun. h. t.* reservantur beneficia omnia, quæ in Curia vacant: quæ vacant per depositionem, privationem, electionis aut postulationis cassationem, aut per renuntiationem a Pontifice admissam: quæ vacant per mortem Cardinalium, Legatorum, Nuntiorum Sedis Apostolicæ, & aliorum ejusdem Officialium: quæ vacant per promotionem a Papa factam ad majores dignitates, &c. Extravagans hæc a Concordatis Germaniæ modificationem in certis passibus accepit.

IV. Aliæ adhuc reservationes per Bullas extra Corpus Juris editas sunt introductæ: A S. Pio V. per Bullam: *Cum ex Apostolatus officio* reservantur beneficia eorum, qui prolapsi sunt in hæresim: a Pio IV. per constit. *Ad Romanum Pontificem*, reservantur beneficia, vacantia ob Simoniam confidentialem, quam Constitut. acuit S.

Pius

Pius V. in Conſtit. *Intolerabilis*, &c. ubi tamen notandum, quod Bullæ, quæ primum poſt Concordata Germaniæ emanarunt, probabilius Germanos non obligent, niſi alia concurrant, ut probat Pichler ex verbis Bullæ *h. t. n.* 64. relatis.

Q. 13. *Quæ beneficia reſerventur per Regulas Cancellariæ?* Reſp. 1. Per Regulas Cancellariæ (quæ quid ſint in *Q.* 10. *Proœm.* videri poteſt) variæ ſunt ſtatutæ reſervationes, quarum aliquæ vel non concernunt ultramontanos, vel iis per Concordata derogatum eſt vel alias adeo notabiles non ſunt; præcipuum locum in hac materia tenentur Reg. 1. 4. 9. 15. 19. 26. 27. 36. 68.

Reſp. 2. In Regula 1. renovantur reſervationes omnes factæ in Extrav. *Execrabilis*, & Extrav. *Ad regimen*. Reſervat etiam Pontifex beneficia omnia obtenta & obtinenda, de quibus Ordinarii aliique Collatores contra Trident. diſponunt. Huic regulæ per Concordata derogatum non eſt. Quia vero nimis longum foret, recenſere, quæ in ſingulis Regulis diſpoſita ſunt, vide Engel *hoc* §. 3. *per totum*, ſuper hac materia tractantem.

Q. 14. *Quæ beneficia in Concordatis Germaniæ ſint reſervata?* Reſp. 1. Concordata Germaniæ ſunt pacta & conventiones, quæ potiſſimum ſuper collatione & proviſione beneficiorum in Germania vacantium a Nicolao V. & Friderico III. Imperatore, aliiſque Principibus Germaniæ anno 1448. ſtatuta, approbata & confirmata fuerunt.

Reſp. 2. In his renovatur & confirmatur reſervatio facta in Extrav. *Execrabilis* abſque omni limitatione, Item Extrav. *Ad regim.* ſed cum modificatione in ſeq. 1. Non reſervatur in Concord. beneficium vacans per ſuſpenſionem muneris Conſecrationis, quod reſervatur in Extrav. 2. In Concord. non reſervantur beneficia Officialium Sedis Apoſtolicæ, ſi non fuerint Officiales actuales ſed prius depoſuerint officium ſuum, quam objerint; in Extravag. indiſtincte reſervantur beneficia Officialium Sedis Apoſtolicæ per obitum illorum vacantia. 3. In Concord. tantum reſervantur *verorum* Commenſalium Papæ beneficia & Officialium certo numero & qualitate; in Extravag. indiſtincte. 4. In Concord.

reservantur beneficia authoritate literarum Apostolicarum *immediate* collata; quam vocem *immediate* Extrav. illa non habet.

Resp. 3. In specie per Concordata Germaniæ reservantur *ex parte possessoris* Dignitates & beneficia Ecclesiastica vacantia per obitum alicujus S. R. E. Cardinalis, ubicunque is moriatur. *Concord. §. placet nobis*. Exemplificat Schmalzgr. *h. t. num.* 235. Beneficia Legatorum Sedis Apostolicæ *§. placet*. Officialium & Commensalium cum limitatione expressa in *cit. §. placet* Ex *modo, quo vacant*; reservantur beneficia in Curia sive apud Sedem Apostolicam vacantia. *§. placet*. Quænam nomine horum veniant, vide apud Schmalzg. *h. a n.* 237. *Ex qualitate Dignitatis & beneficii specialis* reservantur Papæ non quidem ipsæ Ecclesiæ Archi-Episcopales vel Monasteriorum exemptorum Præfecturæ; sed tamen electionis a Capitularibus factæ confirmatio; jus devolutionis; jus providendi Ecclesiæ cassata electione, repulsa postulatione, aut renuntiatio a Sede Apostolica acceptata. Deinde reservatur Pontifici in quavis Ecclesia Cathedrali dignitas proxima Episcopali (quæ in Germania fere est Præpositura) in Collegiata illa, quæibi est principalis. *Concord. §. de cæteris*; nisi per speciale privilegium exemptæ sint, uti exemptas dicunt; Præposituram Cathedralis Augustanæ, Monasteriensis Vvestphaliæ, Elvacensis &c.

Resp. 4. Obligantur Concordatis Germaniæ subditi Imperii, venientes nomine Germanicæ Nationis, non alii; nisi quod juxta plerosque AA. & in specie La Croix. *L.* 4. *n.* 505. per extensionem contineantur sub Concord. Germ. Ecclesia Virdunensis, Metensis, & secundum aliquos, Genuensis. Sunt tamen quædam Ecclesiæ Germanicæ, quæ non recepisse dicuntur Concordata; ita testatur Zypæus *Consult.* 3. La Croix. *cit. n.* 505. de Herbipolensi & Bambergensi.

Resp. 5. Non potest passim pro arbitrio suo & absque legitima causa Summus Pontifex derogare Concordatis. Ratio, qui etiam Princeps cum subditis contrahens obligatur naturaliter & civiliter: potest tamen absolute loquendo, ex plenitudine potestatis, etiam extra Concilium derogare ob causam gravem & extraordinariam,

con-

concernentem commune bonum Ecclesiæ, arg. ex *Concord. §. item placet*. Ratio, quia habet ita plenam à Christo potestatem, ut hanc a se omnino, nisi renunciando Papatui, abdicare non possit: quia, licet Concordata habeant vim pacti, magis tamen sunt privilegium Papale: itaque quia quomodocunque Papa cum sibi subdito paciscatur, semper includitur hæc conditio: *nisi occurrat causa gravis extraordinaria, ob quam aliud postulet commune bonum Ecclesiæ*. Quæri hic solet, an per consuetudinem vel præscriptionem in concord. Germ. quid possit immutari? negat Pirh. *h. t. n. 363.* nihil decidit La Croix *L. 4. n. 250.* affirm. Vviestn. Schmalzg. Pichler.

Q. 15. Quid de annatis dicendum? Resp. Annatæ sunt pensiones sivæ certæ quantitates pecuniæ, quæ de Episcopatuum & beneficiorum vacantium fructibus primi anni, item de quibusdam Monasteriis virorum exemptis Cameræ Apostolicæ solvuntur, & hæ reservationes fructuum pariter in Concordatis continentur. 4. Species à Fagn. in *cap. 1. ne Præl. vices suâ*, distinguuntur. *Prima*, quæ etiam specifice *Annata* dicitur, est media pars fructuum primi anni Cameræ Apostolicæ solvenda de beneficiis inferioribus & Regularibus, quæ Papa non confert consistorialiter, dummodo beneficiorum reditus annuus excedat 24. ducatos: unde cum in Germania, Gallia, & Hispania nulla beneficia taxentur in Camera ultra 24. ducatos, ratione annatæ de illis nihil solvitur. 2. Species in Concord. §. *placet similiter* ab Italis *communia servitia* vocantur, & solvuntur de Prælaturis *Consistorialibus*, quales in Germania sunt Archi-Episcopatus, Episcopatus, & Prælaturæ principales tam Regulares quam Sæculares immediate Sedi Apostolicæ subjectæ, ut Campidunensis, Fuldensis, Elvacensis. Deberent de his solvi integri fructus primi anni, sed taxa in Libris Cameræ ita moderata est, ut quintam partem redditûum unius anni non excedat; nec solvenda sit uno anno tota taxa, sed dimidia primo, altera dimidia secundo anno. *Tertia* species appellantur *servitia minuta*, quæ sunt portiones secundum proportionem taxæ fructuum Episcopalium vel Abbatialium inter certos Papæ Ministros & Officiales distribuendæ. Quartam speciem con-

ftituunt *Quindennia*: hæc funt media pars fructuum, quæ ex beneficiis alicui Communitati vel loco pio unitis, aut ex fpeciali privilegio a refervatione liberatis folvitur fingulis 14. annis. Solvit hujufm. Quindennia Præpofitura Auguftana, quod ex refervata facta fit ex fpeciali indulto Papæ electiva. Ceterum nihil committi nundinationis in annatis exigendis aut Simoniæ, probat Leur. *p.* 3. *for. benef. q.* 190.

Quæft. 16. *Quænam fint refervationes refultantes ex Primis Precibus Imperatoris?* Refp. 1. Primæ Preces funt nominationes de perfonis idoneis ad beneficia Ecclefiaftica per totum Imperium, prout nunc eft, vacantia vel vacatura, ex fpeciali indulto Imperatori ac Regi Rom. recens electo ab Apoftolica Sede conceffo. Non ergo 2. competit Imperatori (ut Acatholici volunt) patet ex *Diplomate Precum Primariarum*, quas recentiores Impp. Rudolphus II. & Ferd. II. & III. interpofuerunt. Item *ex Bullis Pontificiis*, ubi Ly *favorabiliter*: *de noftra mera liberalitate*, quæ verba gratiam indigitant. Item *ex variis limitationibus*, dum Pontifices ftatuerunt id procedere tantum de terris Imperii extra Italiam; quoad Collatores, qui faltem habent 4. beneficia collationi fuæ obnoxia; dum excluferunt a Precibus beneficia refervata in Extravag. *Ad Regimen.* dum in una Ecclefia unum tantum beneficium primis Precibus attribuerunt &c. 3. Eft tamen jus hoc antiquiffimum, ut teftatur Durandus, qui circa annum 1271. vixit; habetur etiam in formula primarum Precum Rudolphi I. Habfpurgici in Regem Rom. electi anno 1273. 4. Derogatur per Precum primariarum indultum Concordatis, præfertim quatenus decernunt Alternativam. Decifion. Rot. Roman. 1548. 4. *Maji.* Statutis & confuetudinibus particularibus Ecclefiarum. Concord. §. *non obftantibus*. Regulis Cancellariæ, & aliis in §. *citat.* pofitis. 5. Locus eft adhuc hodie Precibus Primariis, & licite quidem, non obftante. *cap.* 2. & 11. *de conceff. Præb.* nec Trident. *Seff.* 24. *cap.* 19. *de reform.* 6. Non fubjacent Precibus primis Dignitates Pontificales, vel his proximæ in Cathedralibus Ecclefiis, aut primæ in Collegiatis & alia beneficia, quæ fibi Pontifex refervavit in Extravag. *Ad Regimen.* nec bene-

beneficia monocularia; nec beneficia juris Patron. Laici vel mixti, ex fundatione vel dotatione talis; nec regularia Professionem requirentia &c. Vide Leur. *for. Benef. part.* 2. *qu.* 607. *&* 608. 7. Potest privilegium suum Imperator alteri concedere; executores etiam, dummodo sint in Ecclesiastica dignitate constituti, pro libitu constituit; verius tamen est, quod hi executores non instituant nominatum per primas Preces, sed Ordinarius Collator. Leur. Engel &c.

Q. 17. *Quid statuatur in Concordatis Germaniæ de alternativa Beneficiorum collatione?* Resp. 1. In Regula Cancell. IX. inter antiquiores VIII. S. Pontifex Ordinarii Episcopo inferioribus. 4. Episcopis vero; iisque tantum residentibus, 6. concessit menses, in quibus si qua beneficia vacare inciperent, libere illa conferrent, aliis mensibus sibi reservatis; in Concord. Germaniæ autem §. *de ceteris*, statuit perfectam alternationem, ut primus semper mensis incipiendo a Januario sit Papalis, alter ordinarii Collatoriis sive Episcopi, sive inferioris cujuscunque, imo menses Papales subinde etiam aliis indulget.

Resp. 2. Comprehenduntur in hac alternativa mensium regulariter omnia tum beneficia *proprie* dicta, tum Dignitates vacantes *Reg. IX. Cancell. Concord.* §. *de cæteris. cit.* etiamsi beneficia post Concord. erecta sint. Ratio, quia Concordata alternationem inducunt in beneficia quæcumque &c. Excipiuntur tamen, ut alternativæ non subjaceant, beneficia perpetuo reservata collationi Papæ: beneficia juris Patronatus laici; vel etiam mixti: beneficia per concursum conferri solita: beneficia vacantia per resignationem in mense Papali factam, modo resignatio fuerit expressa, pura & simplex, Pichl. *h. t. num.* 49. Vicarias perpetuas, licet sint proprie dicta beneficia: speciali Constit. *Ad exequendum*. S. Pius V. exemit ab alternatione; subsunt tamen huic beneficia Parochialia, quæ non habent Patronos laicos, ob verba in Regul. Cancell. & Concord. *cum & sine cura*.

Resp. 3. Mensis Papalis finitur, adeoque mensis Ordinarii incipit, dum auditur primus pulsus horæ duodecimæ in media nocte ultimi diei mensis. *c.* 24. *de off. deleg.*

In dubio statur pro Ordinario, quia reservatio est odiosa. Verisimilius tamen est, quod incipiat trimestre Pontifici competens pro beneficio conferendo non die ipso, quo innotuit vacatio ejus in loco beneficii, sed die sequenti. Ratio, quia reg. dies termini in termino temporis non computatur.

Resp. 4. Beneficio alternativo in mense Papali vacante, datur ad conferendum Pontifici trimestre, quo abstinendum est a collatione Collatori Ordinario; sin autem post 3. menses a die notæ in loco beneficii vacationis non appareat ullibi provisus a Sede Pontificia, Collator ordinarius poterit de beneficio disponere. DD. *in Concord. Germ. §. De cæteris*, quomodo id possit, vide apud Vviestn. *h. t. n.* 109. Engel *de rescript. n.* 23. explicantem Constit. Gregorii XIII. *Quæ in Ecclesiam.* Trimestre Pontificium currit etiam Sede Apostolica vacante. Ita Praxis habet.

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante vel debilitato.

QUæst. 1. *Utrum Clericus propter ægritudinem, senium, mutilationem, aut aliam perpetuam inhabilitatem amittat beneficium aut fructus illius?*

Resp. 1. Clericus propter morbum non amittit beneficium, sed modo Canonice in beneficio suo *institutus*, sive *investitus* sit, non pro residente tantum sed etiam pro deserviente habendus est. *c.* 1. *h. t.* etiamsi propria culpa infirmitatem contraxerit. arg. *c. unic. de Cler. non resid. in* 6.

Resp. 2. Neque Clericus beneficiatus mutilatus & per hoc insigniter deformatus beneficium, illiusque fructus amittit. arg. *c.* 2. *h. t.*

Resp. 3. Neque Episcopus, quod certum videtur *ex c.* 5. *h. t.* neque etiam Parochus, de quo dubium est ob *c.* 4. *h. t.* amittit beneficium vel illius fructus, casu quo perpetuo fieret inhabilis per lepram v. g. vel amentiam arg. *c.* 5. *h. t. & c.* 3. *h. t.* videtur clare decisum.

Q. 2. *Quomodo Clericis infirmis vel debilitatis succurrendum?* Resp. 1. Si infirmitas sit incurabilis aut perpetua

petua, sintque Beneficiati *Curati*, Prælati aut Episcopi, dandus est illis Coadjutor, etiamsi forent inviti. *c. 3. h. t. & c. un. eod. in 6.* Si morbus sit temporalis, tenentur Parochi Vicarium temporalem constituere, pro cura animarum approbatum ab Episcopo. Trid. *Sess. 23. cap. 1. de reform.*

Q. 3. Quid de Coadjutoria dicendum? Resp. 1. Coadjutoria est facultas alicui concessa adjuvandi beneficiatum in beneficii regimine: est vel *temporalis*, vel perpetua, id est, *cum spe successionis*. 2. Coadjutorem *temporalem* Prælatis Episcopo inferioribus non exemptis, & Parochis dat Episcopus, vel eorum Ordinarius. *c. 3. & fin. h. tit.* Trid. *Sess. 21. c. 6. de ref.* Episcopis aut Prælatis sublimioribus *regularibus* solus S. Pontifex *c. un. h. t. in 6.* quia datio Coadjutoris est inter causas majores. Coadjutorem perpetuum nemo dare potest, nisi Papa solus arg. Trid. *sess. 25. c. 7. V. in Coadjutoriis de ref. c. 2. & 3. de concess. Præb.* 3. Causæ, ob quas assumendus Coadjutor, sunt senium Coadjuvandi; gravis infirmitas perpetua; mutilatio: defectus scientiæ in Curato. 4. Sustentandus est Coadjutor ex Ecclesiæ proventibus. *c. 3. h. tit. cap. un. eod. in 6.* si vero hujus reditus pro utroque sufficientes non sunt, primo ex iis ali debet coadjutus. *c. 1. & 5. h. tit.* residuum attribuitur Coadjutori; Episcopo tamen providendum, ut & hic congruam habeat sustentationem, juxta id, quod dicitur Trid. *Sess 21. c. 4. & 6. sess. 24. c. 17. de reform.* 5. Pontifex quando dat Coadjutorem ad succedendum, non adstringitur ad observandas qualitates in Coadjutore ceteroquin requisitas; quia est supra jus positivum; secus si detur ad coadjuvandum. 6. Hujus *officium* est vices coadjuti supplere in iis, ad quæ est datus: *potestas* metienda est ex literis coadjutoriæ, quæ si non sit limitata, potest ea, quæ principalis, *regulariter*; ob. *c. 24. de elect. in 6. c. un. §. fin. hoc tit. in 6. c. ult. de off. Vicar. in 6.* Coadjutoris *temporalis* officium cessat morte vel naturali, vel civili coadjuti AA. passim. Notentur etiam, quæ Engel habet hic *num. 8.*

TITULUS VII.

De Institutionibus.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit institutio?* Resp. Institutio *specifice* sumpta, sive pro *Collatione necessaria* est concessio Ecclesiæ vel beneficii vacantis authoritate legitima Episcopi vel alterius Ordinarii ad præsentationem vel nominationem Patroni. Dicitur etiam hæc Institutio *Collativa*, deque ea agitur in hoc titulo, & differt a *Collatione libera*, a *Confirmatione*, & ceteris modis, quibus beneficia acquiruntur. Agitur hic de aliis adhuc duabus institutionibus, quarum una dicitur Institutio *Authorizabilis*, per quam Clerico ad beneficium Curatum promoto committitur cura animarum, & vocatur *Approbatio*. Altera. *investitura*, *installatio*, *Missio in possessionem*, *institutio corporalis*, per quam Clerico tribuitur jus apprehendendi possessionem corporalem & actualem beneficii, vel ipse potius introducitur in actualem possessionem.

Q. 2. *Cuinam competat jus instituendi præsentatos Institutione collativa?* Resp. 1. Episcopo. *c.* 3. *h. t. & cap.* 12. §. *fin. de Hæret.* etiam nondum consecrato, quia institutio est actus jurisdictionis. 2. Capitulo Sede Episcopali vacante. *cap.* 1. *h. t. in* 6. Ratio, quia Capitulum Episcopo succedit in iis, quæ necessitatis sunt & justitiæ. *c.* 14. *de Major.* atqui, ergo. 3. Vicario Generali, etiam absque speciali mandato arg. a contrario ex *c. fin. de off. Vicar.* 4. Prælatis Episcopo inferioribus, jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus; quia tales Prælati quoad actus jurisdictionis, qualis est institutio, Episcopis æquiparantur. 5. Aliis quoque, qui per privilegium, præscriptionem, reservationem fundatoris hoc jus obtinuerunt. *c.* 6. *h. t.* Posse post Trid. reservari alteri hoc jus instituendi, quam Episcopo, negat VViestn. ex Trid. *Sess.* 14. *c.* 12. *de refor.* Affirmat La Croix. *L.* 4. *num.* 361. 6. Laicis citra privilegium Papale competere non potest, ob spiritualitatem istius juris.

Q. 3. *Quinam possint aut non possint institui?* Resp. 1. Ad hoc ut quis possit institui, debet esse Clericus

c. 1.

c. 1. *h. t.* 2. Debet esse præsentatus. *can.* 32. *caus.* 16. *q.* 7. ex quo etiam Canone deducit Leur. *p.* 2. *for. Benef. qu.* 181: institutionem neglecto præsentato aut etiam absque consensu & præsentatione Patroni factam esse ipso jure irritam, & explicat Ly *irritanda cap.* 8. *de jure Patr.* super præsenti materia positum pro *declaranda irrita*. 3. Debet prævio *regulariter* examine repertus esse dignus. Vide *cap.* 1. *h. tit. in* 6. Trident. *Sess.* 7. *cap.* 13. *de reform.* 4. Si plures sint æquali suffragiorum numero præsentati, institui debet etiam dignior. arg. *c.* 3. & 24. *de Jure Patron.*

Resp. 2. Habens quomodocunque jus instituendi, etiam si a Patrono præsentetur, se ipsum instituere non potest; *cap. fin. h. t.* neque id facere potest per alium a se delegatum, quia in effectu a se ipso institutus censeretur, nisi tamen, quam habet, totam potestatem instituendi in alium malit transferre. Schmalzgr. *h. n.* 13. *in fin.* & *n. seq.* decidit, ad quem Episcopum pertineat institutio Clerici in Ecclesia, quæ in duarum dioecesium confinio est sita.

Quæst. 4. *Quomodo facienda sit institutio?* Respond. 1. Juxta dicta debet institutionem præcedere præsentatio; potest tamen etiam ex post facto consensus Patroni accedere. arg. *cap.* 3. *de his, quæ a Prælat.* 2. Debet intervenire authoritas Ordinarii, sive ejus, qui jus habet instituendi. *cap.* 3. *h. t.* Trident. *Sess.* 14. *c.* 13. & *sess.* 25. *c.* 9. *de refor.* In *cap.* 4. *de Jure Patron.* in Patronum Laicum, qui in Ecclesia patronata Clericum præsumit instituere neglecta Ordinarii authoritate, excommunicatio statuitur, privatio Communionis in Clericum, & in casu contumaciæ depositio add. *c.* 21. *de Jure Patron.* 3. Deberet edictum affigi, quo citentur omnes, quorum generaliter interest. arg. ex *cap. fin. de elect. in* 6. ubi id præcipitur in electi confirmatione, & ob rationis paritatem ad præsentati institutionem ab AA. extenditur; in nostris tamen partibus hujus edicti usus vel nunquam fuit, vel contraria consuetudine est abrogatus. 4. Facta præsentatione jura certum tempus pro institutione non præfixerunt; sunt tamen, qui velint, intra 4. menses Patrono Laico, aut 6. Patrono Ecclesiastico concessos institutionem præsentati fieri non pos-

posse, ne Patrono præjudicium creetur; sed contraria est praxis.

Quæst. 5. *Quis sit effectus institutionis?* Resp. 1. Tribuit institutio acceptata titulum seu plenum jus in beneficio, quod per præsentationem erat tantum jus ad rem. arg. *c. 17. de præb. in 6.* 2. institutus tamen nequit authoritate propria *sine consensu superioris* apprehendere possessionem, quia cum Canones jus installandi tribuant Archi-Diacono. *cap. 7. de off. Archi-Diac.* eo ipso investituram requirunt. Capiens nihilominus possessionem propria authoritate arbitrarie tantum punitur; casu quo insuper per violentiam adiisset possessionem, jure omni quæsito privaretur. *cap. 18. §. insuper de præb. in 6.* 3. Idem videtur dicendum de Præsentato tantum, quod, licet non possit absque institutione & installatione occupare beneficium; id tamen si fecerit, non amittat ipso jure jus per præsentationem acquisitum. Vid. Vvistn. *h. t. num. 5.* contra Engel *h. n. 2.* nisi violentia usus esset.

Q. 6. Quid juris circa institutionem authorizabilem? Resp. 1. Est hæc institutio, sive dicta *Approbatio* in Clerico Curato, in quo solo requiritur, ad Sacramenta administranda ita necessaria, ut *absolutiones* factæ a non approbato sint invalidæ. Trid. *Sess. 23. cap. 15. de ref.* 2. Competit Episcopo, ut patet, Capitulo Sede vacante, quia est actus jurisdictionis necessariæ, Vicario Generali, Prælatis jurisdictionem quasi-Episcopalem habentibus. Inferioribus Prælatis competere posse non tantum vi privilegii, sed etiam consuetudinis defendit Pichler *h. n. 12.* contra Schmalzgr. *h. n. 42.* & alios. 3. Institutioni huic authorizabili *regulariter* præmittendum examen instituendi, patet ex Trid. *Sess. 7. c. 13. de ref.* Vid. Leur. *p. 2. Fori Benef. q. 185. n. 2.*

Quæst. 7. *Quid observandum circa investituram vel missionem in possessionem beneficii?* Resp. 1. In spiritualibus missio in possessionem nomine proprio non potest competere Laicis. *c. 9. de off. Archi-Diac.* Pœnæ in recipientes a Laicis investituram Ecclesiæ vel dignitatis statutæ sunt gravissimæ in *canon. 12. 16. 17. 20. & 23. caus. 16. q. 17.* item etiam in Laicos dare præsumentes talem investituram. *canon. 12. V. fin. caus. & qu. cit.* 2.

Com-

Competit de jure scripto immissio in possessionem Archi-Diacono. *c. 7. de off. Archi-Diac.* de jure consuetudinario hodie Episcopo, per Commissarios aut Decanos rurales solito tribuere actualem possessionem. Imo etiam de jure scripto pertinet ad Episcopum mittere in possessionem beneficii litigiosi. *cap. 28. de Præb. in 6.* & ad Decanum, dum canonicus est installandus. *cap. 7. de concess. præb.* 3. Quomodo fieri debeat missio in possessionem, attendenda est consuetudo, pro varietate locorum varia; id tamen arg. ex Trid. *Sess. 25. c. 9. ℣. patroni autem de ref.* Patronos & Dominos territoriorum sibi arrogare non posse jus installandi Parochos, etiam in temporalibus tantum. 4. Possessio beneficii non tantum per Procuratorem, saltem si habeat speciale mandatum, acquiri potest, ut praxis habet, sed in eadem investitura, qua beneficiorum & dignitatum possessio acquiritur, venit quoque possessio rerum & jurium ad ea pertinentium. Ratio, quia connexa sunt principali. Vide Schmalzgr. *hoc n. 57. & n. 59.* quo agit de effectu missionis in possessionem beneficii.

TITULUS VIII.

De Concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis.

Quæst. 1. *Concessio Præbendæ quid sit, & hæc quando, aut quot modis vacare dicatur?* Resp. ad 1. Juxta dicta ad *Tit. de Præb.* Concessio Præbendæ est libera collatio beneficii absque alterius præsentatione aut nominatione, & differt ab institutione, de qua *in tit. priori.*

Resp. ad 2. Præbenda sive beneficium vacare dicitur, dum caret vel proprietario, vel possessore, vel utroque simul. *L. 5. §. fin. ad Leg. Jul. de vi publ. & L. 22. §. 1. ff. de usu & habit.*

Resp. ad 3. Vacare tripliciter potest Præbenda vel Ecclesia, de facto tantum, de jure tantum, de facto & jure simul. *De facto tantum* vel *quoad possessionem vacat*, ubi quidem aliquis habet titulum Canonicum beneficii, sive jus in eo, possessionem tamen illius nec ipse, nec

nec quisquam alius habet, exempla adducit Leur. *b. t. Q.* 54. *n.* 2. Vacare *de jure tantum*, sive *quoad titulum & proprietatem tantum* dicitur beneficium, dum quis possidet quidem beneficium, sed absque eo, quod vel ipse, vel alius titulum ejus, seu jus in eo habeat. *De facto & de jure simul* vacat, dum neque ejus titulus, neque possessio est penes aliquem. Exempla utriusque. Vide *l. c. num.* 2. & 3. Hæc ultima beneficii vacatio variis modis potest contingere vel *per mortem naturalem* (per quam ut vacet beneficium, plura requiruntur. Leur. *For. benef. p.* 2. *a q.* 26.) vel *per Civilem*; quo reducitur vacatio *per renuntiationem tacitam aut expressam*, *per privationem juris & hominis*. Vide eund. *For. benef. p.* 3. *a q.* 36. *ad* 61. *imo ad* 161. & 234.

Q. 2. *Quomodo vacare debeat beneficium, ut alteri conferri possit?* Resp. 1. In genere Beneficium necdum vacans conferri non posse, imo collationem talis beneficii ipso jure esse nullam, patet ex *c.* 2. & 7. *b. t. c.* 4. *de donat.* In *cap.* 1. *b. t.* & *cap.* 7. *eod.* habentur pœnæ in eos, qui se scienter passi sunt in beneficio non vacante institui, ad quas tamen dispositiones Papa non teneretur, si vellet cuipiam de beneficio vacaturo providere. Ratio clara est. Imo beneficia necdum vacantia ab habente potestatem uniendi incorporari possunt Monasterio, Laym. *in c. consultationibus.* 4. *de donat. n.* 1.

Resp. 2. Ad hoc, ut conferri possit beneficium, debet regulariter *de jure & facto simul* vacare; nec sufficit, si vacet *de facto tantum*; quia revera tale beneficium non vacat, & absque injuria alterius nequit impetrari. *c.* 17. *de præb. in* 6.

Resp. 3. Sufficit vacatio beneficii *de jure tantum*, ad hoc ut illud conferri possit, si impetrans in sua supplicatione nominatim exprimat modum, quo beneficium vacat, ne impetratio sit nulla. *c.* 6. *b. t.* Deinde si, antequam conferatur tale beneficium, prius possessor ille citetur, & præcedente summaria cognitione color possessionis cassetur; titulo vero colorato deficiente neutrum ex prædictis requiritur. Schmalzg. *b. t. n.* 14. Quanto tempore vacare possint primæ Ecclesiarum Cathedralium & Regularium Dignitates, scil. solum per trimestre, habetur *cap.* 42. *de elect.* de inferioribus, quod ad

seme-

semestre. *c.* 2. §. *cum autem h. t.* Beneficia alia *liberæ collationis* per 6. mensens vacare possunt. *c.* 2. *cit.* Beneficia *juris Patronatus laicalis* intra 4. *Ecclesiastici* intra 6. menses conferri debent. *c.* 22. *&* 27. *de jure Patron.*

Q. 3. *An non promitti possit beneficium nondum vacans?* Resp. 1. Neg. *c.* 2. 3. *&* 13. *h. t.* etiamsi promissio data fuerit in scriptis, quia actus nullus reg. non redditur validus per scripturam; vel etiamsi accesserit juramentum, quia hoc foret contra bonum commune, & bonos mores.

Resp. 2. Prohibita etiam est promissio de beneficio aliquo vacaturo in genere, sub hac v. g. verborum formula: *conferam, cum potuero, vel cum occasio se obtulerit*, habetur *in c.* 2. *h. t. in* 6. per quod correctum est jus vetus. *c.* 14. *h. t.* quo licebat. Potest tamen Episcopus suo Vicario Generali delegare facultatem conferendi omnia beneficia vacatura. *c. fin. de off. Vicar. in* 6. uti & patronus amico jus præsentandi ad beneficia, quæ vacabunt.

Resp. 3. *Gratiæ exspectativæ*, quæ sunt literæ Apostolicæ, in quibus mandatur locorum Ordinariis, huic vel illi Clerico provideri de beneficio vacaturo: & *Reservationes mentales*, dum Papa reservabat beneficium vel in genere vel in specie per Bullam aut Breve, ut personæ gratæ provideret, quam non exprimebat, sed retinebat mente, modo sunt sublatæ tum per Concord. German. tum per Trid. *Sess.* 24. *c.* 19. *sess.* 25. *c.* 7. *de ref.* quæ tamen Trid. dispositio absolute Papam non ligat. Imo non obstantibus dictis de expectativis possunt recipi Canonici supernumerarii cum exspectatione futuræ præbendæ. *cap.* 3. 9. 12. 19. *de Præb. cap.* 8. *h. tit.* Ratio, quia talis Canonicus Præbendam exspectaret ex dispositione juris, seu vi connexionis, quam habet Canonica cum præbenda, is vero, qui gratiam exspectativam habet, vi promissionis.

TITULUS IX.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

QUæst. 1. *Quomodo Rubrica hujus tituli combinanda sit cum illa juris regula, quod ad Capitulum Sede vacante transeat jurisdictio Episcopi, ut habetur in c. 11. & 14. de Majorit.?* Resp. Engel, Schmalzgr. & AA. communiter ajunt, illa, quæ competunt Episcopo jure ordinario & tanquam Episcopo, censeri omnia Sede vacante Capitulo esse permissa; adeoque in his obtinere regulam *ex cit. cap.* desumptam; illa vero censeri negata Capitulo Sede vacante, quæ competunt Episcopo jure speciali, ex privilegio, commissione, vel ut Sedis Apostolicæ delegato; adeoque in istis casibus subintrare rubr. hujus tit. Ubi & illud notandum, intelligi hic per *Sedem vacantem* non Ecclesiam modo Cathedralem vel Collegiatam, sed etiam Regularem *Capitulum* habentem suo Antistite destitutam; quod fieri potest dupliciter, vel *vere*, quando Ecclesia nullum habet Prælatum; vel *interpretative*, quando quidem habet Prælatum, sed suspensum, excommunicatum, aut captum ab hostibus, &c. Pichl. *h. t. n.* 1.

Quæst. 2. *Quæ in specie non possit Capitulum facere Sede vacante?* Resp. 1. Non potest dispensare vel absolvere in iis casibus, in quibus id specialiter S. Pontifex Episcopo commiserat. 2 Non potest dare licentiam ædificandi novum Monasterium, quia licentia constituit formam, quæ erectioni novi Monasterii a Greg. XIII. præscripta est, forma autem per quid æquipollens suppleri non potest. 3. Non admittitur ad electionem Regis Rom. etsi Archi-Episcopus, cujus Sedes vacat, fuerit Elector. Ita Communior. 4. Nec Sede Archi-Episcopali vacante, convocat Concilium Provinciale, nec visitat Monasteria Monialium exempta; nec contra Religiosos exemptos procedit. Ratio, quia hæc omnia Episcopi faciunt jure extraordinario. Quid diversa verborum formula, sub qua Episcopis conceditur facultas procedendi contra exemptos, operetur, vide apud Engel *h. n.* 2. & superius ad Tit. 29. *Q.* 2. *Lib.* 1. *Decretal.*

Quæst. 3.

Quæst. 3. *Quæ possit Capitulum Sede vacante?* Resp. 1. Potest condere statuta perpetua, etiam super competentibus Episcopo ratione jurisdictionis ordinariæ, & pertinentibus ad gubernationem diœcesis. 2. De causis quibuscunque cognoscere, sive sint beneficiales, matrimoniales, decimales, aut criminales. 3. Dispensare in irregularitatibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario. 4. Approbare Sacerdotes pro excipiendis confessionibus; exigere ex justa & rationabili causa subsidium charitativum; ferre & absolvere a censuris. Verbo ea potest regulariter, quæ competunt Episcopo jure ordinario, sive deinde sint jurisdictionis *contentiosæ*, sive *necessariæ*, sive *voluntariæ*. Dico *regulariter*, quia aliqua licet pertineant ad jurisdictionem Episcopi, sunt exprefse prohibita Capitulo Sede vacante; qualia sunt, quæ vel in præjudicium Ecclesiæ, vel prælati successoris cedunt: sic non potest donare Jura Episcopatus; nec alienare bona ejus immobilia, aut mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt; nec ea ad suam mensam transferre; nec emolumenta alias spectantia ad Episcopum, etiamsi obveniant ratione jurisdictionis, inter se absumere, &c. Vide Leur. *in Vic.* Ep. *a q.* 445. *ad* 620. ubi totam hanc materiam fuse tractat. Vide etiam Pichl. *h. n.* 7. *& seq.* ubi, quid Capitulum Sede vacante possit circa beneficia Ecclesiastica, & quid non possit. Universaliter id tenendum, quod Capitulum Sede vacante jurisdictionem & administrationem ad se devolutam non per se, sed per Vicarium tractare debeat, prout voluit Trid. *Sess.* 24. *c.* 16. *de ref.*

Q. 4. *An potestas & Jurisdictio Prælati Sede vacante etiam transeat ad Conventus & Capitula Regularium?* Resp. Aff. saltem in his, quæ pertinent ad disciplinam Regularem. *c. fin. de Regul. in* 6. Quoad alia autem distingui debet inter Ecclesias Regulares; si enim sint *pleno jure* exemptæ, Capitulum, dum vacat Sedes, omnem habebit jurisdictionem, quæ jure ordinario ipsius Prælato competebat. Pirh. *tit. de Majorit. n.* 58. Si vero *non sint exemptæ* tales Ecclesiæ, jurisdictio Sede vacante transit ad Episcopum. Pirh. *l. cit. n.* 59.

TI-

TITULUS X.

De his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli.

QUæst. 1. *Quid intersit inter consensum & consilium Capituli?* Resp. 1. *Consensus Capituli* hic est Comprobatio Capitularium *legitime* congregatorum, qua ratum habent, quod agit Prælatus; *Consilium* est dumtaxat sensus, non consensus, opinio tantum & non comprobatio circa ea, quæ fiunt a Prælato. Pichler *hoc num.* 2.

Resp. 2. Discrimen inter consensum & consilium est istud, quod, qui facere quid debet cum alterius consensu, hunc non requirere tantum, sed etiam sequi debeat; econtra, cui præcise quid agendum cum alterius consilio, illud quidem tenetur exquirere & debito tempore expectare, *regulariter* tamen necessario sequi illud non debet. *c.* 52. *de elect. c.* 7. *de arb.* Passerin. *in c. unic. ne sed. vac. num.* 46. enumerat casus quosdam, in quibus lex obligans ad petendum consilium, etiam obligat ad sequendum.

Q. 2. *Quinam actus fieri debeant a Prælato cum consensu Capituli?* Resp. In genere omnes majoris momenti, qui vel Ecclesiæ, vel successoris, vel ipsius Capituli interesse concernunt, & ad Prælatum simul & Capitulum spectant. In specie 1. *alienatio rerum Ecclesiasticarum*, quæ absque collaudatione & subscriptione Cathedralis Ecclesiæ Canonicorum facta nulla est. *c.* 1. *h. t.* sub qua alienatione utrum comprehendatur repudiatio hæreditatis vel legati, disputant AA. ad *Tit.* 13. *hujus Libri*. Non requiri consensum aut consilium Episcopi ad quinquagesimam partem proventuum Ecclesiæ donandam aliis piis usibus, v. g. alendis pauperibus, habetur in *cap. pen. h. t.* 2. *Præsentatio vel collatio beneficiorum* ad Prælatum & Capitulum spectantium. *cap.* 6. *h. t.* 3. *Unio Ecclesiarum*. *c.* 8. & 9. *h. t.* Vide quoque Trident. *Sess.* 24. *c.* 13. §. *in unionibus de ref.* 4. *Beneficiorum suppressio*, & *impositio pensionis* aut certæ portionis in alia Ecclesia. *c.* 9. *h. t.* 5. *Processus criminalis contra personas* in Ec-

Ecclesiastica dignitate constitutas, vel contra aliquos Canonicos Ecclesiæ Cathedralis aut Collegiatæ instituendus, requirit, ut duo saltem adhibeantur Canonici juxta Trid. *sess.* 25. *c.* 1. *de ref.* 6. Dum augendus, minuendusve numerus Canonicorum, *c.* 8. *h. t.* vel suscipiendi Canonici aut Religiosi, *c.* 33. *de Præb. in* 6. Perinde autem est, sive consensus Capituli præcedat, sive subsequatur actum, *c.* 3. *h. t.* & *cap.* 3. *de transact.*

Q. 3. *Quinam actus fieri debeant cum solo consilio Capituli?* Resp. 1. Institutio & destitutio Clericorum in beneficiis majoribus *c.* 4. *h. t.* correctio & punitio defectuum. *cap.* 5. *h. t.* rerum Ecclesiasticarum administratio extra alienationem. *cc. cit.* condere statuta *c.* 5. *cit.* Ratione statutorum condendorum utiles quasdam regulas tradit Vall. *h. n.* 6. ut scil. Episcopus rarissime in condendis statutis pœnam excommunicationis imponat, ne vilescat; dein ut a multitudine statutorum abstineat, &c. Si quæ sunt alia negotia alicujus momenti, saltem consilium Capituli illa exigunt.

Resp. 2. Possunt tamen etiam ab Episcopo negotia tractari absque consensu vel consilio Capitularium, si vel consuetudo contraria sit introducta, quam introduci posse non obstante *cap.* 4. *hoc tit.* probatur *ex cap.* 6. *eodem* & *cap.* 3. *de consuet. in* 6. vel extra casum priorem, si sint negotia minoris momenti, aut suadeat id justa quædam & rationabilis causa, qualis foret, si ageretur causa inter Episcopos & consanguineos Capitularium; si belli aut contagionis metu Canonici omnes diffugerint; si causæ sint notoriæ; si causæ ad Episcopum pertineant jure ad ipsum devoluto. Pirh. *h. num.* 15. *in fin.*

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt a majore parte Capituli.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Capitulum?* Resp. 1. Nomine Capituli hic venit Collegium certarum personarum Ecclesiasticarum certæ cuipiam Ecclesiæ aut Monasterio adscriptarum, in unum congregatarum & collegialiter convenientium.

Resp. 2. Capitulum eſt vel *Sæculare*, quod ex Clericis ſæcularibus; vel *Regulare*, quod ex Regularibus conſtituitur: Sæculare iterum eſt vel *Cathedrale*, in Eccleſia ſcil. Cathedrali conſtitutum, & ſi Eccleſia Cathedralis ſit Metropolis, dicitur *Metropolitanum*, vel *Collegiatum*, quod eſt in Eccleſia Collegiata & Cathedrali inferiore. Subſtantialia Capituli ſunt, ut plures perſonæ ſint. *L. 85. ff. de V. S.* eæque Eccleſiaſticæ & ſub Prælato conſtitutæ; dein ut habeant arcam, ſive ærarium, & caſſam communem, commune ſigillum, Actorem vel Syndicum communem.

Q. 2. *Quinam pertineant ad Capitula?* Reſp. 1. De Capitulo Sæculari non eſt *Epiſcopus*, nec de Regulari *Prælatus*, *tot. tit. de his, quæ fiunt a Præl. ſine conſ. Cap.* licet de cetero Prælatus & Capitulares faciant unam Eccleſiam, veluti caput & membra unum corpus. Deinde nec de Capitulo ſunt *Dignitatem* habentes, niſi ſint ſimul Canonici, *Decano excepto*; qui licet Canonicali Præbenda careret, de Capitulo tamen foret. *c. 7. de conceſſ. præb.* Nec *Capellani*, *Vicarii*, *Portionarii* ſunt de Sæculari, nec *Novitii* de Regulari Capitulo. AA. commun.

Reſp. 2. Soli ergo Canonici ſunt de Capitulo Sæculari, & ſoli Profeſſi de Regulari, iique tantum *de jure communi* (privilegio, conſuetudini, vel ſtatuto in hac materia nihil derogatum eſt) qui ſunt in majoribus conſtituti. *Clem. 2. de ætat. & qual.* Trid. *Seſſ. 23. c. 4. de ref.* Per ſe in ordine ad habendam vocem in Capitulo non ſpectat ætas, adeoque diſpenſatus a Papa ante legitimam ætatem ad Subdiaconatum, ad hunc promotus poterit ſuffragium dare, cujus incapax erat ratione non habiti Ordinis. Poteſt tamen vi conſuetudinis certa ætas requiri, v. gr. ut qui vocem habiturus eſt in Capitulo, ſit 24. annorum, quo caſu, qui necdum *complevit* 24. annum, niſi aliud praxis habeat, non admittitur ad ferendum ſuffragium. Ratio, quia talis Canonicus non admittendus eſt ad dandam vocem, niſi quando verum eſt, eum eſse 24. annorum, quod, antequam eos complevit, verum non eſt.

Q. 3. *Quid circa convocationem Capituli notandum?* Reſp. 1. Convocari debet Capitulum ab Epiſcopo, vel Prælato, dum is eſt præſens, & rem communem habet

bet proponendam majoris momenti, quæ tamen nec suam, nec suorum commodum concernat; in ejus absentia, aut dum agendum de re solum Capitulum, aut utilitatem vel Prælati vel ejus consanguineorum spectante, Præses Capituli illud convocabit, qui ordinarie est Decanus, aut in hujus etiam absentia, Senior Capitularium, nunquam Vicarius Episcopi. Trid. *Sess.* 25. *cap.* 6. *de reform.* nisi forte ipse esset Senior Canonicus in casu prius opposito. 2. Convocari potest Capitulum non toties quidem, quoties libuerit, sed vel consuetis diebus, aut quoties ille, qui convocare debebit, ad servitium Ecclesiæ expedire judicaverit. 3. Capitulum de jure communi celebrari debet in Ecclesia, vel loco ad id determinato, nec absque rationabili causa ad alium transferri. *c.* 28. *de elect.* Leur. *h. tit. Q.* 128.

Q. 4. *Quid requiratur ad validitatem actus Capitularis?* Resp. 1. Requiritur, ut omnes, qui de jure aut consuetudine vocari debent, vocentur; unus enim non vocatus agere potest de contemptu, & irritare, quod ab aliis gestum. *cap.* 33. *de præbend. c.* 28. *de elect.* Si plures quam tertia pars vocandorum ex contemptu vocati non sint, tractatus & decreta ipso jure sunt irrita. Ratio, quia vis & potestas aliquid decernendi in duabus Capitularium partibus, qui debent vocari, & volunt ac possunt interesse, consistit. Abb. *in cap.* 1. *h. tit. n.* 16. & AA. Sufficit autem ad actum Capitularem, in Capitulo extraordinario, *specialiter* ut (quæ specialis vocatio in ordinario, scil. statis diebus habendo, nequidem requiritur) omnes in loco præsentes, aut non procul absentes vocentur, exceptis quibusdam casibus, ubi & absentes vocandi; ut quando eligendus Prælatus. *c.* 42. *de elect.* dum quis recipiendus in Canonicum. *cap.* 33. *de præb. in* 6. dum indicenda cessatio a divinis. *cap.* 8. *de Offic. Ordin. in* 6. dum aliud negotium arduum tractandum. 2. Requiritur ad validitatem actus Capitularis, ut Capitulares sint capitulariter congregati, & non sufficit, ut singuli Canonici seorsim aliquid promittant vel suam mentem declarent. Engel *hoc num.* 5. ex Joan. Honor. *h. tit. num.* 1. 3. Requiritur, ut duæ saltem partes Capitularium, sive duæ tertiæ eorum, qui debent vocari, & *volunt*, ac possunt commode interesse, sint præsen-

sentes. *L. 3. & 4. ff. quod cujusque Univ. nom.* Hinc verba P. Pich. *h. n.* 2. sunt, eos, qui vocati venire detrectant, non attendendos, & cæteros ut ut paucos, & licet plures, quam tertia pars, venire nollent aut non possent, procedere valere, etsi duas tertias non conficerent per *cap. 19. de elect. cap. 21. §. adjicimus, de offic. deleg.* in hoc tamen attendenda consuetudo.

Q. 5. *An etiam ad validitatem actus Capitularis requiratur consensus omnium Capitularium?* Resp. Neg. sed requiritur & sufficit *regulariter* consensus *majoris* & *sanioris* partis Capitularium præsentium. *c. 1. 3. & fin. h. t.* Major autem pars *de jure* debet absolute sumi, v. gr. ex 24. suffragantibus 13. consentire debent; sufficit tamen etiam, si ex 15. Capitularibus consentiant 8. licet hoc casu non habeatur unum votum supra medietatem. Ratio, quia saltem majoritas suffragiorum habetur. 2. Nec major pars sufficit, sed requiritur vel omnium vel duarum tertiarum consensus, dum Coadjutor Episcopo amenti dandus. *c. unic. de Cler. ægr. in 6.* Si electio cum postulatione concurrit. *c. 40. de elect.* dum eligitur S. Pontifex. *cap. 6. de elect.* dum eligitur Præfecta Monialium in discordia. *cap. 43. de elect. in 6. §. sane.* Omnium consensus absolute requiritur, dum potestas eligendi competens Capitulo in unum vel plures transferenda est per compromissum; si decernenda admissio Clerici extranei ad suffragium in electione ferendum; si agatur de re ad omnes tamquam singulos *jure proprio & patrimonii* pertinente. *Reg. jur. 29. in 6. quæ ita explicari debet*, ne contraria sit *cap. ult. h. tit.* 3. Casu quo major tantum suffragantium consensus sufficit, non officit hujus sufficientiæ, licet minor pars contradicat, nisi pars minor sanior esset; tunc enim opponere se ad impediendam executionem illius potest etiam unicus, modo afferat causam rationabilem, & hanc coram superiore Capituli & electis arbitris probet. arg. *c. 1. h. t.* Schmalzgr. *h. t. n.* 31.

TITULUS XII.

Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.

QUæst. 1. *Quotuplex contingere possit diminutio beneficiorum?* Resp. Vel per *unionem*, *dismembrationem*, *divisionem*, *& suppressionem* de quibus ad *Tit. de Præb.* dixi; beneficia imminui possunt; vel per *impositionem novi oneris*; de qua imminutione hic agendum. Onus, quod imponi beneficio potest, duplex est; reale & personale: *Reale*, dum pars aliqua redituum subtrahitur, obligando beneficiatum, ut certam fructuum portionem alteri cuipiam quotannis, sive semel pro semper solvat. *Personale* est, si obligatur beneficiatus, ut v.g. deinceps scripturam vel Jus Canonicum prælegat, Grammaticam doceat, plura Sacra dicat, &c. Inter onera realia potissimum *Pensio* reputatur, quæ est jus ex alterius beneficio fructus quosdam percipiendi: hæc est vel *Laicalis*, Laicis vel Clericis propter obsequium temporale dari solita, vel *spiritualis* vel *mixta*. Imponi etiam potest pensio vel ipsi *beneficio* vel *beneficiato*. Is qui habet jus, fructus ex alieno beneficio percipiendi, dicitur *pensionarius*.

Quæst. 2. Quis possit vel non possit pensionem aut aliud onus reale beneficio imponere? Resp. 1. Potest quidem S. Pontifex vi *cap. 2. de Præbend. in 6. & Clem. 1. ut lit. pend.* nullus vero Episcopus aut Collator Papa inferior potest pensionem perpetuam alteri Clerico solvendam, aut aliud onus reale perpetuum ipsi beneficio imponere. *cap. unic. h. t. cap. 7. de censib.* Trident. *Sess. 25. cap. 5. de reform.*

Resp. 2. Potest Episcopus justa de causa pensionem temporalem moderatam ad vitam beneficiati gravati, quocum extinguatur, imponere per *cap. 21. de Præb.* Nec obstat Rubr. *bujus tituli*, quia per impositionem talis pensionis ipsum beneficium non gravatur. Valde autem controversum est, utrum ad vitam ipsius *pensionarii* duraturam pensionem Episcopus pos-

fit imponere; affirmant tamen etiam id multi cum Pichl. *h. t. n. 3. & cap. 5. de transact.* item ex paritate cum dismembratione, quam & nos superius, ad *Tit. de Præb.* supponendis fieri posse ab Episcopo, diximus.

Resp. 3. Ut imponi possit dictis casibus ab Episcopo pensio, requiritur de jure, ut si beneficium sit plenum, consensus beneficiati. *Reg. Cancell. 45. in fin.* Ratio, quia beneficiato habenti jus ad omnes fructus, invito ipso illud auferri non debet. 2. Si sit patronatum beneficium, consensus Patroni; prout habet Leur. *in p. 3. for. benef. q. 465.* 3. Clerici Pensionarii obligatio est gestare habitum & tonsuram; & recitare officium parvum B V. Bulla Sixti V. 30. & S. Pii V. 71. Pro rata fructuum concurrere ad onera ferenda. *Reg. 77. in 6.*

Q. 3. An Episcopus vel alius Collator possit pro suis usibus applicare fructus obvenientes tempore vacantis beneficii? Resp. Neg. ratio, quia fructus tempore vacationis obvenientes debentur successori. *c. 9. de offic. Ord. in 6. c. 11. de elect. in 6.* Per consuetudinem tamen aut Privilegium acceptum posset Episcopus partem aliquam illorum fructuum in *usum* NB. *fabricæ Ecclesiæ aliamve necessitatem* defalcare.

Q. 4. An Episcopus etiam imponere non possit onus personale beneficiato? Resp. Quod in ipsa beneficii collatione tale onus imponi non possit, habetur tum ex *rub. & text. h. t.* tum ex *cap. fin. de pact.* Multi tamen AA. putant, posse beneficio ipsi adhuc vacanti imponi onus honestum cum consensu Capituli, ita ut beneficium postea conferendum una cum onere ad successorem transeat. Vide Leur. *For. benef. part. 2. q. 776. n. 2.* & Pichl. *h. n. 9.*

TITULUS XIII.

De rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

QUæst. 1. *Quæ sit explicatio rubricæ tituli præsentis?* Resp. 1. Nomine *Rei* generaliter loquendo varia venire possunt; sic aliæ sunt res *Corporales*, quæ sensibus externis subjiciuntur; aliæ *Incorporales*, quæ licet tribuant facultatem agendi, quod est sensibile, in se

ta-

tamen sensibiles non sunt. Corporales sunt vel *mobiles*, quæ aut se ipsas connaturaliter de loco in locum movent, ut animalia; aut ab aliis absque læsione de loco in locum moveri possunt, ut vinum, &c. vel *immobiles*, quæ salvæ & integræ de loco in locum nequeunt moveri. Actiones, obligationes & jura accensentur vel immobilibus, si his, vel mobilibus, si mobilibus adhæreant. Inter mobiles aliæ sunt *pretiosæ*, quæ ratione pretii, antiquitatis, artis, in thesauro Ecclesiæ reputantur. Aliæ non *pretiosæ*, quæ servatæ non conciliant specialem decorem. Mobilium aliæ possunt *servando servari*, aliæ non, uti vinum, oleum. De singulis procedit quæstio in seq.

Resp. 2. Nomine *Ecclesiæ*, quod in hac materia favorabili late sumitur, veniunt non tantum loca sacra, seu consecratione Episcopi ad Sacrificia deputata, ut sunt templa, sacella, Oratoria; sed etiam quævis loca pia & Religiosa, authoritate Superioris Ecclesiastici constituta, qualia sunt Monasteria, Conventus, Xenodochia, Hospitalia. *Auth. hoc jus porrectum. C. de SS. Eccl. rel. in cap. hoc. jus* 2. *Cauf.* 10. *q.* 2. *cit. c.* 5. *h. t.*

Resp. 3. Nomine *alienationis* non tantum in hac materia venit alienatio *stricte* dicta, qua transfertur dominium directum rei cujusdam in alterum, sed etiam late dicta, ut constat ex *cap.* 5. *h. t. Clem.* 1. *eod. Extrav. Ambitiosæ, h. t. inter. Comm.* Ratio, quia alienatio est prohibita tantum in favorem Ecclesiæ, qui favor exigit ampliative sumi *Ly alienationem*. Itaque prohibetur non tantum donatio; venditio, permutatio. *cap.* 5. *cit.* sed etiam constitutio hypothecæ, *non quidem generalis, sed specialis*; concessio in feudum: locatio *ultra triennium*: transactio, per quam res Ecclesiæ in alium transfertur, compromissum, &c.

Resp. 4. Nomine *conditionis* in *cap.* 5. *h. t.* prohibitæ venit omnis pactio seu conventio super rebus Ecclesiæ immobilibus vel mobilibus pretiosis, per quam Ecclesia oneretur. Sumitur ex *L.* 6. §. 2. *ff. de contrah. empt.* Deinde juxta probabiliorem alienationis nomine *hoc titul.* prohibitæ venit etiam repudiatio sive hæreditatis, sive Legati, quo res immobilis vel mobilis pretiosa Ecclesiæ aut Monasterio relicta est, ita ut repudiatio talis fiat invalide: si sit repudiatio non simplex

ſed ceſſio aut permutatio in favorem alterius, certa ejus eſt prohibitio; de ſimplici probatur tum *ex L. 5. §. 8. ff. de reb. cor. qui ſub tutel.* tum exinde, quod Prælatus *repudiando hæreditatem* privaret Eccleſiam jure acceptandi & adeundi hæreditatem, quod jus per delationem hæreditatis acquiſiverat; *repudiando legatum* privaret Eccleſiam rei legatæ dominio, & jure in re, quod etiam ignoranti & ante traditionem fuerat acquiſitum.

Q. 2. Quænam res Eccleſiaſticæ libere alienari non poſſint? Reſp. 1. Prohibentur alienari libere, id eſt, abſque *juſta cauſa & ſolemnitatibus*, copulative requiſitis, res Eccleſiarum *immobiles*, magni valoris & utiles Eccleſiæ, ſive eas alienare velint Epiſcopi, ſive Prælati, ſive alii Eccleſiarum Rectores. *cap. 1. 4. & ſeqq. h. t. Clem. 1. Extrav. Ambitioſæ*, Trid. *Seſſ. 22. c. 11. de reform. &c.* Ratio hujus tam multiplicis prohibitionis eſt neceſſitas & utilitas Eccleſiarum. 2. Prohibentur eodem modo alienari *res mobiles pretioſæ*, quæ ſervando ſervari poſſunt, v. g. *vaſa aurea & argentea*, quæ ſunt de theſauro Eccleſiæ, non vero illa, quæ ſunt antiqui moris, nec ſpeciale afferunt ornamentum Eccleſiæ. Engel *h. tit. n. 5.* alienari etiam prohibetur *uſusfr. longi temporis; cenſus annui ex re immobili necdum ceſſi: reliquiæ Sanctorum inſignes: Bibliotheca ſaltem copioſa, &c.* 3. Quid de pecunia dicendum, an inter res pretioſas mobiles referenda, diſputant AA. tum dicunt plerique eam inalienabilem eſse, ſi donata, a teſtatore relicta, aut ex venditione rei immobilis vel mobilis pretioſæ redacta ſit in hunc finem, ut alia res immobilis vel mobilis pretioſa exinde comparetur, quia ſic cenſetur per factam deſtinationem inter immobilia.

Q. 3. Quæ res Eccleſiaſticæ libere poſſint alienari? Reſp. 1. Abſque juris ſolemnitatibus alienari poſſunt ab Adminiſtrantibus, Prælatis, & Rectoribus Eccleſiarum res Eccleſiæ *mobiles non pretioſæ*, ſaltem ſi ſervando ſervari non poſſint, cujuſmodi ſunt frumentum, vinum, oleum, & alia, quæ arbitrio judicis reſpective vel ad Epiſcopum, vel ad inferiorem Prælatum pretioſæ non habentur. Ratio, tum quia id non reperitur prohibitum, tum quia nimis foret difficile, ad harum alienationem ſolemnitates omnes adhibere. 2. Res Eccleſiæ *inutiles* & mul-

& multo magis *damnosæ c.* 20. 52. 54. *cauſ.* 12. *qu.* 2. Imo & res immobiles *exigui valoris* alienari poſſunt abſque ſolemnitate. *canon. terrulas* 53. *cauſ.* 12. *qu.* 2. *cap.* 3. *de donat.* & ex Praxi Prælatorum. 3. *Res immobiles*, quæ donatæ vel legatæ ſunt Monaſteriis bonorum incapacibus. Engel *h. num.* 9. 4. *Res antiquitus in feudum vel emphyteuſim dari ſolitæ*, ut adeo, ſi revertantur ad Eccleſiam, ſine ſolemnitate poſſint denuo in feudum dari. 5. *Res & bona quæcumque* in caſu urgentis neceſſitatis, ubi conſenſus S. Pontificis vel alterius Superioris abſque gravi Eccleſiæ damno nequeat expectari. *cap.* 4. *de conſuet. c.* 4. *de R.J.* 6. Demum bona alienari permiſſa potuerit etiam Prælatus alienare, licet emiſerit juramentum, non alienaturum ſe res Eccleſiæ inconſulto Papa. Ratio, quia juramentum hoc ad terminos juris reſtringendum; item quia talis jurans, ſe non alienaturum bona, non poteſt aliter cenſeri juraſse, niſi quod nolit illicite alienare. Ergo.

Q. 4. *Quænam ſint cauſæ, ex quibus Prælati res immobiles vel mobiles pretioſas poſſunt alienare?* Reſp. Sive requirantur ſolemnitates, ſive in quibuſdam rerum Eccleſiaſticarum alienationibus ſecundum dicta non requirantur, ſemper tamen una ex tribus ſeqq. cauſis ad validam alienationem adeſse debet. Ratio, quia juſta cauſa non Jure tantum humano, ſed etiam divino & naturali ad alienationem bonorum Eccleſiaſticorum requiritur, quod jus utrumque vult, non diſſipari res Eccleſiaſticas contra mentem Fundatorum & cum præjudicio cultus divini. Cauſæ autem juſtæ ſunt. 1. *Neceſſitas urgens*, dum v. gr. alius modus debita ſolvendi non ſuppetit. 2. *Utilitas evidens*, quando per alienationem major poteſt fructus procurari. 3. *Pietas*, ratione cujus ad alienationem deveniri poſse, dum vel redimendi ab infidelibus captivi, vel alendi pauperes, vel ampliandum pro ſepultura fidelium cœmeterium, vel ædificandum templum, notat Schmalzgr. *h. n.* 57.

Quæſt. 5. *In quibus conſiſtant ſolemnitates a Jure ad alienationem requiſitæ?* Reſp. 1. In *contractu*, quo Prælatus cum Capitulo vel conventu de neceſſitate vel utilitate alienationis deliberet, *cap.* 1. *h. t. in* 6. *Clem.* 1. *eod.* 2. In *conſenſu Capituli*, qui debet eſſe majoris ejuſdem

par-

partis, uti in aliis actibus Capitularibus; item expressus. *cap.* 1. *de his, quæ fiunt a Præl.* & demum non singlariter & seorsim consentientium, sed Capitularium congregatorum. *c.* 1. *cit.* ob verba: *cum Clericorum collaudatione*. Si tamen consensus Capituli ex post superveniret, scil. facta jam alienatione, sufficeret. *rubr. & text. cap.* 3. *de his, quæ fiunt a Præl.* 3. *In suspicione cap.* 1. *& cap.* 8. *de his, quæ fiunt*, quæ de jure fieri deberet ab omnibus & singulis Capitularibus, quod in praxi non servatur. Intelligenda sunt hæc de subscriptione Capituli, consensu, & tractatu cum eodem, si Ecclesia habet Capitulum. 4. *In consensu & authoritate Superioris*, quo tamen nomine nec Patronus Ecclesiæ modo venit, utpote quod nullo jure probatur, nec princeps territorialis. Schmalzgr. *h. num.* 107. *&* 109. sed olim veniebat immediatus Superior Ecclesiasticus, scil. in alienatione ab Abbate non exempto facienda Episcopus. *canon.* 41. *caus.* 12. *qu.* 2. in alienationibus autem Episcoporum solus Capituli consensus exigebatur, *can.* 52. *caus.* 12. *qu.* 2. Præterea hodie in alienatione rerum Ecclesiasticarum immobilium vel mobilium pretiosarum, *spectato jure communi*, necessarius est consensus Roman. Pontificis, causa licet justa & solemnitatibus aliis de jure requisitis intervenientibus, *cap.* 2. *h. t. in* 6. *Extrav. Ambitiosæ, inter comm. eod.* De consuetudine Germaniæ dicunt multi, præsertim Scriptores Germani, non videri receptam *Extravag. Ambitiosæ*, quoad hoc, ut requiri necesse sit consensum Apostolicum præs. a Principibus Ecclesiasticis, nec quoad pœnas in ea statutas. 5. Ultimo hic notandum cum Pichl. *h. t. n.* 32. contra Engel *num.* 16. *eod.* solemnitates prædictas etiam requiri, casu quo una Ecclesia in alteram rem aliquam alienat. *c.* 1. *h. t. in* 6. Ratio, quia jura non distinguunt inter alienationes in laicos aut Ecclesias vel Ecclesiasticas personas factas.

Quæst. 6. Utrum alienatio rei Ecclesiasticæ immobilis vel mobilis pretiosæ sine interventione solemnitatum facta sit invalida? Resp. 1. Loquendo *de foro interno* ipso jure nulla & invalida est. *c.* 1. 3. 8. *de his, quæ fiunt, Præl. c.* 6. *h. t. cap. fin. eod. in* 6. *Extrav. Ambitiosę inter Comm. h. t.* non aliter tamen nulla est talis alienatio, nisi in quan-
tum

tum exigit favor Ecclesiæ, sic, ut si v. gr. emptor rei Ecclesiasticæ, sine forma juris alienatæ, eam velit ultro restituere, non teneatur acceptare Ecclesia, si malit contractum per solemnitatum adhibitionem firmare, *can.* 24. *caus.* 12. *q.* 2. Ratio desumitur ex paritate contractus cum pupillo initi, qui irritatur a Jure, nisi interveniat authoritas tutoris; in quantum tamen pupillo favorabilis est, si in eo stare velit, sustinetur,

Resp. 2. Loquendo *de foro interno*, alienatio rei Ecclesiasticæ facta ex justa causa, sed absque solemnitatibus, valida est. Ratio, quia talis alienatio subsistit de jure naturali, cum habeat omnia, quæ ad ejus substantiam requiruntur; de jure positivo nec constat, nec sufficienter probari potest, irritatam esse pro foro interno; ergo. Hinc etiam eruitur, quod rem Ecclesiasticam sine solemnitatibus recipiens, eam in conscientia non teneatur restituere ante sententiam.

Q. 7. *Quomodo consultum sit Ecclesię contra alienationes illegitime, id est, absque justa causa & solemnitatibus juris factas?* Resp. 1. Habet actiones duas, *personalem* unam adversus Prælatum vel administratorem, res Ecclesiasticas ita male alienantem, *c.* 3. *de pignor. realem* alteram adversus possessorem rei alienatæ ad rem alienatam recuperandam, *c.* 4. *h. t.* ubi optime facit Ecclesia intentando remedium possessorium præ actione rei vindicatoria.

Resp. 2. Rem Ecclesiasticam male alienatam non Superior tantum alienantis, sed ipse etiam Prælatus alienans revocare potest, *text. expres. in c.* 6. *h. t.* etiamsi jurarit, se non repetiturum rem alienatam, quia hoc juramentum, utpote tendens contra utilitatem Ecclesiæ, non ligat. Schmalzgr. *n.* 155. habet, quinam post mortem Prælati male alienantis rem Ecclesiasticam alienatam possint repetere. *num.* 159. probat, rem Ecclesiasticam a possessore b. f. lapsu 40. annorum præscribi posse, adeoque repetenti rem alienatam a b. f. possessore, obstare exceptionem præscriptionis.

Resp. 3. Habet Ecclesia contra alienationem etiam legitime & rite factam, si per eam de facto graviter fuerit læsa, beneficium restitutionis in integrum, *cap. penult. h. t.* exemplo minorum & pupillorum. Hoc tamen

casu

casu restitutio facienda, ut jussus restituere neque in damno sit, neque in lucro, juxta *L.* 24. §. 4. *ff. de minor.* Si vero quis rem Ecclesiasticam teneatur restituere, quia absque justa causa & solemnitatibus non adhibitis alienatio ejus est facta, procedendum erit eo modo, quo alias in rerum aliarum vindicatione cum distinctione inter bonæ & malæ fidei possessorem proceditur.

Q. 8. *Quænam sint pœnæ male alienantium & male alienata recipientium?* Resp. Hodie per *Extrav. Ambitiosæ, inter comm. b. t.* seqq. obtinent. 1. Præterquam quod alienatio extra casus ibi exceptos, inconsulto Pontifice, facta sit nulla, alienans æque, si sit Episcopo vel Abbate inferior, ac recipiens rem alienatam incurrunt excommunicationem; quæ non quidem vi dictæ *Extravag.* sed Trid. *Sess.* 22. *c.* 11. *de reform.* est S. Pontifici reservata. 2. Episcopi & Abbates alienantes incurrunt interdictum ingressus in Ecclesiam, & si per 6. menses in hoc interdicto perstiterint, suspensionem ipso jure ab omni administratione & regimine Ecclesiarum ac monasteriorum. 3. Inferiores Prælati, Rectores, Administratores ultra excommunicationem ipso facto sunt privati beneficiis, quorum bona alienarunt. Excusant tamen ab his pœnis *consuetudo*, ubi Extrav. vel non est recepta, vel abrogata: *actus imperfectio*, si alienatio sortita non sit effectum; *bona fides* alienantis vel recipientis bona alienata: *ignorantia probabilis* ejus, qui vel nescivit talium rerum alienationem esse prohibitam, vel pœnas has esse annexas.

TITULUS XIV.

De Precariis.

QUæst. 1. *Quæ sit hujus cum prioribus Titulis connexio, & quid importet?* Resp. ad 1. Cum ad alienationem rerum Ecclesiasticarum prohibitam per contractus soleat deveniri, ab hoc usque ad Tit. XXIV. inclusive de variis eorum speciebus tractatur.

Resp. ad 2. Dupliciter accipitur *Precarium* in jure. *Precarium* sive *contractus Precarii* jure Civilii cognitus est

eft *tot. tit. ff. & Cod. de Precar.* *Precaria* five *contractus Precariarum* eft a jure Canonico inventus, & a Precario plurimum differt, ut paffim AA. & Leur. *hoc tit. Quæft.* 209.

Q. 2. Quid fit Precarium & quid juris circa illud? Refp. 1. Sumptum pro *re precario conceffa*, eft id, quod precibus petentis utendum datur tamdiu, quamdiu is, qui conceffit, patitur, id eft, non revocat, *cap.* 3. *h. t. L.* 1. *ff. eod.* pro actu *ipfo quo res illa conceditur*, eft negotium, quo aliquid gratis alteri utendum conceditur, refervata fibi facultate ad libitum revocandi. 2. Juxta plures ob *L.* 14. *ff. h. t.* Precarium contractus ftricte dictus non eft; ad efsentiam tamen fuam requirit *primo* confenfum tam dantis, quam accipientis, ut patet; *deinde*, ut res tradatur, fed ad ufum indeterminatum quoad modum, finem, tempus; per quod differt *a Commodato: demum*, ut quandocumque libuerit concedenti, etiam abfque jufta caufa, poffit revocari, *c. fin. h. t.* unde differt *a Donatione*. Revocatio illa fieri etiam poteft, licet concedens Precarium pactum adjecifset de non revocando ante certum tempus. *L.* 12. *ff. h. t.* quod tamen, fi addatur, fruftraneum non eft. *L.* 4. *§. fin. ff. h. t.* 3. In re qualibet per *L.* 3. *ff. h. tit.* & a quolibet, valente alteri ufum rei communicare, per *L.* 1. *ff. h. t.* & cuilibet, etiam pupillo, abfque Tutoris authoritate. *L. fin.* §. 1. *ff. h. t.* Precarium concedi poteft. 4. Ab accipiente Precarium præftatur tantum dolus, & culpa dolo proxima. *L.* 8. § 3. *ff. h. t.* 5. Finitur precarium vel revocatione, vel morte ejus, cui concefsum, fi perfonæ datum fuerit, *c. fin. h. t.* vel etiam fubinde morte concedentis, &c. arg. *cap.* 5. *de refcript. in* 6. *L.* 4 *ff. locat.* 6. Competit Domino rem precario conceffam repetenti *interdictum de Precario, vel actio extraordinaria præfcriptis verbis. L.* 2. *§.* 2. *L.* 19 *§.* 1. *ff. h. t.* Accipienti, dum præter ufum conceffa fimul poffeffio fpecialiter rogata, *interdicta poffefforia*.

Q. 3. Quid fit Precaria vel Precariæ, quid de iis Jure Can. ftatutum? Refp. 1. Precaria, five Precariæ, fumendo *pro ipfo actu, quo conceduntur*, funt contractus realis h. f. quo rei Ecclefiafticæ immobilis, & fere foli tantum ufus alicui ad Preces conceditur, vel in perpetuum,

vel

vel ad certum tempus, eo tamen pacto, ut, si ad longius tempus facta sit concessio, singulis quinquenniis renovetur. *can.* 5. *cauf.* 10. *qu.* 2. *c.* 1. *& seq. h. t.* 2. Differt hic contractus ab Emphyteusi tum per repetitas renovationes, tum quod admittat quidem pensionem, sed per accidens solum, quam Emphyteusis per se requirit &c. 3. Ad hoc, ut a Prælato Ecclesiæ vel alio ejus Administro Precariæ primitus concedi possint, solemnitates juris ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitæ debent intervenire. *cap* 5. *& Extrav. Ambitiosæ; de reb. Eccles. alien. inter Comm.* 4. Præterquam quod hic contractus producat in constituente obligationem relinquendi usum rei usque ad tempus conventum; in accipiente obligationem, præstandi culpam levissimam; petendi obligationem &c. dat insuper actionem, (quæ dici potest cum Engel *h. n.* 7. *actio Precarium*) Ecclesiæ quidem *directam* contra accipientem ejusque hæredes ad præstandum omne, quod natura contractus exigit; *contrariam* autem accipienti & ejus hæredibus adversus Ecclesiam, ut res usque ad tempus conventum relinquatur &c.

TITULUS XV.

De Commodato.

QUæst. 1. *Commodatum quid sit, & quæ ejus requisita?* Resp. ad 1. Formaliter, scil. pro ipsa rei commodatione sumptum est contractus, quo res aliqua gratis ad certum usum & tempus ex lege conceditur, ut illo finito eadem in specie restituatur.

Resp. ad 2. Requisita sunt. 1. Ut *res tradatur*; quia est contractus realis. 2. Ut *detur usus gratia*; nam dominium remanet penes dantem. *L.* 8. *ff. h. t.* & per hoc differt *a deposito*, quod ad custodiam tantum; *a pignore*, quod ad securitatem crediti datur; *a mutuo*, in quo ipsum dominium transfertur. 3. Ut res *gratis* concedatur, *§.* 2. *Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* differt per hoc a locato, conducto, &c. 4. Ut detur ad *certum* tempus, idque vel expresse, vel tacite determinatum. *L.* 17.

§. 3.

§. 3. *ff. h. t.* 5. Ut res sit talis, quæ in specie reddi possit. §. 2. *Inst. quib. mod. re.*

Q. 2. *Quinam commodare, & quæ res possint commodari?* Resp. ad 1. Omnis & solus commodare potest, qui contrahere. *L.* 1. §. 2. & *L.* 2. *ff. h. t.* sive sit sui, sive alieni juris; sive bonæ, sive malæ fidei; sive dominus rei, sive usumfr. tantum habeat, aut nomine etiam alieno administret. Accipere commodatum possunt omnes, qui ex contractu naturaliter saltem possunt obligari. Schmalzgr. *h. num.* 13.

Resp. ad 2. Commodantur res mobiles & immobiles. *L.* 1. §. 1. *ff. h. t.* corporales, & incorporales. *cit. L.* profanæ & sacræ, hæ tamen ad usus nonnisi sacros, arg. *c.* 7. & 8. *de rer. permut.* propriæ & alienæ, hæ scil. pro foro externo. *L.* 15. & *seqq. ff. h. t.* interdum etiam res fungibiles. *L.* 3. §. *fin. ff. h. t.*

Q. 3. *Quænam ex commodato in commodante nascatur obligatio?* Resp. 1. Tenetur rem commodatam commodatario ad tempus usque præfixum relinquere. *c. un. h. t. L.* 17. §. 3. *ff. eod.* Excipitur casus advenientis necessitatis propriæ, non prævisæ. arg. *L.* 3. *C. de locat. & cond.* Potest & commodans revocare commodatum, si tempus sit quidem elapsum, commodatarius tamen re, etiamsi citra suam culpam, uti non potuit. Ratio, quia gratuita concessio extendi non debet contra mentem concedentis, quod fieret. 2. Tenetur reparare damnum per dolum aut culpam suam latam commodatario ex re commodata proveniens. *L.* 18. §. 3. *L.* 22. *ff. h. t.* 3. Tenetur ad expensas extraordinarias & graves rei commodatæ, utpote suæ, v. gr. ad curandum equum, dum absque omni commodatarii culpa est læsus.

Quæst. 4. *Quænam ex commodato in commodatario obligatio nascatur?* Resp. 1. Commodatarius tenetur re commodata ad eum præcise usum uti, ad quem data est. *L.* 5. §. 8. *ff. h. tit.* si contra voluntatem Domini re aliter utatur, furtum committitur. §. 6. *Instit. de oblig. quæ ex del.* 2. Tenetur ad exactissimam diligentiam regulariter, ut infra. 3. Rem restituere finito usu integram, id est, non deterioratam. *L.* 2. §. 1. *L.* 18. §. 1. *ff. hoc tit.* cum omnibus fructibus & accessoriis. *L.* 5. §. 9. *ff. hoc tit.*

Resp. 2.

si res commodata per aliquam etiam suam culpam interiit, per compensationem debiti liquidi, quo sibi aliunde commodans est obstrictus, possit satisfacere, late habet Pichler in Opere suo novo, cui Tit. *Jus Canonicum practice explicatum, h. t. Q.* 2.

TITULUS XVI.

De Deposito.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit depositum?* Resp. 1. Est contractus realis, quo res alicui gratis custodienda traditur, ut eadem in specie reddatur deponenti, quandocumque repetierit. Requirit itaque 1. *rei traditionem*, juxta §. 3. *Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* 2. *Consensum utriusque*; vide tamen Schmalzg. *h. t. n.* 7. 3. Ut *gratis & sine mercede* custodiatur, alias non est depositum pure tale, sed potius locatio, aut alius contractus innominatus. *L.* 1. §. 8. *& seq. ff. h. t.* 4. Ut res *custodiæ causa* detur, per quod differt a mutuo, commodato, pignore &c.

Resp. 2. Depositum, *conventionale* scil. & *in specie*, (de sequestro actum est ad *L.* 2. *Tit.* 17.) aliud est voluntarium seu ordinarium; aliud extraordinarium seu miserabile, ad quod cogit necessitas; aliud regulare, irregulare aliud &c.

Q. 2. *Quæ res & a quibus deponi possint?* Resp. ad 1. Deponi possunt res omnes, quæ custodiam recipiunt: propriæ & alienæ. *L.* 1. §. 39. *L.* 31. §. 1. *ff. h. t.* pignus & depositum. *L.* 16. *ff. h. t.* res mobiles & immobiles. *L.* 11. *ff. de peric. & comm. rei ven.* non tamen res depositarii propria apud ipsum depositarium. *L.* 15. *L.* 31. *in fin. ff. h. t.* nec quæ deposito accedunt, censentur deposita *L.* 1. §. 5. *ff. h. t.* cista tamen obsignata deposita singulæ res inclusæ, licet non fuerint monstratæ depositario, depositæ censentur. *L.* 1. §. 41. *ff. h. t.*

Resp. ad 2. Deponere & depositum recipere possunt omnes rationis & obligationis subeundæ capaces; etiam feminæ. *L.* 26. *ff. h. tit.* item pupillus & Minor, etiam absque authoritate Tutoris & Curatoris, ubi tamen notanda. *L.* 1. §. 15. *ff. hoc tit.* Imo & Religiosus, cujus

tamen si dolo aut culpa periret depositum, nec Prælatus & Capitulum, sine quorum consensu id receptum, nec Monasterium ad restitutionem tenetur. *c.* 1. *b. t. reg.* 76. *in* Schmalzgr. *h. n.* 13. *&* 14.

Q. 3. *Ad quid obligentur deponens & depositarius?* Resp. 1. Deponens debet depositarium servare indemnem; adeoque refundere expensas necessarias in rem depositam factas. *L.* 12. *princ. L.* 23. *ff. h. t.* & damnum dolo ac *quavis* sua culpa datum resarcire. argum. *L.* 5. §. 5. *ff. Commod.*

Resp. 2. Depositarius tenetur 1. in re deposita eam adhibere diligentiam, quam solet in rebus suis. *c.* 2. *&* *L.* 32. *ff. h. t.* non majorem *cit. L.* 32. neque, si foret diligentissimus in rebus propriis, obligatur diligentissimus esse in custodiendis rebus depositis. arg. *cit. L.* 32. *& L.* 5. §. 5. *ff. Commod.* neque tenetur depositarius in communi periculo, v. g. incendii &c. si nequit salvare rem propriam & alienam, præ propria rem depositam servare, si vel res propria sit pretiosior deposita, vel depositum in solius deponentis commodum cedat. Vide Franz. ad *Tit. Instit. quib. mod. re contr. obl. a num.* 25. 2. Non licet depositario re deposita uti sine expresso aut *tacito vel rationabiliter præsumpto consensu*; alias furtum committit. *L.* 29. *ff. h. t.* §. 6. *Instit. de oblig. quæ ex del.* 3. Tenetur *regulariter* depositarius præstare dolum. *L.* 20. *ff. h. t.* & culpam latam tantum, quæ in contractibus æquiparatur dolo. *L.* 32. *ff. h. t.* imo dolus præsumptus vocatur *L* 226. *ff. de V. S.* non vero culpam levem vel levissimam. §. 3. *Inst. quib. mod. re contrah. oblig. L.* 1. §. 5. *ff. de O. & A.* multo minus casum fortuitum. *cap.* 2. *h. t. L.* 1. §. 35. *ff. eod.* Casus exceptos vide in *L.* 1. §. 6. §. 8. §. 35. *ff. h. t. L.* 12. §. *fin. ff. eod. cap. fin. &* *eod. L.* 1. *& seq. ff. nautæ, caupones &c.* latius apud Engel *h. a num.* 5. Schmalzgr. *a n.* 22. Reinffest. *n.* 25. *& seq.* Leur. *Q.* 226. *h. t.* 4. Tenetur depositarius rem depositam reddere integram, & quidem, nisi quid excuset, statim, dum repetit deponens. *L.* 1. §. 16. *&* 22. *ff. h. t.* Leur. *Q.* 229. *h. t.* ait, Clericum quoad executionem a laica potestate cogi non posse ad restituendum depositum, &c.

Quæst. 4. *Qualis competat actio ex deposito?* Resp.

De-

Deponenti *directa* adversus depositarium ad rem depositam recuperandam. *§. 3. Instit. quib. mod. re contrah.* qualis hæc sit actio, vide apud Lauteb. *h. n.* 20. quomodo competat contra plures depositarios, *n.* 25. quomodo contra hæredem, *n.* 27. ubi scil. *n.* 29. *& seq.* de objecto hujus actionis agit, quod sunt res depositæ, cum fructibus & omni causa restituendæ &c.

Resp. 2. Depositario competit *actio depositi contraria* adversus deponentem ad indemnitatem nomine depositi ab eo consequendam, & consequenter ad omne id, quod nomine seu occasione depositi depositario abest: *cit. L.* 5.

TITULUS XVII.

De Emptione & Venditione.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Emptio-Venditio?* Resp. 1. Est contractus solo consensu initus de re pro certo pretio tradenda, per τὸ *solo consensu*, differt a contractibus *realibus & verbalibus*: per verba, *de re pro certo pretio*, *a permutatione*, in qua res pro re; *à Cambio*, in quo pecunia pro pecunia; *a locatione*, in qua res datur ad usum pro pensione, adeo ut si quando interveniat pecunia, hæc non rationem prætii sed pensionis habeat.

Resp. 2. Variæ referuntur ab AA. divisiones: alia est *publica*, alia *privata*: alia *pura*, alia *conditionata*; alia *generis*, alia *speciei*; illa celebrantur, dum ex pluribus ejusdem generis rebus, v. g. ex pluribus ejusdem æstimationis equis unus nulla certa specie, vel juxta Philosophos, nullo certo individuo designato emitur vel venditur; hæc scil. specie, dum hic equus determinatus venditur. Alia it. venditio est *ad corpus vel per aversionem*; dum plures species aut individua per modum unius rei venditur, vel sine expressione numeri, ponderis, mensuræ; vel expresso quidem, v. gr. numero, sed demonstrative tantum, non taxative: alia ad *mensuram & quantitatem*; & hæc est conditionata. *L.* 35. *§.* 5. *&* 6. *ff. de contrah. empt.* cum venditio ad corpus sit pura & absoluta. Potest etiam emptio-venditio *in scriptis* celebrari. *L.* 17. *Cod. de fid. instrum.* It. alia est

naturalis, alia *artificialis*, quæ & *negotiatio* dicitur, de qua alibi.

Q. 2. Quæ sint ad substantiam emptionis-venditionis requisita? Resp. Consensus; res seu merx certa, certum pretium; non quasi actualis mercis & pretii traditio ad hunc contractum requiratur, uti requiritur consensus; sed quod emptio-venditio *simplex* statim perficiatur *substantialiter* consensu partium exterius manifestato, quo se mutuo obligant, venditor ad *tradendum* mercem, emptor ad *dandum* pretium. *Princ. Inst. h. t. L. 1. ff. de contrah. empt.* Censetur itaque statim ac de pretio & merce conventum, perfecta emptio *in ordine ad excludendam pœnitentiam*, sive sit pura emptio. *L. 8. princ. ℣. & si ff. de peric. & comm. rei vend.* sive conditionata. *L. cit. ℣. quod si pendente*. Deinde pura emptio censetur etiam statim perfecta *quoad productionem obligationis & actionis. Pr. Inst. h.* quæ tamen actio efficax non est ex parte emptoris ante solutum pretium, nec ex parte venditoris ante traditam mercem. *L. 13. §. 8. ff. de act. empt.* Demum censetur etiam emptio pura statim perfecta *quoad periculum & commodum rei venditæ*, sic ut utrumque etiam ante traditionem ad emptorem transeat. Exceptiones vide in *§. 3. Inst. h. t. L. 8. princ. ff. de peric. & comm. rei vend. L. 30. §. 5. ff. ad L. falcid. L. 34. §. 5. & L. 35. §. 5. ff. h. t. &c.* ad Franz *ad Inst. h. t. n. 80. & seq.* Lauterb. *ad Tit. de peric. & comm. rei vend. a num. 6.*

Q. 3. Qualis debeat esse consensus, & quinam eum præstare possint? Resp. Consensus debet esse liber. *L. 11. C. h. t.* limitationes vide apud Franz. *ad Instit. h. num.* 18. verus, non simulatus. *L. 55. ff. h. t.* Error reddit emptionem-venditionem nullam, si circa substantialia, id est, naturam rei & pretii versetur; v. g. venditor intellexit majus pretium, emptor minus. *L. 9. princ. ff. h.* vel si erratum in corpore. *L. cit.* vel in materia, scil. tota, vendendo æs pro auro, vitrum pro gemma. *L. 9. §. 2. L. 14. ff. h. t.*

Resp. 2. Consensum suum in emptione-venditione præstare, id est, emere & vendere possunt omnes, qui *contrahere*, & qui specialiter non prohibentur; prohibentur autem Tutores respectu rerum pupillarium, ni fa-

faciant palam. *L.* 34. *ff. de contrah. empt.* olim Præsides Provinciarum per *L.* 62. *ff. h. t.* Illustres. *L.* 3. *C. de Commert. & Mercat.* etiamnum Clerici prohibiti sunt exercere mercaturam proprie dictam, *tot. tit. ne Cleric. vel Monach. sæcul. negot. se immisc.* non possunt tamen prohiberi sæculares a Magistratu aut Principe sæculari, quo minus vendant aliquid, & præsertim bona immobilia Clericis aut Religiosis. *cap. ult. de Immun. Eccles. in* 6. quia sic indirecte, imo in executione directe subjacerent Clerici jurisdictioni sæcularium, quod fieri nequit. *Bull. Cœn. & cap.* 10. *de Constit.*

Q. 4. *Quid de merce, altero emptionis constitutivo dicendum, sive quæ res emi vendive possint?* Resp. 1. Vendi aut emi non possunt res spirituales ob simoniam: res sacræ in usus profanos: res Ecclesiarum immobiles & mobiles pretiosæ, secundum dicta *Tit.* 10. supra res publicæ vel publicis usibus destinatæ: fundus dotalis, juxta *Auth. sive a me, C. ad S. C. Vellej.* res propriæ ipsius emptoris, *L.* 16. *ff. h.* homo liber pro servo. §. *fin. Inst. h. t.* res de se malæ, res litigiosæ. *c. fin. de seq. poss. & fruct.* res emphyteuticæ & feudales irrequisito domino. *L. fin. Cod. de jure emphyt.* 2. *feud.* 52. arma, equi, naves barbaris &c.

Resp. 2. Vendi possunt seqq. de quibus dubium esse poterat, scil. res aliena, imo & furtiva, emptore ignorante rem esse alienam. *L.* 34. §. 3. *ff. h. t.* res non existens, modo speretur futura. *L.* 8. *ff. h. t.* hæreditas, si jam delata sit, post mortem testatoris, *tot. titul. ff. de hæred. & act. vend.* utrum jus accrescendi transeat vendita hæreditate ad emptorem, vide apud Franz. *Instit. h. t. n.* 22. ubi cum Fachin. Vinn. Lauterb. tenet. negativam. Nomina, actiones, obligationes, debita etiam vendi possunt. *L.* 17. *ff. de hæred. act. vend.* limitationes vide apud Schmalzgr. *h. à num.* 82. Imo & officia publica sæcularia moderato pretio ex justa causa licite venduntur; quia id contra jus naturale non est, juri autem positivo vel per contrariam consuetudinem ab inferioribus derogari potest, vel illo supremi Principes non tenentur.

Q. 5. *Quale possit aut debeat esse pretium rerum venalium?* Resp. 1. Pretium consistit in pecunia numerata,

§. 2. *Inst. h. t.* Si partim pecunia, partim res alia detur, pecunia, prævalente, adhuc emptio venditio erit. *L. 6. ff. de act. empt.* 2. Pretii dominium in venditorem transfertur. *L. 11. §. 2. ff. de act. empt.* 3. Debet esse certum certitudine vel absoluta, vel respectiva, ad quam etiam reducitur, si conferatur æstimatio in arbitrium tertii. *L. 7. ff. h. t.* 4. Justum debet esse pretium; quod si a LL. est determinatum, dicitur *legitimum*, & consistit in indivisibili; si spectatis circumstantiis, v. g. mercium copia aut penuria, venditoris impensis ac labore &c. communi hominum æstimatione est constitutum, *vulgare* nominatur, seu naturale, & quia a multis non omnino idem sentientibus est statutum, latitudinem suam habet, estque vel *infimum*, vel *medium*, vel *summum*; ultra quod vendere non licet; ideoque nec licet in foro conscientiæ rem vendere quocumque pretio. *cap. 1. hoc tit. L. 33. ff. ad Leg. Aquil. L. 63. ff. ad Leg. falcid.* 6. Potest tamen pretium tam legitimum, quam naturale crescere, quia res secundum usus humanos considerata nunc majorem, nunc minorem æstimationem habet: causæ rem pluris vendendi sunt lucrum cessans, damnum emergens, rationabilis affectus domini, copia emptorum, penuria mercium, dum res venditur successive &c. non tamen licet ob emptoris inopiam, necessitatem, utilitatem rem pluris vendere, ob plura inconvenientia; nec ob dilatam solutionem. *cap. 6. & 10. de usur. propos. 40. ab Innocent. XI. damnat.* 6. Qui privatim scit pretium rei brevi minuendum, potest etiam non monito emptore eam vendere pretio currente; quia pretium currens, sive vulgare, sive legitimum sit, est justum.

Quæst. 6. An & quæ pacta contractui emptionis-venditionis possint adjici? Resp. Certum est, posse emptioni-venditioni arrhas & pacta adjici salva denominatione contractus. *L. 7. §. 5. ff. de pact.* Et 1. quidem arrha accedit sæpius emptionibus; hæc si fuit data in signum emptionis *perfectæ*, non licet a contractu recedere quamvis dans vellet amittere arrham, & accipiens duplicatam restituere. Ratio; non potest altera parte invita rescindi emptio-venditio, cui arrha adjecta non est. *L. 6. Cod. de rescind. vendit.* ergo nec potest, si arrha

sit

sit adjecta in signum emptionis *perfectæ*; si enim sit adjecta emptioni-venditioni primum *faciendæ* aut *perficiendæ*, licebit per text. §. 1. *Instit. h. t. L.* 17. *Cod. de fid. Instrum.* 2. Licet adjicere pactum *Legis Commissoriæ*, quo placet, ut pretio intra certum tempus non soluto res sit inempta. *L.* 1. 2. 3. *&c. ff. de Leg. Commiss.* Requisita, ut liceat, vide apud Lauterb. *ad tit. ff. de Leg. Commiss* 3. Potest etiam adjici emptioni-venditioni pactum *additionis in diem*, quo venditori facultas conceditur, rem venditam alii meliorem conditionem offerenti addicere. *L.* 7 *&* 11. *princ. ff. de in diem addict.* Adjicitur vel per conditionem *suspensivam*. *L.* 2. *princ. ff. de in diem addict.* vel per *resolutivam*. Requisita, ut liceat pactum hoc adjicere, vide apud Pichl. *hoc tit. num.* 11. 4. Licitum est pactum *de retrovendendo*, quod eo tendit, ut venditor judicio venditi obligatum habeat emptorem ad retrovendendam sibi rem, vel quandocumque, vel intra certum tempus, *cap.* 10. *de fid. Instrum. Extrav.* 1. *&* 2. *inter Comm. h. tit.* Debet tamen pro favore vel onere, quod ex hoc pacto alteruter contrahentium habet, vel augeri vel minui pretium rei venditæ. *cap.* 10. *citat. & L.* 79. *ff. de contrah. empt. De jure protimiseos* & de *jure retractus a Q.* 318. *h. t.* late Leuren.

Quæst. 7. *Quænam sint obligationes venditoris?* Resp. 1. Venditor obligatur emptori interroganti aperire vitium rei, qualecumque sit; quia emptor habet jus cognoscendi rem, quam vult emere; non rogatus tenetur aperire vitium occultum grave, & rem reddens vel omnino vel notabiliter ineptam; quia hoc non manifestato consensus deficit; si vitium non est occultum, nec rei usum impedit, non tenetur aperire, si non rogetur; imputet enim sibi emptor, quod melius rem non inspexerit. 2. Obligatur rem venditam præcise tradere, id est, non satisfacit præstando interesse. *§.* 1. *Inst. h. t. L.* 11. *§.* 2. *ff. de act. empt.* Pich. *h. num.* 40. Engel *n.* 25. Schmalzgr. *n.* 127. rem autem tradere tenetur vacuam & liberam. *L.* 1. *§.* 1. *L.* 13. *princ. L.* 21. *§.* 1. *ff. de act. empt.* cum omnibus fructibus, accessionibus, pertinentiis. *L.* 13. *& pen. Cod. eod.* Instrumenta quoque ad rem venditam pertinentia. *L.* 48. *&* 52. *ff. h. t.* 3. Obliga-

tur ad resarciendum damnum dolo suo vel culpa lata, aut etiam levi datum. *L.* 35. §. 4. *ff. h. t.* 4. Denique obligatur venditor emptori de evictione & ad præstandum interesse, rem non fuisse evictam. Pichl. *h. n.* 44. & 45. & Schmalzgr. *n.* 150. referunt plures casus, in quibus evictio non præstatur.

Q. 8. *Quænam sint obligationes emptoris?* Resp. 1. Tenetur hic venditori ignoranti manifestare bonitatem mercis, si plus valeat, vel vitium pretii, si v. gr. moneta foret adulterina; quia pretium justum, saltem infimum, esse debet: ubi tamen sciret venditor in fundo emptoris latere thesaurum, posset hunc vulgari pretio emere, nec teneretur monere venditorem. Ratio, quia talis fundus in communi hominum æstimatione plus non valet, ac si in eo non lateret thesaurus. 2. Emptor tenetur solvere statim, dum de tempore non est conventum; & in quantitate, item etiam die ac loco statutis, ita ut de culpa etiam levi, per *L.* 3. *&* 11. *ff. de peric. & Comm. rei vend.* imo & ad usuras pretii teneatur, si post mercem sibi traditam in mora solvendi fuit. *L.* 13. §. 20. *ff. de act. empt.* Vide AA. cit. supra.

Q. 9. *Quæ oriatur actio ex hoc contractu?* Resp. Duplex: *Actio empti* competit emptori adversus venditorem ad tradendam rem venditam, & omne id, quod ex hoc contractu debet. *L.* 1. *pr. &* § 1. *ff. de act. empt.* Venditori competit *actio venditi* contra emptorem ad pretium & omne id, quod sibi ex hoc contractu debetur. *L.* 13. §. 19. *ff. de act. empt.* 2. Datur emptori ex ædilitio edicto *actio redhibitoria*, qua propter vitium, quo cognito rem non emisset, agit adversus venditorem ejusque hæredes, ut venditione in totum rescissa rem recipiat, pretioque reddito omnia in integrum restituat. *L.* 23. § 7. *L.* 27. 29. §. 2. *&c. ff. de ædil. edict.* vel *æstimatoria*, qua emptor ejusve hæres ob vitium; quo tanti non emisset, agit contra venditorem & illius hæredes, ut quanto minoris rem emisset, de accepto pretio restituat. *L.* 48. §. 5. *L.* 6. *ff. de ædil.* Schmalzgr. *hoc a num.* 218. 3. Non tantum venditori, sed etiam emptori competit remedium ex *L.* 2. *C. de rescind. vendit.* ob læsionem ultra dimidium justi pretii. Vide eumdem *a n.* 187. imo Lex secunda citat. locum habet in aliis simi-

similibus contractibus. Vide Franz. *ad instit. de empt. vend. num.* 112. & 113.

TITULUS XVIII.

De Locato & Conducto.

§. 1. *De Locato.*

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Locatio Conductio?* Resp. 1. Est contractus consensualis, quo res vel persona ad usum vel fructum pro certa mercede alteri conceditur, & ab eo accipitur. Unus contractus est, qui ex parte concedentis dicitur locatio, ex parte recipientis conductio. Hinc & qui concedit rem, aut promittit vel præstat operam, vocatur locator, & qui accipit, conductor. Requisita ejus essentialia sunt consensus, res utenda vel opera præstanda, locarium, certum scil. ac justum, & in locatione operarum in pecunia numerata. *L.* 5. §. 2. *ff. de præscript. verb.* in locatione rerum etiam in alia re fungibili consistens. *L.* 8. & 21. *C. h. t.* Differt ab emptione-venditione, cum qua magnam habet affinitatem, a mutuo, deposito, pignore, commodato &c.

Resp. 2. Alia est locatio *rerum, sive fruendi*; qua usus rei v. g. ædium, fundi, libri conceditur, *L.* 9. *princ. ff. h. t.* huc reducitur admodiatio, contractus affictus, socida. Alia *operarum* sive *faciendi*; hæcque vel est locatio *operarum simplicium*, ut fit in servis & ancillis; vel *operarum prægnantium*, id est talium, quibus opus aliquod producitur; & in hac locatione idem diverso modo est locator & conductor. Deinde alia est locatio *perpetua*, quæ tamen non eo ipso transit in emphyteusin, cum id nullo jure exprimatur; alia *temporalis*; alia *expressa*, alia *tacita*, prout hujus exemplum est in *L.* 13. §. 11. *L.* 14. *ff. locat. L.* 14 *ff. locat. L.* 16. *C. eod.*

Quæst. 2. *Quinam locare & conducere possint?* Resp. Omnes, qui possunt contrahere, & non prohibentur; in specie etiam mutus, surdus, absens. Clerici tamen prohibentur conducere prædia laicalia, si id faciant quæstus causa *cap.* 1. *ne Cler. vel Monach.* Milites & Curiales

riales *de jure* prædia rustica. *L.* 30. *&* 31. *Cod. hoc tit.* Tutores & Curatores prædia fiscalia, rationibus nondum redditis. *L.* 49. *ff. h. tit.* fabri, vietores, & alii artem streperam exercentes domo scholis aut Professoribus vicinis arg. *L unic. C. de stud. liberal.* Potest etiam conductor rem sibi locatam sublocare alteri, sive pro majori, sive pro minori mercede. *L.* 7. *&* 48. *princ. ff. L.* 6. *C. eod.* ubi tamen notentur *L.* 11. §. 5. *ff. de pign. act. & L.* 24. §. 1 *ff. h. t.* non potest tamen *de jure* conductor invito vel inscio locatore alium sibi socium in cubiculum a se conductum assumere. Ratio consistit in majori incommodo, quod inde locatori creatur.

Q. 3. *Quæ res possint locari?* Resp. Regulariter omnes, quæ sunt in commercio humano. *L.* 34. §. 1. *ff. de contrah. emption.* nec usu consumuntur. argum. *L.* 3. §. *final. ff. commod.* sive sint mobiles, sive corporales, sive incorporales, verb. gr. habitatio. §. 5. *Instrum. de usu & habit.* ususfructus, §. 1. *Instrum. eodem* hujus tamen locatio exspirat, dum is, qui locavit intra tempus locationi præfixum moritur. §. 3. *inst. de usufr.* Servitutes reales, non tamen separatim a fundo. *L.* 44. *ff. h. t.* Item jurisdictio, postquam hodie patrimonialis facta; non tamen qualitercumque locato prædio hæc etiam locata censetur, sed tum, quando generatim omnes pertinentiæ simul locatæ sunt. Jus patronatus. *c.* 7. *de jure Patron.* ubi dicitur jus Patronatus transire ad illum, qui bona ad *firmam* tenet. Feudum a Vasallo, etiam absque consensu domini. 2. *feud.* 9. §. 1. proventus decimarum. *cap.* 2. *h. tit.* & aliorum fructuum ad sustentationem Prælati alteriusve beneficiati pertinentium. Res ipsius Ecclesiæ, hæ tamen non ultra triennium, scil. utile; si tamen locatio fieret ultra triennium, non esset totaliter nulla, sed valeret quoad primos saltem 3. annos, si contrahentes divisibiliter sint pacti. *Reg.* 37. *de R. J. in* 6. Operæ etiam & facta, modo sint honesta, & certa mercede possit æstimari. *L.* 5. §. 2. *ff. de præscript. verb.*

Q. 4. *Quænam sint obligationes Locatoris?* Resp. 1. Locator *rerum* tenetur conductori aperire vitia rei locandæ, uti venditor rei vendendæ, alioquin ad repandum damnum obligatur. *L.* 19. §. 1. *ff. locat.* 2. Præsta-

re

re liberum re usum *L. cit.* & *L.* 15. §. 8. *ff. b. t.* Hinc tenetur remittere pensionem pro tempore illo, quo conductor non potuit uti re vel opera conducta, si impedimentum non oriatur ex parte conductoris, sed rei conductæ; vel locatoris injuste agentis, vel tertii, quem locator potuit prohibere, quo bino casu etiam ad interesse tenebitur. Schmalzgr. *h. a n.* 51. 3. Non privare conductorem re locata ante tempus conventum, alio licet pensionem majorem offerente, *c.* 1. *b. t.* casus quinque excepti innuuntur *c.* 3. §. *verum* & *L.* 3. *C. b. t.* Potest locator non obest. *c.* 1. *b. t.* ædes v. gr. uni locatas durante adhuc priori contractu alteri locare, non tamen nisi finito antecedente contractu incolendas. 4. Restituere expensas necessarias & utiles extraordinarias. *L.* 55. §. 1. *L.* 61. *princ. ff. b. t.* non autem utiles ordinarias, nec voluptarias, quas tamen conductor potest tollere. Engel *hoc n.* 10. 5. Remittere regulares pensionem totam, si conductor absque sua culpa nullos fructus percepit; partem, pro rata damni, dum sensit notabile damnum. *c.* 3. *b. t. L.* 15. §. 3. *ff. L.* 8. *C. hoc tit.* nihil, si damnum sit leve. *L.* 25. §. 6. *ff. b. t.* Exceptiones vide in *c.* 3. *b. t. L.* 25. §. 6. *cit. L.* 9. *C. de pignor. act.* & apud Schmalzgr. *b. a num.* 57. 6. Demum & hic notandum, quod successor *universalis* teneatur continuare locationem usque ad præfinitum tempus, si fuerit locatio *rerum*, §. 1. *Inst.* & *L.* 10. *C. b. t.* secus, si *operarum* locatio fuerit, §. 5. *Instit. de Societ.* It. quod successor teneatur continuare locationem rerum non propriarum, sed ad Ecclesiam pertinentium, usque ad statutum tempus, si hæc debite a Prælato Antecessore fuerit facta. arg. *L.* 8. *ff. de admin. Tut.*

Quæst. 5. *Quæ sint obligationes Conductoris?* Resp. 1. Nisi casus accidat minuendæ aut non solvendæ pensionis, tenetur eam tempore & loco convento solvere integram, post moram etiam usuras. *L.* 32. §. 2. *ff. de usur.* 2. Damnum dolo, culpa lata, aut levi datum resarcire, *L.* 9. §. 3. *L.* 11. §. 3. *L.* 13. §. 1. & 7. *ff. b. t.* non autem reg. datum culpa levissima, non obstante §. 5. *V. qui pro nisu, Inst. b. t.* casu, quo domus incendio conflagravit, nescitur autem, an culpa, an casu fuerit extortum, non conductori, sed probabilius locatori probatio culpæ

in-

incumbet, ex vulgatis Juris regulis in *L. 2. ff. de probat.* *L. 4. Cod. de edend.* & *L. 51. ff. pro socio.* 3. Ante tempus præfinitum non relinquere rem conductam, alias nihilominus ad totius temporis pensionem tenebitur. *L. 15. §. ult. ff. h. t.* fieri tamen id potest, & merces pro rata deduci ex justa causa. *L. 13. §. 6. L. 28. ff. de damn. inf.* 4. Post finitam locationem rem restituere in specie. *L. 25. C. h. t.* quia non habet jus rem ulterius detinendi.

Q. 6. Quid circa locationem & conditionem operariorum & famulorum observandum? Resp. 1. Debet his dari stipendium justum; censetur autem illud esse, quod in tali loco communiter illis datur, petiturque a communi æstimatione. 2. Posse illum, qui operas suas *indeterminate* locavit, v. g. Medicum, famulum, & similes, si propter morbum, aliudve impedimentum eas non potuerit præstare, totam nihilominus mercedem petere, ait Engel *h. t. a num. 8.* ex *L. qui operas, 38. ff. h. t. &c.* 3. Si quis pluribus suam operam locavit in solidum, potest a singulis accipere integrum stipendium, modo opera pluribus præstita sit æque utilis. Ratio, quia pro singulis seorsim distinctas suscepit obligationes a se independentes, quæ quod eadem inadæquate opera impleri possint, est per accidens; observetur tamen propositio octava ab Alexand. VII. damnata. 4. Non potest famulus, aut quicumque pro mercede servit, surripere aliquid occulte de bonis Domini, etiamsi judicet, salarium suum esse minus justo, propos. 37. ab Innoc. XI. damnata.

Q. 7. Qualis actio oriatur ex hoc contractu? Resp. Cum locator & conductor habeant contra se invicem jus activum ad ea petenda, ad quæ sibi obligatos esse, dictum est, competit illis actio: Locatori *Actio Locati* adversus conductorem ad omnia, quæ ei debentur. *princ. instit. h. t.* Contraria *Actio conducti* similiter ad omnia, quæ ex hoc contractu illi debentur. Utraque est personalis, civilis, b. f. rei persecutoria, transiens ad hæredes.

§. 2. *De Emphyteusi.*

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Emphyteusis?* Resp. ad 1. Potest sumi vel *objective* pro ipsa scil. re em-

emphyteutica; quæ si perpetua est, dicitur emphyteusis hæreditaria; vel *effective* pro jure, quod datur emphyteutæ; vel *formaliter*, quo res postremo modo sumpta est contractus, quo res *immobiles* alteri quoad dominium utile retento directo conceditur sub onere certi canonis statis temporibus domino proprietatis solvendi. Est contractus *juris gentium* quoad præstandum annuum canonem pro fructu fundi & in recognitionem dominii, quia eatenus videtur esse antiquior Jure Civili: est *bonæ fidei*, quia bilateralis &c. est *mere consensualis*, quia necessitas scripturæ non satis probatur. Differt ab illis contractibus, venditione, locatione, usufructu, feudo, censu reservativo, ut patet consideranti.

Resp. ad 2. Alia emphyteusis est *Ecclesiastica*, qua res ad Ecclesiam vel locum pium pertinens; alia *laica*, qua conceditur alicui res profana sive pertinens ad laicum. Alia *temporalis*, quæ solum datur ad certum tempus; alia *hæreditaria*, quæ ad hæredes transmitti potest; si ad quoscumque in infinitum, dicitur *perpetua*; si ad certum numerum hæredum, v.g. 3. vel 4. generationes, dicitur *non perpetua*: emphyteusis non transiens ad hædes extraneos, sed *ad suos* tantum, dicitur *ex pacto & providentia*, vel *familiaris & gentilitia*; quæ vero transit ad hæredes quoscumque, etiam extraneos, *hæreditaria simpliciter* nominatur.

Q. 2. *Quinam concedere & quibus concedi possit emphyteusis?* Resp. ad 1. omnes, qui præter dominium liberam habent rerum suarum administrationem, possunt concedere emphyteusin: in specie quilibet privatus. *L.* 1. & 3. *C. h. t.* Civitates *L.* 1. §. 1. *ff. si age vectigal.* Prælati Ecclesiarum, etiam in perpetuum, sed cum solemnitatibus, dum bona Ecclesiæ utilia concedunt *c.* 5. *de reb. Eccles. alien. vel non.* & dum illa primitus dant in emphyteusin. *Extrav. Ambitiosæ cap. fin. de feud.*

Resp. ad secundum. 1. Omnes accipere possunt, qui contrahere & contrahendo se obligare, feminæ etiam & communitates; quia & tales obligationis capaces sunt. 2. Possunt quoque emphyteusin ad Ecclesiam reversam accipere a Prælato sui consanguinei; quia nulla reperitur Canonica Constitutio consanguineos repellens. Non tamen vel Prælatus vel alius rei emphyteuti-

cæ

tæ dominus tenetur finita v. gr. generatione, pro qua concessa emphyteusis, eam dare cognatis ultimi emphyteutæ; quia nec pactum ex supposito, nec lex obligationem ejusmodi inducens potest ostendi. 4. Advertendum & hic illud, quod laicus ab Ecclesia a tributis exempta accipiens emphyteusim etiam ipse exemptus sit. S. Congr. ad Episc. Senogal. die 8. Decemb. 1658. Ratio, quia alias indirecte saltem Ecclesia, utpote minorem accipiens canonem gravaretur, quod vetitum, præsertim per *c. fin. de immun. Eccles. in 6.*

Q. 3. *Quinam succedant in emphyteusi?* Resp. 1. Respiciendum est ad instrumentum, si quod erectum. 2. Si concessa est emphyteusis *pro se & filiis*, etiam filiæ de jure communi hoc nomine & veniunt & succedunt. *L.* 84. 116. 201. *ff. de V. S.* non tamen filii illegitimi, si emphyteusis sit Ecclesiastica; quia ex illicito concubitu progenitos detestatur Ecclesia. 3. Si concessa est *pro se & hæredibus*, quicumque hæredes, etiam extranei, succedunt; quia Ly *hæres* simpliciter prolatum est terminus generalis, arg. *c. 6. §. præterea, de major. & obed.* 4. Si hæres emphyteutæ ingrediatur Religionem bonorum capacem, transibit ad hanc emphyteusis. *Auth. ingressi, C. de SS. Eccl.* sed ad vitam dumtaxat Religiosi, ut habet Pichl. *h. t. n.* 34.

Q. 4. *Quæ utriusque obligationes ex contractu emphyteutico nascantur?* Resp. 1. Tenetur *dominus directus* possessionem una cum dominio utili transferre in emphyteutam, & facta translatione, liberum ei usum concedere. *§. 3. Inst. h. t.* 2. Nisi æstimatio rei emphyteuticæ fuerit interim aucta, non augere laudemium in mutatione emphyteutæ. *L. fin. C. de Jure emphyt.* 3. Non augere canonem meliorato etiam bono emphyteutico, nisi illud ad dominum redierit, & de novo alteri concedatur; quia tum contractus legem accipiet ex particulari conventione.

Resp. 2. Tenetur emphyteuta 1. præstare laudemium, si noviter ad possessionem emphyteuseos admittatur: *L. fin. C. de jure emphyt.* Pichl. *h. t. num.* 37. 2. Arbitrio boni viri re emphyteutica uti frui, & expensas leviores & ordinarias pro conservatione rei necessarias solvere, quin eas finita emphyteusi repetat. *L. 2. Cod. de jure emphyt.*

phyt. 3. Singulis annis solvere domino directo canonem totum, si modicus sit & in recognitionem tantum dominii directi solvatur, etiamsi magnum in fructibus damnum sit passus, modo non ipsa res emphyteutica tota pereat. *L. 1. Cod. de jure emphyt.* *§. 3. Instit. de locat.* 4. Jus emphyteuticum non vendere aut alio modo *alienare* proprietario irrequisito. *L. fin. C. de jure emph.* Schmalzgr. *a num.* 141. *h. t.*

Resp. 3. Nascitur ex contractu emphyteutico *actio emphyteuticaria personalis* utrimque directa; de qua videatur Lauterb. *in ff. ad tit. si ager vectigal.* §. 12. Emphyteutæ etiam constituta a tradita emphyteusi competit *utilis rei vindicatio*, vel actio hæc in factum, *si ager vectigalis:*

Q. 5. Quot modis finiatur & fiat caduca emphyteusis? Resp. 1. Finitur totali rei interitu. *L. 1. C. de jure emph.* lapsu temporis, ad quod concessa. arg. *L. 1. & fin. ff. si ager vectigal.* nec censetur transacto tempore emphyteusis ex utriusque taciturnitate renovata, quia majus in emphyteusi, quam locatione præjudicium est. Item ex culpa emphyteutæ, sive propter *commissum*; ratione cujus fit caduca. Hinc

Resp. 2. Fit caduca emphyteusis, id est, propter delictum amittitur. 1. Si habens emphyteusin laicalem per triennium; si Ecclesiasticam per biennium ex sua culpa nihil de canone solverit *cap. ultim.* ⁜ *de locat.* nisi, quod fieri in Ecclesiastica tantum potest, celeri satisfactione moram purgaverit emphyteuta, *cap. cit.* vel nisi (quod procedit de utraque, in Ecclesiastica tamen cum solemnitatibus ad alienationem requisitis) Dominus sciens solutionem omissam receperit canonem *futuri* temporis, quia hunc recipiendo fatetur vel fateri censetur solventem verum esse emphyteutam. Franz. ad *Inst. h. t.* 14. ait ex *L. 8. §. unic. ff. de publican. & vectig.* si unus ex pluribus hæredibus emphyteutæ partem canonis non solvat, non cadere totam emphyteusin in commissum. 2. Fit caduca, si emphyteuta culpose & notabiliter deterioraverit in substantia, & ita, ut fiat infructuosior & minoris valoris. *Auth. qui rem, Cod. de Ss. Eccl.* In dubio utrum deterioratio sit notabilis, standum est arbitrio Judicis. 3. Si emphyteuta rem emphytheuticam irre-

irrequisito domino alienet. *L. fin. Cod. de jure emphyt.* traditio tamen facta esse debet, quia ante hanc non est perfecta & completa venditio vel alienatio. His tamen casibus dominus directus emphyteutam invitum propria authoritate nequit expellere; quia nemo sibi ipsi jus dicit.

TITULUS XIX.

De rerum permutatione.

QUæst. 1. *Quid sit permutatio?* Resp. Permutatio *generalissime* sumpta involvit omnem contractum, quo aliquid pro alio datur, etiam emptionem, venditionem, aliosque contractus reciprocos: *generaliter & late* accepta dicitur contractum, quo res una datur pro alia, abstrahendo tamen, utrum res in specie pro alia in specie, vel genus pro genere detur; & sic differt ab emptione, venditione, mutuo, deposito, pignore, & a tribus contractibus innominatis, scil. facio, ut facias; facio ut des; do, ut facias, *specifice* accipitur pro eo contractu, in quo res in specie non fungibilis commutatur pro alia in specie non fungibili: hoc tertio modo etiam differt a contractu innominato, do, ut des. Pichl. *h. t. n.* 1. *in fine.* Prout abstrahit permutatio a late & specifice sumpta definitur, quod sit contractus re & consensu constans, quo res aliqua datur ea lege, ut vicissim detur res alia.

Quæst. 2. *Quinam sint effectus permutationis?* Resp. 1. Datione facta sive re tradita oritur obligatio, quæ est μονόπλευρος, ex parte scil. solius accipientis se tenens. Lauterb. *ad ff. h. t. num.* 21. 2. Qui ex sua parte implevit contractum, potest compellere alterum ad rem pariter tradendam per *actiones præscriptis verbis*, vel etiam potest pœnitere, & quod tradidit, repetere per *condictionem causa data, causa non secuta. L.* 4. *&* 7. *Cod. hoc tit.* 3. Nulla tamen rem danti actio competit contra tertium rei datæ possessorem, dum v. g. qui eam accepit, eandem alienavit. *L.* 4. *Cod. h. t.* 4. Post rem datam rei vicissim dandæ, sed nondum datæ periculum pertinet ad dantem, si citra dolum vel culpam levem accipientis pe-

pereat. Lauterb. *h. t. n.* 28. periculum autem rei, quam quis ex causa permutationis recepit, est accipientis. Lauterb. §. 30.

Q. 3. *Quænam res permutari possint?* Resp. 1. Ab iis, qui possunt alienare, possunt permutari res omnes, corporales & incorporales, mobiles, & immobiles, ut neque pecunia numerata excludatur, non obst. *L.* 5. §. 1. *ff. de præscript. verb.* neque res pretio æstimata. Lauterb. *h.* §. 13. Debent tamen reg. res, quæ permutantur, existere in humano commercio. arg. *L.* 34. §. 1. *ff. de contrah. empt.* esse propriæ. *L.* 1. §. 3. *ff. h. t.* Et non prohibitæ posse alienari, est comm. 2. Res spiritualis pro temporali nec licite permutatur, nec valide. *cap. fin. de pact. & h. t.* Potest tamen res spiritualis pro alia spirituali permutari, v. gr. reliquiæ pro reliquiis, jus decimandi in hoc pro jure decimandi in alio agro. Ratio, quia hoc talium rerum dignitati non derogat. 3. Bona Ecclesiastica immobilia & mobilia pretiosa etiam possunt cum aliis permutari, non obst. *c.* 51. *de reg. jur. in* 6. intervenientibus tamen solemnitatibus & justa causa, sive ad laicos transferantur, ut omnes concedunt, sive ad aliam Ecclesiam, uti supra ad *Tit. de reb. Eccl. non alien. Q.* 5. *in fin.* & Pichl. *h. n.* 6. 4. Quod possint beneficia Ecclesiastica inter se permutari, dictum est ad tit. de renuntiat. & sumitur ex *c.* 5. *h. t. c. un. eod. in* 6. modo tamen justa adsit causa, & fiat permutatio in manu ac consensu legitimi superioris, scil. Episcopi; it. modo fiat cum consensu collatorum, si beneficium sit collativum, patronorum, si patronatum: neque licet, si unum sit pinguius altero, excessum oblata pecunia compensare, nisi interveniat authoritas Papæ. Pichl. *h. t. a n.* 8.

TITULUS XX.

De Feudis.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit feudum?* Resp. 1. Acceptum pro ipso contractu feudali, (dum alias sumitur pro re, quæ in feudum datur, & dicitur bonum feudale, alias pro jure, quod nascitur ex tali

contractu, & dicitur jus feudale est *benevola* concessio rei immobilis vel ei æquivalentis quoad translationem dominii utilis sub onere fidelitatis & exhibitionis obsequii & servitii personalis. Per hy *quoad translationem dominii* differt ab usufructu, vi cujus sola commoditas in usufructuarium transfertur: per verba, *sub onere fidelitatis & obsequii honesti*, scil. dum requiritur, exhibendi differt ab Emphyteusi &c. Feudo opponitur *allodium*, de quo 2. *feud.* 54.

Resp. 2. Feudum dividitur in *proprium* sive *rectum & improprium*. 2. *feud.* 33. & 48. it. 2. *feud.* 2. §. *præterea*. Proprium subdividitur in *nobile & ignobile* ratione personæ concedentis. 2. *feud.* 10. Nobile aliud est *regale*, quod authoritate summi Principis concessum est cum dignitate regali; & *non regale*, quod concessum est cum dignitate, quæ regali inferior. Ab effectu feudum dividitur in *hæreditarium*, & *non hæreditarium*, sive *ex pacto & providentia*. arg. 2. *feud.* 50. *princ.* Ratione accipientis in *novum & antiquum*. 2. *feud.* 3. 18. 32. & 1. *feud.* 1. §. 2. a forma in *ligium* & *non ligium*. 2. *feud.* 52. *Clem. pastoralis*. ℣. *rursus de sent. & re jud. in 6.* Ex parte materiæ in Ecclesiasticum & sæculare. *c.* 7. *de Const. c.* 6. *de for. comp.* Feudi improprii species sunt feudum *fœmineum*, *francum*, *de Camera*, *Cavena*, *feudum Guardiæ*, *Gastaldiæ*, *Soldatæ &c.*

Q. 2. *Quodnam sit feudi objectum, sive quæ res infeudum concedi possint?* Resp. 1. Objectum feudi ponit res immobilis vel natura vel jure talis. 2. *feud.* 1. *in fin.* sive singularis, sive sit universalis. 2. *feud.* 4. & 10. Investitus tamen de silva jus venandi non habet, quia hodie jus venandi silvæ non cohæret; e contra integro territorio in feudum concesso transit etiam superioritas territorialis, utpote territorio regular. cohærens. 2. Non modo res allodialis in feudum conceditur, sed & feudalis subinfeudari potest sine consensu domini directi. 2. *feud.* 9. §. *si vero*. 2. *feud.* 26. §. *vasallus* excipitur casus in *c.* 19. *de decim.* Imo potest infeudatio rei feudalis promitti in casum aperturæ, ut habetur 1. *feud.* 3. ℣. *sed & illa*. 2. *feud.* 26. §. *moribus*. Quid de successoribus taliter promittentium dicendum, num & hi promissione hac adstringantur, vide Schmalzgr. *a num.* 67.

3. Res

3. Res tamen aliena in feudum non potest dari. 2. *feud.* 3. Neque bona Ecclesiæ temporalia, nisi debitæ solennitates interveniant. 1. *feud.* 6. Aut nisi sint solita dari in feudum: *c. fin. h. t. & 1. feud.* 11. Multo minus res sacræ aut spirituales, utpote exemptæ a commercio humano.

Q. 3. Quinam constituere, & qui recipere feuda possint? Resp. 1. Quilibet Dominus habens liberam rerum suarum administrationem feuda potest constituere. 1. Clerici, scil. de patrimonialibus. 2. *feud.* 33. & laici, mas & fœmina, privati, plebeji. 2. *feud.* 3. *princ. & V. feminam quoque.* 2. Filiusfam. de castrensibus vel quasi, ut patet; de peculio adventitio irregulari probatur inde, quod etiam illius usufr. sit filiifamil. 3. Minor curatorem habens & volens de *novo* infeudare cum ejus consensu & interveniente judicis decreto. Schmalzgr. *h. n.* 52. 4. Quid Imperator possit in constituendis feudis de rebus ad Imperium immediate spectantibus; vide Capitulat. Josephi I. *art.* 29. & gloriosissime regnantis Caroli VI. *art.* 11.

Resp. 2. Recipere feudum potest omnis non prohibitus. 1. Clericus sæcularis. *cap. 6. & 7. de for. compet.* 2. *feud.* 40. Religiosus, sive ante, sive post Professionem feudum ad ipsum devolvatur, modo non exigat servitium incompatibile tale feudum. Mynsing. *centur.* 5. *observ.* 48. 2. Femina, cui Dominus feudum concedens tacite censetur concedere, ut per substitutum servitia præstet. 3. Minor, qui in hoc Curatoris authoritate non indiget. AA. in *L.* 101. *ff. de V. O.* 4 Infantia major etiam sine authoritate Tutoris, sic tamen, ut claudicet instar aliorum contractuum, nec teneatur is ad servitia & juramentum. 2. *feud.* 26. 5. Excluduntur itaque ii soli, qui honeste in Curia domini stare non possunt, quales sunt infames, rei læsæ Majestatis &c.

Quæst. 4. *Quomodo acquirantur feuda?* Resp. Tribus potissimum modis. scil. pacto cum investitura, præscriptione, successione. 1. Itaque *ex pacto cum investitura*; nomine pacti intelligitur hic contractus feudalis, quo dominus alicui se obligat ad rem suam jure feudi illi concedendam, sive dein id fiat gratis, sive pro pecunia; feudatarius autem ad fidelitatem & servitia; cum

autem sine traditione dominium non transferatur, hæc comitari vel subsequi debet contractum feudalem, & dicitur *investitura*, quæ vel *propria* est, vel *abusiva*. 2. *feud.* 12. per *novam* primo confertur feudum; *renovans*, sive de veteri beneficio est modus feudi retinendi. arg. 2. *feud.* 24. Solemnitates vel a statutis locorum præscriptæ, vel his deficientibus juris communis adhibentur, de quibus vide passim Feud. non potest feudum antiquum ut novum concedi ob præjudicium agnatorum aliorumque vocatorum, licet contra, ut Gail. *Libr.* 2. *Observ.* 50. 2. Acquiritur feudum *præscriptione*, & quidem 30. annorum, si sæculare sit. 2. *feud.* 26. §. 30. Vide Engel *hoc a num.* 42. Schmalzgrueber *Tit. de præscript. num.* 36. 3. *Successione*, de qua.

Quæst. 5. *Quomodo succedatur in feudis?* Resp. 1. Ab intestato. 2. *feud.* 9. §. nisi Dominus & agnati consentiant, & nisi feudum sit hæreditarium simpliciter. 2. Ut quis autem succedere possit requiritur, ut sit habilis ad servitia. 2. *feud.* 25. §. *fin.* & latius Schmalzg. *hoc a num.* 102. & ut descendat ex sanguine primi acquirentis. 2. *feud.* 31. adeoque ascendentes non succedunt. 2. *feud.* 50. regulariter ob ea, quæ habet Engel *h. n.* 26. sed descendentes, & primo omnium filii, iique naturales & legitimi simul, non legitimi tantum sive adoptivi. 2. *feud.* 26. §. *adoptivus*, neque *de jure scripto* legitimati per subsequens matrimonium. 2. *feud.* 26. §. *naturales*. Neque prognati ex matrimonio morganatico. 2. *feud.* 29. 3. Deficientibus liberis (liberorum nomine veniunt nepotes, pronepotes in infinitum. 2. *feud.* 11.) in feudo antiquo succedunt collaterales agnati proximiores, sic ut, qui est proximior ultimo possessori feudi, remotiorem excludat. 2. *feud.* 11. attendi etiam debet linea proximior illi, a quo feudum pervenit ad lineam proxime *extinctam* 2. *feud.* 50. notetur Ly *extinctam*; quia feudum unam semel lineam ingressum, in eadem manet, quoad hæc ipsa in ultimo possessore extincta est. Vide Pichl. *h. num.* 16. Schmalzgr. *a n.* 144. 4. Feminæ & ex iis descendentes, etiam masculi, regular. in feudis ad successionem non admittuntur, nisi feudum sit mere hæreditarium, cum in hoc jure al-

lodia-

lodialium succedatur; vel femineum, in quo feminæ deficientibus saltem masculis admittuntur, nisi conventum, ut etiam simul cum filiis succedant. 1. *feud.* 1. §. 3. 2. *feud.* 11. Semel admissa femina non excluditur per masculum postea natum, quia jus feminæ jam est quæsitum. Utrum femina in feudo feminæo semel exclusa per successionem masculi semper maneat exclusa vide Schmalzgr. *hoc a num.* 122. 3. Clerici & Religiosi in feudo succedunt, si sit simpliciter hæreditarium, vel francum, quod vel nulla requirit personalia servitia, vel talia, quæ Clericos non dedeceat, vel, quæ si dedecentia sint, per alios præstari possint. 2. *feud.* 40. §. *fin. cap.* 6. *& 7. de for. compet.* quod notat Engel *hoc num.* 24.

Q. 6. Quomodo amittatur feudum? Resp. 1. Ex *parte rei feudalis*, scil. interitu rei feudalis, totaliter quidem, interitu totali; partialiter autem, partiali; arg. *L.* 2. *ff. de usur. & quemadm.* 2. Ex *parte Domini directi*, si vel hic decedat sine hærede, vel delinquat in Vasallum delicto tali; quod si Vasallus in Dominum committeret, privaretur feudo. 2. *feud.* 6. 26. 27. *&c.* potest tamen Dominus universitatem; v. g. castrum, cui annexa est res feudalis, alienare. Pichl. *h. num.* 26. an Dominus collectas possit Vasallo imponere, vide apud Leur. *h. q.* 418. 3. Ex *parte Vasalli* amittitur feudum, si vel directe vel indirecte in Dominum peccet, & culpa hæc *felloniæ* dicitur, propter quam feudum dicitur *committi* aut *caducum fieri*; vel etiam sine culpa Vasalli, dum Vasallus moritur; nullis hæredibus feudalibus relictis, aut talibus, qui succedere possint; vel dum refutat feudum, ut Engel *h. n.* 45. Porro delicta, ob quæ Vasallus amittit feudum, sunt. 1. Si directe offendat Dominum graviter eum lædendo in corpore, fama, bonis. 2. *feud.* 6. 7. 24. 33. vel indirecte, impudice agendo cum uxore Domini, fornicando cum ejus filia, subditos nimis crudeliter tractando. 2. Si rem feudalem notabiliter deterioret, aut vere alienet secuta traditione, licet statim revocaverit pœnitentia ductus; quænam nomine alienationis veniant, habet Schmalzgr. *hoc a num.* 162. *& n.* 182. quod feudum sine consensu domini alienatum a tertio b. f. possessore præscribi possit. 3. Si in-

tra annum & diem, vel dum facta est mutatio in persona Domini aut Vasalli ex negligentia non petat investituram, aut non juret fidelitatem. 1. *feud.* 22. *pr.* vel neget servitia debite requisitus. 2. *feud.* 24. §. 2. ℣. *sed non est*, vel Dominum in acie periclitantem deserat, *tit.* 24. *cit.* &c. Utrum feudum ob felloniam directe in Dominum commissam, ad Dominum revertatur, disputant AA. sententia probabilior est, quod ad Dominum revertatur, & quidem perpetuo, ita ut *de jure communi* non devolvatur unquam ad agnatos. 1. *feud.* 5. 2. *feud.* 24. 38. 55. De Prælato feudum ex delicto amittente, vid. 2. *feud.* 40. §. *fin.* de judicio causarum feudalium Engel *h. n.* 51.

TITULUS XXI.

De Pignoribus & aliis Cautionibus.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit pignus?* Resp. ad 1. Pignus *causaliter* acceptum est actus, quo alteri constituitur in re aliqua jus eam sibi obligatam habendi pro securitate debiti. *L.* 1. §. 1. *ff. de pignor. act.* Differt ab hypotheca, quod actualiter tradatur, uti fit in mobilibus, hypotheca solum obligetur creditori, quod in immobilibus contigit.

Resp. ad 2. Pignus (uti & hypotheca) potissimum duplex est, *expressum* & *tacitum*, ex qua divisione reliquæ subdivisiones omnes fluunt. *Expressum* constituitur vel expresso mutuo partium consensu, vel jussu testatoris, aut decreto judicis, immissionem in bona Rei decernentis, de quo ad *Libr.* 2. *Decretal. Tit. de eo, qui mittitur* &c. Exempla *taciti*, quod ex dispositione legis favore certarum causarum & personarum introductum, referuntur in *L.* 2. *Cod. in quib. caus. pign. vel hypoth. tacite contrah.* de Fisco. in *L.* 20. *C. de administr. Tut.* de pupillis & minoribus in. *L.* 12. *C. de qui potior. in pign.* & *c.* 5. *h. t.* de uxore in *L.* 1. *C. commun. de legat.* de legatariis & fide commissariis in *L.* 25. *ff. de reb. cred.* de mutuante pecunia in refectionem ædium in *L.* 2. & 4. *C. in quib. caus. pign.* de illatis & invectis in domum conductam.

Q. 2. Quænam res oppignorari possint vel non possint? Resp. 1. Oppignorari possunt res omnes, quæ in bonis debitoris sunt, & posunt alienari, etiam usufr. quatenus infert jus reale, nil enim vetat. Nomine debitorum. *L. 13. §. 2. ff. h. t.* quo tamen casu primus debitor a secundo creditore monitus non potest solvere primo creditori. Leur. *h. t. Q.* 449. pignus ipsum a creditore accipiente. *L. 1. C. si pignus pignor.* si urbes, oppida, dynastiæ in Imperio concurrentibus requisitis aliis oppignorentur, quid juris creditori competat vel non competat. vid. *Instrum. pac. art. 5. §. quantum deinde*. 30.

Resp. 2. Oppignorari non possunt, quæ non sunt alienabilia, vel prohibita alienari; quia oppignoratio species est alienationis late acceptæ, & veluti via ad venditionem; hinc 1. oppignorari nequit liber homo. *L. 12. C. de obl. & act.* quod tamen varie limitatur. 2. Neque jurisdictio spiritualis, aut jus patronatus; quia hæc non continentur appellatione bonorum, nec fructus inde provenientes sunt pretio æstimabiles, vide tamen Pirh. *h. t. n.* 12. 3. Neque vasa & supellex sacra; unde dum in casu necessitatis res sacræ laico oppignorantur, vera opppignoratio non est, illique nuda tantum conceditur detentio. 4. Neque res feudales alteri, præterquam domino directo, vel cum ejus consensu. Leur. *hoc tit. Quæst.* 450. 5. Neque res prorsus aliena absque consensu domini; quia in oppignoratione agitur de jure reali in creditorem transferendo. 6. De vetita oppignoratione fundi dotalis, rei litigiosæ, instrumentorum aratoriorum &c. Vide eundem Leurent. *loco citato*.

Quæst. 3. Quinam possint pignus constituere? Resp. 1. Nomine proprio quilibet habens rerum suarum administrationem. *L. 18. §. fin. de pignor. act.* etiam femina in debito & re propria. *L. 12. Cod. hoc tit.* notetur. *L. 8. pr. ff. ad S. C. Vellej.* Nomine alieno, qui vel a domino vel a lege ad hoc facultatem acceperunt: in specie minorum, pupillorum, furiosorum Tutores & Curatores. *L. 16. ff. de pign. act.* servato tamen modo a LL. præscripto. Procuratores sive negotiorum gestores, si vel mandatum generale *cum libera*, vel speciale habuerint. *L. 10. L. 11. §. fin. ff. de pignor. act. L. 58. ff. de procurat.*

Prælati bona Ecclesiæ non speciali, bene tamen generali hypothecæ possunt subjicere, arg. *c.* 5. *de reb. Eccl. alien.* 2. Accipere pignus possunt, qui contrahere & contrahendo obligari.

Q. 4. *Quinam sint effectus sive jura constituti pignoris?* Resp. 1. Obligatio tam debitoris, quam creditoris; ut scil. debitor pignus tradat, traditum ante solutionem non repetat, expensas a creditore factas necessarias & utiles solvat. *L.* 8. *&* 25. *ff. de pignor. act.* creditor autem pignus fideliter custodiat. *L.* 25. *cit.* pignore non utatur, nisi de consensu &c. *L.* 23. *ff. h. t.* illud soluto toto debito statim restituat. *L.* 11. *Cod. de pign. act.* cum omnibus fructibus & accessionibus. *L.* 16. *pr. L.* 21. *ff. h. t.*

Resp. 2. Alter effectus est jus in re, quo res oppignorata vel hypothecata creditori afficitur, vi cujus eam persequi potest per *remedia possessoria*, nempe *interdictum Salvianum*, & *ne vis fiat ei*; vel per *remedia petitoria*. Lauterb. ad *ff. h. t.* §. 64. quale est *actio hypothecaria*, realis, utpote orta ex jure in re, creditori competens ad pignus a quocunque possessore repetendum. *L.* 16. §. 3. *& L.* 17. *ff. de pign. act.* quæ in *Servianam & quasi Serviandm* dividitur, notetur hic *Nov.* 4. *c.* 1. *&* 2. *Auth. hoc debitor. c. de pign.* Deinde vi juris in re potest primus creditor rem sibi oppignoratam alteri oppignorare. Pirh. *h. n.* 20. Schmalzgr. *n.* 29. distrahere & vendere pignus, si debitum statuto tempore solutum non sit. *tot. tit. ff. & C. de distr. pig.* præfertur aliis creditoribus pignore destitutis & specialiter non privilegiatis. Vide Leur. *h. Q.* 478.

Resp. 3. Tertius effectus est, quod, quatenus pignus consideratur ut contractus, detur debitori *actio pignoratitia directa*, quæ personalis est, adversus creditorem debito soluto ad rem oppignoratam cum fructibus restituendam, quam quoque Post 30. annos movere potest, dum interea pignus non reluit. Gail. *L.* 2. *Obser.* 18. *n.* 4. Creditori *actio pignoratitia contraria* datur.

Quæst. 5. *An & quæ pacta contractui pignoratitio liceat adjicere?* Resp. Recipit hic contractus pactionem, condictionem, diem. *L.* 4. *ff. de pignor. act.* Sed *pactum Anticbreticum*, quo creditori conceditur jus re oppi-

oppignorata pro libitu utendi, fruendi in vicem usurarum, illicitum est de jure Can. *cap.* 1. 2. *& 6. de usur.* Ratio, quia debitor manet dominus pignoris, adeoque hoc ipsi debet fructificare, & perceptio fructuum, quantum hi non imputantur in sortem, est, usuraria, excipiuntur. 3. casus, de quibus in *cap.* 16. *de usur. cap.* 1. *de feud. cap.* 1. *in fin. de usur.* Deinde *pactum Commissorium*, quo convenit inter partes, ut si debitum certo tempore non sit solutum, nec pignus redemptum, totum hoc cedat creditori absque spe recuperationis, pariter illicitum est, *cap.* 7. *hoc tit.* Ratio, quia pignus ordinarie plus valet quam ipsum debitum, & consequenter vel sæpissime vel semper subest usura palliata.

Q. 6. Quid ratione secundæ partis rubr. præs. tit. notandum de Cautionibus? Resp. 1. In genere Cautio est satisfactio, per quam adversarium securum reddimus. Lauterb. ad *tit. ff. qui satisdar. cog. num.* 2. 2. Ratione modi, quo præstatur, alia est *fidejussoria*, & hæc dicitur in specie *satisdatio*; alia *pignoratitia*, quæ fit oblatis pignoribus; alia *juratoria*, quæ fit præstito juramento; alia *promissoria*, quæ non est nisi nuda promissio, unde & simplex cautio dicitur. *L.* 3. *C. de V. S.* Ratione causæ efficientis alia est *conventionalis* seu *voluntaria*, alia *legalis* vel *necessaria*, cujus varias subdivisiones enumerat Vultei. *de jud. l.* 2. *cap.* 5. *num.* 30. Ratione objecti cautio dividitur in eam, quæ est de *usufructu*, de qua est *cap. ultim. h. t. & ff. tit.* 9. *lib.* 7. in eam, quæ est *legatorum*, de qua est *tit.* 3. *lib.* 36. *ff.* & in eam, quæ est de damno infecto, de qua est *tit.* 2. *lib.* 39. *ff.* de quibus consule Civilistas.

TITULUS XXII.

De Fidejussoribus.

QUæst. 1. *Quid sit fidejussio?* Resp. Fidejussio est contractus, quo quis promittit, se soluturum id, quod alius debet, casu quo hic in solvendo deficiat, manente tamen eodem principaliter obligato. AA. comm. Olim fiebat per stipulationem de Jure Civili. *L.* 8. *ff. & L.* 12. *C. hoc tit.* unde & inter contractus verbales

bales referebatur; hodie nudo etiam pacto, sponsione, nuntio; est tamen etiamnum contractus unilateralis, civilis &c. Fidejussor est, qui alienam obligationem in se suscipit, & promittit, quod debitore principali non solvente ipse velit solvere. Differt a *constitutore*, qui tam pro se quam pro alio promittit secunda vice. *L.* 13. *ff. de constit. pecun. a mandatore*, qui suo nomine & periculo obligatur, & obligationem principalem praecedit, cum fidejussor obligetur alieno nomine & obligationem principalem necessario sequatur. *L.* 16. §. 5. *ff. b. t.* ab *expromissore*, qui debitum in se suscipiendo liberat debitorem principalem & solus tenetur. *L. ult. ff. ad S. C. Maced.* Quotuplex fidejussor sit, vide apud plerosque AA.

Q. 2. *Super quas causas cadere possit fidejussio, sive quodnam sit objectum fidejussionis?* Resp. 1. Objectum ejus est omne debitum & obligatio praexistens, sive sit naturalis tantum. *L.* 13. *ff. de condict. indeb.* sive civilis tantum, modo ex ea per se efficaciter agi possit, uti est obligatio ex re judicata. §. 1. *Inst. h. t.* sive mixta. §. *cit.* Excipitur 1. causa dotis, ut scil. uxori non permittatur a marito ratione dotis conservandae vel restituendae fidejussores exigere. *L.* 1. 2. *ult. C. ne fidejussor. dot. dentur* nisi maritus ex propria culpa ad inopiam vergat. 2. Obligationi ex delicto etiam nequit accedere fidejussor, dum agitur ad poenam corporalem infligendam. *L.* 56. *& L.* 70. §. *fin. ff. h. t.*

Q. 3. *Pro quibus personis fidejussio interponi possit?* Resp. 1. In genere colligi potest ex Quaest. praeced. quod pro omnibus fidejuberi possit, qui efficaciter vel a se ipsis vel ab alio possunt obligari. Ratio, quia fidejussio cadit super omne debitum alienum.

Resp. 2. In specie 1. pro ipso fidejussore. *L.* 8. §. *fin. & L.* 27. §. 2. *& fin. ff. h. t.* 2. Pro pupillo infantia majore. Pirh. *h. t. n.* 2. Lauterb. *ff. h. t. num.* 20. *cit. L.* 127. *ff. de V. S.* 3. Pro foeminis. Lauterb. *h. t. num.* 21. 4. Pro Religioso absque licentia superioris sui contrahente. Rationem dat Pirh. *h. t. n.* 4. quod valeat talis contractus naturaliter, utpote libero consensu initus, quamdiu non irritatur a Superiore; quamvis contrarium aeque probabiliter teneat Abbas in *cap.* 13. *de jureju-*

rejur. num. 1. & quid simile dictum sit supra ad *tit. de pact.*

Resp. 3. Fidejuberi non potest pro debitore, qui jam debito suo præscripsit. Ratio, quia ejus obligatio prorsus est sublata. 2. Nec pro debitore jam deportato, quia deportatus pro mortuo habetur, neminique creditorum obligatur; ante tamen datus post deportationem obligatus manet. *L. 5. ff. qui satisd. cog. &c.*

Q. 4. *Quinam possint esse fidejussores?* Resp. Omnes, qui non prohibentur, cum fidejussio sit de genere permissorum. Prohibentur autem 1. a natura ratione destituti, ut patet. 2. LL. pauperes, ut ut alias honestæ vitæ. *L. 5. §. 1. ff. qui satisd. cog.* Vide Leur. *h. t. Q.* 492. 3. Milites in actuali saltem expeditione constituti. *L. 31. C. de locat.* nisi in rem suam fidejubeant, v. g. pro suo procuratore. *L. 8. §. 1. ff. qui satisd. cog.* 4. Pupilli infantia majores sine tutoris authoritate. *L. 9. pr. ff. de auth. tut.* ob beneficium tamen restitutionis semper pro minus idoneis habentur. 5. Minores etiam Curatorem habentes absque ejus authoritate, quia per talem fidejussionem periculum læsionis in patrimonio exponuntur. 6. Feminæ *tot. tit. ff. & C. ad S.C. Vellej.* prohibentur fidejubere non tantum pro personis conjunctis. *L. 3. Cod. ad S. C. Vell. L. 1. Cod. ne uxor pro marito*, sed etiam pro quolibet extraneo; adeo ut utentes S. C. Vellejan. beneficio etiam in conscientia tutæ sint. Ratio, quia hoc exigit finis, ob quem S. C. Vellej. est factum. In quibusdam tamen casibus cessat beneficium S. C. Vellejani, v. gr. si femina sufficienter edocta, vel juramentum per *c. 28. de jurejur.* vel etiam simpliciter tantum illi renuntiavit. Ratio, quia factum illud est principaliter in favorem mulierum. Item in casu. *L. 23. Cod. ad S. C. Vellej. L. 3. 13. 23. 24. ff. ad S. C. Vellej. &c.* 7. Clerici prohibentur tantum nimii esse in fidejussionibus. *c. 1. h. t.* Religiosi autem privati fidejussio absque licentia Prælati facta etiam est invalida. Ratio, quia hic nihil proprii habet. 8. De Prælatorum fidejussione quid juris sit, vid. Schmalzgr. *b. n.* 18. Leur. *h. Q.* 494. *n.* 4.

Q. 5. *Quinam sint effectus fidejussionis?* Resp. 1. Fidejussor obligatur ad id solvendum, pro quo fidejussit. §. 5.

Inst.

Inst. L. 9. h. t. Potest se in levius obligare, v. g. sub conditione, dum principalis debet absolute: potest etiam in *certam summam* se obligare, quo casu sibi obligatio principalis ex mora vel culpa fuerit aucta, & exinde morosus principalis obligetur ad usuras, ad illas non tenebitur fidejussor. *L. 8. ff. h. t. junct. L. fin. C. eod.* non obstante. *L. 88 ff. de V. S.* Potest insuper fidejussor se obligare arctius intensive; v. gr. sub nexu juramenti & pignoris. Lauterb. *ff. h. t. §. 25.* non tamen extensive, id est, non in plus ratione rei, temporis, loci, causæ solvendum. Pirh. *h. t. n. 5.* Vviestn. *n. 19. L. 8. §. 7. ff. & §. 5. Inst. h. t.* Disputant hic AA. an si quis se ad majorem summam obligavit, tota fidejussio corruat, an solum quoad excessum, ob reg. *c. 37. Reg. Jur. in 6. utile per inutile non vitiatur*; & *L. 8. §. 7. h. t.* ob verba: *quod si fuerit in duriorem causam adhibiti, placuit eos omnino non obligari*. 2. secundus effectus fidejussionis est actio nata creditori ejusque hæredibus contra fidejussorem ejusque hæredes. *Inst. h. §. 2.*

Q. 6. Quænam beneficia competant fidejussoribus? Resp. Licet possint fidejussores ante principalem debitorem conveniri, per *L. 2. 3. 5. Cod. h. tit.* & quidem si plures sint, singuli in solidum. *§. 4. Inst. h. tit.* habent tamen hodie. 1. *Beneficium ordinis, sive excussionis*, vi cujus non convenitur fidejussor, nisi excusso prius principali. *Nov. 4. cap. 1.* Auth. *præsente Cod. h. t.* sub limitationibus tamen in *citat. Nov. & aliis LL.* 2. *Beneficium divisionis*, vi cujus agit fidejussor, ut, dum confidejussores sui tempore conventionis adhuc valebant, solvere, actio inter se pro virili dividatur. *§. 4. Inst. h. L. 26. & 51. §. per. h. tit.* 3. *Beneficium cedendarum actionum*, vi cujus, antequam solvat fidejussor, exigere potest a creditore, ut cedat sibi actiones *quavis ratione* ei competentes. *L. 13. 17. 36 ff. h. t.* Advertendum, quod ipso jure hæc beneficia non competant, sed tantum ope exceptionis.

Quæst. 7. Quando & quomodo cesset obligatio fidejussionis? Resp. 1. Varie extinguitur, uti etiam ipse contractus principalis; de quo agitur *tot. tit. Inst. quib. mod. toll. oblig.* scil. integra solutione debiti principalis ipso jure extinguitur fidejussoris obligatio. *L. 139. ff. de Reg.*

Reg. Jur. Novatione. *L. 18. ff. de novat. L. 60. C. h. t.* Acceptilatione. *L. 5. ff. de acceptil.* Delegatione. Leur. *h.* 509. *n.* 1. Idem mutatione judicii & lapsu temporis, pro quo se tantum fidejussor obligavit. *ibid. n.* 2. & 3. quo tamen casu non ipso jure sed exceptione pacti extinguitur. *L. 44. §. 1. ff. de O. & A.* It. si fidejussor succedat debitori in bonis tanquam illius hæres. *ib. n.* 5.

Resp. 2. Potest quandoque fidejussor se liberare a fidejussione, etiam antequam solvat aut solvere jubeatur, uti habetur *c. fin. h. t. L. 38. §. 1. V. si div. ff. mandat.* Et casus sunt, si vel debitor principalis incipiat dilapidare bona sua; vel si prætermisso beneficio *ordinis* ante principalem debitorem fidejussor est conventus & jam condemnatus. Alii adhuc alios casus enumerant.

TITULUS XXIII.

De Solutionibus.

QUæst. 1. *Quid sit solutio?* Resp. *Late* sumitur pro omni liberatione debitoris, quomodocunque fiat; adeo ut etiam comprehendat remissionem gratuitam debiti, acceptilationem, confusionem, transactionem, compensationem, novationem, delegationem: *stricte* sumpta potest describi, quod sit physica rei debitæ creditori facta præstatio.

Q. 2. Quinam possint solvere, vel non possint, etsi de cætero voluntatem solvendi, & unde solvant, habeant? Resp. 1. Ipsi debitores, modo liberam rerum suarum administrationem habeant, solvere possunt; ex hujus defectu pupilli, minores, prodigi, & similes cum effectu non solvunt absque authoritate Tutoris vel Curatoris, nec faciunt transire dominium in accipientem *§. 2. Inst. quib. alien. licet.* 2. Loco debitoris procurator ipsius, vel habeat mandatum speciale vel generale cum libera. *L. 58. & 87. ff. h. t.* 3. Quicumque tertius non tantum præsente & volente debitore, sed etiam absente, ignorante, invito. *L. 23. & 35. h. t.* Quo tamen ultimo casu non habet actionem adversus debitorum taliter solvens: quia censetur donasse.

Q. 3. Quinam teneatur solvere? Resp. *In genere* tenentur

tur per se vel per alios solvere omnes illi, qui debent & solvere possunt, sive sint laici; sive Clerici, sive viri, sive feminæ. Ratio, quia exigit justitia commutativa, ut suum, sive quod ei debetur, cuique reddatur. *In specie* dum Prælatus nomine Ecclesiæ in casu necessitatis vel utilitatis mutuo accipit pecunias juxta limites potestatis & administrationis, non tantum ipse sed & successor ejus mutuum solvere tenetur, *c.* 1. *h. t.* adeo ut in hoc casu nequidem teneatur creditor probare, credita vel data a se in utilitatem Ecclesiæ versa esse. *c.* 4. *de fidejussor.* late Leur. *h. t. Q.* 515. *&* 516. qui & *seqq. Quæst.* decidit, quid dicendum de coustituto in gravi & extrema necessitate; quid de debitore cum jactura rerum suarum majore, quam debitum sit, soluturo; quid de debitore paupere &c. It. vid. Pichl. *h. n.* 6. quid de debitore inhabili ad solvendum, habente tamen *beneficium competentiæ* dicendum. It. *num.* 7. *de cedente bonis.*

Q. 4. *Quid solvendum?* Resp. 1. Id ipsum in specie, quod debetur. *L.* 2. *§.* 1. *ff. de reb. cred.* & quidem, ut liberetur debitor, in re propria solutio fieri debet. *L.* 17. 46. 78. *ff. h. t.* 2. Non requiritur; ut solutio fiat in eadem specie in moneta, in qua quis accepit pecunias, sed, nisi expresse aliter conventum sit, satisfit, in quacunque sorte solvatur. *L.* 65. *§.* 1. *ff. de V. O.* limitationes quædam aliæ communiter in hac materia adducuntur. 3. Casu quo valor monetæ *intrinsecus* post initum contractum est mutatus, neque specialis de certa specie monetæ intercessit conventio, juxta comm. tempus contractus inspicitur, & secundum illam æstimationem & speciem monetæ solutio facienda; antiqua autem moneta non amplius extante, solutio fiet in nova, sic tamen ut adæquetur valor antiquæ. *L.* 3. *ff. de reb. cred. cap.* 20. *de censib.* Mutato valore *extrinseco* monetæ, neque certis de specie ac numero monetæ pactionibus intervenientibus, respicitur tempus solutionis & præsens valor monetæ, ut adeo & lucrum & damnum sit debitoris. Ita habet consuetudo Imperii, hæcque est intentio Principis pecuniam mutantis, ut secundum eam fiant solutiones. 4. Si quis errore facti vel etiam juris solvit, quod nec naturaliter nec civiliter debitum erat, da-

datur huic repetitio per *conditionem indebiti*. *L.* 1. *& seq. ff. de cond. indeb.* vid. Schmalzgr. *h. a n.* 55.

Quæst. 5. *Quibus recte solvatur?* Resp 1. Creditori, etiam invito, ubi. *L. obsignationi*. 9. *C. h. tit.* observanda. Etiam criminis postulato. *L.* 41. *&* 45. *ff. hoc tit.* etiam excommunicato, quia excommunicatio nullum privat suis bonis, ergo ea exigi possunt. Modo tamen creditor *habeat rerum suarum administrationem*; pupillus enim sine tutoris, minor sine curatoris, si quem habet, authoritate recipere solutionem nequit cum effectu, seu liberatione debitoris. Lauterb. late *ad tit. de solut.* §. 13. 14. 15. 2. Recte solvitur omnibus, qui ex Legis dispositione vel ex mandato a creditore accepto eundem repræsentant; sic tutori & curatori pro pupillo & minore, & quidem sine hujus interventu. *L.* 49. *&* 46. §. 5. *& fin. ff. de adm. tut.* procuratori vel speciali vel generale mandatum ad recipiendam solutionem habenti. *L.* 12. *pr. ff. hoc tit. junct. L.* 34. §. 3. *ff. eod.* famulis domesticis, filiosam. aliisque pecuniæ dandæ aut recipiendæ præpositis. *L.* 32. 49. 51. *ff. b. tit.* creditoris, præs. volentis. Leur. *h. tit. Q.* 524. *num.* 4. *& Q.* 525. ubi: quibus solvenda debita incerta. 3. In concursu creditorum quinam aliis præferantur, habet Pichl. *h. t. a num.* 21.

Quæst. 6. *Quomodo solvendum?* Resp. 1. Debet solvi res tota, particularis solutio *reg.* non admittitur. *L.* 122. *pr. ff. de V. O.* Ex diversis causis existens debitor, & solvens aliquam pecuniæ summam, nec tamen exprimens, quale debitum velit expunctum, censebitur illud expunxisse, quod magis gravabat *L.* 5. *ff. h. tit.* 2. Solutio debet fieri *tempore* convento, si quod expressum; si non, tum præsenti quidem die debetur. *L.* 14. *ff. de R. J.* non tamen statim venire debet creditor cum sacco paratus. *L.* 33. *pr. ff. de usur.* nec prohibetur debitor prævenire terminum solvendo præfixum, nisi aliter conventum. *L.* 70. *&* 98. §. 4. *ff. h. t.* 3. Debet & solutio fieri *loco* convento, si hic determinatus, neque creditor alibi petere potest debitum. *L.* 1. *& tot. tit. ff. de eo, quod certo loco.* Si locus non sit determinatus, & debitum ortum est ex contractu gratuito, solutionem fieri sufficit in loco, ubi res tempore donationis exti-

tit;

tit; si ex contractu oneroso, qualitas contractus attendi debet; si ex delicto, tenetur debitor solutionem facere in loco, in quo moratur creditor, quia hic indemnis præstandus. Pichl. *h. t. n.* 37. & 38.

Q. 7. *Quinam sint effectus solutionis?* Resp. 1. Ex parte *debitoris* immediatus est, quod ipso jure liberetur, consequenter tollantur obligationes omnes eidem accessoriæ. *Pr. Inst. quib. mod. toll. L.* 95. §. 4. *ff. h. t.* ex parte *creditoris*, quod in illum rei solutæ dominium transeat, si solvens illud habuit. *L.* 10. *Cod. h. t.* Vid. *L.* 46. *ff. de usurp.* 2. Effectus mediatus ex parte debitoris est exceptio solutionis, jus petendi quietantiam, jus repetendi chirographum a se datum creditori &c.

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Donatio?* Resp. Donatio est actus, quo liberalitatem erga alterum exercemus. *L.* 29. *ff. h. t.* Est vel *propria*, quæ definitur liberalis proprium bonorum alteri irrevocabiliter facta concessio. Vel *impropria*, qua aliquid in alterum ob aliquam causam, aut non irrevocabiliter conferimus. Huc pertinet *donatio mortis causa*, *donatio remuneratoria*, *sive antidotalis*, *donatio propter nuptias*, *donatio sub modo*. *De donatione mortis causa*, quæ fit vel ex imminentis mortis motivo vel aliquando futuræ intuitu, estque species ultimæ voluntatis, agunt interpretes ad *Pr. Inst. hoc tit.* Donatio *inter vivos*, quæ fit sinæ mentione mortis aut ejus impulsu, dum proprie sumitur, est superius definita; vel latius, est actus, quo rem licitam ex motivo nudæ liberalitatis absolute & irrevocabiliter in alterum conferimus. *L.* 1. *ff. h. t. L.* 82. *ff. de R. J.* Fit hæc vel per *stipulationem*, quo casu competit actio ex stipulatu vel condictio certi; vel per *pactum nudum*, consensu utriusque donatoris, & donatarii sufficienter manifestato absque traditione; & hodie parit conditionem ex *L. si quis argentum.* 35. *C. h. t.* vel per *nudam pollicitationem*, quæ tamen ante alterius acceptationem nullam obligationem producit. Vid. Engel *h. a n.* 2. Leur. *Q.* 557. *h. t.*

Quæst. 2.

Q. 2. *Quinam possint aut non possint donare?* Resp. 1. *Mortis causa* donare potest, qui testari. *L. 15. ff. de mort. caus. donat.* imo filiusfam. pubes licet ne quidem consentiente patre testari possit *de bonis adventitiis*, hujus tamen interveniente consensu tam inter vivos, quam mortis causa de his donare valet, *cap. pen. ℣. quamvis de sepult. in 6. L. 25. §. 1. ff. de mort. caus. don.*

Resp. 2. Donare inter vivos mere liberaliter possunt, qui bonorum dominium & liberam administrationem habent, nec specialiter prohibentur. *L. 21. C. mandati.* Ex *defectu dominii* invalida est donatio mere liberalis Procurarorum, item Tutorum & Curatorum de rebus pupillorum & Minorennium. *L. 22. & 46. ad admin. Tut.* aliquas tamen ejusm. donationes consuetudo excusat. *L. 12. ff. citat.* Ex *defectu liberæ administrationis* invalida est donatio pupilli, minoris cum limitatione, prodigi, filiifam. in bonis adventitiis sine consensu patris. Ex *defectu utriusque* Religiosus privatus *administrationem non habens* invalide donat absque superioris vel expresso vel tacito consensu; Prælati tamen etiam *Regularium* possunt pro ratione sui monasterii moderatas facere eleemosynas, & donationes in pias causas, modo immobilia non alienent; ita consuetudo & honestas suadet. Multo magis id procedit de Episcopis & Prælatis sæcularibus, qui quid possint vide Schmazlgr. *hoc a num.* 34. Confert Pirh. *h. t. §. 3. n. 8. & tit. seq.* Ratione *prohibitionis* donare non potest Pater filio, quem in sua potestate habet. *L. 11. cap. h. t.* excipitur donatio ex causa facta. *L. 15. Cod. de neg. gest.* nec miles suæ focariæ. *L. 2. Cod. de donat. inter. vir. & uxor.* & ex paritate Clericus non suæ concubinæ, plura de Clericis *titul. seq.* de donatione inter conjuges ad *tit. 20. L. 4. Decret.*

Q. 3. *Quænam donari possint vel non possint?* Resp. 1. Possunt donari res omnes existentes in commercio humano, sive corporales sint, sive incorporales. *L. 9. pr. L. 17. & 27. ff. h. tit.* etiam alienæ, saltem ad fundandum titulum usucapionis. *tot. tit. ff. pro donato.* De calicibus, reliquiis vasis sacris Ecclesiæ donatis, item de beneficiis Ecclesiasticis vide *c. 4. & 8. h. tit.* Pirh. *h. t. a num.* 17. Valere etiam donationem omnium bonorum,

præsentium & futurorum, est probabile, saltem speculative loquendo; tum quia Dominus potest de re sua libere disponere, tum quia favere videtur. *L. 35. C. de donat. L. 8. Cod. de revoc. don.* Latius agit desuper Franz. ad *Inst. h. t. n.* 4. ubi & *num.* 5. an sub donatione omnium bonorum comprehendantur etiam nomina; & *n.* 6. an sub tali donatione contineantur etiam bona futura. Demum donatio ultra 500. Solidos, id est, ducatos eidem simul & uno moraliter actu facta *regulariter* quoad excessum est invalida; in foro scil. externo tantum, ita ut donatum etiam quoad excessum a donatario retineri possit, donec vel a donante vel ejus hæredibus revocetur. Ratio, quia Lex 36. §. 3. *C. h. t.* irritans talem donationem non meminit fori interni. Dixi, *regulariter*, propter *cit. L.* & *L.* 34. *cum subject. Auth. cap.* 11. *de testam. L.* 5. *&* 19. §. 1. *ff. h. t.*

Resp. 2. Donari non possunt a Principe bona subditorum citra necessitatem publicam; quia eorum non est dominus. Nec bona Coronæ, nisi adsit populi consensus, aut eorum qui populum repræsentant. Zoes *h. t. n.* 27. nec hæreditas viventis. *L.* 29. §. *fin. ff. h. t.* nec regulariter bona avita vel fideicommissaria. Lauterb. *hoc tit.* §. 30.

Q. 4. *An & quando revocari possit donatio?* Resp. Donatio inter vivos semel rite perfecta regulariter irrevocabilis est. *L.* 5. *& fin. C. de revoc. donat.* Revocari tamen potest donatio inter vivos pure liberalis. 1. Ob ingratitudinem donatarii, & quidem in totum. *L. ult. C. de revoc. donat.* Porro *Ingratum faciunt atrox injuria, damnum, impia dextra, fides fracta, pericla necis*. Si tamen donatio facta sit Ecclesiæ, ejusque Prælatus sit ingratus, non revocatur. *cap.* 7. *de R. J. in* 6. vide Pich. *h. t. n.* 13. 2. Revocari etiam potest donatio inofficiosa, saltem quoad excessum, ea scil. quæ contra officium pietatis parentum in liberos ita fit, ut hi debita sibi legitima priventur. *L.* 2. 5. 7. *C. de inoffic. donat.* 3. Si quis liberos non habens omnia sua bona vel notabilem eorum partem donavit, & postea inopinato ac præter spem liberos suscipit. *L.* 8. *C. de revoc. donat.*

TI-

TITULUS XXV.

De Peculio Clericorum.

QUæst. 1. *Quid sit, & quotuplex peculium Clericorum?* Resp. 1. Peculium sic dictum, quasi *pusilla pecunia* seu *parvum patrimonium*, dicitur in jure Civili ea bonorum portio, quam servus vel filiusfam. a rationibus domini aut patris separatam habet. *L. 5. ff. de peculio*, hic autem sumitur pro patrimonio & bonis quibuscumque Clericorum.

Resp. 2. Peculium Clericorum est triplex, sive triplicis generis bona possunt habere Clerici. 1. *Patrimonialia*, quæ Clerici non acquirunt qua Clerici & ex suo beneficio, sed vel hæreditate, legato, donatione, propria industria, vel alio modo, quo laici acquirunt. 2. *quasi patrimonialia*, quæ acquiruntur quidem Clericis ut talibus, non tamen tanquam fructus beneficii, sed ut merces pro labore Clericali, v. gr. cantu, lectione Sacri &c. Huc revocantur jura stolæ, probabilius etiam distributiones quotidianæ. Item illa, quæ Clerici sibi de congrua sustentatione parcius vivendo, subtrahunt, dicunturque *parsimonialia*. 3. *Beneficialia*, & sunt redditus sive fructus, qui ipsis competunt & obveniunt ratione beneficii, quod habent. Præter hæc dantur *Ecclesiastica pure* & *in specie* dicta tum mobilia tum immobilia ad cultum divinum vel immediate deputata, ut vasa sacra, paramenta, &c. vel mediate, ut fundi & prædia, quæ pro Ministrorum sustentatione &c. impendenda.

Q. 2. *Quorum bonorum Clerici sint domini?* Resp. 1. Bonorum *patrimonialium* & *quasi patrimonialium*. Clericos plenos esse dominos, habet communis & certa; quia patrimonialia per assumptionem Clericatus non amittunt; quasi patrimonialia tanquam mercedem laboris & industriæ absque alia obligatione recipiunt. 2. Bonorum, e contra *pure Ecclesiasticorum* & *in specie* sic dictorum, Clericos particulares non esse dominos, sed tantum administratores, itidem communis & certa est, patetque ex intentione fidelium. 3. Bonorum *beneficia-*

lium, saltem eorum, quæ ad honestam sustentationem sunt necessaria, Clericos esse dominos, satis inter AA. convenit, quia fructus hi a Clericis percipiuntur velut stipendium. Idem est judicium de *parsimonialibus*, quod horum Clerici sint domini. Magna est contentio inter AA. an Clerici post divisa Ecclesiæ bona, instituta beneficia, assignatas singulis beneficiis certas fructuum pensionis vere sint domini redituum & bonorum beneficialium superfluorum, seu quoad partem non necessariam pro congrua (quænam ea sit, vide apud Pichl. *h. t. n.* 4.) sustentatione. Nos cum D. Thom. 2. 2. *qu.* 185. *art.* 7. *in O.* & pluribus aliis affirmamus, Clericos esse dominos redituum superfluorum. Probatur ex Trident. *Seß.* 23. *cap.* 1. §. *Si quis autem*, *Seß.* 24. *cap.* 12. *de reform. canon.* 27. *cauß.* 12. *qu.* 2. *cap.* 2. *de fidejuß.* Accedit ratio fundata in præsumptione mentis Fundatorum ac Pontificium, in facta a Simpricio Papa anno 471. divisione bonorum, in communi persuasione ac praxi timoratorum &c.

Quæst. 3. *Quomodo Clerici possint expendere bona, quæ sub dominio habent?* Resp. 1. Clericus bona patrimonialia, quasi patrimonialia, & parsimonialia in quoscumque usus honestos, etiam profanos, non secus ac laicus, licite expendit; quia plenum illorum dominium habet, nullo modo ligatum. Imo expensa ex his ad pias causas compensare sibi potest ex beneficialibus, quamvis animum compensandi non habuerit. Schmalzgrueb. *hoc num.* 17. & 18. 2. Bona beneficialia congruæ sustentationi superflua tenetur expendere in pauperes aliasve pias causas sub culpa ex genere suo mortali. Trid. *Seß.* 25. *cap.* 1. *de reformat.* Quandonam committatur culpa gravis, & qui nomine pauperum intelligantur, vide *citat. leg. num.* 22. 23. 24. 3. Provenit autem obligatio ita erogandi superflua non *ex justitia*, quia neque ex mente fundatorum, neque ex SS. Canonibus constat, beneficiarios lege justitiæ obligari ad partem redituum suorum alteri dandam; non ex *Religione*; quia fructus beneficii non sunt proprie res sacræ: non ex *charitate* aut *misericordia* in pauperes; quia satisfaciunt Clerici expendendo superflua non præcise in pauperes, sed alias etiam pias causas: ex solo

lo itaque præcepto Ecclesiastico est illa obligatio. Trident. *loc. cit.*

TITULUS XXVI.

De Testamentis & Ultimis Voluntatibus.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit testamentum?* Resp. 1. Proprie sumptum, & prout a Codicillis, legatis, donatione mortis causa distinguitur, est ultima voluntas directam hæredis institutionem continens. Factio testamenti quoad substantiam est juris naturalis & gentium, quoad modum & solemnitates juris Civilis. Pich. *h. t. num.* 47.

Resp. 2. Testamentum aliud est *solemne & perfectum*, quoad habet omnes solemnitates a jure requisitas; aliud *non solemne*, dicitur etiam *privilegiatum*, quod nullas vel saltem non omnes solemnitates habet, ex speciali tamen privilegio juris subsistit. Solemne dividitur in scriptum & nuncupativum. *Scriptum* est, quo testator volens latere hæredem in scripto elapso voluntatem suam ultimam declarat cum debita subscriptione & signatione; manifestatio tamen hæredis non pugnat cum testamento scripto. *Nuncupativum* sive *apertum* est, quo testator absque scripto & subsignatione testium voce tantum hæredem coram testibus nuncupat. §. *fin. Inst. de ordin. testam.* Quamvis & hodie hæc declaratio soleat scripto excipi, quin tamen desinat esse testamentum nuncupativum.

Quæst. 2. *Quænam sint solemnitates ad testamentum requisitæ?* Resp. 1. Scriptum solemne sequentes exigit. 1. Ut sit scriptum a testatore, vel ab alio ejus jussu, expresso & testatoris & hæredum nomine; si testamentum ipse testato non scripserit, subscribere idem debet, aut si nesciat scribere testem ultra præscriptum numerum adhibere, §. 3. *Inst. de test. ord. L.* 21. *Cod. h. t.* 2. Ut adhibeantur 7. testes idonei, rogati, simul animo & corpore præsentes. *L.* 21. *cit.* excluditur ratione inidoneitatis femina. §. 6. *Inst. h. tit.* & *L.* 20. §. 7. *qui test. fac. poss.*

poss. impubes, *cit.* L. furiosus, prodigus, cœcus, mutus, surdus. *cit.* §. & L. hæres, §. 10. *Inst. de testam. ordin.* non tamen Legatarius, §. 11. *Inst. eod.* domesticus testatoris aut hæredis, id est, illi, quorum alter in alterius, vel qui ambo in tertii potestate sunt constituti. §. 10. *cit.* Lege jussus esse intestabilis. Pirh. *h. num.* 3. 3. Ut & suum & testatoris nomen a testibus propria manu subscribatur, aut loco nescientis scribere ab alio, qui tamen mentionem faciat alienæ subscriptionis; utque a singulis apponatur sigillum vel proprium vel alienum. §. 3. *Inst. de testam. ord.* L. 21. *ff. qui testam. fac. poss.* L. 21. *Cod. h. t.* 4. Ut totum hoc negotium peragatur uno eodemque loco & tempore, unoque contextu. *LL. cit.*

Resp. 2. Testamentum nuncupativum easdem requirit solemnitates, excepta scriptura & signatura; sufficitque, si testator coram 7. testibus idoneis, rogatis, simul & eodem tempore præsentibus voluntatem suam ultimam circa hæredis institutionem, legata &c. oretenus & articulatim declarat. *L.* 26. *C. h. t.* neque certa verborum forma in nominando hærede requiritur. *L.* 15. *C. h. t.* Si tamen testator non nominaret hæredem, sed se ad schedam referret, in qua diceret eum esse scriptum, non valeret testamentum. *L.* 21. *ff. qui testam. fac. poss.* L. 21. §. 5. L. 29. *C. h. t.* Idem dicit Pichl. *hoc n.* 27. de testamento nuncupativo, quod quis facit ad interrogationem alterius, præcise dicendo *placet*, *volo*, vel annuendo capite.

Quæst. 3. *Quomodo solemnitates ad testamentum requirantur?* Resp. 1. Certum est testamentum solemnitatibus a jure requisitis destitutum, factum ad causas profanas, nec aliunde privilegiatum nullum esse in foro externo, §. 7. *in fin. Inst. quib. mod. testam. infirm.* L. 21. *Cod. h. tit.* Notetur casus *L. fin. C. de fideicomm.* 2. Probabilius est, pro foro interno valere testamentum ob defectum solemnitatum imperfectum. Ratio, quia valet tale testamentum de jure naturæ, de jure positivo non probatur sufficienter ejus irritatio pro foro interno, ergo & de hoc valet. 3. Jus Civile requirens 7. testes ad testamentum correctum non est per Jus Canonicum in *cap. cum esset* 10. *h. t.* ex regula communi tradi solita ad *c.* 1.

de

de N. O. N. quod utrumque jus in suo foro sit observandum, quando Jus Can. & Civ. discrepant circa materiam profanam & peccatum non concernentem; adeoque dispositio Juris Canon. procedit solum pro territorio temporali Papæ, possuntque se soli Clerici in factione testamenti extra territorium S. Pontificis accomodare Juri Canon. nisi forte & in horum testamentis illud exigat consuetudo. Addit P. Engel *hoc n.* 14. præsentiam Parochi & 2. vel 3. testium in *cap. cum esses*, requisitam non esse de substantia, sed tantum de probatione Testamenti, ubi etiam rationes ejus legi poterunt. *n.* 15. non posse de Jure Canonico, de quo solo dubium ob *cap. cum tibi*, 13. *h. t.* ultimam voluntatem in alterius arbitrium conferri.

Quæst. 4. *In quibus testamentis solemnitates intervenire necesse non sit?* Resp. Testamentum, quod, licet aliquas solemnitates non habeat, ex privilegio tamen & speciali Juris favore sustinetur, diciturque ideo *non-solenne* ac *privilegiatum*, est septuplex. 1. *Testamentum pium* sive ad *causas pias* ex motivo supernaturali factum quo nomine veniunt Ecclesiæ, Monasteria, Hospitalia, pauperes, & teste Menochio causæ publicæ. Hoc nullas in utroque foro solemnitates requirit, sed tenet, modo sufficienter, quomodocumque demum, etiam per solam scripturam aut nutum, de voluntate testatoris constet. *cap.* 7. *&* 10. *de Constitut. cap.* 11. *h. t.* derogatum itaque quoad hoc est Juri Civili; cum humanæ Legis subtilitas non debeat impedire bonum animæ ac spirituale. Valent etiam pia legata in testamento alioqui ob defectum solemnitatum invalido contenta; imo & legatum ad causas profanas in testamento pio, licet non solemni, quia accessorium sequitur principale, *nisi illi specialiter derogetur*. 2. *Testamentum militis* in actuali expeditione, conflictu, vel procinctu ad conflictum existentis & eorum, qui cum simili periculo vitæ castra sequuntur; quod itidem nullas requirit solemnitates, sed sufficit, quomodocumque de illorum voluntate constet. §. 1. *Instrum. de milit. testam.* Ad testamentum militis in castris quidem degentis, sed extra conflictum, duo saltem testes, non tamen qualitatibus ad testes Testamentarios requisitis instructi, sunt adhibendi. *Recess. Im-*

per. de anno 1512 *tit. de test.* §. 2. Testamentum militis existentis in hybernis vel post impetratam missionem indiget solemnitatibus communibus; quia nullibi privilegium aliquod tali conceditur. 3. *Testamentum parentum inter liberos, aliosque in linea recta descendentes*; quod si sit *nuncupativum*, in utroque foro valet sine omnibus solemnitatibus, modo intervenerint duo testes, vel alio modo constet de voluntate testatoris. *L. fin. C. famil. hercisc. Auth. quod sine, Cod. h. t.* si vero *scriptum*; illa *hodie* tantum scriptura valet, quæ habet conditiones expressas in *Nov.* 107. *c.* 1. 4. *Testamentum Rusticorum*, quorum nomine veniunt non soli agricolæ, sed & cives, ac, juxta alios, Nobiles ruri degentes. Sunt isti ita privilegiati, ut sufficiant 5. testes, nec, ubi scribere nescіverint, ac non habuerint sigilla, requiratur testium subscriptio aut sigilli appositio. *L. fin. C. h. t. Recess. Imper. cit.* 5. *Testamentum tempore pestis factum*; ad quod licet jure stricto necessarii sint 7. testes, successive saltem adhibendi, hodie tamen valet, etiam coram duobus aut tribus factum. 6. *Testamentum oblatum principi*, quod fit, dum, testator vel oretenus coram Principe, illiusve deputato suam ultimam voluntatem manifestat, vel eam libello supplici insertam Principi offert. *L.* 19. *C. h. t.* Nulla ad hoc solemnitas requiritur, quia principis authoritas loco omnium est. 7. *Testamentum ad acta factum vel judiciale*: fit illud, quando testator ipse vel oretenus coram judice ejusve deputatis testamentum facit, vel a se scriptum aut saltem subscriptum judici vel ejus deputato offert, petens ut ad acta referatur. Valet etiam hoc absque omni solemnitate, quia acta judicialia non minus supplent numerum & nomina testium, omnemque removent falsitatis suspicionem, quam authoritas Principis. Perinde insuper est, sive judex competens sit, sive non; quia factio testamenti est actus jurisdictionis voluntariæ, qui coram quovis judice, & tam in, quam extra territorium jus dicentis potest expediri.

Q. 5. *Quinam testamentum condere possint?* Resp. Omnes, qui specialiter non prohibentur. *L.* 43. *ff. de vulg. & pupil. subst.* Prohibentur autem *Jure naturali* infans, amens, ebrius. *Jure Civili* surdus & mutus simul a nativi-

tivitate. §. 3. *Inst. quib. non est permiss.* impubes. §. 1. *inst. cit.* prodigus, cui a judice bonorum administratio interdicta. §. 2. *inst. cit.* qui incestas nuptias scienter contraxit. *Nov. 12. c. 1.* damnatus ob carmen famosum. *L. 18. ff. qui test. fac. poss.* Reus criminis læsæ Maj. *L. 20. ff. de accusat.* deportatus aut bannitus ab Imperatore. *L. 8. §. 1. ff. qui test. fac. poss.* Filiusfam. extra castrense & quasi castrense, ut ne quidem de bonis adventitiis cum consensu Patris testari possit ad causas profanas. *Pr. Instit. quib. non est permiss.* potest probabilius ad causas pias, etiam sine consensu patris, non obst. *cap. pen. de sepult. in 6.* Prohibentur *Jure Canonico* seq. Usurarius manifestus, *cap. 2. de usur. in 6.* excommunicatus, de quo in *cap. 13. §. credentes de hæret.* qui hostiliter persequitur, capit, vel percutit S. R. E. Cardinalem, *cap. 5. de pœn. in 6.* Religiosus post emissa vota solemnia vel publica, *c. 2. h. t.* excipitur casus *can. si qua mulier, 9. caus. 19. q. 3.* Clericus de reditibus beneficialibus superfluis. *c. 1. 8. 9. h. t.* probabilius tamen & privilegio Pontificis & consuetudine induci potest, ut Clerici valide & licite ad causas etiam profanas de his testentur. Ratio, quia omni præcepto positivo per consuetudinem & privilegium derogari potest, cum ergo Clerici domini sint bonorum superfluorum, & non nisi præcepto Ecclesiæ de iis testari prohibeantur, contraria consuetudo potest introduci, & hodie in pluribus jam locis invaluit. Demum Engel *h. n. 4.* ait; testari prohibitos de jure Civ. ad pias causas testamentum condere posse. arg. *L. 13. §. 2. ff. de Testam. mil.*

Quæst. 6. Qui possint aut debeant institui hæredes &c. Resp. 1. Hæredes possunt institui omnes, qui non prohibentur, Laici, Clerici, Religiosi, Communitates, Monasteria, Congregationes &c. *Princ. Inst. & L. 31. ff. hæred. instit.* Prohibentur autem deportati. *L. 1. C. de hæred. instit.* liberi perduellium. *L. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Maj.* Collegia illicita, Communitates Judaicæ &c. *L. 8. Cod. de hæred. instit. & c. 13. §. credentes.* ※ *de hæret.* percussores & persecutores Cardinalium. *c. fin. de pœn. in 6.* Ordines Religiosi bonorum temporalium incapaces. *cap. 3. ℣. ad hæc de V. S. in 6. Constit. Soc. p. 6. c. 2. §. 12.* legata tamen pia talibus Ordinibus relinqui pote-

poterunt, non obest. §. 24. *Inst. de legat.* de simpliciter indignis vide Schmalzgr. *h. a n.* 91. Filii naturales tantum, legitimis præsentibus, scribi duntaxat possunt hæredes in unica uncia. *L. 2. C. de natur.* Spuriis. juxta Jus Can. talibus, alimenta quidem necessaria relinquenda sunt. *cap. 5. de eo, qui duxit in matrim. quam poll.* ab ipsis tamen parentibus hæredes scribi, vel iis ab intestato succedere non possunt. *Auth. licet, C. de natur.*

Resp. 2. Potest vel unus hæres institui vel plures, qui simpliciter instituti æquis partibus succedunt. *§. 6. & seq. Inst. de hæred. inst.* ubi plura. Potest etiam vel pure vel sub conditione institui, conditio tamen impossibilis habetur pro non adjecta; ex certo tempore vel ad certum tempus nequit hæres institui, §. 9. & 10. *Inst. citat.*

Resp. 3. Hæredes institui debent, qui & ideo hodie dicuntur *necessarii*, omnes liberi legitimi (his præmortuis nepotes) sive moriente patre sub ejus potestate constituti, sive emancipati, nisi ex causis *Nov.* 115. *c.* 3. & 4. adsit quæpiam, qua nominatim filius exhæredetur. Etiam posthumi, etiam ab ascendentibus adoptati. *§. 1. Inst. de exhæred. liber.* Liberis aut nepotibus non existentibus a filiis institui debent parentes, vel his deficientibus ascendentes alii gradu propinquiores. *L. 15. ff. de inoffic. test. Nov.* 115. *prin. cap.* 4. nec frater fratrem vel sororem reg. ob *L. 27. C. de inoff. test.* nec maritus uxorem, vel contra, nec alium consanguineum tenetur pro hærede instituere. *§. 1. Inst. de hæred. instit.*

Resp. 4. Hæredes etiam necessarii in tota substantia necessario instituendi non sunt; hoc enim nimis durum foret pro testatoribus: sufficit relinquere illis legitimam, quæ quanta sit, vers. seq. docet: *quatuor aut infra dant natis jura trientem, semissem vero, fuerint si quinque, vel ultra*, de hæreditatis aditione; ejusve repudiatione videantur Civilistæ.

Quæst. 7. *Quinam esse possint & quomodo Executores testamentarii?* Resp. 1. Executores testamentorum (quorum alii vocantur *Testamentarii*, quia a Testatore, alii *Legitimi*, quia a Lege seu Jure, alii *Dativi*, quia a Magistratu seu judice constituti) possunt esse non tantum mares, sed etiam feminæ, *cap. 3. h. t.* non tantum majo-

majores 25. annis, modo 17. excesserint, *c.* 5. *§. fin. de procur. in 6.* non tantum Laici, sed & Clerici, imo & Religiosi, *cap.* 17. *&* 19. *h. t. cap.* 2. *eodem in 6.* hi tamen non absque licentia superioris, ut licite procedant. Schmalzgr. *hoc n.* 195. FF. Minores nequidem cum licentia Superioris executores testamentorum esse possunt. *Clem.* 1. *§. item quod ℣. cumque dicti, de V. S.* Nemo regulariter ad munus hoc *suscipiendum* cogi potest, arg. *cap.* 19. *h. t.* Si testator ipse certum tempus non præscripsit, & hæres sive executor prævia a judice facta monitione, saltem una, intra annum voluntatem ultimam non exequatur, eo elapso potestas exequendi, saltem quoad legata pia ad Episcopum devolvetur. *cap.* 3. *h. t. Auth. hoc amplius, C. de fideicomm.* ubi etiam, simulque in *c.* 6. *h. t.* pœna privationis rerum sibi a defuncto relictarum una cum fructibus statuitur in hæredem & executorem negligentem intra tempus a jure statutum exequi voluntatem ultimam.

Resp. 2. Executor voluntatem testatoris ultimam commutare non potest. *cap.* 16. *de for. compet. c.* 3. *h. t. Clem.* 2. *de Relig. dom.* Trid. *Sess.* 22. *c.* 6. *de ref.* potest tamen terminum executioni a testatore præfixum prævenire. arg. *L.* 12. *C. de fideicomm.* Potest etiam, si quid in genere pauperibus legatum, ipseque sit vere pauper, partem sibi ipsi applicare; quia in hoc exequitur voluntatem defuncti, & pariter ordinem charitatis observat. Ad commutandam itaque voluntatem ultimam necessaria est authoritas superioris, quam interponere posse in relictis ad causas pias S Pontif. patet ex *Clem.* 2. *citat.* supremum Principem in relictis ad causam profanam, ex *L.* 4. *ff. de admin. rer. ad civit. pertin.* Episcopum absque recursu Romam commutare posse voluntates ultimas, præsente etiam justa causa, licet negent Pirh. *h. n.* 132. *in fin. & alii*, affirmativa tamen est communior & in praxi recepta ob *can. præter hoc* 6. *℣. deinde, dist.* 32. Trid. *Sess.* 22. *c.* 6. *de refor.*

Quæst. 8. *Quot modis infirmentur testamenta?* Resp. 1. Ruptione, dum persona testatoris in eodem statu juridico permanente vitium infirmans directe in ipsum testamentum incurrit, quod fit agnatione posthumi. *§.* 1. *℣. posthumi Inst. de exhær. liber.* adoptione vel arroga-

tio-

tione. §. 1. *inst. quib. mod. test. infirm.* juncta *L.* 10. *C. de adoption.* Voluntate testatoris mutata, quæqualis esse debeat, Vide Schmalzgr. *h. t. num.* 176. 2. Irritatione, dum scil. vitium testamentum infirmans ac resolvens directe afficit personam testatoris, quod iste facto rite testamento patiatur capitis diminutionem, reg. etiam minimam, §. 4. *inst. quib. mod. test. infirm. L.* 6. §. 5. *& seq. ff. de injust. rupt. irrit. test.* non tamen irritatur testamentum antea legitime factum per secutam Professionem. Rationes vid. apud Schmalzgr. *h. num.* 183. 3. Destitutione, quando vitium ex parte hæredis supervenit non volentis scil. aut non potentis adire hæreditatem. 4. Rescissione, quando Judex ad quærelam inofficiosi testamenti illud rescindit. vid. tit. *Inst. & ff. de inoff. testam.*

Q. 9. *Quid de aliis speciebus ultimæ voluntatis, scil. Codicillo, Fideicommisso, Legatis, Donatione mortis causa dicendum?* Resp. Ad primum 1. Codicillus est ultima voluntas minus solemnis defuncti de eo, quod is post mortem de rebus suis fieri vult *absque directa hæredis institutione*; per quæ ultima verba *potissimum* a Testamento differt. 2. Requirit præsentiam 5. testium; actus unitatem; si Codicillus scriptus sit, subscriptionem testium. *L. fin.* §. *fin. C. de Codicill.* testis etiam femina hic esse potest. *L.* 20. §. 6. *ff. qui test. fac. poss.* 3. Potest fieri vel scripto vel voce *L. fin. cit.* vel testato, idest, ante aut post conditum testamentum; priori casu per subsequens testamentum confirmatur vel revocatur; posteriori fit in ordine ad explicandum, addendum, supplendum. Vel intestato. §. 1. *inst. de Codicill.* Imo & subsidiarie, adjecta testamento clausula codicillari. *L.* 20. §. 1. *ff. qui test. fac. poss. &c.*

Resp. ad secundum. 1. Substitutio in genere est unius vel plurium in locum alterius vel aliorum in ultima voluntate vocatio. Est alia *directa*, alia *indirecta*. *Directa* est, qua substitutus hæreditatem immediate & sine ministerio hæredis a testatore ipso consequitur, dicente verb. gr. testatore. *hæres meus erit Mævius, si vero Mævius non erit* (quia forte non volet, aut non poterit, quod perinde est. *L.* 4. *pr. ff. de vulg. substitut.*) *Cajus sit hæres meus*. Hæc dividitur in *vulgarem*, *pupillarem*,

rem, *exemplarem*, quibus additur *reciproca* & *compendiosa*. 2. Substitutio *indirecta* est, quæ etiam *fideicommissaria* dicitur, qua substitutus hæreditatem non immediate consequitur ab ipso testatore, sed mediate, hærede istam, vel ejus medietatem, aut tertiam partem restituere rogato. 3. Si hæres gravatur seu obligatur a testatore totam hæreditatem restituere alteri, dicitur hæc substitutio indirecta *fideicommissum universale*, si partem vel potius rem certam, *fideicommissum particulare*, quod cum *legato* hodie est exæquatum; is, qui ita jubetur restituere, vocatur *hæres fiduciarius*; cui restitutio facienda, *fideicommissarius*. 4. Hæres fiduciarius fideicommissario, sive hæredi per fideicommissum universale substituto non tenetur restituere omnia, sed potest sibi detrahere quartam partem bonorum testatoris (dictam Trebellianicam a Trebellio Consule Rom. & a S. C. sub ipso facto) quæ tempore *restitutionis* faciendæ deductis funeralibus & ære alieno residua sunt. §. 5. *Inst. de fideicom. hæred.* 5. hanc quartam Trebellianicam hæres necessarius, v. g. filius fideicommisso universali gravatus una cum legitima deducere potest, *cap. Raynutius* 16. *&c. Raynaldus* 18. *h. t.*

Resp. ad tertium 1. Legatum *active* est ultima voluntas, qua defunctus rem singularem alicui liberaliter relinquit ab hærede præstandam, scil. quoad *possessionem*, quam propria authoritate legatarius sub pœna amissionis legati nequit capere. *L.* 1. §. 2. *ff. quod legator. L.* 5. *Cod. de Legat.* 2. Legare omnes possunt, qui condere testamentum, est certa. 3. Legari res omnes possunt, quæ sunt in commercio. §. 4. *Inst. de legat.* ipsa etiam res hæredis. §. *cit.* Imo & res aliena, modo sciverit defunctus, esse alienam. *ibid.* si nescivit, non valet legatum. *ibid. &* *L.* 67. §. 8. *de legat.* 2. nisi personæ conjunctæ relictum. *L.* 10. *C. de legat.* aut piæ causæ, arg. *L.* 38. *pr. ff. de fideicom. libert.* vel pure vel sub *conditione* legata fieri possunt; de conditionatis vide Vviestn. *h. tit. num.* 140. Res una pluribus legari potest, ubi si omnes acceptent, legatum inter ipsos est dividendum. §. 8. *inst. de legat.* si unus deficiat, & *conjunctum* res legata, collegatario conjuncto accrescit §. 8. *citat.* plura *eodem tit.* 4. Relinqui legata possunt omnibus, qui pos-

possunt esse hæredes, sed non solis, cum incapaces hæreditatis, legati tamen non sint incapaces, v. g. Professi S. J. & Coadjutores formati, FF. Minores &c. 5. Infirmantur legata ademptione & translatione. *Inst. tot. tit. de adempt. & translat. legat.* 6. Si quis ultra dodrantem bonorum legaverit, hæres potest quartam partem bonorum tempore mortis repertorum detrahere & sibi retinere, quod est beneficium *Legis Falcidiæ*, ita dictæ ab ejus authore Cajo Falcidio Trib. pleb. ipsa pars quarta dicitur Falcidia; quæ priusquam detrahatur, deducendum est omne æs alienum defuncti, expensæ funeris, & legata privilegiata. §. *fin. Inst. de Lege Falcid.* Demum casus, ubi cesset Falcidia, vide apud Civilistas.

Resp. ad quartum 1. Donatio mortis causa quid sit, dictum est supra ad *tit. de donat.* 2. Ibid. quinam mortis causa donare possint. 3. Res omnes, quæ legari, donari etiam mortis causa possunt. arg. §. 1. *Inst. de donat.* 4. Forma donationis hujus desumitur a requisitis, quorum plura enumerat Lauterb. *ff. de mort. caus. don. &c.*

TITULUS XXVII.

De Successionibus ab intestato.

QUæst. 1. *Quid sit successio ab intestato?* Resp. 1. Est hæreditatis acquisitio extra casum ultimæ voluntatis defuncti, dum scil. defunctus decessit intestatus, quod fit, quando vel nullum condit testamentum, vel non jure fecit, aut id, quod fecit, nullas habet vires, quia ruptum irritumve factum est &c. 2. Alia est successio *in capita*, alia *in stirpem* vel *stirpes*: *in capita* fit, dum proprio jure acquiritur hæreditas, eaque in portiones viriles, sive tot partes, quot sunt personæ & capita, æqualiter dividitur. *In stirpes*, dum unus vel plures nulla habita multitudinis personarum ratione, loco & ex jure alterius, quem repræsentant, v. gr. liberi parentem succedunt, ita ut, sive multi sive pauci sint, eam omnes simul accipiant portionem hæreditariam, quam accepturus esset ille, quem repræsentant. 3. Inter quos datur successio legitima, sunt in duplici clas-

claſse, prout ex dnplici cauſa ſucceſſio hæc defertur; nimirum vel *jure cognationis*, juxta quod 3. ſunt ordines ſuccedentium, ſcil. *deſcendentium*, qui excludunt omnes alios, *aſcendentium*, & *collateralium*: vel ex *civili aliqua ratione*, dum deficientibus tribus dictis ordinibus, patrimonium defuncti defertur conjugi ſuperſtiti jure Prætorio. 4. Modus computandi gradus in ordine ad ſucceſſiones hæreditatis inter *conſanguineos linea recta* & *lineæ tranſverſæ* unus idemque eſt, ſcil. *tot ſunt gradus, quot ſunt generationes & perſonæ una dempta*; adeoque computatio gradus lineæ collateralis pro ſucceſſionibus differt a modo computandi gradus lineæ collateralis in ordine ad matrimonium. 5. Nobis hic potiſſimum ſermo eſt de ſucceſſione in bonis allodialibus, & de jure communi.

Q. 2. *Qui & quo ordine ſuccedant ab inteſtato deſcendentes?* Reſp. 1. Succedunt defuncti liberi primi gradus, naturales & legitimi ſimul, ſine differentia ſexus vel ſtatus, etiam Clerici & Religioſi, ſi parentes moriantur ante Religioſum profeſſum. *L.* 56. §. 2. *C. de Ep. & Cler.* & ſi facta profeſſione atque ex regula non ſit incapax. Succedunt liberi ſive conſtituti tempore mortis patris ſub poteſtate patria, ſive emancipati; ſine differentia nativitatis, ſive jam nati, ſive ex eodem matrimonio poſt mortem patris naſcituri; ita ut excludant aſcendentes, collaterales, deſcendentes ſive nepotes, caſu quo horum pater vivit. *Nov.* 118. *c.* 1. præmortuo patre ſuo nepotes, ſaltem ſi cum ſuperſtitibus patruis ſuis ſuccedant, ſuccedunt in ſtirpes.

Reſp. 2. Extenditur ſucceſſio hæc ad legitimatos per ſubſequens matrimonium *cap.* 6. *qui fil. ſint legit.* 2. Ad legitimatos per oblationem Curiæ, ut & hi æqualiter patri ſuccedant cum legitimis. *Nov.* 29. *cap.* 3. modus tamen hic legitimandi abiit in deſuetudinem. 3. Ad legitimatos per reſcriptum Principis, ad quod tamen tria requiruntur ex *Nov.* 74. *c.* 1. & *Nov.* 89. 4. Ad legitimos tantum ſive adoptivos, etiam præſentibus naturalibus & legitimis ſimul, in allodialibus ſcil. *L.* 5. *C. de legit. hæred.* §. 2. *Inſt. L.* 10. *C. de adopt.* 5. Ad liberos pariatos per unionem prolium, hi enim æqualiter ſuccedunt parentibus unionem facientibus.

Quæſt. 3.

Q. 3. *Quinam descendentes non succedant ab inteſtato?* Reſp. Præter privignos, de quibus certum eſt ex *L.* 3. & 7. *C. comm. de ſucceſſ.* quod non ſuccedant vitrico vel novercæ, excluduntur 1. liberi naturales & legitimi ſimul, ſi vel renuntiaverint jurato ſucceſſioni paternæ. *c. quamvis*, 2. *de pact. in* 6. vel ſi alicubi conſuetudo ſit, ut filiæ Nobilium in bonis *paternis* non ſuccedant, ſed dote tantum ſint contentæ. 2. A ſucceſſionibus omni aſcendentium liberi parentum reorum criminis perduellionis. *L.* 5. *C. ad Leg. Jul. Majeſt.* vide etiam *L.* 1. *Cod. de hæred. inſt. L.* 4. & 19. *C. de hæret.* 3. A ſucceſſione patris liberi *naturales tantum*, ideſt, nati ex femina ſoluta inſtar concubinæ domi habita, ſi naturales & legitimi ſimul, vel ſaltem legitima conjux adſit. *Nov.* 89. *c.* 12. deficientibus vero liberis & conjuge legitima, ſuccedunt cum matre ſua in ſextante, in reliquis 10. unciis defuncti patris conſanguinei. *Nov. cit.* 4. Spurii juxta jus Civ. ſumpti pro vulgo quæſitis & ex meretrice natis ab hæreditate patris penitus repelluntur, matri cum aliis legitimis ſuccedunt. *L.* 8. *ff. unde cognati*. Accepti juxta Jus Can. ſpurii nec patri nec matri ſuccedunt, licet nulli extent liberi legitimi. *Auth. ex complexu. C. de inceſt. nupt.* Imo Leges alimenta iis negabant, quarum rigorem temperavit Jus Canon. *cap.* 5. *de eo, qui dux. in matr. quam poll.*

Q. 4. *Qualiter ab inteſtato aſcendentes ſuccedant deſcendentibus?* Reſp. Deficientibus omnibus deſcendentibus ſuccedunt ab inteſtato in bonis allodialibus aſcendentes legitimi utriuſque ſexus, avus v. gr. & avia, æquis portionibus, etiamſi vel omnia vel plura bona provenerint ab uno parentum, v. g. a linea paterna *Nov.* 118. *c.* 2. ita tamen, ut proximior excludat ſemper remotiorem, v. g. mater avum, item etiam, ut ab aſcendentibus excludantur collaterales omnes, exceptis fratribus germanis & ſororibus defuncti, qui in capita admittuntur cum aſcendentibus proximis. *Nov. cit.* Si tamen ſoli fratrum germanorum liberi præmortuis ſuis parentibus extent cum aſcendentibus, de jure liberi hi neque in capita, neque in ſtirpes ſuccedunt ob *eand. Nov.* quæ correcta non eſt per *Nov.* 117. *c.* 1. cum hæc tantum loquatur de caſu, quo cum liberis germani defun-

cti supereſt alius germanus defuncti & reſpectu illorum patruus.

Q. 5. *Quomodo ſuccedant ab inteſtato collaterales?* Reſp. Si deficiant tam aſcendentes quam deſcendentes, ſuccedunt conſanguinei collaterales propinquiores; ſcil. 1. Fratres germani & ſorores, excluſis conſanguineis & uterinis tam fratribus, quam ſororibus; ſi tamen ex altero prædefuncto germano fratre vel ſorore liberi adſint, hi in ſtirpes cum germanis defuncti ſuccedunt. 2. Si fratrum liberi *ſoli* adſint, ſuccedunt patruo in capita. *L.* 2. §. 2 *ff. de ſuis & legit. hæred.* excluduntque fratres unilaterales. 3. His & fratribus germanis deficientibus ſuccedunt fratres conſanguinei, vel uterini, vel, ſi adſint, utrique, & probabilius abſque diſtinctione inter bona, utrum ea paterna, an materna ſint. 4. Deficientibus etiam his eorumque liberis, ſuccedunt abſque diſcrimine reliqui propinquiores conſanguinei, etiam probabilius in infinitum. Vid. *Nov.* 118. *c. Auth. ceſſante cum ſeqq. C. de legit. hæred.*

Quæſt. 6. *Quomodo ab inteſtato ſuccedant ſibi conjuges &c.* Reſp. 1. Si defunctus nec aſcendentes, nec deſcendentes, nec collaterales ſanguine junctos reliquit, ſuccedit conjux ſuperſtes ſive uxor, ſive maritus, excluſo fiſco. *L. un. ff.* & *L. un. Cod. unde vir. & uxor.* In hac tamen materia potiſſimum pacta dotalia, conſuetudines & ſtatuta attendi debent. 2. Si & omnes conſanguinei & ipſa uxor deficiat, nec defunctus vixerit in communitate quadam legitime inſtituta, devolvuntur bona ejus ad fiſcum, hoc eſt, ærarium vel Cameram Principis. *L.* 1. & 4. *Cod. de bon. vacant.* Peregrinorum ita mortuorum bona ſunt per Epiſcopum in pias cauſas eroganda. *Auth. omnes peregrini. Cod. commun. ſucceſſionibus.*

Q. 7. *Qualiter ab inteſtato Clericis & Religioſis ſuccedatur?* Reſp. 1. In bonis Clericorum patrimonialibus, induſtrialibus, parſimonialibus ſuccedant conſanguinei, computatione graduum etiam hic juxta Jus Civile facta; his deficientibus, Eccleſia, cui præfuit Clericus; aut ſi non habuerit beneficium, fiſcus Epiſcopi. Engel *h. num.* 21. & 22. 2. In beneficialibus (qualia in dubio præſumuntur Clericorum bona) congruæ ſuſtenta-

tioni superfluis de jure communi succedit Ecclesia. *c.* 1. *& fin. de pecul. Cler. & c.* 12. *de test.* nisi vel ex indulto Pontificio, vel recepta consuetudine, etiam in his bonis ex parte saltem consanguinei succedant, vel Jus spolii vigeat, quo tamen Episcopis ratione scandali parce utendum monet Pichl. *b. n.* 18. 3. Novitiis ab intestato decedentibus monasterium non succedit. D. Kees ad *Inst. h. tit. n.* 16. Professi bona, si ante professionem suam nihil de iis disposuit, nec Religio capax est successionis, ad hæredes ab intestato alias successuros devolvuntur; si autem est capax Religio, bona professi quocunque titulo vel tempore acquisita transeunt in monasterium non quidem jure hæreditario proprie tali, sed jure cujusdam acquisitionis naturalis & accessoriæ personæ. Auth. *ingressi*, & Auth. *si qua mulier. C. de Ss. Eccles.* vide Schmalzgr. *h. a. n.* 67. ubi plura.

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

QUæst. 1. *Quid sit sepultura & quid de loco sepulturæ in genere dicendum?* Resp. ad 1. Sepultura pro loco, in quo cadavera sepeliuntur, accepta, *hodie juxta Ss. Can.* definitur, locus Religiosus authoritate Episcopi deputatus ad sepulturam fidelium, arg. *c.* 3. *h. tit. c.* 4. *de Relig. dom.* potest etiam sepultura accipi pro jure sepeliendi mortuorum corpora. *Clem.* 2. *h. t.* & pro actu, ritu, officio, in sepeliendis humanis corporibus impenso. *can.* 105. *caus.* 1. *q.* 1.

Resp. Ad secundum 1. Locus sepulturæ (*cœmeterium* vel *dormitorium*) solet plerumque prope Ecclesiam vel in aditu urbium constitui. Imo hodie in ipsa Ecclesia non tantum Episcopi & Presbyteri digniores, ut olim per *canon.* 15. & 18. *caus.* 13. *qu.* 2. verum etiam laici sepeliri possunt. Pirh. *hoc num.* 1. 2. Ecclesiis solum Parochialibus jus sepeliendi competit; ex privilegio tamen Apostolico in templis suis & cœmeteriis, Ordini Prædicatorum S. Dominici & Minorum Sancti Francisci. *Clem.* 2. ℣. *hujusmodi Extrav.* 2. ℣. *hujusmodi quoque inter Comm. hoc tit.* per communicationem

aliis

aliis quoque Religiosis Ordinibus. 3. Qui nec juri suo, sepultura in Ecclesia Regulari jam erecta, renuntiare absque solemnitatibus possunt: *Extravag. ambitiosæ.* 4. Posse Regulares concedere sepulchrum proprium familiare de licentia suorum superiorum expresse tradit Pirh. *h. t. num.* 34. 5. Quid & quomodo possit aliquid accipi occasione sepulturæ vide *cap.* 13. *hoc tit.* & *cap.* 9. *de Simon.* quæ tamen cum *cap.* 42. *de Simon.* combinanda sunt.

Quæst. 2. *In quonam loco ex his, quibus jus sepeliendi competit, quisque debeat sepeliri?* Resp. 1. Potest sibi quilibet pubes *regulariter* eligere sepulturam, *c.* 1. *h. t. c.* 3. & 4. *eodem in* 7. etiam filiusfam. absque consensu patris: *c.* 4. *cit.* etiam Prælatus Regularis, tam supremus, quam inferior, etiam Novitius. Pirh. *h. num.* 25. non tamen Religiosus proprie talis, nisi vel procul a suo monasterio decedat, vel extra claustrum beneficio sit præpositus. Glos. *in cap. fin. h. t. in* 6. Deinde eligi sepultura potest extra Ecclesiam Parochialem & sepulchrum majorum in loco, in quo divina rarius celebrantur. *c.* 2. §. *fin. h. t. in* 6. non obst. *c.* 3. *h. t.* non tamen in Ecclesiis Monialium, vide Schmalzgr. *hoc num.* 18. & 19. ubi ait, nequidem a puellis educationis causa in Monasteriis Monialium degentibus id fieri posse. Præterea, notabilis est Constitutio in *cap.* 1. *h. t.* & *Clem.* 3. *in fin. de pœn.* quam vide. Demum, quomodo Religiosi possint funus illius, qui apud ipsos sepulturam elegit, excipere &c. consule consuetudinem & P. Engel *h. tit. num.* 8. qui etiam *num.* 7. ait, nullam ad electionem sepulturæ solemnitatem, neque exactam requiri probationem.

Resp. 2. Casu, quo quis nullam elegit sepulturam, elegerunt tamen ejus majores, non in parochia, sed in sepultura Majorum est sepeliendus. *cap.* 1. *h. t. c.* 3. *eod. in* 6. Si sepulchra Majorum sint in diversis Ecclesiis, non conveniunt AA. vide Pirh. *h. num.* 4. Schmalzgr. *num.* 28. De uxore post maritum suum defuncta statuitur in *canon.* 2. & 3. *caus.* 13. *qu.* 2. *junct. cap.* 3. §. *mulier. h. t. in* 6. sepeliendam eam esse in sepulcro mariti, non Majorum suorum, & si plures maritos habuit, in ultimi sepulchro: quod de uxore dictum, non tenet

vicissim de marito ob disp. ration. De *famulis domesticis*. Ordinum Mendicantium, decedentibus intra septa Monasterii vel Collegii, habetur in privilegiis a Clem. IV. FF. Minoribus, a Paulo III. Societatis JESU &c. concessis, quod hi absque electione sepulturæ mortui, in Ecclesiis vel cœmeteriis Religiosorum, quibus servierunt, possint sepeliri.

Resp. 3. Qui nec elegit sepulturam, nec habet electam a Majoribus, de jure sepeliendus est in propria Parochia, ubi domicilium vel quasi habuit. *cap.* 1. *h. tit. c.* 2. *eodem in* 6. etiamsi non fuisset ibidem mortuus, sed in villa verb. gr. modo commode ad Parochialem sepulturam possit deportari. *c.* 3. *pr. h. t. in* 6. Si defunctus domicilium habuit in duabus Parochiis, in illa sepelietur, in qua decessit, si extra utramque, ad quam arbitrio amicorum commodius potest deferri. *arg. c.* 2. *h. t. in* 6. Peregrini, vagi &c. sepeliendi sunt in Parochia, ubi decedunt. Pirh. *h. n.* 8. Clericus Beneficiatus decedens, non electa a se vel Majoribus suis sepultura, in Parochia sui beneficii sepeliendus est; etiamsi in alia Parochia habuerit habitationem, & in hac posteriori decesserit, uti contingere posset in magnis urbibus plures Parochias habentibus. *arg. cap.* 1. *&* *cap.* 1. *in* 6. *hoc tit.*

Quæst. 3. *Quid juris competat Parocho si Parochianus alibi sepeliatur?* Resp. 1. Si Parochianus sepulturam elegit, vel alibi electam a Majoribus habuit, *de jure* illa Ecclesia, in qua sepultura fit, quartam partem per *c.* 8. *h. tit.* vel tertiam, prout consuetudo est, aliquando etiam mediam per *cap.* 1. *&* 2. *h. t.* de omnibus bonis occasione & intuitu funeris sibi obvenientibus date tenetur Ecclesiæ Parochiali, vel potius Parocho, ob onus Parochianis adhuc vivis Sacramenta administrandi, &c. Vocatur pars ista Parocho obveniens *portio Canonica, quarta funeralium, mortuaria*. Parochus vero ex ipsa quarta hac sive portione Canonica præstare *de jure* debet Episcopo novam quartam partem. arg. *c.* 16. *de off. Jud. Ordin.* Verum portiones istas Canonicas tum consuetudo, tum privilegia Ordinibus Mendicantium concessa sustulerunt. Videatur etiam *Reiffenst. h. num.* 38. & Pichl. *h. t. num.* 4. ubi posterior affirmat, Ecclesiam

Paro-

Parochialem jure pretendere, ut exequiæ & officia funebria apud se celebrentur, si Parochianus alibi elegit sepulturam; prior negat; optime attenditur consuetudo.

Resp. 2. Deciditur in *cap. 5. 6. 10. fin. h. t.* quod Parochus agere possit ad restitutionem cadaveris contra eum, qui illius Parochianum, non electa a se aut Majoribus suis sepultura, extra Ecclesiam Parochialem sepelivit; & vicissim, quod alii habentes ex privilegio jus sepeliendi eodem modo agere possint contra Parochum violenter rapientem funus illius, qui alibi sepulturam vel a se vel a Majoribus electam habebat. Neutrum in praxi facta jam corporis humatione tentandum propter scandalum &c.

Q. 4. *Quinam repellantur a sepultura sacra, tanquam indigni?* Resp. 1. Judæi, pagani, Turcæ. *can.* 28. *de Consecr.* quo spectant infantes fidelium sine baptismo mortui. Reiffenst. *h. num.* 77. Vide etiam *cap.* 12. *h. t. can. fin. caus.* 24. *q.* 2. Item notorie & nominatim interdicti, nisi dederint signa pœnitentiæ. *c.* 28. *de sent. excom. c.* 20. *eodem in* 6. usurarii manifesti, nisi pœnituerint, & vel restituerint, vel idonee de restitutione caverint. *c.* 3. *de usur.* raptores & incendiarii. *cap.* 2. *&* 5. *de raptor.* Religiosi proprietarii. *cap* 2. *&* 4. *de statu Monach.* omittentes confessionem annuam & communionem paschalem. *cap. omnis utriusque* 12. *de pænit. & remiss.* conf. Engel *h. num.* 20. decimas Ecclesiæ injuste detinentes. *c.* 19. *de decim.* maledici sive blasphemi. *cap.* 2. *de maled.* & omnes in notorio peccato mortali decedentes. *can.* 16. *caus.* 13. *qu.* 2. suicidæ, qui se ipsos *sponte* occiderunt, *can.* 12. *caus.* 23. *qu.* 5. in dubio benignius præsumitur; neque is privatur sepultura Ecclesiastica qui se lethaliter vulneravit, aliquamdiu tamen supervixit & pœnituit. Schmalzgr. *h. num.* 64. Item privantur sepultura Ecclesiastica, qui in torneamentis & hastiludiis occiduntur. *cap.* 1. *& cap. fin. de torneam.* qui occumbunt in duello, etiam privato, ex condicto certo loco & tempore instituto; & hi, qui in duello vel torneamentis occumbunt, etiamsi pœnitentes moriantur. Trident. *Sess.* 25. *cap.* 19. *de refor.* cum Constit. Gregor. XIII. *Ad tollendam.* Clem. VIII. *Illius vices.*

Resp. 2. Quid dicendum, si defacto aliquis ex ejusmodi indignis in loco sacro sepultus fuerit, videantur AA. in *c. 12. h. t. & cap. 7. de Consecr. Eccles.* It. de illo, quam culpam & pœnam incurrant scienter sepelientes indignum. *Clem. 1. h. t.* Schmalzgr. *h. num. 53. cum seq.* Agit etiam hic Leur. *a Q. 802.* de actione funeraria, qui videatur.

TITULUS XXIX.

De Parochiis & alienis Parochianis.

QUæst. 1. *Quid sit Parochia, & quæ ad illam constituendam requirantur?* Resp. ad 1. *Parochia* sive *Paræcia hodie & strictè* loquendo est certa alicujus Diœcesis Ecclesia, quæ populum certis limitibus distinctum habet, & Presbyterum sive Rectorem, a quo Sacramenta, Verbum DEI, aliaque spiritualia ex officio eidem administrentur. Sumitur etiam Parochia pro ipso territorio & districtu, quo hujusmodi populus alicui Ecclesiæ deputatus continetur. Parochia & beneficium curatum non sunt idem; cum hoc latius pateat, quam illa; *Parochiani* autem dicuntur, qui hoc modo certæ Ecclesiæ subjecti sunt, sive dein verum, sive tantum quasi domicilium habeant: Imo potest etiam quis respectu duarum Parochiarum proprius esse Parochianus.

Resp. ad 2. Requiruntur ad constituendam Parochiam seqq. 1. Locus certis limitibus constitutus, qui limites à sola potestate Ecclesiastica determinari possunt, juxta antiquissimam Ecclesiæ praxin, & quidem ab Episcopo per Trident. *Sess. 24 de reform. c. 13.* Vide Engel *h. num. 3.* ubi ex Trident. *Sess. 21. c. 4. de reform.* varia notat circa novarum Parochiarum constitutiones. Neque si *certis sint* limites Parochiarum aut diœcesium, præscriptioni sunt obnoxii. *canon. 4. & seq. caus. 16. q. 3. c. 4. h. t.* 2. Requiruntur populus certæ Ecclesiæ itidem ab Episcopo deputatus; nomine populi venit pluralitas aliqua hominum ad decem saltem familias ascendens. 3. Presbyter seu Rector certus & unicus, potestate instructus administrandi populo Sacramenta, præs. Pœniten-

tentiæ, aliaquæ spiritualia. *canon.* 41. *caus.* 7. *q.* 1. *c.* 15. *de præb.*

Q. 2. *Quæ jura competant Ecclesiæ Parochiali?* Resp. 1. Fons baptismalis. 2. Forum pœnitentiale; ubi notetur. *cap.* 12. *de pœnit. & remiss.* 3. Dispensatio Eucharistiæ. Vide *Clem.* 1. *de privil.* 4. Solemnizatio & benedictio nuptiarum, de qua Trid. *Sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr.* 5. Administratio extremæ Unctionis, de qua ad *tit.* 15. *L.* 1. *Decret.* 6. Obligatio ex parte populi audiendi missam & verbum divinum in Parochia propria; ubi tamen notentur privilegia Regularium & consuetudo. 7. Jus sepulturæ, decimarum, &c. Præterea licet illa ordinarie reperiantur in Ecclesiis Parochialibus, & ubi reperiuntur, signa sint, Ecclesias esse Parochiales; præcise tamen ex his juribus non probatur, Ecclesiam esse Parochialem, sicut nec ex adverso ex defectu horum jurium reprobatur; unde *naturalia* Parochiæ sunt prædicta jura, non *essentialia*, de quib. in priori Resp.

Quæ hic Quæri possent de officio Parochi, partim ex sparsim dictis potest colligi, partim videri in Trident. *Sess.* 24. *de reform. c.* 4. *Sess.* 25. *c.* 1. *de reform.* Demum *h. n.* 21. addit Engel, jurisdictionem in foro externo nullam Parocho competere; posse autem jurisdictionem fori interni non in propria tantum Parochia, sed etiam in aliena erga suos subditos (modo id fiat privatim & absque disturbio) exercere.

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

QUæst. 1. *Quid & quotuplices sint decimæ?* Resp. 1. Decimæ scilicet Ecclesiasticæ *objective* sumptæ sunt de jure decima pars fructuum & lucrorum juste acquisitorum Ecclesiæ Ministris solvenda, in recognitionem universalis & supremi dominii Deo debita. *Formaliter* sunt jus vel facultas exigendi decimam istam partem. 2. Decimæ Ecclesiasticæ aliæ sunt *stricte Ecclesiasticæ* vel *spirituales*, quæ scil. statum suum primævum retinent, & Ministris Ecclesiæ solvuntur tan-

quam stipendia ob spirituales eorum functiones; *aliæ temporales*; *minus stricte Ecclesiasticæ*, quæ quidem ad sustentandos Ecclesiæ Ministros primitus fuerunt institutæ, dein tamen authoritate legitima laicis in feudum &c. obvenerunt. Si jus decimandi vel decimæ etiam quoad proprietatem in laicos transferantur, titulo spirituali penitus extincto, quod potest solus Papa, dicuntur decimæ *mere laicales* & *sæcularizatæ*. 3. Aliæ sunt *reales* seu *prædiales*, ex fructibus fundorum pendi solitæ; aliæ *personales*, quæ solvuntur ex lucro, hominis industria quæsito. Reales subdividuntur in *Majores*, & *Minores* sive *minutas*; item in decimas *Novalium*, quæ petuntur ex terris noviter coli cœptis, & in *veteres* seu *antiquas*.

Q. 2. *Quo jure debeantur decimæ?* Resp. 1. Decimæ spectatæ *materialiter* pro necessaria Ministrorum Ecclesiæ sustentatione ipsis adhuc *hodie* debentur non tantum jure divino. *Matth.* 10. *V.* 10. 1. *Cor.* 9. *v.* 7. 11. 17. *&c.* sed etiam naturali; quia recta ratio dictat, laborantibus in aliorum gratiam stipendium justum solvendum. Sumptæ *formaliter* non nisi jure Ecclesiastico debitæ sunt. Ratio, quia partem decimam nec jus naturæ, nec jus divinum N. L. determinavit.

Q. 3. *Cuinam debeantur decimæ?* Resp. 1. Olim diœcesibus nondum in Parochias divisis pertinebant cujusque diœcesis decimæ ad Clerum ejusdem diœceseos, quæ ab Episcopo colligebantur & dein cum proportione in Clericos distribuebantur. *canon.* 1. *&* 3. *caus.* 17. *qu.* 7. hodie solvendæ sunt de *jure communi* Parocho proprio, qui super earundem perceptione habet fundatam in jure intentionem contra quemcumque, etiam Episcopum. *c.* 29. 30. *h. t. c. fin. de restit. spol. in* 6. Casus, in quibus debeantur etiamnum integræ Episcopo, recenset Schmalzgr. *h. num.* 27.

Resp. 2. In specie. Decimæ *personales* debentur Parocho illi, qui Sacramenta alicui ex obligatione administrat. *cap. fin. de Paroch. c.* 20. *h. t.* decimæ *prædiales* illi Parocho, in cujus districtu sita sunt prædia, vel intra cujus fines pascuntur animalia, ex quorum fœtura dantur, *c.* 4. 13. 16. *h. t.*

Resp. 3. Decimæ *Novalium improprie* dictorum; si

præ-

præcise scil. mutetur facies soli, & fiat ex agro, v. gr. vinea; pertinent ad eum, qui prius perceperat decimas ex fructibus certæ speciei vel ex fructibus de certis fundis; *cap.* 4. 30. *h. tit. cap.* 31. *de privil.* Si vero fundus, qui prius nunquam tulit fructus decimabiles, nunc vero variatus decimabiles producat, loquendum est uti de decimis Novalium proprie dictorum in Resp. seq. per *L. ultim. ff. de term. mot.* & est comm. AA. *in cap.* 4. *h. t.*

Resp. 4. Decimæ *Novalium proprie dictorum* (dum locus scil. vel terra ad culturam redigitur, de qua non extat memoria, nec sulcus aut indicium, quod fuerit aliquando culta) præstandæ sunt de jure comm. Parocho vel Ecclesiæ Parochiali, intra cujus fines exurgunt. *c.* 13. *&* 29. *h. t.* Si in loco ad nullam Parochiam pertinente exurgant, Episcopo loci *c.* 13. *cit.* Imo de eodem jure comm. debentur Parocho tales decimæ, licet alius in ejus Parochia percipiat decimas antiquas, vel ex privilegio, vel præscriptione. *c.* 25. *&* 29. *h. t.* Neque aliud dicendum, etiamsi persona Ecclesiastica sit, quæ percipiat decimas antiquas. *cap.* 31. *de privil. c.* 25. *h. t.* non enim apparet, quid ad rem faciat, sive antiquus decimator sit laicus, sive Clericus; textus *c.* 27. *h. t.* intelligi debet de casu, de quo loquitur. Notetur interim *c.* 29. *h. t.* in verbis: *nisi rationibus causa ostendatur*, conf. Engel *h. t. n.* 12. Pichl. *h. t. a num.* 25.

Quæst. 4. *Quibusnam aliis possit competere jus decimandi?* Resp. 1. Præter Parochum, cui de jure communi competit, possunt habere jus decimandi alii Clerici, non Parochi, & aliæ Ecclesiæ sæculares & Regulares; idque 1. Collatione vel unione beneficii Curati, *cap.* 30. *h. tit.* de qua unione etiam ab Episcopis fieri, & parte decimarum Ecclesiis aliis applicari permissa, vide Trident. *Sess.* 7. *c.* 5. 6. 7. *de reform. &c. cap.* 13. *h. t.* 2. Ex privilegio Apostolico. 3. Donatione laicorum juste habentium alicubi jus decimandi, *cap.* 7. *de his, quæ a Præl.* 4. Consuetudine; *cap.* 18. *&* 20. *h. t.* 5. Præscriptione, *cap.* 29. *&* 31. *h. t.* ad quam si currat contra Parochum aut Ecclesiam Parochialem, ait Pichl. *h. nu.* 11. requiri 40. annos cum titulo, absque titulo tempus immemorabile. *c.* 1. *de præscript. in* 6. quia præscribenti jus resi-

resistit, 5. Permutatione, si decimæ unius Ecclesiæ cum decimis alterius permutentur. *cap. 6. de rer. permut.* 7. Transactione. *c. 2. & 8 de transact.* 8. Per arbitros compromissarios. *c. 7. de his, quæ fiunt a Præl. c. 1. de arbitr.*

Resp. 2. Laici sunt 1. capaces decimarum mere laicalium, quæ titulo mere profano instar tributi a Dominis temporalibus subinde prædiis subditorum imponuntur & exiguntur, deque iis pro libitu possunt disponere, ut patet. 2. Ante Concil. Lateran. celebratum anno 1179. poterat non tantum a S. Pontifice sed etiam ab Episcopis concedi laicis in feudum vel emphyteusin jus decimandi *utile*, id est, jus percipiendi decimam partem fructuum absque respectu ad officium spirituale. *cap. 7. de his, quæ fiunt a Præl. cap. 13. h. t.* per dictum Conc. hæc potestas Episcopis est adempta. *canon. 1. caus. 16. qu. 7. c. 7. de præscript. cap. 17. & 31. h. t.* potest tamen S. Pontifex adhuc hodie ita separare decimas Ecclesiæ a titulo spirituali, ut fiant quasi laicales, & laicis in perpetuum velut alia bona concedantur &c. 3. Juris decimandi *primarii & directi*, sive decimarum spiritualium & non legitima authoritate abstractarum a titulo spirituali sunt omnino incapaces laici. Ratio, quia jus hoc est spirituale, & Clericis competit propter ministerium spirituale; adeoque & neque primarium & directum, neque utile jus decimandi laici possunt præscribere. Ratio, quia non possunt possidere *can. 13, & 15. caus. 10. qu. 1. cap. 15. 17. 19. h. tit. cap. 6. de præscript.* 4. Quod laici defacto in multis locis possideant decimas, in eaque possessione defendantur, non provenit ex præscriptione, sed ex præsumptione legitimæ concessionis & privilegii, arg. *cap. 1. de præscript. in 6. c. 26. de V. S.* Vide Engel *h. t. a num. 25. usque ad num. 41.*

Quæst. 5. Quinam ad decimas solvendas obligentur?
Resp. 1. Decimas *personales*, ubi adhuc sunt in usu, solvere tenentur omnes & soli baptizati, qui in spiritualibus alicui Parocho subjecti ab eo tenentur Sacramenta recipere. *cap. 20, 23. 28. h. t.* Decimas *prædiales* solvere tenentur omnes, qui intra fines Parochiæ alicujus prædium, fundum &c. titulo non spirituali possident. *c. 4. 6. 8. 20. h. t.* Item qui prædium vel fundum antea ob-

noxium

noxium decimis defacto obtinent; cujuscunque status, ordinis, conditionis sint, nisi legitime ab iis dandis fuerint exempti: *c.* 24 *h. t.* Ratio datur, quia res transit cum suo onere. *L.* 20. *ff. de acq. rer. domin.* Vide Pichl. *h. n.* 15. ubi, quomodo Clerici non Parochi & Religiosi obligati sint de jure comm. citra privilegium emptionis ad solvendas decimas prædiales, & *n.* 16. ubi, si Dominus locavit prædium decimabile colono hoc pacto, ut conductor seu colonus omnes fructus percipiat, soluta certa pensione quotannis, conductorem solum teneri ad decimas, uti emphyteuta tenetur. *c.* 8. *h. t.* Si vero tam dominus, quam colonus fructuum partem aliquotam percipit, utrumque pro rata teneri ad decimas. *c.* 24. *&* 26. *h. t.* Huc spectat casus, quem cum aliis resolvit Engel *h. t. n.* 16. nimir. quod, si Titius prædium suum vendidit Cajo, illudque tradidit, decimæ prioribus annis a Titio non solutæ, possint a Cajo exigi. arg. *L.* 7. *ff. de publican. L.* 36. *ff. de jure fisci.*

Quæst. 6. *An & quomodo possit immunitas obtineri a solvendis decimis?* Resp. ad 1. Aff. Ratio, quia obligatio solvendi decimas, prout singulas personas respicit, non est juris naturalis aut divini, sed positivi Ecclesiastici tantum.

Resp. ad secundum 1. Obtineri potest immunitas hæc a decimis per *privilegium* non quidem a Principe sæculari per *c.* 25. *h. t.* nec ab Episcopo aliisque Prælatis Ecclesiasticis, utpote non valentibus in Lege superioris dispensare, sed a S. Pontifice concessum: patet ex privilegiis Religiosorum. Privilegium hujusmodi est quidem strictæ interpretationis, quia juri communi derogat, & cedit in præjudicium tertii; non tamen recedendum est a propria significatione verborum; adeoque concessum terminis generalibus intelligi debet etiam de decimis Novalium, arg. *cap.* 12. *h. t.* & de prædiis postea acquirendis, *c.* 22. *de privil.* ita Pichl. *h. n.* 19. licet *num.* 26. consentiat nobiscum quoad ea, quæ dicta sunt *h. t. q.* 3. Resp. 4. Potest insuper privilegium hoc semel concessum denuo amitti, ut patet ex *c.* 9. *c.* 8. *c.* 6. *h. t. & cap.* 15. *de privil.* 4. Obtineri potest immunitas a decimis per *consuetudinem*, etiam a laicis introductam, modo aliunde habeant congruam sustentationem Mini-

stri

ſtri Eccleſiæ. *c.* 32. *in fin. h. tit.* 3. Per *præſcriptionem. c.* 18. *b. tit. c.* 1. *de præſcript. in* 6. itidem a laicis, quia jus immunitatis eſt quid temporale. Vide Engel *h. a num.* 47. ubi explicat. *L. cum notiſſimi.* 7. *§. fin. C. de præſcript.* 30. *annor.* & *num. ſeq.* plura de præſcriptione decimarum habet. 4. Per *tranſactionem* & *amicabilem compoſitionem*; quomodo tamen ea procedat, habet Schmalzgr. *h. n.* 65. Pichl. *num.* 17. Demum allegans immunitatem, eam probare debet. *c.* 24. *h. t.*

Q. 7. *Quomodo ſolvendæ ſint decimæ?* Reſp. 1. In *prædialibus* nulla fit expenſarum deductio. *c.* 4. 8. *&c. h. t.* ſecus in *perſonalibus. c.* 28. *h. t.* 2. Quomodo numeratio manipulorum, menſurarum, animalium facienda. vide Pichl. *h. num.* 32. 3. Solvendæ ſunt decimæ, decimatore licet non exigente, quia dies interpellat pro homine. 4. Nec Parochus nec alius decimator decimas ſibi non ſolutas per vim invitis poteſt extorquere. Ratio, quia decimæ, antequam ſolvantur, adhuc vere ſunt in bonis & dominio Parochiani, ergo propria authoritate occupandæ non ſunt. 5. Spectato jure communi in agro ſolvendæ ſunt decimæ, quia hic ſolutio maxime ſincere fieri poteſt; neque, ſecluſa conſuetudine, neceſſario deferuntur decimæ a fidelibus in horrea decimatorum; quia jura hanc obligationem, maxime propriis ſolventium ſumptibus faciendam, non exprimunt.

Q. 8. *Quis Judex ſit in cauſis decimarum, & quæ pœnæ defraudantium decimas?* Reſp. ad primum 1. Si agitur in *petitorio*, quicunque ſit reus conventus, ſpectat cognitio cauſæ decimalis, & deciſio privative ad judicem Eccleſiaſticum. *c.* 15. 25. *& ſeq. h. t.* 2. Si agatur in *poſſeſſorio*, reus tamen conventus ſit *Clericus*, judex iterum privative competens erit Eccleſiaſticus. *c.* 2. 4. 12. *de for. comp.* 3. Si agatur in *poſſeſſorio*, & reus conventus ſit laicus, quæſtio tamen ſuper poſſeſſione admixtam habeat quæſtionem juris, iterum ſolus judex Eccleſiaſticus erit competens; quia cauſa hæc non temporalis, ſed ſpiritualis eſt; dum autem nulla involvitur quæſtio proprietatis, erit *mixti fori*, prout praxis habet.

Reſp. ad ſecundum. Defraudantes in decimis præter reatum peccati mortalis & obligationem reſtitutionis incurrunt excommunicationem, ſi ſint laici, & injuſte

exi-

exigant, usurpent, occupent decimas. *Bull. Cœnæ can.* 17. vel si Religiosi, & alios a solutione decimarum retrahant. *Clement.* 3. §. 1. *de pœn.* aut ipsi injuste acceptent decimas, aut non solvant debitas, quo casu si beneficiati sint, nec moniti intra 2. menses satisfecerint, suspensi sunt ab officiis, administrationibus, & beneficiis. *Clem.* 1. *h. t.* Item renuentes solvere decimas privandi sunt sepultura Ecclesiastica. *c.* 19. *h. t.*

Q. 9. *Quid de Primitiis & Oblationibus, de quibus est secunda rubricæ pars, dicendum?* Resp. ad primum. 1. *Primitiæ* sunt primi fructus, qui Dei beneficio ex agris, vineis, hortis producuntur; *Primogenita* sunt primi partus animalium. *Exod.* 23. ℣. 13. & 15. *Num.* 18. ℣. 12. *Deut.* 16. ℣. 2. 2. Debentur tantum semel, & quidem in gratitudinem Deo debitam pro novis fructibus, unde patet differentia a decimis. 3. In L. V. debebantur primitiæ & Primogenita jure divino; in L. N. ex præcepto tantum Ecclesiastico. *can.* 6. *dist.* 32. *can.* 65. *caus.* 16. *qu.* 1. hodie contraria consuetudine passim sunt sublatæ. Engel *h. t. n.* 62. &c.

Resp. ad secundum 1. Oblatio proprie & prout hujus loci accepta est donum, quod fideles de bonis propriis & licitis ad altare Deo & Ecclesiæ offerunt. 2. Ad illas faciendas *per se* nulla est obligatio. Ratio, quia ex se sunt donum gratuitum, neque lex adest præceptiva: per accidens deberi possunt promissione aut voto, donatione, consuetudine, præscriptione, indigentia Ecclesiæ vel Ministrorum ejus. 3. *Nisi aliud constet de mente offerentium*, oblationes sive fiant ad altare, sive ad piam imaginem, sive Parochus, sive alius celebret, ad Parochum spectant. *c.* 10. *de præscript. c.* 9. *de his, quæ fiunt a Præl.* factæ tamen oblationes in Ecclesiis Regularium ex privilegio in Corpore Juris clauso ad Regulares ibi Deo servientes pertinent. *c.* 1. *de stat. Monach. c.* 16. *de excess. Præl.* ex quibus cc. etiam probatur, posse Religiosos, nisi Constitutiones ipsorum obstent, vel consuetudo, habere in suis Ecclesiis truncos, capsulas, mensas ad oblationes fidelium recipiendas, &c.

TITULUS XXXI.

De Regularibus & Transeuntibus ad Religionem.

QUæst. 1. *Quid sit Religio &c.* Resp. 1. Religio pro statu Religioso accepta est *modus stabilis in communi vivendi ab Ecclesia approbatus; in quo fideles editis votis substantialibus paupertatis; castitatis; & obedientiæ; ad Evangelicam Christianæ vitæ & charitatis perfectionem tendunt:* Itaque *Religiosi* sive *Regulares* dicuntur illi; qui prædictis votis in communitate juxta regulam ab Ecclesia approbatam adstringuntur. 2. Quoad substantiam institutus est status Religiosus a Christo; ut patet ex illis textibus Evangelii; quibus homines ad consilia Evangelica est cohortatus. *Matth.* 19. ℣. 21. ad paupertatem. ℣. 12. ad castitatem. *Matth.* 16. ℣. 24. ad obedientiam; quoad peculiarem & determinatum modum vivendi debet originem suam Ecclesiæ. Schmalzgr. *h. n.* 3. ejus approbatio olim fieri poterat etiam ab Episcopis; hodie non nisi a S. Pontifice. *cap. fin. de Relig. dom. c. un. eod. in* 6. 3. Status Religiosus essentialiter est unicus; & omnes Religiosi Ordines non nisi numero differunt; quia in substantialibus conveniunt; accidentaliter tamen ob speciales fines; media; & regulas est multiplex: sic ratione *finis* tria sunt genera Religiosorum; scil. eorum; qui *vitam contemplativam*; eorum; qui *activam*; eorum; qui *mixtam ex utraque* profitentur: Ratione *mediorum* seu *Regularum* Religio dividitur precipue in 4. Ordines; scil. Sancti Basilii; S. Augustini; S. Benedicti; S. Francisci; quorum regulas alii *plerique* Ordines cum aliqua tamen mutatione sunt amplexi; regulam a cæteris distinctam & peculiares Constitutiones habent Carthusiani, Minimi S. Francisci de Paula; Societatis JESU.

Q. 2. *Quæ sint requisita ad substantiam status Religiosi?* Resp. 1. Ut serventur tria consilia Evangelica, paupertatis; castitatis; obedientiæ. *cap.* 6. *in fin. de stat. monach.* 2. Ut hæc 3. Concilia voto perpetuo firmen-

tur.

tur. D. Th. 2. 2. *qu.* 186. *art.* 6. non tamen requiritur, ut sint vota ista solemnia, sed sufficit esse simplicia, quibus se aliquis in perpetuum Religioni, non autem Religio ipsi se obligat, quin possit illum justis de causis dimittere. Constit. Gregorii XIII. *Ascendente.* 3. Ut hæc vota fiant in Religionem in vim veræ Religionis a Sede Apostolica approbata, ut supra. 4. Ut is, qui hæc vota emisit, vivat sub jurisdictione aut potestate speciali alicujus superioris ad servandas certas regulas compellere potentis.

Q. 3. Quinam teneantur & qui possint ingredi Religionem? Resp. ad 1. Nemo tenetur ingredi Religionem, nisi ejus ingrediendæ votum emiserit. Ratio, quia status Religiosus est consilii, non præcepti, conf. Trid. *Sess.* 15. *de Regular. cap.* 19. & Engel *h. n.* 22. ubi is, ad quid teneatur vovens ingredi Religionem, si in uno monasterio non suscipiatur.

Resp. ad secundum; Generaliter loquendo possunt ingredi Religionem omnes Christiani, qui jure non prohibentur. Prohibentur autem sic, ut invalide emittant Professionem 1. Minor 16. annis Trid. *Sess.* 25. *c.* 15. *de Regular.* nec supplet hic malitia vel potius prudentia defectum ætatis, quia hoc nullibi a jure statuitur. In Societate JESU anni 17. requiruntur ad emittenda post Novitiatum vota Scholasticorum; ad Professionem 4. votorum 25. completi. 2. Qui non per integrum & continuum annum in Novitiatu & probatione fuit. Trid. *loco cit.* 3. Conjux post matrimonium consummatum absque consensu alterius &c. *cap.* 3. *de convers. conjug.* 4. Metu gravi injusto ad Professionem coactus. *cap.* 1. *h. t.* 5. Episcopus confirmatus vel consecratus absque licentia Papæ. *cap.* 18. *h. tit.* 6. Laborans impedimento substantiali.

Prohibentur sic, ut illicite ingrediantur & suscipiantur. 1. Servus tam proprie dictus, quam adscriptitius vel originarius, de quo vide can. *fin. caus.* 17. *qu.* 2. 2. Ratiociniis sive rationibus reddendis obnoxius, ære alieno gravatus, vitiatus corpore &c. de quibus in Libr. primo. 3. Habens parentes in gravi vel extrema necessitate constitutus, quos juvandi, si in sæculo maneret, probabilius & propinqua spes affulgeret; extra

hunc

hunc casum de honestate quidem requirendi parentes, non vero, si reluctentur, attendendi sunt. *Luc.* 9. & 14. *Matth.* 8.

Q. 4. *An & quomodo præmittendus annus probationis Professioni?* Resp. 1. In omni Religione simpliciter necessarius est annus Novitiatus ad *valorem* subsecutæ Professionis. Trid. *Sess.* 25. *c.* 15. *de Regul.* exceptiones aliquas refert Schmalzgr. *h. num.* 47. Soc. JESU biennium etiam ita requirit, ut si quis absque dispensatione Præpositi Generalis admissus fuisset ante illud completum ad vota Religiosa, hæc forent invalida. 2. Non tamen necessario transigitur in Monasterio. *cap.* 17. *h. t. c. fin. qui Cler. vel vov.* nec in habitu Religioso, *c.* 3. *h. t. in* 6. 3. Interim annus tum ætatis tum probationis debet esse integer & de momento ad momentum completus. Trid. *Sess.* 25. & 15. *de Regul.* & continuus, seu non interruptus. *loco cit.* interrumpitur autem per dimissionem status perfectam, etiam minimam, qualis esset, si Novitius dimisso habitu vel ad horam e Monasterio egrederetur.

Quæst. 5. *Quæ privilegia & jura Novitiis competant?* Resp. 1. In favorabilibus comprehenduntur nomine Religiosorum, gaudent privilegiis canonis & fori, aliisque suæ Religionis, *c.* 21. §. *quamvis, de sent. excomm. in* 6. 2. Ad præcepta & statuta per se & directe non tenentur, multo minus ad vota, quia ad ea se necdum obligarunt, tenentur tamen de honestate & decentia, *cap.* 8. *de stat. Monac.* Imo subjiciuntur jurisdictioni spirituali quasi Episcopali sui Prælati Regularis, si is exemptus est, tam in foro in-quam externo. Pirh. *h. t. n.* 69. 3. Possunt, si voluerint, aut Religionem sibi non convenire crediderint, libere & licite absque alia causa, & superiorum licentia non requisita ad sæculum redire, *c.* 23. *h. t. c.* 1. *eod. in* 6. nec tenetur per se ad refusionem sumptuum in sui sustentationem a Monasterio factorum *c.* 23. *cit.* & *cap.* 2. *eod. in* 6. 4. Durante probatione retinere possunt, si quod habuerunt, beneficium Ecclesiasticum, modo constituant Vicarium, *c.* 4. *h. t. in* 6. 5. Conc. Trid. *Sess.* 25. *cap.* 16. *de Regul.* statuit, ut imposterum *nulla renuntiatio aut obligatio, etiam cum juramento, & in favorem cujuscumque causæ piæ valeat, nisi cum licen-*

tia

tia Episcopi vel ejus Vicarii (hoc consuetudo immutasse videtur) *fiat intra 2. menses proximos ante Professionem*. Ibidem tamen Trid. excipit Societatis JESU Novitios volentes disponere; nec universim comprehenduntur actus illi & contractus, quibus bona & jura Novitiorum non notabiliter minuuntur. Quid observandum in renuntiatione beneficii, quod in sæculo habuit Novitius, vid. Schmalzgr. *h. n.* 124. & *n.* 129. ubi putat, non esse irritas donationes ante ingressum Novitiatus, etiam intuitu ingressus factas, aliis æque vel etiam magis probabiliter contrarium tenentibus, ex mente Trid. 6. Si Monasterium sit capax bonorum, illaque vel bona vel jura Monasterio conveniant. Novitio de illis non disponente, omnia per Professionem ad Monasterium transeunt Auth. *si qua mulier*, & Auth. *ingressi. C. de SS. Eccles.*

Q. 6. Quid sit Professio, & quæ circa eam notanda? Resp. 1. Accepta *stricte* est contractus sacer ultro citroque obligatorius, quo quis per emissionem votorum paupertatis, castitatis & obedientiæ Deo & Religioni approbatæ se tradit, & Religio vicissim talem traditionem acceptat cum onere ipsum voventem perpetuo retinendi, alendi, & tanquam filium tractandi. 2. Alia est Professio *expressa*, quæ verbis, scriptis, vel utrisque simul fit; alia *tacita*, quæ hodie tamen per rara est. 3. Qua forma Professio emitti debeat, quisque Novitios possit ad Professionem admittere, consulenda sunt singularum Religionum instituta. 4. Intra quinquennium potest Professus coram superiore suo & Ordinario reclamare adversus Professionem suam, illamque arguere nullitatis. Trident. *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Regul.* quod ipsum etiam conceditur Religioni. Pirh. *h. num.* 154. post quinquennium non auditur amplius volens reclamare, nisi sit impedimentum perpetuum, vel temporale adhuc durans, ob quod invalida erat Professio. Imo ignoranti vel intra quinquennium reclamare impedito non denegatur remedium extraordinarium restitutionis in integrum. Ita praxis habet. Neque tenetur invalide Professus, si nullitatem Professionis nequit probare, eam ratificare in foro conscientiæ, sed potest etiam, scandalo secluso, recedere. 5. Varii

sunt effectus Professionis validæ. Schmalzgr. *h. n.* 266. recenset undecim, inter quos præcipuus, quod obliget ad servanda perpetuo vota substantialia, & manendum in Religione, ita ut ne mutuo quidem Religiosi & Religionis consensu dissolvi hoc vinculum possit, &c. Potest tamen S. Pontifex ex justa & legitima causa dispensare, solvendo vinculum per Professionem inductum, sic ut, qui hactenus fuit Religiosus, non amplius sit, nec porro votis adstringatur. Sumitur ex *Matth.* 16. *c. unde rot. in* 6. Talis tamen dispensatio non fit hoc ipso, dum Religiosus ad Episcopatum promovetur. Pirh. *h. num.* 145.

Q. 7. *An Professo nunquam licitum sit recedere a Religione, vel Religioni Professum ejicere?* Resp. 1. Licitum est utriusque sexus Religiosis transire ad Religionem strictiorem, modo transitus non fiat temere vel leviter, petatur ad hoc licentia superioris, & literæ dimissoriæ, fiatque sine infamia Religionis deserendæ. *cap.* 18. *h. t. can.* 3. *caus.* 19. *q.* 3. Ad Religionem laxiorem transitus de jure permissus non est. *c.* 10. *h. t.* Si tamen justa causa v.g. infirmitatis subsit, potest fieri cum licentia superioris Regularis & Capituli, si Monasterium sit exemptum; si non sit exemptum, accedente consensu Episcopi. Quid in hac parte possit Præpositus Generalis Societ. JESU, vid. Const. Gregor. XIII. *Cum alias*. Pauli III. *Licet debitum*. S. Pii V. *Æquum reputamus*. Quid interdictum sit Religiosis etiam licite transeuntibus a Religione Mendicantium ad non Mendicantem, vide Clem. 1 *h. tit.* Trident. *Sess.* 14. *c.* 11. *de reform.* Transiens tenetur in alio Monasterio subire Novitiatum, quia hic ad valorem Professionis requiritur. Bona, quæ ita transiens vel tempore Novitiatus in secundo Monasterio vel post factam Professionem acquirit, indistincte adjudicat, Schmalzgr. *h. num.* 242. Monasterio posterioris Religionis.

Resp. 2. *Religiosus* Professus, casu quo est incorrigibilis & Religioni intolerabilis, etiam invitus ex Religione expelli potest. *c.* 10. *de major. & obed. c. fin. de stat. Monach.* hodie tamen præter incorrigibilitatem in crimine gravi & publico requiritur prævia trina correctio, monitio, punitio, ac præterea incarceratio unius

anni

anni in jejunio & pœnitentia, juxta Decret. S. Congr. Card. jussu Urbani VIII. edit. *de Regular. apost. & eject.* Non liberatur ejectus a votis substantialibus Religionis; quia non cessat esse Religiosus: liberatur tamen a cæteris observantiis Regularibus; quia hæ illos tantum afficiunt, qui vivunt sub regula. Præterea obligatur ejectus gestare habitum (nisi & illo in pœnam privatus sit) a paritate Religiosi ad Episcopatum assumpti; & se disponere per emendationem, ut iterato suscipiatur. Schmalzgr. *h. num.* 252. & *num.* 256. ubi, quod Religio plene emendatum teneatur denuo recipere ex *cap.* 16. *h. t.* & *num.* 263. ait, de *jur. comm.* bona ejecti (a fortiori, fugitivi & apostatæ) Monasterio, a quo ejectus, acquiri. *a num.* 266. agit de fugitivis & apostatis. Leur. *h. t. a qu.* 869.

TITULUS XXXII.

De Conversione Conjugatorum.

Idest, de traseuntibus ad Religionem post matrimonium contractum.

QUæst. 1. *An & quomodo liceat antè consummationem matrimonii sponsis de præsenti ingredi Religionem?* Resp. 1. A *jure* concessum est sponsis de præsenti bimestre, intra quod matrimonium consummare non tenentur, sed pars una altera etiam invita Religionem poterit inire. AA. ex *c.* 7. *h. t.* potest hoc tempus a Judice vel restringi vel prorogari. Pirh. *h. n.* 52. 2. Si bimestri transacto matrimonium nondum sit consummatum, licet adhuc transire ad Religionem, quantumcunque tempus fuerit elapsum. Schmalzgr. *h. n.* 8. *ex cit. c.* 3. Si sponsa de Religione cogitans intra bimestre per vim aut metum fuerit cognita, probabilius adhuc poterit per se loquendo Religionem ingredi. Ratio quia sponsus ex delicto non debet sentire commodum, nec sponsa per injuriam sibi illatam jure suo privari.

Q. 2. *An & quomodo liceat conjugibus matrimonio consummato ingredi Religionem?* Resp. 1. Per se patet, lice-

re, si uterque mutuò consensu ingrediatur. 2. Unus etiam conjugum Religionem poterit ingredi, si alter consentiat, & si sit juvenis, & ipse ingrediatur, vel, si senex & de incontinentia non suspectus, votum saltem continentiæ in sæculo emittat. *c.* 1. 4. *q.* 13. 18. *h. t.* invalida erit Professio, si consensus sit extortus metu gravi. *c.* 17. *h. t.* vel dolo. arg. *c.* 16. *h. t.* vel sit tantum præsumptus ex mera conjugis alterius taciturnitate. Pirh. *h. n.* 26. tenebiturque talis Professus, si revocetur a manente in sæculo, redire, & reddere debitum, non tamen poterit petere, *c.* 3. *&* 12. *h. t.* Valida quidem erit Professio, si conjux altero consentiente, sed illo non sequente, aut non emittente pro ratione personæ votum castitatis fuerit in Religionem ingressus; interim tamen illicita erit Professio. *c.* 9. *h. t.* 3. Si alter conjugum committat adulterium, innocens poterit ingredi Religionem. *cap.* 21. *caus.* 27. *qu.* 2. *c.* 15. *cum duob. seq. h. tit.* 4. Si alter incidat in hæresim vel apostasiam. *c.* 21. *h. t. & c.* 5. *de divort.* 5. Quæ hic de ingredientibus Religionem dicta sunt, eadem fere tenent in suscipiente S. Ordines.

Q. 3. *An matrimonium dissolvatur per ingressum in Religionem?* Resp. 1. Non quidem per solum ingressum in Novitiatum, nec per vota simplicia, licet Religiosum constituant, sed per solam Professionem solemnem in Religione approbata dirimitur matrimonium etiam quoad vinculum, si tantum fuerit ratum. *cap.* 2. 7. 14. *h. t.* Trid. *Sess.* 24. *can.* 6. *de Sacram. matrim.* 2. Privilegium hoc dirimendi matrimonium ratum non habent Ordines Sacri suscepti. *cit. text.* & *Extrav. Antiquæ. Joan. XII. de vot.* 3. Juxta Pirh. *h. n.* 45. probabilius matrimonium ratum solvitur per Professionem jure solum Ecclesiastico, quia nec jure naturali, nec immediate jure divino positivo solvi probatur.

TITULUS XXXIII.

De Conversione infidelium.

QUæst. Un. *Quid de conversis ad fidem h. tit. statuatur?* Resp. 1. Si conjux infidelis stricte talis, scil. non

non baptizatus baptismum suscipiat, & ita ad fidem convertatur, altero in infidelitate remanente, potest factus fidelis infideli parte dimissa, licet matrimonium inter illos fuerit consummatum nubere alteri fideli, *c.* 7. *de divort.* non tamen per ipsum statim baptismum, sed dum actu ad secundas nuptias transitur, prius matrimonium dissolvitur, *c.* 8. *de divort.* & si talis infidelis plures habuerit uxores, cæteris dimissis primam solam, si & ipsa convertatur, retinere debet. arg. *citat. c.* 8. modo non fuerit matrimonium inter ipsos de jure naturæ nullum. Item, si conjugum unus convertitur ad fidem, sive is pater, sive mater sit, altero nolente converti, proles communis assignanda est converso, si doli nondum est capax. *c. fin. h. t.*

Resp. 2. Statuitur impedimentum dirimens, ut, si infidelis & fidelis in mortem conjugis sunt machinati, ut conjuge hoc sublato inter se contrahant matrimonium, hoc sit nullum, licet infidelis convertatur ad fidem. *c.* 1. *h. t.*

TITULUS XXXIV.

De Voto, & Voti Redemptione.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Votum?* Resp. ad 1. Votum est deliberata promissio Deo facta de meliori bono. Comm. Differt à *proposito*, quia in proposito deest promissio & animus, se vi talis actus obligandi. In dubio, an votum factum, an solum propositum, contra votum præsumitur. *c.* 65. *de R. J. in* 6.

Resp. ad secundum. 1. Aliud est *personale*, quo personæ voventis actio; aliud *reale*, quo res voventis; aliud *mixtum*, quo res & actio Deo promittitur. 2. Aliud *reservatum* S. Pontifici quoad dispensationem, qualia quinque sunt. *Extravag. Etsi Dominici. fin. de pœn. & remiss. inter Comm.* aliud *non reservatum*. 3. Aliud *purum*, aliud *conditionale*. 4. Et præcipue aliud *solemne*, quod ut tale acceptatur ab Ecclesia; & sunt hæc duo, votum castitatis, quod majoribus Ordinibus annexum, & votum Professionis Religiosæ. Aliud *simplex*, scil. illud omne, quod talem solemnitatem annexam non habet. Vide *L.* 4. *Decret. tit.* 6.

Quæst. 2. *Quæ sint requisita ad valorem voti?* Resp. 1. Requiritur promissio *vera*, si enim facta sit absque animo se *obligandi*, non tenet votum; ut patet. 2. Promissio debet esse cum *advertentia rationis plena*, quanta requiritur ad peccandum mortaliter. Si dubitetur, an adfuerit sufficiens deliberatio, alii cum Pichl. *h. tit. n.* 3. judicant, tale votum non obligare, conformiter dictis in *Q. priori*, alii cum Engel *h. t. n.* 5. tenent contrarium. 3. Debet promissio esse *libera*; unde metu gravi injuste incusso emissum votum solemne aut (juxta multos) Religiosum constituens est nullum, saltem de jure Ecclesiastico. *c.* 1. *de his, quæ vi.* & votum factum ex errore, qui versetur circa rei *substantiam*, vel circumstantiam redundantem in substantiam, vel circa motivum formale principale, itidem nullum est; quia omnem suam vim habet a voluntate, & intentione voventis. 4. Debet promissio DEO fieri: facta sanctis non est proprie votum, nisi in honorem Sancti ad DEUM ipsum immediate dirigatur. Ratio, quia votum est cultus latriæ soli DEO debitus. 5. Debet esse res, quæ promittitur, *possibilis*; hinc nullum est votum, nunquam peccandi venialiter: *honesta*; unde non sufficit res tam de se quam respective indifferens ad finem; & *quidem de meliori bono*, hoc est, de eo, quod omnibus spectatis melius est, quam oppositum; hinc si quis voveat inire matrimonium ad vitandam consuetudinem peccandi, potest non obstante hoc voto per se loquendo vel Religionem ingredi, vel amplecti continentiam, quia hoc absolute melius est.

Quæst. 3. *Quæ sit obligatio voti?* Resp. in genere 1. Licitum esse vovere, patet ex pluribus Scripturæ textibus, præsertim *Num.* 30. ℣. 3. *Deut.* 23. ℣. 21. *Eccles* 5. ℣. 3. & 4. Interim ad vovendum nulla est obligatio, post votum tamen factum necessario illud implendum. Utrumque suadet ratio, & habetur *c.* 6. *h. t.* 2. In specie. Obligatio implendi votum est vel gravis vel levis, prout aut mens voventis est; cum vovens se etiam possit obligare sub levi, licet materia gravis sit, ut Illsung *de vot. num.* 101. aut, si mentem suam non expressit, prout materia est. Pichl. *h. t. n.* 8. 3. Votum *personale* tantum obligat voventem, nec tenetur vovens, nec potest

test per alium illud implere. Engel *h. tit. num.* 15. ubi etiam *Resp. ad cap.* 8. *h. t.* Votum *reale* potest impleri per alium; quia nihil interest, an vovens, an alius ejus nomine de ipsius substantia eleemosynam expendat: affixum est bonis voventis, adeoque & obligatio voti hujus ad hæredes transit. *c.* 18. *de censib.* non tamen prius est solvendum, quam soluta sint ea, quæ defunctus debebat ex justitia. Ratio, quia debetur ex bonis defuncti, quæ non sunt, nisi deducto ære alieno. Votum *mixtum* transit ad hæredes, quatenus est reale, si illa realitas separari potest; uti & dicitur, quod si materia voti sit dividua, possitque quoad unam partem impleri, ad id teneatur vovens. Vid. tamen Engel *h. n.* 14. 4. Si pro nullo determinato tempore votum emissum, implendum illud est, quam primum viri prudentis arbitrio commode fieri potest: arg. *Deut.* 23. ℣. 21. *Eccles.* 5. ℣. 3. Si dies vel tempus præfixum, implendum est intra illud tempus; quod si hoc omittat vovens, peccavit contra votum; non tamen ideo liberatur ab ejus executione, sed postea tenetur implere, si ex intentione vel natura voti res promissa certo tempori fuerit affixa. Schmalzgr. *h. t. n.* 58.

Q. 4. *Qualiter obligatio voti tollatur*, Resp. In genere, dupliciter. 1. Nullius authoritate interveniente, idque vel mutatione materiæ voto promissæ, si illa fiat impossibilis de facto aut de jure; vel desitione conditionis; a qua pendebat; etiamsi ipse vovens malitiose eventum conditionis impediret; quia scil. nec hoc casu impleta est conditio. 2. Interveniente authoritate humana; scil. *irritatione*, qua obligatio voti tollitur ab eo cujus potestati subjecta est voluntas voventis, vel voti materia, sic ut votum ab ejus consensu dependeat. *Commutatione*, qua non quidem omnino tollitur obligatio voti, sed in locum materiæ voto promissæ alia substituitur; si pio operi, quod voto promissum est, substituatur pecunia in eleemosynam danda, dicitur proprie *redemptio* voti. *Dispensatione*, qua *nomine* DEI ab habente potestatem penitus remittitur obligatio voti; quod dispensatio non fiat proprio nomine, differt ab irritatione.

Quæst. 5. *Quæ vota & a quibus irritari possint?* Resp. 1. Omnia vota *impuberum* simpliciter & directe irritari

possunt a patre, in hujus defectu ab Avo paterno; vel si in horum defectu impubes Tutorem, aut matrem saltem habeat, ab his ejus vota possunt irritari. *canon.* 2. *caus.* 20. *q.* 2. Ratio est judicii imbecillitas in ea ætate. Ampliationes hujus responsion. vid apud Laym. *L.* 4. *Tr.*4. *c.* 7. *n.*10. *℣. amplia secundo*. Puberum vota irritari nequeunt, quamvis hi sint etiamnum sub potestate patria, nisi quatenus obsunt disciplinæ & gubernationi familiæ. arg. *cit. can.* & quia jam habent discretionem & maturitatem judicii sufficientem ad vovendum. 2. Maritus non potest omnia uxoris vota irritare, sed illa tantum, quæ usui matrimonii, rectæ prolium educationi, domesticæ gubernationi & administrationi familiæ præjudicium afferre possunt. Ratio, quia nullo jure probatur potestas marito concessa in omnes omnino actiones uxoris suæ: quæ etiam de uxore procedunt. Engel *h. n* 23. *in fin.* 3. Prælatus sive superior Religiosus, quo nomine non quidem Sub-Prior aut Minister, Abbatissa tamen venit, potest *omnia* Religiosorum sibi subditorum vota irritare, exceptis, quæ ex institutio Religionis fiunt, & voto strictioris Religionis, *can. cit.* Superior tamen Novitiorum non potest eorum vota directe & simpliciter irritare, sed solum *suspendere*; quæ demum emissa Professione ex dispositione juris censentur commutari in vota Religionis.

Quæst. 6. *Quinam possint commutare vota & quomodo?* Resp. 1. potest unusquisque propria authoritate commutare votum suum in id, quod manifeste est melius. *cap.* 3. *de jurejur.* Utrum sola voluntate voventis votum in evidenter æquale commutari possit, dubitant AA. negatur communius, ob periculum, ne sæpe minus bonum præ majori aut æquali exhibeatur. 2. Ut fiat commutatio in minus bonum, certum est, requiri authoritatem Superioris vel habentis privilegium Pontificium, quale varii Regulares, & dispensandi & consequenter commutandi vota, 5. reservatis exceptis, habent; insuper & justam causam requiri certum est, de qua Schmalzgr. *h. num.* 100. 3. Licet etiam post commutationem voti voventi redire ad votum prius; quia, cum commutatio facta fuerit in ejus favorem, renunciare huic potest. 4. Votum tamen factum in favorem ter-

tertii, ab eoque acceptatum nequit commutari absque ejus consensu; quia per acceptionem jus illi fuit acquisitum.

Q. 7. *Quis dispensare possit in votis?* Resp. 1. Potest in omnibus Pontifex coll. ex *cap.* 16. *Matth.* Episcopi, aliique Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem obtinentes, & quidem potestate ordinaria a S. Pontifice sibi communicata in non reservatis *c.* 1. *&* 7. *h. t.* uti & Religiosi Mendicantes ex potestate delegata. Patet ex privilegiis ab Innoc. VIII. Eugen. IV. Martino V. Paulo III. concessis. 2. Dantur tamen casus, in quibus Episcopi etiam in reservatis possunt dispensare. Schmalzgr. *h. n.* 110. quod Reiffenst. *h. t. n.* 40. pariter ad Religiosos Mendicantes extendit, posse & istos & hos in votis, quæ similia sunt reservatis, dispensare, adeoque hæc reservata non esse, certum est juxta omnes. 3. Præter potestatem in dispensante requiritur causa justa, fundata in pietate, utilitate, & necessitate. Sanch. *Lib.* 4. *Moral. c.* 45. *a num.* 26.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum & Canonicorum Regularium.

QUæst. 1. *Ad quid vi voti paupertatis obligetur Religiosus?* Resp. Postquam actum est in genere priori titulo de votis, in hoc de iis in specie tractatur, ad quid nimir. Religiosi, qui hic nomine *Monachorum* & *Regularium* veniunt, in statu suo, id est, in *stabili sua vivendi ratione* vi votorum teneantur; ac 1. quidem in genere: ex *voto paupertatis* Religiosi omnes solemniter Professi obligantur, ne quid proprium habeant, aut aliquo tanquam proprio utantur. Trid. *Sess.* 25. *c.* 2. *de Regul. c.* 2. 4. 6. *h. t.* 2. In specie, quod Religiosi proprii nihil habere possint, oritur non ex alio, quam ex ordinatione Ecclesiæ, *text. cit.* quæ afficit solos Religiosos in particulari, Communitates enim (exceptis PP. Minorib. de Observantia, PP. Capuc. Domibus Professis Soc. JESU.) sunt capaces bonorum temporalium tam mobilum quam immobilium. Trid. *loc. cit. cap.* 3. &c.

3. Quod

3. Quod Religiosi in particutari nihil proprii habere possint, intelligitur circa res temporales & externas, *bona fortunæ* dictas, quia jus eligendi & præsentandi, titulum beneficii &c. acquirere & retinere possunt; neque per Professionem *hoc ipso* honori ac famæ renuntiatur. 4. Scholastici Soc. JESU, etsi veri Religiosi pauperes sint, retinent tamen ad aliquod adhuc tempus dominium rerum suarum, non tamen liberum earum usum ita quidem, ut vel *invalide*, ut putant Mol. Less. Haun. &c. vel *saltem illicite*, ut volunt Suar. Sanchez, Laym. Schmalz. absque superiorum voluntate de iis disponant. Vide Bull. Greg. XIII. *Quanto fructuosius*, & *Ascendente*. Quod nulli Religiosi post emissa vota re tanquam propria uti valeat, intelligitur, eos peccare vel graviter vel leviter pro ratione materiæ, si quid accipiant, donent; absumant absque superioris licentia vel *expressa*, vel *tacita*, ita omnes. Imo ad vitandum peccatum proprietatis juxta Schmalz. *h.n.* 28. sufficit licentia superioris præsumpta, etiam dum potest commode adiri superior, modo præsumi possit non esse absolute invitus. arg. *L.*46.*§.*7.*de furt.* & quia talis dispositio non fit nomine proprio. Idem *n.* 14. *h.tit.* & *seq.* decidit, licitum esse Religiosis habere peculium & præstationes annuas de licentia superioris, modo & istud & istæ sint revocabiles ad nutum, & superioribus consignentur. 6. Pœnæ Religiosi proprietarii exprimuntur in *c.*1.& 6.*h.t.Trid.Sess.*25. *de Regul.* expulso tamen e monasterio *c.*6. *h.t.* statuta non amplius obtinet.

Q. 2. *Ad quid obligetur Religiosus vi voti Castitatis?* Resp. 1. Religiosi per hoc votum obligantur abstinere ab omni delectatione venerea tam interna quam externa, tam intra, quam extra matrimonium; ita ut Religiosus contra castitatem peccans duo committat peccata; luxuriæ scil. & Sacrilegii. 2. Ex defectu advertentiæ & deliberationis potest quidem peccatum veniale contra castitatem committi, non tamen ob parvitatem materiæ. Rationes Schmalzgr. *h. n.* 42. notandum hic venit *c.*6. *h. t.* ratione dispensationis, de qua cit. Auctor plura *a num.* 47.

Quæst. 3. *Ad quid vi voti Obedientiæ Religiosus obligetur?* Resp 1. Ad omnia præstanda quæ superior præcipit,

pit, si justa, honesta, & Regulæ, aut instituto sint conformia. Laym. *L.* 4. *tr.* 5. *c.* 9. *n.* 1. adeoque si superior tam mediatus quam immediatus præcipiat talia, quæ vel directe vel indirecte, aut implicite in Regula continentur, obediendum est, non tamen si ultra Regulam quid præcipiat, quia ad hoc Religiosus per votum obedientiæ se non obligare voluit, nec obligavit. 2. Tenetur Religiosus ex voto obedientiæ ad servandas regulas & Constitutiones, quæ sub peccato ex intentione fundatoris obligant; non tamen peccabit *per se loquendo* graviter Religiosus, qui ex consuetudine transgreditur regulas aut sub nulla culpa, aut tantum sub levi obligantes. Ratio, quia talis non intendit transgredi obligationem sub gravi. 3. Violatio voti obedientiæ plures continet malitias, præsertim transcendentales, sed hæc tractant TT. in Tr. de peccat.

Q. 4. *Quænam alia circa Regulares utriusque sexus de jure comm. statuta sint?* Resp. 1. Seclusis privilegiis subjecti sunt Episcopo, *c.* 2. *h. t.* non sunt pro pretio recipiendi, *c.* 1. *h. t.* de Capitulis Provincialibus Regularium, de visitationibus & modo visitandi agit *c.* 6. *& fin. h. tit.* de Monialium visitationibus *Clem.* 2. *hoc tit.* Trid. *Sess.* 25. *c.* 9. *de Regul.*

Resp. 2. Circa clausuram Monialium & egressum illarum ex Monasteriis statuta sunt seq. 1. Omnes & solæ Moniales Professæ tenentur tam stricte ad clausuram, ut extra monasterii sui septa ipsis non liceat sine gravi causa & licentia egredi. 2. Causa gravis est morbus talis, ut non possit Monialis cum reliquis absque gravi periculo seu scandalo commorari; it. incendium, incursio hostium, coloniæ alio ducendæ &c. 3. Licentiam cedit Episcopus potestate ordinaria, si Moniales ipsi subjectæ sint; delegata, si sint exemptæ, ejus loco Vicarius Generalis. Requirenda & obtinenda est hæc licentia semper, nisi causa sit manifesta & periculum tam urgens, ut moram non patiatur; quia hoc casu necessitas non habet legem. 4. Moniales clausuram violantes, iisque cooperantes incurrunt ipso jure excommunicationem reservatam; per sententiam declaratoriam privationem dignitatum, Administrationum, officiorum superioritatem habentium. Habentur hæc *cap. un. h. tit. in* 6.

in 6. Trident. *Sess.* 25. *cap.* 5. *de Regul.* Constitut. Sancti Pii V. *Pastoralis* & *Decori*. 5. Quoad ingressum aliarum personarum in Monasteria Monialium absolute statuitur *c. un. h. t. in* 6. ne *ulli* personæ ad ea monasteria accessus pateat absque justa causa (quæ in necessitate consistit) & absque licentia, & quidem, ut Trident. addidit *Sess.* 25. *cap.* 5. *de Regul.* in scriptis obtenta. Exceptiones, & limitationes vide apud Schmalzgr. *a num.* 112. *h. t.*

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjecta.

QUæst. 1. *Quænam dicantur in præsenti domus Religiosæ?* Resp. Nomine *domus Religiosæ*, de qua hic agitur, postquam in superioribus de Professione & statu Religiosorum tractatum, venit in genere locus divino cultui vel aliis piis usibus authoritate Episcopi destinatus, *cap.* 4. *h. tit.* Si locus ille sit consecratus, dicitur *domus sacra*; si domus authoritate tantum Episcopi erecta, non tamen consecrata, in specie vocatur *domus religiosa*; si nec authoritas Episcopi intervenerit, nec consecratio, proprie *domus pia* appellatur. Pichl. *h. tit. num.* 1. ubi pariter, quod in dubio, num authoritas Ecclesiastica intervenerit, id ex conjecturis possit colligi. *Ibidem* quædam habet notanda de Oratoriis privatis.

Q. 2. *An & cui Episcopo sint subjectæ Ecclesiæ, Monasteria, aliaque loca pia?* Resp. 1. Jurisdictioni Episcopi dioecesani subsunt *de jure communi* Monasteria, Ecclesiæ, & loca pia, *si hæc authoritate Episcopi sint erecta*, ita ut, si quæ exemptionem prætendant, probatio ipsis incumbat, *c.* 3. 4. 6. 7. *h. t.* 2. Ecclesia vel Monasterium alterius dioeceseos Ecclesiæ vel Monasterio unitum, manet subjectum Episcopo, cui prius subjiciebatur, *c.* 2. *h. t.* 3. Dum dubitatur, in cujus Episcopi dioecesi Ecclesia sita, adeoque cui subjecta, & a quo consecranda, dicendum, subjecta esse & consecrandam ab

Epis-

Episcopo, qui prius in incolas illius loci jura Episcopalia exercuit, quam ea ædificaretur, *c. 1. h. t.*

Q. 3. *Quid juris competat Episcopo ratione subjectionis locorum Religiosorum?* Resp. 1. Episcopus in locis Religiosis *sibi subjectis* & non exemptis habet jurisdictionem etiam contentiosam & exactionem jurium Episcopalium, uti omnes ex *c. 9. h. t.* quod capitulum bene notandum. 2. Potest Episcopus visitare ejusm. loca Religiosa (etiam exempta, sed hæc authoritate Apostolica) & rationes exigere admnistrationis, nisi tamen sint sub immediata protectione Regum, aut aliter in fundatione cautum. Trident. *Sess. 22. cap. 8. & 9. de reform.* neque subsunt Episcopi visitationi pia loca Ordinum militarium, aut aliorum Religiosorum *Clem. 2. §. 2. h. t.* 3. Quomodo curandum sit Episcopo, ut piæ defunctorum voluntates mandentur executioni, quidque hac in re possit Episcopus, desumitur ex *Clem. 2. h. t.* & Trid. *Sess. 25. c. 8. de reform.*

Quæst. 4. *Quænam requirantur, ut novum Monasterium possit erigi?* Resp. Recensentur seq. a Pichl. *h. n.* 3. 1. Consensus Episcopi. Trid. *Sess. 25. c. 3. de Regul.* & forte S. Pontificis ob *c. un. h. t. in 6. c. un. de exces. Præl. in 6.* Constit. Urbani VIII. 1624. Constit. *Instaurandæ.* Innoc. X. 1652. quæ tamen de consensu Pontificis dicta, in nostris partibus non tenent. 2. Consensus Parochi vel Capituli, quod inibi curam animarum exercet. 3. Principis & incolarum. 4. Religiosorum in vicinia, scil. hodie ad 140. cannas habitantium, &c. de quibus alii. 5. Requiritur, ut saltem 12. Religiosi possint ex reditibus sibi assignatis vel ex eleemosynis competenter vivere. 6. Quid Episcopo in erectione novi monasterii Monialium observandum, habet Schmalzgr. *a n. 38. h. t.* Engel *h. t. n. 5.* qui & *num.* 4. refert Bullas Clem. VIII. & Greg. XV. in hac materia editas.

Q. 5. *Quid possit Episcopus circa mutationem status locorum Religiosorum?* Resp. 1. Loca proprie Sacra & Religiosa, Ecclesiastica authoritate, constituta, absque eadem authoritate profanis usibus nequeunt destinari, *cap. 4. & 5. h. tit.* 2. Ecclesiæ Regulares, non possunt ullius Prælati *Pontifice* inferioris authoritate mutari in sæculares, nec Monasteria in Collegia Clericorum

sæcu-

sæcularium, nisi casu quo reperiri non possint Religiosi, quibus illa reformentur, & restauretur collapsa disciplina. *c.5.b.t.* confert Schmalz. *b.t.n.26.*

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum & aliorum Religiosorum.

Q*Uæst.* 1. *Nomine Capellæ quid veniat?* Resp. Varias in jure significationes habet, subinde enim significat altare in templo exstructum, nonnunquam Oratorium vel sacram ædiculam a templo separatam, interdum omnem Ecclesiam etiam Parochialem per se & seorsim existentem, modo non sit Collegiata; hic intelligitur nomine Capellæ Ecclesia Parochialis unita seu incorporata Monasterio sive Ecclesiæ Regulari.

Q. 2. *Quis, a quo, & qualiter præficiendus sit Ecclesiæ Parochiali, seu habenti populum cum annexa cura animarum, dum talis Ecclesia Monasterio est unita?* Resp. 1. Dum Ecclesia Parochialis unita est Monasterio *jure non pleno*, id est, tantum quoad percipiendas decimas aliosque redditus, præficiendus est illi ab Ordinario, de consilio tamen & consensu Religiosorum, Sacerdos sæcularis. Habentur hæc & alia *c.1. b.t. c.31. de præb.* 2. Dum Ecclesia Parochialis unita est Monasterio *jure pleno*, ita nimirum, ut Religiosi non tantum decimas aliosque fructus temporales talis Ecclesiæ percipiant, sed etiam prælatus Regularis principalis Rector & Parochus sit, hodie is non prohibetur ibi constituere Vicarium Regularem, examinandum tamen & approbandum ab Episcopo, & visitationi Episcopali quoad Parochialia subjectum Trident. *Sess.* 7. *c.* 7. *de reform.* 3. Dum Ecclesia est unita Monasterio *jure plenissimo*, sive quoad omnia, ita ut etiam populus sit exemptus a jurisdictione Episcopi, Episcopus diœcesanus nihil habet in ea juris quoad institutionem, destitutionem, visitationem, sed Prælatus loco Episcopi est, *cap.21. de privil.* Trid. *Sess.* 25. *c.11. de Regul.* 4. Quomodo *de jure* (de consuetudine sæpe quid aliud obtinet) Religiosi in Parochiis

chiis viventes debeant habere socium, dicitur in *c.* 3. *&* 4. *h. t. c.* 2. *de statu Monach.*

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

QUæst. 1. Quid & quotuplex sit jus Patronatus. Resp. ad 1. *Est jus sive facultas nominandi aut præsentandi*, quæ duo fere in hac materia conveniunt, *Clericum instituendum ad Ecclesiam vel beneficium vacans*. Vel juxta alios; *est jus honorificum, onerosum, & utile competens alicui in Ecclesia, quam de Ordinarii consensu fundavit, construxit, aut dotavit ipse, vel is, unde causam accepit*. Utraque definitio latius explicabitur in seq. Illud hic notandum, quod jus Patronatus neque mere temporale sit, neque omnino spirituale, sed spirituali annexum antecedenter, *c.* 16. *h. t.*

Resp. ad secundum 1. Aliud est Ecclesiasticum, aliud sæculare, aliud mixtum. *Ecclesiasticum* est, quod Collegio Ecclesiastico aut personæ Ecclesiasticæ ratione Ecclesiæ, dignitatis, vel beneficii competit, vel quod ex bonis Ecclesiasticis ad fundandam, construendam, aut dotandam Ecclesiam applicatis est comparatum. *Laicale* vel *sæculare* est, quod vel ex bonis patrimonialibus, vel ex alio *titulo* sæculari competit; qui titulus Jus Patronatus Ecclesiasticum a laico distinguit, non possessor. In dubio attenditur, num deferatur jure successionis hæreditariæ, & tum præsumitur laicale arg. *c.* 1. *de præb.* neque nihil hoc in casu facit persona possidens, Schmalzgr. *h. n.* 9. Potest ex laicali jure Patron. Ecclesiasticum fieri, & contra, *cap. un. h. t. in* 6. *Mixtum* est, quod partim ratione Ecclesiæ, partim ratione patrimonii competit. 2. Aliud est *hæreditarium*, scil. ad hæredes quoscumque transiens; aliud *familiare* sive *gentilitium*, quod ad eos tantum hæredes transit, qui ex familia certa v. gr. fundatoris vel a fundatore nominata descendunt. 3. Aliud est *reale* sive *accessorium*; quod annexum est rei alicui temporali, v. g. castro, prædio, adeoque in quemcumque rei talis possessorem, sive Ecclesiasticum sive sæcularem, modo sit capax feudi, transit.

sit. Aliud *personale* sive *principale*, quod adhæret personæ v. gr. fundatoris & hæredum independenter a re aliqua temporali. In dubio censetur personale. Engel *h. num.* 23. *not.* 5.

Q. 2. *Quænam sint differentiæ inter Jus Patronatus Ecclesiasticum & laicale?* Resp. Præcipuæ sunt seqq. 1. Patronus Ecclesiasticus habet semestre, laicus quadrimestre ad præsentandum, *c. un. §. verum, h. t. in* 6. incipit utrique currere a die vel hora vacationis cognitæ, estque dein continuum, *c.* 5. *de concess. præb.* 2. Ecclesiasticus variare nequit, sic ut plures successive possit præsentare; quod autem simul possit, inde probatur, quia simultanea præsentatio Patrono Ecclesiastico nullibi reperitur prohibita. Laicus econtra præsentare potest plures tam simul quam successive, modo prius id faciat, quam unius ex pluribus a se præsentatis secuta sit institutio, & modo non excludat prius præsentatum. *c.* 5. 24. 29. *h. t.* 3. Pontifex, nisi clare exprimat, non censetur derogare juri Patronatus sæculari, sed tamen Ecclesiastico *c.* 28. *h. t.* 4. Laicus præsentando indignum pro illa vice probabilius non privatur jure præsentandi, sed tamen Ecclesiasticus *c.* 2. *de sup. negl. Præl. c.* 4. *de off. jud. ord.* 5. Dum beneficium Curatum est juris Patr. Ecclesiastici, debet observari forma a Trid. *sess.* 24. *c.* 18. *de ref.* præscripta, & juxta *§. si vero, ib.* institui *concursus*, non vero necessario in beneficio Curato juris Patron. laicalis.

Q. 3. *Quinam sint capaces juris Patronatus?* Resp. In genere omnes *Christiani*; in specie, de quibus dubium videri poterat, sunt capaces juris Patronatus 1. *laici*, qui per privilegium universale ad hoc sunt habilitati, *cap. fin. de concess. præb. c.* 7. *h. t.* etiamsi illegitimi sint, spurii, vel irregulares, excommunicati; quia nec hi reperiuntur excepti. 2. *Minores* & *pupilli*, qui intra annos impubertatis etiamnum constituti, modo usum rationis habent, absque tutoris authoritate valide præsentant, arg. *tot. tit. de despons. impub. &c. fin. de jud. in* 6. 3. *Fœminæ*, *c.* 7. *h. t. c. fin. de concess. præb.* Si tamen jus Patronatus annexum sit bonis marito in dotem datis, hic, non fœmina, præsentabit. Ratio, quia non tantum fructus rerum dotalium, sed fictione juris ipsum etiam dominium Civile penes maritum est quoad

omnes

omnes effectus jure non exceptos. arg. *L.* 9. *C. de R. V.* ergo. 4. Etiam *possessor* b. f. juris præsentandi valide & licite præsentat. *c.* 19. *h. t.* etiam mota jam lite super proprietate juris Patronatus. *c.* 2. *ut lit. pend.* & licite postea succumbat, præsentatus ab illo & institutus in suo beneficio debet sustineri. *c.* 19. *cit.* 5. Competere præterea potest jus præsentandi *Collegiis* & *Capitulis*, quibus si *ut universis* seu *per modum unius corporis* competit, invalide præsentant singuli aut plures, sic ut vel unus non vocatus agere de contemptu possit. arg. *cap.* 28. 36. 42. *de elect.* vide Pichl. *h. a num.* 7.

Q. 4. *Quibus modis acquiratur jus Patronatus?* Resp. 1. Originaliter acquiritur. 3. modis, ut Gloss. in *can.* 26. *caus.* 16. *qu.* 7. ait: *Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus*; non quasi vero unus conjunctive deberet Ecclesiam fundare, construere, & dotare ad hoc, ut jus patronatus acquirat, sed sufficit, quod unus det fundum in eum finem, ut Ecclesia ædificetur; alter propriis sumptibus cum consensu Ordinarii eam ædificet, vel penitus destructam restituat; tertius dotet, id est, sufficientes in sustentationem Ministrorum reditus assignet. *c.* 3. & 25. *h. t.* Trident. *Sess.* 14. *c.* 12. & præcipue. *Sess.* 25. *c.* 9. *de ref.* hocque casu tres erunt patroni, de quibus latius Schmalzgr. *h. a num.* 25. Neque requiritur, ut qui fundat, construit, aut dotat Ecclesiam, expresse sibi jus Patronatus reservet, sed tantum, ut actu contrario non remittat; quia Ecclesia ipso jure id in remunerationem indulget, per *c.* 41. *de testib.* Quarumcunque tamen Ecclesiarum fundatione, ædificatione, dotatione non acquiritur jus Patronatus plenum & quoad omnes effectus, nam si sit *Ecclesia Collegiata* vel *Conventualis*, acquiritur solum quoad honorem & similes effectus, non quoad jus nominandi aut præsentandi Prælatum ad talem Ecclesiam vacantem, nisi specialiter hoc fit obtentum per indultum Pontificium. *c.* 25. *h. t.* Nec potest fundator *laicus* sine consensu Pontificis in limine fundationis reservare sibi suisque successoribus jus hoc coeligendi *Prælatum c.* 51. *de elect.* bene tamen jus præstandi assensum electioni Prælati sibi intimatæ, arg. *c.* 25. *cit.* quæ Patroni approbatio modo post electionem communem de jure communi petenda est & præstanda;

quia tum modo intelligitur facta esse electio. *c.* 42. *&* 48. *de elect.*

Resp. 2. Acquiritur præterea jus Patronatus ex speciali concessione S. Pontificis; quod ex suprema ejus in Ecclesiasticis potestate desumitur. 3. Præscriptione, qualis ea esse debeat, vide apud Reiffenst. *h. a num.* 12.

Quæst. 5. *Quæ jura competant Patronis respectu Ecclesiarum, quarum sunt patroni:* Resp. Comprehenduntur *seq. vers. Patrono debetur honos, onus, emolumentum, præsentet, præsit, defendat, alatur egenus.* In specie 1. Competit *Patrono honos*, qui consistit in digniore sede præ aliis laicis (domino territoriali excepto) in Ecclesia, & honoratiore loco in Processionibus, suscipienda pace & thurificatione, oblatione palmarum & candelarum. *c.* 25. *caus.* 16. *qu.* 7. *cap.* 25. *h. t.* quod aliqui velint, Rectorem Ecclesiæ indigere venia, dum Patronum vult convenire in judicio, caret fundamento & est Ecclesiis præjudiciosum. 2. *Onus* incumbens Patrono est cura & defensio Ecclesiæ, ne hæc a potentioribus opprimatur. *c.* 60. *caus.* 16. *qu.* 1. ne dos aliave ejus bona male alienentur aut male impendantur. *cap.* 31. *& seq. caus.* 16. *qu.* 6. estque *plerumque* Patronus etiam Advocatus Ecclesiæ. *c.* 23. *h. t.* Interim tamen vi curæ suæ & defensionis nequit patronus laicus ullam exercere jurisdictionem de jure comm. aut bonorum Ecclesiasticorum administrationem. *c.* 18. 23. 25. *caus.* 16. *qu.* 7. *c.* 12. *de pœn. c.* 4. *h. t.* Trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de refor. & sess.* 25. *c.* 9. *ib.* Ecclesiasticus tamen rationes de administratione in temporalibus tum a beneficiato, tum ab aliis Administratoribus petere potest. *c.* 7. *h. t. c.* 3. §. *in Ecclesiis de privil.* Correctum est. *c.* 51. *de appell.* per Trid. *Sess.* 24. *c.* 18. *de refor.* 3. Si Patronus ad inopiam vergat, illud *emolumenti* ei competit, quod ab Ecclesia Patronata alimenta ei sint subministranda, & quidem abundantius quam aliis pauperibus, text. & AA. in *c.* 25. *h. t. c.* 29. *&* 30. *caus.* 16. *q.* 7. Census quoque, si quos sibi reservavit cum consensu Episcopi in limine fundationis, percipere potest. *c.* 23. *h. t.* non vero post fundationem jam factam novis gravare Ecclesiam. *c.* 7. *& seq. de Cens.* arg. *L.* 4. *C. de donat.* Ratio, quia tum Ecclesiæ jam est jus quæsitum. 4. Competit præcipue Patrono *jus præsentandi*, sive *præsentatio*, de qua. *Q.* 6.

Q. 6. Quid de jure præsentandi & ipsa actuali præsentatione dicendum? Resp. 6. Præsentatio est exhibitio personæ idoneæ ad Ecclesiam vel beneficium vacans Episcopo, vel alteri, ad quem institutio pertinet, legitime facta; hæc si sit acceptata, jus ad rem tribuit, ut commun. neque ad sui valorem requirit præsentiam patroni; arg. *cap. 6. de his, quæ a Præl. c. fin. de conceſſ. præb.* neque præsentati; quia ex nullo textu hæc præsentia colligitur. Est tamen præsentatio ita necessaria, uti si collatio beneficii patronati vel contradicente vel ignorante Patrono ab *Episcopo* facta fuerit, collatio illa sit invalida. *c. 8. h. tit.* quod alias objicitur. *c. 14. & 29. h. t.* Ratio, quia caret Episcopus potestate ejusmodi Ecclesias vel beneficia libere conferendi. 2. Qui præsentatur, debet esse dignus, id est, qualitatibus in beneficiato requisitis instructus, indignus enim, it. laicus, illegitimus, excommunicatus invalide præsentatur. arg. *c. 15. h.* neque se ipsum quis valide præsentat. *c. 26. h. t. cap. final. de Inst.* quia inter dantem & accipientem dedet esse distinctio. Casus, in quibus patronus consequi beneficium sui patronatus possit, recenset Schmalzgr. *h. num.* 170. Flium tamen suum, alias dignum, pater præsentare potest. Idem ex *cap. 15. b. t. a num.* 178. plura habet de præsentatione consanguineorum a fundatore reservata. 3. Illicite præsentatur minus dignus relicto digniore, saltem si beneficium sit curatum Trid. *Seſſ. 24. c. 1. ℣. itaque. c. 18. ℣. si vero de ref.* Multi judicant, satisfacere Patronum laicum, modo dignum præsentet, idque probant ex Trid. *Seſſ. 24. cap. 18. ℣. quod si*, quod satisfaciat pro foro externo, certum est. 4. Si unus idemque patronus præsentet plures, dignior ab Episcopo est instituendus. *c. 24. h. t.* Trident. *loco cit.* valida tamen foret institutio minus digni. *c. 29. b. tit.* si plures a patrono præsentati sunt paris meriti, non quidem extraneum a præsentatis distinctum instituere potest Episcopus; quia præsentati habent aliquod jus; locus tamen est gratificationi inter præsentatos. *c. 3. h. tit. c. 24. eod.* 5. Si plures sint patroni, & diversi diversos præsentent, sic tamen, ut votis pares sint, nullius præsentatio tenet, neque Episcopus tenebitur aliquem instituere, saltem si nullus sit dignior. Pirh. *hoc num.* 100.

ex *cap.* 3. *h. t.* 6. De tempore præsentatione præfixo, & an aut quomodo variare possit Patronus, dictum est supra *h. t. Q.* 2.

Q. 7. *Quibus modis jus Patronatus semel legitime acquisitum in alios transferatur?* Resp. 1. *Successione hereditaria*, & quidem in hæredes fundatorum quoscunque, nisi familiare sit, aut aliquis eorum sit hæres in re aliqua certa; quo casu ad hunc non transit jus Patron. si res, in qua succedit, illud non habeat annexum. *c.* 1. *&* 3. *h. tit. Clem.* 2. *eod.* Schmalzgr. *h. a num.* 123. *usque ad num.* 145. 2. *Donatione. cap.* 8. *&* *& cap. un. pr. h. tit.* ubi habetur, quod Patronus laicus irrequisito Episcopo jus Patronatus, sive reale fuerit, sive personale, donare possit plura Schmalzgr. *a n.* 146. *h. t.* 3. *Venditione* rei, v. gr. castri, cui jus Patronatus accessorie annexum. *c.* 13. junct. Glosſ. *V. emptorum* & *c.* 7. *h. t.* non tamen castrum pluris vendi potest; quia jus Patronatus annexum; nec de eo fieri debet specialis conventio, aut mentio *conjunctive*; cæteroquin committeretur simonia. *c.* 7. *cit.* 4. *Permutatione*, ut habetur. *c.* 40. *caus.* 16. *q.* 7. & quidem *reale* accessorie permutari potest cum re quacunque temporali, ut dictum de venditione; *personale* cum alia re aut jure duntaxat spirituali interveniente tamen consensu Episcopi, saltem si transferatur in laicum vel Clericum privatum. Pith. *h. t. num.* 79. hinc cum immunitate ab obligatione solvendi decimas nequit permutari; quia hæc immunitas est quid mere temporale: sed nec cum jure decimas percipiendi, quia laicus juris hujus est incapax, 5. *Locatione prædii*, cui est annexum jus Patronatus, in conductorem, saltem si locatio fiat ad longum tempus; quia talis conductor pro possessore habetur. *L.* 1. *§.* 3. *ff. de superficieb.* vide *cap.* 7. *h. t.* 6. *Emphyteuticationem* etiam & *infeudatione* castri, cui annexum jus Patron. *cap.* 7. *&* 13. *h. t.* non tamen *oppignoratione* seu *hypothecatione* castri transfertur in creditorem. *cap.* 18. *de sent. & re jud.* 7. *Præscriptione*, de qua vide, VViestn. *h. n.* 173. Schmalzgr. *num.* 166.

Quæst. 8. *Quomodo probandum, & cui jus Patronatus?* Resp. ad primum. 1. Si dubium sit, probari debere hoc jus, patet. Ratio, quia in dubio præsumuntur potius

tius beneficia Ecclesiastica collativa esse, quam patronata. 2. Modus probandi jus Patronatus a Trid. *Sess.* 25. *c.* 9. *de ref.* præscribitur duplex, unus observandus privatis, alter Magistratui & Communitatibus. vid. Trid. & Schmalzgr. *a n.* 234. ad *n.* 244.

Respond. ad secundum. Judici, cui probari debet, est Judex Ecclesiasticus, qui solus est competens ad cognoscendas causas juris Patronatus, si sit quæstio juris & non meri facti. *cap.* 3. *de judic.* Ratio, quia jus Patronatus vel spirituale est vel spirituali annexum, ergo.

Q. 9. *Quibus modis amittatur jus Patronatus?* Resp. Amittitur vel potius extinguitur jus Patronatus *sine delicto* Patroni. 1. *Voluntaria cessione*, eaque vel expressa vel tacita. *c. un. h. t. in* 6. 2. *Unione* Ecclesiæ vel beneficii cum alia Ecclesia libera, consentiente patrono & sibi jus Patronatus non reservante. *cap.* 8. *de Constit.* 3. *Non usu positivo* per longum tempus; sic enim præscriptio privativa inducitur. 4. *Destructione* Ecclesiæ totali aut *dotis interitu.* 5. *Extincta omnino familia* fundatoris, dum pro illa *tantum* jus Patronatus erat reservatum. 6. *Suppressione* vel *ablatione Papæ*, nec tamen is solet, nec licite potest auferre jus Patronatus, late Pirh. *h. t. num.* 133. Deinde *ex delicto* amittitur jus Patronatus *per cædem* aut *mutilationem* Rectoris vel Clerici in Ecclesia patronata a patrono factam. *c.* 12. *V. sacri de pœn.* per *venditionem* aut *translationem Simoniacam* juris Patronatus. *c.* 6. *h. t.* Trid. *Sess.* 25. *c.* 9. *V. nec dictum jus de ref.* per *perceptionem illicitam* fructuum beneficii aut honorum istius temerariam usurpationem. Trid. *loco cit. V. patroni autem*, demum per *crimen læsæ Majestatis*, aliave similia delicta, de quibus vide. Engel, Vviest. Vall. & alii.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

QUæst. 1. *Quid de Censibus dicendum?* Resp. Cum duplex sit potestas Episcopi juxta *c.* 18. *de offic. Ord.* alia-

quæ dicitur *Lex Jurisdictionis*, & consistit in *dando*, ut in datione Ordinum, beneficiorum, dispensationum &c. alia, quæ dicitur *Lex diœcesana*, & consistit in *accipiendo* v. gr. in accipiendis per Episcopum pensionibus &c. inde de iis hic agitur. Et 1. quidem *Census* varie accipitur, prout videre est apud Leur. *h. t. qu.* 939. & Schmalzgr. *h. t. num.* 1. hodie loco est onus reale vel quælibet pensio annua, quæ ex reditibus Ecclesiæ, Monasterii, Beneficii ex justa causa solvitur Episcopo vel auhoritate illius aliis. *c.* 2. *penult. hoc tit. c.* 6. *de Relig. dom.* estque vel *antiquus*, qui fuit impositus tempore fundationis aut consecrationis Ecclesiæ, vel *novus*, qui modo post fundationem aut consecrationem Ecclesiis imponitur. Uterque vel *temporalis*, vel *perpetuus*. 2. Dictum jam est superius ad *Tit.* 12. *huj. Libri* in genere, posse Papam censum vel pensionem, etiam perpetuam, ipsi beneficio imponere. *c.* 2. *de præb. in* 6. estque id intelligendum tam de novo censu quam antiquo. Porro in specie, antiquum pariter potest constituere Episcopus tam in propriam quam in patroni aut alterius utilitatem, *c.* 23. *de jure Patronat. c.* 16. *&* 21. *h. t.* It. patronus cum consensu Episcopi. *c.* 23. *cit.* novum *perpetuum* nequit constituere Episcopus aut alius Papa inferior. *c.* 7. *h. tit.* excipitur casus, quo Episcopus cum consensu Capituli eximit aliquam Ecclesiam a sua jurisdictione *c.* 6. *de Relig. dom.* & quando nova pensio non obvenit Episcopo; sed Ecclesiæ pauperi, aut tenui beneficio. *c.* 9. *de his, quæ fiunt a Prael.* addunt alii, quando Episcopus imponit pensionem alumnaticam pro Seminario fundando, quod Trid. *Sess.* 23. *c.* 18. *de ref.* vult erigi in quacunque diœcesi, cui aliunde non est provisum. 3. Ex sola præstatione annua census facta Episcopo ab aliqua Ecclesia vel Monasterio non satis colligitur aut probatur ejus subjectio, Ratio, quia ex aliis justis causis deberi potest, ut patet ex *c.* 8. *de privil. c.* 35. *de jure Patron.* 4. In qua moneta solvendus sit census, videri debent dicta ad *Tit. de solution.*

Q. 2. *Quid juris circa exactiones?* Resp. *Exactionum* nomine in genere veniunt contributiones & collectæ pecuniariæ, quæ aliquando a Prælatis Ecclesiasticis, aliquando a Magistratu sæculari imperantur; quæ si sta-

tis temporibus pendantur, v. gr. singulis annis, dicuntur *ordinariæ*, si ex justa superveniente causa, *extraordinariæ*. In specie Jure Canonico cognitæ sunt seqq. 1. *Portio Canonica*, eaque vel *Episcopalis*, & est certa pensio, quæ debetur Episcopo ex legatis relictis piis locis in sua diœcesi; vel *Parochialis*, quæ Parocho aut Ecclesiæ Parochiali debetur ex iis, quæ obveniunt ratione funeris alteri Ecclesiæ, in qua Parochianus ejus sepelitur. Neutra amplius in usu est, de utraque tamen agit Schmalzgr. de Episcopali *Tit.* 26. *a num.* 222. de Parochiali *Tit.* 28. *a num.* 83. 2. *Quarta decimarum*, quæ a Parocho de jure communi pendi debet Episcopo. *c.* 16. *de off. Ordin. c.* 19. *de Censib. c.* 13. *h. t.* idque ad imitationem Legis Veteris, in qua populus Levitis solvebat decimas, Levitæ vero ex his decimis decimam partem dabant Sacerdotibus. 2. *Esdræ* 10 Ꝟ. 37. neque hæc amplius in usu est, agit tamen de illa Leur. *Lib.* 1. *Decret. Q.* 855. *num.* 2. & *in for. benef. part.* 1. *Q.* 480. *a num.* 5. 3. *Cathedraticum* ita dictum, quia Episcopo in signum subjectionis, & honorem cathedræ, cui præest, solvitur; appellatur alio nomine *Synodaticum*, quia in Synodo singulis annis celebranda ab omnibus ad eam vocatis consuevit præstari; Engel ait *h. tit. n.* 5. hodie in Capitulis ruralibus ipsis Decanis Cathedraticum solvi ad Episcopum transmittendum. Solvi debent hoc nomine *duo solidi* de jure communi. *cap.* 16. *de offic. Ordin.* Debetur Cathedraticum ab omnibus Ecclesiis, Capellis, beneficiis, Parochiis sæcularibus. *cap.* 16. *citat.* non tamen a Monasteriis & Ecclesiis Regularibus, etiamsi alias non exemptis. *canon.* 8. *caus.* 10 *qu.* 3. Totaliter, stante subjectione, nequit tolli per consuetudinem aut præscriptionem argum. *L.* 6. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* 4. *Subsidium charitativum* est pensio moderata propter manifestam & justam causam ab Episcopo ex reditibus Ecclesiasticis cum charitate postulata. *cap.* 6. *h. t.* si tamen negetur, compelli possunt ad solvendum ii, quia negant; quia est charitas præcepta. Non tantum Pontifex ab omnibus Clericis & Ecclesiis totius Ecclesiæ Catholicæ, sed etiam Episcopus, & Capitulum sede vacante possunt per totam suam diœcesim ab omnibus *Clericis* beneficiatis, etiam Canonicis, ultra

congruam sustentationem reditus habentibus, subsidium charitativum exigere. *c. 16. de off. Ord. c. 6. h. t.* exempti tamen sunt iterum ab hoc subsidio Regulares, & Monasteria, alias etiam non exempta. *can. 8. caus. 10. q. 3. can. 34. caus. 16. q. 1.* nisi præsint beneficiis & Ecclesiis sæcularibus; & de his intelligitur *Clem. un. de excessib. Prael.* Liberi etiam sunt Laici a præstando subsidio charitativo, ut colligitur ex *c. 16. cit.* & habet generalis consuetudo. Interim Episcopi, qui simul Principes Imperii sunt, Tributa, steuras, & collectas illas subditis imponere possunt, quas æquitas, jus & LL. Imperii permittunt. Sed de Tributis vide P. Soll. *in Tract. de Trib. a n. 13. a num. 75. & n. 330.*

Q. 3. Quid nomine Procurationum veniat? Resp. Procurationes hic sumuntur pro necessariis sumptibus & impensis, quibus Episcopi, vel alii illorum loco, actualiter visitantes diœcesin vel Ecclesias indigent pro sustentatione competenti. arg. *c. 24. h. t.* Trid. *Sess. 24. c. 3. de reform.* 2. Primitus per *c. 1. & 2. h. tit. in 6.* victualia dari debeant in natura, hodie per Trid. *cit.* licet etiam eorum loco pecunias accipere, plura *ibid.* 3. Omnes Ecclesiæ tam sæculares, quam Regulares, quæ & quando visitantur, procurationes præstare debent. Trid. *loco citat. c. 14. & 23. h. t.* non tamen Oratoria privata. *c. fin. h. tit.* nec Ecclesiæ vel per privilegium, vel per consuetudinem exemptæ. *cap. 17. hoc tit.* Vide *h. tit. num. 10.*

TITULUS XL.

De Consecratione Ecclesiæ vel altaris.

QUæst. 1. *Quid de consecratione Ecclesiæ sentiendum?* Resp. Prævie. Postquam actum est de juribus Cleri, agitur fere usque ad calcem præsentis Libri de iis, quæ ad Ecclesias ipsas pertinent. 2. Ecclesiæ nomine *hic* venit ædes sacra, in qua fideles ad rem divinam audiendam & percipienda Sacramenta congregantur, quæ profecto ædes merito apud nos Catholicos consecrantur, id est, DEO dedicantur a legitimo Ministro, debita materia & forma interveniente cum intentione

tione Canonica, dum ex L. V. constat, loca illa populi Hebraici, in quibus præfigurativa tantum sua sacrificia offerebant, Domino fuisse consecrata. Differt consecratio a *benedictione*, quod benedictio fiat per aspersionem aquæ benedictæ tantum & per certas preces, adhæreatque pavimento, quod aspergitur; consecrationis vero *materia* sit Chrisma, quo inunguntur parietes, *forma* consistat in solemni verborum pronuntiatione, quibus consecrans utitur. 3. Extra locum vel ab Episcopo consecratum, vel *benedictum*, vel saltem ad publicum DEI cultum deputatum *regular.* divina non licet celebrare. *can.* 1. 11. 12. 15. *de Consecr. dist.* 1. excipitur casus necessitatis, *can.* 12. *cit.* vel dum Episcopus v. gr. iter faciens vult celebrare. *c. fin. de privil. in 6.* vel dum privilegium, aut a S. Pontifice aut ab *Episcopo*, concessum est celebrandi super altari portatili in loco non sacro. Schmalzgr. *h. a n.* 8. 4. Ecclesiæ consecratio fieri debet ab Episcopo eoque proprio. *c.* 1. *de Relig. dom. c.* 2. *b. t.* neque ab eo alteri non Episcopo v. g. Sacerdoti simplici committi potest. Ratio, quia est actus Ordinis Episcopalis; prout est benedictio. Ita omnes. 5. Ecclesia non debet consecrari ab Episcopo, nisi fuerit sufficienter dotata, aut prius non consecrata; vel non iterum execrata, id est, si non amiserit consecrationem; quod quo pacto fiat, vid. Pich. *h. t. n.* 4. *can.* 26. asser- tio probatur ex *can.* 26. *caus.* 16. *q.* 7.

Quæst. 2. *Quid sit de altaris consecratione?* Resp. 1. Nomine *altaris* venit lapis ad sacrificandum ordinatus & consecratus. Aliud est *fixum* sive *immobile*, quod scil. certo loco tanquam basi affixum, ita ut superior mensa & inferior basis simul componant universum altare, ipsa conjunctura principaliter constituere altaris fixi substantiam. Barbos. in *c.* 1. *h. t. num.* 2. Aliud *portatile*, mobile, vel, ut in *cap. ultim. de privil. in 6.* dicitur *viaticum*, est, quod moveri & de loco in locum transferri potest. 2. Utrumque debet esse lapideum. *canon.* 31. *de consecr. dist.* 1. & portatile quidem tantæ saltem capacitatis, ut capiat calicem & patenam. *Comm.* 3. Utrumque *consecrari* debet ab hoc, ut desuper sacrificium peragi possit. Ita habetur de fixo *canon.* 19. *de consecr. dist.* 1. & *cap.* 1. *h. t.* de portatili *canon.* 30.
dist.

dist. cit. & ex usu antiquissimo in Lege naturæ, scripta, & in Lege gratiæ. Et quidem de jure ab Episcopo. *canon.* 25. *de consecr. dist.* 1. ex *solo* privilegio Pontificio committi potest, & commissa est facultas consecrandi altaria non Episcopis, ut patet ex privileg. Ordin. de quibus Schmalzgr. *h. n.* 37. 4. Ad *valorem* consecrationis altaris necessarium non est, imponi reliquias Ss. quia ex nullo jure tale præceptum generale erui potest. 5. Execratur altare, id est, amittit consecrationem, ut de novo sit consecrandum, dum enormiter læditur aut frangitur. *c.* 1. 3. 6. *h. t.* juxta aliquos dum sepulchrum, sive locus reliquiarum, &, ut vocatur, lapidis sigillum tollitur, aperitur, frangitur. Item dum altaris fixi mensa seu lapis superior removetur a basi, *c.* 19. *de consecr. dist.* 1. non tamen Ecclesia iterato est consecranda, dum altare fuit execratum, aut contra. Ratio, quia una consecratio alteri non est accessoria. *c.* 1. *h. t.*

Q. 3. *Calices, patenæ & paramenta Sacerdotalia qualiter consecrentur, & quid de campanis?* Resp. 1. Calices & patenæ etiam cum inunctione consecrari debent, & quidem ab Episcopo vel ab aliis privilegium habentibus. *Comm.* Debent esse de auro vel argento, vel ob causam paupertatis ex stanno. *can.* 44. & 45. *de consecr. dist.* 1. Amittitur consecratio calicis & patenæ per amissionem formæ & usus; non amittitur, si diuturnitate temporis deauratio est absumpta; si vero de novo calix deauretur, sufficit aliquibus eum ablui aqua benedicta, alii judicant, de novo esse consecrandum.

Resp. 2. *Benedici* debent paramenta & vestes Sacræ ad sacrificium Missæ pertinentes. *can.* 9. *dist.* 23. *can.* 39. 40. 42. *de consecr. dist.* 1. Non tantum Episcopi, sed etiam Abbates & superiores Mendicantium benedicere possunt paramenta hujusmodi, in quibus Chrisma non intervenit. *Declar. Cardin.* apud Gallemart ad Trid. *Sess.* 23. *c.* 10. *de ref. n.* 1. etiam pro aliis Ecclesiis, ut praxis habet. Amittunt consecrationem paramenta, dum ita franguntur, ut non sint apta ad usum, ad quem destinabantur, vel quando non amplius retinent formam priorem. Engel *h. n.* 8.

Resp. 3. Campanæ Ecclesiarum recte benedicuntur & chrismate unguntur, ut probat Engel *num.* 7. *h. tit.*

Sch-

Schmalzgr. *n.* 55. Fit hæc benedictio vel ab Episcopo, vel etiam ab Abbatibus Pontificalia exercentibus. La Croix *Lib. 6. par.* 2. 406. ubi etiam ait, praxin multorum locorum habere, ut ab Episcopo aliis, quin adeo Superioribus Ordinum Mendicantium benedictio campanarum committatur. Addendum, quod & *cœmeteria* soleant & debeant vel consecrari vel benedici. Rationes affert Engel ad *tit de sepult. n.* 1.

Q. 4. *Quid sit notandum de reconciliatione Ecclesiæ?* Resp. 1. *Violari* sive *pollui* Ecclesia dicitur, dum manente ejus forma materiali, adeoque & consecratione accidit in ea aliquid, quod a sanctitate loci maxime alienum est. 2. Actiones, quibus pollui censetur Ecclesia, sunt homicidium, vel sanguinis humani ex *vulnere* & per injuriam graviter peccaminosam in ipsa Ecclesia facta copiosa & notoria effusio; fornicatio, aliave voluntaria & illicita humani seminis emissio, aut copula carnalis, præsertim illicita, in Ecclesia & notorie habita; sepultura hominis excommunicati vitandi, aut non baptizati. Sola hæc delicta sunt, per quæ Ecclesia polluitur, quia in odiosis extensio non est facienda. Interim eadem de cœmeterio procedunt, quo tamen polluto non censetur polluta Ecclesia, quamvis vicissim. *c. un. h. t. in 6.* 3. Effectus Ecclesiæ ita violatæ est, quod absque peccato mortali in ea nequeant peragi Sacra aut officia divina, neque in illa vel cœmeterio sepeliri mortuus ante reconciliationem vel Episcopi dispensationem; si violatio fiat durante missa, ait Schmalzgr. *h. num.* 65. si ante consecrationem, missam cœptam esse abrumpendam, secus, si post consecrationem. 4. *Reconciliatio* consistit in aspersione aquæ cum vino cinere & sale benedicto ab Episcopo, si Ecclesia fuit aliquando consecrata; qui & per se loquendo tum solus reconciliare eam potest. *cap. 9. h. t.* per privilegium alii non Episcopi, uti Superiores Minorum & Societ. Si Ecclesia fuerit solum benedicta aut deputata tantum ad publicum cultum divinum, reconciliatur per aspersionem aquæ lustralis, & non exspectata Episcopi licentia, a quolibet simplici Sacerdote. *c. fin. h. t.* per solam tamen subsequentem Missæ celebrationem Ecclesia non reconciliatur. Ratio, quia *c. 4. & 9. h. t.* præscribitur for-

ma

ma & modus Ecclesiæ reconciliandi, nullibi tamen fit mentio reconciliationis per celebrationem Missæ.

TITULUS XLI.

De Celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & Divinis Officiis.

QUæst. 1. *Quid sit Eucharistia, quæ ejus materia, quæ forma &c.* Resp. 1. Eucharistia est Sacramentum Corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini ad spiritualem animarum refectionem divinitus institutum. Ita Cathol. omnes explicantque hanc definitionem TT. 2. Materia hujus Sacramenti est panis triticeus & vinum de vite. *Florent. in Decret. Eug.* & *traditio* perpetua Ecclesiæ tum Latinæ tum Græcæ. Panis iste convenientius ex mente Ecclesiæ Latinæ debet esse azymus, quam ex Græca fermentatus. Ratio petitur ex *D. Thom. in* 4. *dist.* 2. *q.* 2. *art.* 2. quæ desumpta est ex *Matth.* 26. & *Marc.* 14. Vino autem ob sacram significationem vi præcepti pauxillum aquæ debet admisceri. Flor. *in Decret.* Trid. *Sess.* 22. *cap.* 7. 3. Forma consecrationis ad valorem Sacramenti necessaria & sufficiens est; *Hoc est Corpus meum: Hic est sanguis meus*; quia his verbis usus est Christus *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22. 4. In Augustissimo Eucharistiæ Sacramento vere, realiter, ac substantialiter præsens est corpus & sanguis Christi. Patet ex promissione Christi Joan. 6. *caro mea vere*, NB. vere, *est cibus, & sanguis meus vere*. NB. vere, *est potus*, ergo non *figurate*. Patet ex institutione: *Hoc est Corpus meum*, ergo non figura Corporis. Patet ex PP. quorum plures videre est apud Bellarm. 5. Minister hujus Sacramenti *quoad confectionem* est solus Sacerdos; quia Christus solis Sacerdotibus hanc potestatem concessit *Luc.* 22. solus etiam Sacerdos ex officio & ordinarius dispensator est hujus Sacramenti. *cap.* 28. *de consecr. dist.* 2. Trid. *Sess.* 22. *c.* 8. *de Sacrif. Miss.* Notetur *cap. omnis utriusque sexus.* 12. *de pænit. & remiss.* & vid. Moralist. qui agere solent de *subjecto* Eucharistiæ de dispositione tam corporis

ris quam animæ requisita ad hujus Sacramenti susceptionem &c.

Q. 2. *An Missa sit sacrificium, quæ & qualis obligatio sacrificandi?* Resp. ad primum, Affirm. Missa est verum & proprie dictum Sacrificium, sive in Missa offertur Deo vere & proprie Sacrificium, estque idem numero sacrificium crucis quoad substantiam rei oblatæ & principalem offerentem. Desumitur 1. ex eo, quod Christus in ultima Cœna primus panem & vinum consecrando sacrificavit, ut impleretur figura *Gen.* 14. *v.* 18. *Melchisedech Rex Salem protulit*, hoc est, obtulit *panem & vinum*; additur namque causa: *erat enim Sacerdos Altissimi*, & vaticinium *Ps.* 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, ita sentiunt Ss. PP. apud Bellarm. præcepit autem Christus, ut & Apostoli illud facerent: *Hoc facite*, ergo. 2. Desumitur ex antiquissimis Liturgiis, ex CC. Nicæno primo, Later. sub Innoc. III. Flor. Trid. 3. Ex PP. antiquissimis Cyrillo, Ambrosio, Cypriano, Augustino &c. 4. Ex ipsa ratione, alias enim defacto nusquam sacrificium esset in Ecclesia Christi; deficeret inter actus Religionis perfectissimus; deterior esset conditio Ecclesiæ Christi, quam ulla unquam alia Religio, quæ nunquam fuit sacrificio destituta. Effectus hujus sacrificii recenset Schmalzgr. *h. n.* 24. ex Trid. *sess.* 22. *can.* 3. *de Sacrif. Miss.*

Resp. ad secundum 1. Probabilius est, Sacerdotem simplicem mortaliter peccaturum, nisi aliquoties in anno, puta 3. vel 4. in festis præsertim solemnioribus sacrificium offerret. D. Thom. in 3. *p. qu.* 82. *art.* 10. & desumitur ex *Luc.* 22. *hoc facite in meam commemorationem*. Trid. *Sess.* 22. *cap.* 1. *de Sacrif. Miss.* Beneficiati Curati, sive Parochi obligantur vel per se vel per alium omnibus illis diebus sacrificare, quibus plebs illius subdita tenetur audire Missam; quia hoc tum munus pastorale exigit, tum reditus & oblationes, quas accipiunt; imo ex quadam decentia & consuetudine, si non ex præcepto, ut putant Sotus & Azor, semel atque iterum in septimana. Beneficiati non Curati toties, quoties vi fundationis exigitur; qui tamen hoc casu non possunt accipere stipendium pro sua Missa, alii licite regulariter: Colligitur ex 1. *Cor.* 9. Qualiter obligatus sit

Paro-

Parochus offerre Missam pro suis Parochianis, habet Reiffenst. *h. a n.* 22.

Resp. ad secundum 2. Uno eodemque die hodie non licet plures Missas celebrare. *c.* 12. *h. t.* excipitur solemnitas Natalis Domini, ubi 3. Missæ legi possunt. *c.* 3. *h. t.* & in casu, quo ab aliquibus binari potest. Nec licet de jure communi celebrare ante ortum solis, nec post meridiem, nisi necessitas, dispensatio Episcopi, speciale privilegium, consuetudo legitima aliud permittat. De loco, ubi celebrare liceat, dictum est supra, & videri potest Pichl. *h. t. n.* 4. An & qualiter & a quo numerus Missarum ad minorem numerum reduci possit, habet *h. t.* Leur. *q.* 977. & Schmalzgr. *h. a n.* 137.

Quæst. 3. *Quinam obligentur ad officium divinum & quomodo?* Resp. 1. Ad officium divinum, quo nomine venit *Breviarium* sive *Horæ Canonicæ*, in dies recitandum tenentur omnes Clerici in majoribus constituti, licet sint suspensi, depositi, aut degradati. *c.* 1. & 9. *h. t.* Religiosi (idem est de Monialibus) ad chorum professi, licet forte ex causa a choro sint absentes; vi generalis consuetudinis Ordinum. Beneficiati, etiam tenue beneficium habentes. Latius Schmalzgr. *h. a n.* 51. 2. Præter reatum gravem, quem incurrunt omnes, qui vel semel breviarium omittunt sine causa, aut notabilem ejus partem, si *beneficiatus* post 6. menses ab obtento beneficio tali modo horas omiserit, *non facit fructos suos*, & tenetur ad eorum restitutionem faciendam in fabricam vel pauperes pro rata temporis & officii omissi. *Concil. Later. sub Leon.* X. *Sess.* 9. *§. statuimus*, Pius V. in Bulla: *Ex proximo.* Alex. VII. *in prop.* 20. *damn.* Beneficiatus tamen Curatus non tenebitur ad restituendos omnes fructus diei, quo omissum Breviarium, correspondentes, sed illos tantum, qui correspondent Breviario. Engel *h. num.* 23. 3. Modus recitandi Breviarium præscribitur in *cap.* 9. *h. t.* plura Engel *a n.* 27. *h. tit.* 4. Causæ excusantes a recitatione Breviarii sunt, *oblivio & incogitantia naturalis. Infirmitas gravis*, si absque magna difficultate vel periculo corporis recitari non possit; in dubio de sufficiente morbi gravitate standum est judicio Confessarii, vel prudentis & probi Medici. *Repentina & necessaria occupatio* vel ex officio

ficio vel charitate suscepta. *Dispensatio* vel Pontificis, vel impropria Episcopi, aut Superioris Regularis. *Impotentia recitandi*, ut cœcitas, defectus Breviarii, inculpabiliter amissi, si aliud haberi nequit. Qui tamen non potest totum officium legere, tenetur ad partem. Innoc. XI. *in damn. propos.* 54.

TITULUS XLII.

De Baptismo & ejus effectu.

QUæst. 1. *Quid sit Baptismus, quæ ejus necessitas, materia & forma?* Resp. 1. Baptismus verus scil. & proprius *fluminis* (de Baptismo enim *sanguinis*, quod est Martyrium, & *flaminis*, sive *in voto*, quæ est contritio perfecta, nihil hic attinet dicere) est *Sacramentum regenerationis per lavacrum aquæ in verbo vitæ*. Ita Comm. ex Catech. Rom. Pii V. *Joan.* 3. *v.* 2. *Ephes.* 3. *v.* 26. Est institutus ante Christi mortem, ut indicatur. *c.* 10. *de consecr. dist.* 4. & coll. *Joan.* 4. *Act.* 19. 2. *Defacto* necessarius est vel in re vel voto susceptus non tantum necessitate præcepti, sed etiam medii. Ita cum Ecclesia Trid. *Sess.* 7. *can.* 6. ex verbis Chisti *Joan.* 3. *v.* 4. 3. *Materia* Baptismi remota est omnis & sola aqua naturalis, ut patet ex perpetua traditione & praxi Ecclesiæ, definitione Conc. Lateran. Flor. Trid. *Sess.* 7. *can.* 2. *de Bapt.* ipsisque Christi verbis *Joan.* 3. *Materia proxima* est ablutio per aquam, juxta illud *Eph.* 5. *v.* 26. *mundans lavacro aquæ*. 4. *Forma* Baptismi in Ecclesia latina est: *Ego te Baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, desumitur ex *Matth.* 28. *v.* 19. quæ quidem explicita trium Personarum invocatio ad valorem est necessaria, coll. ex *Act.* 19. *v.* 2. Tradit. PP. ex quibus Ambros. *L. variar. QQ. qu.* 2. ait: *Si quis dicat, ego te baptizo in Christo JESU, & non dicat in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, sicut dominus instituit, non est verus Baptismus*. Canoni *a quodam Judæo*. 24. *dist.* 4. *de consecr.* opponuntur *canon.* 28. & 81. *ead. dist.* 5. Valide confertur Baptismus a quovis homine, etiam non baptizato. *can. a quodam Judæo cit.* licite, extra casum necessitatis, a Parocho proprio. Commun.

5. Sub-

5. Subjectum baptismi capax est omnis & solus homo viator, sive contraxerit originale, sive non. *Matth.* 28. *v.* 19. &c. In specie, quinam possint aut debeant baptizari, vide Leur. *h. t. Q.* 180.

Q. 2. *Quinam sint effectus Baptismi?* Resp. Seqq. *primus*, gratia sanctificans cum habitibus fidei, spei & charitatis, & deletio omnimoda peccati originalis in parvulis & perpetuo amentibus, in adultis etiam peccatorum actualium omnium, modo hi de actualibus habeant saltem attritionem. *cap.* 3. *h. t. c.* 1. *& Clem. un. de summ. Trin.* Trid. *Sess.* 5. *in Decret. de pecc. orig. secundus*, remissio totius pœnæ temporalis & æternæ. Trid. *Sess.* 6. *c.* 14. *tertius*, character indelebilis, ob quem Baptismus sine sacrilegio nequit reiterari. Trid. *Sess.* 9. *de Bapt. can.* 12.

TITULUS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

QUæst. Un. *An & qualiter Baptismus fluminis sit necessarius ad alia Sacramenta suscipienda & administranda?* Resp. Dictum est in *priori Tit.* necessarium esse ad salutem consequendam Baptismum vel fluminis vel flaminis; dicendum est hic. 1. Baptismum fluminis absolute necessarium est, ita ut Baptismus flaminis non sufficiat, ad omnia alia Sacramenta valide recipienda, utpote januam ad cætera, ex *c.* 1. *&* 3. *h. t.* comm. Cathol. adeoque siquis ordinatus est Presbyter non baptizatus, de novo baptizari & ordinari debet, cœteroqui manet laicus. *Iidem.* 2. Dicendum, a Presbytero non baptizato baptismo fluminis invalide administrari Sacramenta illa omnia & actus ab Ordine vere suscepto dependentes, quales sunt consecratio Eucharistiæ, absolutio a peccatis &c. Ratio, quia in his Ecclesia supplere non potest. 3. Sacramentum tamen Confirmationis non prærequiritur in Ordinando ad valorem Ordinis, requiritur tamen de præcepto, ut patet ex Decreto Trid. *Sess.* 23. *c.* 4. *de ref.* quale illud & quomodo obligans præceptum sit, vide apud Schmalzgr. *h. n.* 9.

TI-

TITULUS XLIV.

De Custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

Quæst. Unic. *Quidnam præcipiatur vel prohibeatur duobus capitulis hoc titulo contentis?* Resp. 1. In *cap.* 1. *h. t.* præcipitur, ut Sacrosancta Eucharistia & S. Olea, aliaque Sacramenta, seu potius Sacramentalia decenter & sub fideli custodia in Ecclesiis asserventur. Ex quo etiam cap. uti & ex D. Clem. *L.* 8. *Constit. Apostolic. c.* 13. & recepto a tempore Concil. Nicæni in Ecclesia more probatur, recte Eucharistiam in Ecclesiis asservari. Causas, ob quas olim in Ecclesiis asservata sit Eucharistia recenset Schmalzgr. *h. t. num.* 6. suntque inter præcipuas, ut petentibus præsertim infirmis ministrari possit; ut fideles semper habeant Christum præsentem sibi etiam quoad humanitatem, ad implendam ipsius promissionem *Matt.* 28. *v.* 20. ut publice adorari, in altari exponi, & in processionibus possit circumferri. Porro Ecclesiæ, in quibus asservari solet & debet Eucharistia, sunt solæ Parochiales, Cathedrales, & Regulares; in Monasteriis tamen Monialium non est asservanda intra chorum vel septa, sed in Ecclesia. Trid. *Sess.* 25. *de Regul. c.* 10. Item asservari debet in tabernaculo mundo ac in pyxide deaurata cum lumine perpetuo; clavis autem tabernaculi in Ecclesiis Parochialibus privative a Parocho asservari debet, juxta S. Congreg. Conc. in Asculana. 25. *Jun.* 1689. in non Parochialibus ab earum Rectore, nunquam a Monialibus vel laicis. Glosſ. in *can. final. caus.* 24. *qu.* 1.

Resp. 2. In *cap.* 2. *h. tit.* præcipitur, ut oratoria, vasa, corporalia, pallæ altaris & vestimenta sacra Ministrorum munda & nitida sint. Prohibetur insuper, ne suppellectilia profana tam Clericorum quam laicorum extra casum necessitatis in Ecclesiis reponantur.

TITULUS XLV.

De Reliquiis & Veneratione Sanctorum.

QUæst. Un. *Nomine reliquiarum Sanctorum quæ veniant, & quid de Sanctis eorumque reliquiis in præs. tit. statutum?* Resp. ad primum. Nomine reliquiarum veniunt Sanctorum corpora, vel eorum partes, ossa, cineres, vestes, vela, panni', instrumenta martyrii aut mortificationis &c.

Resp. ad secundum 1. Prohibetur, nequis non Canonizatus a S. Pontifice (ad quem solum spectat canonizatio aut beneficiatio. AA. ad *c.* 1. *b. t.*) cultu publico colatur pro Sancto, privatus enim non censetur prohibitus *c.* 1. *b. t.* 2. Ne reliquiæ antiquæ ostendantur extra capsam, vel exponantur venales, *c.* 2. *b. t.* non tamen vetitum est, eas vendere ratione materiæ, ex qua conficiuntur, vel cui commisceantur contusæ aut etiam ratione expensarum in iis conficiendis aut deportandis factarum, uti & ratione capsarum &c. Pichl. *b. t. n.* 10. 3. Ne noviter inventæ exponantur culti publico, nisi approbatæ a S. Pontifice; sufficit tamen approbatio Episcopi, si vel cum reliquiis inveniatur instrumentum authenticum aut scriptura, vel si aliunde constet, eas esse Sancti antiquitus approbati, *cit. cap.* & Trid. *sess.* 25. *in Decret. de invocatione, & veneratione & reliquis Sanctorum, & sacris imaginib.* Ex quo etiam Trid. *loc. cit.* & 3. *Reg.* 18. 4. *Reg.* 2. & 4. *Gen.* 18. *Josuæ* 5. *Jo.* 12. *Luc.* 12. probatur, Sanctos non quidem cultu *Latriæ*, qui soli Deo debetur, sed *duliæ* tanquam amicos Dei & intercessores honorandos. Item ex *c.* 19. *Gen.* ℣. 32. *Zach.* 1. *Tob.* 12. *Apoc.* 4. & 8. *Mach.* 15. eos invocandos. Demum ex *cit.* Trid. *Act.* 5. ℣. 15. *Act.* 19. ℣. 11. & 12. &c. probatur, recte coli Sanctorum corpora & reliquias. Quid sit circa ritum canonizandi Sanctos, vide Schmalz. *b. t.* §. 1.

TITULUS XLVI.

De observatione Jejuniorum.

QUæst. 1. *Quid sit jejunium, & in quo illud consistat?* Resp. 1. Jejunium in genere est abstinentia a cibis vel par-

parſimonia victus in quantitate & qualitate. Eſt vel *naturale*, ſcil. abſtinentia ab omni cibo & potu in ſtomachum tranſmiſso; quale ſervari debet a media nocte uſque ad Miſsæ celebrationem & ſumptionem Euchariſtiæ; vel *Eccleſiaſticum*, quod ſecundum formam ab Eccleſia præſcriptam inſtituitur, & definitur, quod ſit abſtinentia a carnibus, & ſubtractio prandii, ac poſt cœnam cujuslibet cibi uſque ad diem ſequentem. Dum Eccleſia ſolam abſtinentiam a carnibus præcipit, uti diebus Veneris & ex conſuetudine diebus Sabbatinis; excepto die natali Domini in hujuſmodi diem incidente, *Abſtinentia* dicitur; dum præter abſtinentiam a carnibus prohibet ſimul alteram de die refectionem, vocatur *Jejunium*.

Reſp. 2. Jejunium requirit tria 1. *abſtinentiam ciborum certi generis*, non etiam potus ſimpliciter talis: præcipue exigit abſtinentiam a carnibus. *can.* 6. *diſt.* 4. *can.* 10. *diſt.* 3. *de Conſecr.* & ab iis, quæ ſementinam carnis originem habent, uti lac, butyrum, ova. *can. fin.* ℣. *par autem eſt* : *diſt.* 4. quæ tamen in noſtra Germania permittuntur; de lardo porcino, pinguedine anſerum &c. contrarium ſentit Laym. præſertim propter periculum, ne ad alia v. g. farcimina, juſcula carnium &c. licentia hæc cum ſcandalo & detrimento jejunii Eccleſiaſtici extendatur. Quorumdam animalium eſus, uti ſunt teſtudo, fiber, lutra, ranæ, limaces, ubique eſt conceſſus. Diſputant hic AA. an habens ſimpliciter facultatem edendi carnes die jejunii, cenſeatur totaliter liber ab obligatione jejunii, ita ut poſſit etiam ſæpius edere. Tres, quæ circa materiam hanc ſunt ſententiæ, ſunt omnes probabiles. 2. Requirit jejunium *refectionem unicam*, integram tamen & plenam, cujus brevi interruptione; vel modiciſſimi cibi ſumptione jejunium non ſolvitur, prout *h. n.* 12. & 13. exemplificat VVieſtn. 3. Ut iſta refectio unica *cœnæ* ſit, non prandium; quæ tamen hodie tempore prandii ſumitur, ita comm. conſuetudine receptum: qua pariter inductum eſt, ut liceat præter unam integram refectionem adhibere veſperi *collatiunculam*, quæ quoad qualitatem & multo magis quoad quantitatem valde moderata eſſe debet: ubi iterum optime attenditur conſuetudo.

Q. 2. *Quinam teneantur ad jejunium, & qui ab eo excuſentur?* Reſp. ad primum. 1. Ad abſtinentiam a carni-

bus tenentur diebus Veneris & Sabbatinis omnes & soli illi Christiani, qui septimum ætatis annum compleverunt. Ratio, quia præceptis Ecclesiasticis non ligantur, nisi ratione præditi, quales non præsumuntur parvuli ante septimum annum.

Resp. ad primum. 2. Ad jejunium, id est, ad unam tantum refectionem tenentur diebus jejunii stricte sumpti omnes Christiani, qui compleverunt 21. annum, non prius, etiamsi robusti sint. Ita comm. sensus AA. & ipsius Ecclesiæ. Tenentur autem usque ad sexagesimum annum; quia ætas talium jam solet esse infirma; alii tamen judicant, certum pro senibus tempus quo deobligentur a jejunio, statutum non esse.

Resp. ad secundum. Causæ excusantes a jejunio sunt: 1. *ætas*, secundum dicta. 2. Corporis *infirmitas*. 3. *Paupertas*, qualis est eorum, qui habere non possunt, quod eis ad unicam congruam refectionem sufficiat. 4. *Labor corporalis*, ubi tamen notandæ propositiones damnatæ ab *Alex. VII.* 30. sic habet: *Omnes officiales qui in Rep. corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio, &* 31. *Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt, equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.* 5. *Pietas* sive opus præstantius & Deo gratius incompossibile cum jejunio. 6. *Dispensatio*, dum scil. causa alia non est evidens, sed dubia; est autem dispensatio petenda a superiore, qui respectu Regularium est superior localis, respectu sæcularium Episcopus, vel eo absente, aut, juxta multos, etiam præsente Parochus, juxta cujusque diœcesis consuetudinem.

TITULUS XLVII.

De Purificatione post partum.

QUæst. Un. *An & quanto tempore puerperis abstinendum ab ingressu templi &c.?* Resp. 1. In L. V. præceptum quidem divinum erat *Levit.* 12. quo arcebantur fœminæ ab ingressu templi per 40. dies, si masculum; per 80. si fœmellam peperissent; hodie tamen illud utpote

cere-

ceremoniale sublatum est, ut mulieri, si velit & possit, statim post partum templum liceat ingredi, nec peccet, si secluso contemptu se negligat purificari, *cap. un. h. t.* *Mortiferum* interim non est præceptum purificationis, cum Leges ceremoniales tantum *typicæ* (non *religiosæ*, qualis est lex purificationis post partum, lex decimarum) sint mortiferæ: hinc honeste adhuc observatur in Lege gratiæ, & consuetudo videtur habere, ut & abstineant mulieres per aliquot hebdomadas ab ingressu Ecclesiæ; & in illam dein prævia benedictione &c. introducantur. 2. Ubi consuetudo contrarium non habet, introductio illa mulierum & benedictio privative ad Parochum spectat, juxta Declarat. S. Congr. Conc. in *Antuerpiens.* 19. *Nov.* 1662. *&c.*

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis ædificandis vel reparandis.

Quæst. 1. *Quænam requirantur ad novæ Ecclesiæ constructionem?* Resp. 1. Justa causa. 2. Consensus Episcopi vel expressus vel tacitus, etiam subsequens. *c.* 4. *de priv. in* 6. qui hunc sine justa causa negare non potest pro Ecclesiis novis construendis; pro oratoriis privatis consensus Episcopi necessarius non est, *can.* 33. *&* 35. *dist.* 1. *de Consecr.* Ut tamen in iis legantur sacra, facultatem absque rationabili causa non recte concedit Episcopus. Trid. *Sess.* 22. *de Sacrif. Miss. c.* 8. 3. Locus congruus, in quo Episcopus vel per se vel per alium crucem figat & primum lapidem ponat, *c.* 9. *dist.* 1. *de Consecr.* 4. Dos congrua. *cit. can.* 5. Ut Ecclesia noviter erigenda non vergat in præjudicium alterius. Plura vide apud Pich. *h. t. n.* 2. & *n.* 3. affert requisita ad hoc, ut intra fines alterius Parochiæ nova Ecclesia Parochialis ædificetur.

Q. 2. *Penes quos sit obligatio reparandi Ecclesias Parochiales, & ædes Parochorum, si evadant ruinosæ?* Resp. 1. Debet ante omnia attendi, & siquæ adest, observari consuetudo & particularia statuta tam circa reparationem Ecclesiarum quam ædium Parochialium. 2. De reparatione Ecclesiarum Parochialium Trid. *Sess.* 21. *c.* 7. *de ref.* habet seq. *Parochiales vero Ecclesias, etiamsi juris Patronatus sint, ita collapsas refici & instaurari procurent* (Episcopi)

ex fructibus & proventibus quibuscumque, ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant... Ex his Pichl. *h. n.* 2. VViestn. *n.* 45. Schmalzgr. *n.* 51. Pichl. *n.* 5. inferunt, Patronos non accipientes pensionem aut reditus aliquos ad concurrendum pro reparatione non obligari; secus autem, si hos percipiant. Similiter & decimatores tam qui patroni sunt, uti certum est ex Trid. *cit.* quam qui non sunt, hi tamen sub aliqua limitatione, concurrere obligantur. Schmalzgr. *h. n.* 54.

TITULUS XXXVII.

De Immunitate Ecclesiarum, Cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Immunitas Ecclesiastica, & quo jure introducta?* Resp. 1. Est Jus, quo loca, res, vel personæ Ecclesiasticæ a communi onere seu obligatione liberæ sunt & exemptæ. 2. Dividitur hinc in localem, quæ locis; realem, quæ rebus; personalem, quæ personis competit. Engel *h. n.* 2. facit distinctionem inter Immunitatem *Ecclesiarum* & Immunitatem *Ecclesiasticam*. 3. Immunitas *localis*, pro *jure asyli* sumpta, est in L. N. Jure tantum positivo, quia aliud non probatur; Civili tamen & Canonico, ut patet t. t. C. de his, qui ad Ecclesf. confug. & *tot. tit.* *x* *h. t.* & Constit. Greg. XIV. *Cum alias*, & Bened. XIII. *Ex quo*, valde rationabiliter introducta. 2. *Personalis* & *realis* Immunitas quo jure competat, dictum est ad Tit. *de for. compet.* & latius habet Pichl. *b. t. n.* 38. ex *c.* 4. *de Censib. in* 6.

Q. 2. *In quo consistat Immunitas personalis Clericorum & personarum Ecclesiasticarum?* Resp. 1. In privilegio canonis *si quis suadente*, 29. *caus.* 17. *q.* 4. 2. In privilegio fori, vi cujus ad forum sæculare Clerici non possunt pertrahi, de quo ad *Tit. de for. comp.* 3. In exemptione ab obligatione Legum Civilium, uti dictum *Tit. de Const. Q.* 7. ℞. 4. & *Q.* 16. ℞. 2. 4. In exemptione ab oneribus persona-

libus,

libus, capitatione, *c.* 1. *b. t. in* 6. *L.* 1. *& Auth. Item, nulla C. de Episc. & Cler.* angariis & parangariis, *c.* 4. *b. t. L.* 2. & *Auth. cit.* a muneribus & obsequiis sordidis. *L.* 12. *C. de excus. mun.* ab indifferentibus & honorabilibus etiam excusantur, nisi velint sponte suscipere. *L.* 17. & 52. *C. de Ep. & Cler.* 5. In exemptione ob oneribus mixtis, quæ vel laborem personalem exigunt & simul sumptus, uti est ire ad bellum propriis sumptibus; vel quæ imponuntur subditis propter res uti sunt collectæ seu contributiones novæ, vectigalia, portoria, accisæ, indebita, *c.* 4. *de Censib. in* 6. *Clem. fin. eod.* Ratio, quia exactio similium fundatur *active* in jurisdictione, *passive* in subjectione, Casus aliquos exceptos refert Pichl. *b. t. n.* 33. & *n.* 35. ait, personas Ecclesiasticas immunes non esse ab onere concurrendi ad opera publica, seu publice necessaria & utilia, vel construenda vel reparanda, quorum usus immediate ad singulos Clericos æque ac laicos pertinet, uti est, si purgandus sit puteus communis, si reparandæ viæ, pontes, fontes, &c. Ratio, quia talia vi Jurisdictionis non exiguntur, sed impensarum, aut vi taciti pacti.

Q. 3. *In quo consistat Immunitas realis Ecclesiarum ac personarum Ecclesiasticarum?* Resp. 1. Res Ecclesiæ sacras & benedictione aliqua aut consecratione affectas immunes esse ab exactione sæculari; item bona beneficialia vel titulo spirituali aut sacri ministerii acquisita, quo spectant etiam decimæ, omnes consentiunt. 2. Bona temporalia Ecclesiarum & personarum Ecclesiasticarum exempta esse a collectis Laicorum novis, *titulo jurisdictionis* exactis, vix ullus negat, & desumitur ex *c.* 4. *de Cens. in* 6. *c.* 4. 7. *& cap.* 1. *b. t. in* 6. *&c.* 3 Non sunt tamen exempta bona temporalia Ecclesiarum, nec patrimonialia Clericorum a tributis Principum aut Magistratuum sæcularium antiquis, titulo dominii, pacti, vel reservationis impositis, *c.* 22. *caus.* 23. *qu.* 8. neque, ut probabile est, ab antiquis titulo jurisdictionis impositis, priusquam bona illa ad Ecclesias pervenirent. arg. *c.* 5. *de pignor. c.* 79. *de R. J. in* 6. *cap.* 1. *de Cens. can.* 21. 22. *caus.* 23. *qu.* 8. Neque a novis, quæ titulo pacti imponuntur, dum actu in Ecclesias vel personas Ecclesiasticas talia bona transferuntur. *cap.* 4. *de condit. appos. c.* 6. *de donat. c.* 23. *de Jure Patron.* 4. Quinam gaudeant Im-

munitate reali, desumitur partim ex tit. *de vita & honest. Cler.* partim ex Schmalzgr. *b. t. n.* 15. qui etiam *num. seq.* quæstionem illam decidit, utrum coloni *partiarii* fundorum Ecclesiasticorum quoad partem colonicam collectis & aliis oneribus laicalibus possint gravari. 6. Pœnæ in violantes Immunitatem Ecclesiasticam circa actiones &c. sunt statutæ in *c.* 4. & 7. *b. t. c.* 4. *de Cens. in* 6. *Clem. unic. & Extrav. quod olim inter Commun. b. t. Bull. Cœn. & Bull. Urban. VIII. Romanus Pontifex.*

Q. 4. *In quo consistat Immunitas localis?* Resp. 1. In hoc, quod ob reverentiam locis sacris debitam actus profani prohibeantur, quales essent, ferre sententiam vel placitum, per *cap.* 1. & 5. *b. t. c.* 2. *eodem in* 6. mercatus & nundinæ. *cit. cap.* 2. Universitatum & Societatum quarumlibet profana consilia, *c.* 2. *cit.* ludi theatrales & spectacula, nisi sint ad pietatem comparata, per *can.* 1. *dist.* 93. *c.* 12. *de vit. & honest. Cler.* Trid. *Sess.* 22. *decret. de observ. & evit. in celebr. Miss. V. ab Ecclesiis.* 2. Quod illud confugientes tuti sint in vita & membris; quo secundo modo considerata Immunitas localis appellatur *Jus asyli*, vel *asylia*, aut *asylum*.

Q. 5. *Quibus locis Jus asyli competat?* Resp. 1. *Ecclesiis*, quæ, ut hoc jure gaudeant, non debent necessario esse consecratæ, aut benedictæ, vel plene constructæ, sufficit, eas esse ad publicum Missæ Sacrificium deputatas; imo Ecclesiis etiam interdictis, pollutis, & destructis, sed cum spe reædificationis, jus illud competit. Schmalzgr. *b. t. a num.* 112. *cum seqq.* ex *cap.* 9. *b. t. &c.* Extenditur hoc jus ad Sacristias Ecclesiarum, turres, porticus, januas, atrium &c. *L.* 3. *Cod. de his, qui confug. ad Eccles. can.* 20. & 36. *caus.* 17. *q.* 4. non tamen ad 30. & 40. passus a templis, quam extensionem, si quando de jure locum habuit, consuetudo videtur abrogasse. 2. *Cœmeterio*, sive contiguum sit Ecclesiæ, sive separatum, modo legitime sit erectum. Rubr. *b. t. c. fin. n. t.* 3. *Hospitali* authoritate Episcopi erecto & cum altari ad celebrandum. *c.* 4. *de Relig. dom. L.* 35. *Cod. de Episc. & Cler.* 4. *Monasterii, Conventibus, & Collegiis Regularium.* Constit. Gregor. XIV. *Cum alias.* 5. *Oratoriis*, etiam privatis, si tamen cum authoritate Episcopi erecta, & in perpetuum cultui divino sint deputata;

in

in quibus tantum ex licentia Episcopi celebrantur Missæ certis diebus, hoc jure non gaudent. 6. *Domini* seu *Palatio Episcopi*, per *can.* 36. *cauf.* 17. *q.* 4. 7. Extenditur Jus asyli ad *Tabernaculum*, si in hoc actu asservetur Eucharistia, & ad Sacerdotem Sanctissimum portantem. AA. com.

Quæst. 6. *Quibus hominibus Jus asyli competat?* Resp. Omnibus specialiter non exceptis, nulla sexus, ætatis, status & conditionis habita ratione; & 1. Infidelibus, Judæis, paganis, saltem si se velint convertere. 2. Excommunicatis, interdictis, & similibus. 3. Servis, ob grave delictum ad Ecclesiam confugientibus, sive dein sint proprie tales sive adscriptitii & originarii; quo etiam spectant desertores militiæ. 4. Debitoribus civilibus ad carcerem evitandum. 5. Fugitivis, vel e carcere vel manibus lictorum elapsis. 6. Clericis & Religiosis non tantum contra judices sæculares, sed etiam eatenus contra Ecclesiasticos & suos Superiores, ut ab illis (propter crimina sc. non excepta) inde extrahi & judici ac Brachio sæculari nequeant extradi secundum Leges puniendi, non vero eatenus, ut nequeant extrahi, puniendi correctione & pœna Ecclesiastica secundum Canones. Habet hæc omnia fuse Schmalzgr. §. 4. *h. t. a n.* 154. *ad n.* 185.

Quæst. 7. *Quænam sint crimina, quæ ab asylo excludunt?* Resp. De his extant præcipuæ Bullæ duæ, Gregorii XIV. *Cum alias*, & piissime modo regnantis Benedicti XIII. edit. anno 1725. sexto Idus Junii incip. *Ex quo*. Bulla Gregoriana habet in terminis seqq. " Hac itaque nostra perpetuo valitura Constitutione omnia & quæcunque privilegia.·. sublata penitus omni differentia ita ad unam tantum formam reducimus & moderamus, ut laicis ad Ecclesias, locaque sacra & religiosa confugientibus, si fuerint publici latrones viarumque grassatores, qui itinera frequentata publicasque stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur: aut depopulatores agrorum, quive homicidia & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis earumque cœmeteriis committere non verentur: aut qui proditorie proximum suum occiderint, aut assassinii, vel.·. aut læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis rei, Immunitas Ecclesiastica non suffragetur. "

Bulla Benedicti XIII. sic inter alia habet. " Cum itaque prædicta Gregoriana Constitutione cautum sit, ut pu- " bli-

" blicis latronibus, viarumque grassatoribus, qui itinera
" frequentata vel publicas stratas obsident, aut viatores ex
" insidiis aggrediuntur, Immunitas Ecclesiastica minime
" suffragetur, non levis autem inter Doctores emerserit
" controversia, an quis ex unico actu publicus latro & graf-
" fator dici possit, vel plures ad id actus requirantur; Nos
" ejusmodi controversiam dirimere intendentes, unicam
" tantum grassationem in via publica aut vicinali admis-
" sam sufficere ad hoc, ut quis publicus latro & grassator
" dici valeat, dummodo tamen grassati mors aut membro-
" rum mutilatio secuta fuerit, tenore præsentiū definimus. "

" Insuper ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio exclu-
" dimus atque repellimus, & pro exclusis atque repulsis
" haberi volumus nedum eos, qui homicidia aut mutila-
" tiones membrorum in Ecclesiis, earumve cœmeteriis
" committere audent, quemadmodum in Gregoriana Con-
" stitutione sancitum est; verum etiam eos, qui stantes in
" Ecclesia vel cæmeterio, interficiunt stantes extra Eccle-
" siam vel cœmeterium, aut ipsis membrum mutilant: nec
" non eos, qui stantes extra Ecclesiam vel cœmeterium,
" occidunt stantes intra Ecclesiam vel cœmeterium, aut iis
" membrum mutilant: ac eos tandem, qui confugientibus
" vim inferunt, atque ipsos ab Ecclesia, aliove loco immu-
" ni violenter extrahunt, & abducunt, declarantes in qua-
" tuor præmissis casibus ejusmodi reos non illius tantum
" Ecclesiæ, quam violarunt, sed cujuscunque etiam al-
" terius Ecclesiæ Immunitate gaudere nequaquam posse
" aut debere. "

" Ad hæc in crimine assassinii non modo mandatarios,
" qui in ipsamet Gregoriana Constitutione aperte exci-
" piuntur, sed etiam mandantes, qui certum prœmium
" aut mercedem, sive in pecunia, sive in aliis rebus tra-
" diderint aut promiserint, quamvis promissio nullum ha-
" buerit effectum, dummodo assassinium reipsa patratum
" fuerit, ab Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio excludi-
" mus, ac pro exclusis haberi volumus & mandamus. "

" Excludimus pariter, repellimus, atque privamus ejus-
" dem Immunitatis privilegio interficientes proximum
" suum animo præmeditato & deliberato: falsificantes Lit-
" teras Apostolicas: Ministros Montis pietatis, vel alte-
" rius publici Telonii, aut banci pro depositis Principis,

pri- "

privatarumque personarum, furtum, aut falsitatem in „ prædictis locis committentes, cujus ratione arca pecunia- „ ria ita minuatur, ut pœnæ ordinariæ locus sit: Conflan- „ tes, adulterantes, vel tondentes quascunque monetas au- „ reas vel argenteas, etiam Principum exterorum, quotief- „ cunque in loco, aut provincia, ubi crimen admittitur, li- „ berum habeant usum & commercium; vel ipsas monetas „ conflatas, adulteratas, aut detonsas scienter ita expende- „ re & erogare præsumentes, ut fraudis conscii atque parti- „ cipes censeri possint: Illos demum, qui sub nomine „ Curiæ sese introducunt in alienas domos, animo ibi- „ dem perpetrandi rapinas, easque reipsa committunt „ cum homicidio, aut mutilatione membrorum alicujus „ ex domesticis earundem ædium, vel etiam extranei, „ quem ibi forte reperiri contigerit, dummodo homi- „ cidium, vel membrorum mutilatio sequatur. „

Ubi notandum, licet in hac Benedicti XIII. Constitutione aliquorum in Gregoriana exceptorum criminum mentio fieri non videatur, esse tamen & modo illa de exceptis, cum Constitutio Gregoriana *cum omnibus & singulis in ea contentis & dispositis amplissime*, ut Bulla loquitur, *confirmata sit, approbata, & innovata, & criminum in illa exceptorum reis & delinquentibus Immunitatem Ecclesiasticam suffragari nequaquã debere, iterũ ac de novo decretũ sit & declaratũ*.

Q. 8. Quis modus & norma circa hanc materiam servanda?
Resp. In novissima Bulla Benedicti XIII. cassata omni interpretatione Gregorianæ a DD. facta, nulla habita ratione praxeos a Curiis & Tribunalibus quibuslibet invectæ, nec Declarationum sive a Tribunalibus Urbis, sive Congregatione S.R.E. Cardinalium emanatarum &c. inviolabiliter servanda statuuntur seqq. Verba Bullæ sunt: " Quotief- „ cunque igitur Curia Ecclesiastica a Curia sæculari fuerit „ requisita, ut laicum aliquem delinquentem e loco immu- „ ni extrahi, eique consignari faciat, eaque super delicti ex- „ cepti qualitate, ac personæ reitate subministrata vel ac- „ quisita sint indicia, quæ ad capturam decernendam suffi- „ cere videantur; tunc Curia Ecclesiastica ad ejusdem de- „ linquentis extractionem ab Ecclesia, aliisve locis immu- „ nibus, ope ac medio suorum Executorum, implorato „ etiam, quatenus opus sit, Brachii sæcularis auxilio, & „ cum interventu Personæ Ecclesiasticæ ab Episcopo depu- „

„ tan-

„ tandæ, procedere teneatur extractumque ad suos carceres „ asportari, ac ibi sub tuta custodia detineri curet & faciat. „ Ubi vero ex processu informativo desuper conficiendo „ constet de crimine excepto, ac insuper adversus eundem „ extractum talia resultent indicia, ut crimen ab eo fuisse „ patratum moraliter credi possit(qua quidem indicia juxta „ regulas juris vocantur ultra torturam)eo tandem casu pre„ fatum extractum Ministris & Officialibus Curiæ sæcula„ ris tradere & consignare possit ac debeat, exacta tamen re„ ceptaque prius ab ipsis obligatione in forma juris valida „ restituendi extractum Ecclesiæ, sub pœna Excommunica„ tionis latæ sententiæ Nobis ac pro tempore existenti Ro„ mano Pontifici reservatæ, quatenus idem extractus indi„ cia contra ipsum acquisita in suis defensionibus purget, ac „ diluat. Quodsi ea minime purgaverit, & vere delinquens „ repertus fuerit. Curiæ sæculari in ipsum tali casu, ut ju„ ris esse censuerit, agere atque procedere liceat. „

" Præterea considerantes sæpe dictum Gregorium Præ„ decessorem in sua Constitutione optimo quidem jure san„ xisse, ut soli Episcopi, & non alii Episcopis inferiores, „ etiamsi locorum Ordinarii sint, aut nullius diœcesis, aut „ Conservatores a Sede Apostolica specialiter vel genera„ liter deputati, cognoscere & declarare valeant, an deli„ cta, pro quibus inquisiti ad loca immunia confugerunt, „ & in iis se receperunt, sint, nec ne de genere & numero „ exceptorum: Nos providam ejusmodi dispositionem ap„ probantes & confirmantes, eique inhærentes, motu, scien„ tia, ac potestatis plenitudine similibus, tenore præsentium „ quibuscunque Magistratibus, Officialibus & Ministris se„ cularibus, nec non quibusvis aliis Personis cujusque gra„ dus & conditionis existant, etsi Imperiali, Regia, Ducali, „ aut alia quavis mundana dignitate, aut auctoritate præ„ fulgeant, districte interdicimus, ac inhibemus, ne hujus„ modi causis, vel conficiendo processus, vel inquisitos ex„ trahendo a locis immunibus, vel declarando crimina ab „ eis admissa esse de exceptis in Gregoriana, aut in præsen„ ti nostra Constitutione, ullo pacto sese ingerant, aut im„ misceant. Quodsi secus quidquam attentare præsumpse„ rint, ex nunc omnia in contrarium præmissorum ge„ renda irrita & inania, nulliusque roboris vel momen„ ti perpetuo fore, ipsosque attentantes in censuras &

alias „

alias pœnas a sacris Canonibus & Constitutionibus Apo- „
stolicis adversus eos, qui jurisdictionem Ecclesiasticam „
quoquo modo lædunt ac violant, inflictas incurrere de- „
cernimus & declaramus; volentes, intendentes ac præ- „
cise mandantes, quod omnimoda cognitio atque judicium „
de criminibus in Gregoriana Constitutione exceptis, & „
a Nobis superius explicatis, tum etiam de aliis, quæ in „
præsenti nostrâ Constitutione adjicienda & similiter ex- „
cipienda duximus, quemadmodum, ut præfertur, ad- „
jecimus & excepimus, ad Episcopos tantum, priva- „
tive quoad alios, perpetuo spectet & spectare debeat; „
& donec ipsi in occurrentibus casibus declararint, de- „
lictum esse de exceptis, & cætera omnia à Nobis su- „
perius constituta impleverint, inquisitos Ecclesiæ vel „
alterius loci sacri, ad quem confugerunt, immunitate „
gaudere tuto debere, ac in ea conservandos & manu- „
tenendos esse statuimus, præcipimus, & mandamus. „

Tum Constitutionis præsentis Executores deputantur Patriarchæ, Primates, Archi-Episcopi & Episcopi, simulque, ut immunitatem Ecclesiasticam sacerdotali animo defendant, admonentur. Demum iterum monitio, ut Constitutio hæc inviolabiliter observetur, *non obstantibus quibuscumque &c.* concludit Ss. Pontifex, nulli hominum licere paginam hanc suæ voluntatis, sanctionis, declarationis, confirmationis, præcepti, decreti, mandati, prohibitionis & derogationis infringere, vel ei ausu contrario contraire &c.

T I T U L U S L.

Ne Clerici vel Monachi sæcularibus Negotiis se immisceant.

QUæst. 1. *Quæ Negotiatio Clericis & Religiosis sit prohibita, & quomodo?* Resp. 1. Negotiatio *simplex*; *œconomica* & *improprie* dicta, dum venduntur res non prius emptæ, sed provenientes ex propriis fundis &c. vel dum emuntur res ad propriam & familiæ sustentationem, & quæ ex his superflua sunt, pretio currente venduntur, Clericis & Religiosis non est illicita. Ratio, quia per se non distrahit, nec impedit, quo minus Deo & divinis vacare possint.

Resp. 2.

Resp. 2. Negotiatio *lucrativa minus proprie* talis, dum res emuntur eo fine, ut arte, industria, ac labore in aliam formam mutatæ carius vendantur, v. g. emitur lana; ut inde pannus; hordeum & lupuli, ut cerevisia inde confecta cum lucro vendatur, prohibita est Clericis & Religiosis, si *mere lucri studio* res *emunt* & per artem aut industriam *alienam* immutatas carius vendunt. Ratio, quia hæc negotiatio proxime accedit ad negotiationem proprie dictam, de qua Resp. *seq.* & dedecet statum Clericalem. Latius hæc habet Schmalzg. *h. a n.* 17. 18. 19. quid in specie licitum sit, quid non; & *n.* 20. defendit, a Religiosis licite vendi pharmaca, arte sua & industria, confecta:

Resp. 3. Negotiatio *lucrativa proprie* talis, quando res emuntur, & quo ad formam suam non mutatæ vel valde parum mutatæ venduntur carius, v. gr. vinum, frumentum, panni emuntur, & majori pretio distrahuntur, certo est prohibita Clericis, ac præsertim Religiosis. *c. 9. & plurib. aliis, dist. 88. c. fin. de vit. & honest. Cler. Clem. 1. eod. Trid. Sess. 22. c. 1. de ref.* Ratio, quia hæc negotiatio multo maxime dedecet statum Clericalem; nimium avocat a rebus divinis, sapit avaritiam, &c. Ubi & notandum, nomine Clericorum, quibus interdictum est negotiatione, venire Clericos in sacris constitutos, quod nemo negat; constitutos etiam in Minoribus, si habeant beneficium, non vero Minoristas beneficio carentes; quia hi a jure non exprimuntur, & licite alia negotia sæcularia tractant. Nomine Religiosorum hic veniunt indistincte omnes utriusque sexus Religiosi, quia prohibitio præsens est favorabilis, utpote in bonum spirituale Religionum & ad vitanda peccata introducta.

Resp. 4. Prohibita est negotiatio lucrativa sub peccato mortali prædictis Clericis & Religiosis, quod patet ex gravitate pœnarum contra tales negotiatores statutarum, ut infra dicetur. Excusatur autem a peccato saltem gravi, qui semel aut iterum est negotiatus; quia negotiator non dicitur, nisi a frequentatis actibus. Item, qui negotiationem proprie talem exercet per alios totam industriam præstantes, quia fere cessat ratio prohibitionis, &c.

Q. 2. Quinam actus alii Clericis & Religiosis sint prohibiti? Resp. 1. Clericis sive in Majoribus, sive in Minori-

rioribus tantum constitutis (procedit a fortiori de Religiosis) prohibetur interesse authoritative *judicio criminali sanguinis*, adeo ut Clericus in hoc immediate NB. & per se NB. *ob c. fin. b. t.* nihil omnino possit *c.* 5. *&* 9. *h. t.* In judicio criminali, ubi non imponitur pœna, ex qua mors vel mutilatio sequatur, cognoscere judex Ecclesiasticus potest. *c.* 5. *de pœn.* 2. Prohibetur Clericis & Religiosis etiam laicis, ordinare aciem, & dirigere milites in pugna more Ducum. *cap.* 9. *h. t.* excipitur casus gravissimæ necessitatis. *c.* 2. *de Immun. Eccles.* nec prohibentur bello interesse Religiosi & Clerici ad functiones suas sacras obeundas aut milites in bello justo animandos. 3. Prohibetur Clericis & Religiosis exercitium artis Chirurgicæ per incisionem & adustionem, imo & artis Medicæ; quia has artes exercere spectat ad negotia sæcularia, ipsis generaliter prohibita. *c.* 1. *b. t. c.* 15. *de vit. & honest. Cler.* excipitur, si hujusmodi artem erga personas pauperes vel cognatas causa pietatis exerceant, modo absque incisione & adustione fiat. Schmalzg. *b. t. n.* 47. 4. Prohibetur Clericis & Religiosis officium Procuratoris in rebus & causis laicorum coram judice laico. *c.* 2. *&* 4. *b. t.* Licitum facit hoc officium causa pietatis. 5. Officium Vice-Domini, Cancellarii, Præsidis Curiæ, Præfecti &c. Principum sæcularium absque dispensatione. *c.* 5. *℣. jubemus. h. t.* limitationem ponit Engel *h. t. n.* 4. & est, dum tractatio negotiorum sæcularium redundat in utilitatem Ecclesiarum. 6. Officium Tabellionis seu Notarii publici. *c.* 8. *h. t.* confectum tamen a talibus Notariis instrumentum *regulariter* valet. arg. *c.* 8. *cit.* Item licite id officii exercent Clerici in Curia Romana, & sicubi est consuetudo, in Curiis Ecclesiasticis inferioribus. 7. Prohibetur Clericis & Religiosis studium Physicæ, idest, Medicinæ, & Legum mundanarum, sive Juris Civilis, scil. publice. *c.* 3. *& fin. ℣. quia vero. b. t.* Consuetudo tamen & privilegium speciale, cujusmodi plures Universitates habent, excusant Clericos & Religiosos. Imo sunt, qui illos etiam excusant, quia his seclusis Legibus student in ordine ad melius intelligendi Jus Canonicum.

Q. 3. *Quæ pœnæ sint statutæ in Clericos & Religiosos immiscentes se negotiis sæcularibus?* Resp. 1. Contra Clericos & Religiosos *negotiatores* statuta est excommunicatio,

catio, scil. ferendæ sententiæ. *c.6.h.t.* suspensio ab officio & depositio a gradu & Ordine Clericali, itidem sententiæ ferendæ. *can.* 1. *caus.* 14. *q.* 3. *c.* 4. *h.t.* Privatio Immunitatis a vectigalibus & portoriis, arg. *Clement.* 1. *de Cens.* ubi tamen discrimen faciendum inter res negotiationi subjectas aut per eam acquisitas, & inter res alias Clericorum proprias, quia, ut quoad posteriores amittant privilegium immunitatis, requiritur trina monitio ab Episcopo facta, *c. fin. de vit. & honest. Cler.* non quoad priores. *Clem.* 3. *de Cens.* Quomodo contra Clerici negotiatoris bona in commissum cadentia procedendum, habet Pichl. *h. n.* 7. Demum statuitur in Clericos negotiatores pœna inhabilitatis ad testandum, etiamsi alias facultatem testandi haberent, & tanquam spolia ad Cameram Apostolicam pertinent ex Constit. Pii IV. *Decens.* edit. ann. 1560. nonis Nov. in Germania ad fiscum Episcopi.

Resp. 2. In Clericos & Religiosos judicium sanguinis agitantes statuta est pœna excommunicationis, & privationis beneficii ac officii. *c.* 9. *h.t.* In ordinantes aciem & dirigentes milites in pugna itidem pœna excommunicationis. *can.* 3. *caus.* 20. *q.* 3. In exercentes artem Chirurgicam per incisionem vel adustionem, si mors aut mutilatio sequatur, irregularitas. *cap.* 9. *cit.* & *c.* 19. *de homicid.* In procurantes aut administrantes negotia & res laicorum pœna depositionis ab Ecclesiastico ministerio seu officio, & si Sacerdotes sint, qui sublimiora Vice-Domini, Cancellarii &c. munia suscipiunt, excommunicationis, *c.* 2. 4. 5. *h.t.* In exercentes officium Tabellionis pœna privationis beneficiorum, si beneficiati sint, & moniti non desistant. *c.* 8. *h.t. c.* 1. *V. ad conscribendas, de hæret. in* 6. In audientes publice Medicinam aut Jus Civile excommunicatio latæ sententiæ. *c.* 3. & *fin. h.t.* Hæc tamen omnia intelligenda sunt de casibus, in quibus Clericis & Religiosis permissum non est, talia exercere.

Finis III. Libri.

LIBER QUARTUS DECRETALIUM GREGORII IX.

TITULUS I.

De Sponsalibus & Matrimonio.

§. I.

De Sponsalibus.

Uæst. 1. *Quid sint sponsalia?* Resp. Sponsalia sunt *mentio & repromissio futurarum nuptiarum lib. 1. ff. de sponsal.* vel quod idem est, *sunt mutua promissio futuri matrimonii*, scil. inter personas habiles. *can. 3. caus. 30. quæst. 5.* Alia sunt *de futuro*, proprie dicta & modo definita, alia *de præsenti*, ipsum scil. matrimonium ratum.

Quæst. 2. Utrum promissio necessario debeat esse vera, vel an sufficiat ficta absque animo promittendi ad constituenda sponsalia? Resp. Non sufficit ficta aut simulata promissio; quod patet ex essentia omnis contractus, non subsistentis sine vero consensu interno. *l. 2. ff. de ritu nuptiar. & cap. 26. h. t.* Si tamen ad promissionem fictam non facile advertibilem accedat copula vel impraegnatio, taliter deflorans tenetur determinate ducere defloratam. Ratio; tum quia intervenit hoc casu tacitus contractus inominatus, *facio, ut facias*; tum quia injuria puellæ illata modo alio resarciri non potest, nisi ponendo verum consensum.

Q. 3. Quæ advertentia, libertas, & deliberatio requira-

tur in promissione sponsalia constituente? Resp. Ea, quæ requiritur & sufficit ad peccandum mortaliter: qui alias non esset actus humanus; nec ullus præsumitur in gravem obligationem, qualis hæc est, consentire, nisi eam deliberate suscipiat. Unde amens, furiosus, plene ebrius contrahere sponsalia non possunt: Econtra metu etiam gravi eoque injusto inita sponsalia valent; cum juxta *c. 2. de his quæ vi, & L. fin. eod. Cod* rescindenda tantum veniant, quæ metu cogente sunt facta. Valent insuper sponsalia ex ira, amore, similive passione contracta; tales enim passiones hominem usu rationis privare non solent.

Q. 4. *An sufficiat ad valorem sponsalium facta ab una parte promissio?* Resp. neg. sed præter acceptationem, repromissio insuper requiritur. Ratio; quia promittens aliter se obligare non censetur, quam secundum naturam sponsalium, & sub tacita conditione, si & altera pars promittat; hinc Titio promittente, Sempronia non repromittente sponsalia non sunt, neque oritur sponsalitia obligatio.

Q. 4. *Utrum censeatur repromittere puella, quæ ad factam sibi promissionem, vel tacet vel gratias agit?* Resp. Seclusis aliis circumstantiis negative. Ratio; quia taciturnitas sola vel gratiarum actio indifferens est ad assensum. Si tamen parentes pro liberis præsentibus & tacentibus etiam sine eorum mandato sponsalia contrahant, hæc sustinentur; quia in casu posito jus præsumit consensum liberorum. *c.* 1. *de despons. impub.*

Q. 6. *An mutua promissio clandestine facta constituat sponsalia?* Resp. Sponsalia contracta absque præsentia Parochi & aliorum testium valida sunt, imo per se loquendo, etiam licita. Ratio; quia nullo jure irrita vel prohibita reperiuntur sponsalia clandestina.

Q. 7. *Debeatne promissio sponsalitia fieri uni determinatæ personæ?* Resp. Affirmative, & non sufficit, si Cajus promittat, cum una ex tribus Mævii filiabus contrahere matrimonium, licet singulæ repromittant. Ratio; quia cum matrimonium non possit contrahi, nisi cum una determinata, non dabitur obligatio, nisi quis ad illud cum una determinata contrahendum obligetur.

Q. 8. *An & qualiter promissio debeat esse extrinsece manifesta?* Resp. Debet promissio esse extrinseca, tum quia

quia nullus verus & perfectus voluntatum consensus satis esse potest; nisi sensibililer exterius exprimatur. *l. cum plures 60. §. locator, ff. locati*: tum quia id contractus humani natura exposcit. Perinde autem est; sive sint verba formalia, sive virtualia: *c. 21. & 25. h. t.* sive promissio fiat per se, sive per internuntium, internuntiam, vel Procuratorem, vel litteras: *c. fin. de Procurat.*

Q. 9. Per quæ verba constitui censeantur sponsalia? Resp. Regula hic generalis tradi nequit, sed attendendum est ad modum loquendi in quovis regno usitatum. Juxta plerosque AA. verba, quibus significantur sponsalia de futuro absoluta, sunt: *promitto tibi matrimonium: ducam te in uxorem: nubam tibi &c.* Per verba: *nullam aliam ducam, nisi te*, probabilius non significatur absoluta promissio futuri matrimonii, sed tantum conditionata; facit enim dicta propositio hunc sensum: *non ducam uxorem, vel si aliquam duxero, te ducam*; adeoque sensus ejus est negativus, ut non tam referat promissionem matrimonialem, quam excludat.

Q. 10. Per quæ facta inferatur promissio futuri matrimonii? Resp. 1. Subarrhatio vel immissio annuli in digitum, munera, eorumque acceptatio, & similia ex se signum sponsalium sufficiens non sunt. Ratio; quia talia ex aliis vel honestis, vel inhonestis causis fieri possunt. Resp. 2. Nec defloratio sola puellæ est signum consensus sponsalitii, quia fieri frequentissime solet ex libidine absque ulla promissione. Resp. 3. Matrimonium inter impuberes, vel puberem inter & impuberem contractum inducit sponsalia, sive habet vim sponsalium. *c. fin. de sponf. impub. & cap. un. eod. in 6.* Ratio; quia tales contrahentes licet expresse solum velint alteri tradere sum corpus ad usum matrimonii, virtualiter tamen intendunt, si ea traditio effectum non habeat, tradere saltem jus ad traditionem. Resp. 4. Matrimonium tamen clandestine ac ideo invalide contractum inter puberes, vim sponsalium non retinet. Ratio; quia Tridentinum *sess. 24. c. 1. de reform. matr.* annullando penitus contractum matrimonii clandestinum etiam separat ab eo rationem sponsalium.

Q. 11. An liceat penam adjicere sponsalibus? Aff. ut scilicet hæc ab injuste resiliente solvatur. Ratio: aliis

contractibus pœna conventionalis in perfide resilientem apponi potest, ergo & sponsalitio. Item juxta omnes ex *l.* 3. & 5. *C. h. t.* arrha potest adjici sponsalibus, cur non & pœna; quæ juxta aliquos AA. solvenda non est in conscientia, nisi petatur.

Q. 12. *Quis sit effectus sponsalium legitime contractorum?* Resp. Est triplex: *Primus* est, obligatio justitiæ gravis, utpote in materia gravi, ad contrahendum matrimonium *c.* 10. & 17. *h.* & nullo certo tempore statuto, quamprimum pars altera petierit; quia id generale est in omni debito, cui certus dies præfixus non est. Si tamen sponsorum unus cum tertio fornicetur; solo peccabit peccato intemperantiæ, non justitiæ; eo quod per sponsalia sola necdum corpus unius fiat corpus alterius, & proinde fornicando non tradatur alienum. *Secundus* est, impedimentum *impediens*, quo tam sponsus quam sponsa impediuntur contrahere cum quovis alio matrimonium; quod ita contractum matrimonium quidem valeret, peccaretur tamen graviter, & injuria, damnumque illatum alteri esset compensandum. *Tertius* effectus est, impedimentum publicæ honestatis non tantum impediens sed & *diriment*. De quo inferius.

Q. 13. *Qualiter dissolvantur sponsalia consensu?* Resp. Solvuntur, si uterque sponsus in dissolutionem consentit. *c.* 2. *h. t.* nam res omnis (quæ solubilis est) per quas causas nascitur, per eas dissolvi potest, *c.* 1. *de reg. jur.* & obligationes, quæ consensu contrahuntur, contraria voluntate dissolvuntur §. *fin. inst. quib. mod. oblig.* idque valet, etiamsi sponsalia fuerint jurata; quia juramentum contractui appositum ejus naturam sequitur. *c.* 25. *de jurejur.* Imo dissensu unius, pubertatem adepti, solvuntur, si impubes contraxit. *c.* 7. *de desponſ. impub.* ne tales cogantur approbare; quod non satis firma ætate fecerunt.

Q. 14. *An & qualiter per ingressum in Religionem solvantur sponsalia?* Resp. Per professionem religiosam vel susceptionem S. Ordinum ex parte utriusque solvuntur sponsalia. *c.* 2. *de converſ. conjug.* Per ingressum in Novitiatum quocunque animo factum solvuntur statim quoad remanentem in sæculo; tum quia ingrediens tacite renuntiat, tum quia notabilis ejusdem fit mutatio; ex parte ingredientis suspenduntur usque ad professionem,

nem, non statim solvuntur; quia neque ex natura rei, neque ex ullo jure positivo talis dissolutio soli in Religionem ingressui conceditur.

Q. 15. *Quænam sit differentia inter ingressum Religionis post contracta sponsalia & inter susceptionem S. Ordinum?* Resp. Quod illicite renuente sponsa suscipiantur S. Ordines, econtra autem post sponsalia etiam juramento firmata, invita altera parte licitus sit ingressus in statum Religiosum. Ratio disp. est, quod nullo jure concedatur sponso post datam alteri fidem suscipere Ordines & sic privare sponsam jure suo; econtra autem concedatur ingressuris Religionem *cap. 2. de convers. conjug. & Extrav. Antiquæ. Joan. XXII. de voto.*

Q. 16. *An sponsalia de futuro per alia de futuro solvantur?* Resp. Neg. *cap. 22. h. & c. un. de sponsal. in 6.* etiamsi posteriora jurata sint; quia sunt invalida, utpote de re iniqua cedente in præjudicium tertii; neque juramentum debet esse vinculum iniquitatis. *c. 2. de pact. in 6. c. 28. de jurejur.* it. etiamsi secundis accesserit copula; quia post Trid. talis copula censetur esse mere fornicaria, nec ullum juris effectum habet.

Q. 17. *An sponsalia de futuro per alia de præsenti, sive per subsequens cum alia matrimonium solvantur?* Resp. Ad hunc effectum solvuntur, ut teneatur cum secunda remanere taliter contrahens. *c. 1. de sponf. duor. c. 31. h. t.* non vero omnino extinguitur obligatio respectu prioris sponsæ, sed suspenditur, ut si uxor, quacum contra fidem priorum sponsalium contraxit Titius, moriatur ante sponsam primam, hanc vi priorum sponsalium ducere teneatur. Ratio; nec Jure positivo probatur omnimoda dissolutio priorum, cum *c. 22. & 31. h. t.* solum velint, remanendum esse penes secundam, an obligatio priorum sponsalium penitus extincta sit, altum silent. Nec jure naturali probatur, cum priorum illorum sponsalium obligatio optime consistere possit cum matrimonio cum alia contracto, suspensa veluti & eo soluto reviviscens: paritas est in vovente Religionem, & tamen contrahente matrimonium, talis namque matrimonio soluto Religionem amplecti tenebitur.

Q. 18. *Quibus aliis de causis sponsalia de futuro solvantur?* Resp. 1. Lapsu temporis vel *conventionalis* in con-

tractu sponsalium finiendæ obligationi adjecti. *cap. 22. h. t. & ibi Gloss.* sive *legalis*, nulla a contrahentibus temporis facta mentione, quod aliqui cum Civilistis volunt esse triennium, intra quod sponsum a sponsa expectandum dicunt, si hic extra provinciam migravit. *l. 2. C. de repudiis.* Aliis probabilius sentientibus, si sponsus inscia vel invita sponsa se conferat in alienas terras animo mutandi domicilium, statim licere sponsæ a sponsalibus etiam juratis resilire, quæcunque discessus causa fuerit. Ratio, quia sic discedens videtur renuntiasse sponsalibus: deinde quia sponsa non tenetur sponsum domicilium mutantem sequi.

Resp. 2. Fornicatione sive *corporali*, ut cum sponsa cum alio fornicatur, *can. raptor. 33. caus. 27. q. 2.* etiamsi vi oppressa *c. 25. de jurejur.* quia reddita est notabiliter vilior, & probrosum est talem ducere: sive *spirituali*, ut si alteruter in hæresim vel idololatriam inciderit. *can. non solum 6. & can. jam nunc 8. caus. 28. q. 1.*

Resp. 3. Fama Canonici impedimenti *c. 27. h. t.* & *c. 22. de testibus*, cur autem hæc probatio admittatur, ratio est, quia agitur de impediendo peccato, quod sponsi impediti incurrerent contrahendo.

Resp. 4. Qualibet notabili mutatione sponsalibus contractis superveniente ex parte illæsi sponsalia solvuntur, licet jurata; cum juramentum includat omnes conditiones contractus, cui adjicitur, *l. fin. C. de non numer. pecun.* videatur *cap. 25. de jurejur.*

Q. 19. An ex superveniente fortunarum mutatione solvantur sponsalia? Resp. Si post sponsalia uni sponsorum obveniant magnæ divitiæ in suo statu altero permanente, per hoc sponsalia non solvuntur; cum altera pars non sit deterior facta, & universim facultas resiliendi detur tantum personæ non mutatæ. Quod executio sponsalium ditiori facta sit durior, est per accidens.

Q. 20. Quando opus sit authoritate judicis ad dissolvenda sponsalia. Resp. Si mutuo consensu partes velint a sponsalibus recedere, non indigent authoritate judicis; quia nullo jure probatur ejus necessitas; nec etiam tum, si adest certa causa de jure (qualis dicitur, dum causa in jure expressa) & defacto (qualis est, dum certum est, causam, quæ allegatur, adesse) solvendi sponsalia;

falia; cum dissolvens utatur jure suo. Ubi dubium est, judicis authoritas semper debet intervenire, ne scil. proximo fiat injuria.

§. 2. De Matrimonio.

QUæst. 1. *Quid sit matrimonium?* Resp. Sumptum *quasi casualiter* est ipse actualis contractus, in quo personæ legitimæ, consensu verbis vel signo expresso se mutuo obligant ad perpetuam vitæ societatem & generationis usum. Sumptum *formaliter* juxta *l. 1. ff. de ritu nuptiar.* est maris & feminæ conjunctio individuam vitæ societatem continens.

Q. 2. *Quotuplex sit matrimonium?* Resp. Aliud est *legitimum tantum*, quod legitimo consensu sive secundum leges inter personas habiles contractum est, non tamen Ecclesiæ ratificationem vel rationem Sacramenti habet. Aliud *ratum*, quod a fidelibus sive baptizatis contractum, habet rationem Sacramenti, non secuta copula carnali. *c. 7. de divort.* Aliud *consummatum*, quod accedente copula carnali perfectum & completum est. 2. Dividitur matrimonium in *verum*, quod in veritate & cum valore contractum; in *præsumptum*, quod a jure præsumitur. Quæ olim in *c. 15. & 30. h. t. c. 6. de condit. appos.* præsumebantur matrimonia, hodie post Trid. locum amplius non habent. In *putativum*, quod putatur legitime contractum, cum tamen ob latens aliquod impedimentum sit nullum.

Q. 3. *Quæ ulterior matrimonii divisio?* Resp. Matrimonium aliud *est Canonicum*, quod habet ea, quæ a SS. Canonibus præscripta sunt. Aliud *politicum* sive *civile*, in quo etiam ea concurrunt quæ civiliter & politice requiruntur, variæ scil. solemnitates, pacta dotalia, traductio sponsæ in ædes sponsi &c. Pertinet ad *Canonicum* matrimonium ad *Morganaticum* contractum sive *matrimonium conscientiæ* quod nihil aliud est, quam legitima conjunctio viri illustris cum femina inferioris conditionis, eo pacto inita, ut uxor & liberi dono nuptiali vel alia certa portione, tempore sponsalium destinata, contenti sint, & a cæteris bonis avitis, ac paternis una cum titulis abstineant. Tale matrimonium licitum

est, tum quia nullam præfert turpitudinem, utpote inventum, ut non valens se continere sit extra periculum illiciti concubitus, quæ ratio affertur 2. *feud.* 29. tum quia non est contrarium substantiæ matrimonii, cum habeat omnia Canonice & Theologice requisita, licet careat civiliter requisitis.

Q. 4. *Quænam sint requisita ad matrimonium?* Resp. 1. Jus Civile requirit *L.* 3. *Cod. de incestis nuptiis*, ut contrahentes sint cives Romani, sed in hac materia jus Civile non attenditur. 2. Requiritur justa ætas, de qua in *seqq.* 3. Deliberatus contrahentium consensus, hic enim velut basis & fundamentum est matrimonii. 4. De jure novo Trid. *seß.* 24. *de reform. matrim.* præsentia Parochi & duorum saltem testium. 5. Jus Civile *prin. Inst. de nupt. ad valorem* matrimonii requirit consensum parentum. Jus Canonicum tantum *de honestate*; & huic standum esse patet ex Trid. *cit.*

Q. 5. *An Matrimonium sit verum Sacramentum?* Resp. 1. Matrimonium inter fideles seu baptizatos contractum est verum Sacramentum. Est de fide definitum *in Flor. Trid. & Ephes.* 5. ℣. 35. Apostolus ait de conjugio, *magnum hoc Sacramentum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia*. S. Auguſt. *lib. de fide & operibus, in Ecclesia*, inquit, *nuptiarum non solum vinculum, sed etiam Sacramentum commendatur.* Denique est signum practicum ex institutione Christi gratiæ collativum; ergo. 2. Sacramentum est matrimonium inter Fideles per Procuratorem contractum. Ratio, quia Christus elevans naturalem matrimonii contractum ad esse Sacramenti aliud nihil requisivit, quam quod requiritur ad legitimum contractum matrimonii, qualis debeat esse Procurator pro contrahendo matrimonio, vide *cap. fin. de Procur. in* 6. 3. *Materia matrimonii remota* sunt ipsa corpora conjugum; *proxima* & ex qua Sacramentum matrimonii constituitur, actualis & mutua corporum traditio & acceptatio; *Forma* utriusque in eam traditionem & acceptionem consensus verbis vel signis expressus. Ratio; quia recensita sunt materia & forma contractus matrimonialis, ergo & Sacramenti. *Minister* non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes; quia hi ponunt formam Sacramenti. 4. Sacramentum non est matri-

trimonium a baptizato cum gentili ex dispensatione Pontificis contractum. Ratio, Sacramentum est unicum & indivisibile; sicut & est unicus contractus virum & feminam afficiens, ergo cum non possit infidelem afficere, nec fidelem afficiet.

Q. 6. An consensus mutuus ad valorem matrimonii semper sit necessarius? Resp. Affirm. ita quidem, ut non possit ab ulla potestate creata suppleri; quia concessa non est talis facultas a Deo, neque conveniens fuit, eam concedi.

Qu. 7. In quid ferri debeat consensus matrimonialis? Resp. Non requiritur, ut formaliter feratur in ipsam copulam, sed sufficit ferri in jus eam exigendi; quia per hoc jam impletur finis matrimonii; unde patet inter B. V. & S. Josephum verum fuisse matrimonium: item patet, posse contrahi matrimonium sub conditione vel potius sub modo servandi castitatem, ingrediendi Religionem ante consumationem matrimonii, non petendi aut reddendi debitum; quia tales modi non sunt contra substantiam matrimonii, neque aliud requiritur, nisi ut detur jus mutuum & potestas in corpora in actu primo.

Q. 8. An consensus utriusque conjugis debeat simul existere? Resp. Ut consensus actualis & physicus utriusque conjugis simul sit, non requiritur; nec ratione Sacramenti, utpote ad quod sufficit partes inter se moraliter conjungi, quemadmodum fieri solet in Sacramento pœnitentiæ; neque ratione contractus, in quo facilius adhuc admittitur moralis illa conjunctio; adeoque valebit matrimonium, dum hodie exprimitur consensus unius coram Parocho & testibus, & alterius consensus coram eodem Parocho & iisdem testibus die alia.

Q. 9. Qualiter consensus matrimonialis exprimendus? Resp. Vel verbis vel signis est exprimendus, cum matrim. sit contractus respectivus, humanus, & politicus; verba tamen etiam in valentibus loqui non sunt necessaria, neque de necessitate Sacramenti; arg. *c. un. §. fin. de despons. impub. in 6.* & ex Flor. quod certe expressisset, si verba forent necessaria; neque de necessitate præcepti; quia nullibi tale extat. *cap. 25. & 28. h. t.* indicant tantum, decens esse, adhibere verba, & hæc aptiora esse signa consensus.

Q. 10.

Q. 10. *An consensus matrimonialis debeat esse liber?* Resp. Affirm. ita ut si matrimonium metu gravi injuste incusso contrahatur, ipso jure sit nullum *c.* 14. *&* 15. *h. t.* Ratio; quia matrimonium semel validum & consummatum, nulla authoritate humana est rescindibile, uti tamen alii actus sunt. Tridentinum etiam *sess.* 24. *c.* 9. Dominos territoriales, qui subditos suos injuste ad matrimonia cogunt, pœna excommunicationis ferit, ipso facto incurrenda. Parentes, licet pœnas a Trident. statutas non incurrant, nequidem sub levi possunt obligare proles ad matrimonium, si aliunde non teneantur illud contrahere; eo quod non sit conveniens gravissima matrimonii onera aliena voluntate cogi subire.

Q. 11. *Quid faciendum, si unus conjugum consensit ficte in matrimonium?* Resp. 1. Non tantum peccavit talis peccato Sacrilegii contra reverentiam Sacramenti, & peccato injustitiæ ob gravem deceptionem alterius; sed tenetur in conscientia ponere adhuc verum consensum, & ita matrimonium redintegrare, quia id exigit justitia commutativa.

Resp. 2. Sufficit ad restaurationem matrimonii, si is, qui ficte contraxit, solus ponat consensum verum etiam internum tantum, cum enim conjux alter semper tractet compartem ut conjugem, censetur moraliter permanere prior consensus. Neque etiam ex aliis impedimentis occultis (excepto impedimento clandestineitatis) nulla matrimonia ad sui validationem exigunt præsentiam Parochi & testium. Ratio, quia Lex & Decretum Trid. volens contrahi matrimonia publice, non videtur comprehendere casum, quo matrimonium jam semel publice, sed ex defectu solius consensus, vel ob impedimentum occultum nulliter contractum revalidatur. Requiritur tamen, ut matrimonium ob impedimentum occultum nullum in casu obtentæ dispensationis utriusque partis consensu revalidetur; quia impedimentum reddiderat contrahentes ad consensum validum inhabiles: ergo prior consensus erat nullus.

§. 3.

§. 3. *De impedimentis matrimonii.*

QUæst. 1. *Impedimenta matrimonii quotuplicia & penes quem sit potestas ea statuendi?* Resp. Sunt duplicia, *impedientia* tantum, quæ impediunt, quo minus licite contrahatur matrimonium; & *dirimentia*; non quod valide contractum matrimonium dirimant, sed quod faciant, ut ne quidem valide contrahi possit. Resp. ad 2 Potestas statuendi impedimenta dirimentia circa fideles est penes S. Pontificem, illique soli reservata; nimirum ob rei gravitatem, & praxin Ecclesiæ.

Q. 2. *An consuetudine induci possint impedimenta dirimentia nova, & abrogari jam constituta?* Resp. Affirmatio petitur ex *c.* 1. & 3. *de cogn. spir.* & *c. fin. de consuet.* ubi approbatur, consuetudine jus novum induci, antiquum vero abrogari posse, si illa sit rationabilis & legitime præscripta; atqui talis potest esse consuetudo inducens vel abrogans impedimenta matrimonii. Ergo.

Q. 3. *Quænam sint impedimenta impedientia, & quæ dirimentia?* Resp. 1. *Impedientia* hæc quatuor tantum hodie dantur:

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum, De tempore sacrato & vetito Ecclesiæ agetur *in tit.* 16. quomodo *sponsalia* impediant matrimonium, dictum est *tit.* 1. quomodo *votum tit.* 6. dicetur. Reliqua impedimenta impedientia non sunt amplius in usu.

Resp. 2. Impedimenta *dirimentia* comprehenduntur *seqq.* versiculis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Ætas, affines, si clandestinus & impos.
Raptavè sit mulier, nec parti reddita tutæ.

hic agamus de impedimento *publicæ honestatis, disparitatis cultus, impedimento raptus & erroris,* reliquis ad proprios titulos rejectis.

Q. 4. *An Acatholici in Germania obligentur impedimentis matrimonii Jure tantum Ecclesiastico inductis?* Resp. Licet subsint Acatholici jurisdictioni Ecclesiæ, neque se per contumaciam suam eximere vel contra obedientiam Ecclesiæ debitam possint præscribere; Ecclesia ta-

tamen Catholica Leges suas circa impedimenta talia non urget, nec dirimit matrimonia Hæreticorum cum consanguineis v. gr. in tertio gradu contracta. Ratio, quod prudenter non urgeat, est tum moralis impossibilitas, observantiam legum suarum obtinendi; tum evitatio fornicationum, concubinatuum, illegitimitas prolium; communis error, suavior Acatholicorum reductio &c.

Q. 5. Quid importet impedimentum publicæ honestatis, sive publicæ honestatis justitia? Resp. 1. Est propinquitas sive quasi affinitas inter sponsum & consanguineos sponsæ, & vice versa inter consanguineos sponsi & sponsam, ortum habens ex sponsalibus de futuro, & matrimonio rato tantum, vi cujus neuter sponsorum matrimonium contrahere potest cum consanguineis alterius.

Resp. 2. Introductum est jure solum Ecclesiastico *c. 3. 4. 8. de spons.* & jure novo *Trid. sess. 24. c. 3. de reform. matr.* nascitur ex sponsalibus de futuro, sed validis tantum, iisque puris ac determinatis, nec primum gradum excedit. Nascitur etiam hoc impedimentum ex sponsalibus de præsenti, dirimens matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum inclusive. Ita *S. Pius V. in Bulla data cal. Junii* 1568. modo matrimonium sit pure absque conditione initum, nam conditio uti suspenderet valorem matrimonii, ita & honestatem publicam. It. modo tale matrimonium non sit nullum defectu consensus, v. g. ob gravem metum, vel cum errore circa personam initum, nam ex alio capite invalidum, v. g. ob impedimentum consangninitatis, affinitatis, clandestinitatis adhuc dirimit matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum. Ita *S. Pius V. ibid.*

Resp. 3. Impedimentum hoc est perpetuum, quacumque de causa sponsalia solvantur, sive morte alterius sponsorum, *can. 11. caus. 27. qu. 2. & cap. 7. de sponsal.* sive mutuo consensu, *c. 5. de desponsat. impuber.* & *Declar. Card. Trid. interp. de anno* 1658. *die 6. Junii*, quam *sub die* 10. *ejusd. mensis* approbavit Alexand. VII. teste Fagn. & Gobat.

Resp. 4. Hoc impedimentum non agit retro, hoc est, si Titius post sponsalia de futuro inita cum Sempronia, attentat contrahere matrimonium ratum cum sorore Semproniæ, quod tamen invalidum erit ob impedimentum

pu-

publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus ortum, non oritur ex hoc matrimonio invalido impedimentum Publicæ honestatis respectu *Semproniæ*, ut eam ducere non possit. Ita deciditur *c. un. de sponſ. in 6.* NB. non oritur in præjudicium Semproniæ, quacum sponsalia prius contracta fuerant, oritur tamen respectu aliarum Semproniæ consanguinearum.

Q. 6. Quid dicendum de impedimento disparitatis cultus? Resp. 1. Disparitas cultus sumitur hic pro diversitate Religionis inter contrahentes matrimonium, qualis esse censetur, si fidelis cum stricte infideli, id est, non baptizato nititur contrahere.

Resp. 2. Tale matrimonium licet jure divino & naturali illicitum sit *per se* loquendo, ob periculum perversionis conjugi fideli imminentis, invalidum tamen solum est jure Ecclesiastico, eoque non scripto (nullo nimirum jure scripto Pontificio aut Concilii generalis hac de re extante) sed traditio, prout colligitur *ex cauſ. 28. qu. 1.*

Resp. 3. Impedimentum disparitatis cultus se non extendit ad matrimonia Catholicorum cum Hæreticis, hæc siquidem valida sunt, nisi, ut sæpe fit, Hæreticus habeat intentionem repugnantem fini matrimonii. Sumitur *ex cap. decrevit* 14. *de hæret. in* 6. ubi uxores quæ scienter Hæreticis nupserunt, privantur dote, non tamen præcipitur, eas a viris separandas.

Resp. 4. Illicita tamen sunt matrimonia Catholicorum cum Hæreticis. 1. Jure *Ecclesiastico ex Concil. Carthag.* 3. *cap.* 12. *Chalced. c.* 14. *Agath. can.* 67. *can.* 16. *cauſ.* 28. *qu.* 1. deinde *jure naturæ* illicita sunt, dum adest periculum perversionis conjugis Catholici, vel malæ educationis prolium in hæresi &c. Demum maxime impium est pactum de parte prolium in hæresi educanda; quia jus naturale & divinum parentes obligat, ut omnes liberos DEO educent, & non tam quoad corpus, quam quoad animam provideant.

Q. 7. Quid circa impedimentum raptus præsertim jure Trident. observandum? Resp. 1. Raptus est violenta virginis alteriusve feminæ renitentis abductio. Dirimit matrimonium raptorem inter & raptam, etiam post raptum consentientem, quamdiu hæc manet in potesta-

te

te raptoris, nec in loco tuto ac libero est constituta; Raptor etiam & omnes illi quoquo modo auxilium præbentes ipso jure sunt excommunicati & infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidunt. Porro raptor tenetur raptam, sive eam duxerit, sive non, decenter dotare *Trident. sess.* 24. *c.* 6. *de reform. matr.*

Resp. 2. Cum Concilium generaliter loquatur de *rapiente feminam*, impedimentum hoc dirimens incurrit, qui rapit mulierem etiam corruptam, inhonestam, meretricem.

Resp. 3. Non est matrimonium nullum, si puella consentiens abducatur, invitis etiam parentibus, cumque ea coram Parocho & testibus matrimonium contrahatur; quia hic non est proprie raptus.

Resp. 4. Non est invalidum matrimonium cum ea contractum, quam quis invitam abduxit solius libidinis causa, modo femina, etiam necdum extra potestatem raptoris constituta, libere consentiat in matrimonium. Ratio; quia decretum Concilii utpote pœnale & correctorium juris communis; & quia intendit favere libertati matrimonii, talis autem raptus cum eam non lædat, non est extendendum ad raptorem ex causa libidinis.

Resp. 5. Nec est impedimentum dirimens secundum Pirh. VViestn. & alios, si femina rapiat virum nolentem & contradicentem ad ineundum secum matrimonium; eo quod Tridentinum non loquatur nisi de viro raptore, hicque casus sit de raro contingente adeoque non videatur decreto Trid. comprehensus. Sententia tamen contraria, quam tenet Pich. *n.* 120. *de sponsa.* valde etiam probabilis est.

Q. 8. *Quid impedimenti ponat error?* Resp. 1. Error versans circa substantiam seu individuum personæ, sive sit *antecedens*, sive *concomitans*, jure naturæ reddit contractum matrimonialem nullum. Ratio; quia error tollit consensum, *l.* 15. *ff. de jurisd. om. jud. c. un. caus.* 29. *q.* 1. *l.* 9. *C. de jur. & fact. ignor.*

Resp. 2. Error circa qualitates, sive *intrinsecas*, uti sunt virginitas & nobilitas, sive *extrinsecas*, sive error *det causam contractui*, sive *ex alterius dolo* proveniat, matri-

trimonium non dirimit; eo quod reddat tantum involuntarium *secundum quid*. Potest tamen per accidens fieri, ut tale matrimonium sit nullum. 1. Si error qualitatis redundet in errorem personæ, nimirum si qualitas est simul cum persona intenta. 2. si qualitas in conditionem deducatur; conditio enim suspendit consensum, & consequenter dum deficit, consensum simul & contractum deficere facit.

Resp. 3. Si alteruter vel uterque contrahentium *per errorem* credat, se laborare impedimento dirimente, quod revera non subest, valebit tale matrimonium, modo contrahentes, quantum in se est, intendant consentire. Ratio; quia tales personæ ex una parte sunt vere habiles ad contrahendum; cum revera non laborent impedimento; ex altera vero parte intendunt, quantum possunt contrahere; ergo vere contrahunt.

TITULUS II.

De Desponsatione impuberum.

QUæst. 1. *Quænam ætas ad sponsalia de futuro requiratur?* Resp. Tam quoad masculos, quam fœmellas jus statuit septennium. *c.*4. 5. 13. *h. t. & c. un. eod. in* 6.

Q. 2. *Si usus rationis septennium antevertat, an sponsalia ante istud impletum inita subsistant?* Resp. Quod de jure naturæ subsistant, certum est; de jure positivo probatur ex *c. juvenis* 3. *de sponś. l.* 14. *ff. ibid.* Deinde in matrimonio malitia ætatem supplet, cur non in sponsalibus? Si vero malitia seu prudentra ætatis defectum non supplet, septennium debet esse physice completum. Ratio; quia quoties a jure determinatur aliquod tempus, id physice compleri debet, ut patet in 14. ætatis anno ad condendum testamentum requisito, & in 1610. ante quem noluit Trid. valere Professionem.

Q. 3. *An & qualiter liceat resilire a sponsalibus contractis tempore impubertatis, scil. intra* 7. *&* 14. *aut respective* 12. *ætatis annum?* Resp. Si uterque, dum contraherentur sponsalia, fuit impubes, neuter in impubertate a sponsalibus potest resilire, *c.* 7. *h. t.* ne ob fragile judicium temere ineantur & temere sponsalia dissolvan-

tur

tur. Pubertatem adepti, vel uterque vel unus, invita altera parte, absque alia causa possunt sponsalia in impubertate inita dissolvere, *cap. cit.* neque qui prius pubertatem adeptus est, exspectare tenetur, quoadusque alter pubes fiat. Imo procedunt hæc, etiamsi sponsalia in impubertate fuissent jurata, quia juramentum sequitur naturam actus: nisi tamen impuberes jurato contrahentes proximi sint pubertati *c. 10. de sponsal.* Si pubes, juvenis v. gr. 16. annorum contraheret sponsalia cum puella 10. annorum, is resilire non potest, licet illa possit pubertatem adepta, *c. 7. h. t.*

Q. 4. Quænam ætas ad matrimonium valide contrahendum requiratur? Resp. pubertas *legalis*, id est, annus 14. in masculo & 12. in femina, *c. 6. 10. 11. h. t.* vel pubertas *naturalis*, nimirum habilitas ad actus generationi prolis sufficientes, & capacitas doli sive discretio ad intelligendam vim consensus conjugalis, *per cap. & interp. in c. 3. 9. & ult. h. t.* Etiamsi masculus post annum 14. item femina post 12. ad generandum nondum sit habilis proxime, matrimonium valebit, quia nulla impotentia nisi perpetua impedimentum dirimens constituit, *c. 5. & fin. de frigid.* Potest etiam S. Pontifex utpote supremus Legislator dispensare, ut fideles infra pubertatem validum matrimonium inire possint.

Q. 5. An valeant sponsalia a parentibus ad id non constitutis contracta pro liberis? Resp. 1. Sponsalia de futuro a *parentibus* pro liberis præsentibus, & vel expresse vel tacite, non contradicendo, consentientibus contracta valent, *c. un. §. porro h. t. in 6.* ubi jus præsumit consensum filiorum scientium, quod parentes nihil in suum præjudicium sint acturi.

Resp. 2. Non valent sponsalia de præsenti sive matrimonium a parentibus nomine liberorum contractum, si hi præsentes sint & non contradicant. Ratio, quia id quod in sponsalibus utrique parenti concessum non est, utpote a jure exorbitans, ad matrimonium extendendum. Hic etiam casus in locis, ubi Trid. receptum, vix potest contingere.

Resp. 3. Ad valorem matrimonii a liberis contracti consensus parentum non requiritur. *Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr.* Imo hi peccant graviter, dum absque justa causa

causa matrimonia liberorum impediunt, *c. fin, de jud. in 6.* uti & regulariter liberi, dum parentibus inconsultis & invitis ad matrimonia provolant. arg. *can. 13. caus. 32. q. 2.* possuntque ideo non quidem exhæredari jure communi per *Nov. 115. c. 3.* jure tamen speciali & pœna exhæredationis & aliæ a Magistratu etiam sæculari statui possunt. Ita praxis habet multarum Provinciarum; quia hujusmodi Legibus magna affertur Reip. utilitas; & si a Fundatoribus certæ conditiones primogenituris & majoratibus possunt adjici, ne v. g. judaico sanguine infectis nubant, cur non & Magistratus statuta ejusmodi possit condere.

TITULUS III.

De Clandestina desponsatione.

QUæst. 1. *Quotupliciter matrimonium dicatur clandestinum?* Resp. Duæ sunt species matrimoniorum, clandestinorum a jure reprobatorum, & punitorum, dum vel contrahuntur absque præsentia Parochi & testium, & hæc dicuntur *clandestina simpliciter*; vel dum contrahuntur sine præmissis denuntiationibus, & hæc vocantur *clandestina secundum quid*, & huic clandestinitati non obstat, etsi de cætero contrahantur in medio foro ac plena Ecclesia.

Quæst. 2. An & qualiter præmittendæ denuntiationes? Resp. 1. debent præmitti matrimonio trinæ denuntiationes. *Trid. sess. 24. de ref. matr. c. 1.* iis tamen omissis validum est matrimonium: cum enim matrimonium tale fuerit jure antiquo validum, neque tamen quoad hoc a Trid. sit correctum, valet etiamnum tale matrimonium. 2. Graviter tam Parochus denuntiationes omittens, quam contrahentes peccabunt seclusa dispensatione vel justa causa: quia violant præceptum Ecclesiæ in materia gravi, ut constat ex fine, qui est scire velle, num subsistat matrimonium, nec ne, propter impedimentum. 3. Debent fieri inter *missarum solemnia tribus continuis diebus festivis* a proprio contrahentium Parocho, vel alio de ejus licentia; & dum contrahentes sunt ex diversis Parochiis, de-

bent in utriusque Parochia proclamari; quia alias fin a Concilio intento, qui est detectio impedimenti, non esset satis provisum. 4. Si sponsi, antequam denuntietur matrimonium, domicilium mutent, inque loco domicilii novi vel pauci sint, vel nullus omnino, qui eos noverit; tum faciendæ sunt *etiam* denuntiones in Parochia, ubi prius sponsi, aut unus eorum, habitaverunt, quia tali modo magis satisfit intentioni Trident. si vero sponsi in loco, in quo defacto domicilium habent, vel quasi, diu satis fuerint morati, sufficit in hoc loco domicilii fieri promulgationes; quia veri sunt parochiani talis loci.

Quæst. 3. *Quinam dispensare possint in denuntiationibus & quibus de causis?* Resp. 1. Trid. soli Ordinario (quo nomine venit Episcopus, Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, & in specie Vicarius Generalis) hanc facultatem dedit. Potest tamen & Parochus non quidem proclamationes tales remittere, sed declarare, non obligare legem earum, si periculum in mora sit, nec tamen Episcopus possit adiri, talesque adsint causæ, ob quas Episcopus debeat dispensare. Debet autem hic dispensare, quoties bono *communi* vel particulari contrahentium *maxime* expedit concedi dispensationem: tenetur enim Episcopus providere bono communi & speciali subditorum.

Resp. 2. Facta ab Ordinario dispensatio in proclamationibus absque justa causa, est invalida: cum dispensationem reliquerit *prudentiæ* Episcopi Trid. quæ verba arbitrium prudentiale & ratione regulatum important, quod nequit consistere absque justæ causæ cognitione.

Resp. 3. Concilium quidem unicam tantum allegat causam dispensandi, scil. suspicionem de matrimonio malitiose impediendo, sufficit tamen etiam alia quævis justa; v. g. infamia, si viventes in concubinatu, habiti pro veris conjugibus publicentur: disparitas conditionis, si denuntietur senex cum juvencula; damnum & periculum animæ &c.

Quæst. 4. *An, qui scit impedimentum inter denuntiatos, teneatur illud manifestare?* Resp. Affir. idque sub gravi peccato tum jure naturæ, tum ex præcepto Ecclesiæ; quia quilibet tenetur consulere saluti proximi,

valo-

valori Sacramenti, bono communi. Si tamen denuntianti grave ideo damnum imminere vel probare non non posset, non tenebitur; cum Leges Ecclesiasticæ utpote jugum suave hoc casu non obligent; neque tenetur quis jure naturæ cum gravi suo damno peccata proximi impedire.

Quæst. 5. An & qualiter matrimonia sine præsentia Parochi & testium contracta sint irrita? Resp. 1. Fuerunt olim talia matrimonia semper quidem prohibita, ut patet *in cap. 1. & seq. caus. 3. q. 5.* non tamen invalida; uti nec modo in locis, in quibus Trid. publicatum & receptum non est; quia Trid. *sess. 24. c. 1.* anathemate damnat eos, qui clandestina matrimonia vera esse negant, quamdiu Ecclesia ea irrita non facit.

Resp. 2. Hodie jure novo Trid. *sess. 24. c. 1. de reform.* matrimonia clandestina ita sunt nulla & irrita, ut etiam sic contrahentes ab eodem Consilio inhabiles redditi sint ad sic contrahendum. Potuisse autem Concilium irritare matrimonia clandestina, patet; quia id factum, ut pericula animarum gravissima, aliaque incommoda vitarentur; neque Ecclesia hoc modo ex Sacramento fecit non Sacramentum directe, sed tantum mutavit aliquid sub Ecclesiæ directione relictum.

Quæst. 6. Quinam afficiantur irritatione matrimonii clandestini ab Ecclesia facta? Resp. 1. Non pagani & judæi; ut patet. Resp. 2. Non illi fideles, in quorum Provinciis nunquam Trid. est promulgatum *Trid. sess. cit. c. 1. in fin.* quemadmodum quia ante annum 1564. Anglia, Scotia, Hibernia, Svecia, Dania, Saxonia, Borussia, Pomerania a Fide Catholica defecerunt, si quis vel domicilium habeat in tali loco, vel illuc bona fide abeat a loco recepti Concilii, valide contrahet matrimonium. *cap. 1. de sponsal.* secus si in fraudem abeat. *Declar. Card. approbata ab Urb. VIII. 14. Ap. 1627.*

Resp. 3. Probabilius non Acatholici moderni, sed valebit eorum matrimonium non observata forma Tridentini contractum, licet fuerit ibi Decretum aliquando promulgatum, illique vivant immixti Catholicis. Ratio sumitur ex morali impossibilitate observationis Trid. ex communi persuasione & praxi fidelium, *ex l. Barbarius 3. ff. de offic. Præt.*

Resp. 4. Afficiuntur autem decreto Trid. Catholici omnes existentes in loco & *Parochia* promulgati, nec usu contrario abrogati Tridentini; etiam *peregrini & vagi*, qui si non aliis, legibus tamen contractuum tenentur *c. fin. de foro comp.* Tenentur, inquam, *etiamsi ignorent hoc decretum*, ob verba, *aliter* non valiturum matrimonium, quam præsente Parocho & testibus, *etiamsi urgeat necessitas privata*, ob eandem rationem, cum actus absque forma sua substantiali nullus sit.

Quæst. 6. Quis sit Parochus proprius valens assistere matrimonio? Resp. 1. Præter Parochum, Ordinarius, cujus præsentia cum testibus sufficiat, est imprimis *S. Pontifex* respectu omnium fidelium; *Legatus Papæ* in Provincia legationis; *Cardinales* respectu subditorum Ecclesiæ sui tituli; *Archi-Episcopus* vel *Episcopus* respectu Diœcesanorum suorum; *Capitulum* Sede vacante; *Vicarius Generalis*; *Prælati* jurisdictionem quasi Episcopalem habentes; *Vicarius* curam Parochialem exercens sive temporalis, sive perpetuus sit; it. etiam *Cooperatores*.

Resp. 2. Parochus proprius non tantum est respectu matrimonii contrahendi Parochus domicilii, sed & quasi domicilii *arg. c. fin. de Paroch.* modo sit ita proprius alterutrius, plus enim Trid. non requirit. *Deinde* vagorum proprius est Parochus is omnis & solus, in cujus Parochia transeunter morantur; ubi tamen notetur *cap. 7. Trid. sess. 24. de reform. matrim.* Ad vagos nonnulli reducunt milites, quod verum est, nisi habeant Parochum Castrensem ab Ordinario cura animarum instructum. Pichler ait *h. nu. 22.* si milites sint in hybernis, ubi nanciscuntur quasi domicilium, eos esse censendos habere duplicem Parochum, adeoque non privative sed cumulative, secluso privilegio vel consuetudine Castrensem assistere posse eorum matrimonio. *Demum* Parochus proprius respectu Acatholicorum in ordine ad assistendum etiam licite eorum matrimonio est Parochus Catholicus, in cujus parochia degunt, cum id non sit illi prohibitum, neque ratione communicationis cum hæreticis post *Conc. Constantiense*; neque propter irreverentiam Sacramento illatam, quod Acatholici indigne recipiunt; Parochus enim minister non est hujus Sacramenti.

Quæst. 8.

Quæst. 8. Quæ qualitates in Parocho assistente matrimonio requirantur? Resp. 1. Assistit *valide & licite*, matrimonio Parochus non Sacerdos; quia Trid. assistentiam Parochi tantum requirit, qui esse potest etiam non Sacerdos *c. 14. de elect. in 6.* 2. valide Parochus excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, notorius percussor Clerici, etiam denuntiatus; quia hæc omnia qualitatem Parochi non auferunt, nec exercet actum jurisdictionis assistendo, cum & invitus valide assistat. 3. Valide assistit etiam putativus tantum *l. 3. ff. de offic. Prætor.* 4. Etiam extra fines parochię suæ valide matrimonio assistit Parochus, modo alteruter ejus parochianus sit; de loco enim Trid. non facit mentionem: imo & licite, modo id non faciat solenniter, itaque involet in alienum officium publicum in re gravi. Ratio, quia talis assistentia nullibi est prohibita, estque minus aliquid, quam actus jurisdictionis voluntariæ.

Quæst. 9. Quid requiratur, ut alius loco Parochi valide assistat matrimonio? Resp. 1. Ut sit Sacerdos, *sess. cit.* non refert, an sit curatus, nec ne; excommunicatus, &c. nec ne. 2. Ut sit instructus licentia vel ab Ordinario vel a Parocho, non quidem inscripto, sed etiam oretenus concessa vel generaliter, vel specialiter, vel per se, vel per alium obtenta. Ratio; quia & aliæ potestates ita committi solent. 3. Debet talis licentia esse actu concessa, præsumpta enim non sufficit; uti enim mandatum debet præcedere actum mandatarii vel procuratoris *l. 25. §. 4. ff. de acq. hæred.* uti etiam requiritur licentia prius impertita absolvendi alienos subditos, *c. 12. de pęn.* ita a pari. It. licentia mere præsumpta non est licentia, sed esset, si peteretur; ergo non sufficit. 4. Non requiritur, ut actu sit intimata licentia; modo sit concessa vel ad instantiam assistentis, vel eo volente aut conscio; quia hoc casu privilegium valet a tempore *datæ*, si tamen acceptatio & consensus accipientis adfuerit. Quid ratione testium exigatur, videatur Trident.

Q. 10. Quæ pœnæ contrahentium clandestine simpliciter, id est, absque Parocho & testibus; & quæ pœnæ contrahentium clandestine secundum quid, id est, absque denuntiationibus? Resp. 1. Pœna contrahentium culpabiliter absque Parocho & testibus, præter peccatum grave, nulli-

nullitatem matrimonii, prolium illegitimitatem, est arbitraria, gravis tamen ab Episcopo infligenda; alienos autem parochianos conjungens absque licentia, ipso jure suspensus est. Vide *Trid. sess. 24. c. 1. de ref. matrim.*

Resp. 2. Eodem modo pœnæ omittentium denuntiationes, præter reatum culpæ & pœnæ æternæ sunt; quod assistens tali matrimonio Parochus subjaceat triennali suspensioni, sententiæ ferendæ, *c. fin. h. t.* 2. Quod ita contrahentes matrimonium forte nullum non impetrent facile dispensationem, ipsorumque proles sint illegitimæ *Trid. sess. 24. c. 5. de reform. & cap. fin. h. t. §. si quis.* 3. Quod Parochus, contrahentes, testes & alii cooperatores arbitrarie insuper a judice Ecclesiastico sint puniendi.

TITULUS IV.

De Sponsa Duorum.

QUæst. 1. *De quo tractetur in præsenti titulo?* Resp. De impedimento *ligaminis*, quod est vinculum, quo conjux conjugi sic alligatur, ut durante matrimonio & vivente conjuge aliud matrimonium contrahi nequeat. Dum vir unus simul & semel habet duas vel plures uxores, dicitur *polygamia*; dum una femina simul & semel habet duos vel plures viros, *polyviria* nominatur.

Q. 2. *Quid requiratur ad inducendum impedimentum ligaminis?* Resp. 1. Ut præcesserit matrimonium ratum saltem *c. fin. h. t.* ex sponsalibus enim de futuro consurgit tantum impedimentum impediens. 2. Ut prius matrimonium vero consensu & non ficto contractum fuerit; ficte enim initum in foro conscientiæ non inducit impedimentum ligaminis, cum stetur in hoc foro rei veritate. 3. Ut matrimonium etiamnum perseveret, si enim *consummatum* morte alterutrius, *ratum* vel Professione, vel dispensatione solutum sit, & per se loquendo non obstabit valori alterius matrimonii.

Q. 3 *Quis sit effectus impedimenti ligaminis?* Resp. Effectus *primarius* est, ut impediat matrimonium contrahendum & si nihilominus contrahatur, dirimat, sic ut qui cum duabus de præsenti contraxit, ei adhærere de-

debeat, quacum prius contraxit, etiamsi matrimonium cum prima ratum tantum sit *c.* 2. 3. 4. *& fin. h. t.* Effectus *secundarius* est pęna attentantium secundas nuptias durante priori matrimonio; de *jure Civ.* pęna infamiae *L.* 2. *C. de incest. nupt.* Si matrimonium secundum fuerit consummatum, in Germania pęna gladii. *Ordin. crim. Caroli V. art.* 121. Olim de *jure Canonico* imponebatur poenitentia publica per 7. annos cum jejunio per 40. dies in pane & aqua, quod *carenam* vocant. *c.* 2. *h. t.* hodie est tali pro arbitrio prudentis confessarii pęnitentia imponenda. Deinde secunda etiam post mortem sui legitimi conjugis ducere non potest, si sciverit, illam esse uxorem alterius, eamque cognoverit vivente adhuc priore viro, quod est *impedimentum criminis* adhuc hodiedum perseverans, ut dicetur *tit.* 7.

Quæst. 4. *Polygamia quo jure sit prohibita?* Resp. 1. Jure *positivo* humano vetitam esse, patet *c.* 2. 3. 4. *fin. h. t. L.* 1. *ff. de his qui notant. infam. L.* 2. *C. de incest. nup.* de Jure *divino* habetur clare *Matth.* 19. *Ephes.* 5. idque testatur Trid. *sess.* 24. *de Sacram. matr. can.* 2. Jure etiam *naturali* prohibitam esse, suadet natura matrimonii, cujus fini secundario saltem repugnat: suadet natura justitiae commutativae &c. De *polyviria* multo magis procedunt, quae dicta sunt de *polygamia*; pluralitas enim virorum respectu unius foeminae non fini tantum secundario matrimonii, sed etiam primario, generationi scilicet & educationi prolis repugnat; neque DEUS unquam legitur dispensasse in polyviria.

Quæst. 5. *An DEUS dispensaverit in polygamia, & potuerit dispensare, & quando dispensatio cessaverit?* Resp. 1. Dispensavit DEUS cum populo Israelitico, ut supponitur *Deut.* 31. & colligitur ab exemplo sanctissimorum Patriarcharum, qui sane plures non duxissent uxores, si contra legem divinam fuisset. Exemplum horum gentiles cum temporis sunt secuti, extensa ad se dispensatione divina, idque licite secundum D. August. relat. *in can.* 7. *caus.* 32. *q.* 4.

Resp. 2. Potuit dispensare DEUS, quia, dum penes ipsum est dominium corporum nostrorum, potuit usum illorum hoc vel illo modo concedere, fine praesertim honesto ad id movente, adeoque polygamia non est

vetita jure naturali *absoluto*, uti blasphemia, perjurium, mendacium, quæ ex proprio objecto suo intrinsece mala sunt, sed tantum *conditionato*, uti furtum, occisio innocentis, bonorum alienorum direptio. Sanch. Laym. Castrop. volunt, DEUM in ipsa etiam polyviria dispensare posse.

Resp. 3. Cessavit dispensatio lege Evangelica, ut constat ex illo *Matt.* 5. & 19. ubi Christus matrimonium reduxit ad primævam sui institutionem. Hinc infideles ad fidem conversi primam tantum uxorem retinere possunt, aliis dimissis. Nulla item consuetudine licita fieri potest poligamia, quia consuetudo juri divino & naturali derogare non potest.

TITULUS V.

De Conditionibus appositis in dispensatione, aliisque contractibus.

QUæst. 1. *Quid sit conditio, modus, causa, demonstratio?* Resp. 1. *Conditio* est qualitas actui vel contractui adjecta in dubium eventum futurum, suspendens obligationem illius aut resolvens. Explicatur communiter per particulam, *si*. Conditio de præterito vel præsenti non propria talis, nec facit contractum conditionatum. Conditiones aliæ sunt *generales*, quæ omni contractui insunt, ut: *si vixerimus*: aliæ *speciales*, eæque vel *intrinsecæ* contractui, v. g. *Si mihi non es sanguine juncta, duco te*: aliæ extrinsecæ: *duco te, si es dives*. Aliæ *possibiles*, aliæ *impossibiles*, vel *naturaliter*, vel *civiliter*: aliæ *suspensivæ*, aliæ *resolutoriæ*: aliæ sunt *honestæ*, aliæ *indifferentes*, aliæ *turpes*, & inter has aliæ contra substantiam matrimonii, si vel bono *fidei*, vel bono *prolis*, vel bono *Sacramenti* repugnent.

Resp. 2. *Modus* est onus, gravamen, vel moderamen actui adjectum; solet efferri per Ly *ut*; *contraho tecum, ut mecum mercimonia exerceas*. Modus actum non suspendit.

Resp. 3. *Causa* est id, ob quod tanquam præsens vel præteritum aliquid fit; exprimitur per Ly *quia* v. g. *duco*

te,

te, quia nobilis es. Nec causa suspendit actum, vitiare potest, si sit finalis, & non subsistat.

Resp. 4. *Demonstratio* est appositio signi exprimens qualitatem demonstrativam rei, & denotatur per relativum, *qui, quæ, quod*, v. g. *duco te, quæ es filia Caji.* Nec hæc suspendit actum, nec regulariter vitiat; licet demonstratio sit falsa, nisi habeat rationem conditionis.

Q. 2. *An apponi possit sponsalibus aut matrimonio conditio honesta de præterito, præsente, futuro?* Resp. Aff. sequuntur enim sponsalia & matrimonium naturam aliorum contractuum: etiam apponitur licite, quia id nullibi prohibetur; ut tamen matrimonium contrahatur sub conditione de futuro, consultum non est ob plurima incommoda, ut *Gobat ait Trid. 9. num.* 138. Sponsalibus etiam potest adjici conditio *resolutoria*, cum hæc mutuo consensu dissolvi possint; non tamen matrimonio talis conditio *ex partium arbitrio* apponi potest, cum repugnet indissolubilitati ejusdem, adeoque vitiet.

Q. 3. *An conditio de præterito vel præsenti suspendat aut vitiet matrimonium?* v. g *duco te, si es virgo; si Pater tuus est mortuus.* Resp. Negative sed actu contrahitur *vel* non contrahitur obligatio pro ratione conditionis præsentis vel præteritæ. §. 1. *Inst. de V. O.* etiamsi contrahentes ignorent existentiam conditionis, quia non alligarunt consensum suum notitiæ, sed tantum existentiæ conditionis.

Q. 4. *An conditio de futuro necessaria,* v. g. *si cras sol orietur, vel contingens quidem, sed necessario existens,* v. g. *si Anti-Christus existet, suspendat sponsalia vel matrimonium aut saltem vitiet?* Resp. Regulariter neutra suspendit aut vitiat, sed purus est contractus vel sponsalitius vel matrimonialis; quia cum talis conditio jam sit determinata in causa, pro præsente & existente habetur.

Q. 5. *An conditio de futuro honesta sponsalibus vel matrimonio apposita eorum valorem suspendat?* Resp. Aff. ut ante ejus eventum non nascatur obligatio sponsalitia, vel impedimentum publicæ honestatis. *cap.* 3. 5. *fin. h. tit.* Probabilius tale matrimonium adveniente conditione subsistit sine novo consensu, ex paritate cum aliis contractibus, qui posita conditione fiunt absolute

L. 11. ff. qui potior. in pignor. de sponsalibus videtur esse certum ex *c. un. de sponsal. in 6.*

Q. 6. Quando conficiatur Sacramentum a contrahentibus conditionate? Resp. Quando impletur conditio; quia tum habetur consensus perfectus & absolutus ad Sacramentum requisitus; necesse tamen non est, ut Parochus & testes adsint impletioni conditionis; quia Trident. horum tantum præsentiam requirit, dum contrahitur matrimonium, quod non fit tempore purificatæ conditionis.

Q. 7 An obstet matrimonii valori adjecta illi conditio impossibilis? Resp. Sive conditio impossibilis de futuro, sive de præsenti, sive de præterito; sive impossibilis ex natura rei vel de facto adjiciatur, qualis esset, siquis pauperi dicat, *si mille mihi dederis in dotem*, non vitiabit contractum, sed habebitur matrimonium pro pure contracto. *cap. fin. V. licet h. t.* Sed tamen præsumptive solum, quæ simul præsumptio non est *juris & de jure.*

Q. 8. Qualiter subsistat matrimonium contractum sub conditione turpi? Resp. 1. Si substantiæ matrimonii non repugnet, *v. g. duco te, si mecum fureris*, habetur pro non adjecta, & matrimonium statim ut pure contractum valebit. *c. fin. h. t.* Illa conditio, *si te virginem invenero*, semper rejicienda est, quia id nunquam intelligi potest de concubitu legitimo.

Resp. 2. Si repugnet conditio adjecta substantiæ matrimonii, *v. g. duco te, si corpus tuum prostitueris*, viciatur & est nullum matrimonium. *cit. c. fin. h. t.* quæ responsio non tantum intelligitur de conditionibus *turpibus*, sed & *honestis*, substantiæ matrimonii contrariis

Q. 9. An sicut in matrimonio, sic etiam in sponsalibus de futuro conditiones turpes & impossibiles habeantur pro non adjectis, adeoque censeantur sponsalia absolute contracta? Resp. Neg. quia textus tantum de matrimonio loquitur *in c. fin. h. t.* nec eadem pro sponsalibus ac matrimonio ratio militat: demum dispositio *c. fin. cit.* est correctiva juris communis, stricte autem correctio est accipienda. *L. 32. in fin. C. de appell.* unde infertur, siquis dicat, *promitto tibi matrimonium, si me in tali scelere juveris*, talem non obligari, nisi ope in petito scelere præstita.

Quæst. 10. Quid dicendum, si matrimonium contrahatur

tur sub modo, causa, demonstratione? Resp. 1. Matrimonium sub modo contractum statim valet, sic enim differt modus a conditione, quod hic non suspendat actum, sed illa. Modus impossibilis & turpis habetur pro non adjecto; si tamen sit contra substantiam matrimonii, v. gr. *contraho tecum, ut sterilitatem procures*, matrimonium est nullum *c. fin. cit. h.*

Resp. 2. Causa vel demonstratio, sive sit honesta, sive turpis, vel etiam contraria substantiæ matrimonii, sive vera, sive falsa, per se nunquam suspendit matrimonium, sed habetur pro non adjecta, v. g. Cajus contrahit cum Sempronia, *quia est nobilis, quia sterilis*; matrimonium tenet; quia causa nobilitatis, sterilitatis, &c. spectat ad qualitatem solum accidentalem contractus; hinc excipitur, si causa sit finalis & simul falsa; si consistat in errore circa substantiam personæ, vel causa sit per modum conditionis apposita, tunc enim censetur existentiæ ipsius causæ alligatus esse consensus.

TITULUS VI.

Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt.

QUæst. 1. *Clerici qui & sub quibus pœnis prohibeantur contrahere matrimonium?* Resp. 1. Clerici *in minoribus constituti* valide & licite ineunt matrimonium, ut habet communis; si tamen beneficiati sunt, beneficium ipso facto amittunt. *c. 3. de Cler. conjug.* pro, non contra nos facit. 2. Clerici *in Sacri constituti* prohibentur contrahere matrimonium vi tantum præcepti Ecclesiastici, non divini, quale non extat. 3. Obligatio se continendi oritur immediate ex voto SS. Ordinibus annexo, quia hoc Clerici in majoribus in sua ordinatione vel expresse vel tacite emittunt, *can. 1. dist. 28.* 4. Si ordinibus sacris insigniti attentant matrimonium, præterquam quod illud invalidum sit, excommunicationem insuper & irregularitatem ipso facto incurrunt *c. 2. h. t. Clement. un. de consang. & aff.* a quibus tamen pœnis resipiscentes potest Episcopus absolvere.

Quæst. 2.

Quæst. 2. An vota simplicia dirimant vel impediant tantum matrimonium contrahendum? Resp. 1. Vota simplicia castitatis, ingrediendi Religionem, suscipiendi SS. Ordines, non nubendi, ex natura impediunt tantum matrimonium contrahendum, idest, illicitum reddunt, non invalidum *c. un. de vot. in 6.* Votum tamen simplex *Castitatis* perpetuæ cum duobus aliis verum constituens Religiosum, matrimonium contrahendum dirimit. *Bulla Gregor. XIII. Ascendente Domino.* Non vero contractum, etiam ratum tantum. Quia nec ex natura sua, nec ex jure communi positivo hanc vim habet, quod tantum meminit *Professionis Religiosæ*, valentis matrimonium ratum dissolvere; Bulla *Ascendente* autem loquitur tantum de matrimonio contrahendo. 2. Votum simplex *castitatis* usum etiam matrimonii reddit illicitum, ita ut vovens non possit petere debitum; quia quoad hanc partem servari potest. *c. 3. & 12. de convers. conjug.* reddere tenetur *c. 11. eod. tit.* 3. Votum *Religionis*, *Sacri Ordinis*, vel *non nubendi* usum matrimonii consummati non facit illicitum, sed solum facit, ut novum matrimonium, priore per mortem dissoluto, illicite contrahatur. Ratio, quia his casibus materia voti reddita est impossibilis.

Q. 3. An votum simplex Castitatis, Religionis, vel SS. Ordinum dirimat sponsalia? Resp. 1. Sponsalia contrahenda post votum facit irrita. Ratio; obligarent enim sponsalia ad fidem DEO violandam, si post votum valerent. Resp. 2. Non fiunt irrita sponsalia antecedentia ex parte illius, qui contractis sponsalibus votum v. g. castitatis vovit. Habetur tum in *c. 5. h. t.* tum ex ratione, quod DEUS non acceptet votum rei jam alteri per sponsalia promissæ. Qui tamen ingressum in Religionem vovit post sponsalia, hæc tenetur dissolvere ingrediendo Religionem. Ratio; quia cum sponsalibus & matrimonio insit conditio, *nisi statum religiosum elegero*, obligatio esse non potest ad matrimonium, sed ad votum implendum. *c. 2. & 7. de convers. conjug.*

Quæst. 4. An votum solemne castitatis, nimirum emissum vel in Professione vel susceptione SS. Ordinum (præter hæc non dantur vota solemnia, c. un. de vot. in 6.) *dirimat matrimonium, & qualiter?* Resp. 1. Votum solemne

lemne emissum in Religione approbata dirimit matrimonium contractum ratum. *c. 2. 7. 14. de conv. conjug. Trid. can. 6. Sess. 24. de Reform. matr.* Non tamen hanc vim habet votum solemne castitatis emissum in susceptione SS. Ordinum, cum enim jure tantum Ecclesiastico positivo, non naturæ a voto matrimonium dirimatur, Ecclesia potius vim illam voto solemni in Religione, quam susceptione SS. Ordinum emisso voluit attribuere; eo quod, ut Laym. ait, per Professionem censeatur fieri perfectissima sui ipsius traditio, cujusmodi non reperitur in susceptione Ordinum. Resp. 2. Votum solemne castitatis tam in Religione emissum, quam Ordini S. annexum dirimit matrimonium contrahendum. *Trid. sess. 24. ca. 9. de refor. matr. c. un. de vot. in 6.*

Quæst. 5. An votum Solemne Professionis stare possit cum matrimonio, ejusque usu? Resp. Neg. ex *c. 6. de stat. monach.* ubi ita: *abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere*, scilicet taliter a Papa dispensatus verus manet Religiosus.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

QUæst. 1. *Quotuplex crimen sit, ex quo oritur impedimentum dirimens matrimonium?* Resp. Hic nonnisi de duobus sermo est, *adulterii scil. & homicidii*, in quorum pęnam Ecclesia reddit reos inhabiles ad contrahendum matrimonium; non cum omni quidem persona, sed cum ea, quacum peccatum est.

Quæst. 2. Quid requiratur, ut adulterium sit crimen dirimens? Resp. Solum adulterium a Mævio cum Sempronia stante legitimo matrimonio commissum non obest, quo minus Sempronia a Mævio valide duci possit post mortem uxoris suæ. *cap. 6. h. t.* Nec sola promissio matrimonii post mortem legitimæ conjugis; nec sola attentatio matrimonii absque adulterio. *c. fin. h. t.* Ratio, quia licet & sola promissio & attentatio sola matrimonii

nii inducere votum possit captandæ mortis, debent tamen impedimenta hæc matrimonii ad literam potius *cap. hujus tit.* restringi, quam ampliari. Requiritur itaque, ut præter adulterium, vel matrimonium post mortem conjugis cum complice ineundum promittatur, vel superstite conjuge de facto attentetur. *Deinde*, ut sit adulterium formale ex utraque parte *cap.* 1. *h. t. Tum*, ut promissio sit vera, &c. ab altera parte acceptata, non acceptata enim nuda est pollicitatio, *L.* 10. *ff. de donat. Demum* ut promissio sit pura & in nullum eventum suspensa. *Pirb. h. t. n.* 15.

Quæst. 3. *An requiratur, ut promissio facta sit & adulterium commissum eodem matrimonio legitimo durante?* Resp. Aff. Ita ut si promissio facta sit Semproniæ a Titio tempore legitimi matrimonii Titii cum Caja, adulterium vero commissum a Titio cum Sempronia tempore posterioris legitimi matrimonii Titii cum Bertha, possit adhuc adulter, mortua secunda uxore, ducere adulteram, quia per secundum matrimonium legitimum adulter recessit a fide adulteræ data; spes etiam per secundum matrimonium extincta est, ineundi cum adultero matrimonium. Impedimentum tamen criminis semel contractum perpetuum est, quia nullo jure probatur cessare illud circa dispensationem. *c.* 5. *h. t.*

Quæst. 4. *Quibus casibus oriatur ex homicidio impedimentum criminis dirimens matrimonium?* Resp. Duo sunt casus: *Primus est*, si duo committunt adulterium, eoque perpetrato ipsorum alter animo matrimonii cum altero ineundi occidit vel proprium conjugem vel conjugem sui in adulterio complicis, commissum est impedimentum criminis, ut hos inter matrimonium non possit consistere. *c. si quis vivente* 5. *caus.* 31. *q.* 1. *c.* 1. 3. 6. *h. t. Secundus est*, si quidem adulterium non intervenit, intervenit tamen occisio conjugis facta ab ipsis communi utriusque consensu, vel eorum consilio aut jussu; eo animo, ut possint conjuge sublato NB. inter se nuptias contrahere. *c.* 1. *de convers. infidel.* Nota, juxta plerosque requiri occisionem factam, & non tantum attentatam, sive puram machinationem, cum LL. maxime pœnales, de crimine consummato sint intelligendæ, & verba cum effectu accipienda. *c.* 4. *de Cler. non resid.* Æque autem incur-

curritur, sive uxoricidium, sive viricidium commissum sit *c. si quis vivente. cit. c.* 1. *de convers. infid.* Item tametsi occisor infidelis sit, modo adultera sit fidelis, cum Ecclesia, licet punire infideles non possit; possit tamen punire fideles, eos inhabilitando ad matrimonium, si delicto ab infideli commisso cooperati sunt.

Quæst. 5. *An ab ignorantibus tali crimini annexum esse impedimentum dirimens, illud incurratur?* Resp. Probabile est, quod non. Ratio; quia pœnæ præsertim per Leges Ecclesiasticas impositæ non incurruntur ab ignorantibus eas annexas delicto; ut patet in ignorante censuram annexam delicto; esse autem Legem hanc pœnalem probatur ex ipsa Legis pœnalis definitione. Deinde ignorantia facti excusat ab impedimento criminis, cum mulier peccans cum viro sub promissione matrimonii, quem ignorat esse conjugatum, illud non incurrat, ergo ob paritatem rationis etiam ignorantia juris excusabit.

TITULUS VIII.

De Conjugio Leprosorum.

QUæst. 1. *An Lepra, (vel alius morbus contagiosus, ut pestis, tabes venerea, phthisis) dissolvat sponsalia de futuro contracta?* Resp. Si sit lepra superveniens sponsalibus, dissolvit *c. fin. h. t.* non quidem ipso jure, sed ubi sanus velit ea dissolvi; si præcessit sponsalia, sed fuit ignorata, eodem modo dissolvit; quia verisimile non est, quod quis leprosæ matrimonium promittere cogitaverit; habendaque hæc est pro notabili mutatione.

Quæst. 2. *An per Lepram supervenientem vel præcedentem ignoratam dissolvatur matrimonium quoad vinculum?* Neg. sive matrimonium sit jam consummatum, utpote cujus vinculum est indissolubile *Matth.* 19. *℣.* 9. sive sit ratum tantum, quia vis *ipso jure* dirimendi matrimonium ratum, soli Professioni Religiosæ competit *c.* 7. *&* 7. *de convers. conjug.* Posse tamen matrimonium ratum tantum dispensative a S. Pontifice solvi, esseque hanc causam sufficientem & justam, dispensationis obtinendæ, tenet cum aliis Sanchez.

Quæst. 3.

Quæst. 3. *An sanus conjugi leproso teneatur reddere debitum?* Resp. 1. Si judicio Medicorum lepra non sit maligna, nec contagiosa, conjux sanus tenetur tam ad cohabitandum, quam reddendum debitum. *cap.* 1. & 2. *h. t.* Secus est, si probabile infectionis periculum immineret, hoc enim casu ordinata charitas individui proprii incolumitatem præferre docet. Vuiestn. *h. t. n.* 6. ait, illum difficilius a cohabitatione & redditione debiti absolvi, qui sciens cum infecta matrimonium contraxit, eo quod sibi periculum infectionis debeat imputare. Item quod facilius absolvatur a redditione debiti, quam ab omnimoda cohabitatione, cum ex cohabitatione sola tantum periculi incurri non soleat, quantum ex commercio carnali.

TITULUS IX.

De Conjugio Servorum.

Quæst. 1. *An subsistat matrimonia cum servis inita?* Resp. 1. Matrimonium cum servo improprie dicto, v. g. cum adscriptitio, originario, homine proprio, etiam cum ignorantia hujus qualitatis, contractum valet, modo nullum aliud impedimentum intercedat. Ratio; quia tale matrimonium nullibi reperitur irritatum, & tales homines vere sunt liberi. *L.* 13. *C. de agric. & censit. Lib. XI.* 2. Valet etiam matrimonium servi proprie dicti, contractum cum paris conditionis persona, licet dominus sit invitus. Ratio *primi*, quia Ecclesia in ordine ad matrimonium considerat homines secundum naturam suam, secundum quam omnes sunt æqualiter liberi. Ratio *secundi* est tum decisio *c.* 1. *h. t.* tum quia matrimonium jure naturali & divino concessum est hominibus in propagationem generis humani, & remedium concupiscentiæ, quod jus Domini servis auferre non possunt. Ex qua ratione sequitur matrimonium tale non validum tantum, sed & licitum esse.

Quæst. 2. *An validum sit matrimonium, quod liber seu ingenuus contrahit cum persona conditionis servilis vel cum serva proprie dicta?* Resp. 1. Si liber ignorans conditionem alterius servilem contraxerit, matrimonium est nul-

lum

lum *c.* 2. *& fin. h.t.* non quidem jure naturæ, sed jure tantum positivo Ecclesiastico; adeoque ad impedimentum *dirimens conditionis* requiritur, ut una tantum pars sit conditionis servilis, & ut pars libera id ignoret, neque postea ratificet matrimonium; nam Resp. 2. Si liber sciat conditionem alterius servilem, & tamen contraxerit, subsistet matrimonium; imputet enim sibi, quod statum matrimonialem sibi reddiderit graviorem: quod subsistat, habetur *can.* 4. *&* 5. *caus.* 29. *q.* 2. *cap.* 2. *& fin. cit. h.t.*

Resp. 3. Subsistit matrimonium, quod contraxit liber cum libera, quam servam; servus cum libera, quam servam: quod servus cum serva, quam liberam existimavit. Ratio; quia Ecclesia matrimonium inter personam liberam & servilem eo solum casu irritavit, quo ignoratur status contrahentis conditionem reddens deteriorem.

Q. 3. *An Dominus indirecte saltem possit impedire matrimonium servi, v.g. eum vendendo in partes remotas, dum tractat servus de matrimonio?* Resp. Ante sponsalia potest, quia Dominus utitur jure suo; non vero potest servum in partes longinquas vendere contractis jam sponsalibus accedente Domini voluntate & licentia, cum tunc censendus sit tacite promisisse, se non impediturum matrimonium, quando commode fieri possit. Imo etiamsi sponsalia a servo sine licentia Domini sint contracta, Castropalao ait, Dominum ex charitate obligari, ne venditione in terras longinquas impediat matrimonium, quia præsumeretur id animo iniquo facere.

Q. 4. *Quando servus consequatur libertatem ex matrimonio permissu Domini inito?* Resp. 1. Si Dominus servum proprium vel servam in matrimonium tradat personæ liberæ, ignaræ hujus servitutis, nec eam detegat, vel sciens eos contrahere cum ignorantia, *studio* taceat, eo ipso servus vel serva libertatem consequitur favore matrimonii, idque absque omni sententia judicis, *Auth. Ad hoc Cod. de Lat. libert.*

Resp. 2. Ancilla libertatem consequitur, si Dominus tradat eam nuptui, conficiens dotale instrumentum, homini libero, etiam scienti servitutem. *arg. L. un. Cod. de Latin. libert. toll.*

Resp. 3. Contracto matrimonio, consentiente etiam

Domino, a servo cum serva, vel a servo cum libera, Domino non consentiente, non eximuntur a potestate Domini & servitiis ei debitis. Deciditur clare in *c. 1. h. t.* quia servus se obligare non potest ad usum matrimonii, nisi in quantum Domino non præjudicat.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

QUæst. 1. *In quibus casibus partus sequatur ventrem?* Resp. 1. Quoad statum libertatis & servitutis liberi non Patris, sed Matris conditionem sequuntur, quantum est *de jure communi*, adeoque si mater est libera, licet pater servus fuerit, liberi erunt filii, & contra. *L. 7. C. de R. V. c. un. h. t.*

Resp. 2. Filii quoad familiam, nobilitatem, dignitatem sequuntur conditionem patris, non matris. *L. 19. ff. de stat. hom.* Ratio; quod proles recipiat esse a patre tanquam a causa principaliori & nobiliori, merito quoad ea, quæ ad esse & familiam pertinent, sequitur patrem. Hæc tamen regula, quod proles nata a patre nobili nobilis sit, licet mater fuerit ignobilis, multum temperatur per statuta particularia locorum & provinciarum, dum in plerisque Ecclesiis Cathedralibus ad Canonicatus, in Aulis Principum ad solemnes ludos equestres non admittuntur, qui nobilitatem suam ex linea utraque docere non possunt.

Q. 2. Quid requiratur, ut proles sequatur conditionem maternæ servitutis? Resp. Ut mater & tempore conceptionis, & intermedio, & nativitatis fuerit serva; si enim uno ex his, etiam brevissimo, fuerit libera, v. g. prægnationis, etiamsi tempore partus sit serva, proles nata libera erit, quantum est vi natalium. *pr. Inst. de ingenuis, L. 5. §. 2. ff. de stat. hom.* Triplex tamen ab hac regula exceptio statuitur, 1. *in L. fin. C. de serv. fugit.* dum ex privata ancilla (licet libera) servus publicis operibus deputatus prolem suscipit, hæc una cum matre fit serva ob delictum patris. *Deinde* si pater libertus ob ingratitudinem revocatur in servitutem, quo casu & filii post commissam ingratitudinem nati servi

fiunt,

fiunt, etsi nati ex matre libera. *L. 2. ¶. filiis. C. de libert. & eorum liberis.* Demum casu quo mater gerens uterum justo bello capta & in servitutem redacta parit, proles quoque serva fit, non quidem vi natalium, sed quia occasione justi belli beneficium a parentibus accepit, ne una cum matre interimeretur.

TITULUS XI.

De cognatione spirituali.

QUæst. I. *Quid sit cognatio spiritualis?* Resp. Propinquitas personarum, *jure Ecclesiastico sic statuente*, orta ex collatione & susceptione Baptismi & Confirmationis, ac dirimens matrimonium inter certas personas. Dicitur 1. *propinquitas*, quod est genus, in quo convenit cum cognatione carnali. 2. *Jure Ecclesiastico sic statuente*, ex hoc enim solo dicta propinquitas oritur, occasione sumpta a cognatione carnali, cum enim Baptismus assimiletur nativitati corporali hominis in utero, Confirmatio nativitati ex utero; cum baptizans etiam & confirmans, item patrini intelligantur esse parentes spirituales, statuit Ecclesia ob reverentiam erga se ortam ex tali vinculo, ut hæc cognatio non minus ac carnalis esset impedimentum dirimens. 3. *Ex collatione & susceptione Baptismi & Confirmationis*, ex nullis enim aliis dicta propinquitas oritur, quia reliqua Sacramenta non conferunt gratiam per modum *regenerationis* spiritualis.

Q. 2. *Quas personas afficiat cognatio spiritualis?* Resp. Jure novo Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. c.* 2. sublata juris antiqui confusione, oritur cognatio spiritualis, adeoque & matrimonium tantum dirimitur inter patrinum & baptizatum ipsum, & inter baptizati patrem & matrem; item inter baptizantem vel confirmantem, & baptizatum vel confirmatum, & baptizati vel confirmati patrem & matrem. Hinc duo patrini inter se non contrahunt hanc cognationem, nec baptizans vel confirmans respectu patrinorum, neque baptizatus vel ejus pater cum uxore baptizantis vel levantis, nisi & ipsa matrina fuerit.

Q. 3. Ex quo Baptismo, solemni, an privato, oriatur cognatio spiritualis? Resp. 1. Baptizans sive solemniter sive privatim baptizet, semper contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, ejusque patre & matre, cum Baptismus solemnis & privatus in se & formaliter non differant, sed tantum quoad cæremonias.

Resp. 2. Levans infantem in privato etiam Baptismo, *si faciat animo munus patrini obeundi*, contrahit cognationem spiritualem; quia jura generaliter loquuntur, nec distinguunt inter baptismum solemnem & privatum; & quia in privato baptismo æque locum habet, quod assistentia patrini sit officium aliquod ad repræsentandam & perficiendam spiritualem generationem ab Ecclesia ordinatum.

Q. 4. Quid si sponsus de futuro baptizet vel levet sponsæ suæ prolem, an contrahat cognationem spiritualem, & quid si parens sobolem suam baptizet? Resp. 1. Sponsus baptizans etiam in casu necessitatis prolem sponsæ, contrahit impedimentum solvens sponsalia & dirimens matrimonium contrahendum. *Trid. l. cit.* Idem est, si levet prolem sponsæ suæ. Layman cum aliis ait, non incurri illud impedimentum, si *inscienter & nesciens* esse prolem sponsæ suæ levet; non tamen satis consequenter, si enim baptizans prolem sponsæ suæ juxta Laym. etsi nesciat prolem ejus esse, cognationem contrahat, quia vere baptizat, intentionem habens hominem præsentem baptizandi; cur non ex paritate rationis levans fiat verus patrinus & cognationem contrahat, cum & is habeat intentionem, præsentem levandi.

Resp. 2. Parens baptizans in necessitate prolem propriam vel levans, non contrahit cum sua uxore ita cognationem spiritualem, ut privetur jure petendi debitum conjugale, vel ab eo dando liberetur. *can. 7. caus. 30. qu. 1.* quia talis laudabiliter agit, illudque est inculpabile judicandum, ad quod necessitas impulit, idem est, si extra necessitatem, laborans tamen probabili ignorantia juris aut facti, id faciat; quia quatenus excusatur a culpa, eatenus pœna vacat, qualis est cognatio contracta, præsertim si privet jure jam quæsito, petendi debitum. Imo multi probabiliter asserunt, quod parens, etiam extra casum necessitatis baptizans

vel

vel levans sobolem propriam, sive scienter, sive ignoranter, ne tum quidem privetur jure petendi debitum, aut ab obligatione illud reddendi liberetur: probant ex *cap.* 2. *h. t.* Ibi: *nobis videtur*, ait Pontifex, *sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint*, (vir & mulier) *non sint ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere*. Deinde privatio juris petendi debiti absque textu claro, qualis non affertur, astrui non debet: ergo.

Q. 5. *Quinam patrini esse possint?* Resp. Omnes Catholici, si intentionem habeant, munus patrini obeundi, & rationis usu præditi sint, *regulariter* valide & licite patrinos agere possunt, neque certa ætas requiritur, neque, ut habet communis, necesse est, ut levans ætate excedat levatum: in Confirmatione patrinus debet esse confirmatus. Nota tamen Ly *regulariter*, licet enim absque causa *Religiosi* ac *Monachi* in patrinorum officium se ingerentes contrahant cognationem, valide tantum & non licite id muneris administrabunt. Vide *can. placuit* 8. *caus.* 16. *q.* 1. *c.* 103. *dist.* 4. *de Consecr.* Neque *Hæretici* licite, quamvis valide, adhibentur pro patrinis in baptismo, tum quia aut nolunt, aut non possunt officio suo satisfacere; tum quia indecens est ad hanc sacram cæremoniam admittere Hæreticum; dantur tamen casus, ubi Acatholicus etiam licite in patrinum Catholici admittitur: facilius permittitur, ut Catholicus patrinum in baptismo Acatholici agat. *Gob. tr.* 2. *n.* 565.

Q. 6. *An gentiles, Judæi, Turcæ patrini esse possint, & cognationem spiritualem contrahant?* Resp. Neg. Sed sive levet, sive baptizet gentilis ejusmodi, licet sit Cathechumenus, incapax est cognationis spiritualis. Ratio, quia Ecclesiæ, ejusque legibus, vi quarum hoc impedimentum introductum, subjectus non est. *can.* 102. *dist.* 4. *de Consecr.* dicitur, *in Baptismate vel Crismate* (Confirmatione) *non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus vel confirmatus*.

Q. 7. *An dum plures sunt patrini, omnes pariter contrahant cognationem spiritualem?* Resp. Si plures, quam unus & una, sint designati ab iis ad quos id pertinet, contrahunt singuli cognationem & impedimentum. *cap. fin. h. t. in* 6. a quo jure antiquo recedendum non est,

dum aliud non statuitur jure novo. It. quamvis Trid. vetuerit plures designari, quam unum & unam in baptismo, factum tamen plurium non irritavit. 2. Qui ultra designatos tangunt vel levant baptizatum, non contrahunt cognationem, quod expresse habetur in Trident. *sess.* 24. *c.* 2. *de reform. matrim.* 3. Si nullus est designatus, *probabile* est, quod omnes levantes contrahant cognationem; nisi constet, quis primus tetigerit, qui tum solus contrahit. Ratio, quia *c. fin. h. t. in* 6. a Trid. correctum tantum videtur pro casu, quo patrini & matrinæ designatio aliqua est facta.

Q. 8. *Dum quis per Procuratorem aliquem suscipit ex Baptismo vel Confirmatione, quis eorum contrahat cognationem?* Resp. 1. Non procurator, quia requiritur, ut quis suo non alieno nomine levet infantem, ut habet Barb. cum pluribus. Tum quia talis caret animo, se constituendi in patrinum, qui tamen animus ad verum patrinum requiritur.

Resp. 2. Ipse principalis est verus patrinus & contrahit cognationem. Ratio; quia potest quilibet per Procuratorem præstare, quæ per seipsum potest, si alias prohibitus non sit, *c.* 72. *de reg. jur. in* 6. Confirmatur ab exemplo matrimonii, & a praxi Magnatum, quam consuetudinem sane non permitteret Ecclesia, si tales per Procuratorem patrini esse non possent, permitteret enim Baptismum solemnem celebrare absque patrino.

TITULUS XII.

De Cognatione Legali.

QUæst. 1. *Quid sit & quotuplex adoptio, ex qua oritur cognatio legalis?* Resp. 1. Adoptio in genere definitur, quod sit personæ extraneæ in filium vel nepotem legitima susceptio. Per *personam extraneam* intelligitur, quæ non est in potestate adoptantis, sive sit ex descendentibus ejus, sive alias consanguinea, nec ne; per *Ly legitima*, quod debeat servari forma a LL. Civ. statuta §. 3. 4. 9. 10. *Inst. L.* 2. 24. 26. *ff. L.* 1. & *fin. C. de Adoption.* approbata a SS. Canonibus *can.* 1. & 5. *caus.* 30. *q.* 3. *c. un. h. t.*

Resp. 2.

Resp. 2. Adoptio est duplex: *perfecta*, quæ & *arrogatio* dicitur, est, qua persona extranea, quæ sui juris est, rescripto Principis transit in potestatem & familiam adoptantis, ita, ut talis non minus ac filii naturales, hæres adoptantis necessarius ex Testamento in quarta parte bonorum fiat. *§. 3. Inst. L. 2. C. de adoption.* Adoptio *imperfecta, simplex*, seu *adoptio in specie* est actus legitimus, quo filiusfamilias, sub patris scil. potestate constitutus, authoritate judicis inferioris assumitur ita, ut non transeat in potestatem & familiam adoptantis, sed maneat adhuc in potestate sui patris, jus tamen succedendi ab intestato acquirat. Adoptioni in Germania similis est *unio prolium*, quæ tamen non tam personarum, quam bonorum conjunctio est. Pro legaliter cognato aut adoptato habendus non est juvenis, qui citra authoritatem Magistratus & solemnitates juris in ædes assumitur & alitur.

Q. 2. Quid sit & quotuplex cognatio legalis? Resp. 1. Cognatio *legalis* est propinquitas personarum ex adoptione proveniens. Pirh. adjicit hæc verba: *Jure Ecclesiastico jus Civile approbante*.

Resp. 2. Cognatio *legalis* tam ex adoptione perfecta, quam imperfecta proveniens, est triplex: *Prima* in linea recta, inter adoptantem & adoptatum, & descendentes adoptati, si hi in ejus potestate existant. *L. 55. ff. de rit. nuptiar. Secunda* Lateralis, seu in linea transversa inter adoptatum & filios, & alios descendentes adoptantis; de qua *c. 6. caus. 30. q. 3. c. un. h. t. Tertia* fundatur in legali quadam affinitate ad similitudinem affinitatis carnalis inter adoptantem & uxorem adoptati, & contra. *L. 14. ff. de ritu nuptiar.*

Q. 3. Ex qua adoptione oriatur cognatio legalis dirimens matrimonium? Resp. Quod ex arrogatione oriatur, certum est *L. 14. & seq. ff. de ritu nuptiar. cap. un. h. t. c. 6. caus. 30. q. 3.* Quod oriatur ex adoptione specifice tali, negat Sanch. citans plures. *L. 7. dist. 63. num. 9.* Pirh. *h. t. num. 3.* Ratio, quod hæc adoptio non sit proprie & simpliciter talis, adeoque leges statuentes impedimentum cognationis legalis, utpote odiosæ sint restringendæ, neque extendendæ, nisi ad adoptionem proprie dictam. Deinde quod hac ratione cesset pericu-

nii inducere votum possit captandæ mortis, debent tamen impedimenta hæc matrimonii ad literam potius *cap. hujus tit.* restringi, quam ampliari. Requiritur itaque, ut præter adulterium, vel matrimonium post mortem conjugis cum complice ineundum promittatur, vel superstite conjuge de facto attentetur. *Deinde*, ut sit adulterium formale ex utraque parte *cap. 1. h. t. Tum*, ut promissio sit vera, &, ab altera parte acceptata, non acceptata enim nuda est pollicitatio, *L. 10. ff. de donat. Demum* ut promissio sit pura & in nullum eventum suspensa. *Pirh. h. t. n. 15.*

Quæst. 3. An requiratur, ut promissio facta sit & adulterium commissum eodem matrimonio legitimo durante? Resp. Aff. Ita ut si promissio facta sit Semproniæ a Titio tempore legitimi matrimonii Titii cum Caja, adulterium vero commissum a Titio cum Sempronia tempore posterioris legitimi matrimonii Titii cum Bertha, possit adhuc adulter, mortua secunda uxore, ducere adulteram, quia per secundum matrimonium legitimum adulter recessit a fide adulteræ data; spes etiam per secundum matrimonium extincta est, ineundi cum adultero matrimonium. Impedimentum tamen criminis semel contractum perpetuum est, quia nullo jure probatur cessare illud circa dispensationem. *c. 5. h. t.*

Quæst. 4. Quibus casibus oriatur ex homicidio impedimentum criminis dirimens matrimonium? Resp. Duo sunt casus: *Primus est*, si duo committunt adulterium, eoque perpetrato ipsorum alter animo matrimonii cum altero ineundi occidit vel proprium conjugem vel conjugem sui in adulterio complicis, commissum est impedimentum criminis, ut hos inter matrimonium non possit consistere. *c. siquis vivente 5. caus. 31. q. 1. c. 1. 3. 6. h. t. Secundus est*, si quidem adulterium non intervenit, intervenit tamen occisio conjugis facta ab ipsis communi utriusque consensu, vel eorum consilio aut jussu; eo animo, ut possint conjuge sublato NB. inter se nuptias contrahere. *c. 1. de convers. infidel.* Nota, juxta plerosque requiri occisionem factam, & non tantum attentatam, sive puram machinationem, cum LL. maxime pœnales, de crimine consummato sint intelligendæ, & verba cum effectu accipienda. *c. 4. de Cler. non resid.* Æque autem incur-

curritur, sive uxoricidium, sive viricidium commissum sit *c. si quis vivente. cit. c. 1. de convers. infid.* Item tametsi occisor infidelis sit, modo adultera sit fidelis, cum Ecclesia, licet punire infideles non possit, possit tamen punire fideles, eos inhabilitando ad matrimonium, si delicto ab infideli commisso cooperati sunt.

Quæst. 5. An ab ignorantibus tali crimini annexum esse impedimentum dirimens, illud incurratur? Resp. Probabile est, quod non. Ratio; quia pęnæ præsertim per Leges Ecclesiasticas impositæ non incurruntur ab ignorantibus eas annexas delicto; ut patet in ignorante censuram annexam delicto; esse autem Legem hanc pęnalem probatur ex ipsa Legis pęnalis definitione. Deinde ignorantia facti excusat ab impedimento criminis, cum mulier peccans cum viro sub promissione matrimonii, quem ignorat esse conjugatum, illud non incurrat, ergo ob paritatem rationis etiam ignorantia juris excusabit.

TITULUS VIII.

De Conjugio Leprosorum.

QUæst. 1. *An Lepra, (vel alius morbus contagiosus, ut pestis, tabes venerea, phthisis) dissolvat sponsalia de futuro contracta?* Resp. Si sit lepra superveniens sponsalibus, dissolvit *c. fin. h. t.* non quidem ipso jure, sed ubi sanus velit ea dissolvi; si præcessit sponsalia, sed fuit ignorata, eodem modo dissolvit; quia verisimile non est, quod quis leprosæ matrimonium promittere cogitaverit; habendaque hæc est pro notabili mutatione.

Quæst. 2. An per Lepram supervenientem vel præcedentem ignoratam dissolvatur matrimonium quoad vinculum? Neg. sive matrimonium sit jam consummatum, utpote cujus vinculum est indissolubile *Matth. 19. ℣. 9.* sive sit ratum tantum, quia vis *ipso jure* dirimendi matrimonium ratum, soli Professioni Religiosæ competit *c. 7. & 7. de convers. conjug.* Posse tamen matrimonium ratum tantum dispensative a S. Pontifice solvi, esseque hanc causam sufficientem & justam, dispensationis obtinendæ, tenet cum aliis Sanchez.

Quæst. 3.

Quæst. 3. *An sanus conjugi leproso teneatur reddere debitum?* Resp. 1. Si judicio Medicorum lepra non sit maligna, nec contagiosa, conjux sanus tenetur tam ad cohabitandum, quam reddendum debitum. *cap.* 1. & 2. *h. t.* Secus est, si probabile infectionis periculum immineret, hoc enim casu ordinata charitas individui proprii incolumitatem præferre docet. Vviestn. *h. t. n.* 6. ait, illum difficilius a cohabitatione & redditione debiti absolvi, qui sciens cum infecta matrimonium contraxit, eo quod sibi periculum infectionis debeat imputare. Item quod facilius absolvatur a redditione debiti, quam ab omnimoda cohabitatione, cum ex cohabitatione sola tantum periculi incurri non soleat, quantum ex commercio carnali.

TITULUS IX.

De Conjugio Servorum.

QUæst. 1. *An subsistat matrimonia cum servis inita?* Resp. 1. Matrimonium cum servo improprie dicto, v. g. cum adscriptitio, originario, homine proprio, etiam cum ignorantia hujus qualitatis, contractum valet, modo nullum aliud impedimentum intercedat. Ratio; quia tale matrimonium nullibi reperitur irritatum, & tales homines vere sunt liberi. *L.* 13. *C. de agric. & censit. Lib. XI.* 2. Valet etiam matrimonium servi proprie dicti, contractum cum paris conditionis persona, licet dominus sit invitus. Ratio *primi*, quia Ecclesia in ordine ad matrimonium considerat homines secundum naturam suam, secundum quam omnes sunt æqualiter liberi. Ratio *secundi* est tum decisio *c.* 1. *h. t.* tum quia matrimonium jure naturali & divino concessum est hominibus in propagationem generis humani, & remedium concupiscentiæ, quod jus Domini servis auferre non possunt. Ex qua ratione sequitur matrimonium tale non validum tantum, sed & licitum esse.

Quæst. 2. *An validum sit matrimonium, quod liber seu ingenuus contrahit cum persona conditionis servilis vel cum serva proprie dicta?* Resp. 1. Si liber ignorans conditionem alterius servilem contraxerit, matrimonium est nullum

lum *c.* 2. *& fin. h. t.* non quidem jure naturæ, sed jure tantum positivo Ecclesiastico; adeoque ad impedimentum *dirimens conditionis* requiritur, ut una tantum pars sit conditionis servilis, & ut pars libera id ignoret, neque postea ratificet matrimonium; nam Resp. 2. Si liber sciat conditionem alterius servilem, & tamen contraxerit, subsistet matrimonium; imputet enim sibi, quod statum matrimonialem sibi reddiderit graviorem: quod subsistat, habetur *can.* 4. *&* 5. *caus.* 29. *q.* 2. *cap.* 2. *& fin. cit. h. t.*

Resp. 3. Subsistit matrimonium, quod contraxit liber cum libera, quam servam; servus cum libera, quam servam: quod servus cum serva, quam liberam existimavit. Ratio; quia Ecclesia matrimonium inter personam liberam & servilem eo solum casu irritavit, quo ignoratur status contrahentis conditionem reddens deteriorem.

Q. 3. *An Dominus indirecte saltem possit impedire matrimonium servi, v. g. eum vendendo in partes remotas, dum tractat servus de matrimonio?* Resp. Ante sponsalia potest, quia Dominus utitur jure suo; non vero potest servum in partes longinquas vendere contractis jam sponsalibus accedente Domini voluntate & licentia, cum tunc censendus sit tacite promisisse, se non impediturum matrimonium, quando commode fieri possit. Imo etiamsi sponsalia a servo sine licentia Domini sint contracta, Castropalao ait, Dominum ex charitate obligari, ne venditione in terras longinquas impediat matrimonium, quia præsumeretur id animo iniquo facere.

Q. 4. *Quando servus consequatur libertatem ex matrimonio permissu Domini inito?* Resp. 1. Si Dominus servum proprium vel servam in matrimonium tradat personæ liberæ, ignaræ hujus servitutis, nec eam detegat, vel sciens eos contrahere cum ignorantia, *studio* taceat, eo ipso servus vel serva libertatem consequitur favore matrimonii, idque absque omni sententia judicis, *Auth. Ad hoc Cod. de Lat. libert.*

Resp. 2. Ancilla libertatem consequitur, si Dominus tradat eam nuptui, conficiens dotale instrumentum, homini libero, etiam scienti servitutem. *arg. L. un. Cod. de Latin. libert. toll.*

Resp. 3. Contracto matrimonio, consentiente etiam

Domino, a servo cum serva, vel a servo cum libera, Domino non consentiente, non eximuntur a potestate Domini & servitiis ei debitis. Deciditur clare in *c.* 1. *h.t.* quia servus se obligare non potest ad usum matrimonii, nisi in quantum Domino non præjudicat.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

QUæst. 1. *In quibus casibus partus sequatur ventrem?* Resp. 1. Quoad statum libertatis & servitutis liberi non Patris, sed Matris conditionem sequuntur, quantum est *de jure communi*, adeoque si mater est libera, licet pater servus fuerit, liberi erunt filii, & contra. *L.* 7. *C. de R. V. c. un. h. t.*

Resp. 2. Filii quoad familiam, nobilitatem, dignitatem sequuntur conditionem patris, non matris. *L.* 19. *ff. de stat. hom.* Ratio; quod proles recipiat esse a patre tanquam a causa principaliori & nobiliori, merito quoad ea, quæ ad esse & familiam pertinent, sequitur patrem. Hæc tamen regula, quod proles nata a patre nobili nobilis fit, licet mater fuerit ignobilis, multum temperatur per statuta particularia locorum & provinciarum, dum in plerisque Ecclesiis Cathedralibus ad Canonicatus, in Aulis Principum ad solemnes ludos equestres non admittuntur, qui nobilitatem suam ex linea utraque docere non possunt.

Q. 2. *Quid requiratur, ut proles sequatur conditionem maternæ servitutis?* Resp. Ut mater & tempore conceptionis, & intermedio, & nativitatis fuerit serva; si enim uno ex his, etiam brevissimo, fuerit libera, v. g. prægnationis, etiamsi tempore partus sit serva, proles nata libera erit, quantum est vi natalium. *pr. Inst. de ingenuis. L.* 5. §. 2. *ff. de stat. hom.* Triplex tamen ab hac regula exceptio statuitur, 1. *in L. fin. C. de serv. fugit.* dum ex privata ancilla (licet libera) servus publicis operibus deputatus prolem suscipit, hæc una cum matre fit serva ob delictum patris. *Deinde* si pater libertus ob ingratitudinem revocatur in servitutem, quo casu & filii post commissam ingratitudinem nati servi

fiunt,

fiunt, etsi nati ex matre libera. L. 2. ℣. *filiis. C. de libert. & eorum liberis.* *Demum* casu quo mater gerens uterum justo bello capta & in servitutem redacta parit, proles quoque serva fit, non quidem vi natalium, sed quia occasione justi belli beneficium à parentibus accepit, ne una cum matre interimeretur.

TITULUS XI.

De cognatione spirituali.

QUæst. 1. *Quid sit cognatio spiritualis?* Resp. Propinquitas personarum, *jure Ecclesiastico sic statuente*, orta ex collatione & susceptione Baptismi & Confirmationis, ac dirimens matrimonium inter certas personas. Dicitur 1. *propinquitas*, quod est genus, in quo convenit cum cognatione carnali. 2. *Jure Ecclesiastico sic statuente*, ex hoc enim solo dicta propinquitas oritur, occasione sumpta à cognatione carnali, cum enim Baptismus assimiletur nativitati corporali hominis in utero, Confirmatio nativitati ex utero; cum baptizans etiam & confirmans, item patrini intelligantur esse parentes spirituales, statuit Ecclesia ob reverentiam erga se ortam ex tali vinculo, ut hæc cognatio non minus ac carnalis esset impedimentum dirimens. 3. *Ex collatione & susceptione Baptismi & Confirmationis*, ex nullis enim aliis dicta propinquitas oritur, quia reliqua Sacramenta non conferunt gratiam per modum regenerationis spiritualis.

Q. 2. *Quas personas afficiat cognatio spiritualis?* Resp. Jure novo Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. c.* 2. sublata juris antiqui confusione, oritur cognatio spiritualis, adeoque & matrimonium tantum dirimitur inter patrinum & baptizatum ipsum, & inter baptizati patrem & matrem; item inter baptizantem vel confirmantem, & baptizatum vel confirmatum, & baptizati vel confirmati patrem & matrem. Hinc duo patrini inter se non contrahunt hanc cognationem, nec baptizans vel confirmans respectu patrinorum, neque baptizatus vel ejus pater cum uxore baptizantis vel levantis, nisi & ipsa matrina fuerit.

Q. 3. Ex quo Baptismo, solemni, an privato, oriatur cognatio spiritualis? Resp. 1. Baptizans sive solemniter sive privatim baptizet, semper contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, ejusque patre & matre, cum Baptismus solemnis & privatus in se & formaliter non differant, sed tantum quoad cæremonias.

Resp. 2. Levans infantem in privato etiam Baptismo, *si faciat animo munus patrini obeundi*, contrahit cognationem spiritualem; quia jura generaliter loquuntur, nec distinguunt inter baptismum solemnem & privatum; & quia in privato baptismo æque locum habet, quod assistentia patrini sit officium aliquod ad repræsentandam & perficiendam spiritualem generationem ab Ecclesia ordinatum.

Q. 4. Quid si sponsus de futuro baptizet vel levet sponsæ suæ prolem, an contrahat cognationem spiritualem, & quid si parens sobolem suam baptizet? Resp. 1. Sponsus baptizans etiam in casu necessitatis prolem sponsæ, contrahit impedimentum solvens sponsalia & dirimens matrimonium contrahendum. *Trid. l. cit.* Idem est, si levet prolem sponsæ suæ. Layman cum aliis ait, non incurri illud impedimentum, si *inscienter & nesciens* esse prolem sponsæ suæ levet; non tamen satis consequenter, si enim baptizans prolem sponsæ suæ juxta Laym. etsi nesciat prolem ejus esse, cognationem contrahat, quia vere baptizat, intentionem habens hominem præsentem baptizandi; cur non ex paritate rationis levans fiat verus patrinus & cognationem contrahat, cum & is habeat intentionem, præsentem levandi.

Resp. 2. Parens baptizans in necessitate prolem propriam vel levans, non contrahit cum sua uxore ita cognationem spiritualem, ut privetur jure petendi debitum conjugale, vel ab eo dando liberetur. *can. 7. caus. 30. qu. 1.* quia talis laudabiliter agit, illudque est inculpabile judicandum, ad quod necessitas impulit, idem est, si extra necessitatem, laborans tamen probabili ignorantia juris aut facti, id faciat; quia quatenus excusatur a culpa, eatenus pœna vacat, qualis est cognatio contracta, præsertim si privet jure jam quæsito, petendi debitum. Imo multi probabiliter asserunt, quod parens, etiam extra casum necessitatis baptizans

vel

vel levans sobolem propriam, sive scienter, sive ignoranter, ne tum quidem privetur jure petendi debitum, aut ab obligatione illud reddendi liberetur: probant ex *cap. 2. h. t.* Ibi: *nobis videtur*, ait Pontifex, *sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint* (vir & mulier) *non sint ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere*. Deinde privatio juris petendi debiti absque textu claro, qualis non affertur, astrui non debet: ergo.

Q. 5. Quinam patrini esse possint? Resp. Omnes Catholici, si intentionem habeant, munus patrini obeundi, & rationis usu præditi sint, *regulariter* valide & licite patrinos agere possunt, neque certa ætas requiritur, neque, ut habet communis, necesse est, ut levans ætate excedat levatum: in Confirmatione patrinus debet esse confirmatus. Nota tamen Ly *regulariter*, licet enim absque causa *Religiosi* ac *Monachi* in patrinorum officium se ingerentes contrahant cognationem, valide tantum & non licite id muneris administrabunt. Vide *can. placuit 8. caus. 16. q. 1. c. 103. dist. 4. de Consecr.* Neque *Hæretici* licite, quamvis valide, adhibentur pro patrinis in baptismo, tum quia aut nolunt, aut non possunt officio suo satisfacere; tum quia indecens est ad hanc sacram cæremoniam admittere Hæreticum; dantur tamen casus, ubi Acatholicus etiam licite in patrinum Catholici admittitur: facilius permittitur, ut Catholicus patrinum in baptismo Acatholici agat. *Gob. tr. 2. n. 565.*

Q. 6. An gentiles, Judæi, Turcæ patrini esse possint, & cognationem spiritualem contrahant? Resp. Neg. Sed sive levet, sive baptizet gentilis ejusmodi, licet sit Cathechumenus, incapax est cognationis spiritualis. Ratio, quia Ecclesiæ, ejusque legibus, vi quarum hoc impedimentum introductum, subjectus non est. *can. 102. dist. 4. de Consecr.* dicitur, *in Baptismate vel Crismate* (Confirmatione) *non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus vel confirmatus*.

Q. 7. An dum plures sunt patrini, omnes pariter contrahant cognationem spiritualem? Resp. Si plures, quam unus & una, sint designati ab iis ad quos id pertinet, contrahunt singuli cognationem & impedimentum. *cap. fin. h. t. in 6.* a quo jure antiquo recedendum non est,

dum aliud non statuitur jure novo. It. quamvis Trid. vetuerit plures designari, quam unum & unam in baptismo, factum tamen plurium non irritavit. 2. Qui ultra designatos tangunt vel levant baptizatum, non contrahunt cognationem, quod expresse habetur in Trident. *sess.* 24. *c.* 2. *de reform. matrim.* 3. Si nullus est designatus, *probabile* est, quod omnes levantes contrahant cognationem; nisi constet, quis primus tetigerit, qui tum solus contrahit. Ratio, quia *c. fin. h. t. in* 6. a Trid. correctum tantum videtur pro casu, quo patrini & matrinæ designatio aliqua est facta.

Q. 8. Dum quis per Procuratorem aliquem suscipit ex Baptismo vel Confirmatione, quis eorum contrahat cognationem? Resp. 1. Non procurator, quia requiritur, ut quis suo non alieno nomine levet infantem, ut habet Barb. cum pluribus. Tum quia talis caret animo, se constituendi in patrinum; qui tamen animus ad verum patrinum requiritur.

Resp. 2. Ipse principalis est verus patrinus & contrahit cognationem. Ratio; quia potest quilibet per Procuratorem præstare, quæ per seipsum potest, si alias prohibitus non sit, *c.* 72. *de reg. Jur. in* 6. Confirmatur ab exemplo matrimonii, & a praxi Magnatum, quam consuetudinem sane non permitteret Ecclesia, si tales per Procuratorem patrini esse non possent, permitteret enim Baptismum solemnem celebrare absque patrino.

TITULUS XII.

De Cognatione Legali.

QUæst. 1. *Quid sit & quotuplex adoptio, ex qua oritur cognatio legalis?* Resp. 1. Adoptio in genere definitur, quod sit personæ extraneæ in filium vel nepotem legitima susceptio. Per *personam extraneam* intelligitur, quæ non est in potestate adoptantis, sive sit ex descendentibus ejus, sive alias consanguinea, nec ne; per *Ly legitima*, quod debeat servari forma a LL. Civ. statuta §. 3. 4. 9. 10. *Inst. L.* 2. 24. 26. *ff. L.* 1. & *fin. C. de Adoption.* approbata a SS. Canonibus *can.* 1. & 5. *caus.* 30. *q.* 3. *c. un. h. t.*

Resp. 2.

Resp. 2. Adoptio est duplex: *perfecta*, quæ & *arrogatio* dicitur, est, qua persona extranea, quæ sui juris est, rescripto Principis transit in potestatem & familiam adoptantis, ita, ut talis non minus ac filii naturales, hæres adoptantis necessarius ex Testamento in quarta parte bonorum fiat. *§. 3. Inst. L. 2. C. de adoption.* Adoptio *imperfecta*, *simplex*, seu *adoptio in specie* est actus legitimus, quo filiusfamilias, sub patris scil. potestate constitutus, authoritate judicis inferioris assumitur ita, ut non transeat in potestatem & familiam adoptantis, sed maneat adhuc in potestate sui patris, jus tamen succedendi ab intestato acquirat. Adoptioni in Germania similis est *unio prolium*, quæ tamen non tam personarum, quam bonorum conjunctio est. Pro legaliter cognato aut adoptato habendus non est juvenis, qui citra authoritatem Magistratus & solemnitates juris in ædes assumitur & alitur.

Q. 2. Quid sit & quotuplex cognatio legalis? Resp. 1. Cognatio *legalis* est propinquitas personarum ex adoptione proveniens. Pirh. adjicit hæc verba: *Jure Ecclesiastico jus Civile approbante*.

Resp. 2. Cognatio *legalis* tam ex adoptione perfecta, quam imperfecta proveniens, est triplex: *Prima* in linea recta, inter adoptantem & adoptatum, & descendentes adoptati, si hi in ejus potestate existant. *L. 55. ff. de rit. nuptiar. Secunda* Lateralis, seu in linea transversa inter adoptatum & filios, & alios descendentes adoptantis; de qua *c. 6. caus. 30. q. 3. c. un. h. t. Tertia* fundatur in legali quadam affinitate ad similitudinem affinitatis carnalis inter adoptantem & uxorem adoptati, & contra. *L. 14. ff. de ritu nuptiar.*

Q. 3. Ex qua adoptione oriatur cognatio legalis dirimens matrimonium? Resp. Quod ex arrogatione oriatur, certum est *L. 14. & seq. ff. de ritu nuptiar. cap. un. h. t. c. 6. caus. 30. q. 3.* Quod oriatur ex adoptione specifice tali, negat Sanch. citans plures. *L. 7. dist. 63. num. 9.* Pirh. *h. t. num. 3.* Ratio, quod hæc adoptio non sit proprie & simpliciter talis, adeoque leges statuentes impedimentum cognationis legalis, utpote odiosæ sint restringendæ, neque extendendæ, nisi ad adoptionem proprie dictam. Deinde quod hac ratione cesset pericu-

ſum incontinentiæ inter cognatos legales, dum hi, cum non transeant in poteſtatem adoptantis, non habitant ſimul; quod periculum vitandum præcipuum fundamentum fuit impedimenti hujus ab Eccleſia approbandi. Econtra affirmant cum gloſſ. plures, inter quos Caſtrop. Ratio horum eſt, quod licet adoptio ſpecifice ſumpta ſit minus perfecta, ſit tamen vere & proprie adoptio. *L. 14. ff. de ritu nuptiar.* Proinde cum textus utriuſque juris, quibus hoc impedimentum aſſeritur, abſolute loquantur de adoptione, & de hac textus accipiendos eſse, cum neceſſe non ſit, hanc cognationem in omnibus aſſimilari cognationi carnali.

Q. 4. *An & quæ cognatio ex tribus illis ſcil. ex cognatione legali in linea recta, collaterali, & affinitate legali dirimat matrimonium?* Reſp. Earum ſingulæ, utpote approbatæ a Jure Can. tum in Decreto, tum in hac rubrica, tum etiam ſpecialibus capitulis v. g. *can. 1. cauſ. 30. qu. 3. can. 6. ibid.* conſtituunt ejuſmodi impedimentum dirimens, etiam de Jure Canonico.

Q. 5. *Ad quos gradus ſe extendat impedimentum legalis cognationis, & quamdiu duret?* Reſp. 1. Nullo jure ſatis id eſt expreſſum: hinc variant AA. In Jure Canonico cognationis *Legalis lineæ rectæ* non reperitur prohibitio alia matrimonii, niſi tantum inter adoptantem & adoptatum, adeoque & inter filios vel filias, quos vel quas adoptatus in poteſtate patria habet, *can. 1. cauſ. 30. qu. 3. c. un. h. t.* Sunt tamen, qui cum D. Thom. cognationem legalem lineæ rectæ in ratione impedimenti ſe extendere, ajunt, indiſcriminatim ad omnes deſcendentes in infinitum, eo quod ſic ſe extendat de Jure Civili, cognatio autem legalis a Jure Civ. inducta approbetur a SS. Canonibus. Impedimentum hoc lineæ rectæ, ad quemcunque ſe gradum extendat, durat ſemper, neque ceſſat per mortem adoptantis vel emancipationem adoptati.

Reſp. 2. Cognatio legalis in linea *tranſverſa* præſtat impedimentum matrimonio inter adoptatum & filios naturales adoptantis, & durat tamdiu ſolum, quamdiu adoptio, qua diſſoluta ceſſat. *L. 17. ff. de ritu nuptiar. cap. un. h. t.*

Reſp. 3. Cognatio legalis per modum *affinitatis* inducit

eit impedimentum quidem perpetuum & durans etiam soluta adoptione; aliqui vero dicunt, contrahi illud solum inter uxorem adoptantis cum adoptato, & inter uxorem adoptati cum adoptante; alii ad modum affinitatis carnalis ad quartum gradum extendunt.

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ seu Sponsæ.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate & Affinitate,

NOTA.

Conjunguntur duo hi tituli, eo quod posterior prioris materiam totam exhauriat; cum enim in posteriori agatur de affinitate in tota sua latitudine sumpta, adeoque de orta tam ex copula licita, quam illicita, agetur pariter de ea, quam contrahit cognoscens consanguineam uxoris suæ.

§. 1. *De Consanguinitate.*

QUæst. 1. *Quid sit consanguinitas?* Resp. Juxta communem, est vinculum seu conjunctio personarum ab eodem stipite propinquo per carnalem propagationem descendentium. Dicitur *ab eodem stipite propinquo*, ne omnes homines utpote ab Adamo descendentes sint consanguinei. Dicitur *per carnalem propagationem*, non addendo *ordinariam*, cum inter Christum & B. V. vera fuerit consanguinitas, non tamen propagatio carnalis ordinaria. Neque etiam addendo: *vel quarum* (scil. personarum) *una ab alia descendit*, quia non definimus illam consanguinitatem, quæ inter pro[illegible] to parentem Adamum fuit ejusque filios, sed prout hodie in usu est.

Quæst. 2. *Quid sit arbor consanguinitatis, stipes, linea, gradus?* Resp. 1. *Arbor consanguinitatis*, in latitudine sua sumpta, est collectio personarum de uno sanguine propinquo participantium, distincta per stipitem, lineas

&

& gradus; a parte rei nihil aliud est, quam omnes personæ consanguineæ collective sumptæ.

Resp. 2. *Stipes* est illa persona, a qua descendunt reliquæ, de quarum cognatione quæritur, & in qua coincidunt & conveniunt proxime.

Resp. 3. *Linea* est series personarum sanguine junctarum ab eodem stipite descendentium, diversos continens gradus. Dividitur in *rectam & obliquam*, seu *transversam*, *transversalem*, *collateralem*. Recta iterum est vel *ascendentium*, & continet personas, a quibus originem nostram debemus, quales sunt pater, avus, proavus &c. Vel *descendentium*, & continet personas a nobis genitas, ut est filius, nepos, pronepos &c. Linea *obliqua* dicitur, quæ complectitur personas, quarum una altera non genuit, & tamen, ab una stirpe & sanguine sunt propagatæ; tales sunt Frater, Soror, eorumque liberi. Hæc subdividitur in *æqualem*, quæ continet personas æqualiter a communi stipite distantes, uti duo fratres sunt; & in *inæqualem*, quæ continet personas, quarum una est remotior a communi stipite, quam altera; uti frater & fratris filius.

Resp. 4. *Gradus* est distantia unius personæ ab alia, qua cognoscitur, quanta sit inter se illarum propinquitas.

Quæst. 3. *Quæ sint regulæ pro cognoscendis & computandis gradibus consanguinitatis?* Resp. *Prima* tam jure Canon. quam Civili pro linea recta, ascendentium & descendentium, recepta est hæc: *Tot sunt gradus, quot sunt personæ, una dempta*, sive ut alii: *Tot sunt gradus, quot sunt generationes usque ad illam personam, de cujus cognatione quæritur*. Exemplis res fiet clarior; sic volo scire, quoto gradu ego distem ab Abavo meo, vel volo scire quoto gradu meus pronepos distet ab Avo meo;

Sit *primum Exemplum*.	*Secundum Exemplum*.
Abavus.	Avus meus.
Proavus.	Pater meus.
Avus.	Ego.
Pater meus.	Filius meus.
Ego.	Nepos.
	Pronepos.

dema-

demat ur jam una perſona, & remanebunt quatuor in *primo exemplo*, ut proin ab abavo meo diſtem, 4. gradibus. In *ſecundo* proſtant 6. perſonæ, una dempta 5. remanebunt; ergo pronepos meus a meo Avo diſtat 5. gradibus, quia tot ſunt gradus, quot perſonæ una dempta.

Reſp. 2. *Regula ſecunda* pro linea collaterali *æquali*, deſumpta ex *cap.* 2. & 4. *cauſ.* 35. *q.* 5. eſt talis: *quoto gradu diſtat uterque a communi ſtipite, eodem gradu diſtant inter ſe*. Sic quia duo fratres uno ſolum gradu diſtant a communi ſtipite in linea recta, ideo illi uno tantum gradu diſtant inter ſe in linea tranſverſa; quia filia amitæ meæ ſive filia ſororis Patris mei & ego a communi ſtipite noſtro, avo ſcil. diſtamus duobus gradibus, etiam inter nos duobus diſtamus; quia nepos meus & neptis patruelis mei a communi ſtipite, avo ſuo, diſtant 4. gradu, 4. etiam gradibus inter ſe diſtabunt. *Exempla ſunt ſeqq.*

Pater.

Frater unus. Frater alter.

Aliud exemplum.

Avus.

Pater meus.	Amita, ſive ſoror Patris.
Ego	Filia ejus.

Tertium exemplum.

Avus.

Pater.	Patruus.
Ego.	Patruelis.
Filius meus.	Filius ejus.
Nepos meus.	Neptis ejus.

Reſp. 3. Regula tertia, quæ locum habet in linea collaterali *inæquali*, deſumpta eſt ex *c. fin. h. t.* & eſt iſta: *quo o gradu diſtat remotior a communi ſtipite, eodem gradu diſtant inter ſe*: ſi ſcire volo, quo gradu neptis fratris mei diſtet a me, videre debeo, quoto gradu diſtet a ſtipite, in quo ego & frater convenimus, & invenio, quod 3. gradibus diſtet. Vel volo ſcire, quo gradu ego diſtem a promatertera mea ſive proaviæ

meæ

meæ sorore, inquirendus est mihi stipes, in quo proavia mea ejusque soror conveniunt, qui est abavus; unde a me incipiendo & ascendendo tanquam a remotiore usque ad stipitem gradus quatuor reperiam; videri utrumque potest in subjectis figuris:

	Pater.		Abavus.
Ego.	Frater meus,	Proavia.	Promatertera.
	Filius ejus,	Avia.	
	Neptis ejus.	Mater.	
		Ego.	

Hæc est computatio graduum Juris Canonici, servanda quoad matrimonia fidelium: quoad successiones hæreditarias tam in foro Ecclesiastico, quam Civili servatur computatio Juris Civilis, juxta quod tantum unica regula quoad lineam rectam & obliquam observatur, quæ est sequens; *Tot gradibus distant duo consanguinei inter se, quot inter ipsos intercedunt generationes*; vel quod idem est: *Tot distant inter se gradibus, quot sunt personæ dempto stipite.*

Quæst. 4. *Consanguinitas intra quos gradus secundum JUS ECCLESIASTICUM dirimat matrimonium?* Resp. In linea *collaterali* usque ad quartum gradum inclusive; sive ex generatione licita sive illicita oriatur, *c.* 8. *h. t.* quo fuit correctum jus antiquum extendens impedimentum consanguinitatis ad septimum gradum. In linea *recta* cum de jure Canonico nihil certi statuatur, accomodant se multi Juri Civ. quod §. 1. *Inst. de nupt.* & *L.* 53. *ff. de ritu nupt.* impedimentum consanguinitatis extendit in linea recta *usque in infinitum.*

Quæst. 5. *Intra quos gradus de JURE NATURÆ consanguinitas matrimonium dirimat?* Resp. 1. In *primo gradu lineæ rectæ*, scil. inter patrem & filiam dirimit jure naturæ: Ratio quia talis copula parentum cum liberis secundum se & ex natura rei est turpis, ut patet ex instinctu omnium fere gentium; ergo & matrimonium, quod ad talem copulam refertur, jure naturæ invalidum est, seu tale, cujus contrahendi potestas humano generi non sit concessa a DEO. Hoc tamen impedimentum dirimens est tantum de jure naturæ conditionato, scil.

nisi

nisi det DEUS facultatem, in cujus pleno dominio sunt copora, uti enim dispensare potest DEUS in occisione innocentis, ita & in tali matrimonio.

Resp. 2. Consanguinitas in *gradu secundo lineæ rectæ*, consequenter & in ulterioribus non dirimit matrimonium jure naturæ. Ratio; quia ascendentes ultra primum gradum non sunt principium essentiale descendentium, sed accidentale, applicantes tantum principium, generando nimirum patrem ejus, adeoque avo v. g. non debetur eadem reverentia, quæ patri, & consequenter ea turpitudo non est, quæ est in copula cum parentibus.

Resp. 3. Consanguinitas in *gradu primo lineæ transversæ* facit solum illicitum de jure naturæ matrimonium inter tales consanguineos, non invalidum, ut probabilius sentit D. Th. contra Bellarm. Ratio, quia non sufficienter probatur invaliditas talis matrimonii; item quia Frater & Soror non habent rationem principii & principati; adeoque nec pudor & reverentia naturalis sufficiens est ad irritandum matrimonium. Colligitur inde a fortiori, quod matrimonium *in secundo*, cæterisque gradibus lineæ collateralis irritum non sit jure naturæ.

§. 2. *De affinitate.*

QUæst. 1. *Quid sit affinitas?* Resp. Est propinquitas quædam personarum, quæ ex copula carnali, sive in, sive extra matrimonium habita, etiam cum invita & dormiente, oritur inter consanguineos viri & solam mulierem; item inter consanguineos mulieris & solum virum: vir autem & mulier copulam habentes non sunt proprie affines, sed fiunt una caro, & sunt radix affinitatis, quæ affinitas & suos gradus habet, licet non proprie tales, uti consanguinitas. Regula pro cognoscendis gradibus affinitatis est hæc: *quoto gradu qui conjunctus est marito in genere consanguinitatis, eodem gradu junctus est in affinitate*, & contra.

Quæst. 2. Ad quos se extendat affinitas? Resp. Affinitas consanguineorum viri extenditur ad solam mulierem, & non ad consanguineos mulieris, & contra; nam hæc mediata, remota, & secundi generis affinitas est sublata. Hinc si Afra vidua nubat filio Claræ itidem viduæ, potest

Clara ducere filium Afræ ex priore marito susceptum, & tum si Afra pariat filium, poterit Clara dicere: hic est filius filii mei & simul frater mariti mei.

Q. 3. *An affinitas aliqua reddat jure naturæ matrimonium irritum v. g. in primo gradu lineæ transversæ cum uxore fratris sui?* Resp. Neg. quia licet contineat aliquam dedecentiam naturalem, ob quam reddatur illicitum, & nonnisi urgentissima de causa debeat permitti; ea tamen dedecentia tanta non est, ut contractum vel contrahendum jure naturæ sit irritum; cum insuper nec ratio principiati, nec specialis reverentia, amicitia, aut pudor inter tales personas detur. A posteriori probatur ex *Deut.* 25. ubi præcipitur, ut frater ducat uxorem fratris sui defuncti; ex facto Jacobi Patriarchæ, qui duxit duas sorores; ex facto plurium Pontificum dispensantium in primo gradu affinitatis. Responsio etiam intelligenda est, quod matrimonium non sit irritum jure naturæ in *primo gradu affinitatis lineæ rectæ*; v. g. inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum, ob easdem rationes.

Quæst. 4. *Ad quem gradum affinitas jure Ecclesiastico dirimat matrimonium?* Resp. 1. Orta ex copula *licitâ* modo usque ad quartum gradum inclusive *cap. 8. h. t.* Sic Titius nec licite, nec valide contrahit matrimonium cum Cajæ defunctæ uxoris suæ consanguineis intra quartum gradum.

Resp. 2. Orta ex copula *illicita* dirimit matrimonium ad secundum tantum gradum, Trid. *sess.* 24. *c.* 4. *de ref. matrim.* sic impedimentum affinitatis ex copula illicita restringente; quæ tamen restrictio de consanguinitate ex generatione illicitâ orta intelligi non debet.

Qu. 5. *An affinitas ex copula illicita dirimat sponsalia, vel quid operetur?* Resp. 1. Sponsalia de futuro contrahenda & contracta dirimit; ita qui contraxisset sponsalia de futuro successive cum duabus sororibus, & secundam insuper carnaliter cognosceret, neutram habere posset; non primam, cum ex copula cum secunda nata fuerit vera affinitas dirimens sponsalia præcedentia, *cap.* 8. *de eo qui cognov.* neque etiam secundam ob impedimentum publicæ honestatis; quod talis fiat inhabilis ad quamvis extraneam ducendam juxta *c.* 1. *de eo,*

qui

qui cognov. importat solum impedimentum impediens, quod vel ex usu recessit, vel in eo Episcopus dispensare potest.

Resp. 2. Affinitas ex copula incestuosa seu illicita superveniens sponsalibus de præsenti sive matrimonio rato, non solvit illud, multo minus matrimonium consummatum. *c. 6. de eo, qui cogn.* sed si quis habeat scienter & libere copulam cum consanguinea *uxoris suæ* in primo & secundo gradu, privatur, etiam ipso facto, jure petendi debitum a sua uxore, *c. 1. h. t.* ratione affinitatis cum uxore sua contractæ; non tamen privatur uxor innocens jure petendi debitum, nec peccans liberatur ab obligatione reddendi, *c. 6. & 10. h. t.* cum conjugis incestus alteri innocenti obesse non debeat.

Resp. 3. Non semper incestuosus, seu cognoscens consanguineam uxoris suę privatur jure petendi debitum. 1. Si ignoravit esse consanguineam, vel scivit quidem, nescivit tamen, esse in primo & secundo gradu, quia cum tunc non commiserit incestum, nec pęnam incurrere dicendus est. 2. Juxta *Tamb. Bon. Spor. Pichl.* excusatur a privatione petendi debitum, qui novit quidem a se cognitam esse uxoris suæ consanguineam, ignoravit tamen hanc privationem esse a jure annexam huic debito; quia quatenus impedimentum affinitatis respectu uxoris propriæ est privativum juris quæsiti, & consequenter pęna, ab ignorante non incurritur. 3. Si per violentiam conjux fuit cognita, vel per metum gravem, a consanguineo mariti; quia Lex Ecclesiastica, per quam hæc pęna inducta, non videtur coacte peccanti imposita.

TITULUS XV.

De Frigidis, & Maleficiatis, & impotentia coeundi.

QUæst. 1. *Impotentia quid sit & quotuplex?* Resp. Impotentia proprie talis, quæ sit impedimentum dirimens, est inhabilitas ad copulam carnalem perfectam: est vel *naturalis*, dum provenit ex defectu ipsius naturæ, & quasi congenita est homini; vel *acciden-*

dentalis, dum provenit a causa aliqua extrinseca & accidentaria, v. g. morbo, maleficio, castratione. Utraque vel est *absoluta* respectu omnium, vel *respectiva* respectu unius. Si impotentia sine peccato, aut sine gravi periculo mortis, citra miraculum per media ordinaria & licita, eaque naturalia vel spiritualia tolli potest, *temporalis* dicitur; sin secus, *perpetua*.

Q. 2. An & qualis impotentia dirimat matrimonium? Resp. 1. Impotentia perpetua & absoluta si præcedat matrimonium, dirimit illud jure naturæ, sive fuerit a contrahentibus cognita, sive ignorata; non tamen superveniens matrimonio etiam rato tantum, illud dirimit, *c. 1. h. t.* Ratio primi; quia est de essentia matrimonii, ut conjuges fieri possint una caro; quod fieri nequit, dum absolute & perpetuo inepti sunt ad copulam. Ratio secundi; quia matr. etiam ratum dissolvi nequit, nisi per Professionem vel dispensationem S. Pontificis.

Resp. 2. Impotentia respectiva perpetua est impedimentum dirimens matrimonii contrahendi cum ea persona, respectu cujus est, non autem cum aliis; quia respectu illius quidem personæ impossibilis est actus conjugalis non respectu aliarum.

Resp. 3. Si temporalis tantum impotentia sit, quæ per media licita & ordinaria, sive spiritualia sive naturalia tolli potest, non dirimitur matrimonium subsequens, cum tales non sint absolute impotentes ad actum conjugalem.

Quæst. 3. Quinam in specie sint impotentes, ut matrimonium contrahere non possint, & qui non? Resp. 1. Invalide contrahunt matrimonium *spadones sive eunuchi* utroque testiculo orbati, ut declaravit, propria Bulla, Sixtus V. anno 1587. quod si tamen talis impotentia effundendi verum semen, quæ est impotentia ad generandum præcise, superveniret matrimonio, non impediret petitionem & redditionem debiti, cum id per accidens contingat: Si impotentia coeundi superveniret, nullo modo foret licitum, uti copula.

Resp. 2. Non sunt impotentes, sed possunt contrahere matrimonium *steriles*, idque valide & licite. Ratio, quia possunt habere veram copulam, de se ad generationem prolis sufficientem. Deinde *senes* in quacumque æta-

ætate, modo judicio Medicorum & arte juvari possint ad copulam; hic habet usus & praxis Ecclesiæ. 3. *Infirmi* in articulo mortis constituti, licet enim tales defectu virium impediantur, retinent tamen potentiam coeundi, quæ vi morbi non præsumitur destructa. 4. *Hermaphroditi* secundum sexum, qui prævalet: &c.

Quæst. 4. *An conjuges in casu impotentiæ possint se separare, & an ad hoc requiratur authoritas judicis?* Resp. 1. Si impotentia antecesserit, sitque perpetua, & conjugibus (qui putatitii tantum sunt) certa, non tamen publice notoria, possunt quidem cohabitare ut frater & soror secluso periculo incontinentiæ, tactuum &c. quod periculum rarissime abest; non tamen tenentur, sed possunt quocunque velint tempore separationem petere. *c.* 5. 6. *fin. h. t.* quia matrimonium est nullum, non itaque obligatorium.

Resp. 2. Ad separationem faciendam requiritur authoritas judicis & probatio legitima pro foro externo. *c.* 3. *de divortiis*, ne oriantur scandala, fraudes, collusiones conjugum. Ne incautos & vitiose curiosos scandalizemus, omittimus reliqua ab aliis hic solita tractari.

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

QUæst. 1. *Quænam sint impedimenta matrimonii impedientia tantum?* Resp. Enumerata ea sunt *in tit.* 1. §. 3. & sunt sublatis reliquis ista 4. *Tempus feriatum, interdictum Ecclesiæ, sponsalia de futuro, nondum soluta*; de quibus *in tit.* 1. *Votum* scil. simplex castitatis perpetuæ, ingrediendi Religionem, suscipiendi sacros Ordines, vel matrimonii nunquam ineundi: quæ vota, quia e diametro repugnant statui matrimoniali, ponunt impedimentum impediens, non tamen dirimens, ut dictum *tit.* 6.

Quæst. 2. *Quod impedimentum importet tempus feriatum?* Resp. Tempus feriatum vel feriarum jure novo Trid. *sess.* 24. *de matrim. c.* 10. est ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam, & a feria quarta cinerum usque

ad octavam Paschæ; & prohibetur hoc impedimento sub mortali & sub pœna separationis, non contractus matrimonialis etiam præmissis denuntiationibus, & in facie Ecclesiæ, sed nuptiarum solemnitas extrinseca, quæ consistit in benedictione nuptiarum & traductione sponsæ ad templum vel domum sponsi cum pompa, signisque aliis lætitiæ, convivio publico &c. Ordinarie tamen Parochis opus est licentia Episcopi ad assistendum his temporibus.

Quæst. 3. Quid hic intelligatur per interdictum sive vetitum Ecclesiæ? Respondeo: Non intelligitur nomine hujus impedimenti interdictum Ecclesiæ generaliter, sive late sumptum, prout significat prohibitionem a SS. Canonibus factam; sic enim impedimentum omnia dirimentia & impedientia complectitur; sed intelligitur interdictum Ecclesiæ stricte sumptum, seu prohibitio hic & nunc specialiter facta a Superiore Ecclesiastico, ob legitimam causam interdicente matrimonium celebrare ad tempus, donec melius, dum forte objicitur impedimentum, de habilitate contrahentium cognoscatur, vel caveatur de scandalo. Tale interdictum procedere potest non tantum a Papa, Episcopo, & jurisdictionem Episcopalem habente, sed etiam a Parocho. *cap. fin. de cland. desponsat.* Non tamen vi hujus interdicti a Parocho vel Episcopo lati irritatur matrimonium, nec potest irritari, cum hi impedimentum dirimens statuere non possint; imo factum interdictum a Papa ipso solum impedit, non dirimit matrimonium. *cap. 1. & 2. h. t.* A quocumque tamen feratur, etiamsi a solo Parocho, inducit obligationem sub mortali; quia materia gravis est. *arg. c. 1. h. t.*

Q. 4. An & quis in impedimentis jure Ecclesiastico impedientibus, uti est interdictum & tempus sacratum; It. an & quis impedimentis jure naturali ac divino impedientibus uti sunt sponsalia & votum simplex, dispensare possit? Resp. 1. In impedimentis impedientibus juris Ecclesiastici, nempe *tempore feriato* & *Ecclesiæ interdicto* non tantum S. Pontifex. *c. 4. de concess. præb.* utpote supremus Legislator; sed etiam Episcopus ejusque Vicarius, sede vacante Capitulum, ac quilibet jurisdictionem quasi-Episcopalem habens dispensare pos-
sunt

funt vi consuetudinis. *c.* 2. *de eo, qui cognov.* excipitur nisi a superiore v. g. a Papa fuisset quibusdam specialiter interdictum matrimonium.

Resp. 2. In impedimento *sponsalium* & *voti reservati*, uti est *votum Religionis* & *castitatis integræ ac perpetuæ*, potest dispensare Papa; sed *regulariter* solus. *Quod possit in sponsalibus* dispensare. v. g. si timerentur gravia incommoda; inde arguitur, quia id potest in matrimonio rato. *Quod solus possit*; inde constat, quia solius supremi Principis est, aliquem urgente causa gravi jure jam quæsito, quale habet sponsus, privare. Quod in *voto* possit S. Pontifex dispensare, colligitur ex Matt. 16. *quodcunque solveris*. *Quod solus possit*, habetur *Extrav.* 5. *de pœnit. & remiss.* Requiritur insuper, uti & Pontifex, cum non suo, sed DEI nomine dispenset, justam habeat & gravem causam dispensandi. In casu difficilis recursus ad S. Pontificem censent communiter AA. dispensare posse in utroque voto & castitatis perpetuæ & Religionis Episcopum, quia in tali casu Pontifex non videtur sibi reservasse dispensationem, eamque exigit bonum commune animarum.

Quæst 5. *An & quis in impedimentis dirimentibus dispensare possit?* Resp. 1. In impedimentis, *jure naturali ac divino* dirimentibus, qualia sunt *error in persona, impotentia perpetua, ligamen, consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ saltem*, dispensare non potest, etiam ipse S. Pontifex. *cap.* 16. *de major. c.* 13. *de restit. spol.* Ratio, quia est inferior respectu Legis naturalis ac divinæ; Si tamen impedimentum supponat determinationem humanæ voluntatis v. g. Votum solemne, potest dispensare. AA. communiter.

Resp. 2. In omnibus impedimentis dirimentibus, *Jure Ecclesiastico* tantum introductis, Pontifex *absolute* dispensare potest. *cap.* 8. *de consanguin. & affin. cap.* 24. *prin. de sent. excommun. in* 6. Quia respectu Legis Ecclesiasticæ est superior; actu tamen in quibusdam non dispensat.

Resp. 3. Nullus Papa inferior, sive Epscopus sit, sive Legatus dispensare potest jure *ordinario* in impedimentis dirimentibus. *c.* 16. *de Majr. Clem.* 2. *pr. de Elect.* Jure *extraordinario* subinde potest; de quo videatur

Pichl. *h. n.* 33. *ex c.* 2. *de observ. jejun. & Trid. sess.* 24. *c.* 5. *de reform. matrim.*

Q. 6. *An requirantur & quæ sint justæ causæ dispensandi in impedimentis matrimonialibus?* Resp. ad primum. Causam requirit Papa ad dispensandum *licite* in impedimentis jure Ecclesiastico scil. dirimentibus, ne imprudenter agat: inferior Papa ad dispensandum *valide*; quia transgrederetur limites potestatis suæ solum concessæ, ut rationabiliter, non temere dispenset.

Resp. ad secundum. 1. Causæ ad dispensandum in *votis* vel reservatis vel non reservatis assignantur ab AA. variæ. 1. Periculum incontinentiæ magnum. 2. Difficultas valde notabilis exequendi votum. 3. Majus bonum, quod speratur ex nuptiis. 4. Cessatio causæ impulsivæ v. g. emisit quis votum castitatis propter spem admissionis in Religionem. 5. Dubium de deliberatione sufficienti habita, dum votum emissum. 6. Dum leviter emissum, vel ex metu, aut dolo, licet levi.

Resp. ad secundum. 2. Ad dispensandum in impedimentis dirimentibus causæ justæ censentur esse sequentes. 1. Evitatio scandali, peccati, damni, infamiæ gravis &c. 2. Defectus paris conditionis ob ætatem feminæ nimis provectam, aut insufficientiam dotis, aut loci angustiam. 3. Prærogativa Majestatis aut dignitatis Regiæ, &c.

Quæst. 7. *Quid præterea circa causas dispensationis observandum?* Resp. 1. Quod dispensatio sit invalida, si causa finalis & movens, quæ allegatur, non subsistat, licet per ignorantiam vel errorem etiam inculpabilem fuerit allegata; valida sit autem, si causa impulsiva tantum fuerit falsa, nisi scienter & dolose sit allegata: sed de his agitur *in tit. de rescriptis*. Deduci inde possunt seqq. 1. Invalida est dispensatio, dum una tantum causa in rescripto allegata fuit, eaque est falsa. 2. Si reticeatur copula scienter habita cum consanguinea. 3. Si impedimentum exprimatur sub dubio, quod est certum. 4. Si impedimentum consanguinitatis ponatur pro affinitate & contra, quia dispensatio est strictæ interpretationis, & non extenditur ultra expressa. 5. Si quis dicat se in gradu remotiori v. g. quarto esse, cum sit in tertio &c.

Resp. 2.

Resp. 2. Probabilius valet dispensatio, si causa, quæ fuit allegata, reipsa quidem fuit insufficiens, fideliter tamen allegata est; & pro sufficiente habita a dispensante. Ratio; quia bonum publicum & tranquillitas conscientiarum exigit, ut subsistant b. f. & prudenter acta a Prælatis.

TITULUS XII.

Qui Filii sint legitimi.

QUæst. 1. *Quinam veniant nomine filiorum, & quotuplicis generis sint?* Resp. ad 1. Nomen *filii* in plurali expressum communi usu utriusque sexus liberos complectitur, dum materia indifferens & pars utriusque est ratio. arg. *hujus rubr.* & *L. 116. ff. de V. S.*

Resp. ad 2. Liberi alii sunt *legitimi*, alii *illegitimi*. Legitimi alii sunt *legitimi tantum*, qui non natura, sed beneficio adoptionis vel arrogationis a Lege approbatæ in liberorum numero habentur. §. 1. *Inst.* & *L. 1. ff. de adopt.* Alii *legitimi & naturales simul*, vel *legitime nati* sunt, qui ex justis nuptiis sunt procreati. *Illegitimi* in genere sunt omnes, qui extra matrimonium ex copula fornicaria nati. Ex his alii sunt *naturales*, & dicuntur de Jure *Canonico* ii, qui extra matrimonium procreati sunt a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis vel intermedio consistere potuisset matrimonium. Alii *non naturales* seu *spurii*, inter quos prædicto toto tempore matrimonium esse non poterat. Horum alii sunt *adulterini*, alii *sacrilegi*, alii *incestuosi*, alii *nefarii*.

Q. 2. *Quinam in specie habentur pro filiis legitimis?* Resp. 1. Non solum nati ex justis nuptiis, seu matrimonio valido, licet vel unus vel uterque conjugum prius emiserit votum simplex castitatis, vel prius contraxerit sponsalia de futuro; quia hæc sunt tantum impedimenta impedientia; sed etiam nati ex matrimonio putative justo, hoc est, contracto publice in facie Ecclesiæ, nullo contradicente, & b. f. seu ambobus parentibus (vel saltem uno eorum, ut Glossa in c. *cum inhibitio. 3. de Clandest. despons.*) nullius impedimenti dirimentis ante consummationem matrimonii, sive tempore

conceptionis, sive intermedio sibi consciis procreati, esti dein justa illa ignorantia, apparente nimirum impedimento, cessaverit ante nativitatem. *c.* 2. *h. t. c.* 3. *§. si quis de Cland. st. despons.* 2 Secundum aliquos nati ex parentibus, qui vel cum dubio speculativo contraxerunt & consummarunt matrimonium; quia hoc dubium juxta illos non tollit bonam fidem; vel quorum matrimonio contracto dubium practicum supervenit; quia sufficit matrimonium b. f. esse initum & copulam absque peccato habitam. 3. Nati stante matrimonio legitimo ex uxore, quam certum est esse adulteram, modo cohabitaverit marito tempore illo, quo concipi proles potuit: *L.* 6. *ff. de his, qui sui vel alieni.* 4 Nati ex matrimonio, quod non erat Sacramentum, nempe infidelium. 5. Nati ex parentibus, quorum unus vel uterque post consummatum matrimonium professus est in Religione, an legitimi sint, controvertunt AA. Zoes *h. nu.* 5. Vviestn. *n.* 23. & 24 Schmalzgrueber *nu.* 35. distinctionem faciunt inter Jus Civile & Canonicum. 6. Pro legitimis habendi sunt expositi; quia plures nati ex legitimo matrimonio a parentibus, non valentibus eos alere, exponuntur. 7. Qui nati sunt ad initium septimi mensis post initum matrimonium. *L.* 12. *ff. de stat. hom.* vel decimo post mortem mariti mense &c.

Quæst. 3. *Quid sit legitimatio, quotupliciter fiat, in quo a dispensatione differat?* Resp. 1. Legitimatio est restitutio natalium quoad ea, quæ jure positivo illegitimis denegantur.

Resp. 2. Fit dupliciter talis natalium restitutio, vel vi subsequentis matrimonii legitimi inter eorum parentes. *c.* 6. *h. t. L.* 6. 10. 11. *C. de natur. liberis*; vel rescripto, & indulgentia Principis.

Resp. 3. Distinguitur legitimatio a dispensatione, quod illegitimum habilitet ad omnia jura, dispensatio vero solum ad quædam.

Quæst. 4. *Quid requiratur ex parte prolis, ut matrimonium subsequens legitimandi vi polleat?* Resp. 1. Ut proles sit suscepta ex utroque parente, qui deinde contraxit matrimonium; nam si Bertha prolem ex Titio suscepit, dein autem Cajo matrimonio jungatur, per

isthoc

isthoc matrimonium proles ex Titio suscepta non legitimatur. 2. Ut proles illa non sit spuria, prout Lyspurius secundum Jus Canonicum sumitur.

Quæst. 5. Quid requiratur, vel sufficiat ex parte matrimonii, ut legitimet? Resp. 1. Alii cum Covarr. Zoes. Engel requirunt matrimonium subsequens esse validum & verum, & non tantum putativum, quale esset contractum in facie Ecclesiæ cum impedimento dirimente ignorato. Ratio, quia, quod de jure nullum est, nullum præstat effectum; & quia vis legitimandi prolem naturalem non tribuitur b. f. sed ipsi matrimonio, per quod simpliciter prolatum verum tantum intelligitur. Alii cum Schmalzgrueb. *h. n.* 57. putativum sufficere asserunt. Ratio; quia matrimonium putativum sufficit ab initio, quo suscipitur proles; atqui matrimonium subsequens retrotrahitur, & fictione juris censetur, acsi ab initio extitisset; ergo si tum suffecisset putatitium, etiam sufficiet, quando tale subsequitur.

Resp. 2. Sufficit ad legitimationem prolis matrimonium *ratum* tantum, & contractum a senibus, infirmis, moribundis, quia vera matrimonia hæc sunt.

Resp. 3. Sufficit matrimonium *mediatum*, si nempe aliud matrimonium intermediet, ex ratione data. Imo matrimonium etiam habet vim legitimandi nepotem, filio naturali illegitimo mortuo; quia legitimatio filii non est fundamentum legitimationis nepotis, sed hæc, cum favore matrimonii fiat, ex ipso matrimonio avi cum concubina inito immediate ad nepotem derivatur.

Quæst. 6. Quo tempore parentes debeant esse habiles ad contrahendum matrimonium, ut, hoc subsecuto, proles legitimetur? Resp. Sufficit, si vel tempore conceptæ, vel tempore natæ prolis fuerint habiles ad contrahendum. *L.* 5. *§.* 2. *ff. de stat. hom. L.* 11. *C. de natural lib. Nov.* 89. *cap.* 8. *fin.* Ratio universim est: quia hoc est liberis favorabilius & utilius.

Quæst. 7. An ad legitimationem prolis per subsequens matrimonium necessarius sit vel parentum, vel legitimandi, vel cæterorum liberorum consensus? Resp. Neg. quia legitimatio hęc absolute tribuitur matrimonio, & est favor publicus, cui privatorum contradictio vel renuntiatio præjudicare non potest. *c.* 12. *de ref. compet.*

Q. 8. Qui sint effectus facti per subsequens matrimonium legitimationis? Resp. Acquirit talis jus succedendi in bonis; participat statum, nobilitatem, familiam patris; fit capax consequendi officia honorata; & hi sunt effectus civiles. Deinde habilis est ad omnes Ordines, & beneficia, etiam Episcopatum, non tamen Cardinalatum, ex speciali Sixti V. dispositione, quæ incipit: *Postquam verus.*

Q. 9. An legitimati per subsequens matrimonium succedant in Feudo? Resp. De jure scripto negative ex §. *naturales. 2. feud. 26.* ubi hæc verba: *Naturales filii licet postea fiant legitimi, ad successionem feudi nec soli, nec cum aliis admittuntur.* Qui textus de legitimatis per rescriptum Principis intelligi non potest, quia loquitur de casu, quo cum legitimatis concurrunt adhuc alii liberi, in verbis: *nec soli, nec cum aliis:* sed existentibus aliis liberis, naturalibus scil. & legitimis, Princeps non legitimat. *Nov. 74. c. 2. Nov. 89. c. 9.*

Q. 10. An legitimatio tribuat jus primogenituræ? Resp. Casu quo Princeps ex concubina susciperet Titium, ex uxore deinde Sempronium, ubi hic, mortua uxore, concubinam duceret, jus primogenituræ non ad Titium, sed ad Sempronium pertinet. Ratio; quia Sempronius, filius naturalis & legitimus ex matrimonio intermedio procreatus, habet jus quæsitum, quod sine facto suo ipsi non est auferendum. *L. 11. ff. de R. J.* Deinde Legitimatio per rescriptum Principis non tribuit jus primogenituræ, quia Princeps non censetur velle præjudicare filiis jam antea natis; sed hæc ratio locum etiam habet in legitimatione per subsequens matrimonium, cum & nuptiæ non habent vim legitimandi, nisi quatenus substant privilegio Principis.

Q. 11. Legitimatio per rescriptum Principis quomodo differat a legitimatione per subsequens matrimonium? Resp. Legitimatio hæc (quæ est actus gratiosus, quo ex indulgentia Principis illegitimi redduntur legitimi) differt a legitimatione per subsequens matrimonium, quod sit remedium extraordinarium, & quod se non ad liberos tantum naturales, sed & ad spurios & ex damnato coitu ortos extendat; quod non valeat extantibus liberis legitimis, *Nov. 74. cit.* non fiat dissentiente legitima-

timato. *Auth. Cod. Quib. mod. natural. efficiantur sui:* non se extendat ad inhabilitates Jure Pontificio inductas tollendas, si fiat à Principe sæculari, & vice versa, &c. quæ omnia in legitimatione per subsequens matrimonium secus obtinent.

Q. 12. A quibus legitimatio per Rescriptum fieri possit? Resp. Potestas hæc *per se & jure communi* competit soli summo Principi, qualis in Ecclesiasticis est Papa, in Civilibus Imperator, Rex vel alius Superiorem non recognoscens; quia spectat ad Regalia Principis & quidem majora, & quia soli Principi potestas competit, jus vel a se vel a Prædecessoribus suis latum abrogandi vel ei derogandi. Competit tamen etiam ex hodierna observantia Legitimatio per Rescriptum Electoribus, Principibus, Statibus Imperii; it. ex privilegio a Principe sibi concesso Comitibus Palatinis & Sedis Apostolicæ Legatis; qui si limites privilegii sui excedant, ab ipsis acta nullius sunt momenti. *cap. 22. de Rescript.*

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari.

QUæst. 1. *Quis sit judex competens in causa matrimoniali?* Resp. 1. in genere. Solus Judex Ecclesiasticus. *c. 3. de ord. cogn. c. 4. & 5. qui fil. sint legit.* Trid. *Sess. 24. can. 12. de Sacram. matr.* Ratio; quia matrimonium est unum e 7. Sacramentis, deoque res spiritualis. Etiamsi quæstio incidat tantum de *valore* matrimonii, casu hoc judex sæcularis in causa principali supersedebit, illamque de valore matrimonii quæstionem ad Judicem Ecclesiasticum debebit remittere, *Engel. h. n. 1.*

Resp. 2. In specie. Judex in causis matrimonialibus *jure ordinario* competens Episcopus est, non inferior. *c. 12. de excess. Prœl.* Trid. *Sess. 24. c. 20. ℣. adhæc de reform.* Nomine Episcopi autem veniunt non Prælati tantum Ordinis Episcopalis, sed quicunque alii, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes.

Q. 2. Quæ causæ hic nomine matrimonialium veniant? Resp. Non tantum matrimonium, sed & illi connexa

Cle-

Clment. 2. *de jud.* uti sunt sponsalia, conjugum & sponsorum jura, benedictio nuptialis, legitimitas prolium, impedimentum & dispensationes &c. si quæstio *juris* & non *meri facti* moveatur. Ad forum contra sæculare spectant, nec veniunt nomine causarum matrimonialium causa dotis & donationis propter nuptias, successio, alimentatio, & similes, quia ex se mere sunt temporales. Si tamen hujusmodi quæstio incidat in causam matrimonialem principaliter a Judice Ecclesiastico agitatam, ipse hic de temporali illa causa incidente cognoscet & pronuntiabit. *cap.* 1. *qui fil. sint legit. cap.* 3. 6. 7. *de donat. inter vir. & uxor.* & ratio est; quia Judex Ecclesiasticus ex se non est incapax cognoscendi causas temporales, uti Laicus incapax est respectu spiritualium.

Q. 3. *Quibus conjugum & conjugiorum accusatio competat?* Resp. 1. Si agitur ad impediendum matrimonium *nondum initum* ob impedimentum. v. g. inter sponsos intercedens, non possunt tantum, sed & debent denuntiare omnes, qui notitiam impedimenti habent. Vide *tit.* 3. *supr. q.* 4. & *c.* 5. *X. h. t.*

Resp. 2. Si agitur de matrimonio jam contracto *quoad thorum* duntaxat dissolvendo, ad accusandum admittitur solus innocens. Ratio; quia illius solius interest, ejusque favore principaliter jus separandi se a conjuge nocente est introductum *arg. c.* 5. *de procurat. cap.* 4. *de adult. & stupr.* Dum vero accusatio non fieret ad divortium, sed ad pœnam v. g. de adulterio, dum illud publicum est, sumendam, instirui a quolibet posset, modo mas sit & 25. annis major. *L.* 43. §. 10. *ff. de ritu nupt.*

Resp. 3. Si agitur ad dissolvendum matrimonium jam contractum *quoad vinculum* ob impedimentum dirimens, non omnes promiscue, sed certi tantum pro qualitate impedimenti admittuntur: sic in impedimento *impotentiæ*, & in impedimento *erroris, metus, aut defectus consensus* soli admittuntur conjuges; quia horum solorum interest matrimonium dissolvi: in impedimento *consanguinitatis, affinitatis, honestatis publicæ* primo omnium admittuntur parentes, dein fratres & sorores; tum alii consanguinei; & his deficientibus extranei viciniores, utpote quibus genealogia & propinquitas conjugum magis

gis est nota, *c.* 1. *&* 3. *cauf.* 35. *q.* 6. *c.* 3. *h. t.* Demum si impedimentum est aliud, v. g. defectus Parochi, Professio religiosa, non conjuges tantum & consanguinei, sed alii etiam testes veraces admittuntur. *arg. c.* 1. *de his, quæ vi.*

Q. 4. *Quinam in specie repellantur ab accusatione matrimonii & consequenter a testificatione vel contra vel pro eo?* Resp. 1. Qui turpis quæstus causa accusant. *c. fin. h. t.* secundo repelluntur, qui cum proclamationes fierent, impedimentum non manifestarunt, quia præsumuntur ob dilatam manifestationem calumniose accusare. *c. fin. h. t.* potest tamen ista præsumptio elidi per juramentum ostendendo, quod vel ex causa absentiæ, infirmitatis &c. ignoraverint, vel ipsius impedimenti notitiam prius acceperint. 3. Repellitur ea, quæ matrimonium ab initio quidem metu gravi coacta contraxit, postea tamen carnalem copulam admisit. *c.* 4. *h. t.* 4 Qui id accusant tantum per literas, non personaliter præsentes, nisi alia adminicula suffragentur. *c.* 2. *h. t.*

Q. 5. *Quinam testes admittantur in causa matrimoniali?* Resp. Illi præ reliquis, qui notitiam impedimenti meliorem habent, & non sunt suspectæ fidei. *c.* 47. *de test. & attest.* etiam pater, fratres & consanguinei. *c.* 3. *h. t.* etiam pro matrimonio sustinendo contra accusantem illud, nisi appareat, arbitrio judicis, ex circumstantiis suspectum esse illorum testimonium.

Q. 6. *Quid præterea hic observandum?* Resp. 1. Quando quis possit propria authoritate divertere a conjuge, dicetur *tit. seq.* §. 2. *q.* 6. 2. Licet alias confessio sit optima probatio, si tamen conjugati ultro faterentur impedimentum v. gr. consanguinitatis, impotentiæ, criminis, non statim propterea sunt separandi ob periculum collusionis. *c.* 5. *de eo, qui cognovit.* 3. Causa matrimonialis est inter maxime arduas; itaque si agatur de matrimonio *jam contracto* dissolvendo, requiruntur probationes plenæ & integræ; cum semiplena tantum sufficiat ad matrimonium necdum contractum impediendum. *c.* 12. *de sponsal. c.* 2. *de consang. & affin.* 4. Causæ matrimoniales tractandæ sunt *summarie*, & quantum fieri potest, brevissime, ne litigantes ob longiorem moram periculo incontinentiæ exponantur. *Clem.* 2. *de jud.*

Jud. de V. S. 5. Sententia lata in causa matrimoniali non transit in rem judicatam, etsi ab ea non sit appellatum *c.* 7. ibi & gloss. *de sent. & re jud.* 6. Accusatio matrimonii post lapsum etiam 30. & 40. annorum institui potest; quia matrimonium ab initio invalidum tractu temporis non convalescit, nec impedimentum tollitur. 7. Transactio super impedimento Canonico non est permissa, nec juramentum voluntarium, nec compromissum. *cap. fin. de Transact.*

TITULUS XIX.

De Divortiis.

QUæst. *Divortium quid, quotuplex?* Resp. Divortium, quod est viri ab uxore & hujus a viro separatio legitima, est duplex, scil. prout vel importat dissolutionem matrimonii *quoad thorum & habitationem*, vel prout importat dissolutionem matrimonii *quoad ipsum vinculum*. Porro separatio, quæ perpetua non est, divortium proprie non appellatur

§. 1. *De Divortio conjugum quoad vinculum.*

QUæst. 1. *An & qualiter matrimonium sit indissolubile?* Resp. Discrepat in hoc jus Civile a jure Canonico; secundum illud olim dissolvebatur etiam quoad vinculum, ut patet ex *L.* 2. 9. & passim *ff. h. t.* ex *L.* 8. *C. de repudiis*, qua Lege Theodos. & Valentinian. Impp. Christiani ad certas causas divortium restrinxerunt. Hodie in causis divortii Jus Civile Leges Juris Canonici sequi debet, ex cujus declaratione matrimonium semel legitime contractum, superstite utroque conjuge, quoad vinculum dissolvi nequit, nisi ex tribus causis infra *quæst.* 3. & 4. ponendis. A quo jure indissolubilitas hæc proveniat, non conveniunt AA. melius sentiunt, qui dicunt, *insolubilitatem matrimonii aliquo modo fundari in jure naturæ*, cum ex natura sua tendat ad amorem mutuum, procreationem & educationem prolium, ad quæ perpetuitas plurimum confert; *non tamen competere ex solo Jure naturæ*, cum hoc sit immutabile,

le, matrimonii autem dissolutio nec fuerit, nec sit omni casu illicita & invalida; *sed indissolubilitatem matrimonii supposita institutione divina, induci jure naturali.* Ratio; quia juri naturali repugnat concessio usus rei alienæ invito Domino, aut modo alio, quam ab illo permissum sit; cum ergo DEUS supremus corporum dominus nonnisi per nexum insolubilem voluerit transferri dominium corporum. *Matth. 9. v. 6.* Flor. *in decret. union. §. septim.* Trid. *Sess. 24. princ.* ii, qui temporaneum corporum suorum usum transferre vellent, contra jus naturale peccabunt.

Quæst. 2. An matrimonium fuerit insolubile in L. V.? Resp. 1. Aff. quoad *Legem naturæ* ex verbis Christi, *ab initio autem non fuit sic, Matth. 19.* Resp. 2. In *L. scripta* seu *Mosaica* Hebræis permissum fuit, dispensante DEO, repudium uxorum suarum, quod & factum justa de causa erat licitum. *Deuteron. 24. ℣. 1. & 4. Lev. 21. ℣. 13.* Idem extendunt aliqui ad Gentiles tum temporis. Defacto tamen *post Legem Evangelicam promulgatam* neque Judæis, neque Gentilibus licitum est repudium: quia Lege Evangelica *Matth. 19. ℣. 6.* Libellus repudii est antiquatus, & matrimonium ad primævam indissolubilitatem reductum, ut etiam expresse habetur, *cap. gaudemus. 8. h. t.*

Q. 3. An matrimonia infidelium, hoc est, non baptizatorum, semel legitime contracta sint defacto penitus indissolubilia? Resp. 1. Si uterque conjugum perseverat in infidelitate, etiamsi conjugium tantum sit ratum; nec a Pontifice, utpote cujus jurisdictioni subjecti non sunt; nec a Principe sæculari, cui potestatem a DEO solvendi matrimonia concessam esse, non constat; nec mutuo contrahentium consensu solvi potest, quia insolubilitatem uti consensu suo conjuges hi non induxerunt, ita nec eam tollere possunt.

Resp. 2. Dum uterque ad fidem convertitur, eorumque matrimonium *copula carnali necdum fuit consummatum*, solubile est vel Professione Religiosa vel dispensatione Pontificia, quemadmodum dicetur *quæst. seq.* de talibus fidelium matrimoniis. Si vero *consummatum fuerit*, nulla potest humana potestate *quoad vinculum solvi*, cum a DEO ipso insolubilitatem habeat.

Resp. 3.

Resp. 3. Si unus conjugum infidelium ad fidem convertitur, altero nolente converti, & renuente cohabitare, adeoque discessionem *physicam* faciente: vel volente quidem cohabitare, sed non absque injuria Creatoris vel *directe* vel *indirecte* irrogata, adeoque facientem discessionem *moralem*; solvi potest matrimonium etiam consummatum, etiam *quoad vinculum*, in favorem fidei ex privilegio & dispensatione divina, quam innuit S. Paulus 1. *Corinth.* 7. *V.* 16. & habetur. *c.* 7. *&* 8. *h. t.* Tale autem matrimonium non statim a puncto; quo infidelis renuit converti, & cohabitare fidelis sine contumelia Creatoris, sed tum modo solvitur, cum fidelis secundum matrimonium contrahit: *c.* 8. *h. t. can.* 1. *caus.* 28. *q.* 2. quo secundo matrimonio à fideli contracto, valide & licite ad alias quoque nuptias transit infidelis, quia nullo jure prohibetur; quod tamen secus est, dum conversus non complectitur statum matrimonialem, sed vel *sacros Ordines* suscipit aut emittit *Professionem*, cum nullibi annexum esse legatur S. Ordinibus vel Professioni privilegium matrimonium *consummatum quoad ipsum vinculum* dissolvendi.

Q. 4. *An matrimonium ratum fidelium sit indissolubile?* Resp. Neg. sed duplici casu etiam *quoad vinculum* solvi potest 1. per *Professionem* Religiosam solemnem: *c.* 2. *&* 7. *de convers. conjug.* Trid. *Sess.* 24. *can.* 6. *de Sacram. matrim.* quæ tamen vis neque Votis simplicibus competit, neque S. Ordinibus. 2. Potest quoque dissolvi matrimonium ratum per *dispensationem summi Pontificis* Ratio; quia potestas Papæ *Matth.* 16. data extendi debet, quantum potest & exigit bonum animarum, ac recta Ecclesiæ gubernatio; estque reipsa exercita a *Greg. VII. Eug. & Pio IV. Julio & Paulo III. Clement. & Urban. VIII. Gregor. XIII. &c.* Dispensatio concessa sine justa causa invalida est; cum enim insolubilitas matrimonii rati descendat ex jure divino, in hoc non nisi urgente causa gravi juxta *D. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. Papa dispensare potest, potestate utpote ad ædificationem, non destructionem & dissipationem à Christo concessa. *Schmalzgr. h. n.* 51.

Q. 5. *Quantum tempus concessum sit conjugibus ad deliberandum de Religionis ingressu?* Resp. Post matrimonium

nium contractum & non consummatum duo menses conjugibus dantur ad deliberandum de Religionis ingressu, ita ut intra id temporis debitum reddere non teneantur. *c. 7. de convers. conjug.* Duo autem illi menses primo conceduntur non ad ingressum cum effectu vel Professionem, sed ad ingressum solummodo in Novitiatum. 2. Bimestre hoc computandum est *regulariter* a die contracti matrimonii: *ita communis*. 3. Potest hoc bimestre authoritate judicis vel abbreviari vel prorogari, tempus enim a Lege præscriptum, sed a judice imponendum, ab eo exigente causa coarctari potest vel prolongari. *L. 2. ff. de re judicat.* 4. Quod si conjux intra tempus a jure vel judice concessum uxorem de statu religioso deliberantem vi opprimat, matrimonium quidem redditur indissolubile quoad vinculum, utpote vere consummatum, *per se* tamen *loquendo* femina poterit Religionem ingredi, eo quod maritus non debeat referre commodum ex sua iniquitate. 5. Bimestre dictum juxta Sanch. conceditur omnibus conjugatis, etiam de ingressu in Religionem non cogitantibus; aliis cum Laym Castrop. Hurtad. contrarium sentientibus.

Q. 6. An matrimonium fidelium consummatum sit indissolubile? Resp. Aff. ut neque ob adulterium, neque ob hæresim, neque alia de causa matrimonium fidelium simul *valide* contractum & consummatum quoad vinculum possit dissolvi. Ratio ex scriptura *Marci* 10. ℣. 11. ubi generaliter negatur, posse conjugem, ex quacunque causa compartem dimiserit, eo superstite alteri cuipiam copulari. *Matth.* 19. ℣. 6. *Quod Deus conjunxit, homo non separet* ex Apostolo 1. *Cor.* 7. ℣. 10. ubi ait, *iis, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quodsi discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* 2. Probant aliqui indissolubilitatem matrimonii consummati ex ejus *significatione*, cum significet perpetuam Christi cum Ecclesia conjunctionem. 3. Probatur ex Concil. Flor. *in Decret. union.* Trid. *Sess.* 24. *can.* 7. *de Sacr. matrim.* 4. Ex plurimis incommodis, quæ & proli & conjugibus hac via accersuntur.

Quæst. 7. An matrimonia Acatholicorum nostri temporis sint indissolubilia, sive inter se, sive cum Orthodo-

xis

xis contracta? Resp. sub distinctione: Vel enim habent intentionem contrahendi matrimonium, quale ex institutione Christi potest contrahi: licet putent matrimonium inter Christianos in quibusdam casibus solvi posse, matrimonium eorum erit insolubile. Ratio; quia hoc casu prævalet intentio generalis contrahendi matrimonium validum, quod revera est insolubile. Vel ita contrahunt, ut intentionem huic errori suo alligent, & expresse nolint aliter contrahere, nisi sub conditione solubilitatis; tale matrimonium, utpote invalidum, erit solubile; quia talis intentio & consensus aperte substantiæ matrimonii repugnat. Interim præsumendum non est, alligare eos mentem suam errori huic; adeoque matrimonium Hæreticorum est Sacramentum simulque indissolubile. Ratio præsumptionis est, quia in dubio favendum est semper matrimonio jam contracto, proque ejus valore pronunciandum. *c. fin. de sent. & re judic.*

Q. 8. *Quid requiratur, ut matrimonium sive ratum, sive consummatum contractum cum impedimento dirimente dissolvatur quoad vinculum?* Resp. 1. Debet fieri authoritate legitimi judicis. *c.* 3. *h. t.* 2. Non potest judex matrimonium in facie Ecclesiæ contractum ex hoc solo dissolvere, quod unus vel uterque etiam conjux fateatur, se cum impedimento dirimente contraxisse. *c.* 5. *de eo, qui cognov.* Ratio ibi redditur ob periculum collusionis. 3. De impedimento ipso debet constare judici per plenam & perfectam probationem v. g. per testes duos omni exceptione majores. *Arg. c.* 1. *de consang. c.* 22. *de testib.* 4. In dubio debet judex pro valore matrimonii pronunciare. *Sequitur ex dictis.* 5. Conjux tamen, cui de impedimento dirimente certo constat, nec petere potest debitum, nec reddere. *c.* 13. *de restit. spoliat.*

§. 2. *De dissolutione matrimonii quoad thorum & cohabitationem.*

QUæst. 1. *Quot modis matrimonium quoad thorum separari in perpetuum possit?* Resp. Duobus: *uno*, per mutuum consensum conjugum, si votum solemne in susceptione S. Ordinum, aut Professione Religiosa, altero con-

consentiente, emittatur, *c.* 4. 5. *&c. de conv. conjug.* modo *altero* ob adulterium ab uno commissum, quod quia per se & directe repugnat fidei conjugali, causa sufficiens est divortii quoad thorum perpetui. Hæc est constans Catholicorum Doctrina propter illud Christi *Matth.* 5. *&* 19. *nisi ob fornicationem*, prout explicat Hier. *ad cit. cap.* 19. *Matt. & in Epist. ad Amand.* D. August. *L.* 2. *de adult. conjug. cap.* 9. Conceditur tam marito innocenti ob adulterium uxoris, quam uxori innocenti ob adulterium mariti, cum jus divortii faciendi oriatur ex violatione fidei conjugalis, ubi conjuges æquales sunt. Modo tamen adulterium fuerit consummatum, & formale sive continens malitiam formalem adulterii; quia nisi formale adulterium sit; fides conjugalis injuriose non violatur; nisi sit consummatum, caro in aliam carnem non dividitur.

Q. 2. *Quando non liceat facere divortium propter adulterium?* Resp. 1. Si uterque conjugum adulterium commisit; quia tum paria delicta mutua compensatione deleantur, *c.* 4. *&* 5. *h. t.* 2. Si maritus adulterii uxoris fuit author; quia hoc casu æque culpabilis est, ac uxor. 3. Si conjux innocens nocenti condonavit adulterium; quia sic cessit juri acquisito faciendi divortium.

Q. 3. *An conjugem adulterum innocens teneatur dimittere?* Resp. Per se nulla est ad hoc obligatio. Ratio; quia dimissio adulteræ a Christo *Matth.* 19. non præcipitur, sed tantum permittitur, ut notat S. Aug. relatus *can.* 5. *caus.* 27. *qu.* 1. Dicunt aliqui *per accidens* ratione scandali & sinistræ suspicionis teneri posse maritum ad dimittendam adulteram; quibus contradicit Castr. eo quod uxor, quæ in domo mariti reprehendentis eam & punientis delinquit, inde dimissa liberius sit peccatura; neque teneri, ait, maritum uti remedio dubio, posseque scandalo & suspicioni remediis aliis occurri. A fortiori rarissime vel nunquam uxor innocens se a marito adultero separare tenebitur.

Qu. 4. *An si conjux innocens velit ultro reconciliari nocenti post factum divortium, teneatur nocens acceptare & ad cohabitationem redire?* Resp. Affirm. quia divortium ex causa adulterii solum in gratiam innocentis concessum est; ergo non debet in ejus incommodum re-

torqueri, *cap. 61. de Reg. jur. in 6.* Neque censetur innocens cedere suo jure, dum dimittit nocentem, sed potius adulter jure suo, quod prius habuit in innocentem ex matrimonio, privatur. Leuren. *h. t. q. 303.* refert aliquot casus, ubi etiam nocens redire ad innocentem non tenetur.

Resp. 5. *An adulterum resipiscentem recipere, & cum eo redintegrare conjugium innocens teneatur, vel an possit pro libitu suscipere SS. Ordines aut Religionem ingredi?* Resp. 1. Potest quidem innocens facto etiam per sententiam divortio nocenti reconciliari; cum per sententiam non debeat privari jure suo, non tamen tenetur, emendato etiam nocente. Ratio; quia adulterium est causa divortii perpetui. Resp. Potest etiam innocens suscipere SS. Ordines, Religionem ingredi, vel emittere votum castitatis, absque eo, quod nocens emendatus illum possit repetere. Ratio; quia amisso ob adulterium jure exigendi debitum & mutuam cohabitationem, innocens ab omni debito conjugali liber efficitur. Debet tamen, ut licite & absque peccato innocens assumat alium statum, divortium per *sententiam judicis* factum esse, cum alias nocens regulariter restitutionem in integrum petere possit.

Q. 6. An conjugum uno in adulterium lapso possit innocens propria ab eo authoritate divertere? Resp. Aff. 1. Dum adulterium est notorium *c. 9. de sponsal. c. 4. h. t.* 2. Secluso scandalo etiam ob adulterium occultum, saltem *pro foro conscientiæ*. Ratio; quia ea est natura matrimonii, ut conjuges sibi obligentur ad mutuam cohabitationem debitique redditionem, quamdiu carnem non diviserint, facta hac divisione cessat obligatio in innocente, qui adeoque sibi ipsi jus non dicit sed jure a matrimonii natura concesso utitur. Habetur hoc ipsum in *canon. 2. caus. 32. quæst. 1.* 3. Innocens propria authoritate volens divertere debet esse moraliter certus de adulterio conjugis, *cap. 9. de sponsal.* Ratio, quia nemo ob dubium vel suspicionem tantum probabilem jure suo est privandus. 4. Licet innocens non expectata sententia, ut dictum, separare se possit, si tamen spoliatus restitutionem petat, statim est restituendus, nisi adulterium esset notorium, vel inconti-

nenti

henti probaretur, c. 13. de restit. spoliat. Spolians tamen certus moraliter de impedimento dirimente utut in foro externo compellatur ad cohabitandum; in foro conscientiæ matrimonio uti non potest; c. 44. de sentent. excomm. quia talis usus est fornicatio intrinsece mala & peccaminosa.

Q. 7. An & quæ præter adulterium sint causæ divortii justi, quoad thorum? Resp. ad 1. Aff. Trid. Sess. 24. canon. 8. de Sacram. matr. clare hanc veritatem definit, constatque ex toto tit. de divort. & conv. conjug. Quando Christus solam assignavit fornicationem pro causa divortii, de causa separationis perpetuæ, & obstante contractui matrimoniali est locutus. Resp. ad 2. Causa prima est Hæresis, non quæcumque, sed pertinax juxta illud Apost. Ad Titul. 3. & cap. fin. de conv. conjug. cap. 6. & 7. h. tit. Ratio est; quia ex cohabitatione cum Hæretico pertinaci plerumque imminet periculum perversionis, quo imminente & urgente graviter jure naturali, & divino obligatur innocens se separare, etiam propria authoritate. Separatio hæc autem non est perpetua, sed durat, quoadusque Hæreticus resipiscat. c. 9. h. t. Facta autem Judicio Ecclesiæ est ita perpetua juxta multos, ut non teneatur talem Hæreticum etiam resipiscentem conjux Catholicus ad sui consortium recipere cap. 6. h. t. cap. ultim. de Hæreticis. Aliis sententiam hanc de rigore juris valde probabilem moderantibus, ut tum procedat, si conjux Catholicus ad Religionem transire, non autem, si velit in sæculo remanere; probant ex c. ult. de conv. conjug. & ex illa Capitulum 6. h. t. interpretantur. Secunda causa est, periculum animæ, dum conjux conjugem ad gravia peccata v. g. latrocinii, veneficii, &c. impellit; cessante autem hac inductione, quantumcumque conjux vitiis sit deditus, excepto adulterio & hæresi, divortium non licet. Ad hanc separationem sententia judicis opus non est, quia ipso jure naturali conceditur. Tertia, Periculum corporis, quod imminere solet v. g. conjugi sano ob alterius lepram, uxori ob latrocinationem viri, &c. Quarta, Sævitia aut furor mariti v. g. consortem suam odio gravi persequentis, ejusque vitæ ferro, veneno, &c. insidiantis, vel mortem aut mutilationem serio minantis,

aut aliis modis crudeliter tractantis, *c.* 18. & 13. *de rest. spol.* Ratio; quia uxor non est mancipium viri. *Quinta, Molesta cohabitatio* ex frequentia jurgiorum & rixarum; quia grave malum reputatur, habere semper offensum illum, quocum quis perpetuo vivere cogitur. Ad separationem a thoro, ob tres ultimas causas fere semper necessaria est authoritas judicis, nisi periculum in mora sit.

Q. 8. Apud quem conjugum facto divortio educandi & alendi liberi? Resp. Apud innocentem expensis partis nocentis. *Auth. si pater, C. divortio facto*; adeoque non minus apud patrem, innocentem, expensis matris nocentis, quam apud matrem innocentem expensis patris nocentis: quia vir & uxor sunt correlativa; ergo dispositum de uno censetur etiam de altero dispositum, ubi eadem, quemadmodum hic, ratio militat. Ipsa tamen *Auth. cit.* tres patitur limitationes, quas vide.

TITULUS XX.

De donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

QUæst. 1. *Donatio inter virum & uxorem quotuplex?* Resp. Duplex; alia quæ fit omnino *gratis & ex mera liberalitate L. 1. ff. de Donat.* alia quæ fit *ob causam aliquam*; qualis est donatio propter nuptias facta a marito in compensationem dotis sibi datæ ab uxore.

Q. 2. An & quatenus donationes inter conjuges valeant vel non valeant? Resp. Donatio *mere liberalis, & qua donans fit pauperior, cum locupletatione donatarii*, facta *stante matrimonio*, inter conjuges, privatos tam de Jure Civili *L. 1. 2. 3. ff. h. t.* quam de Jure Canonico *c. fin. h. t.* est invalida, non quidem ita, ut careat omni effectu, cum juxta dicenda confirmetur morte donantis, transeatque saltem possessio rei donatæ in donatarium, cum ea sit quid facti, arg. *L. 1. §. 4. ff. de acq. & amitt. poss.* Imo & acquirat fructus sua industria ex re donata perceptos. *L. 17. ff. h.* Extenditur responsio 1. ut donatio pure liberalis adhuc sit invalida, si fiat inter sponsum & sponsam de præsente, matrimonio necdum consum-

summato. Pirh. *b. t. n.* 3. 2. Factâ ante matrimonium contractum, dum ejus effectus differtur in tempus contracti matrimonii. *L.* 4. *C. de donat. ante nupt.* 3. Etiamsi fiat per personam intermediam, ut dum maritus dat aliquid Titio, ut donet uxori suæ. 4. Ut etiamsi contractus alii v.g. venditio, permutatio inter conjuges valide ineantur, remissio tamen pretii animo donandi facta sit invalida. L. 5. §. 5. *ff. h. t.*

Q. 3. *An donatio mere liberalis inter conjuges putative tantum tales sit valida?* Resp. 1. Si uterque conscius est nullitatis matrimonii, valet quidem donatio pro foro interno, in foro tamen externo fiscus auferre posset rem donatario in pœnam m. f. in qua sunt tales putatitii conjuges. *L.* 32. *§. fin. ff. h. t.*

Resp. 2. Si solus *donans* conscius est nullitatis, valet donatio; quia talis censetur velle donare extraneo; non vero valebit, si *donatarius* solus nullitatem sciret. Ratio est, quia deficit consensus in donante ob errorem.

Resp. 3. Si uterque ignoravit nullitatem matrimonii, itidem invalida est donatio, non quidem ob resistentiam legis, nam per hanc irritatæ sunt Donationes inter virum & uxorem, quales isti non sunt, sed ex defectu intentionis in donante, nolentis donare extraneo: *L.* 32. *cit.* §. 27. *ff. eod.*

Q. 4. *Quomodo donatio inter conjuges confirmetur?* Resp. 1. Confirmatur juramento de non revocando, ex ratione textus *c.* 28. *de jurejur. & cap.* 2. *de pact. in* 6.

Resp. 2. Confirmatur per mortem naturalem *donantis*, si is in vivis donationem non revocavit tacite vel expresse: *c. ult. b. t. L.* 32. *§.* 1. *ff. h. t. & L.* 25. *C. eod.* Ratio; tum quia matrimonio per mortem soluto cessat finis legis; tum quia non revocans in vita, censetur in eadem voluntate perseverasse, ac proinde per ultimam voluntatem relinquere. Quæ requirantur, ut morte confirmetur donatio, vide apud Schmalzgr. *b. a n.* 38. *ad* 41. Leur. *b. t. q.* 312. *n.* 2.

Resp. 3. Per mortem civilem confirmatur donatio respectu fisci, cui alias cedunt bona (non vero respectu donantis, cui semper revocare licet) ita nimirum, ut fiscus revocare non possit rem donatam conjugi, sed ut huic maneat, nisi donans revocet ante mortem naturalem.

ralem. *L.* 13. §. *ff.* L. 24. *C. h. t.* Debet tamen mors civilis in hoc consistere, ut donans deportetur vel mittatur in exilium, vel fiat servus pœnæ v. g. per damnationem ad metalla; si enim fiat servus hominis, donatio non confirmatur, sed evanescit, *L.* 33. §. 6. *ff. h. t.* vel si emittat Professionem in Ordine bonorum capace, donatione facta non obstante, donans Professus eam de consensu superioris revocare potest, adeoque irrevocabiliter non firmatur ante mortem talis Professi naturalem; in Religione tamen incapace bonorum temporalium per Professionem statim confirmatur. Pirch. *h. n.* 20. Vviestn. *n.* 34. Reiffen. *n.* 30.

Q. 5. *Quando dos repeti possit?* Resp. Dos (quo nomine hic venit omne illud, quod marito ratione matrimonii ad ejus onera sustinenda datur, vel promittitur; sive ab aliquo ascendente, vel intuitu patris, quæ dicitur *dos profectitia*; sive ex bonis propriis uxoris, vel extranei sine respectu ad patrem, & est *dos adventitia*) non repetitur, nisi soluto matrimonio, *c. fin. h. t.* Excipiuntur tres casus, quibus stante etiam matrimonio dos potest repeti, 1. Si maritus sua culpa ad inopiam vergat. *L.* 24. *pr. ff. solut. matr.* 2. si bona mariti fisco inferantur, v. g. ob crimen læsæ Majestatis &c. arg. *L.* 31. *ff. solut. matr.* 3. pro liberis prioris matrimonii, pro parentibus, fratribus, aut sororibus egenis alendis. Engel *h. n.* 9. Cæterum quod uxor habeat in repetenda dote hypothecam privilegiatam in omnibus mariti bonis, & ante omnes alios creditores, etiam expressam anteriorem hypothecam habentes, solutionem dotis accipere debeat, defendimus cum Fachin. *lib.* 10. *Controv. c.* 35. *L.* 30. *C. de Jure dot. L.* 12. *C. qui potior. in pign. L. fin. C. ibid.*

Q. 6. *Quid juris circa dotem in matrimonio QUOAD VINCULUM soluto?* Resp. Si matrimonium quoad vinculum solvatur vel per mortem alterutrius, vel per ingressum in Religionem, vel propter impedimentum dirimens, *quod h. f. ignoratum erat*, nunc vero est detectum, *dos* uxori, ejusve hæredibus, & *donatio propter nuptias* marito, vel ejus hæredibus est restituenda, salvo tamen beneficio competentiæ, & seclusis pactis dotalibus, aut consuetudine contraria, aut statuto locali. ...enda sui *h. C. de rei uxor.* Eadem dicenda sunt jure communi

ni de *parapbernalibus & Morgengaba.* *L. fin. Cod. de pact. convent. item de acquæstibus* seu *lucris*, stante matrimonio uni conjugi particulari acquisitis *c. 2. b. t.*

Qu. 7. Cui restitutio dotis fieri debeat soluto QUOAD THORUM ET HABITATIONEM matrimonio? Resp. *Si absque delicto & culpa* unius ex conjugibus fiat, v. g. si maritus consentiente uxore suscipiat SS. Ordines, *dos* redit ad uxorem, donatio propter nuptias ad maritum, *c. 1. b. t. L. un. C. cit.* Si ob *culpam* v. g. propter unius adulterium separatio quoad thorum fiat, dos vel donatio propter nuptias non restituitur parti adulteræ, sed eam innocens lucratur *per sententiam judicis*, simulque id, quod dedit, recuperat; nisi dotem constituens voluerit ad se reverti, vel nisi pars adultera innocenti fuerit reconciliata, vel nisi adessent liberi partis adulteræ ex hoc vel alio matrimonio. Habentur hæc in *c. 4. b. t. L. 8. §. 4. & 5. C. de repud. Nov. 117. c. 8. & 9.*

Q. 8. An uxor ob adulterium separata amittat etiam paraphernalia? Resp. Bona paraphernalia seu parapherna (qualia sunt, quæ uxor jam dotata habet præter dotem, aut acquirit in suos usus; v. g. donatione, jure hæreditario &c.) non amittit uxor adultera, quia pœnalis hæc dispositio de amissione dotis non debet extendi, *c. 15. c. 49. de R. J. in 6.* & licet *c. 4. b. t.* dicatur *dotem* vel *dotalitium* repeti posse, non tamen per dotalitium intelligi debent parapherna, sed vel donatio propter nuptias, vel sponsalitia largita, vel alia bona ex pactis dotalibus, secluso adulterio, uxori debita.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

QUæst. 1. *Num licitæ & honestæ sint nuptiæ secundæ, tertiæ, quartæ?* Resp. 1. Aff. est Catholica veritas, antiquissima & universali Ecclesiæ consuetudine confirmata, esse *licita* nuptias secundas; & patet ex illo Apost. *1. Corint. 7. v. 39. 1. Tim. 5. c. fin. caus. 31. q. 1. & can. 1. ead. caus. & q.* Ratio; quia ex præcedentibus nuptiis nullum obstat impedimentum, quo minus semper ad ulteriores procedi possit.

Resp. 2. Sunt etiam *honestæ*, cum nonnisi quod honestum est, ab Ecclesia possit approbari. Quod negentur nuptiis secundis benedictiones, non est ideo, quasi inhonestæ sint, sed una ex causis est, quod in iis deficiat perfecta significatio Sacramenti; & quia alias quoque benedictiones Ecclesia non repetit, uti Virginum, Ecclesiarum, altarium.

Qu. 2. *Quæ pœna viduis ante annum luctus elapsum nubentibus de jure Civili statuta, & num ea pariter teneat de Jure Can.?* Resp. ad 1. Statuitur de jure Civ. infamia, ipso facto incurrenda tam ab ipsa, quam a viro eam ducente. *L. 1. C. de secun. nupt. L. 11. ff. de his, qui non infam. L. 15. C. ex quibus caus. infam. irrog. Nov. 22. c. 22.* idque ad tollendam sanguinis turbationem per secundum matrimonium, & patris incertitudinem.

Resp. ad 2. Leges Civ. statuentes infamiam sunt correctæ a Jure Can. *c. 4. b. t.* ubi ita: *Super illa quæstione, qua quæsitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus per legem definitum; respondemus, quod, cum Apostolus dicat, mulier viro suo mortuo soluta est a lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit, per licentiam & authoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.* Unde sequitur in utroque foro non esse amplius infames mulieres illas intra annum luctus ad secunda vota transeuntes: quod idem *c. fin. b. t.* confirmatur.

Q. 3. *Quotuplicis generis & quæ pœnæ Jure Civ. statutæ sint secundo nubentibus?* Resp. ad 1. Duplicis generis; *quædam* præcise in odium secundarum nuptiarum, & punitionem præmaturi transitus ad alteras nuptias tendunt; *aliæ* respiciunt primario favorem liberorum ex priori matrimonio susceptorum, etiamsi post annum luctus secundæ nuptiæ ineantur, & cessant nullis existentibus liberis, vel his ante parentem binubum mortuis. *L. 3. §. 1. C. b. t.*

Resp. ad 2. *Pœnæ in odium secundarum nuptiarum sunt seqq.* 1. Infamia, ut dictum. 2. Uxor viro posteriori, titulo dotis vel ultimæ voluntatis ultra tertiam bonorum suorum partem dare vel relinquere non potest. *L. 1. Cod. hoc tit.* etiamsi nulli extent liberi. 3. Fit incapax cujuscumque hæreditatis, legati &c. a quoquam alio, quam viro consequendi, ut nullum in ta- libus

libus acquirat dominium, sed omnia vel hæredibus scriptis, vel cohæredibus ab intestato venientibus sint applicanda: *L.* 1. *C. cit.* 4. Non succedit consanguineis ultra tertium gradum, adeoque nec fratris filio, utpote cui de Jure Civili in quarto gradu conjuncta est. *L.* 1. *citat.* Pœnæ hæ viros binubos etiam intra annum luctus non tenent; cum non sit eadem ratio in dicto casu viros inter feminas. *Pœnæ primario in favorem liberorum sunt fere sequ.* 1. Uxor (idem dicendum de marito ob rationis paritatem, & *L.* 5. *§.* 1. *ff. h. t.*) quocunque tempore ad secunda vota transeat, amittit dominium omnium eorum, quæ mortui mariti liberalitate, ultimave ejus dispositione accepit, eorumque tantum usumfructum retinet, proprietate liberis prioris matrimonii reservata. *L.* 3. *&* 6. *§.* 1. *Cod. h. tit.* 2. Mulier, vel vir, novo conjugi sive inter vivos sive ultima voluntate plus relinquere non potest, quam uni ex liberis prioris matrimonii, & si divisio facta est inæqualis inter liberos, non plus conferre viro potest, quam illi ex liberis, qui minimum accepit. *L.* 6. *cit. &* *L.* 10. *pr. Cod. h. tit.* 3. Amittit liberorum tutelam. *L.* 2. *& Auth. Sacramentum. Cod. quando mul. off. Tut.* Nec eam recuperat, novo marito mortuo, ut communiter AA. Idem de curatela dicendum. *L.* 31. *§.* 14. *ff. de ædilit. edict.* 4. Pupilli post secundas nuptias a matre licet alias eidem liberorum educatio quam maxime competat, separandi, & apud aliam personam educandi sunt. *L.* 1. *Cod. ubi pupilli educ. deb. & Nov.* 22. *cap.* 38. 5. Vidua secundo nubens amittit privilegia honoris & immunitatis prioris mariti. *L.* 13. *Cod. de dignit.* &c.

Quæst. 4. *Num pœnæ prædictæ sint a Jure Canonico sublatæ?* Resp. 1. Quoad utrumque forum sublatæ sunt cum infamia pœnæ aliæ principaliter ob præproperam reiterationem matrimonii inter annum luctus statutæ. Ratio; quia ideo cessat pœna infamiæ, quod ob Apostoli permissionem & Ecclesiæ approbationem vacent culpa secundæ nuptiæ, & matrimonia debeant esse libera; evitari insuper periculum incontinentiæ, atqui hæc ratio non tantum probat, infamiam, sed & alias pœnas sublatas: ergo.

Resp. 2.

Resp. 2. Cæteræ pœnæ primario ob favorem liberorum statutæ pro utroque foro in suo robore persistunt. Ratio; quia Legibus has pœnas inducentibus nullo textu Juris Canonici derogatum est, neque derogandum suasit ulla rationabilis causa.

Resp. 3. Ex *Nov.* 22. *c.* 43. *& seqq. & Auth. cui relictum. C. de indict. viduit.* ubi correctum est Jus Civile antiquum *L.* 2. *Cod. de indict. viduit.* liquet, posse conjugem conjugi ita legare, *Lego tibi mille, si non amplius nupseris,* eo quod nullam hæc dispositio pœnam contineat, sed conditionem honestam, licitam, & validam adeoque observandam. Illa tamen conditio habetur pro non adjecta, si Titius Cajæ nunquam adhuc nuptæ leget mille, si non nupserit. *L.* 22. *&* 72. *§.* 5. *ff. de condit. & demonstrat.*

Quæst. 5. *Utrum pœnæ transeunti ad secundas nuptias statutæ incurrantur a vidua fornicante?* Resp. Si intra annum luctus fornicetur, incidit in omnes pœnas Jure Civ. statutas secundo nubentibus tempore luctus; cæteras autem favore filiorum inductas, si post annum luctus fornicetur. *Nov.* 39. *c.* 2. *§.* 1. ubi: *non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Neque hæ pœnæ per Jus Can. correctæ sunt; sed neque pœnæ prædictæ locum habent in conscientia ante omnem judicis sententiam, ut vidua intra annum luctus fornicata nulla exspectata sententia restituere teneatur, quidquid a marito accepit. Ratio; quia esto ipso jure privetur bonis, cum tamen hæc privatio statuatur in delicti pœnam, necessario requiritur sententia criminis declaratoria. Porro extendi dictas pœnas ad viduum tempore luctus fornicantem, tenet Palao cum pluribus. Ratio; quia pœnæ memoratæ v.g. restitutio bonorum facienda liberis sancita est in satisfactionem injuriæ conjugi defuncto per fornicationem illatæ; quæ ratio tam in viro, quam muliere fornicante tenet.

Quæst. 6. *Quomodo constare debeat de obitu conjugis, ut liceat ad secunda vota transire?* Resp. Certitudo moralis requiritur, sive quis propria, sive authoritate judicis velit contrahere secundas nuptias. *c.* 2. *b. t. c.* 19. *de sponsal.* Ratio; quia novi matrimonii contractus cedit in præjudicium prioris conjugis, si forte superstes est,

eſt, qui proinde jure ſuo in caſu dubio ſpoliari non debet. Habetur autem hæc certitudo non præciſe per famam, utpote ortam ab incerto authore & ſæpe fallaci, niſi ſimul concurrant alia adminicula, præſumptiones & conjecturæ vehementes; quæ tamen fama etiam adminiculata probari debet plene per teſtes duos omni exceptione majores. Nec habetur certitudo moralis per teſtimonium unius præciſe & ſecundum ſe, niſi aliæ concurrant circumſtantiæ, aut major probatio haberi non poſſit. Itaque habetur per atteſtationem Magiſtratus vel Civilis, vel Militaris, vel Eccleſiaſtici, Parochi, Notarii publici, duorum teſtium de viſu &c.

Quæſt. 7. *Quid ſi ſtante dubio de morte prioris conjugis ſecundum matrimonium fuerit contractum, an uti licebit matrimonio, vel illud eſt diſſolvendum?* Reſp. ad 1. Qui ſtante dubio, adeoque m. f. tranſit ad ſecundas nuptias (idem eſt de eo, qui b. f. iniit matrimonium, & deinde dubitare incipit de morte prioris conjugis) petere non poteſt debitum; quia nemo poteſt uti re, de qua dubitat, an ſit ſua. Tenetur tamen reddere debitum alteri in b. f. conſtituto; quia is Jure ſuo privari non debet abſque culpa ſua ob alterius f. m. *cap.* 6. *de eo, qui cogn.*

Reſp. ad 2. Matrimonium ſecundum contractum cum tali dubio *ex parte unius* non ſtatim eſt diſſolvendum. *cap.* 2. *h. t.* neque etiam dum contractum eſt cum dubio *ex parte utriuſque*; quia etiam in hoc caſu pro poſſeſſione & valore matrimonii ſtandum, quamdiu non conſtat de contrario, tametſi poſſeſſio illa contrahentium Juris utendi matrimonio ſit infructuoſa. Si tamen conjux ſecundas nuptias b. f. & forte etiam Judicio Eccleſiæ iniiſſet, & ex ſecundo viro ſuſcepiſſet liberos, malletque cum eo remanere, reduce viro priore, remanere cum ſecundo non poteſt, ſed conjugaliter debet convivere primo. *cap.* 1. *cauſ.* 34. *q.* 2. *cap.* 2. ib. & *cap.* 2. *h. t.* & patet, quia ſecundum matrimonium nullum fuit.

Quæſt. 8. *Quid ſit benedictio nuptiarum, & num adhibenda ſecundis nuptiis?* Reſp. 1. Nomine *Benedictionis* hic veniunt preces & ceremoniæ ex præſcripto Eccleſiæ adhiberi ſolitæ in ſolemnitate nuptiarum. *can.* 1. *cauſ.* 30. *quæſt.* 5.

quaest. 5. quæ tum ad majorem Sacramenti honorem, tum ad impetrandam Neo-Sponsis gratiam adhibentur. Videatur de his Trid. *Sess.* 24. *de Sacram. matr. can.* 11. *& Sess.* 24. *c.* 1. *V. præter. de reform. matrim.*

Resp. 2. Ex præcepto adhiberi debet benedictio in *primis* nuptiis *can.* 3. *&* 5. *caus.* 30. *q.* 5. & Trid. *cit.* quod tamen præceptum secluso contemptu non obligat sub mortali; quia non est in gravi materia.

Resp. 3. In *secundis* nuptiis adhiberi benedictio non debet, *quantum est de Jure communi*, si uterque, vel alteruter in priori matrimonio benedictionem suscepit, secus si neuter eam accepit. *c. vir autem* 3. *b. t.* ita dicitur: *Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici*, cum ergo loquatur textus *disjunctive, vir vel mulier*, si alteruter benedictionem accepit in primo conjugio, ejus iteratio, *spectato jure communi, probibetur*: dico, *spectato Jure Communi*; *quia consuetudine* benedictio Sacerdotalis in pluribus Diœcesibus secundis nuptiis impeditur, quoties ea uni, maxime sponsæ, & in aliquibus etiam sponso, in primis nuptiis non fuit pensa, eaque solum omittitur, quando ab utroque jam ante recepta. *Pirh. b. t. n.* 17.

Finis IV. Libri.

LIBER

LIBER QUINTUS
DECRETALIUM
GREGORII IX.
DE
DELICTIS, ET POENIS.

Uæst. Un. *De quibus in Libro V. Decretalium tractetur?* Resp. Adornatur in præsenti Libro Processus *Criminalis*, ut ne, dum in prioribus Libris de causis Ecclesiasticis & ad forum Ecclesiasticum spectantibus civiliter intentandis actum est, crimina, si quæ in foro Canonico occurrerent, forent impunita. Hinc in *primo* statim *Titulo* traditur modus, quo crimina in judicem deducenda, scil. per accusationem, vel per inquisitionem, vel per denunciationem: dein agitur de criminibus, quæ cultui divino & Religioni adversantur: ab his descenditur ad illa, quæ proximi vitam, famam, fortunas lædunt: tum examinantur delicta reliqua: demum pœnæ tam *vindicativæ*, quam *medicinales* in delicta statuuntur.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denunciationibus.

QUæst. 1. general. *Quid sit & quotuplex delictum?* Resp. 1. In ordine ad forum externum est *libera & exterius sensibilis transgressio legis divinæ vel humanæ*. 2. Est vel *verum*, dolo nimirum & culpa vera perpetratum; vel *quasi tale*, ortum ex culpa præsumpta. It. *Publicum*, quod tendit directe contra Dei cultum, res Sacras, Principis Majestatem, adeoque ad certos effectus juridicos ordinatum & publice vindicandum est. Delictum publi-

aut aliis modis crudeliter tractantis, *c. 18. & 13. de rest. spol.* Ratio; quia uxor non est mancipium viri. *Quinta, Molesta cohabitatio* ex frequentia jurgiorum & rixarum; quia grave malum reputatur, habere semper offensum illum, quocum quis perpetuo vivere cogitur. Ad separationem a thoro, ob tres ultimas causas fere semper necessaria est authoritas judicis, nisi periculum in mora sit.

Q. 8. Apud quem conjugum facto divortio educandi & alendi liberi? Resp. Apud innocentem expensis partis nocentis. *Auth. si pater, C. divortio facto;* adeoque non minus apud patrem innocentem expensis matris nocentis, quam apud matrem innocentem expensis patris nocentis: quia vir & uxor sunt correlativa; ergo dispositum de uno censetur etiam de altero dispositum, ubi eadem, quemadmodum hic, ratio militat. Ipsa tamen *Auth. cit.* tres patitur limitationes, quas vide.

TITULUS XX.

De donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

QUæst. 1. *Donatio inter virum & uxorem quotuplex?* Resp. Duplex; alia quæ fit omnino *gratis & ex mera liberalitate L. 1. ff. de Donat.* alia quæ fit *ob causam aliquam;* qualis est donatio propter nuptias facta a marito in compensationem dotis sibi datæ ab uxore.

Q. 2. An & quatenus donationes inter conjuges valeant vel non valeant? Resp. Donatio *mere liberalis, & qua donans fit pauperior, cum locupletatione donatarii,* facta *stante matrimonio,* inter conjuges privatos tam de Jure Civili *L. 1. 2. 3. ff. h. t.* quam de Jure Canonico *c. fin. h. t.* est invalida, non quidem ita, ut careat omni effectu, cum juxta dicenda confirmetur morte donantis, transeatque saltem possessio rei donatæ in donatarium, cum ea sit quid facti, arg. *L. 1. §. 4. ff. de acq. & amitt. poss.* Imo & acquirat fructus sua industria ex re donata perceptos. *L. 17. ff. h.* Extenditur responsio 1. ut donatio pure liberalis adhuc sit invalida, si fiat inter sponsum & sponsam de præsente, matrimonio necdum con-

summato. Pirh. *h. t. n.* 3. 2. Factâ ante matrimonium contractum, dum ejus effectus differtur in tempus contracti matrimonii. *L. 4. C. de donat. ante nupt.* 3. Etiamsi fiat per personam intermediam, ut dum maritus dat aliquid Titio, ut donet uxori suæ. 4. Ut etiamsi contractus alii v.g. venditio, permutatio inter conjuges valide ineantur, remissio tamen pretii animo donandi facta sit invalida. L. 5. §. 5. *ff. h. t.*

Q. 3. *An donatio mere liberalis inter conjuges putative tantum tales sit valida?* Resp. 1. Si uterque conscius est nullitatis matrimonii, valet quidem donatio pro foro interno, in foro tamen externo fiscus auferre posset rem donatario in pœnam m. f. in qua sunt tales putatitii conjuges. *L.* 32. *§. fin. ff. h. t.*

Resp. 2. Si solus *donans* conscius est nullitatis, valet donatio; quia talis censetur velle donare extraneo; non vero valebit, si *donatarius* solus nullitatem sciret. Ratio est, quia deficit consensus in donante ob errorem.

Resp. 3. Si uterque ignoravit nullitatem matrimonii, itidem invalida est donatio, non quidem ob resistentiam legis, nam per hanc irritatæ sunt Donationes inter virum & uxorem, quales isti non sunt, sed ex defectu intentionis in donante, nolentis donare extraneo. *L.* 32. *cit.* §. 27. *ff. eod.*

Q. 4. *Quomodo donatio inter conjuges confirmetur?* Resp. 1. Confirmatur juramento de non revocando, ex ratione textus *c.* 28. *de jurejur.* & *cap.* 2. *de pact. in* 6.

Resp. 2. Confirmatur per mortem naturalem *donantis*, si is in vivis donationem non revocavit tacite vel expresse: *c. ult. h. t. L.* 32. §. 1. *ff. h. t.* & *L.* 25. *C. eod.* Ratio; tum quia matrimonio per mortem soluto cessat finis legis; tum quia non revocans in vita, censetur in eadem voluntate perseverasse, ac proinde per ultimam voluntatem relinquere. Quæ requirantur, ut morte confirmetur donatio, vide apud Schmalzgr. *h. a n.* 38. *ad* 41. Leur. *h. t. q.* 312. *n.* 2.

Resp. 3. Per mortem civilem confirmatur donatio respectu fisci, cui alias cedunt bona (non vero respectu donantis, cui semper revocare licet) ita nimirum, ut fiscus revocare non possit rem donatam conjugi, sed ut huic maneat, nisi donans revocet ante mortem natu-

ralem. *L. 13. §. ff. L. 24. C. h. t.* Debet tamen mors civilis in hoc consistere, ut donans deportetur vel mittatur in exilium, vel fiat servus pœnæ v. g. per damnationem ad metalla; si enim fiat servus hominis, donatio non confirmatur, sed evanescit. *L. 33. §. 6. ff. h. t.* vel si emittat Professionem in Ordine bonorum capace, donatione facta non obstante, donans Professus eam de consensu superioris revocare potest, adeoque irrevocabiliter non firmatur ante mortem talis Professi naturalem; in Religione tamen incapace bonorum temporalium per Professionem statim confirmatur. Pirch. *h. n.* 20. Vviestn. *n.* 34. Reiffen. *n.* 30.

Q. 5. *Quando dos repeti possit?* Resp. Dos (quo nomine hic venit omne illud, quod marito ratione matrimonii ad ejus onera sustinenda datur, vel promittitur; sive ab aliquo ascendente, vel intuitu patris, quæ dicitur *dos profectitia*; sive ex bonis propriis uxoris, vel extranei sine respectu ad patrem, & est *dos adventitia*) non repetitur, nisi soluto matrimonio, *c. fin. h. t.* Excipiuntur tres casus, quibus stante etiam matrimonio, dos potest repeti, 1. Si maritus sua culpa ad inopiam vergat. *L. 24. pr. ff. solut. matr.* 2. si bona mariti fisco inferantur, v. g. ob crimen læsæ Majestatis &c. arg. *L. 31. ff. solut. matr.* 3. pro liberis prioris matrimonii, pro parentibus, fratribus, aut sororibus egenis alendis. Engel *h. n. 9.* Cæterum quod uxor habeat in repetenda dote hypothecam privilegiatam in omnibus mariti bonis, & ante omnes alios creditores, etiam expressam anteriorem hypothecam habentes, solutionem dotis accipere debeat, defendimus cum Fachin. *lib. 10. Controv. c. 35. L. 30. C. de Jure dot. L. 12. C. qui potior. in pign. L. fin. C. ibid.*

Q. 6. *Quid juris circa dotem in matrimonio QUOAD VINCULUM soluto?* Resp. Si matrimonium quoad vinculum solvatur vel per mortem alterutrius, vel per ingressum in Religionem, vel propter impedimentum dirimens, *quod h. f. ignoratum erat*, nunc vero est detectum, *dos* uxori, ejusve hæredibus, & *donatio propter nuptias* marito, vel ejus hæredibus est restituenda, salvo tamen beneficio competentiæ, & seclusis pactis dotalibus, aut consuetudine contraria, aut statuto locali. *L. un. C. de rei uxor.* Eadem dicenda sunt jure communi

nî de *parapbernalibus & Morgengaba*. *L.fin.Cod. de pact. convent. item de acquæstibus* seu *lucris*, stante matrimonio uni conjugi particulari acquisitis *c.2.b.t.*

Qu. 7. Cui restitutio dotis fieri debeat soluto QUOAD THORUM ET HABITATIONEM matrimonio? Resp. *Si absque delicto & culpa* unius ex conjugibus fiat, v. g. si maritus consentiente uxore suscipiat SS. Ordines, *dos* redit ad uxorem, donatio propter nuptias ad maritum, *c.1. b.t. L.un. C. cit.* Si ob *culpam* v. g. propter unius adulterium separatio quoad thorum fiat, dos vel donatio propter nuptias non restituitur parti adulteræ, sed eam innocens lucratur *per sententiam judicis*, simulque id, quod dedit, recuperat; nisi dotem constituens voluerit ad se reverti, vel nisi pars adultera innocenti fuerit reconciliata, vel nisi adessent liberi partis adulteræ ex hoc vel alio matrimonio. Habentur hæc in *c.4. b.t. L.8.§.4.& 5. C. de repud. Nov. 117. c.8. & 9.*

Q. 8. An uxor ob adulterium separata amittat etiam paraphernalia? Resp. Bona paraphernalia seu parapherna (qualia sunt, quæ uxor jam dotata habet præter dotem, aut acquirit in suos usus; v. g. donatione, jure hæreditario &c.) non amittit uxor adultera, quia pœnalis hæc dispositio de amissione dotis non debet extendi, *c. 15. c. 49. de R. J. in 6.* & licet *c.4. b.t.* dicatur *dotem* vel *dotalitium* repeti posse, non tamen per dotalitium intelligi debent parapherna, sed vel donatio propter nuptias, vel sponsalitia largita, vel alia bona ex pactis dotalibus, secluso adulterio, uxori debita.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

QUæst. 1. *Num licitæ & honestæ sint nuptiæ secundæ, tertiæ, quartæ?* Resp. 1. Aff. est Catholica veritas, antiquissima & universali Ecclesiæ consuetudine confirmata, esse *licita* nuptias secundas; & patet ex illo Apost. *1. Corint. 7. v. 39. 1. Tim. 5. c. fin. caus. 31. q. 1. & can. 1. ead. caus. & q.* Ratio; quia ex præcedentibus nuptiis nullum obstat impedimentum, quo minus semper ad ulteriores procedi possit.

Resp. 2. Sunt etiam *honestæ*, cum nonnisi quod honestum est, ab Ecclesia possit approbari. Quod negentur nuptiis secundis benedictiones, non est ideo, quasi inhonestæ sint, sed una ex causis est, quod in iis deficiat perfecta significatio Sacramenti; & quia alias quoque benedictiones Ecclesia non repetit, uti Virginum, Ecclesiarum, altarium.

Qu. 2. *Quæ pęna viduis ante annum luctus elapsum nubentibus de jure Civili statuta, & num ea pariter teneat de Jure Can.?* Resp. ad 1. Statuitur de jure Civ. infamia, ipso facto incurrenda tam ab ipsa, quam à viro eam ducente. *L. 1. C. de secun. nupt. L. 11. ff. de his, qui non infam. L. 15. C. ex quibus cauf. infam. irrog. Nov. 22. c. 22.* idque ad tollendam sanguinis turbationem per secundum matrimonium, & patris incertitudinem.

Resp. ad 2. Leges Civ. statuentes infamiam sunt correctæ a Jure Can. *c. 4. b. t.* ubi ita: *Super illa quæstione, qua quæsitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus per legem definitum; respondemus, quod, cum Apostolus dicat, mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri sui, in Domino nubat, cui voluerit, per licentiam & authoritatem Apostoli ejus infamia abolетur.* Unde sequitur in utroque foro non esse amplius infames mulieres illas intra annum luctus ad secunda vota transeuntes: quod idem *c. fin. b. t.* confirmatur.

Q. 3. *Quotuplicis generis & quæ pęnæ Jure Civ. statutæ sint secundo nubentibus?* Resp. ad 1. Duplicis generis; *quædam* præcise in odium secundarum nuptiarum, & punitionem præmaturi transitus ad alteras nuptias tendunt; *aliæ* respiciunt primario favorem liberorum ex priori matrimonio susceptorum, etiamsi post annum luctus secundæ nuptiæ ineantur, & cessant nullis existentibus liberis, vel his ante parentem binubum mortuis. *L. 3. §. 1. C. b. t.*

Resp. ad 2. *Pęnæ in odium secundarum nuptiarum sunt seqq.* 1. Infamia, ut dictum. 2. Uxor viro posteriori, titulo dotis vel ultimæ voluntatis ultra tertiam bonorum suorum partem dare vel relinquere non potest. *L. 1. Cod. hoc tit.* etiamsi nulli extent liberi. 3. Fit incapax cujuscumque hæreditatis, legati &c. a quoquam alio, quam viro consequendi, ut nullum in ta-

libus

libus acquirat dominium, sed omnia vel hæredibus scriptis, vel cohæredibus ab inteſtato venientibus sint applicanda: *L.* 1. *C. cit.* 4. Non succedit consanguineis ultra tertium gradum, adeoque nec fratris filio, utpote cui de Jure Civili in quarto gradu conjuncta est. *L.* 1. *citat.* Pœnæ hæ viros binubos etiam intra annum luctus non tenent; cum non sit eadem ratio in dicto casu viros inter feminas. *Penæ primario in favorem liberorum sunt fere seqq.* 1. Uxor (idem dicendum de marito ob rationis paritatem, & *L.* 5. *§.* 1. *ff. h. t.*) quocunque tempore ad secunda vota transeat, amittit dominium omnium eorum, quæ mortui mariti liberalitate, ultimave ejus dispositione accepit, eorumque tantum usumfructum retinet, proprietate liberis prioris matrimonii reservata. *L.* 3. *&* 6. *§.* 1. *Cod. h. tit.* 2. Mulier, vel vir, novo conjugi sive inter vivos sive ultima voluntate plus relinquere non potest, quam uni ex liberis prioris matrimonii, & si divisio facta est inæqualis inter liberos, non plus conferre viro potest, quam illi ex liberis, qui minimum accepit. *L.* 6. *cit. &* *L.* 10. *pr. Cod. h. tit.* 3. Amittit liberorum tutelam. *L.* 2. *& Auth. Sacramentum. Cod. quando mul. off. Tut.* Nec eam recuperat, novo marito mortuo, ut communiter AA. Idem de curatela dicendum. *L.* 31. *§.* 14. *ff. de ædilit. edict.* 4. Pupilli post secundas nuptias a matre licet alias eidem liberorum educatio quam maxime competat, separandi, & apud aliam personam educandi sunt. *L.* 1. *Cod. ubi pupilli educ. deb. & Nov.* 22. *cap.* 38. 5. Vidua secundo nubens amittit privilegia honoris & immunitatis prioris mariti. *L.* 13. *Cod. de dignit.* &c.

Quæst. 4. *Num pœnæ prædictæ sint a Jure Canonico sublatæ?* Resp. 1. Quoad utrumque forum sublatæ sunt cum infamia penæ aliæ principaliter ob præproperam reiterationem matrimonii inter annum luctus statutæ. Ratio; quia ideo cessat pœna infamiæ, quod ob Apostoli permissionem & Ecclesiæ approbationem vacent culpa secundæ nuptiæ, & matrimonia debeant esse libera; evitari insuper periculum incontinentiæ, atqui hæc ratio non tantum probat, infamiam, sed & alias pœnas sublatas: ergo.

Resp. 2.

Resp. 2. Cæteræ pœnæ primario ob favorem liberorum statutæ pro utroque foro in suo robore persistunt. Ratio; quia Legibus has pœnas inducentibus nullo textu Juris Canonici derogatum est, neque derogandum suasit ulla rationabilis causa.

Resp. 3. Ex *Nov. 22. c. 43. & seqq. & Auth. cui relictum. C. de indict. viduit.* ubi correctum est Jus Civile antiquum *L. 2. Cod. de indict. viduit.* liquet, posse conjugem conjugi ita legare, *Lego tibi mille, si non amplius nupseris*, eo quod nullam hæc dispositio pœnam contineat, sed conditionem honestam, licitam, & validam adeoque observandam. Illa tamen conditio habetur pro non adjecta, si Titius Cajæ nunquam adhuc nuptæ leget mille, si non nupserit. *L. 22. & 72. §. 5. ff. de condit. & demonstrat.*

Quæst. 5. Utrum pœnæ transeunti ad secundas nuptias statutæ incurrantur a vidua fornicante? Resp. Si intra annum luctus fornicetur, incidit in omnes pœnas Jure Civ. statutas secundo nubentibus tempore luctus; cæteras autem favore filiorum inductas, si post annum luctus fornicetur. *Nov. 39. c. 2. §. 1.* ubi: *non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria*. Neque hæ pœnæ per Jus Can. correctæ sunt; sed neque pœnæ prædictæ locum habent in conscientia ante omnem judicis sententiam, ut vidua intra annum luctus fornicata nulla exspectata sententia restituere teneatur, quidquid a marito accepit. Ratio; quia esto ipso jure privetur bonis, cum tamen hæc privatio statuatur in delicti pœnam, necessario requiritur sententia criminis declaratoria. Porro extendi dictas pœnas ad viduum tempore luctus fornicantem, tenet Palao cum pluribus. Ratio; quia pœnæ memoratæ v.g. restitutio bonorum facienda liberis sancita est in satisfactionem injuriæ conjugi defuncto per fornicationem illatæ; quæ ratio tam in viro, quam muliere fornicante tenet.

Quæst. 6. Quomodo constare debeat de obitu conjugis, ut liceat ad secunda vota transire? Resp. Certitudo moralis requiritur, sive quis propria, sive authoritate judicis velit contrahere secundas nuptias. *c. 2. h. t. c. 19. de sponsal.* Ratio; quia novi matrimonii contractus cedit in præjudicium prioris conjugis, si forte superstes

est,

est, qui proinde jure suo in casu dubio spoliari non debet. Habetur autem hæc certitudo non præcise per famam, utpote ortam ab incerto authore & sæpe fallaci, nisi simul concurrant alia adminicula, præsumptiones, & conjecturæ vehementes; quæ tamen fama etiam adminiculata probari debet plene per testes duos omni exceptione majores. Nec habetur certitudo moralis per testimonium unius præcise & secundum se, nisi aliæ concurrant circumstantiæ, aut major probatio haberi non possit. Itaque habetur per attestationem Magistratus vel Civilis, vel Militaris, vel Ecclesiastici, Parochi, Notarii publici, duorum testium de visu &c.

Quæst. 7. Quid si stante dubio de morte prioris conjugis secundum matrimonium fuerit contractum, an uti licebit matrimonio, vel illud est dissolvendum? Resp. ad 1. Qui stante dubio, adeoque m. f. transit ad secundas nuptias (idem est de eo, qui b. f. iniit matrimonium, & deinde dubitare incipit de morte prioris conjugis) petere non potest debitum; quia nemo potest uti re, de qua dubitat, an sit sua. Tenetur tamen reddere debitum alteri in b. f. constituto; quia is Jure suo privari non debet absque culpa sua ob alterius f. m. *cap. 6. de eo, qui cogn.*

Resp. ad 2. Matrimonium secundum contractum cum tali dubio *ex parte unius* non statim est dissolvendum. *cap. 2. h. t.* neque etiam dum contractum est cum dubio *ex parte utriusque*; quia etiam in hoc casu pro possessione & valore matrimonii standum, quamdiu non constat de contrario, tametsi possessio illa contrahentium Juris utendi matrimonio sit infructuosa. Si tamen conjux secundas nuptias b. f. & forte etiam Judicio Ecclesiæ iniisset, & ex secundo viro suscepisset liberos, malletque cum eo remanere, reduce viro priore, remanere cum secundo non potest, sed conjugaliter debet convivere primo. *cap. 1. caus. 34. q. 2. cap. 2.* ib. *& cap. 2. h. t.* & patet, quia secundum matrimonium nullum fuit.

Quæst. 8. Quid sit benedictio nuptiarum, & num adhibenda secundis nuptiis? Resp. 1. Nomine *Benedictionis* hic veniunt preces & ceremoniæ ex præscripto Ecclesiæ adhiberi solitæ in solemnitate nuptiarum. *can. 1. caus. 30. quæst. 5.*

quæst. 5. quæ tum ad majorem Sacramenti honorem, tum ad impetrandam Neo-Sponsis gratiam adhibentur. Videatur de his Trid. *Sess.* 24. *de Sacram. matr. can.* 11. *&* *Sess.* 24. *c.* 1. *V. præter. de reform. matrim.*

Resp. 2. Ex præcepto adhiberi debet benedictio in *primis* nuptiis *can.* 3. *&* 5. *caus.* 30. *q.* 5. & Trid. *cit.* quod tamen præceptum secluso contemptu non obligat sub mortali, quia non est in gravi materia.

Resp. 3. In *secundis* nuptiis adhiberi benedictio non debet, *quantum est de Jure communi*, si uterque, vel alteruter in priori matrimonio benedictionem suscepit, secus si neuter eam accepit. *c. vir autem* 3. *h. t.* ita dicitur: *Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici*, cum ergo loquatur textus *disjunctive*, *vir vel mulier*, si alteruter benedictionem accepit in primo conjugio, ejus iteratio, *spectato jure communi*, *probibetur*: dico, *spectato Jure Communi*; *quia consuetudine* benedictio Sacerdotalis in pluribus Diœcesibus secundis nuptiis impeditur, quoties ea uni, maxime sponsæ, & in aliquibus etiam sponso, in primis nuptiis non fuit pensa, eaque solum omittitur, quando ab utroque jam ante recepta. *Pirh. h. t. n.* 17.

Finis IV. Libri.

LIBER

LIBER QUINTUS
DECRETALIUM
GREGORII IX.
DE
DELICTIS, ET POENIS.

Uæst. Un. De quibus in Libro V. Decretalium tractetur? Resp. Adornatur in præsenti Libro Processus *Criminalis*, ut ne, dum in prioribus Libris de causis Ecclesiasticis & ad forum Ecclesiasticum spectantibus civiliter intentandis actum est, crimina, si quæ in foro Canonico occurrerent, forent impunita. Hinc in *primo* statim *Titulo* traditur modus, quo crimina in judicem deducenda, scil. per accusationem, vel per inquisitionem, vel per denunciationem: dein agitur de criminibus, quæ cultui divino & Religioni adversantur: ab his descenditur ad illa, quæ proximi vitam, famam, fortunas lædunt: tum examinantur delicta reliqua: demum pœnæ tam *vindicativæ*, quam *medicinales* in delicta statuuntur.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denunciationibus.

QUæst. 1. general. *Quid sit & quotuplex delictum?* Resp. 1. In ordine ad forum externum est *libera & exterius sensibilis transgressio legis divinæ vel humanæ*. 2. Est vel *verum*, dolo nimirum & culpa vera perpetratum; vel *quasi tale*, ortum ex culpa præsumptâ. It. *Publicum*, quod tendit directe contra Dei cultum, res Sacras, Principis Majestatem, adeoque ad certos effectus juridicos ordinatum & publice vindicandum est. Delictum publi-

publicum alias in specie *Criminis* nomine venit: *Vel Privatum*, quod directe tendit ad læsionem privatæ tantum personæ. Hodie omnia delicta reputantur pro publicis, saltem vi consuetudinis. Item delictum aliud est *ordinarium*, quod certum nomen, formam, & pœnam a Lege taxatam habet; aliud *extraordinarium*, quod talia non habet, sed arbitrarie tantum a judice punitur. Aliud *exceptum*, aliud *Non-exceptum*. *Ecclesiasticum*; *sæculare*, *aut mixtum*: *notorium*, *vel occultum*. 3. Qui usum rationis & libertatem habent, ii sunt tantum capaces delicti committendi. Ratio clara est. Perinde autem est; quoad delictum & pœnam delicti incurrendam, sive quis physice & moraliter simul; sive tantum moraliter; mandando; consulendo; vel antecedenter ratihabendo delictum patraverit. *L. 1. §. 12. ff. de vi & vi arm. L. 52. §. 21. ff. de furt. c. pen. de sent. excomm. in 6.*

Quæst. 2. Quid sit accusatio? Resp. 1. Ut hic accipitur pro actione criminali, est *delatio Rei criminis alicujus apud judicem competentem legitime facta vindictæ publicæ causa*. 2. Differt accusatio ab actione civili, quia accusatio tendit ad vindictam publicam; non actio civilis; potest tamen de omni delicto vel civiliter vel criminaliter agi: deinde; quia in accusatione non fit conclusio in causa; cum Lex ipsa concludat; si tamen & in libello criminali concluderetur in causa, ille propterea non vitiatur: e contra in actione civili debet necessario in causa concludi; 3. Differt accusatio ab *inquisitione*; cum inquisitio delationem ex instituto factam non requirat; a *Denuntiatione*; quod Denuntiatio non semper fiat publicæ vindictæ, sed vel privatæ correctionis causa; si sit Evangelica; vel sine intentione pœnæ; si sit Canonica; sicque publicam utilitatem respiciat. Ab *utraque*; quia Accusatio modum & formam diversam habet; & fit solemniter.

Quæst. 3. Quæ sit forma accusationis criminalis instituendæ? Resp. 1. Debet fieri apud judicem competentem; qui non est Magistratus municipalis in causis criminalibus; sed qui jurisdictionem criminalem; sive merum imperium habet. 2. Debet fieri in scriptis (saltem in delictis gravioribus) *Auth. offeratur*: *C. ut lit. cont.* per libellum sic formatum, exprimendo tam suum; quam

delati

delati nomen; indicando ipsum crimen, locum, tempus, ubi tamen probant *ex L. 3. ff. h. t.* horam aut diem addere necessum non esse. 3. Olim requirebatur inscriptio seu subscriptio Accusatoris, quia is tenebatur ad pęnam talionis se subscribere, obligando se ad crimen objectum probandum, vel si deficeret, ad eamdem pęnam subeundam, quam subiturus fuisset reus, probato delicto. Hodie & pęna talionis & subscriptionis necessitas, imo ipsa Accusatio ex usu recessit: sic ubi tamen etiamnum servatur jus commune.

Quæst. 4. *Quinam possint accusare?* Resp. Omnes, exceptis iis, qui specialiter sunt prohibiti, & recensentur fuse *L. 8. ff. de accusat. can.* 13. *causf.* 11. *q.* 1. *& pluribus can. causf.* 11. *q.* 7. Glossa in *c.* 1. *de accusat. seqq. vers.* complectitur eos, qui prohibentur alios accusare: *Femina, pupillus, delatus, crimine tentus, suspectus, quæstu corruptus, sortilegusque, infamis, servus, pauper, cum milite Princeps, libertus, socius socium, nec non inimici, Clericus Ecclesiam nullus deferre valebit.* Vid. Engel *b. n.* 11. ubi præterea ait fratrem a fratre, *n.* 13. liberos a parentibus & contra accusari non posse. Hæc dicta procedunt maxime quoad accusationem ad vindictam publicam; plerique enim, si in delictis etiam capitalibus accusationem instituunt ad suum tantum interesse privatum, vel suam suorumque injuriam persequendam, admittuntur etiam in delictis valde atrocibus: dum vero quis alterum vult deferre, necesse non est laborasse reum infamia, modo delictum probari possit; quia nulla Lex prærequirit infamiam, debetque potiùs utilitas publica, quam privati cujusdam fama spectari. Ubi tamen delictum adhuc occultum foret, neque ex omissione Accusationis Reip. vel alteri privato damnum alia via irreparabile immineret, nemo in conscientia tenetur Reum delicti accusare.

Quæst. 5. *Quinam accusari possint?* Resp. Regulariter omnes delinquentes absque ulla sexus & status differentia, etiam impuberes pubertati proximi, qui præsumuntur esse doli capaces. *L.* 111. *ff. de reg. Jur.* Respectu quorum tamen judex poterit ex commiseratione ætatis pęnam mitigare. *L.* 37. *§. in delictis ff. de minorib.* Excipiuntur a communi regula 1. supremi Principes supe-

superiorem non agnoscentes. *can.* 13. *caus.* 9. *q.* 3. *Bull. Aur. cap.* 5. §. 3. 2. Jam semel accusatus criminaliter, & legitime absolutus per sententiam *cap.* 4. *de Accusat.* 3. Qui accusationi jam præscripsit. *L.* 3. *ff. de requir. vel absent. condemn.* quod fit fere per 20. annos in delictis non habentibus tractum successivum & in delictis carnis per 5. *L.* 29. §. 5. & 6. *ff. ad L. Jul. de adult.* excepto stupro cum vi publica, & adulterio cum incestu. *L.* 39. §. 5. *ff. ad L. Jul. de Adult.* 4. Illi, de quibus in *L. fin. ff. ad L. Jul. Maj. L.* 38. §. *ult. ff. ad L. Jul. de adult. L.* 6. *Cod. de Accusat.* quæ ultima lex potissimum dicit, non posse reum absentem accusari, scil. ad deducendam in judicio & finiendam accusationem. Porro quomodo contra contumacem & nolentem comparere procedendum sit, vide apud Engel *b. t. n.* 18.

Quæst. 6. *Quid & quotuplex sit Denunciatio, de qua* tertia *pars rubricæ agit?* Resp. 1. Denuntiatio est *delatio sive manifestatio criminis superiori legitime quidem facta, sed absque solemnitate*. Dividitur communiter a Canonistis in *Evangelicam*, *Canonicam*, *Civilem*; a TT. vero *primo* in *Evangelicam*, & *judicialem* ita dictam, quia non fit superiori ut patri, sed ut judici, sive ut habenti potestatem & curam publicam; *judicialis* in *Canonicam* & *Civilem*.

Quæst. 7. *Quid sit Denunciatio Evangelica, & quid circa illam tenendum?* Resp. 1. Denunciatio *Evangelica*, vel alio nomine *fraterna*, *paterna*, vel *charitativa*, est *rei alicujus criminis moniti & non emendati ad superiorem tanquam patrem facta delatio, ad hoc, ut reus paterne corrigatur, citra pœnam vel vindictam publicam*. 2. Modus in ea *de præcepto* reg. adhibendus præscribitur *Matt.* 18. *v.* 15. & *seq. Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum .:. si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; quod si non audierit, dic Ecclesiæ*, idest, denuntia superiori vel Judici Ecclesiastico tanquam patri. Renunciari tamen potest huic Denunciationis ordini. Ratio, quia quilibet est dominus famæ suæ. 3. Non tantum quilibet potest, quia cuilibet lex charitatis permittit emendationem proximi; sed etiam *regulariter* tenetur,

proxi-

proximum charitative denuntiare. Ratio, quia tum lex divina ex *cit. textu Matth.* 18. tum lex naturalis, non modo permittit, sed etiam præcipit, ut proximus peccans in salutis viam reducatur. 4. Si reus alias denuntiandus, etiamsi Religiosus foret, jam sit certo emendatus, locus non est huic denuntiationi. *cit. c. ejusque vers.* 15. *si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*. Ratio, quia hoc casu deficit finis denuntiationis Evangelicæ, qui est correctio delinquentis.

Quæst. 8. *Quid sit Denunciatio Canonica, & quid circa eam observandum?* Resp. 1. Est *delatio criminis ad superiorem Ecclesiasticum absque solemnitate Accusationis*. 2. Est vel *Generalis*, dum agitur ad delictum aliquod, damnum, vel aliud incommodum impediendum, uti habetur in *c.* 12. *de spons. c.* 13. *de desp. impub. c. fin. de cland. despons.* Ad hanc, cujus *effectus* est, impedire delictum, regulariter tenentur omnes, si eam possint absque gravi incommodo suo facere *c.* 13. *de jud.* Nec opus est, ut præcedat monitio. Gloss. in *c.* 13. *de desponʃ. impub.* Vel est *specialis*, quæ fit pariter superiori, ut qui male præest, vel administrat, corrigatur, vel etiam a Prælatura removeatur. *can.* 45. & 46. *caus.* 2. *q.* 7. *can.* 31. *caus.* 16. *q.* 7. *c.* 31. *de Simon.* Hæc tantum permissa est iis, quorum interest, adeoque soli Religiosi Prælatum, Parochiani Parochum eo fine denuntiare possunt, ut removeatur. Requiritur præterea, ut licite fiat hæc denunciatio, bina aut trina monitio, *c. cit.*

Quæst. 9. *Quid sit Denunciatio Civilis, & quid juris circa illam?* Resp. 1. *Civilis*, sic dicta, quia LL. ortum debet, & quam Canonistæ solent confundere cum *judiciali*, est delatio Criminis ad superiorem tanquam judicem, vel ad interesse proprium, & tum dicitur *privata*, vel ad vindictam publicam, & nominatur *publica*. 2. Differt a Denunciatione *Canonica* non tantum ratione *originis*, sed etiam ratione *judicis*, cum Canonica coram solo judice Ecclesiastico, Civilis coram sæculari aut Ecclesiastico proponi possit; item etiam ratione *finis*, cum Canonica spectet damnum aut peccatum removendum, Civilis satisfactionem pro damno vel læsione facta privato aut Reip. Differt insuper ab *Accusatione*, quod ad denuntiationem non requiratur inscriptio. *c.* 16. *h. t.* & denuntians, etiam priva-

ctus, non subeat onus probandi, sed tantum indicia aperiendi. 3. Ejus itaque effectus est, quod aperiat judici viam ad inquisitionem specialem. 4. Privatus per se loquendo ad denunciationem Civilem non obligatur, *arg.* a pari cum Accusatione, qua cum fere coincidit, paucis exceptis. Officiales tamen & custodes ad denuntiandum constituti, si eos, qui v. g. vectigalia non solvunt, merces vetitas im-aut exportant, tenentur ad compensanda damna Dominis suis vel Reip. illata. Agunt hic AA. Schmalzgr. a *n.* 241. Pichl. *n.* 23. Pirh. *n.* 103. *b. t.* de criminis delatione *per viam exceptionis*, quæ valde vicina est denuntiationi judiciali, qui videantur.

Quæst. 10. *Quid & quotuplex sit inquisitio, de qua secunda pars rubricæ?* Resp. 1. Inquisitio *est criminis vel criminosi per judicem scil. ex officio procedentem legitime facta investigatio*: introducta est justissime, ne, dum rarissimi sunt, qui velint ad judicem *via accusationis*, vel etiam *denuntiationis* reos deferre, crimina maneant impunita *c.* 24. *b. t. L.* 13. *ff. de off. Præsid.* Resp. 2. Inquisitio est triplex; *Generalissima*, ab aliis *generalis simpliciter* dicta, est, quando nulla præcedente infamia, nec indiciis criminum Judex aut Superior in genere investigat, num in Provincia, Diœcesi, civitate, monasterio perpetrata sint delicta, prout fieri solet in visitationibus. *Generalis*, quam & alii *mixtam* dicunt, est, quando quidem constat de delicto v. g. homicidio perpetrato, author autem ignoratur, nec suspicio cadit in personam certam. *Specialis* est, dum & constat de certo delicto, & suspicio perpetrati criminis, v. g. homicidii habetur de certa persona. *Generalis* tendit eo, ut in notitiam delinquentis veniatur, *specialis*, eo, ut condemnetur & puniatur; ad quod devenitur vel per *inquisitionem mansuetam*; per solas scil. interrogationes & articulos ad examinandum reum formatos, vel per *inquisitionem severam*, sive *torturam*.

Quæst. 11. *An, quando, & quomodo ad inquisitionem procedendum?* Resp. 1. Inquisitio *generalissima* non potest tantum, sed etiam debet certis temporibus fieri, arg. *c.* 1. *de off. Ordin. c.* 1. §. *sane de Censib. in* 6. juncta Trid. *Sess.* 25. *c.* 8. *de Regular.* non requiritur infamia præcedens, aut denuntiatio. Ita praxis. Inquisitio *generalis* sive *mixta* etiam debet fieri a judice, dum vel delictum commissum

con-

constat, author tamen illius nescitur; vel etiam dum tantum suspicio delicti habetur, &c. Nec ad hanc inquisitionem instituendam prærequiritur infamia. *L.* 1. §. 21. *ff. de Quæst.*

Resp. 2. Inquisitio *specialis* non potest pro libitu a solo judice inchoari; sed debet præcedere aliquid, quod viam inquisitioni aperiat; hinc 1. debet constare illi de corpore delicti. *L.* 1. §. 24. *ff. ad S. C. Syllan.* plene & liquido, si sit delictum *facti permanentis*; si sit delictum *facti transeuntis*; idest, nullum post se relinquens vestigium, saltem per conjecturas. 2. Debet vel accusatio aut denuntiatio criminis præcedere, vel si judex procedat ex officio, *infamia* (qualis hæc debeat esse, vide apud Schmalzgr. *h. n.* 199.) vel alia sufficientia indicia. *L.* 7. *C. c.* 19. 21. 24. *h. t.* 3. Debet reus præsens esse vel saltem citari. *cap.* 24. *cit.* 4. Debet judex reo puncta inquisitionis communicare; depositiones & dicta testium, saltem regulariter proponere; si quas habet exceptiones, audire, admittere, & examinare. *cap.* 24. *cit.* Hæc si observata non fuerint; reusque contra inquisitionem sic protestatus, inquisitio & processus *regulariter* erunt invalida. *cap.* 21. & 24. *h. t.*

Quæst. 12. *Quis sit effectus inquisitionis?* Resp. 1. Effectus Inquisitionis *generalis* est, quod viam sternat ad specialem, si ex illa emergant indicia probationes sufficientes contra certam personam.

Resp. 2. Effectus inquisitionis *specialis* a judice legitimo *susceptę* & *inchoatę* sunt, 1. quod producat obligationem in inquisito ad manifestandam veritatem juxta dicta ad Tit. *de Confess. L.* 2. *Decret. q.* 5. *per totam*. 2. Quod si reus detrectet fateri, judex tamen habeat legitima indicia, idest valde urgentia, & tanta, ut sola fere confessio desit; si insuper delictum sit dolose commissum, & tale, quod pęnam mereatur corporalem & relegatione majorem, judex ad torturam procedet, circa quam quid porro sit observandum, consulantur Criminalistæ, & *Ordin. Carol. art.* 18. & *seqq.*

Resp. 3. Effectus inquisitionis *specialis terminatę sive absolutę* est, ut si reus quidem erat gravatus, nec tamen crimen confessus, nec legitime de eo convictus, præstito a se juramento purgationis absolvatur, ut latius ad

Resp. 2. Cæteræ pœnæ primario ob favorem liberorum statutæ pro utroque foro in suo robore persistunt. Ratio; quia Legibus has pœnas inducentibus nullo textu Juris Canonici derogatum est, neque derogandum suasit ulla rationabilis causa.

Resp. 3. Ex *Nov. 22. c. 43. & seqq. & Auth. cui relictum. C. de indict. viduit.* ubi correctum est Jus Civile antiquum *L. 2. Cod. de indict. viduit.* liquet, posse conjugem conjugi ita legare, *Lego tibi mille, si non amplius nupseris*, eo quod nullam hæc dispositio pœnam contineat, sed conditionem honestam, licitam, & validam adeoque observandam. Illa tamen conditio habetur pro non adjecta, si Titius Cajæ nunquam adhuc nuptæ leget mille, si non nupserit. *L. 22. & 72. §. 5. ff. de condit. & demonstrat.*

Quæst. 5. Utrum pœnæ transeunti ad secundas nuptias statutæ incurrantur a vidua fornicante? Resp. Si intra annum luctus fornicetur, incidit in omnes pœnas Jure Civ. statutas secundo nubentibus tempore luctus; cæteras autem favore filiorum inductas, si post annum luctus fornicetur. *Nov. 39. c. 2. §. 1.* ubi: *non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Neque hæ pœnæ per Jus Can. correctæ sunt; sed neque pœnæ prædictæ locum habent in conscientia ante omnem judicis sententiam, ut vidua intra annum luctus fornicata nulla exspectata sententia restituere teneatur, quidquid a marito accepit. Ratio; quia esto ipso jure privetur bonis, cum tamen hæc privatio statuatur in delicti pœnam, necessario requiritur sententia criminis declaratoria. Porro extendi dictas pœnas ad viduum tempore luctus fornicantem, tenet Palao cum pluribus. Ratio; quia pœnæ memoratæ v.g. restitutio bonorum facienda liberis sancita est in satisfactionem injuriæ conjugi defuncto per fornicationem illatæ; quæ ratio tam in viro, quam muliere fornicante tenet.

Quæst. 6. Quomodo constare debeat de obitu conjugis, ut liceat ad secunda vota transire? Resp. Certitudo moralis requiritur, sive quis propria, sive authoritate judicis velit contrahere secundas nuptias. *c. 2. h. t. c. 19. de sponsal.* Ratio; quia novi matrimonii contractus cedit in præjudicium prioris conjugis, si forte superstes

est,

est, qui proinde jure suo in casu dubio spoliari non debet. Habetur autem hæc certitudo non præcise per famam, utpote ortam ab incerto authore & sæpe fallaci, nisi simul concurrant alia adminicula, præsumptiones, & conjecturæ vehementes; quæ tamen fama etiam adminiculata probari debet plene per testes duos omni exceptione majores. Nec habetur certitudo moralis per testimonium unius præcise & secundum se, nisi aliæ concurrant circumstantiæ, aut major probatio haberi non possit. Itaque habetur per attestationem Magistratus vel Civilis, vel Militaris, vel Ecclesiastici, Parochi, Notarii publici, duorum testium de visu &c.

Quæst. 7. *Quid si stante dubio de morte prioris conjugis secundum matrimonium fuerit contractum, an uti licebit matrimonio, vel illud est dissolvendum?* Resp. ad 1. Qui stante dubio, adeoque m. f. transit ad secundas nuptias (idem est de eo, qui b. f. iniit matrimonium, & deinde dubitare incipit de morte prioris conjugis) petere non potest debitum; quia nemo potest uti re, de qua dubitat, an sit sua. Tenetur tamen reddere debitum alteri in b. f. constituto; quia is Jure suo privari non debet absque culpa sua ob alterius f. m. *cap.* 6. *de eo, qui cogn.*

Resp. ad 2. Matrimonium secundum contractum cum tali dubio *ex parte unius* non statim est dissolvendum. *cap.* 2. *h. t.* neque etiam dum contractum est cum dubio *ex parte utriusque*; quia etiam in hoc casu pro possessione & valore matrimonii standum, quamdiu non constat de contrario, tametsi possessio illa contrahentium Juris utendi matrimonio sit infructuosa. Si tamen conjux secundas nuptias b. f. & forte etiam Judicio Ecclesiæ iniisset, & ex secundo viro suscepisset liberos, malletque cum eo remanere, reduce viro priore, remanere cum secundo non potest, sed conjugaliter debet convivere primo. *cap.* 1. *caus.* 34. *q.* 2. *cap.* 2. ib. & *cap.* 2. *h. t.* & patet, quia secundum matrimonium nullum fuit.

Quæst. 8. *Quid sit benedictio nuptiarum, & num adhibenda secundis nuptiis?* Resp. 1. Nomine *Benedictionis* hic veniunt preces & ceremoniæ ex præscripto Ecclesiæ adhiberi solitæ in solemnitate nuptiarum. *can.* 1. *caus.* 30. *quæst.* 5.

quæst. 5. quæ tum ad majorem Sacramenti honorem, tum ad impetrandam Neo-Sponsis gratiam adhibentur. Videatur de his Trid. *Sess.* 24. *de Sacram. matr. can.* 11. *& Sess.* 24. *c.* 1. *V. præter. de reform. matrim.*

Resp. 2. Ex præcepto adhiberi debet benedictio in *primis* nuptiis *can.* 3. *&* 5. *caus.* 30. *q.* 5. & Trid. *cit.* quod tamen præceptum secluso contemptu non obligat sub mortali; quia non est in gravi materia.

Resp. 3. In *secundis* nuptiis adhiberi benedictio non debet, *quantum est de Jure communi*, si uterque, vel alteruter in priori matrimonio benedictionem suscepit, secus si neuter eam accepit. *c. vir autem* 3. *h. t.* ita dicitur: *Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici*, cum ergo loquatur textus *disjunctive*, *vir vel mulier*, si alteruter benedictionem accepit in primo conjugio, ejus iteratio, *spectato jure communi*, *probibetur*: dico, *spectato Jure Communi*; *quia consuetudine* benedictio Sacerdotalis in pluribus Diœcesibus secundis nuptiis impeditur, quoties ea uni, maxime sponsæ, & in aliquibus etiam sponso, in primis nuptiis non fuit pensa, eaque solum omittitur, quando ab utroque jam ante recepta. *Pirh. h. t. n.* 17.

Finis IV. Libri.

LIBER

LIBER QUINTUS
DECRETALIUM
GREGORII IX.
DE
DELICTIS, ET POENIS.

Uæst. Un. De quibus in Libro V. Decretalium tractetur? Resp. Adornatur in præsenti Libro Processus *Criminalis*, ut ne, dum in prioribus Libris de causis Ecclesiasticis & ad forum Ecclesiasticum spectantibus civiliter intentandis actum est, crimina, si quæ in foro Canonico occurrerent, forent impunita. Hinc in *primo* statim *Titulo* traditur modus, quo crimina in judicem deducenda, scil. per accusationem, vel per inquisitionem, vel per denunciationem: dein agitur de criminibus, quæ cultui divino & Religioni adversantur: ab his descenditur ad illa, quæ proximi vitam, famam, fortunas lædunt: tum examinantur delicta reliqua: demum pœnæ tam *vindicativæ*, quam *medicinales* in delicta statuuntur.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denunciationibus.

QUæst. 1. general. *Quid sit & quotuplex delictum?* Resp. 1. In ordine ad forum externum est *libera & exterius sensibilis transgressio legis divinæ vel humanæ*. 2. Est vel *verum*, dolo nimirum & culpa vera perpetratum; vel *quasi tale*, ortum ex culpa præsumptâ. It. *Publicum*, quod tendit directe contra Dei cultum, res Sacras, Principis Majestatem, adeoque ad certos effectus juridicos ordinatum & publice vindicandum est. Delictum publi-

publicum alias in specie *Criminis* nomine venit: Vel *privatum*, quod directe tendit ad læsionem privatæ tantum personæ. Hodie omnia delicta reputantur pro publicis, saltem vi consuetudinis. Item delictum aliud est *ordinarium*, quod certum nomen, formam, & pœnam a Lege taxatam habet; aliud *extraordinarium*, quod talia non habet, sed arbitrarie tantum a judice punitur: Aliud *exceptum*, aliud *Non-exceptum*. *Ecclesiasticum*, *sæculare*, *aut mixtum*: *notorium*, *vel occultum*. 3. Qui usum rationis & libertatem habent, ii sunt tantum capaces delicti committendi. Ratio clara est. Perinde autem est, quoad delictum & pœnam delicti incurrendam, sive quis physice & moraliter simul, sive tantum moraliter, mandando, consulendo, vel antecedenter ratihabendo delictum patraverit. *L.* 1.§.12.*ff. de vi & vi arm. L.* 52. §. 21. *ff. de furt. c. pen. de sent. excomm. in* 6.

Quæst. 2. *Quid sit accusatio*? Resp. 1. Ut hic accipitur pro actione criminali, est *delatio Rei criminis alicujus apud judicem competentem legitime facta vindictæ publicæ causa*. 2. Differt accusatio ab actione civili, quia accusatio tendit ad vindictam publicam, non actio civilis; potest tamen de omni delicto vel civiliter vel criminaliter agi: deinde, quia in accusatione non fit conclusio in causa, cum Lex ipsa concludat; si tamen & in libello criminali concluderetur in causa, ille propterea non vitiatur: e contra in actione civili debet necessario in causa concludi. 3. Differt accusatio ab *inquisitione*, cum inquisitio delationem ex instituto factam non requirat; a *Denuntiatione*, quod Denuntiatio non semper fiat publicæ vindictæ, sed vel privatæ correctionis causa, si sit Evangelica; vel sine intentione pœnæ; si sit Canonica, sicque publicam utilitatem respiciat: Ab *utraque*, quia Accusatio modum & formam diversam habet, & fit solemniter.

Quæst. 3. *Quæ sit forma accusationis criminalis instituendæ*? Resp. 1. Debet fieri apud judicem competentem, qui non est Magistratus municipalis in causis criminalibus, sed qui jurisdictionem criminalem, sive merum imperium habet. 2. Debet fieri in scriptis (saltem in delictis gravioribus) *Auth. offeratur. C. ut lit. cont.* per libellum rite formatum, exprimendo tam suum, quam

delati

delati nomen; indicando ipsum crimen, locum, tempus, ubi tamen probant *ex L. 3. ff. h. t.* horam aut diem addere necessum non esse. 3. Olim requirebatur inscriptio seu subscriptio Accusatoris; quia is tenebatur ad pęnam talionis se subscribere, obligando se ad crimen objectum probandum, vel si deficeret, ad eamdem pęnam subeundam, quam subiturus fuisset reus, probato delicto. Hodie & pęna talionis & subscriptionis necessitas, imo ipsa Accusatio ex usu recessit: sic ubi tamen etiamnum servatur jus commune.

Quæst. 4. *Quinam possint accusare?* Resp. Omnes, exceptis iis, qui specialiter sunt prohibiti, & recensentur fuse *L. 8. ff. de accusat. can. 13. caus. 11. q. 1. & in pluribus can. caus. 11. q. 7.* Glossa in *c. 1. de accusat. seqq. vers.* complectitur eos, qui prohibentur alios accusare: *Femina, pupillus, delatus, crimine tentus, suspectus, quæstu corruptus, sortilegusque, infamis, servus, pauper, cum milite Princeps, libertus, socius socium, nec non inimici, Clericus Ecclesiam nullus deferre valebit.* Vid. Engel *h. n.* 11. ubi præterea ait fratrem a fratre, *n.* 13. liberos a parentibus & contra accusari non posse. Hæc dicta procedunt maxime quoad accusationem ad vindictam publicam; plerique enim, si in delictis etiam capitalibus accusationem instituunt ad suum tantum interesse privatum, vel suam suorumque injuriam persequendam, admittuntur etiam in delictis valde atrocibus: dum vero quis alterum vult deferre, necesse non est laborasse reum infamia, modo delictum probari possit; quia nulla Lex prærequirit infamiam, debetque potius utilitas publica, quam privati cujusdam fama spectari. Ubi tamen delictum adhuc occultum foret, neque ex omissione Accusationis Reip. vel alteri privato damnum alia via irreparabile immineret, nemo in conscientia tenetur Reum delicti accusare.

Quæst. 5. *Quinam accusari possint?* Resp. Regulariter omnes delinquentes absque ulla sexus & status differentia, etiam impuberes pubertati proximi, qui præsumuntur esse doli capaces. *L. 111. ff. de reg. Jur.* Respectu quorum tamen judex poterit ex commiseratione ætatis pęnam mitigare. *L. 37. §. in delictis ff. de minorib.* Excipiuntur a communi regula 1. supremi Principes supe-

ſuperiorem non agnoſcentes. *can.* 13. *cauſ.* 9. *q.* 3. *Bull. Aur. cap.* 5. §. 3. 2. Jam ſemel accuſatus criminaliter, & legitime abſolutus per ſententiam *cap.* 4. *de Accuſat.* 3. Qui accuſationi jam præſcripſit. *L.* 3. *ff. de requir. vel abſent. condemn.* quod fit fere per 20. annos in delictis non habentibus tractum ſucceſſivum & in delictis carnis per 5. *L.* 29. §. 5. *&* 6. *ff. ad L. Jul. de adult.* excepto ſtupro cum vi publica, & adulterio cum inceſtu. *L.* 39. §. 5. *ff. ad L. Jul. de Adult.* 4. Illi, de quibus in *L. fin. ff. ad L. Jul. Maj. L.* 38. §. *ult. ff. ad L. Jul. de adult. L.* 5. *Cod. de Accuſat.* quæ ultima lex potiſſimum dicit, non poſſe reum abſentem accuſari, ſcil. ad deducendam in judicio & finiendam accuſationem. Porro quomodo contra contumacem & nolentem comparere procedendum ſit, vide apud Engel *h. t. n.* 18.

Quæſt. 6. *Quid & quotuplex ſit Denunciatio, de qua* tertia *pars rubricæ agit?* Reſp. 1. Denuntiatio eſt *delatio ſive manifeſtatio criminis ſuperiori legitime quidem factæ, ſed abſque ſolemnitate.* Dividitur communiter a Canoniſtis in *Evangelicam, Canonicam, Civilem;* a TT. vero *primo* in *Evangelicam,* & *judicialem* ita dictam, quia non fit ſuperiori ut patri, ſed ut judici, ſive ut habenti poteſtatem & curam publicam; *judicialis* in *Canonicam* & *Civilem.*

Quæſt. 7. *Quid ſit Denunciatio Evangelica, & quid circa illam tenendum?* Reſp. 1. Denunciatio *Evangelica,* vel alio nomine *fraterna, paterna,* vel *charitativa,* eſt *rei alicujus criminis moniti & non emendati ad ſuperiorem tanquam patrem facta delatio, ad hoc, ut reus paterne corrigatur, citra pœnam vel vindictam publicam.* 2. Modus in ea *de præcepto* reg. adhibendus præſcribitur *Matt.* 18. *v.* 15. *& ſeq. Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum ∴ ſi te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum; quod ſi non audierit, dic Eccleſiæ,* ideſt, denuntia ſuperiori vel Judici Eccleſiaſtico tanquam patri. Renunciari tamen poteſt huic Denunciationis ordini. Ratio, quia quilibet eſt dominus famæ ſuæ. 3. Non tantum quilibet poteſt, quia cuilibet lex charitatis permittit emendationem proximi; ſed etiam *regulariter* tenetur,

proxi-

proximum charitative denuntiare. Ratio, quia tum lex divina ex *cit. textu Matth.* 18. tum lex naturalis, non modo permittit, sed etiam præcipit, ut proximus peccans in salutis viam reducatur. 4. Si reus alias denuntiandus, etiamsi Religiosus foret, jam sit certo emendatus, locus non est huic denuntiationi. *cit. c. ejusque vers.* 15. *si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Ratio, quia hoc casu deficit finis denuntiationis Evangelicæ, qui est correctio delinquentis.

Quæst. 8. *Quid sit Denunciatio Canonica, & quid circa eam observandum?* Resp. 1. Est *delatio criminis ad superiorem Ecclesiasticum absque solemnitate Accusationis*. 2. Est vel *Generalis*, dum agitur ad delictum aliquod, damnum, vel aliud incommodum impediendum, uti habetur in *c.* 12. *de spons. c.* 13. *de desp. impub. c. fin. de cland. desponsf.* Ad hanc, cujus *effectus* est, impedire delictum, regulariter tenentur omnes, si eam possint absque gravi incommodo suo facere *c.* 13. *de jud.* Nec opus est, ut præcedat monitio. Gloss. in *c.* 13. *de despons. impub.* Vel est *specialis*, quæ fit pariter superiori, ut qui male præest, vel administrat, corrigatur, vel etiam a Prælatura removeatur. *can.* 45. & 46. *caus.* 2. *q.* 7. *can.* 31. *caus.* 16. *q.* 7. *c.* 31. *de Simon.* Hæc tantum permissa est iis, quorum interest, adeoque soli Religiosi Prælatum, Parochiani Parochum eo fine denuntiare possunt, ut removeatur. Requiritur præterea, ut licite fiat hæc denunciatio, bina aut trina monitio, *c. cit.*

Quæst. 9. *Quid sit Denunciatio Civilis, & quid juris circa illam?* Resp. 1. *Civilis*, sic dicta, quia LL. ortum debet, & quam Canonistæ solent confundere cum *judiciali*, est delatio Criminis ad superiorem tanquam judicem, vel ad interesse proprium, & tum dicitur *privata*, vel ad vindictam publicam, & nominatur *publica*. 2. Differt a Denunciatione *Canonica* non tantum ratione *originis*, sed etiam ratione *judicis*, cum Canonica coram solo judice Ecclesiastico, Civilis coram sæculari aut Ecclesiastico proponi possit; item etiam ratione *finis*, cum Canonica spectet damnum aut peccatum removendum, Civilis satisfactionem pro damno vel læsione facta privato aut Reip. Differt insuper ab *Accusatione*, quod ad denuntiationem non requiratur inscriptio. *c.* 16. *h. t.* & denuntians, etiam priva-

tus, non subeat onus probandi, sed tantum indicia aperiendi. 3. Ejus itaque effectus est, quod aperiat judici viam ad inquisitionem specialem. 4. Privatus per se loquendo ad denunciationem Civilem non obligatur, *arg.* a pari cum Accusatione, qua cum fere coincidit, paucis exceptis. Officiales tamen & custodes ad denuntiandum constituti, si eos, qui v. g. vectigalia non solvunt, merces vetitas im-aut exportant, tenentur ad compensanda damna Dominis suis vel Reip. illata. Agunt hic AA. Schmalzgr. à *n.* 241. Pichl. *n.* 23. Pirh. *n.* 103. *h. t.* de criminis delatione *per viam exceptionis*, quæ valde vicina est denuntiationi judiciali, qui videantur.

Quæst. 10. *Quid & quotuplex sit inquisitio, de qua secunda pars rubricæ?* Resp. 1. Inquisitio *est criminis vel criminosi per judicem scil. ex officio procedentem legitime facta investigatio*: introducta est justissime, ne, dum rarissimi sunt, qui velint ad judicem *via accusationis*, vel etiam *denuntiationis* reos deferre, crimina maneant impunita *c.* 24. *h. t. L.* 13. *ff. de off. Præsid.* Resp. 2. Inquisitio est triplex; *Generalissima*, ab aliis *generalis simpliciter* dicta, est, quando nulla præcedente infamia, nec indiciis criminum Judex aut Superior in genere investigat, num in Provincia, Diœcesi, civitate, monasterio perpetrata sint delicta, prout fieri solet in visitationibus. *Generalis*, quam & alii *mixtam* dicunt, est, quando quidem constat de delicto v. g. homicidio perpetrato, author autem ignoratur, nec suspicio cadit in personam certam. *Specialis* est, dum & constat de certo delicto, & suspicio perpetrati criminis, v. g. homicidii habetur de certa persona. *Generalis* tendit eo, ut in notitiam delinquentis veniatur, *specialis*, eo, ut condemnetur & puniatur; ad quod devenitur vel per *inquisitionem mansuetam*; per solas scil. interrogationes & articulos ad examinandum reum formatos, vel per *inquisitionem severam*, sive *torturam*.

Quæst. 11. *An, quando, & quomodo ad inquisitionem procedendum?* Resp. 1. Inquisitio *generalissima* non potest tantum, sed etiam debet certis temporibus fieri, arg. *c.* 1. *de off. Ordin. c.* 1. §. *sane de Censib. in* 6. juncta Trid. *Sess.* 25. *c.* 8. *de Regular.* non requiritur infamia præcedens, aut denuntiatio. Ita praxis. Inquisitio *generalis* sive *mixta* etiam debet fieri a judice, dum vel delictum commissum

con-

constat, author tamen illius nescitur; vel etiam dum tantum suspicio delicti habetur, &c. Nec ad hanc inquisitionem instituendam praerequiritur infamia. *L.* 1. §. 21. *ff. de Quaest.*

Resp. 2. Inquisitio *specialis* non potest pro libitu a solo judice inchoari, sed debet praecedere aliquid, quod viam inquisitioni aperiat; hinc 1. debet constare illi de corpore delicti. *L.* 1. §. 24. *ff. ad S. C. Syllan.* plene & liquido, si sit delictum *facti permanentis*; si sit delictum *facti transeuntis*; ideft, nullum post se relinquens vestigium, saltem per conjecturas. 2. Debet vel accusatio aut denuntiatio criminis praecedere, vel si judex procedat ex officio, *infamia* (qualis haec debeat esse, vide apud Schmalzgr. *h. n.* 199.) vel alia sufficientia indicia. *L.* 7. *C. c.* 19. 21. 24. *h. t.* 3. Debet reus praesens esse vel saltem citari. *cap.* 24. *cit.* 4. Debet judex reo puncta inquisitionis communicare; depositiones & dicta testium; saltem regulariter proponere; si quas habet exceptiones, audire, admittere, & examinare. *cap.* 24. *cit.* Haec si observata non fuerint; reusque contra inquisitionem sic protestatus, inquisitio & processus *regulariter* erunt invalida. *cap.* 21. & 24. *h. t.*

Quaest. 12. *Quis sit effectus inquisitionis?* Resp. 1. Effectus Inquisitionis *generalis* est, quod viam sternat ad specialem, si ex illa emergant indicia probationes sufficientes contra certam personam.

Resp. 2. Effectus inquisitionis *specialis* a judice legitimo *susceptę* & *inchoatę* sunt, 1. quod producat obligationem in inquisito ad manifestandam veritatem juxta dicta ad Tit. *de Confess. L.* 2. *Decret. q.* 5. *per totam.* 2. Quod si reus detrectet fateri, judex tamen habeat legitima indicia, ideft valde urgentia, & tanta, ut sola fere confessio desit; si insuper delictum sit dolose commissum, & tale, quod pęnam mereatur corporalem & relegatione majorem, judex ad torturam procedet, circa quam quid porro sit observandum, consulantur Criminalistae, & *Ordin. Carol. art.* 18. & *seqq.*

Resp. 3. Effectus inquisitionis *specialis terminatę sive absolutę* est, ut si reus quidem erat gravatus, nec tamen crimen confessus, nec legitime de eo convictus, praestito a se juramento purgationis absolvatur, ut latius ad

 Tit. 34.

Tit. 34. condemnetur autem talis inquisitus, etiam pœna ordinaria, si vel crimen confessus, vel legitime fuerit convictus. *L.* 2. *C. de abolition. L.* 4. *Cod. de sepulchr. viol. c.* 2. *de conf. c. fin. de celebr. miss.* Quid de Processu in crimine *notorio*, aut dum delinquens deprehenditur in flagranti, sit statuendum, vide Criminalistas, & Reiffenstuel fuse desuper agentem *h. t.* §. 6. 7. 8.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

QUæst. 1. *Quid sit calumnia & quotuplex?* Resp. Cum ad hunc Titulum interpretes agant de triplici modo quo Accusatores delinquunt, scil. *calumniando*, *prævaricando*, *tergiversando*; hinc 1. calumnia proprie dicta est *delictum, quo quis falsum crimen alteri scienter & dolose intendit, sive contra alterum proponit*, & qui id facit, dicitur *calumniator*. *L.* 1. §. 1. *ad S. C. Turpill.* 2. Si quis crimen objectum probare non potest, dicitur calumnia *præsumpta*, nisi elidatur præsumptio, quod fit, dum quis vel ex necessitate officii denuntiat, vel saltem semiplene probat, vel si accusator a testibus est deceptus, &c. imo certæ personæ sunt omnino immunes a præsumptione calumniæ. *Vera* autem calumnia est, si certo, v. g. ex propria confessione, vel testium depositionibus constet, quod quis scienter & malitiose de falso crimine alterum detulerit.

Quæst. 2. *Quænam sint pœnæ in calumniantes statutę.* Resp. Calumniator *verus* (idem quoad pœnas dicendum esse de *præsumpto* arg. *c.* 2. *h. t.*) fit infamis infamia juris post condemnationem de calumnia. *can.* 1. *caus.* 2. *q.* 3. *L.* 1. & 4. §. 4. *ff. de his, qui not. infam.* tenetur ad refusionem expensarum, omnisque damni, arg. *Constit. Crim. Carol. art.* 12. Clericus calumniose accusans Clericum privandus est beneficio Ecclesiastico cum relegatione in exilium. *c.* 1. *h. t.* Imo & pęna talionis in calumniatores statuta est *can.* 2. & 3. *caus.* 2. *q.* 3. *L. fin. C. h. t.* in locum tamen hujus pęnæ arbitraria successit in utroque foro, etiam post innovatam Constitut. *Cum primum* a S. Pio anno 1566. quia vel non ubique fuit recep. a, vel per non usum abrogata.

Quæst. 3.

Quæst. 3. *Quid sit prævaricari & tergiversari?* Resp. 1. Ille dicitur *prævaricari*, qui postquam accusavit vel denuntiavit aliquem de crimine, dissimulat veras delicti probationes, aut falsas admittit, ut reus absolvatur. Pęna prævaricationis est infamia juris, & alia extraordinaria, sive arbitraria. *L.* 1. & 2. *ff. de Prævaricat.*

Resp. 2. *Tergiversari* dicitur, qui accusationi ceptæ tergum vertit, seu desistit. Olim in pęnam erat mulcta. 5. librar. auri & infamia juris. *L.* 3. & 4. *ff. de Prævar.* hodie sublata esse dicitur, quia judex ex officio instituit novum processum inquisitionis.

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur.

QUæst. 1. *Quid sit Simonia?* Resp. 1. Simonia a Simone Mago dicta, qui primus in Lege nova crimen hoc admisisse legitur. *Actor.* 8. *v.* 20. est *studiosa voluntas emendi aut vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum*. Ita D. Th. vel etiam cum Suarez *Tom. I. de Relig. L.* 4. *c.* 1. *n.* 7. definiri potest, quod *sit Sacrilegium commissum emptione vel venditione, aut quovis alio contractu, quo spirituale pro temporali commutatur.* Quæ definitio ostendit, Simoniam opponi virtuti Religionis, esse speciem Sacrilegii, non dari parvitatem materię.

Quæst. 2. *Quotuplex sit Simonia?* Resp. 1. Simonia *passim* dividitur in Simoniam *juris naturalis vel divini*, quæ committitur, quando pro re temporali datur vel promittitur res in se vere spiritualis, aut huic annexa, vel contra; hoc enim indecens esse lumen rationis dictat. Et in Simoniam *juris positivi Ecclesiastici*, quæ est, quando non quidem datur spirituale pro temporali, vel vicissim, sed dum res una spiritualis vel huic annexa commutatur authoritative cum spirituali, v. g. beneficium cum beneficio; vel si temporale datur pro temporali, v. g. dum officia Ecclesiastica Oeconomi, Vice-Domini &c. pro pecunia comparantur contra Legem Ecclesiasticam ex motivo Religionis positam sub pœnis Simoniæ juris divini.

Resp. 2. Alia est Simonia mentalis, alia conventionalis (ad quam reduci solet confidentialis) alia realis. 1. Simonia *mentalis* non sumitur hic pro mero interno proposito committendi Simoniam absque ullo actu externo, hæc quippe melius dicitur Simonia *interna*; sed Simonia mentalis est, dum quis reipsa dat aliquid temporale pro spirituali vel vicissim, sine ullo quidem pacto expresso vel tacito externe manifestato, cum hac tamen interna intentione & proposito, ut alterum obliget, moveat, & alliciat ad dandum spirituale pro temporali, vel contra. Et hæc Simonia esse potest tantum ex parte unius. 2. Simonia *conventionalis* est, quæ fit conventione vel expressa vel tacita, dandi temporale pro spirituali, vel vicissim, utrimque manifestata, ut tamen intra terminos Simoniæ conventionalis permaneat, requiritur, vel ex nulla, vel ex una tantum parte executionem accessisse. *cap.* 12. *h. t.* Si ex nulla parte secuta sit executio; dicitur Simonia *pure* conventionalis, si vero ex alterutra tantum parte, *mixta* dicitur. 3. *Realis* est, quæ præter conventionem & pactum utrimque traditione consummatur. 4. Simonia *confidentialis*, quæ locum tantum obtinet in beneficiis Ecclesiasticis, est & committitur, dum quis alteri beneficium procurat quocunque modo, v. g. eligendo, præsentando, conferendo, cum hac *confidentia*, idest, pacto vel expresso vel tacito, ut is, cui procuratur, vel resignet beneficium procuranti aut tertio cuipiam post aliquod tempus, vel ut certam pensionem ex hoc beneficio præstet. Vid. Bull. Pii V. apud Reiffenst. *n.* 42. *h. t.* Simonia confidentialis iterum suas species habet, quatenus nim. confertur vel resignatur beneficium cum pacto *accessus*, vel *ingressus*, vel *regressus*.

Quæst. 3. *Quid requiratur ad constituendam Simoniam, & quando pactum Simoniacum interveniat?* Resp. ad 1. Seqq. ad Simoniam debent concurrere, *pactum*, *tanquam forma*, *pretium temporale*, *& merx*, *sive res spiritualis aut spirituali annexa*, tanquam materia.

Resp. ad 2. Primo: Nomine pacti Simoniaci venit omnis contractus reciprocus, seu utrinque obligatorius, quo alter ad rem spiritualem tradendam obligatur, sive dein sit pactum *expressum*, quo disertis verbis paciscen-

tes dicant, *promitto, do, vel dabo temporale pro spirituali*; sive *tacitum*, si scil. faciant tale quid, in quo contineatur, aut unde eliciatur & præsumatur consensus.

Resp. ad 2. Secundo: Pactum Simoniacum est, promittere vel dare aliquid temporale in compensationem gratuitam pro spirituali, aut contra, si compensatio gratuita *determinate* sit exhibenda, ut imponatur obligatio gratitudinis nova & modificata, qua quis jure naturali, ad satisfaciendum scil. præcise obligationi antidotali, prius non obligabatur. Innoc. XI. damnata propositio ordine Quarta sic inter alia habet: *dare temporale pro spirituali non est Simonia, si temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.*

Resp. ad 2. Tertio; Pactum Simoniacum involvit dare aliquid temporale pro spirituali, vel econtra, si temporale detur *ut motivum* conferendi aut efficiendi spirituale; vel etiam si detur *ut finis* rei spiritualis, sive primarius, sive secundarius. Ita cit. propos. inter alia habet: *Dare temporale pro spirituali Simonia non est, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale.* Et *prop.* 46. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritublis, sic ut illud prius æstimetur, quam res spiritualis.* Ratio autem est, quia temporale dare ut motivum conferendi spirituale involvit pactum vel inchoatum, vel virtuale & tacitum, quo alter ad spirituale obligatur: dare temporale ut finem rei spiritualis est pacisci, & intendere temporale tanquam pretium, æque vel pluris æstimandum, quam spirituale.

Q. 4. *In quibus casibus non interveniat pactum Simoniacum?* Resp. 1. Si detur aliquid temporale *sub spe* tantum, etiam exterius manifestata, consequendi quid spirituale, aut huic annexum, vel contra, non committitur Simonia. Ratio, quia qui sperat tantum, sibi spirituale dandum intuitu temporalis, si speret ex benevolentia dandum, nec obligat alterum, nec intendit obligare, ergo pactum Simoniacum deficit. Vide Schmal. *h. t. n.* 53. *& seqq.* Reiffenst. *a n.* 87. *ad* 105. ubi & scil. *n.* 100. ostendit, unde pro utroque foro desumi possit, an temporale sit principaliter datum pro spirituali &c.

Resp. 2. Si temporale promittatur *ut incitamentum* ad opus bonum, v. g. si parentes donent liberis, ut frequentent templa: vel si temporale promittatur *sub conditione & modo*, ut opera pia exerceantur, Simonia non committitur: Ratio, quia nec contractus onerosus his casibus intervenit, nec ut pretium nec ut compensatio pro spirituali datur temporale, sed vel ut remuneratio laboris, vel ut stipendium.

Resp. 3. Si Sacerdotes vel alii Ecclesiæ Ministri conveniant *de stipendio*, priusquam administrent spiritualia, ad quæ aliunde non tenebantur, Simoniacum non est. Ratio, quia quod debetur de jure naturæ, nec est consuetudine aut lege determinatum, licite in pactum deduci potest, ut determinetur. Procedit etiam Responsio de Clericis habentibus aliunde, unde vivant. *can. fin. caus.* 1. *qu.* 2. &c.

Resp. 4. Quando ad obtinendum quid spirituale pro *redimenda* vexa datur temporale, v. gr. pecunia, etiam illud absque Simonia fieri potest, si jus spirituale, quod quis vult hoc modo tueri, est *certum*, jam *quæsitum*, & vexatio est *injusta*, insuper etiam non *quid spirituale* sed tantum *temporale* datur pro vexa redimenda. *c.* 28. *h. t.* Ratio quia hoc casu temporale non datur pro spirituali, sed vel pro remotione injusti impedimenti, vel temporale habet se ut medium, quo alterius malitia, & illata sibi injuria tollatur.

Resp. 5. Si pactum ex una parte fictum sit, & per fictam ejusmodi promissionem rei temporalis reipsa obtineatur quid spirituale, Schmalzgr. *h. t. n.* 51. ait, non incurri in foro interno Simoniam; rationem dat quod ad hanc incurrendam requiratur animus emendi spirituale pro temporali, qui hic deficeret; Contrarius est Pichl. *h. num.* 40.

Q. 5. *Quid nomine pretii in hac materia veniat, & quotuplex sit?* Resp. 1. In emptione & venditione pretium quidem consistit in pecunia numerata, quia tamen hic nomine emptionis & venditionis intelligitur omnis contractus onerosus, ideo etiam nomine pretii venit quævis res temporalis pecunia vel alia utilitate æstimabilis, & vocari solet *munus*, non quod sit donum liberale & gratuitum, sed potius debitum justitiæ commutativæ.

Resp. 2.

Resp. 2. Triplex communiter adstruitur pretium Simoniæ scil. *munus a manu, munus ab obsequio, munus a lingua*. Intelligitur *per munus a manu* res omnis temporalis, *c.* 34. *&* 36. *de Simon.* neque refert, an illa præstetur vere vel virtualiter, cum & is, qui pro consequendo spirituali remittit debitum, aut se promittit remissurum, sit Simoniacus, *c.* 45. *h. t. c.* 10. *de testib. Per munus ab obsequio* intelliguntur quæcumque servitia, v. g. Præceptoria, famulatus &c. sub expresso vel tacito pacto, & obligatione rei spiritualis conferendæ, *c.* 12. *h. t. Per munus a lingua* veniunt laudes, preces, commendationes apud Principem v. gr. in alia causa interponendæ pro eo, qui beneficium vel quid aliud spirituale contulit; vel si quis pecunias v. g. det, non Episcopo, a quo vult beneficium, sed tertio, ut hic suam interponat intercessionem, qua beneficium consequatur. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 7. arg. *can.* 3. *caus.* 1. *q.* 1.

Q. 6. *Quando munera & obsequia ei, qui rem spiritualem exhibet, præstita constituant pretium Simoniacum?* Resp. 1. Si talia munera & obsequia præstentur mere gratuite & pure, sine conditione, sine pacto, sine animo alterum sibi obligandi, præstatio talis erit libera a Simonia; secus vero, si fiat non pure, sed sub conditione aut pacto, aut animo alterum sibi obligandi, qui animus etiam præsumitur, si munera antecedant collationem rei spiritualis. Schmalz. *b. n.* 115. & *seq. num.* sequelas ex hac doctrina deducit. Item sive ipse is, qui petitor est rei spiritualis, sive tertius, ejus tamen nomine, quid ejusmodi muneris det aut promittat, semper est Simonia, prout deciditur *in c.* 27. *h. t.* quod vid.

Q. 7. *Quænam res constituant mercem sive materiam Simoniæ?* Resp. 1. Nomine rei spiritualis hic non intelliguntur res incorporeæ, sed quæ sunt aliquo modo supernaturales, & ad spiritualem animæ salutem ordinatæ; suntque aliæ vel *in se & intrinsece* spirituales, ut gratia sanctificans, dona Spiritus S. vel *causaliter*, ut Sacramenta, potestas, jurisdictio Ecclesiastica, vel *secundum effectum*, uti operationes, quæ alicui spirituali & supernaturali dono conveniunt, ut administratio Sacramentorum, dispensatio, commutatio in votis: item aliæ sunt res, valentes esse materia Simoniæ *spiritualibus*

anne-

annexa, vel *antecedenter*, ut jus Patronatus ad beneficium, vel *concomitanter*, ut labor in ſpirituali officio; vel *conſequenter*, quemadmodum reditus beneficiorum.

Reſp. 2. Jure naturali, divino, & humano *c.* 1. 8. 9. 10. *& ſeq. h. t.* Simoniacum foret pretium temporale dare vel accipere pro rebus intrinſece, vel cauſative, vel effective ſpiritualibus; pro Sacramentis, & labore intrinſeco in iis adminiſtrandis; pro collatione Ordinum, etiam primæ tonſuræ; pro literis dimiſſorialibus, aut examine Clericorum in concurſu pro Parochia ne quidem ſponte oblatum licet accipere: it. Simoniacum foret dare vel accipere pretium temporale pro officiis divinis, horis Canonicis, precibus, Proceſſionibus, verbi divini prædicatione, juriſdictione Eccleſiaſtica, ejuſque actibus tum fori in-tum externi. Ratio omnium horum eſt ipſa natura Simoniæ. Interim tamen titulo *ſuſtentationis & ſtipendii*, titulo *laboris extrinſeci*, titulo *gratitudinis* in ſenſu ad *Qu.* 3. Reſp. 2. *ad ſecundum* explicato; titulo *conſuetudinis*, ſed *ſuo modo* juxta *c.* 42. *de Simon.* aliquid licet accipere.

Reſp. 3. Simoniacum etiam eſt pro Sacramentalibus permanentibus, ſive pro rebus conſecratis & benedictis, & antecedenter rei ſpirituali annexis, uti ſunt templa, altaria, patenæ, pretium dare aut accipere; ſi in concreto res hæ vendantur aut emantur. *canon.* 7. *&* 12. *cauſ.* 1. *q.* 3. Ratio, quia hæ res in concreto involvunt conſecrationem & benedictionem. Poſſunt tamen probabilius abſque Simonia in abſtracto emi aut vendi, ſi ſcil. pretium in ſolam materiam, aut ſi quam habent, in formam artificioſam conſtituatur. *can.* 10. 15. 16. *cauſ.* 12. *q.* 2. *c.* 7. *de Jure Patr.*

Q. 8. *Quid in ſpecie de Simonia circa beneficia Eccleſiaſtica ſit ſtatuendum?* Reſp. 1. Dare vel accipere aliquid temporale pro præſentatione, electione, confirmatione ad beneficium aliquod, ſive proprie ſive minus proprie dictum, eſt Simonia, etiam ſecundum multos Juris naturalis vel divini: quod ſit Simonia, habetur *c.* 34. *h. t. c.* 4. 6. *& ult. de pact.* quod ſit Simonia juris naturalis inde probant, quia ita connectitur jus percipiendi reditus temporales & jus officii ſpiritualis, ut unum eſſe cenſeatur *c.* 25. *de preb.* atqui vendere aut emere jus ſacri officii eſt Simonia juris naturalis: ergo.

Reſp. 2.

Resp. 2. Simonia juris positivi Ecclesiastici est resignare beneficium in favorem alterius in manibus Prælati Papa inferioris, *c. fin. de pact.* Constit. *Quanta Ecclesiæ S. Pii V. c. un. de rer. permut. in L.* Engel *h. n.* 30. quærit, utrum, si beneficia sint inæqualium redituum, paciści liceat, ut ei, qui minus beneficium recepit, fiat compensatio pecuniaria; & resolvit, fieri id non posse ex parte partium, & *n.* 32. ait, nec transactionem in lite beneficiali fieri posse ut v. gr. adversarius accepta pecunia desistat, probatur ex *c.* 2. *&* 7. *de transf.* 2. Simonia juris positivi est resignare beneficium cum onere, ut resignatarius expensas solvat factas in ejus adeptione. Ratio, quia datur hoc casu beneficium sub obligatione solvendi expensas, adeoque non gratis, quod reprobatur a jure. 3. Conferre beneficium alteri, ut dimittat beneficium cum novo compatibile jam prius habitum. Ratio, quia sic subiret cessionarius onus indebitum, & obligationem, quæ aliunde non existeret.

Resp. 3. Simoniacum non est, sed licitum, si vendantur, permutentur, aut locentur fructus beneficiales sive pendentes, sive a solo separati. Ratio, quia sunt quid mere temporale. 2. Nec Simoniacum est resignare beneficium cum pacto, ut resignatarius solvat debita ob utilitatem vel necessitatem Ecclesiæ contracta. Ratio, quia hoc absque eo de jure inest. 3. Licet consuetudo exigendi prandium, aut convivium in receptione Canonicorum, item pecunia seu sumptus onerosi reprobentur in *c.* 44. *b. t.* & Trid. *sess.* 24. *c.* 4. *de ref.* AA. tamen cum Pirh. *b. t. n.* 91. non audent eam damnare tanquam Simoniacam, eo quod & ab Episcopis, & S. Pontifice toleretur.

Q. 9. An & quomodo Simonia circa ingressum Religionis committi possit? Resp. 1. Si pro ipso ingressu in Religionem, id est, vel pro ingressu in Novitiatum vel pro Professione Religiosa temporale quid detur, exigatur, aut accipiatur, Simonia est juris divini & naturalis, *cap.* 8. 19. *Extrav.* 1. *inter Comm. b. t.* Ratio, quia uterque ingressus ordinatur ad salutem æternam.

Resp. 2. Potest tamen monasterium, licet dives accipere ab ingressis vel ingressuris quid sponte oblatum. *Extrav. citat.* vel si sit inops, titulo sustentationis. *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 3. *ad* 4. & arg. ex Trid. *sess.* 25. *cap.* 16.

cap. 16. *de regul.* Vel titulo dotis, etiamsi monasterium sit bene fundatum. Patet ex privil. *Innoc. VIII.* id expresse Monialibus concedentis; aut etiam in monasteriis virorum titulo donationis propter nuptias aut legitimæ. Pichl. *h. n.* 50.

Q. 10. *Quænam sint pœnæ in Simoniacos jure humano statutæ?* Resp. 1. Nec Simonia *mentalis* in foro externo pœnam annexam habet, sed quia in solo animo consistit, sufficit per pœnitentiam fori interni peccatum hoc expiare, *c. ult. h. t.* Nec Simonia *conventionalis pure* talis certas habet pœnas annexas, quia SS. Canones, dum pœnas statuunt in Simoniacos, dationis & acceptationis meminere, *c.* 8. 34. *h. t. Extrav.* 1. & 2. *inter Comm. eod.* Imo multi sunt, qui dicunt, nec Simoniam *conventionalem mixtam* subjacere certis pœnis, excepta confidentiali, de qua postea. Ratio eorum est, quia versamur in materia odiosa, adeoque cum *dantes & accipientes* pœnis a jure statutis tantum subjiciantur, non debere ad alios extendi. Possunt tamen, imo debent Simoniaci, quorum peccatum in actum externum prodit, arbitrarie a Judice puniri.

Resp. 2. Simonia *realis* non quidem omnis, sed in tribus solum casibus, scil. quæ committitur circa ordinationem, circa provisionem beneficiorum, & circa ingressum in religionem punitur determinatis a Jure pœnis: sic 1. ob Ordines Simoniace scienter & cum culpa collatos Ordinans & Ordinatus incurrunt excommunicationem Papæ reservatam & suspensionem ab omnibus officiis & functionibus Ordinum, *c.* 37. & 44. *h. t. Extrav.* 2. *inter Comm. eod.* 2. Ob Simoniam realem in provisione beneficiorum præter excommunicationem Pontifici reservatam, quam omnes scienter concurrentes incurrunt, electio, præsentatio, & quævis alia collatio ipso jure nulla est, nec ullum proviso jus acquiritur, sed ante omnem sententiam fructus beneficiales restituere, & ipsum beneficium tenetur dimittere. *Extrav.* 2. *cit.* Inhabilitatur etiam (per sententiam) ad idem & alia omnia beneficia, privatur jam habitis, deponi debet a ministerio altaris, S. Pius V. in *Constit. Cum primum.* Nullitas provisionis etiam inducitur, non tamen pœnæ aliæ, licet quis ignoranter sit Simoniace promotus, pecunia v. g. a parentibus vel tertio inscio promoto

Col-

Collatoribus data. 3. Ob Simoniam commissam circa ingressum in Religionem, quæ rarissima est, hodie solum incurritur suspensio, quia *Extrav. cit.* quo ad excommunicationem a Nav. Les. & aliis dicitur non esse recepta.

Resp. 3. Simonia *Confidentialis* præter excommunicationem reservatam, nullitatem resignationis & collationis, inhabilitatem ad idem beneficium, & ad alia omnia, seq. habet speciales pœnas in Bulla Pii IV. *Romanus*, & in Bulla S. Pii V. *Intolerabilis* expressas, scil. 1. est interdictum ab ingressu Ecclesiæ latum in Episcopos aliosque Prælatos superiores loco excommunicationis, si forte hujus criminis rei sint. 2. Privatio non beneficiorum tantum prius obtentorum, sed etiam pensionum. 3. Applicatio fructuum male perceptorum Cameræ Apostolicæ. 4. Reservatio ipsius beneficii ita nulliter acquisiti, quæ tamen reservatio apud Germanos propter Concordata non obtinet.

Q. 11. Quis sit judex competens in Crimine Simoniæ? Resp. Solus Ecclesiasticus privative cognoscit & pronuntiat, licet delinquens sit laicus, *c. 2. de jud.* Deinde inter Ecclesiasticos solus S. Pontifex *per se loquendo* absolvit a Censuris in hac materia incursis, & in pœnis dispensat, etsi dispenset rarissime. Præterea si delictum Simoniæ sit adhuc occultum, absolvere a Censuris potest Episcopus vi Trid. *sess.* 24. *cap. 6. de refor.* Mendicantes vi privilegii, si excipiatur Simonia in collatione & susceptione Ordinum commissa, ubi recepta est Bulla Sixti V. *Sanctum*. Item Episcopus dispensat cum eo, qui per tertii Simoniam se inscio commissam ad beneficium promotus est, *c. penult. de elect.* vide etiam *canon.* 1. *caus.* 1. *q.* 5.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

QUæst. 1. ***Quid in præsenti titulo Prælatis vi prioris rubricæ partis prohibeatur?*** Resp. 1. In hoc titulo (qui cum seq. est quasi appendix ad priorem, quia in utroque de quadam Simoniæ specie agitur) prohibetur Prælatis, ne

ne vices suas; id est exercitium jurisdictionis; potestatis aut administrationis Ecclesiasticæ pro annua pensione elocente; sive dein omnimode relinquant suam jurisdictionem; sive potius habitualiter retineant; *c.* 1. 2. 3. *b. t.* Trid. *sess.* 5. 6. 1. *de ref.*

Resp. 2. Non autem prohibetur Episcopis constituere Vicarios Generales, iisque committere jurisdictionem dioeceseos suæ, præstando simul annuum salarium in pecuniis consistens. Ratio, quia hoc salarium non constituitur per modum pretii sed per modum stipendii: Sic etiam licet Episcopo remittere jurisdictionem sibi competentem; eximendo, scil. Ecclesiam vel Monasterium a jurisdictione, ut præstetur sibi tamen singulis annis pensio: Ratio; quia pensio hæc datur tantum in recognitionem præteritæ subjectionis, & in signum libertatis concessæ.

Q. 2. *Quid prohibeatur Prælatis vi posterioris rubricæ partis?* Resp. 1. Prælati non possunt ipsas Ecclesias; ut v. g. quis ibi pro libitu celebret; pro pensione annua dare, rubr. *hujus tit.* Possunt autem ipsos fructus Ecclesiarum; attamen juxta Extravag. *Ambitiosæ inter Comm. de reb. Eccl. alien.* ubi hæc in usu est, tantum ad triennium; elocare; &c.

Q. 3. *Quæ pœnæ sint statutæ contravenientibus prohibitioni prædictæ rubricæ?* Resp. 1. Prælatis locantibus pro censu Ecclesias pœna in jure statuta non legitur; licet; secundum dicta, locatio prohibeatur. 2. Prælati vices suas aliis concedentes sic per sententiam puniri debent; ut dans & accipiens ab Ecclesia excludantur; *cap.* 38. *de Simon.* dein; ut dans pecuniam pro exercitio jurisdictionis; aut officii, id perdat, conferens autem potestatem conferendi amittat, *c.* 1. *b. t.* demum; ut dans pecuniam removeatur a Clero; conferens, etiamsi Episcopus; pro qualitate delicti vel deponatur; vel suspendatur *c.* 2. *b. t.*

TITU-

TITULUS V.

De Magistris & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

QUæst. 1. *Quid de Magistris, de quibus mentio fit h. tit. dicendum?* Resp. 1. Licet pars prior hujus tituli non eam habeat cum praeced. connexionem, qualem posterior, *notandum* tamen 1. Quod nomine *Magistrorum vel Doctorum* veniant omnes insigniti in facultate quadam suprema laurea, usus interim in Germania duo illa vocabula sic distinxit, ut qui in Theologia, Jure, Medicina supremum gradum sunt consecuti, *Doctores*, qui in Philosophia, *Magistri* vocentur. Doctores in dignitate sequuntur *Licentiati*, quibus dignis repertis facta est *licentia* sive facultas, petendi & capessendi supremam in aliqua scientia lauream: Licentiatis inferiores sunt *Baccalaurei*, ii scil. qui sui in scientia profectus primum publicum testimonium adepti sunt. *Notandum* 2. Quod alii sint Doctores in Universitate quadam promoti; dicti *Accademici*, alii *Bullati*, & quod penes diversos pro diversitate Jurium Academicorum sit potestas, DD. creandi. *Notandum* 3. quod vel examen, idque non umbratile, vel aequivalens positionum ex praecipuis Facultatis partibus selectarum defensio publica & sufficiens (praeter fidei professionem juxta Trid. & Const. Pii IV. *injunctum* sub poena nullitatis edendam) debeat praecedere, *L. 7. C. de Prof. & Med. Lib.* 10. *Notandum* 4. quod varia competant Doctoribus privilegia, scil. *nobilitas*, arg. *c. 28. de prob. Recess. Imp. de ann.* 1577. *tit.* 11. & 12. dein *exemptio* a conditione plebeja *Clem. 2. h. t. specialis bonor & rever. L. 2. & 3. C. de off. divers. jud. praesumptio* insignis scientiae, & virtutis, *c. 7. de elect. exemptio* a tortura. Vide Schmal. *h. a n.* 4. *Notandum* 5. A. Concil. Later. *in c. 4. h. t.* relato & *Trid. sess. 5. c. 1. de ref.* varia, quae videri possunt, circa Praebendam Theologalem esse constituta; & passim conveniunt AA. ad hanc praebendam Theologicam admitti etiam posse Canonistam, probant id tum ex variis Congr. Declat. tum ex ipsa ratione.

Quaest. 2.

agitur, quia ipsa opponitur multo maxime Religioni, cum fundamentum cultus divini evertat) proprie dicta est peccatum ita oppositum internæ fidei ex suo objecto, ut cum eo incompossibilis sit voluntas credendi, & actus fidei vere divinæ. 2. Tres numerat species. *Paganismum, Judaismum,* & *Hæresim.* Ad *Paganismum* reducuntur etiam Sarraceni, ut constat ex *c.* 10. *&* 18. *h. tit.* stricte tamen differunt a Paganis, quia *Pagani* sunt, qui idola colunt verum Deum negantes; *Sarraceni* autem, qui non baptizati unum tamen & verum adorant Deum, nec tamen novum Testamentum, nec vetus saltem totum recipientes, dogmatibus Mahometis in Alcorano contentis inhærent. Deinde *Judaismus* est infidelitas illorum, qui legem duntaxat Mosaicam absque fide in Christum sectantur. De Sarracenorum & Judæorum origine, appellatione &c. plurima referunt Historici. Demum de *Hæresi*, tertia specie infidelitatis, agetur *seq. Tit.*

Q. 2. Utrum licite Judæi a Principibus Christianis recipiantur, & recepti tolerentur? Resp. 1. Judæi possunt quidem absolute loquendo recipi licite, ubi prius non fuerunt, id tamen non expedit. Ratio, quod recipi possint, est, quia perpetuum dant testimonium non solum scripturæ veteris Testamenti, sed etiam Religionis Christianæ veritati. Quod autem non expediat, inde est, quia eorum multiplicatio summe est damnosa & periculosa, immanesque ab eis blasphemiæ & injuriæ in Christum redundant.

Resp. 2. Ubi semel recepti, & de protectione sunt assecurati, expelli pro libitu non possunt sine legitima causa, qualis causa eos expellendi foret: dum sibi non temperarent a blasphemiis, fraudibus, maledictione, seductione ad suam superstitionem. Ratio, quia fides semel juste data etiam gentili & judæo servanda est. Secundum eruitur ex. *L.* 11. 14. 16. 18. *C. b. t.*

Q. 3. Quid commodi præterea Judæi consequantur ex sui receptione, quidve eis sit interdictum? Resp. ad 1. Habere permittuntur ad ritus suos exercendos Synagogas veteres, easque possunt restaurare, non tamen novas ædificare, aut habitas ampliores efficere. *cap.* 3. *&* 7. *h. t.* 2. Sacra sua & Sabbata celebrare permittun-

tur, nec eo tempore in jus vocari debent. *c.9.b.t.* & *L.*2.4. & 13. *C. eod.* ut tamen nihil agant in contemptum Religionis Catholicæ. *c.*14.& 15. *b.t.* 3. non debent cœmeteria illorum violari, nec aliunde temere offendi. *c.9.b.t.* imo si ad fidem conversi fuerint, bonis & possessionibus spoliari non debent. *c.*5. *V. si quis b.t.* retinent itaque jus successionis erga parentes æque ac reliquos.

Resp. ad 2. Non possunt Judæi officio publico fungi inter Christianos, neque jurisdictio in hos ipsis committi. *c.*16. *b.t.* *L. fin. pr. C. eod.* sed etiamsi Judæi a Christianis conveniantur, ab Ordinariis judicibus Christianis lites dirimendæ. *L.*8. *C. b.t.* 2. Non possunt institui hæredes a Christianis. *L.*1. *C. de judæis*. 3. Licet non prohibeantur de Jure communi habere bona immobilia. *c.*18. *de usur. c.*16. *de decim.* in pluribus tamen locis id eis interdictum. 4. Distinctum, quo a Christianis secernantur, vestitum adhibere debent. 5. Non possunt usuras ultra 5. pro 100. accipere. *L.*8. *C. b.t.*

Q. 4. *Qualis communicatio cum Judæis, Paganis & Sarracenis probibita sit Christianis?* Resp. 1. Patet, quod non liceat cum eis communicare *in divinis* v.g. Sacramentorum participatione, ritibus & cultu superstitioso; imo nec vesci azymis licet. *can.* 13. *caus.* 28. *q.* 1. nec eorum templa adire, quo tempore superstitiosa a Judæis vel Paganis sacra celebrantur, ob scandalum & perversionis periculum; hoc si absit, peccatum grave non erit, imo nullum, si finis bonus præfigatur. 2. Etiam non licet cum Judæis communicare in *multis politicis*, in quibus ex familiaritate nimia scandalum aut perversionis periculum metui potest: sic prohibentur Christiani cohabitare Judæis. *can.* 13. *caus.* 28. *q.* 1. contractus celebrare cum ipsis possunt, non tamen matrimonium, quod ob cultus disparitatem nullum est. Item prohibentur Christiani uti eodem cum Judæis balneo. *can. cit.* Medicos Judæos aut medicinas ab ipsis præparatas extra casum necessitatis adhibere. Constit. Greg. XIII. *Alias piæ*. ann. 1581. adire convivia, nuptias, choreas. *can.* 14. *caus.* 28. *q.* 1. eadem prohibitio procedit respectu paganorum & Sarracenorum. Ulterius prohibentur Christiani famulari Judæis, probabilius etiam, licet fiat extra illorum ædes, aut non frequenter, quia

filias

filias liberæ filiis ancillæ inservire non decet; per hoc tamen non prohibetur, quo minus possint Christiani suas Judæis operas locare. Denique inter alia prohibentur Christianæ mulieres nutrire & lactare liberos Judæorum. *cap.* 5. & 8. *h.* 8. Constit. Pauli III. *Cum enim.* Constit. Gregor. XIII. *Antiqua* idque ob familiaritatem.

Q. 5. *Quid specialiter circa Sarracenos, aliosque infideles Christianis sit interdictum?* Resp. 1. Nec pacis, multoque minus belli tempore licet Christianis ad Sarracenos, aliosque infideles arma deferre, aliave ad bellum servientia. *Jure Civili* rei hujus delicti plectuntur capite, & bonorum confiscatione. *L. fin. C. quæ res exportar. Jure Canonico* sunt ipso facto excommunicati excommunicatione S. Pontifici reservata *per Bullam Cœnæ in Casu septimo*, seque non ad Paganos tantum, sed & ad Hæreticos extendente: aliæ pœnæ legi possunt *c.* 6. 11. *℣. illi quoque*, & *c.* 17. *h. t. Extrav. unic. Joan.* XXII. *eod.* 2. Tempore belli qui alias, etiam quascumque merces, ad prædictos Sarracenos & alios Paganos deferunt, eandem incurrunt excommunicationem. Ratio, ne occasione mercium ipsis consilia Christianorum manifestentur. Imo ulterius adhuc proceditur *cit. Bulla Cœn. cauf.* 7.

Resp. 2. Loquendo *practice* nunquam fere licet Principi Catholico inire fœdus cum Sarracenis & infidelibus auxilii contra fideles ferendi causa, etiamsi bellum contra fideles justum foret. Ratio, quia in praxi rarissime abest periculum perversionis, scandali, propagandæ infidelitatis: *speculative* tale fœdus defendi potest tum exemplo Patriarcharum veterum, tum quod quisque jus habeat ad necessariam sui defensionem.

Q. 6. *An Judæi, aliive infideles inviti ad fidem Catholicam cogi possint?* Resp. 1. Directe cogi non possunt. *can.* 3. & 5. *dist.* 45. *c.* 9. *h. t.* & ex praxi Ecclesiæ. Ratio, quia Ecclesia non habet jurisdictionem in infideles. 1. *Cor.* 5. nec Principes suam ad spiritualia possunt extendere.

Resp. 2. Tanquam valde probabile defendunt Engel. *h. t. n.* 9. Pich. *n.* 12. posse contra infideles licite moveri bellum ob idololatriam, & alia peccata contra jus divinum & naturale; præs. si summi Pontificis consensus accedat. Ratio, quia licitum est habenti jurisdictionem vindicare injurias homini illatas, ergo multo magis illatas Deo.

Resp. 3. Eodem modo infidelium infantes probabiliter baptizantur licite, invitis etiam parentibus, modo spes sit, eos religiose educandos, aut si Princeps, cujus imperio subsunt, id fecerit. Ratio, quia universale præceptum Christi fuit, omnes esse baptizandos, quod prævalet & extinguit jus omne & potestatem parentum in liberos, neque parentes contra istud Christi præceptum possunt juste esse inviti, ergo.

TITULUS VII.

De Hæreticis.

QUæst. 1. *Quid sit Hæresis, quis Hæreticus, & qui eorum Credentes* &c. Resp. 1. Hæresis, scil. formalis, est error intellectus voluntarius & pertinax contra fidem assertus ab eo, qui se Christianum profitetur. Ille itaque, qui est baptizatus, & tamen errorem in intellectu, sive judicium erroneum voluntarium, id est, vincibile & culpabile habet contra veritatem aliquam revelatam & sufficienter a vera Ecclesia propositam, simul etiam cum pertinacia in voluntate errorem profitetur, Hæreticus dicitur. Consentiunt AA. inter quos Brunnem. in *L. 2. C. h. t. n. 3.* sic habet: Hæreticus est, qui vel in levi articulo fidei ab Ecclesia vere Catholica pervicaciter dissentit. Quæ pervicacia & voluntatis pertinacia consistit in deliberata & efficaci voluntate contradicendi veræ Ecclesiæ, illi nimir. quam motiva & notæ ostendunt, prudenter credi posse & debere esse veram.

Resp. 2. Hæretici alii sunt *formales* jam descripti, *materiales* alii, qui quidem adhærent errori fidei Catholicæ contrario, sed absque pertinacia. v. g. ex simplicitate, ex defectu informationis debitæ &c. Alii *interni*, qui mente sola errorem retinent. *Externi* alii, qui eum etiam exterius produnt. Cæteras divisiones vide passim in Canonistis.

Resp. 3. *Credentes* Hæreticorum dicuntur, qui quidem nihil in particulari & actu credunt contra fidem, verbis tamen vel factis profitentur, assentiri se illorum doctrinæ, vel etiam, qui doctrinam veræ fidei contrariam audiunt, animo vel absoluto consentiendi, vel

con-

conditionato, si motiva placuerint. *Receptores* vel Receptatores sunt, qui Hæreticos qua tales hospitio accipiunt. *Defensores*, qui eos qua tales protegunt. *Fautores*, qui quovis modo iis qua talibus favent.

Q. 2. *An & qualiter prohibitum vel licitum sit communicare cum Hæreticis*. Resp. 1. In rebus sacris & divinis cum illis communicare jure divino & naturali vetitum est, si vel scandalum, vel suspicio, vel periculum spirituale animæ inde sequatur, ut patet. 2. Olim etiam quævis communicatio in profanis erat prohibita, hodie tamen cum omnibus, etiam manifestis & notoriis, etiam generaliter in Bulla Cœnæ contentis, modo non sint specialiter & nominatim excommunicati, secluso scandalo & periculo perversionis in actibus profanis communicare licet, Bulla Martini V. *Ad evitanda*. 3. An, quibus, & quando liceat disputare cum ejusmodi hominibus, vide late apud Leur. *h. t. Q.* 154. Pichl. *h. a n.* 23. 4. De exercitio Religionis videantur AA.

Q. 3. *Quænam pœnæ in jure contra Hæresim sint statutæ?* Resp. Pœnas spirituales & Canonicas in Hæreticos formales & externos (item in eorum Credentes, Receptatores, Defensores, Fautores) videre est in *c.* 8. 9. 15. *h. t. cap.* 2. *eod. in* 6. in Bulla Cœnæ *cas.* 1. Pœnas *temporales* & *civiles* in *c.* 9. 13. 15. *fin. h. t. L.* 4. 5. 8. & *Auth. Gazaros. C. h. t.*

Q. 4. *Quid præterea de jure circa hanc materiam decretum?* Resp. 1. A variis emitti debet professio fidei, de qua dictum ad *Tit.* 1. *Libri* 2. *Decretal. Q.* 2. & habetur in Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de ref. sess.* 25. *c.* 2. *de refor.* Constit. Gregor. XIV. *Onus Apostolicæ*. Pii IV. *injunctum nobis*. Pii V. *in Sacrosancta*.

Resp. 2. Absque licentia & in materia notabili legere scienter ex quocunque fine libros Hæreticorum de Religione tractantes, vel hæresim continentes, imo & eos retinere, imprimere, defendere, per se graviter prohibet Ecclesia, etiam sub pœna Excommunicationis Pontifici reservata. *c.* 4. *h. t.* CC. & Extrav. præcipue Bulla Cœnæ. Vid. Pichler *h. n.* 7. & 8. in quo posteriori ait, rigorem Bullæ prædictæ in prohibenda lectione & retentione librorum ejusmodi, saltem respectu virorum piorum & doctorum, licet Bulla ipsa recepta sit, vi-

deri esse mitigatum per consuetudinem, & ob moraliter impossibilem observantiam. Contrarius est Reiffenstuel *eod. tit.* §. 3. *per tot.*

Resp 3. In indice librorum prohibitorum, quem Pius IV. juxta decretum Tridentini primitus confici curavit, & plures postea Pontifices continuarunt & auxerunt, 3. continentur classes de quibus quid ulterius dicendum, consule Engel. *h. n. 9.* Reiffenst. *n.* 111. *& seq.* Pichl. *n. 9.*

Q. 5. *Quis sit judex in causa hæresis?* Resp. Judex Ecclesiasticus privative, sive quæstio hæc principaliter, sive incidenter in judicium deducatur. *c.* 18. *h. t. in* 6. Ratio, quia hoc crimen est mere Ecclesiasticum. Schmal. *h. t. a n.* 175. refert in specie illos judices Ecclesiasticos, qui hac in causa cognoscere possunt.

Q. 6. *Quinam possint ab hæresi absolvere?* Resp. 1. Præter summum Pontificem, qui ab hæresi quacunque pœnitentes absolvit, Episcopi vel per se ipsos, vel per Vicarium ad hoc specialiter deputatum pro foro interno ab hæresi completa & occulta, eique annexa excommunicatione possunt absolvere. Trid. *sess.* 24. *c.* 6. *de ref.* Idem dicendum de capitulo Sede vacante Leur. *in Vicar. Episc. Q.* 467. Idem de Prælatis quasi jurisdictionem Episcopalem habentibus. Ratio, quia hi æquiparantur Episcopis in iis, quo competunt Episcopis tanquam *Ordinariis*, atqui potestas absolvendi videtur concessa a Trid. Episcopis tanquam Ordinariis, ergo. Quid circa absolutionem ab hæresi potestatis competat Religiosis, indulta & privilegia ipsis concessa & non revocata, inspiciantur.

Resp. 2. Potestas ab hæresi & aliis delictis occultis a Tridentino concessa Episcopis, probabiliter non est revocata per Bullam Cœnæ, saltem in Germania. Ratio est 1. Quia specifice & non terminis tantum generalibus decretum alicujus Concilii generalis, ut illi censentur derogatum, revocari debet, hoc non fit in Bulla Cœnæ respectu Concilii Tridentini, in quo Episcopis data est facultas a criminibus occultis absolvendi, ergo. 2. Correctio jurium, quoad fieri potest, vitanda est, potest autem vitari, dicendo, Bullam Cœnæ revocantem quasvis facultates absolvendi ab hæresi &c. intel-

ligi

ligi debere de hæresi publica & pro foro externo. 3. Quod addatur, *saltem in Germania* ratio est; quia pro hac speciales militant rationes.

TITULUS VIII.

De Schismaticis & Ordinatis ab eis.

QUæst. 1. *Schisma quid & quotuplex sit?* Resp. 1. *Schisma* græce, *scissura* latine, est separatio seu disjunctio, qua quis se separat a communione & unitate Ecclesiæ Catholicæ, quatenus illa est corpus mysticum, ex universis fidelibus tanquam membris, & Rom. Pontifice tamquam capite constans. 2. Differt ab hæresi, quod quidem omnis hæreticus sit schismaticus, licet non pure talis, quatenus scil. deserendo fidem etiam quoad unum articulum, utpote quæ quoad omnes una est, separat se a præcipua Ecclesiæ unitate in fide consistente; non tamen contra omnis schismaticus est hæreticus; hinc.

Resp. 2. Datur aliud schisma *purum*, quod descripsimus: & est dum quis *S. Pontifici qua tali*, licet eum agnoscat esse caput Ecclesiæ, omnesque alios fidei articulos credat, pertinaciter nihilominus detrectat obedire. *Non purum sive conjunctum cum hæresi* est, dum quis aliquem præterea negat fidei articulum.

Q. 2. *Quænam sint pœnæ Schismaticorum?* Resp. Si non pure tales sunt, omnes hæreticorum incurrunt pœnas, ut patet. *Pure* autem & *proprie tales* incurrunt. 1. Excommunicationem majorem, quæ respectu ipsorum hodie vi *Bull. Cœn. cas.* 1. est reservata S. Pontifici, non tamen respectu fautorum ipsorum. 2. Redduntur inhabiles ad obtinenda beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, antequam dispensentur cum ipsis, probabilius licet jam egerint pœnitentiam, & reversi sint ad unitatem Ecclesiæ. *c.* 5. *de elect.* 3. Privantur ipso facto jurisdictione Ecclesiastica, ut nec excommunicare, nec absolvere, nec indulgentias concedere, aut beneficia possint conferre. *c.* 1. *h. t.* 4. Confiscationem bonorum incurrunt. *c. un. h. t. in* 6. *&c.*

Quæst. 3. *Num Ordinationes a Schismaticis factæ, &*

alii actus valeant? Resp. 1. Ordinationes seu collationes Ordinum, aliorumque plerorumque Sacramentorum *valide* ab ipsis conferuntur. Ratio, quia collatio Ordinum dependet a potestate Sacramentali Ordinis, quam non amittunt Schismatici, modo substantialia observent; taliter tamen Ordinati executionem Ordinis citra dispensationem non recipiunt. arg. *c.* 1. *&* 2. *h. t.*

TITULUS IX.

De Apostatis reiterantibus Baptisma.

QUæst. 1. *Apostasia quid & quotuplex?* Resp. 1. Apostasia est recessus vel defectio, qua receditur temerarie a vitæ prioris instituto, quod quis publica & solemni professione tuendum susceperat; adeoque ille *Apostata* est, qui ita a Deo aut vitæ instituto recedit. 2. Apostasia est triplex, scil. *Apostasia a fide* vel *perfidiæ*, *a Religione*, *ab Ordine*, Apostasia *a fide* & *proprie* talis est, dum quis a fide Christiana penitus recedit, eamque totaliter deserit, transeundo v. g. ad Paganismum, Judaismum, Turcismum. Differt hæc *ab hæresi*, quod licet vulgo quis dicatur Apostata, si transeat ad Lutheranos aut Calvinistas non tamen *ex toto*, sed parte duntaxat in uno vel pluribus a fide deflectit. *Apostasia a Religione* est, dum quis sine licentia sui superioris regularis, vel alterius, qui eam dare potest, ab Ordine vere religioso post emissa vota substantialia etiam simplicia tantum, recedit a Religione sine proposito redeundi, vel cum proposito nunquam redeundi, sive dimisso, sive retento habitu. *Fugitivus* dicitur, qui non obtenta licentia recedit, sed cum animo redeundi. *Apostasia ab Ordine* est, dum quis constitutus in *Sacris* Ordinibus ad statum laicalem vel conjugalem, propria temeritate, transit.

Q. 2. *Quæ sint Apostatarum pœnæ?* Resp. 1. Apostatæ *a fide* pœnas omnes incurrunt, quas utroque Jure hæretici, cum omnes sint veri hæretici, licet non omnes hæretici sint Apostatæ; nec ipsos juvat in Imperio toleratio certarum Religionum, *cap.* 13. *de hæret. in 6.* Imo gravius contra hos Apostatas proceditur ob gra-

gravius peccatum, dum & semper, quamdiu vivunt; & post mortem ad quinquennium accusari & in suis puniri possunt. *L.* 2. *&* 4. *C. hoc tit.*

Resp. 2. Apostatæ *a Religione* sic puniuntur, ut sint feriendi excommunicatione, quæ adeoque est ferendæ tantum sententiæ, nisi dimiserint habitum. *c.* 2. *ne Cler. vel Monach.* aut nisi sint Apostatæ a Societ. Const. *Greg. XIII. Ascendente.* 2. Suspensi sunt ab executione Ordinum in Apostasia susceptorum, quoad accesserit dispensatio Pontificia. *c. fin. h. tit.* 3. Amittunt omnia privilegia Religionis suæ, saltem si sequatur sententia declaratoria & Apostatæ habitum dimiserint. Trident. *Sess.* 9. 25. *c.* 19. *de ref.*

Resp. 3. Pęnæ Apostatarum ab Ordine Sacro sunt; quod amittant privilegium *Canonis. c.* 1. *h. t. c.* 23. *de sent. Excomm.* 2. Quod incurrant excommunicationem, quæ est *ferendæ* sententiæ, assumpto tantum statu laicali; *latæ* autem per *c.* 3. *h. tit.* si matrimonium attentent contrahere. 3. Quod dure sint incarcerandi juxta *c.* 5. *h. tit.* 4. Quod fiant infames, & irregularitatem incurrant, attentato præsertim matrimonio ob bigamiam similitudinariam.

Quæst. 3. *Qui intelligantur per rebaptizantes seu reiterantes baptismum, & quæ pęnæ iterantium baptisma?*
Resp. 1. Intelliguntur ii per rebaptizantes, qui semel rite & absolute baptizatos scienter sæpius, quam semel baptizant, & hinc *Anabaptistæ* dicuntur. De similibus agitur in *can.* 108. *&* 112. *dist.* 4. *de Consecr.*

Resp. 2. De *Jure Civ.* rebaptizans, & repaptizatus scil. scienter afficiuntur ultimo supplicio. *L.* 1. *&* 2. *Cod. ne sanct. bapt. iter.* neque gaudent immunitate, qua tolerati in Germania. De *Jure Canonico* rebaptizans, rebaptizatus, omnesque in eo officio ministrantes irregularitatem incurrunt. *cap.* 2. *hoc tit.* non tamen si iteretur aliud Sacramentum, v. g. Confirmationis, quia irregularitas non incurritur, nisi in jure expressa. Deinde si fuerit Clericus, punitur depositione; si fuerit laicus, excommunicatione ferendæ sent. *can.* 118. *dist.* 4. *de Consecr.*

TITU-

TITULUS X.

De his, qui filios occiderunt.

QUæst. 1. *Quinam comprehendantur hoc titulo?* Resp. Tametsi hoc titulo juxta ejus rubricam solum agi videatur de iis, qui filios occidunt, postquam in prioribus actum erat de criminibus religioni & cultui divino immediate adversantibus, veniunt tamen parricidæ omnes tam proprie quam improprie dicti. *Parricida proprie* dictus est, non tantum, qui patrem vel matrem occidit, juxta. *L. 1. ff. ad Leg. Pomp. de parricid.* sed etiam, qui vel avum aut aviam, aliosve ascendentes, aut contra, qui filios, vel nepotes ex filio aut filia, aliosque descendentes in linea recta occidit. *Parricida improprie* dictus est, qui occidit consanguineum collateralem usque ad quartum gradum. *L. cit.*

Quæst. 2. Quænam sit pena parricidii? Resp. 1. De *Jure Civili* pena parricidii improprie dicti est Legis Cornel. de Sicar. id est, gladius. *L. 9. ff. ad L. Pomp.* & Jus Palatin. *p. 5. tit. 20. in fin.* pœna parricidii proprie talis olim erat pœna culei. *L. pen. ff. ad Leg. Pomp. L. un. C. de his qui fil. occid. §. 6. Inst. de publ. jud.* juxta *Const. Crim. Caroli V. ar.* 131. eidem successit, ut si mater (idem est de patre) occidat suam prolem, viva in terram defodiatur, palo per ejus corpus transfixo, vel ut aqua suffocetur ad vitandam disperationem. Verum & hæc pena usu sublata est, & aliæ successerunt, cum exasperatione tamen pro ratione circumstantiarum delicti. Jure Palat. maribus parricidium committentibus ad minimum rota, feminis vel gladius vel suffocatio *loco cit.* dictatur pro circumstantiis cum vel sine exasperatione. De *Jure Canonico* pœnæ statutæ in *can. 15. caus. 33. q. 2. & cap. 1. h. t.* solum habebant locum in foro conscientiæ, ut satisfieret Deo, sed neque nunc in usu amplius sunt. Judex Ecclesiasticus modo parricidam Laicum jurisdictioni suæ subjectum statim remittit judici sæculari, Clericum vero prius depositum & degradatum idem tradit Curiæ sæculari. Pirh. *h. t. n.* 5.

Resp. 2. Femina, quæ procurat abortum fœtus animati,

mati, vere est rea parricidii, & punienda de *Jure Civili* secundum antecedenter dicta; Jure Pal. *p.* 5. *T.* 21. suffocatione, vel etiam pœna gladii punitur. *Jure Ecclesiastico* juxta Bull. Sixti V. *Ad effrænatam* (quam Gregor. XIV. in Const. *Sedes Apostolica* nonnisi quoad absolutionem ab Excommunicatione, & quoad procurantes abortum fœtus necdum animati mitigavit) directe vel indirecte, per se vel per alios quocunque modo ad abortum cooperantes incurrunt pęnas omnes quocunque jure statutas in homicidas; quas refert Leur. *h. t. Q.* 217. *n.* 2. Cui pœna subjaceant parentes, qui in eodem secum lecto proles collocant, easque sine dolo malo, non tamen sine culpa opprimunt, videatur idem *Q.* 216.

TITULUS XI.

De infantibus & languidis expositis.

QUæst. 1. *Quinam intelligantur per infantes & languidos expositos?* Resp. 1. Intelliguntur per *infantes* liberi recenter nati vel septennio minores, qui a parentibus, vel aliis, cum consensu, scientia, aut ratihabitione parentum exponuntur, & relinquuntur ad hoc, ut vel alimentis destituti pereant, vel ab aliis suscipiantur alendi & educandi. Ubi & id notandum, parentes *ordinarie*, nisi excuset egestas summa &c. peccare graviter, liberos exponendo, cum eos censeantur necare, ut dicitur. *L.* 4. *ff. de agn. & alend. lib. c. ult. dist.* 87. Pichl. *n.* 3. ait, feminæ alias bonæ famæ licitum esse, loco tuto, & premente egestate exponere infantem absque peccato, & absque infamia.

Resp. 2. Nomine *languidorum* veniunt omnes, qui gravi ac diuturno morbo, præsertim perpetuo & incurabili detinentur, quoad labores, negotia, alimenta quærenda inhabiles sunt, in quacunque demum ætate fuerint constituti.

Quæst. 2. *Quænam pęna sit liberos suos injuste exponentium?* Resp. 1. De *Jure Civili*, si infans fuerit extinctus, eo quod in loco periculoso, v. g. solitario esset expositus, est pęna Capitis. *Const. Crim. Carol. art.* 132.

in fine. Censent, Jus Palat. *p.* 5. *Tit.* 22. ut talis expo- nens, morte infantis secuta, vel capite plectatur, vel suffocetur aquis. Si vero mortuus non fuerit infans, pœna arbitraria obtineat. *l. cit.* Pater, si illicite exponat proles suas, amittit potestatem patriam, nisi in quantum favorabile est infanti. *c. un. h. t. L.* 2. 3. 4. *C. eod.* Idem de servis proprie dictis, si languidi sint, & exponantur, dicendum, quod hi statim in libertatem & ingenuitatem asserantur *cit. c. un.* De *Jure Can.* obtinet in taliter exponentes pœna arbitraria. Engel *h. n.* 2.

Q. 3. *Quis teneatur alimentare & educare infantes expositos?* R. 1. Si ignorentur eorum parentes, & in loco, ubi reperti fuerint tales infantes, existat hospitale vel brephotrophium pro ejusmodi piis officiis erectum; illud eos tenetur suscipere & alere. Leur. *h. t. n.* 221. his deficientibus Ecclesia, & hac non habente sufficientes reditus, Communitas loci. Pichl. *h. n.* 3.

Resp. 2. Qui tamen talem, talesve infantes suscipit & sustentat, nihil propterea in eos acquirit juris. *cit. c. un. L.* 3. *C. h. t. L.* 24. *C. de Episc. audient.* Potest nihilominus suscipiens & alens expositos, si parentes resciantur, sintque satis habentes, repetere ab iis expensarum refusionem. Ratio quia nemo præsumitur, velle parentum divitum liberos alere, &c.

Q. 4. *Utrum infantes expositi habeantur pro legitimis?* R. Aff. si non sciantur eorum parentes: arg. *c. un. h. t.* in quo cap. liberantur expositi a potestate patria, quæ nonnisi in legitimis locum habet. Deinde, quia subinde exponuntur legitimi, quibus ne fiat præjudicium, legitimitas omnibus conceditur. 2. Ad officia tamen, Dignitates, & Canonicatus, in quibus certa requiritur nobilitas, tales non admittuntur &c. Vide Pichl. *h. n.* 7.

Quæst. 5. *An & qualiter Dominus famulo ægrotanti teneatur providere de necessaria cura?* Resp. 1. Ratione *famulatus* tenetur talis dominus famulo ægrotanti suppeditare alimenta & tenues saltem expensas facere in Medicos & pharmaca. Schmalzgr. *h. n.* 21. Ad majores expensas tenetur Dominus ex *charitate*, si ipse dives, famulus pauper sit. Ratio; quia quilibet tenetur alteri in extrema vel gravi necessitate constituto de sibi superflui subvenire.

Resp. 2.

Resp. 2. Tenetur insuper Dominus famulo ægrotanti mercedem dare integram pro illo anno; quem servire incepit. *L. 38. ff. locat. L. 1. §. 13. ff. de var. & extraord. cogn. L. 15. C. de Advoc. div. jud.* Ratio, quia in locatione operarum seu factorum merces etiam datur pro ipsa obligatione serviendi. Vid. Gail. *L. 1. Obs. 44. n. 12. & L. 4. §. 5. ff. de statu liber.*

TITULUS XII.

De homicidio voluntario vel casuali.

QUæst. 1. *Homicidium quid sit & quotuplex?* Resp. 1. Est violenta exanimatio hominis, seu separatio animæ a corpore, facta ab homine. 2. Juxta rubric. Tit. præcipue dividitur in voluntarium & casuale. *Voluntarium* est, quod vel per se & directe, ac expresse intenditur, ut dum alterum pugione petis, animo illum occidendi, vel quod citra intentionem quidem committitur, posita tamen causa, directe volita, ex qua moraliter certo mors alterius secutura prævidetur, ut si mulier prægnans conculcatur pedibus, ut inde fœtus animatus moriatur. Voluntarium dividitur in *justum* & *injustum*, sive *illicitum*; hoc in *simplex* & *qualificatum*; qualificatum est vel *assassinium*, vel *proditorium*, vel *insidiosum*, vel *veneficum*; quo pertinent *parricidium*, *latrocinium*, *sacrilegium*. *Casuale* est, quod nec directe nec indirecte intenditur, fierique potest *sine culpa*, aut *cum culpa*. Sine culpa fit, dum quis quid facit, ex quo occisio sequitur, nullo modo vel prævisa vel volita, ut si quis feram in silva petat, & hominem casu intervenientem tangat. *Casum culpa*, si quid fiat, unde prævideri potuit alterum posse occidi, & tamen, quo minus contingeret, debita diligentia non fuit adhibita.

Resp. 2. Aliter Civilistæ dividunt homicidium scil. in *Necessarium*, quod fit vel authoritate publica, vel etiam privata ad sui necessariam defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ. *Dolosum*, quod fit dolo malo, sive animo & intentione occidendi. *Culposum*, quod committitur absque tali intentione & dolo, culpam tamen involvit. *Casuale* proprie dictum, quod citra

omnem vel directam aut indirectam intentionem, & citra omnem culpam mere fortuito & casu accidit.

Q. 2. *Quinam constituantur rei homicidii injusti?* R. 1. Occisor alterius, licet id fiat in æstu iracundiæ. *L.* 16. §. 2. *ff. de pœn. Const. Carol. art.* 137. vel sit semi-ebrius, quia & talis retinet usum rationis. Vel etiamsi plene sit ebrius, modo ea se intentione inebriasset, quo redderetur audacior; quia tale homicidium esset voluntarium in causa. Item reus est homicidii, ut culpam, & pœnam (hanc tamen mitiorem) incurrat, qui filiam in adulterio deprehensam vel adulterum in flagranti occidit. Patet ex damnata ab Alex. VII. propositione 19. *non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehensam*. Ratio, quia nulli privato dominium competit in vitam & necem alterius. Unde & sequitur, reum homicidii injusti effici, qui vel servum proprie dictum, vel judæum & infidelem vel se ipsum directe occidit. Num & quando licitum vel illicitum sit occidere Bannitum habet Leur. ad *h. t. Q.* 245.

R. 2. Damnatæ sunt præterea seqq. propositiones in hac materia. 1. ab Alex. VII. damnata est propositio 18. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certe imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare*. 2. ab Innoc. XI. propositio 31. *Regulariter occidere possum furem propter conservationem unius aurei*. Propositio 32. *Non solum licitum est defensione occisiva defendere: quæ actu possidemus, sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus*. Propositio 30. *Fas est, viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit*. Ab Alex. VII. propositio 17. *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de Religione sua spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi se non suppetit, aut suppetere non videtur*.

Quæst. 3. *Quando occisio excusetur a culpa & pœna?* Resp. 1. Scelerati & Reip. noxii licite a Magistratu habente merum Imperium ad mortem condemnantur, & per Ministros justitiæ occiduntur, modo juris ordo servetur delictique gravitas id postulet. *Exod.* 22. *Rom.* 13. *V.* 4. *can.* 44. *caus.* 23. *q.* 4.

Resp. 2. Licite etiam occiduntur a Ducibus & militibus in bello justo, sive sit offensivum, sive defensivum tantum; nocentes tamen solum & arma sumentes *directe*. Ratio, quia si bellum licet, licita pariter esse debent media, per quæ geritur bellum, ergo. Imo hostes devicti, capti & arma deponentes regulariter non amplius occiduntur licite. Reiffenst. *h. n.* 74.

Resp. 3. Licite insuper occiditur aggressor injustus sive formaliter sive materialiter talis respectu vitæ & membrorum propriorum; & alienorum scil. parentum, fratrum, & quorumcunque. Ratio, quia omni jure licitum est vim vi reppellere tam respectu sui, quam proximi, quem uti se ipsum oportet diligere: modo tamen semper servetur moderamen inculpatæ tutelæ. *c.* 18. *b. t.* quod requirit *causam justam*, hoc est, ut agressio actualis justa præcedat: *modum*, ut aliter mors evitari non possit, sitque defensio aggressioni injustæ proportionata: *tempus*, ut fiat in continenti. An realis aggressor famæ & honoris possit licite occidi, habet Leuren. *h. num.* 242. an & quomodo invasor bonorum temporalium, *n.* 243.

Resp. 4. Licita quoque, sive non peccaminosa est occisio alterius mere & proprie casualis. Per se patet, & sumitur ex *c.* 9. *q.* 13. *seq. c.* 22. 23. *fin. & Clem. si furiosus. b. t.* 2. Fit tamen illicita, si accedat aliqua culpa, eaque si sit Theologica in foro etiam conscientiæ, si Juridica, in foro saltem externo. arg. *c.* 7. *&* 8. *b. t.* & ratio est, quia sic censetur aliquo modo voluntaria occisio. 3. Siquis operam dederit rei cuipiam illicitæ, quæ tamen prohibita non est tanquam periculosa, aut facile inductiva homicidii, occisio secuta præter intentionem adhitaque sufficienti diligentia caret omni culpa & pœna quia *mere causalis* reputatur, si autem actio sit prohibita, quia periculosa & facile inductiva homicidii, pro foro saltem externo censetur homicidium præsumptive voluntarium in causa, nisi casus necessitatis excuset.

Q. 4. Quænam pænæ in homicidas statutæ sint? Resp. 1. Pœna homicidii dolosi a quocunque perpetrati, de *Jure Civili* est ultimum supplicium, subinde gladius, si simplex est, subinde rota pro qualitate circumstantiarum delicti. *Const. Crim. Carol. V. art.* 137. Consentit Jus

Pa-

Palatin. *p.* 1. *tit.* 16. de pœna Homicidii & 17. de supplicio assassinii. Culposi pœna est extraordinaria, prout culpa vel lata, vel levis est. 2. Tenetur quoque injustus occisor (idem de mutilatore dicendum) ad compensationem damnorum illis præstandam, qui ex tali homicidio per se & directe læsi sunt. Ratio, quia id exigit justitia commutativa, ut resarciatur damnum omne cum peccato mortali injuste datum; & quidem ante omnem judicis sententiam, si dolosum fuerit homicidium, aut ex culpa lata cum peccato gravi conjuncta commissum. Vid. Engel *h. a n.* 36.

Resp. 2. Pœna homicidii injusti a laico perpetrati *de Jure Canonico* est excommunicatio ferendæ sententiæ. *can.* 20. *caus.* 24. *qu.* 3. a Clerico commisi depositio ab omnibus beneficiis & Ordinibus; & ubi depositus se non correxerit, excommunicatio, dein anathematizatio, demum degradatio & traditio Curiæ sæculari. Reiffenst. *h. t. a n.* 21. Demum & Clerico & Laico homicidæ statuta est irregularitas, ita ut, licet homicidium sit occultum, Ordines laicus suscipere, Clericus in susceptis nequeat ministrare absque dispensatione S. Pontificis. *c.* 21. *de Accusat.* junct. Gloss. *ib.* V. *si homicidium. Clem. un. h. t.* Trid. *Sess.* 14. *c.* & *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.*

Q. 5. *Quinam in specie irregularitatem ex delicto contrahant, & qui non?* Resp. 1. Irregularitatem hanc, *ex delicto* dictam, ipso facto incurrit, qui committit homicidium *culposum* cum culpa lata & moraliter peccaminosa. *cap.* 9. & 8. *h. t.* Ratio, quia irregularitas propter delictum inflicta rationem pœnæ, ejusque gravis habet, ergo & delictum debuit grave fuisse. 2. Multo magis is, qui committit homicidium *dolosum* ipso effectu occidendo, sive directe, sive indirecte, sive physice & moraliter simul, sive tantum moraliter: mandando scil. consulendo, consentiendo concurrat, item sive positive aut negative, scil. non impediendo, dum ex justitia tenebatur. *c.* 4. & *seq. dist.* 50. *Clem. un. h. t.* & *c.* 3. Etiam is debet se pro irregulari gerere, & pro irregulari haberi, qui dubitat, utrum homicidium, quod factum esse constat, contigerit sua culpa, &c. *cap.* 12. & 18. *h. t.* 4. Imo is etiam efficitur irregularis, qui mutilat, id est, truncat aut amputat membrum proprie dictum

sui

ſui aut alieni corporis *c.* 4. *& ſeq. diſt.* 55. *c.* 5. *Ne Cleri vel Mon. cap. fin. h. t. in* 6.

R. 2. Non incurrit irregularitatem, neque ex delicto, neque ex defectu lenitatis Chriſtianæ, qui tanquam furioſus, amens, infans, dormiens, aut mere caſualiter, aut ſe defendendo contra aggreſſorem injuſtum vitæ membrorum, bonorum, alterum occidit. *Clem. un. h. t. & c.* 13. *eod.* Regula generalis hæc eſt, quam tradit Palao *de Cenſ. d.* 6. *p.* 15. *n.* 9. *quicunque privata authoritate licite occidit, irregularis non eſt.* 2. Nec irregularis eſt, qui pure ratihabet homicidium antecedenter commiſſum *Suar. Cov.* nec mandans aut conſulens, ſi mandans revocet, aut conſulens novis rationibus enervet priores ſuaſivas homicidii. Ratio, quia ſic ceſſat mandans aut conſulens eſſe cauſa moralis homicidii.

Q. 6. Quinam ex defectu lenitatis Chriſtianæ contrahant irregularitatem? R. 1. Qui authoritate publica concurrunt propinque ad occiſionem aut mutilationem, licet juſte, ſancte & licite agant, irregulares fiunt. *can.* 1. *diſt.* 51. *can.* 28. *&* 29. *cauſ.* 23. *quæſt.* 8. *cap.* 5. *&* 9. *Ne Cler. c.* 21. *h. t. & c.* 2. *eod. in* 6. tales ſunt *Judex, Aſſeſſores, Conſiliarii, Accuſator*, ad vindictam publicam, *Advocatus* ſtans contra reum, *Notarius, Miniſtri juſtitiæ*: a multis *teſtes* excuſantur. Immunes etiam ſunt ab irregularitate *S. Pontifex*; *Inquiſitores* hæreticæ pravitatis, licet aliquem jubeant occidi; *Epiſcopi jus gladii* habentes, ſi vel conſtituant judices in cauſa ſanguinis, vel mandent juſtitiam adminiſtrari, etiam circa particularem perſonam: *Judex Eccleſiaſticus* tradens Curiæ ſæculari; *Confeſſarius* renuens abſolvere judicem, detrectantem ferre ſententiam mortis; *Profeſſor* explicans LL. *Civiliter* de crimine conveniens; *opifices* gladium aut furcam conficientes; *ſpectatores* etiam Clerici, aut ſi *infidelis*, utpote non ſubjectus Legibus Eccleſiæ, quoquo modo concurrat.

Reſp. 2. Irregularitatem etiam incurrit, ex defectu ſcil. manſuetudinis Chriſtianæ, qui in bello juſto offenſive per ſe ipſum, vel proprio facto mutilat. *c.* 1. *diſt.* 51. *c.* 24. *h. t. c.* 3. *de Cler. percuſſ.* Imo etiam is, qui prudenter dubitat, num propria manu quempiam occiderit. *cap.* 24. *cit.* In bello vero injuſto omnes cooperantes

& pugnantes, licet unicus tantum fuerit occisus aut mutilatus.

Q. 7. Quis dispensare possit in irregularitate? R. 1. Regulariter solus S. Pontifex dispensat; quia hic est supra jus Ecclesiasticum, quo irregularitas introducta est. 2. Episcopus tamen etiam in irregularitate hac potest dispensare, si delictum sit occultum, & necdum ad forum contentiosum deductum, v. g. mutilatio; aut si sit, homicidium hoc non fuerit plene & perfecte voluntarium, quale foret casuale cum culpa gravi. Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* 3. Prælatis Regularibus vi specialis privilegii competit potestas, cum suis subditis dispensandi in ea etiam irregularitate, quæ est ex homicidio plane voluntario, injusto, occulto, & justo ex defectu lenitatis. Schmalzgr. *h. n.* 266.

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

QUæst. 1. *Torneamenta quid sint & quotuplicia?* R. Torneamenta sunt nundinæ, seu feriæ & hastiludia, aut solemnes pugnæ equestres, quibus milites, vel, ut olim in Germania, Nobiles equestris Ordinis ex condicto convenire, & ad ostentationem virium ac animositatis suæ congredi solebant. *c.* 1. *h. t.* & AA. comm. Fiebant vel temere hastis, habentibus acutas sibi cuspides præfixas, aliisque armis ad infligenda vulnera expeditis, vel adhibita cautela, v. gr. hastis cuspide carentibus. Torneamentis affines sunt *Agitationes Taurorum*.

Q. 2. An & sub quibus pænis torneamenta sint prohibita? R. Torneamenta *primi generis* licet forte jure veteri Civili permissa fuisse videri possint. arg. *L.* 7. §. 4. *ff. ad L. Aquil. L.* 2. *ff. de aleat.* Jure tamen novo Codicis *L. unic. Cod. de gladiat. Lib.* 11. & præcipue Jure Can. *c.* 1. *&* 2. *h. t.* prohibita sunt sub pœnis alias in homicidas statutis, respectu eorum, qui occidunt, & sub pœna privationis sepulturæ Ecclesiasticæ in eum *Laicum*, qui ibi occubuit. *Posterioris generis* torneamenta pariter olim prohibuerat Clemens V. Constit. *Passiones*, idque ob immodicos sumptus; Constitutionem tamen illam, &

cen-

censuras in ea contentas ad instantiam Regis Galliæ & Principum Germaniæ Joannes XXII. in *Extrav. un. h. tit.* revocavit; unde hodiedum torneamenta, Ludi equestres, modo fiant cum moderatione, licent *Laicis*? Clericis enim adhuc hodie interdicta sunt, quia referunt speciem exercitationis bellicæ. Decret. *Conc. Herbipol.* tempore Honorii IV. *can.* 4. & Conc. Salisburg. pœnam Excommun. in Clericos secundi tantum generis torneamenta exercentes statuunt. Quod de torneamentis, idem de *agitationibus Taurorum* dicendum, has enim pariter *si fiant temere* & cum periculo vitæ, S. Pius V. sub pœna excommunicationis contra Dominos permittentes tales agitationes, & sub pœna privationis sepulturæ Ecclesiasticæ contra ibidem decedentes, prohibuit.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello,

QUæst. I. *Quid & quotuplex sit Duellum*? Resp. 1. Græce *Monomachia*, latine *duellum* sic dictum, quasi bellum duorum, est singularis pugna duorum inter se ex condicto suscepta. Explicatius & in ordine ad incurrendas pœnas ex Gobat duellum describit Pichl. *h. t. n.* 1. quod sit certamen singulare ex privatis causis, & ex condicto ab utraque parte deliberate susceptum, designato tempore & loco ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda.

Resp. 2. Aliud est *Solemne*, quod fit servata certa forma & solemnitatibus, adhibitis scil. patrinis seu secundantibus, missis literis provocatoriis, in loco securitatis privilegio munito. *Privatum* est, quod fit quidem ex condicto, & loco ac tempore statuto, citra tamen solemnitates alias quoad loci securitatem aut adhibitionem patrinorum.

Quæst. 2. An & quale duellum sit illicitum? Resp. 1. in genere Duellum sive solemne, sive privatum regulariter loquendo illicitum & prohibitum est jure naturali & divino, jure humano Civili *L. un. Cod. de gladiat. lib.* 11. & jure Canonico *cap.* 1. & 2. *h. t.* &c. Trid. *Sess.* 15. *c.* 19.

de ref. Constit. Julii II. Leonis X. Pii IV. Gregorii XIII. Clem. VIII. Alexandri VII.

Resp. 2. in specie. 1. Illicitum est duellum, respectu acceptantis æque ac offerentis, quod initur ad manifestationem veritatis, probationem innocentiæ, purgationem criminis. 2. Multo magis illicitum est, quod suscipitur vel ad ostentandam animositatem, aut peritiam duellandi; vel ad oblectandos spectatores, vel ad vindicandam injuriam privatam, aut determinandam litem Civilem. Ratio, quia quoad omnia hæc duellum non est aptum medium, exponitur periculo vel vita propria, vel justitia causæ, suntque viæ aliæ ad finem obtinendum. 3. Imo & illicitum est duellum, ea conditione initum, ut si alteruter sit vulneratus, aut post certum congressuum vel ictuum numerum cessetur; quia & hoc periculosum est quoad vitam: item quod ficte suscipitur, aut absque animo se vulnerandi, sed tantum Legibus duelli satisfaciendi; quia scandalum præbetur, & prohibitum est duellum omne, etiam non fatale, a Clemente VIII.

Resp. 3. Illicitum est omni jure acceptare, multo magis offerre duellum, ob punctum honoris, seu dum quis videt, se casu quo illud respuit, non modicam incurrere infamiam. Damnata ab Alex. VII. 24. *Sept.* 1665. propositio secunda sic habet: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Ratio, quia acceptatio talis duelli nec defendendi honoris necessarium medium est, nec idoneum. Interim tamen casum unum ex P. Seybold in *Diceomach. sua p.* 2. 2. *Sess.* 4. §. 1. *n.* 14. refert Pichl *h. t. n.* 8. quo liceat ad honoris sui defensionem acceptare vel etiam offerre duellum, si scil. recusans periclitaretur de amittendo officio, statu, dignitate, ex qua sustentatio statui competens dependeat. Ratio, quia hoc casu non ageretur præcise de puncto honoris, sed talis injurians foret perpetuus aggressor in rebus fortunæ magni momenti aliter, ut supponitur, non recuperabilibus; propter quam causam natura & Leges permittunt defensionem etiam occisivam.

Quæst. 3. *Quibus casibus licitum sit, & honestetur duellum?* Resp. 1. Si duo rei ad mortem a Principe sint

con-

condemnati, eisque indicatur duellum, ut ei, qui superstes manserit, vita condonetur, illicite quidem agit Princeps, cum talis oblatio duelli speciem quandam crudelitatis habeat; ipsi tamen rei facultatem sibi a Principe factam licite exequuntur. Ratio, quia a Jure naturali alienum non est, reum unum alterius constitui ministrum. 2. Si assumatur ob bonum Reip. v. g. ad finiendum bellum; bellique calamitates, & decidendam Principum controversiam, multorum alias sanguine vix terminandam. Exempla plura S. Literę & Historia profana suppeditant. 3. Si suscipiatur ad defendendam vitam vel bona, ut siquis intentet certam mortem, direptionem bonorum, incendium, nisi cum ipso duello congrediaris, ex supposito, aliam rationem hæc defendendi non apparere. Ratio, quia hoc casu acceptatio vel oblatio duelli est potius prælatio minoris mali, quam invitatio ad malum; est acceptatio periculi dubii ad evitandum damnum certum. Nec paritas est cum acceptante duellum præcise ad punctum proprii honoris tuendum. 4. Ob defensionem honoris divini, Religionis, boni communis, dum quis a blasphemiis, profanatione rerum sacrarum, persecutione Reip. desistere non vult, nisi duellum cum ipso ineatur, licite item duellum acceptatur. Ratio, quia bonum commune honoris divini, Religionis, & Reip. multo pluris æstimandum, quam privatum vitæ propriæ &c.

Quæst. 4. *Quænam pęnæ illicite duellantibus sint statutæ?* Resp. 1. Duellum proprie dictum de Jure Civili si provocans occiderit provocatum, punitur pœna Legis Corneliæ scil. gladii; si provocatus provocantem occiderit, mitius punitur; pœna nimirum extraordinaria, quia ignoscendum ei, qui provocatus se ulcisci voluit, ut dicitur *L.* 14: *§. 6. ff. de Bon. libert. L.* 4. *Cod. ad leg. Jul. de adult.*

R. 2. De Jure Can. Conc. Trid. *Sess.* 25. *c.* 19. *de ref.* sequentes pęnas statuit verbis seq. *Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione ac dominio civitatis, castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, &*

si feudalia sint, directis Dominis statum acquirantur; qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam in jure, quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine etiam immemoriali. Hæc Trid. Postmodum Gregor. XIII. in Bulla; *Ad tollendum*, extendit easdem pœnas ad duella privata, dum Trid. non erat locutum nisi de publicis. Clemens VIII. ita extendit in Bulla: *Illius vices*, ut absolutionem Sedi Apostolicæ reservaverit. Demum ulteriorem Const. Trid. explicationem videre licet apud Pichl *h. t. n.* 10. Reiffenst. *h. t. n.* 41.

R. 3. Clericus tam provocans ad duellum, quam acceptans oblatum præter pœnas communes illi cum Laicis duellantibus juxta Bull. Pii IV. quæ incipit: *Ea, quæ a Prædecessoribus*, incurrit privationem beneficiorum & inhabilitatem ad illa; & licet olim juxta *c. 1. h. t.* solum per sententiam fuerit deponendus, hodie tamen tam privationem & inhabilitatem, quam excommunicationem & infamiam ipso facto incurrit. Engel *h. n.* 4.

TITULUS XV.

De Sagittariis.

QUæst. Un. *Quinam hic veniant nomine Sagittariorum, & quid jura circa illos statuant?* R. ad 1. *Sagittariorum nomine* veniunt, qui olim ex arcubus una vice plures sagittas, & nomine *Ballistariorum*, qui ex ballistis seu catapultis saxa noverant dextre jacere in hostem, cum strage plurium, vel etiam cum dejectione murorum. Istis hodie successerunt, qui ex Tormentis & mortariis bellicis globos, glandes, pilas in hostes & hostium arces sciunt ejaculari.

Resp. ad 2. Olim uti arte ex arcubus Sagittas aut ex cata-

catapultis lapides ejaculandi, & hodie uti arte tormentaria pro hostibus Christiani nominis, v. g. pro Turcis contra Christianos, vel etiam artem hanc docere tantum infideles, prohibitum est *c. un. h. t.* & quidem sub pœna latæ & reservatæ excommunicationis. arg. *c. 6. de Judæis & Bull. Cœn.* Ratio de tormentis est, quia horum usus Sagittis & ballistis successit. Non autem prohibitum est in bello justo ejusmodi armis uti aut Christianos contra infideles, aut Christianos & Catholicos contra se invicem. *can. 2. caus. 22. q. 2.* modo artes illicitæ, quales forent incantationes, & superstitiones, aut venena non adhibeantur ad certius hosti nocendum.

TITULUS XVI.

De adulterio & stupro.

QUæst. 1. *De quibus agatur in præsenti titulo?* R. Post homicidium, quo corpus & vita proximi læditur, transit Compilator ad ea delicta, per quæ proximi vel thorus vel pudicitia violatur; & licet rubrica duas tantum habeat partes, de adulterio unam, alteram de stupro, solent tamen AA. hic etiam tractare de aliis delictis carnis, fornicatione, concubinatu, incestu &c. Reiff. §. 3. Schmalzgr. §. 1. 4. & 5. *h. t.* &c.

Q. 2. Quid & quotuplex sit adulterium? R. 1. Proprie sumptum est carnalis ad alienam vi conjugii non suam accessio, cumque ea conjunctio, qua fides & thorus conjugalis violatur; vel brevius juxta *can. 2. caus. 36. q. 1.* est voluntaria violatio alieni thori. Continet duplicem malitiam, luxuriæ scil. & injustitiæ, quæ consentiente etiam altera parte non tollitur, cum adhuc inferatur injuria DEO authori naturæ, qui vinculo indissolubili conjugem utrumque astrinxit. Innocent. XI. damnavit hanc propositionem: *copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit dicere in confessione, se esse fornicatum.*

R. 2. Dupliciter dividitur adulterium; si una coeuntium personarum sit soluta, dicitur *simplex*; si utraque sit ligata *bilaterale* vel *duplex* vocatur. Committitur adhuc adulterium, licet præcesserit divortium quoad

thorum inter conjuges; quia vinculum matrimoniale durat. *It.* licet sponsa, quacum peccatur, sit tantum de præsenti, necdum cognita a viro suo; quia sponsalia de præsenti verum constituunt matrimonium; non autem committitur adulterium proprie tale a soluto cum sponsa alterius de futuro. Ratio, quia adulterium est violatio alieni thori, quod in casu posito non fieret.

Q. 3. *Quinam accusare vel accusari possint de adulterio?* Resp. ad 1. Licet aliqua dicta sint ad *tit.* 18. *Lib. IV. Decret. qu.* 3. notanda sunt tamen seqq. 1. Super adulterio agere civiliter in ordine scil. ad lucrandam dotem, vel donationem propter nuptias, permittitur soli marito & uxori; marito vero & liberis legitimis ad petenda alimenta pro prole spuria ab adultero & adultera, & ut excludatur hæc a successione paterna, & suo modo etiam a materna. Ratio, quia hi soli in suo interesse læsi sunt. In ordine ad divortium solus agit conjux innocens; quia in hujus solius favorem concessum est a jure divortium. Vide Pichl. *h. t. n.* 5. *& n.* 6. ubi resolvit, feminam quæ concepit & peperit ex adulterio, non teneri ordinarie marito vel spuriæ proli delictum suum aperire, ut viro caveatur damnum ex alenda prole adulterina, reliquis liberis legitimis ex successione hæreditaria oriturum. Rationem dat, quia si revelaret *marito*, subiret periculum vel mortis vel exprobrationis perpetuæ; si *proli adulterinæ*, hæc non teneretur credere, etiamsi juraret mater, aut in articulo mortis constituta assereret. 2. Ad accusandum criminaliter adulterium ante omnes admittitur maritus. *L.* 2. §. 8. *ff. ad L. Jul. de adult.* & vice versa uxor de jure Canonico. *can. fin. caus.* 33. *q.* 5. quam Juris Can. dispositionem secutus est Carolus V. *Constit. Crim. art.* 120. Post maritum nolentem accusare admittitur pater adulteræ, post hunc consanguinei, his negligentibus quilibet de populo, modo mas sit & 25. annis major. *L.* 43. §. 10. *ff. de ritu nuptiar.*

Resp. ad 2. Omnes adulterii rei aut reæ, minores, senes, Clerici, Nobiles, & in dignitate constituti de hoc crimine accusari possunt, modo adulterium formale commiserint. Leur. *h. t. qu.* 281.

Q. 4. *Quis sit judex competens in causa adulterii, &* quo-

quomodo huic adulterium probari debeat? Resp. ad 1. Si criminaliter ad pœnam sanguinis agitur, solus Judex Laicus; ut patet. 2. Si agitur criminaliter, sed ad alias pęnas, locus est præventioni, quia tum adulterium est delictum mixti fori *c. 8. de for. compet. L. 30. Cod. ad L. Jul. de adult.* 3. Si agitur civiliter vel mixte ad divortium, solus Judex Ecclesiasticus est competens, *cap. 5. de Procurat. c. 3. & 4. de divort.* ubi & notandum, vel per viam accusationis ut supra, vel per viam inquisitionis judicem respectu delicti hujus procedere posse.

Resp. ad 2. Sufficit & requiritur ad hoc, ut judex condemnare possit reum adulterii, si habeat eas probationes; quæ faciant contra reum præsumptionem violentam & vehementissime urgentem, aut ortam ex talibus indiciis, ut certitudo moralis patrati delicti inducatur. *L. fin. C. de probat. cap. 12. de præsumpt.* Ratio, quia alias adulterium nunquam fere posset pęna ordinaria puniri. Porro quænam in specie sint tales præsumptiones, vide Leur. *h. t. Q.* 285.

Q. 5. *Quænam pęnæ sint statutæ adulterio?* Resp. 1. Pęna *Criminalis* de Jure *divino* pro V. T. erat lapidatio tam adulteri, quam adulteræ. *Levit. 20. V. 10. Jo. c. 8. V. 5.* Jure *humano Civili*, licet olim obtinuerit tantum pœna deportationis; postea autem pœna gladii. *L. 30. C. ad L. Jul. de adult.* & *Constit.* Crimin. Caroli V. *art.* 120. hæc tamen fere nullibi in usu est, sed attendi debet loci cujusque consuetudo. Imo licet Jure Pal. *p. 5. tit.* 30. in adulterio etiam simplici tam adultero, quam adulteræ pœna gladii aut suffocationis dictetur, id tamen per consuetudinem pariter est abrogatum. 3. Jure *Ecclesiastico* pęna criminalis adulterantis *Laici* erat Excommunicatio ferendæ sententiæ, *c. 6. h. t.* mulieris adulterantis, si eam vir recipere nollet, detrusio in monasterium, *c. 19. de conver. conjug.* hodie relinquuntur omnes laici Curiæ seculari. Clerici autem adulterantis, deque adulterio vel confessi vel convicti de jure Can. pœna est, ut deponatur ab officio, ab Ordine Clericali, a beneficio; privetur communione fidelium & Sacramentorum, collocetur in monasterio ad agendam tota vita pœnitentiam, *canon. 10. & seq. dist.* 81. Sed & hæc detrusio exolevit, eique successit incarceratio, aut simi-

lis

lis pœna, *subinde* etiam pecuniaria. Deinde Clerico suspecto, aut infamato de hoc crimine, indicenda est purgatio Canonica, *c.5.b.t.* Demum si quis Clericum cum matre, filia, vel sorore deprehensum percutiat, excommunicationem non incurrit, *c.3. de sent. excomm.*

Resp. 2. Pœna *Civilis* constituta contra adulteros est, quod innocens possit agere ad divortium, quoad thorum scil. *c.2.4.5. de divort.* & secundum dicta, ad alimentationem prolis adulteræ, & 2. Quod adultera amittat dotem, quam maritus innocens lata sententia lucratur, *c.4. de donat. inter vir. & uxor. L.8.§.4. & seq. C. de repud.* 3. Quod vir adulter perdat donationem propter nuptias, eamque uxor innocens lucretur. *L.8. cit.* 4. Casus excusantes a pœnis adulterii tam Civilibus quam criminalibus recenset Leur. partim *Q.288. b.t.* partim *Q.289. eod.*

Q.6. Quid sit stuprum & quotuplex? Resp. 1. Stuprum *proprie* sumptum est Virginis nondum corruptæ, vel viduæ honeste viventis illicita defloratio, nulla præcedente pactione conjugali. *§.4. Instit. de publ. Jud. Proprissime* sumptum est defloratio Virginis illicita, dum non præcessit pactio conjugalis, *can.2. caus.36. qu.1. V. stuprum.* 2. Duplex est, violentum, vel voluntarium. *Violentum*, quo virgo vel vidua honesta per vim opprimitur; *secundum quid violentum*, id est, per insidias, fraudem, metum extortum continet præter peccatum luxuriæ, etiam peccatum injustitiæ, adeoque utrumque distinguitur á *fornicatione simplici*. Stuprum *voluntarium* seu *non violentum est*, quod infertur virgini aut viduæ in sui violationem consentienti.

Q.7. Quæ pœnæ statutæ stupro? Resp. 1. de *Jure Civili attentatum* punitur extraordinarie & ordinarie. *L.1.§.2.ff. de extraor. crim.* 2. *Consumatum, sed non violentum* olim puniebatur publicatione dimidiæ partis bonorum in honestioribus, in personis autem conditionis vilioris fustigatione cum relegatione, *§.4. Inst. de publ. jud.* hodie ex usu recessit hæc pœna, observarique dicunt Jus Canon. de quo statim. 3. Consummati *violenti* pœna statuitur ultimum supplicium, scil. gladius *L. fin. ff. de re milit. L.29. §.fin. ff. ad L.Jul. de adult.* Jus Palat. *p.5. tit.35.* 4. De Jure *Canonico* Clericus olim punie-

puniebatur depositionem ab officio, *can.* 44. *cauſ.* 2. *q.* 7. ſimulque tenebatur dotare puellam, arg. *c.* 1. *h. t.* hodie præter dotationem punitur arbitrarie. *Laicus* ſtuprator violenter oppreſſam vel ducere debet vel decenter dotare, *c.* 1. *h. t.* in quo dum dicitur, quod, qui ſeduxit virginem, eamque oppreſſit, debeat eam *dotare & uxorem habere*, Ly *&* intelligitur disjunctive juxta *cap.* 2. *h. t.* juxta dicta tamen *Libr. IV. Decret. tit.* 1. *q.* 2. caſus datur, ubi deflorans determinate defloratam ducere tenetur. Econtra & dantur caſus, ubi ad neutrum tenetur ſtuprator, v. g. ſi fœmina libere in violationem ſui conſenſit: ſi libere remiſit dationem dotis: ſi puella, etiam vi aut fraude violata, commodum poſtea matrimonium iniit. Vide Leur. *h. t. Q.* 294.

Q. 8. *Quid de aliis ſpeciebus Luxuriæ conſummatæ dicendum?* Reſp. *Fornicatio* ſimplex ſive *ſtricte* ſumatur, ſcil. pro concubitu ſoluti cum ſoluta, ſive *ſtrictiſſime* pro concubitu ſoluti cum ſoluta jam deflorata, omni jure, divino & naturali, & humano poſitivo vetita eſt. Patet ex damnata ab Innoc. XI. Anno 1679. propoſitione hac: *tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.* Varie pro conſuetudinibus locorum particularibus & ſtatutis puniri ſolet. De *concubinatu* dictum ad *Lib.* 3. *Decret. Tit.* 2.

Reſp. 2. *Inceſtus*, qui eſt concubitus inter perſonas conſanguineas vel affines in eo gradu, in quo vi juris divini aut humani prohibentur inter ſe contrahere matrimonium, punitur gladio juxta *art.* 19. §. 21. *Ord. Crimin.* Joſephi I. quam *hic n.* 21. allegat Pichler, quem etiam vide *num. ſeqq.* de Sacrilegio, Lenocinio, Sodomia, beſtialitate, mollitie, & *a num.* 25. de delictis luxuriæ non conſummatæ differentem. Quid circa inceſtum ſtatuat Jus Palat. vide *p.* 5. *tit.* 32.

TITU-

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

QUæst. 1. *Raptus personarum quid sit, & quæ pœnæ raptoribus sint constitutæ?* Resp. 1. De raptu in ordine ad matrimonium dirimendum, actum est ad *Lib. IV. Decret. Tit.* 1. §. 3. *Q.* 7. in ordine ad pœnas alias definitur raptus, quod sit delictum publicum, quo virgo aut alia mulier, sive soluta, sive ligata, honesta tamen & ingenua violente abducitur de loco in locum moraliter diversum libidinis exercendæ, aut etiam matrimonii cum ea contrahendi causa. *Pirh. h. t. num.* 1. Vviestn. *num.* 1. argum. *L. un. C. de rapt. Virg.*

Resp. 2. Pœna raptui mulieris inhoneste viventis *de Jure Civili* est tantum arbitraria, quia raptus proprie non est: de *Jure* tamen *Canon.* vi Trident. statutas pœnas talis rapiens incurrrit. Dein Pœnas in raptores virginum, & aliarum feminarum honestarum de Jure Civil. statutas videre est in *L. un. C. de rapt. Virg.* per quam parentibus & propinquis licebat raptorem in raptu deprehensum, eique auxiliantes impune occidere; post fugam deprehensus & legitime convictus raptor & Socii jubebantur ultimo supplicio affici, quam pęnam confirmavit *Constit. Crim. art.* 118. bona mobilia eorumdem raptæ addicebantur; matrimonium inter raptorem & raptam non poterat consistere. Demum de jure Canonico *antiquo* licet potuerit inter raptorem & raptam matrimonium consistere per *cap. fin. h. t.* raptor tamen efficiebatur servus mulieris, si eam invitam rapuisset, patris autem, si consentientem quidem, sed patre reluctante abduxisset, *cap.* 3. *cauf.* 36. *qu.* 1. raptor & ejus fautores excommunicabantur, si Laici essent, *canon.* 1. *cauf.* 36. *q.* 2. si Cleri, deponebantur a gradu & ordine Clericali, *can.* 4. *cauf. & qu. cit.* Quid jure novo Trid. statuatur, vide *seff.* 24. *c.* 9. *de ref. matrim. & dicta superius ad Lib.* 4. *loc. cit.*

Q. 2. *Raptus rerum seu rapina quid sit, & quæ pęnæ raptoribus constitutæ?* Resp. 1. Rapina proprie sumpta est

est injusta rei alienæ mobilis aut se moventis per vim facta ablatio. Hodie ex *Constit. Carol. art.* 126. est delictum publicum. Distinguitur ab *invasione*, qua res *immobiles* proprie invaduntur, non rapiuntur: a *furto*, quod committitur absque vi; a *concussione*, in qua quidem *vis compulsiva* per metum, non *ablativa* intervenit, cum concussio sit delictum, quo alicui terror absque vi parata incutitur, pecuniæ v. g. extorquendæ causa: a *prædatione* seu *viarum grassatione* (*robbaria* etiam dicta) quod prædatio addat violentæ ablationi insidiosam aggressionem, cui aggressioni si accederet occisio, *latrocinium* diceretur: a *raptu* & *plagio*, quia raptus committitur, dum quis personam honestam per vim abducit &c. *plagium*, dum quis alia de causa furatur hominem liberum vel servum, eumque vendit, aut persuadet, ut filius a parentibus, servus a Domino aufugiat.

Resp. 2. Præterquam quod raptor contrahat duplicem obligationem, unam, quæ ad reparationem damni tendit, ejusque gratia prodita sunt remedia persecutoria rei; alteram ad pœnam, quo spectant remedia pęna persecutoria, uti est actio vi bonor. raptor. &c. hodie, cum ex usu recesserit *actio vi bonor. rapt.* & *furti*, raptores proprie dicti de *Jure Civili* puniuntur criminaliter ex *Const. Carol.* que juxta *ar.* 126. est ultimi supplicii, gladii scil. vel pro consuetudine loci. De *Jure Can.* raptor est ab Episcopo loci, ubi contigit rapina, excommunicandus, & si renuat satisfacere, mortuus caret sepultura Ecclesiastica, *c.* 1. 2. 3. *h. t. c.* 2. *de furt. Pyratæ* infestantes mare ad ditionem Rom. Eccles. pertinens & qui bona Catholicorum in mari naufragantium diripiunt, excommunicationem incurrunt latæ sententiæ, Bulla Cęn. *cas.* 3. & 4. Grassatores viarum & latrones publici excluduntur asylo Const. Greg. XIV. *Cum alias*, & Const. Benedicti XIII. *Ex quo*, edit. 6. *Id. Junii* 1725.

Q. 3. *Incendiarii qui dicantur, & quæ eorum pęna?* Resp. 1. Proprie dicti incendiarii sunt, qui dolo & dedita opera sive scientes prudentes apposito igne urbes, domos, prædia, ædificia, aliave bona aliena, per se vel per alios accendunt, aut ad hoc mandatum, auxilium, consilium præstant.

Resp. 2.

Resp. 2. *Jure Canonico* incendiarii tales excommunicandi sunt & privandi sepultura Ecclesiastica, nisi ante mortem pœnituerint; & facta pro modo facultatum damni reparatione absoluti fuerint *c. 5. h. t.* obligatio satisfaciendi etiam transit ad hæredes pro viribus hæreditariis *c. 5. cit.* per quod cap. Jus Civile statuens ex delicto defuncti non teneri hæredem, correctum est. De Jure autem *Civili* ex cit. *Const. Carol. art.* 125. & hodie in incendiarios *proprie* dictos pœna ignis statuta; Pœna incendii non quidem *dolo* sed *culpa* facti pro modo culpæ est arbitraria; quod negative probatur; quia non reperitur in jure certa pœna. Locum tamen habet Actio Civilis ad reparanda damna, *t. t. Instit. ff. C. ad L. Aquil. &c. fin. de injur.* ad quorum reparationem tum modo quis ante sententiam judicis obligatur, si culpa Theologice gravis subsit. Demum & illud ex Pichler *n. 8. h. t.* notandum; quod si in cujusquam ædibus ortum sit incendium, non præsumi quidem *dolo* inhabitantium id factum, quia dolus non præsumitur; aliquam tamen culpam inhabitantium *in genere* præsumi; saltem levem vel levissimam: *L. 3. §. 2. ff. de off. Præf. Vig.* nullus autem *in particulari* absque indiciis. Ulterius pergit, casu quo de nullo in particulari præsumptio culpæ emergat, nec Patremfam. nec alium compelli posse ad reparandum damnum, sed quoad hoc inter casus fortuitos incendium esse reputandum ex *L. 23. in fin. ff. 3. R. J.* Ratio, quia grave adeo onus absque præsumptione moralem certitudinem faciente non imponendum. Quod si vero constet de alicujus culpa, tunc si ipse Paterfam. sit, esse ipsum conveniendum ab iis, qui damnum passi sunt; si vero *servus*, isque extra officium deliquerit; aut pro diligente semper sit habitus; Patremfam. non posse conveniri.

Q. 4. Quinam sint violatores Ecclesiarum, & quæ illis pœnæ statutæ? Resp. 1. Violatores Ecclesiarum *hic* dicuntur, qui Ecclesias, aliaque loca Sacra & Religiosa violenter effringunt & spoliant. Fures *Sacrilegi* vocantur illi, qui citra effractionem & violentiam vel rem sacram de loco sacro, vel rem sacram de loco non sacro (vel rem non sacram de loco sacro juxta Jus Can. *can. 21. §. Sacrilegium, caus. 17. qu. 4.*) auferunt.

Resp. 2.

Resp. 2. *Hodierno Jure* juxta *Ord. Carol. art.* 172. *& seq.* qui Hierothecam sive Ostensorium cum hostia consecrata abstulerit, etiamsi sine effractione factum, jubetur comburi vivus: qui aliud vas sacrum argenteum, cum vel sine reliquiis, calicem, patenam, alio mortis genere plectendus est. De *Jure Can.* autem excommunicatione ipso facto, & privatione sepulturæ, nisi satisfiat, *c. 22. de sent. excom. c. fin. de furt. c.* 16. *de for. comp.*

TITULUS XVIII.

De furtis.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit furtum?* Resp. 1. Furtum juxta D. Thom. 2. 2. *q.* 68. *art.* 3: est occulta acceptio rei alienæ, domino rationabiliter invito: vel aliquanto fusius, est contrectatio dolosa sive acceptio rei alienæ, vel usus ipsius, aut etiam possessionis, lucri faciendi gratia, § 1. *Inst. de oblig. quæ ex delict. L.* 1. *princ. ff. h. t.* Ex qua utraque definitione sequitur, rem, circa quam furtum versatur, debere esse corporalem, alienam, actu *ad incurrendas pœnas* auferri, fieri contrectationem animo fraudulento & lucri faciendi gratia, & dominum debere esse rationabiliter invitum. Ulteriorem explicationem vide apud Leur. *h. t. Q.* 322. Ratione *rei ablatæ* furtum varia sortitur nomina: si homo auferatur, *plagium*; si pecora ex pascuis &c. *abigeatus*; si pecunia publica, *peculatus*; item si pecunia publica ab eo, cujus fidei erat commissa, dicitur *crimen de residuis &c.*

Resp. 2. Præterquam quod juxta dicta furtum dividatur in furtum *rei, usus, possessionis*, aliud est furtum *manifestum*, aliud *non-manifestum*: ab *objecti quantitate* aliud *magnum*, aliud *parvum*: ratione *qualitatis* objecti, aliud *rerum sacrarum*, vel *sacrilegium*: aliud *publicum* scil. *peculatus, residuum* aliud; aliud *privatum*, de quo hic. Item ratione *adjunctorum* aliud est *diurnum*, aliud *nocturnum*; aliud *loci*, scil. in navi, caupona, stabulo perpetratum, aliud *infortunii*, tempore incendii, naufragii, ruinæ commissum: ratione *circumstantiarum* aliud est *simplex*, in quo circumstantiæ aggravantes non concurrunt, aliud *qualificatum* vel *periculosum*; aliud *primum*, aliud *reiteratum*.

Q. 2. *Quando & per quem actum censeatur quis furtum committere?* Resp. 1. Non tantum is, qui rem alienam vel per se vel per alium aufert invito Domino, ut sibi acquirat, furtum committit, sed etiam is, qui citra voluntatem Domini (quæ vox hic late sumitur) illam tantum contrectat aut ea utitur, §. 3. *Inst. de obl. quæ ex del.* hinc dominus Creditori auferens rem oppignoratam, §. 14. *Inst. cit.* Creditor, si contra voluntatem domini, pignore; commodatarius, si commodato aliter, atque conventum, utatur, furti reus est. *L.* 40. & 54. *prin. ff. h. t.* liberi, si fraudulenter quid de rebus patris; uxor, de rebus mariti aliquid sublegat, licet in tales actio furti non competat, furtum committunt: uti & is, qui rem furtivam scienter a fure emit. arg. *L.* 2. & 5. *C. h. t.* & de Jure Can. qui beneficium Ecclesiasticum absque legitima institutione occupat, *c.* 54. *de elect.* & *cap.* 18. *de restit. spol.*

Resp. 2. Furti reus non est, qui videnti & tacenti, itaque in ablationem consentienti rem aufert. argum. *can.* 5. *dist.* 83. nec is, qui præcise furem non indicat, nisi ex officio publico id facere tenebatur. *L.* 48. §. 1. *ff. h. t.* nec ille creditur, qui debitori aufert tantum, quantum hic ipsi debet, modo hæc ablatio debitis conditionibus sit instructa, de quibus Schmalzgr. *h. num.* 39. nec inventor rei alienæ, dum rei inventæ dominus ignoratur, debitoque modo in rei inventæ dominum est inquisitum. Ratio, quia talis res censetur non amplius habere dominium; sed derelicta, & naturalem libertatem esse consecuta. Nec is furti reus est, qui in necessitate *extrema*, vel *quasi extrema* aliquid surripit. argum. *can.* 26. *dist.* 5. *de Consecr.* Ratio, quia tali casu desinit res ablata esse aliena. Imo qui in tali necessitate constitutos rem abstulit & consumpsit, probabilius non tenetur, ad pinguiorem forte sortem perveniens postea, restituere illam. Ratio, quia adversarii non probant res in extrema necessitate fieri communes *tantum sub conditione restitutionis*, sed dicendum *absolute* fieri communes. Deinde talis est reputandus pro b. f. possessore, qui juxta comm. fructus b. f. consumptos irrevocabiliter suos facit.

Qu. 3. *Quodnam dicatur furtum Theologice & juridice*

dice magnum: Resp. 1. Furtum *Theologice* censetur magnum, adeo ut inducat obligationem restituendi ante omnem actionem aut sententiam, si auferatur tantum, quantum requiritur ad sustentationem pro una die congruam respectu ejus, cui auferatur. Ratio, quia merito ab omnibus multum æstimatur, posse pro una die honeste subsistere, & cui tantum tollitur, vere censetur grave damnum pati & rationabiliter esse invitus, ergo.

Resp. 2. Furtum *juridice* magnum & in ordine ad pœnas publicas, dicitur, si æquarit pretium, valorem & æstimationem 5. solidorum, *Const.Carol.art.* 160.

Q. 4. *Quæ actiones ex furto competant domino?* Resp. 1. Actiones *rei persecutoriæ*, ad rem ipsam scil. consequendam sunt *actio ad exhibendum*, *rei vindicatio*, *condictio furtiva*, quarum duæ postremæ sunt actiones principales, & quarum una vel altera cum actione furti concurrit, & una cum hac apud eundem judicem institui potest. Lauterb. *ff. h. t.* §. 34. *& seq. Rei vindicatio* est actio realis & datur domino non tantum contra furem, sed etiam contra *quemcunque* talis rei possessorem. §. *fin. de obl. quæ ex del.* Conditio *furtiva* est actio personalis, qua repetitur res ipsa furto ablata, si adhuc exstet, & dicitur *condictio certi L.* 8. *ff. de Cond. furt.* Competit soli rei furtivæ Domino. *L.* 11. *ff. de condict. furt.* Condictio furtiva *incerti*, etiam non Dominis. *L.* 12 §. *fin. ff. eod.*

Resp. 2. Actio *pœnæ persecutoriæ* est *Actio furti*, quæ non Dominis tantum, sed omnibus competit, quorum immediate interest, rem non fuisse sublatam. §. 3. *&* 13. *Inst. h. t.* Dum oritur hæc actio ex furto *manifesto*, datur ad quadruplum si ex *non manifesto* ad duplum; de quibus passim Inst. & Lauterb. *l. cit.* Utraque tamen men hæc actio videtur ex usu recessisse, & plerumque furtum hodie criminaliter punitur.

Qu. 5. *Quæ pœnæ in furtum hodie sint statutæ?* Resp. 1. Pœna Criminalis pro foro *Civili* juxta Constit. *Crimin. art.* 157. est pœna laquei. Consentit. *Jus Palatin. p.* 5. *a tit.* 42. ubi tamen & *tit. conseq.* pro qualitate & frequentia Furti, circumstantiis &c. vel mitigat, vel exasperat pœnas. Hic & illud notari oportet, quod res furtiva apud furem reperta non Fisco applicanda, sed Domino, cui ablata, sit restituenda. *L.* 20. *ff. de Captiv.*

L. 2. *C. h. t. &c.* It. quod, sive fur morte, sive pœnâ alia corporali punitus fuerit, resque etiamnum extet, Domino restitui debeat; si vero non extet amplius, neque fur, neque ejus hæredes ad aliquid teneantur per *Nov.* 22. *c.* 20.

Resp. 2. De *Jure Can.* fur notorius aut de furto condemnatus fit infamis, sicut infamis fit fur laicus condemnatus de furto in foro sæculari. *can.* 17. *caus.* 16. *q.* 1. adeoque & irregularis. arg. *can.* 5. *dist.* 51. & arg. a sensu contrario ducto ex *c. fin. h. t.* Clericus in furto notabilis quantitatis deprephensus vel convictus deponendus est ab Ordine & officio Clericali. *can.* 12. *dist.* 8. depositio illa tamen verbalis tantum est, non realis. Si depositus non resipiscat, excommunicari, si & incorrigibilis evadat, Curiæ sæculari tradi jubetur *c.* 10. *de jud.* Pœnitentiæ antiquorum Canonum non sunt amplius in usu.

TITULUS XIX.

De Usuris.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Usura?* Resp. 1. Usura in genere significat usum alicujus rei; in specie sumitur vel *pro contractu usurario*, qui definitur a Covarr. *Conventio dandi vel accipiendi lucrum aliquod temporale ultra sortem ex vi & causa mutui principaliter.* Vel sumitur *pro incremento ex contractu usurario proveniente*, & est lucrum immediate ex mutuo & ratione mutui præcise proveniens tanquam debitum; & hæc dicitur usura *objective stricte* sumpta sive *mere lucratoria.* Nomine lucri autem intelligitur omnis res temporalis pretio æstimabilis, ex justitia indebita, quam mutuans ultra sortem præcise ratione mutui tanquam debitam vel titulo justitiæ, vel gratitudinis specialis aut benevolentiæ exigit aut recipit. Vide Pich. *h. n.* 9. *Late* dicta est lucrum ex mutuo non præcise vi mutui, sed vi alterius justi tituli proveniens, potestque esse vel *Compensatoria*, quando aut lucrum cessans aut damnum ratione mutui emergens compensatur; vel *punitoria*, quæ ex adjecta contractui pœnali stipulatione, ut puta, *si intra certum tempus non restituat*, solvitur.

Resp. 2.

Resp. 2. Dividitur insuper usura in *mentalem* & *realem*, quam alii *conventionalem* appellant; hæc in *apertam*, seu *expressam & formalem*, & in *palliatam* sub specie scil. alterius contractus a mutuo distincti latentem. Rursus aliæ sunt usuræ *Centesimæ*, aliæ *Bessales*, aliæ *Semisses*, *Quincunces*, *Quadrantes*, *Trientes*: aliæ demum *simplices*, aliæ *usuræ usurarum*: addunt alii, alias esse usuras *mordentes*.

Q. 2. *Quænam & quo jure usura sit prohibita?* Resp. *Mere Lucratoria* prohibita est 1. *Jure Divino Levit.* 25. *Deutr.* 23. *Ezech.* 18. *v.* 5. *Ps.* 54. *v.* 12. *Luc.* 6. *v.* 35. unde concludit Pontifex. *c.* 4. *h. t.* quod *usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur*. 2. Prohibita est *jure humano Ecclesiastico* patet *t. tit. de usur.* & *in* 6. *Clem. unic.* §. *fin. eodem*: 3. Prohibita est etiam *Jure naturæ*. Ratio, quia absque justo titulo aliquid exigere aut accipere, qualis injustus titulus esset titulus solius mutui: aliquid ultra summum rei pretium exigere: ex re non amplius sua lucrum acquirere, est contra jus naturæ; quæ tamen omnia per usuram mere lucratoriam fierint. 4. Non tamen prohibita erat, sed permissa *Jure Civili*, antiquo saltem, ut constat ex *L.* 1. & 26. *C. de usur. L.* 29. *ff. eod.* 5. Usura *punitoria* seu *moratoria* nullo jure est prohibita, *c.* 4. *de arbitr. L.* 14. *C. de pact.* modo fraus & dolus absit, mutuatarius vere sit in mora culpabili & notabili, & pœna sit proportionata culpæ. 6. Usura etiam *compensatoria* non est prohibita, sed licet; ratio, quia non accipitur aliquid ultra sortem præcise vi mutui, sed ex aliis justis titulis; de quibus sit.

Q. 3. *Quinam sint justi tituli, ut quid supra sortem accipi possit?* Resp. 1. *Lucrum cessans & damnum emergens*: quia in neutro casu aliquid exigitur vi mutui, sed ratione damni, quod subit mutuans ob mutuum datum; vel ratione carentiæ lucri, alias ex pecunia sua percipiendi. 2. *Periculum morale amittendæ sortis*; quia exponere rem suam periculo in gratiam alterius est pretio æstimabile. 3. *assecuratio sortis*; si creditor in se suscipiat periculum sortis, ita ut ea amissa mutuatarius ad nihil reddendum teneatur; quia & talis molestia ac solicitudo ex assecuratione resultans onerosa est. 4. Probabilius etiam *statutum Magistratus vel consuetudo* usu-

ram lucratoriam minus stricte sumptam permittens, modo sit moderata, nec aliunde charitati repugnans. Ratio, quia sicut Resp. per *praescriptionem* dominium rei alienae transfert a Domino in possessorem, ita omnino sufficit dominium altum Reip. disponendi de rebus & bonis subditorum praesente causa publica, quales sunt plurimae concedendi, ut 5. pro 100. singulis annis accipiantur.

Resp. 2. Neque sola carentia pecuniae, neque obligatio eam non repetendi ad certum tempus titulus sufficiens est aliquid petendi aut ultra sortem accipiendi. Ratio, quia carentia rei mutuatae est quid intrinsecum ipsi mutuo, ratione mutui autem accipi nihil potest. Innoc. XI. 1679. damnavit hanc propositionem: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam praesentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Quomodo usura committi possit, aut non committatur, si adjectum sit pactum mutuo, ut res mutuata restituatur in ea mensura & bonitate, licet pretium ejus creverit tempore restitutioni praefixo, vide apud Leur. *h. t. Q.* 347.

Q. 4. *An debitor ex mutuo teneatur solvere usuras lucratorias promissas, & an possit repetere solutas?* Resp. 1. Debitor talis usuras mere lucratorias licet promiserit solvere non tenetur *ex justitia*, quia mutuans vi promissionis de re prohibita exigi & accipi factae jus ad illas nullum potuit acquirere. 2. Si jurato promisit solvere usuras debitor, ex *virtute Religionis* tenebitur. *c. 6. de jurejur.* potest tamen creditor adigi ad juramentum & consequenter ad usurarum solutionem relaxandam. Reiffenst. *h. t. n.* 161. 3. Si forte mutuatarius vi juramenti solvisset usuras, possunt eae etiam in judicio repeti, & creditor ad restituendum compelli *c. 6. cit.* Imo etiamsi quis jurasset, se non repetiturum usuras solutas, potest tamen & debet judex usurarium compellere ad restitutionem *c.* 13. *h. t.*

Q. 5. *An usurarius acquirat dominium rerum per veram usuram acceptarum?* Resp. Si vel debitor non habuerit verum animum usuras solvendi, vel res usurariae remanserint inconfusae, creditor non acquirit illarum dominium. *L.* 31. *ff. de acq. rer. dom.* 2. Si vero eas commiscuerit cum suis, v. gr. pecuniam cum sua pecunia,

vinum

vinum cum vino, oleum cum oleo, ut discerni amplius nequeat, acquirit illarum dominium, non secus ac fur rerum furtivarum. §. 27. & 28. *Inst. de rer. div.* 3. Si usurarius cum pecunia usuraria negotietur, ex eaque faciat lucrum, aut si ex ea res alias emat, & lucri & rerum illarum dominium acquiret. *L.* 1. & 8. *C. si quis alteri, vel sibi.* Ratio, quia censetur ex industria propria lucrum, resve alias ex pecunia comparatas acquisivisse, cum pecunia de se sit sterilis. 4. Si usurarius ex re alia usuraria, quam pecunia sit, v. g. ex re usuraria frugifera fructus percipiat, horum dominium non ipse, sed dominus acquirit. §. 35. *Inst. de rer. div.* Si vendat rem usurariam frugiferam b. f. emptori, dominium quidem rei venditæ in emptorem non transfertur. *L.* 12. §. 2. *ff. de act. empt.* usurarius tamen fit dominus pretii ab emptore accepti, quia pretium rei usurariæ non est usurarium.

Q. 6. Ad quid teneatur usurarius mutuatario ob solutas sibi usuras, sive an & quomodo teneatur usurarius ad restitutionem? Resp. 1. Usurarius ipse, (etiamsi judæus sit *c.* 12. *h. t.*) non tantum usuras, sed etiam, si res frugifera pro illis data sit, fructus inde perceptos, & quos mutuatarius percipere potuisset; simul & damnum ob solutas usuras mutuatario emergens, & lucrum, quod illi ideo cessavit, restituere tenetur. Ratio, quia est pessimæ fidei possessor, ergo. Extenditur responsio etiam ad usurarium mentalem ob *c.* 10. *h. t.* 2. Tenentur in defectum usurarii ad restitutionem mutuatario faciendam omnes, qui ex parte mutuantis causa efficax fuerunt, cur usuræ exigerentur & solverentur, sive ut non daretur mutuum gratis; quia sunt hi vere causa omnis damni mutuatario dati. 3. Tenentur & compelli possunt hæredes ad restituendas usuras a defuncto usurario perceptas, & quemadmodum obligatio solvendi alia debita, ita & hæc solvendi usuras transit ad hæredes, *cap.* 9. *h. t.* ubi & notatu dignum est. *c. ult. de sepult.* & *cap.* 5. *de raptor.* Si tamen plures sint hæredes, singuli in solidum non tenentur, sed solum secundum portiones hæreditarias; quia sicut commoda & jura, sic & onera inter hæredes sunt dividenda. 4. Omnes ad quos res usurariæ quoquo modo pervenerunt, si etiamnum extent. Ratio, quia sunt res alienæ. Denique. 5.

ram lucratoriam minus strictè sumptam permittens, modo sit moderata, nec aliunde charitati repugnans. Ratio, quia sicut Resp. per *praescriptionem* dominium rei alienae transfert a Domino in possessorem, ita omnino sufficit dominium altum Reip. disponendi de rebus & bonis subditorum praesente causa publica, quales sunt plurimae concedendi, ut 5. pro 100. singulis annis accipiantur.

Resp. 2. Neque sola carentia pecuniae, neque obligatio eam non repetendi ad certum tempus titulus sufficiens est aliquid petendi aut ultra sortem accipiendi. Ratio, quia carentia rei mutuatae est quid intrinsecum ipsi mutuo, ratione mutui autem accipi nihil potest. Innoc. XI. 1679. damnavit hanc propositionem: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam praesentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Quomodo usura committi possit, aut non committatur, si adjectum sit pactum mutuo, ut res mutuata restituatur in ea mensura & bonitate, licet pretium ejus creverit tempore restitutioni praefixo, vide apud Leur. *h. t. Q.* 347.

Q. 4. *An debitor ex mutuo teneatur solvere usuras lucratorias promissas, & an possit repetere solutas?* Resp. 1. Debitor talis usuras mere lucratorias licet promiserit solvere non tenetur *ex justitia*, quia mutuans vi promissionis de re prohibita exigi & accipi factae jus ad illas nullum potuit acquirere. 2. Si jurato promisit solvere usuras debitor, ex *virtute Religionis* tenebitur. *c. 6. de jurejur.* potest tamen creditor adigi ad juramentum & consequenter ad usurarum solutionem relaxandam. Reiffenst. *b. t. n.* 161. 3. Si forte mutuatarius vi juramenti solvisset usuras, possunt eae etiam in judicio repeti, & creditor ad restituendum compelli *c. 6. cit.* Imo etiamsi quis jurasset, se non repetiturum usuras solutas, potest tamen & debet judex usurarium compellere ad restitutionem *c.* 13. *b. t.*

Q. 5. *An usurarius acquirat dominium rerum per veram usuram acceptarum?* Resp. Si vel debitor non habuerit verum animum usuras solvendi, vel res usurariae remanserint inconfusae, creditor non acquirit illarum dominium. *L.* 31. *ff. de acq. rer. dom.* 2. Si vero eas commiscuerit cum suis, v. gr. pecuniam cum sua pecunia, vinum

vinum cum vino, oleum cum oleo, ut discerni amplius nequeat, acquirit illarum dominium, non secus ac fur rerum furtivarum. §. 27. *& 28. Inst. de rer. div.* 3. Si usurarius cum pecunia usuraria negotietur, ex eaque faciat lucrum, aut si ex ea res alias emat, & lucri & rerum illarum dominium acquiret. *L.* 1. *& 8. C. si quis alteri, vel sibi.* Ratio, quia censetur ex industria propria lucrum, resve alias ex pecunia comparatas acquisivisse, cum pecunia de se sit sterilis. 4. Si usurarius ex re alia usuraria, quam pecunia sit, v. g. ex re usuraria frugifera fructus percipiat, horum dominium non ipse, sed dominus acquirit. §. 35. *Inst. de rer. div.* Si vendat rem usurariam frugiferam b. f. emptori, dominium quidem rei venditæ in emptorem non transfertur. *L.* 12. §. 2. *ff. de act. empt.* usurarius tamen fit dominus pretii ab emptore accepti, quia pretium rei usurariæ non est usurarium.

Q. 6. Ad quid teneatur usurarius mutuatario ob solutas sibi usuras, sive an & quomodo teneatur usurarius ad restitutionem? Resp. 1. Usurarius ipse, (etiamsi judæus sit *c.* 12. *b. t.*) non tantum usuras, sed etiam, si res frugifera pro illis data sit, fructus inde perceptos, & quos mutuatarius percipere potuisset; simul & damnum ob solutas usuras mutuatario emergens, & lucrum, quod illi ideo cessavit, restituere tenetur. Ratio, quia est pessimæ fidei possessor, ergo. Extenditur responsio etiam ad usurarium mentalem ob *c.* 10. *b. t.* 2. Tenentur in defectum usurarii ad restitutionem mutuatario faciendam omnes, qui ex parte mutuantis causa efficax fuerunt, cur usuræ exigerentur & solverentur, sive ut non daretur mutuum gratis; quia sunt hi vere causa omnis damni mutuatario dati. 3. Tenentur & compelli possunt hæredes ad restituendas usuras a defuncto usurario perceptas, & quemadmodum obligatio solvendi alia debita, ita & hæc solvendi usuras transit ad hæredes, *cap.* 9. *b. t.* ubi & notatu dignum est. *c. ult. de sepult. & cap.* 5. *de raptor.* Si tamen plures sint hæredes, singuli in solidum non tenentur, sed solum secundum portiones hæreditarias; quia sicut commoda & jura, sic & onera inter hæredes sunt dividenda. 4. Omnes ad quos res usurariæ quoquo modo pervenerunt, si etiamnum extent. Ratio, quia sunt res alienæ. Denique. 5.

restitui usuræ debent iis, a quibus sunt acceptæ; iis defunctis, eorum hæredibus; his autem non extantibus, vel si ignorentur, causis piis, Engel. *b.n.*27.

Q. 7. *Quænam pœnæ sint in Usurarios statutæ?* Resp. 1. Cum usura sit crimen mixti fori, ut & a Judice Ecclesiastico per *cap.* 2. *&* 7. *h. t. & Clem.* 2. *de Jud.* & a Laico, sive quæstio facti sit, sive juris, possit judicari, *c.* 12. *h. t.* variæ in usurarios maxime manifestos pœnæ statutæ sunt; præcipue autem de Jure Can. 1. infamia *can.* 2. *§. fin. caus.* 3. *q.* 7. *c.* 13. *de excess. Prael.* 2. Suspensio Clerici usurarii, & si emendatio non sequatur, depositio. *can.* 1. *& seq. caus.* 14 *q.* 3. Excommunicatio laici usque ad satisfactionem. *c.* 3. *&* 7. *h. t.* 4. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, *cap.* 2. *eod. in* 6. 5. Intestabilitas activa, nisi ante mortem usurarius ejusmodi restituerit usuras, aut de earum restitutione sufficienter caverit. *c.* 2. *cit.* Schmalzgr. *h. t. a n.* 313. plura habet de Testamentis Usurariorum. Deinde *de Jure Civili* cum permissæ fuerint usuræ etiam lucratoriæ, de eo non puniebantur, nisi modum a LL. definitum excesserint. Juxta Recess. Imper. & imprimis juxta reformationem *Bonæ Politiæ*, Augustæ Vind. factæ ann. 1530. Tit. 26. de *contractibus usurariis*, usufarius quartam partem Capitalis amittit &c. Quos contractus Jus Palat. pro usurariis habeat, quas item pœnas usurariis dictet, vide in Statutis Electoratus Palatini tit. 14. de Contractibus usurariis.

Qu. 8. *In quibus aliis pactis præter contractum mutui usura committatur?* Resp. 1. Licet usura proprie tantum committatur in contractu mutui juxta Comm. *& can.* 1. *caus.* 14 *q.* 3. in aliis vero contractibus v. g. emptione, venditione, locatione dolus annexam habens obligationem restituendi, non usura habeat locum, quatenus tamen & illi *palliatum mutuum* subinde continent; hinc de ipsis non quoad pœnas in foro externo, sed quoad forum conscientiæ quæstio procedit. Itaque.

Resp. 2. Usura palliata est, si venditor *ob dilatam precise solutionem pretii* pluris supra justum alias pretium rem vendat; aut minoris ob præstitam incontinenti solutionem. Primum probatur ex *c.* 10. *h. t.* damnata Innoc. supra. Q. 3. Resp. 2. *cit.* & ratio est, quia dilatio

latio solutionis est mutuum implicitum, quatenus, dum ob solutionem dilatam pretium auctum, re ipsa & in effectu idem est, acsi pretium emptor solvisset, dein autem emptori iterum mutuo datum ea lege, ut post annum. v.g. præter sortem certam pecuniam supperaddat. Quoad secundum eadem pugnat ratio. Eodem modo dicendum, quod emptio *chirographi* sive debiti alieni ob *solam dilationem solutionis aliquando certe futuræ* sit usura palliata, si pro minori pretio, ac debitum est, ematur.

Resp. 3. Contractus *Mohatræ*, quando quis vendit rem magno pretio cum pacto, ut ipsi emens statim revendat pro pretio minore, est illicitus & usura palliata. Damnata ab Innoc. XI. propos. 40. sic habet: *Contractus Mohatræ licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.*

Resp. 4. Usurarius est etiam *Anatocismus*, quo nomine veniunt usuræ usurarum, seu lucrum ex ipsis usuris non solutis & in sortem redactis petitum. Ratio, quia hæ usuræ, si mere lucratoriæ sint, sunt æque ac ipsæ usuræ, quæ vi mutui exiguntur, imo magis quam istæ jure divino & naturali prohibitæ; si non sint mere lucratoriæ, sunt de jure saltem positivo prohibitæ. *L. 29. ff. & L. 3. & 28. C. h. t.*

Resp. 5. Pactum *Antichreticum*, quo Creditor rei frugiferæ. v.g. prædii pro mutuo sibi oppignorati fructus lucratur, & sortem nihilominus recipit integram, *regulariter* est usurarium. *c. 1. & 2. h. t. c. 6. di pignor.* excipitur casus in *c. 1. de feud. c. 16. h. t.* & si alius titulus justus adfuerit.

Q. 9. In quibus pactis & contractibus licet usura videatur committi, non tamen committatur? Resp. 1. Licitum est *Cambium*, quod est negotiatio seu contractus innominatus, in quo pecunia pro pecunia permutatur cum *moderato lucro?* sive dein sit *reale* (quod & *minutum*, aut *manuale* dicitur) dum scil. pecunia unius speciei v.g. flor. pro pecunia alterius speciei, v.g. pro ducatis permutatur; sive *locale*, si pecunia præsens, quæ scil. est in hoc loco, permutatur cum absente. Ratio, quia lucrum, quod pro eo accipitur, variis titulis justum est.

Resp. 2. *Olla fortunæ* in Germania usitata nullam continet usuram aut injustitiam. Ratio, quia ollæ hujus ie

usus est, ut quot quis domino illius seu eam exponenti numerat v. g. florenos, tot ex ea schedas tollere possit, & quod in eis scriptum, sibi habere, sorte omnino incerta, periculo jacturæ spem lucri exæquante; atqui hoc non est usurarium aut injustum, cum ludus hic emptio sit, qua non ipse scyphus v. g. vel res extracta, sed ejus consequendæ spes, cum pari periculo jacturæ conjuncta, emitur, ergo.

Resp. 3. *Montes pietatis* etiam immunes sunt ab usura. Imprimis *Montes* hi sunt ærariæ a Principe aliquo, Domino, vel Communitate ex liberalitate vel piorum privatorum largitionibus constitutæ ad sublevandas indigentium necessitates, in quibus pecuniæ ad certum tempus iis dantur mutuæ sub pignoris sufficientis cautione, ea lege, ut si debitum præfixo tempore non solvatur, vendatur pignus, sorsque Monti, residuum autem, si quod est, Domino restituatur. Alii sunt *puri*, in quibus nihil omnino ultra sortem exigitur; *mixti* sunt, in quibus aliquid solvitur ultra sortem, non pro lucro quidem aut incremento ipsius montis, sed pro sumptibus ad montis conservationem necessariis. Hi sunt vel *Italici*, qui Summam suam Capitalem habent ex piorum fundatione, ut adeoque mutuatarii tantum aliquid modici pro sustentandis Ministris, conservandis ædificiis, & aliis necessariis dare teneantur: vel *Belgici*, qui Summam suam Capitalem non habent saltem adæquate ex fundatione pia, sed ex pecunia per censum accepta, ut adeoque ultra Ministrorum sustentationem & ad solvendos censuum canones aliquid exigatur. Quod autem Montes hi pietatis honesti & liciti sint, non tantum probatur ex Conc. Later. *Sess.* 10. *sub Leone* X. Conc. Trid. *Sess.* 22. *c.* 8. *de ref.* sed ex ipsa etiam ratione, quia nihil exigitur aut accipitur ultra sortem propter mutuationem, sed ob expensas necessario faciendas &c.

Resp. 4. De Censu seqq. 1. *Census* est annua pensio vel potius jus annuam pensionem percipiendi vel ex re alterius frugifera, & hic est census *realis*, vel ex alterius industria, & est *personalis*. 2. Uterque potest esse vel *redimibilis*, aut ex una, aut ex utraque parte vel *irredimibilis*. Realis alius est *census reservativus*, dum quis

quis in alterum transfert dominium rei utile & directum; sibique reservat solum vel certam pecuniæ summam solvendam, vel portionem aliquam fructuum; alius *consignativus*, dum quis retinet utrumque jus utile & directum, cedit tamen alteri, consignat aut vendit jus exigendi & percipiendi ex re illa pensionem annuam vel in fructibus vel pecunia consistentem. 3. Qui habet jus exigendi pensionem annuam, vocantur *Creditor, Emptor, Censualista*; qui vero habet obligationem solvendi, *censuarius, venditor, debitor*. 4. Emptio imprimis census realis licita est. *Extrav.* 1. & 2. *de empt. vend. inter Comm.* Pius V. in Constit. *Cum onus Apostolicæ*. Ratio est, quia licite emitur totum prædium, adeoque & jus omnes fructus percipiendi, ergo & jus partem fructuum, sive pensionem fructuariam, ergo & jus pensionem pecuniariam, cum hæc omnium rerum æstimationem recipiat. Dubium est, utrum census realis tam *redimibilis* quam *irredimibilis* permittatur, & spectato jure naturali certum est, utrumque permitti; jure positivo per *Extrav.* cit. permittitur quidem emptio census ex parte venditoris redimibilis, rejicitur autem emptio census irredimibilis, & redimibilis ex parte utriusque. *Extrav.* & *Constit.* Pii V. cit. & *Constit.* Caroli V. *in Com. Augustan.* 1548. ob periculum *usurariæ intentionis*. Utrumque tamen consuetudo fecit licitum, Schmalzgr. *h. a num.* 178. 5. Denique & emptio census personalis licita est, modo census constituatur in persona potente ex sua industria lucrum facere, & pretium sit justum. Ratio, quia ex paritate cum censu reali juri naturæ non repugnat census personalis; jus autem positivum scil. Constitutio S. Pii V. *Cum onus. edit.* 14. *cal. Febr.* 1568. saltem in Germania vel non videtur recepta, vel contraria consuetudine abrogata.

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

QUæst. 1. *Crimen falsi quid sit & quotuplex?* Resp. 1. *Falsum* vel *falsitas* proprie & juridice pro crimine per *L. Cornel. de falsis* accepta, est fraudulenta seu dolosa immu-

immutatio veritatis facta in præjudicium alterius. *Nov.* 73. *princ.* Requiritur ergo ut pervertatur veritas; ut fiat dolo malo seu animo decipiendi alterum, nec enim is habetur, nec punitur pro falsario, qui ex errore vel ignorantia falsum dicit. *L.* 31. *ff. h. t.* Ut falsitas hæc notabile damnum alteri inferat, vel inferre saltem possit, licet id forte impediatur. Pirh. *h. t. n.* 1.

Resp. 2. Crimen falsi dividitur in *Verum*, quod Lege Cornelia de falsis notatur, v. g. quod committitur circa testimonia, testamenta, nummos; & in *quasi tale*, quod non Lege Cornelia; sed aliis Principum Constitutionibus vindicatur, ut siquis rationes falsaverit. *L.* 1. §. 2. *&* 4. *&c. ff. de Lege Cornel. de fals.* 2. Dividitur in *personale*, quod circa personam committitur, ut mutatio nominis, suppositio partus, judicis corruptio; & in *Reale*, quod committitur circa res.

Q. 2. *Quot modis committatur crimen falsi?* R. quatuor: 1. *Dicto*, dum verbis dolose immutatur veritas, a *Teste*, scienter in judicio falsum circa substantialia causæ deponente, aut verum supprimente &c. ab *Advocato* causam clientis sui prodente, vel admittendo probationes falsas vel dissimulando proprias; a *Judice* vel ex malitia, vel ob corruptionem per munera sententiam falsam proferendo. 2. *Scripto*, quando per falsam scripturam immutatur veritas, quod potest fieri a *Notario* testamentum vel instrumentum, ab *alio* chirographum, manum, sigillum vitiante; modos novem recenset Pontifex in *c.* 5. *h. t.* quibus *Literæ Apostolicæ* possint falsificari. 3. *Facto*, seu re, quando per aliquod factum veritas immutatur, v. g. dum quis propria authoritate cudit monetam, vel ex materia adulterina cudit; vel qui adhibet ad monetam aurum aut argentum per Alchimiam confectum; vel qui falsificat merces, pondera, mensuras &c. 4. *Usu*, vel potius *abusu*, quando quis falsitate ab aliis conficta scienter utitur, v. g. instrumenta, leges, probationes falsas producendo in judicio, dolose colligendo & expendendo monetam falsam, nomen dignitatis, insignia familiæ alienæ usurpando &c.

Q. 3. *Quænam sint pœnæ falsariorum?* Resp. 1. Pro modo admissi criminis *hodie* in utroque foro, præter refarcitionem damni ante omnem sententiam faciendam, sunt

sunt pœnæ fere arbitrariæ. *Jure tamen novo Civili* statutæ sunt pœnæ in seqq. sic testis, qui jurato falsum deponit in causa civili, fit infamis, eique amputantur duo digiti in præstatione juramenti erecti. *Const. Carol.* a 107. pejerans in causa criminali punitur pœna talionis. *cit. Const. art. 68.* falso cudens monetam adulterinam, eamque expendens, præcedente strangulatione, igne punitur, cudens quidem, sed non expendens gladio. *Const. Carol. ar.* 111. Consentit *Jus Palat. p. 5. tit.* 12. De *Jure Canonico* in seqq. certæ obtinent pœnæ: *Testis* sive in civili, sive criminali causa falsus præter infamiam, detrudendus est in monasterium, hodie in carcerem, aut ad triremes relegandus. *can. 9. caus. 3. q. 6. Judex* Ecclesiasticus dolo malo vel pecunia corruptus proferens sententiam falsam, ultra æstimationem litis incurrit suspensionem. *c. 1. de sent. & re jud. in 6. Falsarius Literarum Apostolicarum* excommunicatur ipso facto, & si Clericus sit, deponitur ab officio & beneficio. *c. 7. hoc tit. Bull. Cœnæ cas. 6.* De aliis certorum falsariorum pœnis vide. *c. 2. de empt. c. 3. h. t. Extrav. Joan. XXII. hoc tit. Extrav. un. eod. inter Comm.*

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

QUæst. 1. *Sortilegium quid sit & quotuplex sortes?* Resp. 1. *Sortilegium* seu *sortium missio* (de qua uti & de *Collusione in seq. Tit.* ideo post *Tit. de Crim. falsi*, quia falsitatem & deceptionem aliqua saltem ejus species continet) est adhibitio & observatio rerum quarundam veluti signorum facta eo fine, ut quid hic & nunc faciendum vel futurum sit, vel quod occultum est innotescat.

Resp. 2. Sortes ex triplici fine, ad quem assumuntur, dividuntur in divinatorias, consultatorias, divisorias. *Divinatoriæ* sunt, quæ adhibentur aut observantur, ad occultum quid vel futurum per media improportionata cognoscendum; usus talium sortium *divinatio* vocatur, cujus varia est divisio pro varietate rerum & signorum, quæ adhibentur ad cognitionem occultorum; sic *Geoman-*

mantia dicitur, si fiat divinatio per terram: *Hydromantia*, si per aquam; si per animalium intestina, *Aruspicium*, *Chiromantia*; si per inspectionem manuum, & generali nomine, si pactum cum dæmone aliave similia interveniant, *Necromantia*; & si non tantum ad cognitionem rei occultæ, sed etiam ad effectionem miri alicujus operis dæmonis opera adhibeatur, *Magia* dicitur: *Sortes Consultatoriæ* sunt, quæ adhibentur ad cognoscendum, quæ sit in re dubia Dei voluntas. *Divisoriæ* sunt, quibus jus indivisum aut dubium pluribus competens, inter eos dividitur, aut uni applicatur.

Quæst. 2. *Quænam sortes permissæ aut prohibitæ sint?* R. 1. Sortilegium *divinatorium*, seu usus *sortium divinatoriarum* omnino est illicitus, etiamsi non interveniat pactum expressum cum dæmone *can.* 3. 5. 6. 7. *caus.* 26. *q.* 5. *c.* 1. *h. t.* Ratio quia talibus sortibus, cum sint medium omnino improportionatum ad effectum intentum consequendum, admixta est tacita saltem dæmonis invocatio, ut sortes velit regere & occulta manifestare. Non prohibentur tamen aut illicitæ declarantur conjecturæ, quæ ex signis naturalem cum rebus futuris connexionem habentibus desumuntur.

R. 2. Usus *sortium consultatoriarum* per se est licitus, sive licet explorare divinam voluntatem in ancipiti quopiam negotio, modo id fiat necessitate urgente, servata debita erga Deum reverentia, ex speciali Dei instinctu; non ad lucrum temporale. Ratio, quia absolute nihil in illis mali apparet, sed potius actus Religionis foret: patetque exemplis tam V. quam N. L.

R. 3. Usus *sortium divisoriarum* etiam per se loquendo est licitus. Ratio, quia nec superstitionem aut divinationem continet, cum ex supposito animo simplici fiat, nec à Deo, nec ab Astris &c. eventus sortis expectetur; nec continet injustitiam, cum usurpetur ex mutuo consensu habentium æquale jus; hinc licet sortibus divisoriis uti in judiciis familiæ hercisc. & Communi. dividundo. *L.* 5. *ff. fam. hercisc.* & *L.* 3. *cod. Commun. de legat.* plura exempla habet Scgmalzgr. *h. a n.* 27. Specialiter tamen usus sortium in *electionibus* ad prælaturas aut alia beneficia Ecclesiastica prohibitus est, adeo ut electio per sortes facta, si indigni æque ac digni ad sortes

tes admittantur, sit jure naturæ, si soli digni, electio tamen celebranda fuisset juxta *c.* 42. *de elect.* jure saltem positivo nulla. *c. fin. h. t.*

Q. 3. *Quænam sint pœnæ Sortilegorum?* R. De *Jure Can.* Laicis admonitis & non emendatis, si fuerint personæ viles, verbera; si honestioris conditionis, perpetua incarceratio dictanda: item excommunicatio, & e diœcesi ejectio. *c.* 1. *h. t. can.* 10. & 12. *caus.* 26. *q.* 5. præterea infamiam incurrunt, & si admixta sit Sortilegio hæresis, pœnas hæreticorum. *c.* 8. §. *sane de hæret. in* 6. Clerici vero Sortilegi secundum Canones in foro externo præter infamiam, quam incurrunt, sunt deponendi ab officio & beneficio, & in monasterium detrudendi. *can.* 4. & *seq. caus.* 26. *q.* 5. De *Jure Civili*, qui fere laicorum pœnæ, excepta excommunicatione, ubi hæresis immixta foret, relinquuntur ob crimen hoc sortilegii *mixti fori* infligendæ, sunt publicatio omnium bonorum, & *magiæ* proprie dictæ cum damno tertii ultimum suplicium etiam ignis. *L.* 3. & 5. *C. de malef.* & *Ordin. Crim. a.* 109. Concord. Jus *Palat. p.* 5. *tit.* 9.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

QUæst. 1. *Collusio quid sit, in quibus causis, & inter quos committi possit?* Resp. ad 1. Est latens & fraudulenta conventio inter Actorem & Reum: potest fieri vel *prævaricando*, vel *tergiversando*, ut dictum ad *Tit.* 2. *hoc Libro de Calumniat.*

R. ad 2. Locum habet collusio in causis *criminalibus* & *beneficialibus*; quod utrumque negatur a nemine, & ratione causarum beneficialium casus habetur in *c.* 3. *h. t.* In causis *Civilibus* habet tunc locum, si vel sint causæ matrimoniales, vel prejudicium tertii concernant, alias non. Ratio, quia in civilibus Actori & Reo licet invicem transfigere.

Resp. ad 3. Committere possunt collusionem tam Clerici quam laici, imo non principales tantum, sed etiam Advocati & Procuratores, qui Advocati tamen & Procuratores magis falsarii juxta *Tit.* 20. *h. t.* sunt vocandi arg. *L.* 1. §. 1. *ff. de Prævar.* Porro in casu commissæ

collu-

cullusionis, si collusor forsan per sententiam fuerit absolutus, potest nihilominus *accusari* denuo, & contra eum *inquiri*. *arg. c. ult. h. t. L. 3. §. 1. ff. de prævar.*

Q. 2. Quæ sint pœnæ Collusionis? Resp. Si circa beneficium Ecclesiasticum facta sit, & probetur esse facta; privatio beneficii perpetua quoad utrumque colludentem. arg. *c. 3. h. t.* In Criminalibus cum incursione infamiæ est pœna arbitraria pro modo criminis, & qualitate circumstantiarum. *L. 2. & 4. ff. de prævar.*

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

QUæst. 1. *An & qualiter puniantur?* R. 1. *Infantes*, id est, ii, qui septimum ætatis annum necdum compleverunt, nulla penitus pœna plecti possunt. Ratio redditur in. *L. 12. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Idem fere dici oportet de *pueris infantiæ proximis*, id est, septennium non multum egressis, sive omissionis, sive etiam commissionis delicta patrarint. *§. 10. Inst. de inutil. stipulat.* 2. *Pueri* doli jam capaces & pubertati proximi ob delicta commissionis non sunt immunes a pœna legali extraordinaria. *c. 1. h. t.* pœnæ autem ordinariæ non subjacent regulariter, nec torqueri possunt: *L. 1. §. 33. ff. ad S. C. Syllan.* 3. *Minores* pubertatem adepti, id est, egressi quidem 14. non tamen 25. ætatis annum a pœna quidem ordinaria exempti non sunt, præsertim in delictis gravioribus, & in delictis commissionis; ubi spes emendationis non adest: *L. 9. §. 2. & L. 37. §. 1. ff. de Minor.* ordinarie tamen possunt & solent mitius puniri quam majores. *L. 108. ff. de R. J.*

Q. 2. An pater teneatur ex delicto filii pubertati proximi aut minoris ad mulctam pecuniariam; ad quam hic condemnatur? Resp. Neg. si nec particeps delicti; nec in filii correctione negligens fuit, nec etiam factus est exinde ditior. *L. 22. & 26. C. de pœn. L. 1. & L. 3. C. ne fil. pro patre*, nec tenetur dare legitimam, ut filius exinde solvat. arg. *L. 1. §. 21. ff. de collat. bon.* Valeret tamen Lex statutaria, quæ Patrem pro filio obligaret. Ratio; quia cum pater se possit obligare pro filio

lio per pactum, poterit etiam per statutum obligari, utpote quod cederet in bonum publicum, & parentum in educandis liberis diligentiam acueret.

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore.

QUæst. 1. *Quæ sit hujus cum prioribus Titulis connexio, quid venatio, & quotuplex?* Resp. 1. Cum dictum sit hucusque de delictis, quibusvis personis communibus, ab hoc usque ad 31. Titulum inclusive de delictis vel statui soli Clericali propriis vel eum dedecentibus agitur, & quidem primo de Venatione. 2. Venatio est persecutio & occupatio animalium, quæ cœlo, terra & mari nascuntur, & nullius sunt. 3. Venatio alia est *specifice & proprie* dicta, quæ & *saltuosa* & *silvatica* dicitur, & hæc ad feras terrestres capiendas: alia *aucupium*, quæ ad volucres: alia *piscatio*, quæ ad capiendos pisces ordinatur. Venatio specifice dicta dividitur in *clamorosam*, quæ magno apparatu retium, canum, hominum, magnoque tumultu, & in *quietam* seu *placidam*, quæ sine strepitu, sine magnis clamoribus, cum exiguo hominum vel etiam canum numero exercetur. Item ex parte objecti venatio alia est *maxima*, alia *major*, alia *minor*.

Qu. 2. Quænam venatio prohibita sit Clericis? Resp. Non *piscatio*; quam & Apostoli post conversionem exercuerunt; nec venatio *quieta* & *placida*, quæ vel necessitatis aut utilitatis corporalis, vel etiam recreationis causa rarius instituitur, est prohibita Clericis, in primis non jure naturali, ut patet; nec jure positivo, uti a contrario arg. ex Trid. *Sess. 24. c. 12. de refor.* ubi, uti & *c. 1. & 2. h. t. Clem. 1. §. porro de statu Monach.* prohibetur solum venatio *clamorosa*, quia multum abstrahit a divinis officiis &c. Consuetudo tamen venationem clamorosam a Clericis aliunde non prohibitis absque peccato mortali facit exerceri, modo non frequens sit, & absque scandalo, absque magno temporis pro cultu divino ordinati dispendio. Pœnas in *c. 1. h. t.* in Clericos Venatores constitutas eadem consuetudo abrogavit.

Quæ-

Quæri hic etiam potest, *An Princeps possit universaliter suis subditis juste prohibere venationem, sibique soli jus venandi reservare?* Resp. Aff. quia justas causas ad id habere potest, quales v.g. forent, ne subditi ab aliis functionibus cum damno Reip. abstrahantur. Ne armis tractandis cum periculo seditionis assuescant. Ne sub specie venationis prædas agant, latrocinia exerceant. Pichl. *hoc tit. n.* 5. præterea affert rationes ex præscriptione, voluntaria subditorum cessione, occupatione bellica petitas. 2. Non peccat tamen per se loquendo graviter subditus, si unam alteramve feram contra Principis prohibitionem capiat. Ita habet communis persuasio, optima LL. humanarum interpres. 3. Nec peccat regulariter contra justitiam, quia prohibitio non fundatur in jure proprietatis. 4. Nec obligatur ad restituendam feræ illicite captæ æstimationem. Ratio, quia licet quis contra edictum Principis venetur, fera tamen ipsius fit, utpote antecedenter nullius &c.

TITULUS XXV.

De Clerico Percussore.

Quæst. 1. *An prohibitum sit Clericis, ne Laicum percutiant?* R. ad 1. Omnibus Clericis, præcipue constitutis in Ordinibus sacris, prohibita est percussio laici propria manu facta. *can.* 1. *&* 7. *dist.* 45. *can.* 25. *dist.* 86. *c.* 1. *h. tit.* Si fuerit verberario gravis, graviter, si levis, leviter reg. est prohibita. Ratio quia repugnat gravis graviter, levis leviter charitati proximi, modestiæ Clericali, & mansuetudini Christi. Possunt tamen Præceptores, Moderatores, & Magistri AA. LL. venire ad verbera moderata. *can.* 19. *dist.* 1. *de pœnit.* etiamsi discipuli, quos corrigunt ita, sint Clerici. *cap.* 10. *&* 54. §. *fin. de sent. Excomm.* Episcopi etiam & superiores Regulares possunt Clericos sibi subditos, si fuerint in minoribus, ob causas leves, si in majoribus constituti, ob graviores verberibus castigare. *can.* 8. *dist.* 45. *can.* 25. *pr. dist.* 86. non tamen propria manu Episcopus potest percutere. *canon.* 25. *citat.* sed percussionem

nem committere debet Clerico, non laico *de Jure*, nisi velit ipse cum Laico percutiente excommunicationem incurrere, etiamsi justa verberationis causa subsit. arg. *cap.* 24. *de sent. Excomm.*

Quæst. 2. *Sub quibus pœnis probibitum sit Clericis, percutere Laicum?* Resp. 1. Si Clericus percusserit laicum, pœna prima vice pro qualitate & circumstantia percussionis, est arbitraria; si se Clericus non emendaverit, sed facile ac passim ex indignatione subitanea ob leviores etiam defectus ad verbera procedat, deponi potest & debet. arg. *c.* 1. *b. t.*

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

QUæst. 1. *Maledictum quid & quotuplex?* R. 1. In genere maledictum, nomine a maledicendo vel loquendo derivato, est mala locutio de altero; & qui ita male loquuntur: vocantur *maledici*. Dividitur maledictum in Blasphemiam, quæ Deum. Contumeliam & Detractionem, quæ homines respicit. *Blasphemia* est; quando vel aliquid affirmatur de DEO, quod ei non convenit, v. g. dicendo, quod sit injustus; vel negatur, quod ei convenit; v. g. omnipotentia, providentia; vel si creaturæ tribuatur, quod Creatori competit, & hæc Blasphemia dicitur *hæreticalis*. *Simplex* est, quando quis detestatur Deum, vel ei malum imprecatur, aut Christum Dominum, ejusque vulnera per despectionem indecenter nominat. Ad Blasphemiam reducuntur verba injuriosa & contumeliosa in Deiparam, aliosque Sanctos conjecta. *Contumelia* est, dum quis præsenti & in faciem malum objicit, quod si sit falsum, *convitium* dicitur. *Detractio* est, quando absentis honor læditur. *Imprecatio*, qua malum aliquod optatur proximo in futurum, hujus loci non est.

Q. 2. *Quænam sint pęnæ maledicorum?* Resp. 1. *Blasphemi* in L. V. lapidibus obruebantur. *Levit. c.* 24. ℣. 26. Jure Can. antiquo Clerici blasphemi deponebantur, Laici excommunicabantur *can.* 10. *caus.* 22. *quæst.* 1. postea præter pęnitentiam publicam mulcta pecuniaria

est exacta, *c.* 2. *h. t.* rursus aliæ pœnæ in Clericos æquè ac laicos blasphemantes a Leone X. Julio III. & S. Pio V. statutæ. De Jure Civili *Nov.* 77. *c.* 1. §. 2. præter amputationem linguæ decretum est ultimum supplicium, quod in blasphemos saltem erga Deum disjunctive innovavit *Carol. V. in Recess. August. de an.* 1548. *art.* 1. §. 2. hodie de utroque jure est arbitraria, Concor. *Jus Palat. par.* 5. *Tit.* 8. Crimen blasphemiæ est mixti fori, *c.* 2. *h. t.* nisi sub ratione hæresis & non blasphemiæ tantum in judicium deduceretur.

Resp. 2. Detractores & conviciatores respectu privatorum, præterquam quod se reos faciant peccati mortalis, & ad famæ reparationem in conscientia teneantur, in foro externo actione injuriarum conveniri possunt. *L.* 15. *§.* 25. *ff.* & *L.* 9. *Cod. de injur.* adeoque pœnæ arbitrariæ obnoxii sunt. De Clericis maledicentibus vide *can.* 5. *dist.* 46. 2. Eodem modo si quis maledixerit *Principi sæculari*, aut *Imperatori*, *hodie* pœnæ arbitrariæ locus est, nisi essent verba ad seditionem aut rebellionem, & ita ad crimen læsæ Majestatis spectantia, arg. *cap.* 1. *h. t.* 3. Si quis maledixerit summo Pontifici, est quoque pœna de jure communi arbitraria, *c.* 1. *h. t.* etsi conveniens sit Papam Christi in terris Vicarium imitari illius mansuetudinem, injuriam illatam remittendo. arg. *can.* 27. *caus.* 23. *qu.* 4. *L.* 10. *C. de Episc.* & *Cleric.* Quæ de maledicis & blasphemis dicta, eo suo modo *spargentibus libellum famosum* sunt applicanda.

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

QUæst. un. *Qua pœna afficiantur Clerici censurati, si ministrent in censura?* R. Clericus temere exercens *actum Ordinis*, eumque proprium, dum est innodatus excommunicatione, suspensione (quæ hic convenit cum depositione) interdicto personali, præter reatum peccati mortalis, quem contrahit, est deponendus perpetuo, sc. per sententiam judicis, *c.* 4. *h. t.* privandus beneficiis, *c.*

6. *eod.*

6. *eod.* fit ipso jure & facto irregularis; ut de suspensio constat ex *c.* 9. *h. t.* de interdicto ex *c.* 18. §. *fin.* & *c.* 20. *de sent. excom. in* 6. de excommunicato ex *can.* 7. *caus.* 11. *q.* 3. si irretitus sit excommunicatione majori, non vero si minori tantum, *c. fin. h. t.* perinde autem est, sive sit excommunicatus vitandus, sive non. Ratio; quia jura indistincte loquuntur. Ob eandem rationem Clericus minorista censuratus exercens actum proprium sui Ordinis solemniter & quasi ex officio, fit irregularis. Leur. *h. t. q.* 402. ait, dubitantem utrum sit excommunicatus, nec ne, si stante dubio exerceat actum Ordinis proprium, incurrere irregularitatem; sive dubitet de jure, num excommunicatio sit legitime lata, sive dubitet de facto, an sit excommunicatus. Primum arg. ex *c.* 5. *h. t.* secundum ex *c.* 12. *de homic.* Ratio utriusque in *cit. c.* eadem datur, quod in dubio pars tutior sit eligenda; quod tamen Sanch. in Decal. *L.* 1. *cap.* 10. *nu.* 11. dicit, tantum debere intelligi de consilio, non de præcepto.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato ministrante.

QUæst. un. *Quas pœnas incurrat Clericus actum Ordinis exercens, quem non habet?* R. *Clericus* serio, scienter, & temere exercens actum Ordinis, quo non est insignitus, incurrit 1. Irregularitatem: vi cujus Diaconus si celebraret missam, ad Sacerdotium promoveri non posset &c. *c.* 1. *h. t.* & quidem juxta *c.* 2. *eod.* in perpetuum incurrit irregularitatem illam partialem, obstantem susceptioni Ordinum ulteriorum. 2. Suspensionem ferendæ sententiæ ab exercitio Ordinis proxime suscepti per triennium, *c.* 2. *h. t.* 3 Excommunicationem etiam ferendæ sententiæ, *c.* 1. *h. t.* Videatur Schmalzgr. a *n.* 2. *h.* usque ad 20. ubi etiam ait contra multos, a Laico exercente actus Ordinum etiam majorum irregularitatem non incurri, eo quod irregularitas hæc in laicos nullibi sit statuta; interim tamen non tantum peccat gravissime, sed & Curiæ sæculari simile quid attentans est tradendus, quo debitis pœnis afficiatur, prout præjudiciis confirmat Pichl. *h. t. n.* 4.

TITULUS XXIX.

De Clerico per saltum promoto.

QUæst. un. *Quibus pœnis subjectus sit Clericus per saltu promotus, ille scil. qui non gradatim, sed omisso uno vel pluribus Ordinibus intermediis ad superiorem ascendit?* R. Valet quidem Ordo per saltum collatus, juxta *c. un. h. t.* Episcopatu excepto, qui Sacerdotio, quod essentialiter præsupponit, non collato non valet; interim tamen Clerici per saltum promoti pœna est suspensio ab Ordine sic suscepto ipso jure incursa, donec omissus Ordo suppleatur, *c. un. cit.* & arg. *Trid. sess. 23. c. 14. de ref.* & si in Ordine per saltum suscepto attentaverit ministrare, incurrit irregularitatem, quia est violator censuræ; a qua irregularitate, nisi occulta adhuc foret, per Episcopum non posset dispensari *Sess. 24. c. 6. de refor.* licet huic dispensare concessum sit in suspensione, quam incurrit non gradatim promotus, *c. un. h. t. & Trid. Sess. 23. cap. 14. de ref.*

TITULUS XXX.

De eo, qui furtive Ordinem suscepit.

QUæst. un. *Qualiter puniatur Ordinem furtive suscipiens?* R. Clericus, qui vel in examine rejectus, vel absque examine, simulque absque consensu & licentia Episcopi Ordinatoris dolose cæteris Ordinandis se ingessit, vel qui uno eodemque die duos Ordines prohibitos suscepit, licet ordinetur *valide* regulariter loquendo, arg. *c. 1. h. t.* est tamen ipso jure suspensus ab executione Ordinis furtive suscepti. Engel *h. V. pœna*, & si Episcopus susceptionem hujusmodi prohibuerit sub excommunicatione, tanquam excommunicatus suspenditur ab executione etiam cæterorum Ordinum rite susceptorum; adeoque nullum exercere potest, absque irregularitate, quam tamen non videtur incurrere per susceptionem furtivam. Ratio, quia id jura non exprimunt clare. Schmalzgr. *h. n. 8.* Deinde cum furtive su-

sci-

fcipiente Ordinem dispensare potest Episcopus, si specialis prohibitio ab Episcopo sub excommunicatione facta non præcessit, vel delictum sit adhuc occultum; secus solus S. Pontifex. *Text. & DD. in c. 1. & seq. h. t.*

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum & Subditorum.

QUæst. 1. *Quinam sint excessus Prælatorum Ecclesiasticorum contra subditos, id est, qualiter delinquant Episcopi & Episcopis inferiores in subditos?* R. 1. Episcopi & his majoribus delinquunt 1. si subditos gravent iniquis exactionibus, vel vexent censuris injuste illatis, *c. 1. h. t.* 2. Si quid imperent inferioribus contra eorum privilegia, *c. 5. & 7. h. t.* 3. Si jura inferiorum imminuant, aut liberent Ecclesias eis subjectas a subjectione, *c. 2. h. t.* 4. Si Ecclesias & beneficia Ecclesiastica indignis conferant *c. 11. eod.* 5. Si Sacerdotes sibi subjectos cogant ad revelanda peccata, *c. 13. eod.* 6. Si gravamina Religiosis inferant, de quibus vide *c. 16. & 17. h. t. & Clem. un. eod.*

Resp. 2. Prælati inferiores Episcopis delinquunt 1. uniendo Ecclesias sibi subjectas absque consensu Episcopi *c. 8. h. t.* 2. cognoscendo causas matrimoniales, imponendo pœnitentias publicas, concedendo indulgentias, *c. 12. h. t.* si nec habeant speciale privilegium, nec territorium proprium cum jurisdictione quasi Episcopali: 3. erigendo monasteria contra formam a jure & Constitutionibus Pontificiis præscriptam, de quo vide Leur. *h. t. Q. 419. per totam.*

Q. 2. Quot modis peccent subditi contra suos Prælatos? R. Præter innumera delicta, quæ in superiores possunt committi, notantur maxime in *h. t.* seqq. 1. si subditi non observent festivitates, censuras, interdicta ab Episcopis lata; cum adeo Religiosi etiam exempti quoad talia parere debeant. *c. fin. h. t.* Trid. *sess.* 28. *c.* 12. *de Regul.* 2. si a beneficiatis assumatur Personatus, vel causa possessionis mutetur, *c. 6. h. t.* 3. si plures Clerici, absque authoritate Episcopi erigant Collegium, constituant sigillum, aliaque Collegiorum jura sibi attribuant *c. 14. h. t.* 4. si contra juramentum aut homagium Episcopo præstitum

vel Dominum suum eum negent, vel coram judice sæculari illum conveniant, *c.* 15. *h. t.* 5. quando violatur clausura Monialium, de quo vide *c. un. de statu Regul. in 6.* Trid. *sess.* 25. *c.* 5. *de Regul.* Const. *Circa Pastoralis*. S. Pii V. Const. *Decori*, ejusdem &c. item Pichler *h. t. n.* 5. *& seq.* Leur. *Lib.* 3. *Decret. tit.* 35.

TITULUS XXXII.

De Novi Operis Nuntiatione.

QUæst. 1. *Quid sit, & quotuplex novi operis nuntiatio?* R. 1. Cum tam prælati, quam subditi peccare possint, pia loca aut domos ædificando in damnum vel præjudicium Ecclesiarum vicinarum, aliorumve locorum piorum, hinc priori subjungitur titulus *de novi operis nuntiatione*, *quæ est legitima prohibitio, ne Ecclesia, monasterium, aliudve opus novum exstruatur, aut exstructum immutetur, aut in cępta exstructione vel immutatione pergatur, donec constiterit de ædificantis jure, aut præstita sit eo nomine satisdatio L.* 1. §. 11. *ff. h. t.* A Jure quidem civili ortum habet novi operis nuntiatio, ad cujus imitationem Canones jus prohibendi ædificium novum induxerunt, uti habetur in *c.* 1. *h. t.* in quo capitulo regula generalis statuitur, jus Civile Canonico, & contra debere succurrere.

Resp. 2. Alia est operis novi nuntiatio *publica*, quæ a Magistratu; alia *privata*, quæ fit privata authoritate. Utraque est Vel *realis*, quæ fit per appositionem manus, vel etiam (si in nostro ædificatum) opus destruendo. *L.* 7. §. 3. *ff. quod vi aut clam*, vel *verbalis*; dum solis verbis utimur.

Q. 2. *Quinam nuntiare opus novum possit, & cui id nuntiari?* R. ad 1. Nuntiare potest omnis de populo, si opus novum fiat in præjudicium Reip. *L.* 3. §. *ult. & L.* 4. *ff. h. t.* sin præjudicet privato, is, qui habet jus *reale* in eo loco, in cujus damnum ædificatur. *L.* 1. §. 19. *& L.* 3. §. 3. *ff. h. t.* vide Engel *h. n.* 4. ubi cautelam præscribit, ne ansa detur calumniosis denuntiationibus.

Resp. ad 2. Nuntiari potest omnibus sive contra omnes, etiam contra superiorem opus novum molientem,

L. 8.

L. 8. *princ. ff. h t.* & vel ipsi in faciem, vel etiam eo absente fabris, opificibus, servis nuntiatio fieri potest *L.* 5. §. 3. *ff. h. t.* modo fiat in vel prope locum, in quo sit opus novum. *L. cit.* §. 2. & modo opus sit novum, si enim ædificium vetus fulciatur, vel reficiatur forma antiqua non immutata, locum non habet nuntiatio. *L.* 1. §. 2. *ff. h. t.* nec locum habet, si opus jam sit perfectum, cum tunc recurri debeat ad interdictum, *quod vi aut clam. L. cit.* nec, si non sit opus solo conjunctum vel conjungendum; unde si quis messem colligit, putat vineam, hæc nuntiatio non datur. *L.* 1, §. 12. *eod.* nec locum habet, si quis in suo ædificaverit; arg. *L.* 8. *C. de servit. & aq.* nisi vicinus habeat in ædibus volentis ædificare servitutem urbanam &c. de quibus Engel *h. post n.* 6. *V. excipiuntur.*

Q. 3. *Quis sit effectus nuntiationis novi operis?* R. 1. Facit, ut is cui nuntiatur, sive cui prohibetur opus novum, statim debeat desistere, quoad re examinata constet de ædificantis jure. *L.* 8. §. 4. *ff. h. t.* id ni fecerit, propriis impensis demoliri debet, quidquid ædificaverit. *L.* 1. & 20. §. 1. *ff. h. t.* sive dein fuerit Ecclesia in præjudicium alterius constructa, *c.* 1. *h. t.* sive etiam juste aut injuste ædificantum, *c.* 1. *cit.* & *cit. L.* 20. §. 2. Imo opus in eo, *quod possidemus*, factum propria authoritate incontinenti potest destrui. *L.* 27. *ff. de serv. urb. præd.* Post nuntiationem vero, ubi ædificans perrexerit, licet in fundo suo, potest nuntians propria authoritate ædificatum destruere, aut vi adhibita ab ædificando repellere. arg. *tot. tit. ff. quod vi aut clam.*

Resp. 2. Nuntiationis effectus cessat 1. si judex videat nuntiationem notorie esse frivolam, aut injustam. *L.* 20. *princ. ff. h. t.* 2. si nuntiatus cautionem præstiterit de opere demoliendo iterum, si apparuerit jus ædificandi sibi nullum fuisse. *L.* 20. §. 9. *ff. h.* 3. morte nuntiantis, re adhuc integra. *L.* 8. §. 6. *ff. h.* 4. remissione a nuntiante nuntiatio facta *c.* 2. *h. t.* 5. si judex nuntiationem quam ipse fecit, revocavit, vel remisit ab alio factam *L.* 16. *ff. h.* 6. si periculum in mora sit, & dilatio ædificii cessura sit in grave damnum volentis ædificare. Shmalzgr. *h. n.* 34.

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis & Excessibus Privilegiatorum.

QUæst. 1. *Quid sit privilegium?* R. Cum inter species excessuum numeretur etiam alteratio privilegiorum per *c.* 7. *h. t.* hinc de iis hic agitur: definitur autem privilegium, quod sit *jus singulare in certæ alicujus personæ, rei, vel causæ favorem ac gratiam a superiore constitutum*; vel ut Schmalzgr. ait *h. n.* 2. est lex *privata speciale aliquod beneficium vel favorem contra aut præter jus concedens*, *n.* 4. *& seq.* ostendit, quomodo a lege dispensatione, gratia, rescripto differat.

Quæst. 2. *Quotuplex sit privilegium?* Resp. Dividitur 1. in reale & personale. *Personale* est, quod immediate & directe confertur alicui personæ certæ & determinatæ in favorem ipsius, v. g. privilegium non recitandi Breviarium. *Reale*, quod mediate tantum confertur personæ, immediate autem & directe rei alicui a persona distinctæ inhærent, sive dein res illa sit locus, fundus, sive communitas, dignitas. *Personale* cum persona exspirat, *reale* ad eos transit, apud quos res reperitur. In dubio præsumitur esse *reale*, si favorabile sit; *personale*, si odiosum, *c.* 15. *&* 28. *de R. J. in* 6. 2. Dividitur privilegium in *concessum motu proprio*, quod independenter ab alterius precibus datum, vel si ad alterius preces sit concessum, clausulam habet annexam: *motu proprio*, & in concessum *ad instantiam*, quod ad supplicantis preces & absque dicta clausula est obtentum. Prius est plenissimæ interpretationis, *cap.* 4. *de præb. in* 6. In posteriori subintelligitur, *si preces veritate nitantur*, qua deficiente ob vel subreptionis arguitur. *cap.* 2. *de rescript.* 3. Dividitur in *clausum Corpore juris*, quod inter alias LL. Corpori Juris insertum est, ut privilegia Ecclesiarum Ecclesiasticorum, studiosorum: & in *speciali concessione indultum*, vel certæ alicui personæ, vel Communitati, vel loco per diploma & literas speciales. Clausum Corpore juris transit in jus commune, fit illius pars, a judice

dice ignorari non debet, est ordinarie perpetuum, recipit amplam interpretationem, quæ omnia fere secus obtinent in privilegiis extra Corpus Juris. 4. Dividunt ulterius AA. privilegium in *commune & privatum*: in *affirmativum* & *negativum*, in *mere gratiosum*, *remuneratorium*, & *onerosum*: in *per se primo* & *ad instar* concessum: in *favorabile* & *odiosum*: in *concessum contra*, *ultra*, *præter jus commune*, &c.

Q. 3. *Quis concedere privilegia possit, & cui ea possint concedi?* Resp. ad 1. Omnis & solus, qui legem potest condere; quia privilegium est lex privata; in specie *S. Pontifex* in materia spirituali indistincte, in temporali per se & directe in territorio proprio: *Episcopi* & alii Prælati Papa inferiores, per *cap.* 14. *h. t.* non tamen contra jus commune, nisi id per consuetudinem vel alia via obtinuerint, *Imperator*, *Reges*, & *Principes temporales* in sua materia & ditione; alii Magistratus superiorem recognoscentes in privilegia in iis tantum dare possunt, in quibus & ipsi Leges vel statuta condendi facultatem habent.

Resp. ad 2. Privilegia *præter jus & mere concessiva gratiæ* etiam non subditis dari possunt; quia meram liberalitatem continent. Privilegia *contra jus* nonnisi subditis. Ratio, quia dispensatio, quam involvit privilegium contra legem, est actus jurisdictionis voluntariæ, quæ nonnisi in subditum potest exerceri.

Q. 4. *Qualiter in specie acquirantur privilegia?* Resp. Ut dictum, *Concessione superioris legitimi*, ad quam tamen ut valeat, nec justa causa, nec scriptura, nec promulgatio regulariter requiritur. Ratio, quia privilegium dependet unice a voluntate superioris illud concedentis. Engel *h. num.* 8. ait, de stylo Curiæ Rom. & ex Regul. Cancel. 25. *de non judicando juxta formam supplicationis, sed literarum expeditarum*, gratias ante expeditionem dici *informes*, & nulli suffragari dispensationes (secundum nos *quoad forum externum*) sive in, sive extra judicium, antequam super iis literæ Apostolicæ sint confectæ. Ratio, quia quod S. Pontifex in signatura ad libellum supplicantis simpliciter concedit per verbum fiat, id in expeditione cum certis clausulis extenditur vel limitatur, Ad quæ porro privilegia scriptura requi-

quiratur vide Trid. *Sess.* 23. *c.* 1. *de ref. Sess.* 25. *de Regular. c.* 5. *de Reg.* 27. Cancell. juxta ordinem a Clement. XI. observatum. *Extrav.* 1. *inter comm. de elect.*

Resp. 2. Acquiruntur privilegia *Communicatione*, dum superior privilegium, quod uni personæ vel Communitati simpliciter concessit, etiam ad aliam extendit: fit hoc dupliciter, scil. vel *absolute* & *pariformiter*, dum personæ vel Communitati superior communicat privilegium per se, & absque respectu ad alios, quibus id jam concesserat, Vel *ad instar* & *relative* ad alios, quibus jam ante idem privilegium erat concessum, v. gr. si Princeps dicat Mævio, *concedo tibi privilegium idem, quod Titio concessi*. Si fiat ad instar, *non per se*, & *non æque principaliter*, sed *propter connexionem & accessorie*, uti subinde communicantur privilegia Religiosorum eorum familiaribus, Dominorum servis, aucto vel imminuto, vel amisso respectu principalium privilegio, augetur, minuitur, amittitur in persona eorum, quibus communicatum est; quod secus est, si *ad instar directe, per se & æque principaliter* concessum sit; & ultimo hoc modo Regulares Ordinum *Mendicantium* omnes habent *generalem* mutuam privilegiorum communicationem inter se, imo etiam, sed non mutuam, cum Religiosis Ordinum non Mendicantium. Vide Pichl. *h. n.* 13. Reiffenst. *num.* 57. *h.* Schmalzgr. a *n.* 77. *h.*

Resp. 3. Acquiruntur privilegia *Consuetudine vel præscriptione*, vel potius consuetudo & præscriptio non immemorialis tantum sed etiam minoris temporis vim privilegii habere potest. *c.* 13. *de jud. cap.* 9. *de off. judic. Ord. c.* 13. *de for. compet. c.* 26. *§. præterea. de V. S.*

Q. 5. *Qualiter in usu privilegiorum se gerat privilegiatus?* Resp. 1. Nemo uti cogitur privilegio suo. *c.* 6. *h. t.* nisi sit privilegium toti alicui Communitati concessum *c.* 12. *de for. compet.* vel aliunde superveniat obligatio, utendi privilegio, ut exemplificat Pirh. *h. t. n.* 125. 2. Uti licet privilegio illimitate concesso, si sit personale, etiam extra territorium concedentis; quia privilegium personale inhæret personæ, & concessio privilegii est actus jurisdictionis voluntariæ. 3. Uti potest privilegiatus suo privilegio, non obstante alterius privilegio, dum duo sunt privilegiati quoad eandem rem, v. g.

quoad

quoad non solvendas decimas; quia alias implicaret idem privilegium exemptionis duobus concedi. Item uti potest privilegiatus suo privilegio contra privilegiatum, licet sibi privilegia aliquo modo opponantur: si enim tantum opposita sint quoad speciem, idest, si unum habeat imbibitam conditionem, nisi pars altera exempta sit, vel si unum sit speciale, alterum generale, patet, locum esse usui privilegii per *c.* 34. *de R.J. in* 6. Si utrumque est generale, vel utrumque speciale, præfertur privilegium a superiore concessum, aut si concedentes ejusdem sint potestatis, quod est antiquius. Pichl. *h. n.* 23. ex Haunold. Suarez &c. 4. Demum ex Engel *h. n.* 12. notandum, quod, si privilegium ad instantiam privilegiarii vel procuratoris sui concessum est, a die dati privilegii valeat, adeo ut ab hoc die privilegiatus super decimis non solvendis possit cessare; quia quando privilegiatus supplicat & superior concedit, jam adest consensus mutuus & perfecta donatio; secus autem est, si vel motu proprio, vel ad instantiam tertii alicujus absque mandato privilegiati fuerit concessum, tunc enim ante acceptationem, sicut alia quævis donatio, effectum non habebit. *L.* 10. *ff. de dona:. c.* 17. *de præb. in* 6.

Q. 6. *Quæ interpretatio & quæ extensio in privilegiis fieri possit?* Resp. ad primum 1. In interpretatione privilegii servari debet proprietas verborum. Ratio, ne alias in privilegiis nihil sit firmum. 2. Nunquam ita stricte fieri debet interpretatio, ut sit inutile. *L.* 5. *C. de LL.* quia non decet, Principem vanam & frustraneam actionem facere. 3. Privilegium mere favorabile, & in nullius præjudicium cedens late est interpretandum, licet lata interpretatio forte in præjudicium concedentis cedat. *c.* 15. *de R.J. in* 6. 4. Privilegium odiosum, quale est derogans juri communi, vel statuto & consuetudini juri communi non contrariæ, vel cedens in præjudicium tertii, strictæ est interpretationis. *c.* 15. *cit.* Limitationes vide apud Pichl. *h. t. n.* 16.

Resp. ad secundum 1. Privilegium, favorabile licet non extendi potest ad alios, quam qui in eo expressi sunt vel formaliter, vel *virtualiter* saltem. Ratio, quia vis privilegii pendet ex intentione concedentis, hæc significatur per verba, ergo ultra verborum proprietatem fieri

ne-

nequit extensio. 2. Præcedens ratio probat, quod etiam extendi non possit privilegium ad casus alios aut personas, pro quibus similis vel efficacior ratio militat.

Q. 7. *Quomodo cessent aut amittantur privilegia?* Resp. 1. Per *interitum personæ privilegiatæ*, si est personale *cap.* 7. *de R.J. in* 6. per *interitum rei totalem*, & absque spe reædificationis factum, si est privilegium reale. *c.* 25. *de V. S. in fin. c.* 2. *de Religios. dom.* Per *mortem concedentis*, etiam re integra, non amittitur privilegium regulariter. *c.* 9. *de off. deleg. in* 6. *c.* 36. *de præb. in* 6. nisi gratia sit modo *facienda*, v. g. per Executores. Engel *h. num.* 15. 2. Per *lapsum temporis*, pro quo concessum, vel si non impleta, nec implenda sit conditio, sub qua concessum. *c.* 4. *de off. deleg.* 3. Si *cesset contrarie causa finalis*, & privilegium deroget juri vel communi, vel alicujus tertii, simulque tractum habeat successivum, cessat eo ipso etiam privilegium, licet necdum obtinuerit effectum integrum. *c.* 60. *de appell. c.* 12. *de Cler. non resid.* 4. Per *renuntiationem liberam expressam* privilegiati, si privilegium in ipsius solius favorem concessum sit, amittitur privilegium. *c.* 6. *h. t.* 5. Per *renuntiationem tacitam*, quæ fit *non usu* vel *usu contrario*; & quidem amittitur privilegium per *non usum omissivum*, id est, si fuit occasio privilegio utendi, & tamen quis illo usus non est, licet sub *conditione usus concesso*, arg. *L. penult. cod. de servit. L. un. ff. de nund.* eodem modo per non usum amittitur privilegium affirmativum, tam per viam præscriptionis, quam tacitæ renuntiationis, si illud privilegium in aliorum gravamen redundat. arg. *L.* 6. *ff. de servit. Præd. Urb.* Per *usum contrarium*, seu per actum repugnantem non quidem amittitur privilegium affirmativum, cum huic tantum sit contrarius non usus: nec privilegium negativum mere favorabile, v. g. non jejunandi, quia amissio hujus per usum contrarium non probatur; amittitur tamen per usum contrarium, vel via præscriptionis, vel tacitæ renuntiationis, privilegium negativum aliis onerosum, quale est non solvendi decimas. Pirh. *h. t. n.* 178. 6. Per *abusum privilegii*, vel extendendo illud ad non concessa, vel sumendo exinde ansam in concessione indulti intentum, amittitur privilegium, non tamen ipso facto *regulariter*,

sed

ſed per ſententiam. Ratio, quia *can.* 7. *diſt.* 74. *cap.* 24. *h. t. c.* 45. *de ſent. excommun.* ſolum dicitur, abutentem mereri amittere privilegium. Exceſſus ſive abuſus ejuſmodi recenſentur in *c.* 3. 5. 10 11. *h. t. c.* 8. *in* 6. *Clem.* 1. *eod.* 7. Per *revocationem expreſſam, vel tacitam* privilegiantis, ejuſve ſucceſſoris aut ſuperioris privilegiato intimatam. *cap.* 1. *de Conſtit. in* 6. *c.* 1. ✠ *de R. J.* Pichl. *h. n.* 25. & *n.* 26. ait, illa privilegia Regularium ipſis ante Trid. conceſſa, per hoc cenſeri revocata, quæ decretis Tridentini adverſantur, ſaltem ſi his illa decreta expreſſe derogent. Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 20. *fin.* & *c.* 22. *de Regular.* Damnata ab Alex. VII. *Regulares poſſunt uti privilegiis, quæ ſunt expreſſe revocata a Conc. Trid.* Non tamen illa, quibus per nullam clauſulam derogatoriam vel revocatoriam derogant decreta Trid. ita præter rationes praxis probat. Agit hic Engel a *n.* 22. *ad fin.* de privilegio exemptionis a Juriſdictione Epiſcopi vel Ordinarii, qui videri poteſt.

TITULUS XXXIV. & XXXV.

De Purgatione Canonica, & Vulgari.

QUæſt. 1. *Quid ſit Purgatio Canonica, & quomodo fiat?* Reſp. Ne quis de crimine vel exceſſu, de quibus hactenus, condemnetur innocens, agitur hic de *Purgatione, quæ eſt oſtenſio innocentiæ de objecto crimine*; ſi eſt oſtenſio innocentiæ ſuper objecto crimine *ſecundum præſcriptum Canonum*, dicitur *Purgatio Canonica*; ſi eſt oſtenſio innocentiæ, vel probatio criminis *ex ſuperſtitioſa obſervatione, vulgi moribus introducta*, dicitur *Purgatio Vulgaris*, quæ prohibita eſt, & de qua poſtea.

Reſp. 2. Olim fiebat purgatio Canonica vel per judicium S. Crucis, vel per juramentum tam ab Accuſatore, quam a Reo præſtitum ad ſepulchra vel Reliquias Sanctorum. *can.* 6. 7. 8. *cauſ.* 2. *q.* 5. vel per ſuſceptionem Euchariſtiæ, aut Miſſæ celebrationem. *can.* 25. & *fin. cauſ.* & *q. cit.* Hodie dum juſtis de cauſis modi illi ſe purgandi ſublati ſunt, obſervatur forma *c.* 5. *h. t.* vi cujus accuſatus, *alias honeſtæ vitæ*, aut publice diffamatus de crimine, cujus convinci nequit, & quod tamen ali-

aliter dilui non poteſt, tactis SS. Evangeliis jurare debet de innocentia ſua, etiamſi Epiſcopus eſſet. 2. Debet adhibere *compurgatores*, prout qualitas perſonæ, vel criminis exigit, plures aut pauciores, qui juramentum credulitatis de innocentia rei deponant. 3. Juramentum utrumque alius, quam judex competens, qui judicare alias de crimine poſſet, nequit exigere. *c.* 6. 10. 15. *h. t.* &c. Vid. Schmalzgr. *a n.* 9. *h. t.*

Q. 2. *Quis ſit effectus Purgationis Canonicæ?* Reſp. 1. Si debite & legitime ſit facta, abſolvendus eſt ita ſe purgans non tantum a ſuſpenſione ab officio & beneficio, ſin illa ob crimen objectum, vel ſcandalum ab initio fuit inflicta, ſed etiam ab ipſo crimine objecto; & infamia ex crimine objecto proveniens hoc ipſo tollitur: ac ordinarie accuſatus ſemel de crimine facta deſuper legitima purgatione de eodem denuo nequit accuſari. Leur. *h. t. q.* 467. & 468.

Reſp. 2. Si vero diffamatus deficiat (quod poteſt varie contingere,) habetur pro convicto, poteſtque judex ſecundum multos etiam pœnam ordinariam tali Reo infligere. Schmalzgr. *n.* 40.

Q. 3. *Quid de Purgatione Vulgari dicendum?* Reſp. 1. Definitio data eſt *h. t. n.* 1. Fieri ſolebat vel per ignem, vel aquam ferventem, vel frigidam, vel per monomachiam. 2. Quatuor illi modi ſe purgandi ſunt certo tum de jure naturali, tum poſitivo illiciti; quia præter gentilitatis ritus continent Dei tentationem. 3. Ex eadem ratione illi actus illiciti ſunt in quibus miraculoſa divinæ virtutis operatio exſpectatur. 4. Nec cruentatio cadaveris ſufficiens probatio eſt, occiſum eſſe hominem ab eo, ad cujus præſentiam ſanguis profluit; cum id potius caſui ſit tribuendum. 5. Licet caute ſit procedendum, & res ſit periculoſa videtur tamen provocatio ad divinum tribunal debito modo & ſine facta licere. Patet *Gen.* 15. 1. *Reg.* 24. ratio, quia per talem provocationem debite factam appellatur ad judicem ſuperiorem. 6. Id poſtremo hic notandum, quod ſententia ex purgatione vulgari lata poſt fatalia appellationis poſſit retractari. *c.* 8. *de purg. Can. c.* 6. *de except. toti tit. cod. de falſ. inſtrum. L.* 4. *cod. de ſent. & interloc.*

TI-

TITULUS XXXVI.

De injuriis & damno dato.

QUæst. 1. *Quid sit injuria & quotuplex?* Resp. 1. Injuria, quacum subinde fiunt delicta, vel sumitur *generaliter* pro omni eo, quod contra alium non fit juste, vel *specialiter*, & est delictum, *quo alterius honor aut existimatio dolo malo læditur*. Unde si dolus, sive animus injuriandi absit, injuria non committitur, v. gr. siquis in colloquio verbum quodpiam ad alterius injuriam pertinens inconsiderate profert, vel siquis vi status sui quid injuriosum dicat aut faciat v. g. præceptor respectu discipuli, cessabit actio injuriarum: §. 11. *Inst. h. t. L.* 3. §. 1. & 3. *ff. eod.* Cæterum in dubio animus injuriandi præsumitur ex verbis aut factis: *L.* 5. *C. h. t.*

Resp. 2. Injuria alia est *verbalis*, quando alicui vel præsenti vel absenti convitium fit, sive falsum sit crimen, sive verum, dum non intereest Reip. id propalari. §. 1. *Inst. h. t. L.* 15. §. 7. & *seq. ff. L.* 10. *C. de injur.* quo etiam reducitur, quæ fit *scripto* & *libellus famosus* nominatur. Alia *realis*, quæ facto aliquo irrogatur, ut siquis alterum pulset, domum ejus vi introeat &c. *L.* 5. & 15. §. 27. *ff. h. t.* Deinde potest injuriam quis inferre per se ipsum & immediate, vel mediante alia persona, eaque potest esse vel *gravis*, vel *levis* &c.

Q. 2. *Quinam inferre aut pati injuriam possint?* Resp. ad 1. Inferre injuriam possunt soli & omnes doli capaces: *L.* 3. §. *ff. h. t.* etiam Magistratus: *L.* 32. *ff. eodem.* etiam Orator Ecclesiasticus: arg. *L. cit.*

Resp. ad 2. Pati possunt injuriam homines quicunque, licet sint usu rationis destituti. *L.* 3. §. 1. *ff. h. t.* imo & quis injuriam pati potest mediante alia persona immediate injuriata, quæ sibi conjuncta potestati suæ vel affectui subjecta est, ita ut talis etiam nomine proprio actionem injuriarum possit instituere. §. 1. *Inst. L.* 1. §. 3. & 5. *L.* 15. §. 48. *ff. h. t. cap.* 21. *de sent. Excomm. in* 6.

Quæst. 3. *Quænam actio in foro externo detur injuriato contra injuriantem?* Resp. 1. Præterquam quod teneatur injurians in conscientia ante omnem judicis sen-

ten-

tentiam reparare honorem; hic adversus injuriantem habet tam actionem Criminalem juxta §. 10. *Instit. h. t.* quam *Civilem*, eamque vel *pœnalem ex Jure Prætorio* ortam, quæ & *æstimatoria* dicitur, qua læsus petit, ut sibi reus persolvat æstimationem injuriæ? vel *Civilem pœnalem ex L. Cornelia descendentem*, qua vindicantur quædam injuriæ reales. §. 8. *Inst. & L. 5. pr. ff. h. t.* daturque vel ad æstimationem injuriæ pro læso, vel ad mulctam pecuniariam pro fisco, vel ad afflictivam corporis. *L. cit.* Vel denique habet injuriatus actionem *Civilem rei persecutoriam*, hoc est, *recantatoriam*, sive *ad palinodiam*, ita consuetudo habet. 2. Actio Civilis pœnalis & criminalis non cumulative datur, sed disjunctive; quia utraque refertur ad eundem finem, scil. punitionem; recantatoria tamen cum civili, vel criminali cumulari potest. arg. §. 1. *Inst. si quadrupes pauper*. 3. Actione *ad palinodiam* juxta multos excepta, omnis actio injuriarum est personalis, famosa tamen. §. 10. *Inst. h. t.*

Qu. 4. *Quibus modis tollatur seu cesset actio injuriarum?* Resp. *Morte* tam injuriantis, quam injuriati, si hæc contingat ante litem contest. *L. 13. pr. ff. h. t.* nisi simul damnum sit datum, hoc enim pro viribus hæreditariis ab hæredibus est resarciendum. *c. fin. de sepult. c. 5. de raptor.* 2 *Remissione seu condonatione*, eaque vel expressa per *L. 17. §. 12. ff. h. t.* ubi & dicitur, quinam loco aliorum injuriam remittere possint; vel tacita *§. fin. Inst.* & *L. 11. §. 1. ff. h. 3. lapsu unius anni*, si intentata sit actio criminalis. *L. 5. C. h. t.* 4. *Satisfactione* pro injuria. *L. 17. §. 6. ff. h. t.* aut *transactione & pacto L. 11. §. 1. ff. eod.* 5. *retorsione*, dum scil. injuria verbalis honoris tuendi causa per modum defensionis naturalis & moderaminis inculpatæ tutelæ in continenti in ipsum injuriantem retorquetur, v. g. dicendo, eum esse mendacem, vel mentiri ut furem, aut esse talem, qualem te dicit: & hæc retorsio licita est arg. *L. 3. ff. de I. & I.*

Qu. 5. *Quid de damno dato, secunda hujus tit. parte dicendum?* Resp. Per damnum datum *hic & in Institut. ff. ac Cod. ad L. Aquil.* non intelligitur illud, quo quis cum lucro suo alterius rem aut patrimonium imminuit, sed intelligitur imminutio rei vel patrimonii alterius per injustam corruptionem & deteriorationem,

nem,

nem, absque commodo & lucro damnificantis. Si damnum datum sit *ex vero delicto*, dolo scil. vel culpa propria, prodita est famosa *actio L. Aquilæ*; sin ex *quasi delicto*, succuritur per *Leges Noxales*, quæ dant *Actionem de Syndicatu*, *vel male judicati* vel *actionem in factum* contra judicem ex errore aut malitia male judicantem: *Actionem de dejecto vel effuso* contra habitatorem domus: *actionem positi vel suspensi* contra ponentem vel suspendentem aliquid cum periculo commeantium: *actionem in factum* contra cauponem, nautam, stabularium: *actionem quadrupedariam* contra dominum animalis irrationalis, quod alteri damnum intulit. 2. Inferri damnum potest dolo, culpa, eaque vel lata, vel levi, vel levissima, & demum fortuito. 3. Ad compensandum damnum, ex mero *casu fortuito* ortum in nullo foro *per se* quis obligatur, *cap. unico, de Commod. L.* 1. §. 4. *ff. de O. & A.* 4. Ad compensandum damnum ex *dolo malo* aut ex *culpa non juridica tantum*, sed etiam *Theologica* saltem *gravi*, proveniens datur obligatio in utroque foro ante omnem sententiam: patet ex jure naturali. 5. Ad compensandum damnum ex *culpa mere juridica* vel ex *quasi delicto* non datur obligatio in conscientia *ante sententiam judicis*. Ratio, quia non ostenditur, unde talis obligatio nascatur. Vide Pichl. *h. t. n.* 15. quod tamen post sententiam judicis obligatio in & pro conscientia detur, probabilius defenditur cum cit. Pichl. *h. n.* 17.

Q. 6. *Utrum repressaliæ sint licitæ?* Repressaliæ græce *Androlepsiæ*, latine *pignorationes* sunt, si res & bona alicujus, vel etiam persona, capiuntur pro delicto aut debito alterius. 2. *Generaliter* hæc sunt illicitæ & prohibitæ in *cap. unic. h. t. in 6. Nov.* 82. *cap.* 1. ubi injuriis annumerantur. Ratio, quia non est æquum, ob culpam & crimen alterius pœnam innocenti infligi. 3. In casibus particularibus & conditionibus certis concurrentibus licitæ esse possunt, si nim. fiant authoritate Principis, & juxta Schmalzgr. *h. n.* 111. & alios passim, talis, qui bellum possit indicere; si fiant prævia monitione ad compensandum damnum acceptum; nec directe & per se in *personas* innocentes, *cc. cit.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit pęna?* Resp. 1. Pœna, quæ est pedissequa delicti, est justa delicti coercitio. Quam definitionem latius explicant Pichl. & Schmalz. oterque *h. n.* 2.

Resp. 2. Civilistæ dividunt pœnam in *Conventionalem*, quam solvere tenetur is, qui contravenit contractui, altero eum observante, *c.* 4. *de arb.* ubi & notetur, *c.* 9. *h. t.* & in *Legalem* a LL. scil. introductam. Legalem in *Civilem*, quæ privatum interesse spectat, & *Criminalem*, quæ respicit interesse publicum; hanc in *Capitalem*, quæ adimit vitam vel *Civilem*, tollendo scil. libertatem aut civitatem, vel *naturalem*, per gladium, suspendium, ignem, objectionem bestiarum, submersionem in aquis, vel per rotam. Et in *Non-Capitalem*, quæ ad capitis periculum non pertinet, quo spectat relegatio, fustigatio, mutilatio, carcer, confiscatio bonorum &c. quamvis hodie plerumque pœnæ Civiles dicantur illæ, quæ non sunt directe corporis afflictivæ; criminales, quibus agitur ad pœnam corporis afflictivam: & hæ criminales dividuntur dein in Capitales & non Capitales. Item pęna Legalis alia est *Ordinaria*, alia *Extraordinaria*. De jure Can. dividuntur pœnæ in *Vindicativas* & *Medicinales*: in *spirituales* & *temporales*: in *positivas* per actionem aliquam vel delinquentis vel alterius infligi solitas, qualis esset solutio pecuniæ, verberatio; & in *privativas*, sine tali actione solitas infligi: in *ferendæ sententiæ*, quæ primum a judice infligi debent, & *in latæ sententiæ*.

Q. 2. *Quis, qualem pęnam, & cui teneatur imponere?* Resp. ad 1. Judex competens delinquenti *per se* tenetur infligere pœnam delicto statutam a LL. vel Canone, vel consuetudine, *L.* 1. *§.* 4. *ff. ad S. C. Turpil. canon.* 3. *dist.* 4. aut si determinata non sit a Jure, arbitrariam, quæ quandoque ad pęnam mortis extendi potest. Engel, *h. t. num.* 2. Deinde Princeps supremus habet jus aggratiandi tum in delictis contra Legem

suam

suam L. 25. ff. de LL. tum in delictis contra Leges V. T. utpote quæ fuerunt mere judiciales, & per N. T. abolitæ *cap. unico, de purif. post part.* Jus aggratiandi etiam competit vel ex consuetudine vel ex privilegio Statibus Imperii in delictis contra LL. communes, quas vi superioritatis territorialis immutandi facultatem habent.

Resp. ad 2. Imponi possunt pœnæ soli *homini* delinquenti (regulariter *ob. L. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Majest. cap. 10. & 12. h. t. cap. 10. de hæretic. cap. 15. eodem in 6.*) Ratio, quia delicta tenere debent suos auctores; Imo jam mortuo *subinde* pœnæ, sed minus proprie dictæ, imponuntur, uti patet in *cap. 12. de sepult. cap. 8. de hæretic. L. 20. ff. de accus. L. fin. ff. & L. fin. cod. ad L. Jul. Mai.*

Q. 3. An pœnæ, præsertim Canonicæ in conscientia obligent ante, an post judicis sententiam? Resp. 1. Pœnæ *ferendæ sententiæ*, ut ex terminis constat, ante sententiam non incurruntur. Idem Pichl. ait *h. t. num. 8.* de pœnis *conventionalibus*. Rationem dat, quia pacifscentes, dum non clare exprimunt, velle se, deberi pœnam ante omnem sententiam, censentur sequi naturam & regulam pœnarum *juris communis*. 2. Pœnæ *latæ sententiæ*, si *positivæ* sunt, etiam non incurruntur ante sententiam, saltem criminis declaratoriam. Ratio, quia contrarium ex nullo jure probari potest. 3. Pœnæ *latæ sententiæ* si *privativæ* sunt, privantes jure jam *quæsito* eodem modo non incurruntur ante sententiam declaratoriam, *cap. 19. de hæret. in 6.* exceptis *per tit. de sentent. Excomm.* & *can. si quis suadente, 29. caus. 17. quæst. 4.* censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, impedimentis &c. 4. Pœnæ privativæ Juris *quærendi*, v. grat. reddendo inhabilem ad beneficium, adimendo fructus ob non emissam fidei professionem incurruntur absque omni sententia. Ratio, quia Leges hujusmodi pœnam irrogantes sunt conditionales adeoque conditione non impleta jus nunquam potest absolute obtineri.

Qu. 4. Quænam sint in specie pœnæ fori Ecclesiasticæ, sive pœnæ Canonicæ? Resp. 1. De pœnis fori interni agetur *Tit. seq.* de *Medicinalibus Tit. de sentent. excom*

Vindicativæ spirituales pro foro externo sunt seqq. 1. *Irregularitas*; & hæc est impedimentum Canonicum primo, per se, & directe impediens susceptionem Ordinum & susceptorum usum, consequenter etiam obtentionem beneficiorum, *cap. fin. de rescript. in 6.* quibus tamen habitis non privat ipso jure, *cap. 10. de excess. Prael.* Deinde oritur vel ex *delicto*, quod debet esse externum, consummatum, & ex objecto ac materia gravi, cujusmodi sunt iterare baptismum: suscipere Ordines in censura, furtive, per saltum, sine dimissoriis, ante legitimam ætatem, patrare homicidium &c. Vel ex defectu natalium, originis, libertatis, ætatis, corporis, mentis, famæ, significationis Sacramentalis, lenitatis &c. Demum irregularitas ex delicto probabiliter incurritur etiam a non sciente, specialiter prohibuisse delictum Ecclesiam, aut ignorante irregularitatem esse annexam, *cap. 9. de Cler. excomm. minist.* Ratio, quia irregularitas non est principaliter & proprie pœna, sed inhabilitas in reverentiam SS. Eucharistiæ & decentiam status clericalis statuta. An irregularitas incurratur a dubitante, utrum actus a se commissus obnoxius sit irregularitati, vide superius dicta, & cap. 12. & 18. *de homic. Secundæ* Pœna Juris Can. est *privatio beneficii*, quæ est ejus & fructuum amissio aut *ipso jure* statuta, uti in *cap. 12. h. t. cap. 5. eodem in 6. Clem. 1. eodem* vel per *judicis sententiam* statuenda in casibus a jure expressis: qua tamen in re praxis Curiarum attendenda. 3. *Depositio simplex*, quæ est pœna Ecclesiastica Clericis solis propria, qua quis vel ab Ordine, scilicet quoad exercitium, vel a Beneficio, ita ut plene amittatur simulque ad idem & ad alia inhabilitetur, vel ab officio v. g. jurisdictione vel ab omnibus simul per sententiam removetur in perpetuum. Infligitur hodie propter crimina valde scandolosa, *VViestn. h. t. num. 75.* 4. *Degradatio*, quæ est pœna gravissima, qua Clericus ob incorrigibilitatem & criminis atrocitatem solemniter non tantum Ordine, Beneficio, Officio Ecclesiastico, sed ipso statu Clericali, sive privilegiis *fori & Canonis* privatur, & traditur Curiæ sæculari secundum Leges puniendus. Alia est *verbalis*, alia *realis*, cujus solemnitas in *c. 27. de V. S. cap. 2. h. t. in 6. cap. 1. de haeret.*

in

in 6. Trid. sess. 13. *c.* 4. *de ref.* describitur. Merentur illam crimina certa atrociora, de quibus exempla habentur in in *cap.* 9. ✠. *de hæret.* & 4. *eod. in* 6. *cap.* 7. *de crim. falsi, can.* 18. *caus.* 11. *q.* 1. *c.* 1. *de homic. in* 6.

Resp. 2. Pœnæ temporales tum corporis tum animi afflictivæ de jure Can. sunt seqq. 1. *infamia*, de qua Schmal. *h. t. a num.* 165. *ad* 177. 2. *mulcta pecuniaria*; quam a Judice Ecclesiastico subinde infligi posse praxis, ratio, authoritas Canonum suadet. 3. *condemnatio in expensas litis* a victo præstandas, si victor petiit, & cætera concurrant, quæ in *c.* 4. *h. t. L.* 79. *ff. de judic. c.* 7. *de injur.* continentur. 4. *confiscatio bonorum* juxta *c.* 10. *de hæret. cap.* 19. *eodem in* 6. *c.* 26. *de V. S.* 6. *Incarceratio*; quæ nonnunquam custodiæ, alias pœnæ locum habet; etiam respectu Clericorum per *c.* 3. *h. t. in* 6. 6. *Detrusio in monasterium*, *flagellatio* vel *verberatio* recesserunt ex usu, *exilium* tamen sive *Relegationem extra diœcesim* judex Ecclesiasticus decernere potest. Vide Schmalzgr. *h. num.* 205.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis & Remissionibus.

QUæst. 1. *Quid nomine Penitentiæ veniat?* Resp. Post pœnas fori externi, agitur de pœnis fori interni, seu pœnitentialis: porro Pœnitentia sumitur tripliciter. 1. Pro *virtute speciali*, quatenus est detestatio & dolor de peccatis, prout hæc sunt offensa Dei. 2. Pro *Sacramento Pœnitentiæ*, si interno dolori confessio coram Sacerdote, hujusque absolutio accedat. 3. Pro *Satisfactione*, si accedat opus pœnale.

Q. 2. *Quid specialiter de Sacramento Pœnitentiæ dicendum?* Resp. Pœnitentiæ Sacramentum a Canonistis definiri solet, quod sit Sacramentum, quo peccata post baptismum commissa, & cum dolore ac detestatione debita legitimo Ministro manifestata per virtutem clavium, seu absolutionis Sacramentalis delentur, quoad reatum culpæ potissimum. Unde 1. conformiter scripturæ *Joan.* 20. *CC. Later. Flor. & Trident. sess.* 7. *canon.* 1. *sess.* 14. *canon.* 1. datur Sacramentum pœnitentiæ, idque

a Baptismo distinctum, ut patet ex *Act.* 8. 1. *Corint.* 5. *Flor. Trid. sess.* 14. *canon.* 2. *SS. PP.* a Christo Domino immediate (per modum judicii) institutum, non tantum quoad partem suam formalem, seu quoad potestatem absolvendi a peccatis, sed etiam quod partes materiales, quæ sunt *dolor, confessio peccatorum*, & *satisfactio*. Catholici omnes cum Trid. *sess.* 7. *canon.* 1. *&* *sess.* 14. *cap.* 1. *& can.* 1. 2. Primum Requisitum ex parte Ministri ad valorem Sacramenti Pęnitentiæ est approbatio, sive judicium & testimonium de idoneitate ad excipiendas confessiones ab Episcopo datum in ordine ad absolvendos a mortalibus sæculares, & ad absolvendas Moniales ita necessarium, ut absque ea nec licite, nec valide absolutio detur. Trid. *sess.* 23. *c.* 15. *de refor. & Const. Gregor. XV.* 3. Alterum requisitum ex parte Ministri est *jurisdictio*, seu potestas in actu secundo data, qua quis super alios constituitur tanquam subditos in ordine ad absolvendum, eaque vel *Ordinaria* est, vel *delegata*, Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. *&* 7. & quia jurisdictio non solet ab Ecclesia concedi illimitate, sed cum exceptione certorum peccatorum, quæ Superior suæ absolutioni reservat, hæc dicuntur *casus reservati*, a quibus directe & per se absolvere non potest nisi reservans, vel ejus superior, aut quibus hi potestatem hanc delegant, aut quibus jus vel speciale privilegium eam indulget. Patet per se. Religiosi Mendicantes habent quidem facultatem a casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ, non tamen a reservatis in Bulla Cœnæ, nec ab Episcopalibus absolvendi. *Urb. VIII. Const.* 17. *Novembr.* 1628. Alex. VIII. damnans hanc propositionem 12. *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id eorum facultate*. 5. Jure divino obligantur omnes Christi fideles post baptismum lapsi ad confessionem peccatorum mortalium. Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. non tamen statim, ut peccarunt, *c.* 12. *h. t.* Jure positivo singulis annis semel. Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. *& can.* 8. *de sacram. Pęn. & cap.* 12. *h. t.* ubi & pœnæ in negligentes confessionem annuam statuuntur. Per confessionem scienter invalidam præcepto huic non satisfit. *Alex. VII. in damn. propos.* 14. nec per ignoranter invalidam, arg. *L.* 30. *ff. de Testam. tut.*

Piehl.

Pichl. *h. num.* 15. agit de sigillo confessionis, quod juxta omnes strictissime obligat ex ipsa rei natura, &c.

Q. 3 *Quid statutum sit specialiter in hoc Tit. de Pęnitentia, quatenus est satisfactio pro peccato?* Resp. 1. Pœnitentia sic considerata, si *Sacramentalis* est, est opus bonum pęnale a Confessario impositum pœnitenti in pęnæ temporalis, ex peccato residuæ, compensationem, ut justitiæ divinæ aliquo modo satisfiat. Trident. *sess.* 14. *cap.* 8. *Non Sacramentalis* illa est, quæ a pęnitente sponte suscipitur, vel a legitimo superiore extra Sacramentum imponitur. Sacramentalis proprie est hujus loci. 2. Pęnitentia dividitur in *publicam*, & *privatam*: publica in *solemnem* & *non solemnem*. 3. Quod Confessarius teneatur aliquam pœnitentiam injungere, eamque secundum circumstantias proportionatam, habetur Trid. *sess* 14. *cap.* 8. *de pœnit.* 4. Pœnitentia occidentis Presbyterum dictatur *c.* 2. *h. t.* Medici non monentis ægrotum de confessione facienda, *c.* 13. *h. t.* de muliere, quæ prolem ex adulterio suscepit, aut partum alienum in scio marito sibi supposuit, dictum est ad *Tit.* 16. *hoc Lib. Q.* 3. Resp. *ad* 1. *V. ubi resolvit*, & habetur *cap.* 9. *h. t.*

Q. 4. *Quid in secunda rubricæ parte per* Remissiones *intelligatur?* Resp. 1. Duplex est Remissionum genus in Ecclesia, unum culpæ, quod maxime fit per absolutionem Sacramentalem, alterum pęnæ, quod fit vel per impositionem satisfactionis in Sacramento pęnitentiæ, vel extra illud per *indulgentias*, quæ ita definiuntur: *Relaxatio pęnæ temporalis, pro peccatis actualibus remissis debitæ, per applicationem meritorum Christi & Sanctorum.* 2. S. Pontifex potest concedere indulgentias, easque vel *plenarias* vel *partiales*, vel *reales*, vel *locales*, vel *personales*, tam *pro vivis* per modum absolutionis, quam *pro defunctis* per modum suffragii seu solutionis, potestate dispensandi thesaurum Ecclesiæ a Christo accepta *Matth.* 16. *Extrav. inter Comm. h. tit.* estque indulgentiarum usus in Ecclesia antiquissimus, ut constat ex *Extrav.* 1. *h. tit. Trid. sess.* 25. *in Decret. de indulg.* ex traditione, praxi Ecclesiæ, CC. PP. uti ostendunt Bellarm. *L.* 4. *de pęnitent. cap.* 3. Suarez D. 49. *sect.* 2. *de Pęnitent.* qui *num.* 3. usum indulgentiarum

ab ipsis Apostolis derivari colligit ex 2. *Corint.* 2. *V.* 10. Quid Prælati Papa inferiores in concedendis indulgentiis possint, attendi debent privilegium & consuetudo. Vide Schmalzgr. *h. a n.* 123. 4. Ut indulgentiarum concessio, etiam a S. Pontifice facta, sit *valida*, requiritur justa causa specialis; qualis est exaltatio Ecclesiæ, extirpatio hæresis &c. & non sufficit generalis illa, liberandi scil. animas a pœnis temporalibus, a fine indulgentiarum indistincta, *c.* 4. *h. t.* ratio quia Papa non est Dominus, sed dispensator tantum thesauri Ecclesiæ. Quid ad lucrandas indulgentias requiratur. Vide La-Croix *tom.* 6. *n.* 1301. Resp. 3. 5. *Jubilæum* est species indulgentiæ plenariæ, quæ præter plenissimam pœnæ pro peccatis adhuc debitæ remissionem alias quoque gratias continet, facultatem nim. eligendi Confessarium quemcumque approbatum ab Episcopo, dispensandi in votis, absolvendi a censuris, de hoc vide Schmalzgr. *h. a* 140. qui *num. seqq.* plures, easque utiles quæstiones de Jubilæo resolvit.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti.

QUæst. 1. *Quid & quotuplex sit Censura in genere?* Resp. ad 1. Censura, de qua utpote pœna Medicinali post Vindicativas agitur, est *Pœna spiritualis & medicinalis, per quam homini baptizato & delinquenti per potestatem Ecclesiaticam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium*, quæ scil. sunt communia fidelibus, publica, & externa, arg. *Matth.* 18.

Resp. ad 2. Censura essentialiter & adæquate dividitur in 3. species, Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum, *cap.* 1. *h. t. in* 6. *c.* 20. *de V. S.* Accidentaliter quælibet ex his 3. dividitur in Censuram *juris*, quæ per SS. Canones, Constitutiones, & statuta Ecclesiastica infertur: & *hominis*, quæ a judice sive Prælato Ecclesiastico per modum mandati vel sententiæ judicialis fertur. Iterum Censura alia *est latæ*, aliæ *ferendæ*

rendæ sententiæ. Exempla vide apud Busembaum *de Censur. c.* 2. *dub.* 2.

Q. 2. *Quis & in quem ferre Censuram possit?* Resp. ad 1. Quod a Christo relicta sit potestas in Ecclesia, censuras ferendi, probatur ex *Matth.* 18. & fuse *La Croix h. a num.* 2. deinde omnis & solus ferre Censuram potest, qui habet jurisdictionem Ecclesiasticam in foro *externo*, vel ordinariam, uti Papa, Episcopus, Capitulum Sede vacante, Vicarius Generalis, Nuntius Apostolicus, Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem &c. vel qui habet jurisdictionem delegatam. Vid. Schmalzgr. *h. a num.* 13. Hæc tamen potestas laicis aut feminis delegari non potest, quia incapaces sunt jurisdictionis Ecclesiasticæ & spiritualis. arg. *cap.* 16. *de pœnit. & remiss.* Pich. *h. num.* 4. tenet ex plenitudine potestatis Pontificiæ feminis potestatem censurandi delegari posse.

Resp. ad 2. Censura ferri potest in solos homines *subditos*. 1. *Cor.* 5. *V.* 12. *cap.* 21. *hoc tit.* In homines *viatores*, idest in vita præsenti existentes; quia mortui subtracti sunt jurisdictioni Ecclesiasticæ. In *contumaces*; quia censura est pœna medicinalis, ad frangendam hominum contumaciam ordinata. In *comittentes peccatum externum*; quia potestas Ecclesiæ vindicativa ad interna se non extendit: *grave*; quia est pena gravis: *consummatum*. arg. *cap.* 15. *de R.J. in* 6. *Legi Ecclesiasticæ repugnans*. argum. *cap.* 23. *de V. S. & cap.* 1. *hoc tituli in* 6.

Q. 3. *Quomodo ferenda Censura, & quæ ab ea incurrenda excusent?* Resp. 1. Si ab homine per *sententiam particularem feratur*, precedere debet regulariter monitio trina, vel una peremptoria, nisi necessitas aliud suaserit. *cap.* 48. *h. t. cap.* 1. 9. 13. *eod. in* 6. Deinde debet ferri in scripto, ipsaque sententia scripta esse debet. *cap.* 1. *h. t. in* 6.

Resp. 2. Quidquid excusat a peccato mortali, excusat etiam a censura, v. gr. materiæ parvitas, metus gravis impellens ad agendum contra legem pure Ecclesiasticam, vel superioris sententiam, aliquid sub censura præcipientem vel prohibentem; ignorantia invincibilis tam juris, quam facti *cap.* 2. *de Constit. in* 6. contra ac

fieri

fieri dixi supra in irregularitate. Item appellatio legitima interposita, antequam feretur censura. *cap.* 16. *de appell.* Imo & dubitatio, an actus sub censura sit prohibitus, si post diligens examen dubium non potuit deponi: ratio, quia dubius hoc casu manet in possessione juris, quod habet ad bona spiritualia. Demum si cui de innocentia tam in foro in-quam externo constet, & tamen censuretur, censura est nulla, & non timenda. *cap.* 2. 7. §. *potest*. *h. t. in* 6. idem est, si quis de culpa, quæ non adest, probatur tamen adesse, censuretur, censura nulla est; quia nititur præsumptione falsa. Schmalzgr. *h. n.* 28.

Quæst. 4. *Quinam absolvere possint a censuris?* Resp. 1. Si censura lata sit a jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, nec fuerit reservata, absolvere quilibet potest, qui facultatem habet pœnitentem a mortalibus absolvendi. *cap.* 29. *hoc tit.* & est comm. Si vero fuerit reservata prædicta censura, ordinarie & per se potest tantum absolvere vel author legis, vel ejus successor, vel delegatus. *cap. cit.* Si censura fuerit lata per sententiam particularem, etiamsi non sit specialiter reservata, solus qui tulit, absolvere potest, vel ejus pleno jure superior, successor, delegatus. Probationes & aliquas limitationes vide apud Pichl. *h. t. num.* 14. *circa med.* 2. In articulo mortis potest quilibet sacerdos a quávis censura absolvere, si tamen absolutus evaserit periculum, tenetur se legitimo superiori sistere, eique se submittere. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *de Sacram. Pœnit. c.* 21. *hoc tit. in* 6. 3. Episcopus potest in foro conscientiæ absolvere ab omni censura occulta, etiam in Bulla Cœnæ reservata. Vid. *Trident. Sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* & AA. a notoriis Papæ reservatis, siquis Judicio viri prudentis non possit ire Romam, ut si sit senex, infirmus, pauper, fœmina. 4. Varii Regulares, præsertim Mendicantes, possunt absolvere a plerisque Censuris Pontifici reservatis, exceptis iis, quę in Bulla Cœnæ contentæ sunt. Cæterum Censuræ non tolluntur reg. nisi per absolutionem, ut constat ex damnata ab Alex. VII. propositione 44. Quæ tamen absolutio *ad sui valorem* certa verba non requirit: quia nulla certa forma in jure habetur &c.

Quæst. 5.

Quæst. 5. Quid sit Excommunicatio, & quotuplex? Resp. ad 1. Excommunicatio est censura, per quam homo Christianus a Communione seu corpore fidelium excluditur, & bonis, quæ illi inter se communicant, privatur. *Anathema* essentialiter non differt ab excommunicatione, discrepat tamen accidentaliter, cum anathema strictè sumptum superaddat aliquam solemnitatem & specialem execrationem, ut videre est in *can.* 106. *caus.* 11. *quæst.* 3. quo etiam facit *cap.* 10. *de judic.*

Resp. 2. Alia est Excommunicatio *Major*, alia *Minor* juxta *cap.* 59. *h. t.* Excommunicationis tamen nomine simpliciter prolato major venit. *c. cit.* Excommunicatio *Minor* est, quæ privat sola passiva receptione Sacramentorum. *Major*, quæ privat activa Sacramentorum administratione, passiva receptione, suffragiis Ecclesiæ, & fidelium communione, sive quæ privat omnibus Ecclesiæ bonis communibus. Ex irretitis Majori excommunicatione alii sunt *tolerati* seu *non vitandi*, alii *vitandi vel non tolerati*.

Quæst. 6. Quinam sint Excommunicati vitandi, & quomodo? Resp. 1. Post Conc. Constantiense & Bullam Martini V. *Ad evitanda*, hodie vitari tantum debent notorius percussor Clerici, & quivis nominatim excommunicatus, & specialiter ac publice denuntiatus; adeoque cum aliis excommunicatis licet, etiam extra casum necessitatis, communicare; probabiliter tamen id procedere tantum in civilibus & politicis, non in divinis extra causam gravem & necessitatem, ait Pichl. *hoc num.* 33. ex Suarez *de Censur. dist.* 11. *sect.* 4. *numer.* 11.

R. 2. Casus, in quibus vitari debent excommunicati non tolerati, continentur in *can.* 17. *caus.* 11. *q.* 3. solentque exprimi trito illo: *os, orare, vale, communio, mensa negatur*; ejus explicationem vide passim apud AA. qui consentiunt, prohibitum esse fidelibus sub peccato mortali communicare formaliter cum excommunicatis non toleratis, sive dein fiat communicatio illa in sacris & divinis, sive in civilibus & politicis, sive in forensibus negotiis & actionibus. Excusant tamen causæ expressæ *seq.* ℣. *Utile, lex, humile, res ignorata,*

ne-

necesse per *Legem* intelligitur vinculum matrimoniale; per *humile*, subjectio filiorum; cætera patent.

Quæst. 7. *Quinam sint alii effectus excommunicationis majoris?* Resp. 1. Immediati effectus sunt seq. 1. privatio usus Sacramentorum tam activi, quam passivi. *cap.* 52. *hoc titul. cap. fin. de Cleric. excomm. ministr.* tam respectu excommunicati tolerati; quam non tolerati; quamvis valida sint Sacramenta, præter Sacramentum Pœnitentiæ. 2. Privatio communium Ecclesiæ suffragiorum, ex sacrificiis, indulgentiis, precibus publicis, ut saltem pro vitandis nomine Ecclesiæ extrà feriam parasceves offerri non possint *cap.* 38. *h. t.* 3. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ *cap. cit. & Clem.* 1. *de sepult.* quæ dispositio etiam ad excommunicatos toleratos extenditur. 4. Inhabilitas ad dignitates, beneficia, officia Ecclesiastica, ita ut, etiamsi sit excommunicatus non vitandus, collatio, præsentatio &c. sit irrita. *cap.* 8. *de Cler. excomm. ministr.* 5. Privatio distributionum pro præsentia, argum. *cap. un. de Cler. non resid. in* 6. ratio, quia divinis officiis interesse non potest. 6. Quod impetrare nequeat ullum rescriptum, præterquam in causa excommunicationis & appellationis. *cap.* 1. *de rescript. in* 6. 7. Privatio omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ, ut excommunicatus, saltem non toleratus, nec valide eligat, nec præsentet, nec leges ferat. *cap.* 24. *de sent. & re jud.* 8. Privatio communionis forensis, ut nec in sæculari, nec in judicio Ecclesiastico possit esse judex, Actor, Advocatus, testis, ille, qui excommunicatus est *non toleratus*. Reiffenst. *h. tit. num.* 71. 9. Privatio cujusvis officii publici, quale est Tutoris, Curatoris; &, privatio cujusvis communicationis politicæ, ita ut non possit excommunicatus cum aliis contrahere, negotiari, conversari, & si sit vitandus, nec alii fideles cum ipso, juxta dicta. 10. Si quis per annum insorduerit in excommunicatione, redditur de hæresi suspectus, ut contra eum procedi possit tanquam de hæresi suspectum. Trid. *Sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* imo ut etiam condemnari possit tanquam hæreticus, si se recuset purgare. *c.* 7. *de hær. in* 6. & hic est effectus *mediatus* excommunicationis, sicut & irregularitas, quam incurrit excommunicatus Ordinis

nis actum exercens. Porro quænam sint excommunicationes non reservatæ, quæ S. Pontifici extra, quæ in Bulla Cœnæ reservatæ, vide apud Busenbaum *L.* 7. *de Cens. cap.* 2. *dub.* 4.

Q. 8. *Quis sit effectus excommunicationis minoris.* R. 1. Excommunicationis minoris principalis, directus, & unicus effectus est, quod privet usu passivo Sacramentorum, ut adeoque sic excommunicatus licite Sacramenta non recipiat, sed graviter peccet. *cap. fin. de Cler. excom. ministr.* 2. Causa etiam unica hodie est, prædictam excommunicationem incurrendi, scil. communicatio illicita cum excommunicatis non toleratis. *c.* 2. *de except. c.* 15. 29. 55. *h. t.* 3. Absolvere ab ea potest quilibet potens absolvere a peccatis, arg. *cap.* 29. *h. t.*

Quæst. 9. *Quid de excommunicatione* Can. si quis suadente 29. caus. 17. quæst. 3. *ob percussionem Clerici incurri solita dicendum?* Resp. Videantur AA. passim de ea agentes: verba Can. cit. sunt seq. *si quis suadente diabolo hujus Sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

Quæst. 10. *Quid sit suspensio, & quæ circa illam statuta?* Resp. 1. Suspensio proprie sumpta est censura Ecclesiastica, qua Clericus vel Minister Ecclesiæ privatur usu officii, vel beneficii Ecclesiastici, aut utriusque simul qua talis, seu quatenus præcise functiones Ecclesiasticæ sunt, provenientes & dependentes ab officio & beneficio, solumque competunt Clericis. Patet hinc, quod suspensio ab *excommunicatione & interdicto* differat, & quod alia sit suspensio *Totalis absolute*, alia *Totalis secundum quid*, alia *partialis*. 2. Suspensio Clericis solis infligi potest: ut patet, non tamen singularibus tantum personis, sed integræ etiam Communitati, Capitulo, Collegio, *c.* 40. *de elect. in* 6. modo fuerit peccatum graviter, saltem ab aliquibus, non obstante *c.* 2. *de Constit. cap.* 2. *de his, quæ fiunt a maj. part.* quia innocentes non privantur functionibus, quæ ipsis *qua singulis* competunt. Leur. *hoc tit. quæst.* 570. 3. Etiam *Clerici soli* infli-

infligere suspensionem possunt, isque tantum, qui in Clericum jurisdictionem habet fori externi & contentiosi. Comm. AA. taliter tamen suspensus etiam alibi pro tali habendus est; quia sententia particularis afficit subditum etiam extra territorium. 4. Effectus suspensionis violatæ est, tam quod peccatur reg. graviter, dum suspensus actum, a quo suspensus est, exercet; quam quod actum *Ordinis* exercens incurrat *irregularitatem*; privationem *beneficii*, si in ejus se administrationem ingerat; quod ultimum habetur *cap.* 16 *§. cæterum de elect. in* 6. de aliis dictum ad tit. *de Cler. excom. ministr.* Imo suspensus *non toleratus* agit invalide. *cap.* 8. *de consuet. cap.* 18. *de elect.* Illicite autem agit *toleratus*, si se ipsum ingerat, aut offerat, licite vero si a fidelibus requiratur. cc. cit. & Bull. Martini V. *Ad evitanda* secundum multos. 5. Suspensio proprie dicta tollitur *absolutione*, de qua vide *cap.* 29. *h. t. c.* 11. *de Constitut. Trid. Sess.* 24. *cap.* 6. *de reform. Compend. privil. Societ. V. absolutio.*

Q. 11. *Quid interdictum, & quid circa illud juris?* R. 1. Interdictum est censura Ecclesiastica, qua omnium divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, scil. Ordinis, Extremæ Unctionis, Eucharistiæ extra casum Viatici, & matrimonii cum benedictione solemni; demum etiam sepulturæ Ecclesiasticæ participatio prohibetur. 11. *de sponsal.* & *c.* 11. *de pœnit.* Differt ab *excommunicatione*, quod paucioribus privet bonis, quam excommunicatio, iisque tantum sacris, non politicis: a *suspensione*, quod interdictum se latius extendat, quam suspensio, cum & sepultura Ecclesiastica privet, & Laicos afficiat; *ab utraque*, quod formaliter & directe privet rebus sacris, sive quatenus sunt res sacræ ad Dei cultum pertinentes, cum excommunicatio privet rebus sacris, quatenus prohibet communionem cum fidelibus, suspensio, quatenus Clericos privat usu suæ potestatis Ecclesiasticæ. 2. Aliud interdictum est *locale*, quod directe fertur in locum, ne in eo legantur vel audiantur missæ &c. adeoque personæ alibi possunt interesse divinis &c. aliud *personale*, quod directe personas; aliud *mixtum*, quod & personas & locum directe ac immediate afficit. Locale dividitur in *generale*, quod

in,

in totum regnum, provinciam, communitatem; & in *particulare*, quod in unam determinatam Ecclesiam vel personam fertur. 3. Non tantum loca & personæ singulares, juxta *capit.* 11. *de sponsal. & tot. hoc tit.* sed integræ etiam communitates qua tales interdicto possunt subjici, adeo ut suo modo etiam innocentes afficiantur *cap.* 17. *h. t. in* 6. Interdicto tamen generaliter Clero non censetur interdictus populus, nec contra. *cap.* 16. *eod. in* 6. nec sub interdicto generali Cleri comprehenditur Episcopus, *cap.* 4. *h. t. in* 6. nec Religiosi; quia in odiosis nomine Clericorum non veniunt. Nec sub interdicto generali populi comprehenduntur peregrini, exteri, uti sunt mercatores & studiosi, etiam diu in tali loco commorantes. 4. Interdicta civitate, etiam suburbia, & loca continentia, non contingua tantum; interdicta Ecclesia, Sacellum ejus & cœmeterium contiguum tantum interdictum censetur. *cap.* 17. *h. tit. in* 6. *vide etiam cap. unic. de Consecr. Eccles. in* 6. Ad interdictum locale; sive sit generale, sive particulare tenentur omnes, incolæ, extranei, Regulares, seculares, non exempti, & exempti. *cap.* 4. *&* 11. *de privileg. in* 6. qui causam interdicto dederunt, nec in loco interdicto, nec alibi divinis interesse possunt, arg. *cap.* 16. *hoc tit. in* 6. 5. De bonis, quibus privat interdictum, dicebatur in definitione, & videri latius potest Leur. *hoc tit. q.* 576. & *q. seqq.* ubi ait, esse obligationem gravem, servandi interdictum; & personas Ecclesiasticas, sæculares æque ac Regulares interdictum violantes incurrere irregularitatem. *cap.* 18. *&* 20. *hoc tit. in* 6. suspensionem ab officio, beneficio, & jurisdictione. *cap.* 18. *de excess. Prælat.* privari jure electionis activæ & passivæ *cap.* 18. *h. tit. in* 6. perdere privilegium alias de jure competens *cap.* 11. *de pœn. & remiss.* vi cujus tempore interdicti sepeliri possunt in loco sacro: Religiosos etiam exemptos, si non observent interdictum generale locale, præter supradictas pœnas incurrere excommunicationem. *Clem.* 1. *hoc tit.* Vid. etiam Trident. *Sess.* 21. *cap.* 12. *de Regular.* Demum ait, Laicis interdictum violantibus pœnas certas statutas non esse, tamen peccare graviter, & excommunicationem Pontifici reservatam

in-

incurrere. *Clement. gravi* . *hoc tit.* Reiffenſtuel *hoc num.* 225.

Quæſt. 12. *Quid de Ceſſatione a divinis dicendum?* Reſp. 1. Ceſſatio a divinis definitur, quod ſit prohibitio Eccleſiaſtica Clericis impoſita, abſtinendi ad menſem ab officiis divinis & Sacramentorum quorundam adminiſtratione in aliquo loco ob grave delictum in conteſtationem mœroris. AA. in *cap.* 11. *de ſponſal.* & *cap.* 8. *de off. Ordinar. in 6. Clem.* 1. *princip.* V. *in ceſſationibus*. *h. tit.* 2. Ceſſatio hæc cenſura non eſt, conſequenter differt ab omni cenſura, & ſpeciatim ab interdicto, quod & ad ſignificandam Eccleſiæ triſtitiam, & ſemper ab homine, in locum immediate, mediate tantum in perſonas feratur &c. 3. Privilegium in loco interdicto celebrandi clauſis januis, ſubmiſſa voce, campanis non pulſatis conceſſum in *cap. alma. hoc tit. in 6.* extendi non debet ad ceſſationem in divinis. Ratio præter alias eſt, quia ceſſatio a divinis ſub interdicto non comprehenditur. 4. Indicere illam poteſt is tantum, qui habet juriſdictionem in foro externo, uti de cenſuris dictum. 5. Eodem modo & ceſſationem relaxare poteſt, qui illam impoſuit, vel ejus ſuperior, vel qui ab imponente poteſtatem accepit; poteſtque fieri relaxatio vel expreſſe, vel tacite. *cap.* 8. *in fin. de off. Ord. in 6.*

T I T U L U S XL.

De Verborum Significatione.

QUæſt. *Un. Quænam ſint regulæ de interpretanda Verborum Significatione?* Reſp. 1. Verba debent ſumi ſecundum mentem proferentis. *cap. 6. h. t. L. 69. ff. de legat.* 3. & niſi aliud de ejus mente conſtet, verba debent ſumi in ſenſu proprio, etiamſi materia ſit odioſa. *L. 69. cit. cap. 2. de transl. Epiſc. cap. 2. de decim.* ſaltem regulariter ob *L. 69. cit.* & *cap. 6. hoc tit.* 2. Verba generalia extendi debent ad omnia ſub genere contenta. *L. 1. ff. de legat. præſt.* niſi ſpecialis adſit cauſa reſtringendi, uti in *L. 47. §. 1. ff. de pact. L. 1. Cod. de SS.*

Eccleſ.

Eccles. cap. 15. *de rescript. c* 4. *&* 5. *de Procur. in* 6. Verba specialia plus, quam generalia operantur. *L.* 8. *ff. & c.* 34. *in* 6. *de R. J.* 3. Verba dubia interpretanda sunt ad mentem loquentis aliunde cognitam. *c.* 6. *h. t. & L.* 69. *cit.* cum effectu tamen, ut aliquid operentur. *cap.* 4. *de Cler. non resid. L.* 1. §. 1. *ff. quod quisque Jur. L.* 80. *ff. de V. O.* secundum materiam & naturam actus aut contractus, de quo agitur. *c.* 25. *de jurejur.* in eam partem, quæ excludit delictum, si in bonam & malam possint accipi. *cap.* 2. *de R. J. L.* 31. *ff. pro Socio*, contra proferentem, obscurius forte loquentem. *L* 172. *ff. & c.* 57. *in* 6. *de R. J.* ut non derogent juri alterius quæsito. *can.* 10. *caus.* 14. *qu.* 5. *c.* 15. *de off. deleg. L.* 4. *Cod. de emanc. liber.* &c.

TITULUS XLI. & ultimus.

De Regulis Juris.

QUæst. Un. *Quæ summa sit postremi hujus tituli?* Resp. 1. Sicut in Digestis ad calcem Libri L. Regulæ 211. enumerantur, quæ velut axiomata & propositiones generales deserviunt ad causas rite & breviter decidendas juxta *L.* 1. *ff. h. t.* Ita ad finem Lib. V. Decretal. 11 regulæ 11. in *sexto* autem omnino 88. expressæ leguntur. 2. Aliæ sunt Regulæ *Authenticæ*, quæ authoritate Apostolica Juri Canonico, vel authoritate Imperatoria Juri Civili, præsertim sub hac rubrica sunt insertæ. Aliæ *Doctrinales* sive *Brocardicæ*, quæ nec a LLre approbatæ, nec in Corpore juris sunt positæ, sed vel a ICtis, vel aliis DD. ex testibus Juris aut etiam Philosophorum deprom̃ptæ sunt. Hæ licet contemnendæ non sint, caute tamen allegari debent, utpote vim probandi non habentes, nisi fulciantur Legis auxilio aut usu Curiarum. 3. Authenticæ natæ sunt ex reflexione ad ea, quæ particulariter circa personas, res, actiones erant in Jure constituta, v. gr. Regula 68. in 6. *potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*, ortuum suum debet *cap. fin. de Procur. in* 6. ubi, quod per alium quis possit contrahere matrimonium, & *cap.* 1. *de offic. Ordin. in* 6. ubi quod liceat per alium exercere

jurisdictionem ordinariam. Itaque jus quidem novum hæ regulæ non constituunt, sed supponunt, magnæ tamen sunt utilitatis: nam 4. Habens pro se regulam authenticam non tantum liberatur ab onere probandi. arg. *cap. 2. de restit. spol. in 6.* sed etiam pro ipso est pronuntiandum, nisi adversarius doceat, id, de quo controversia est, sub tali Regula non comprehendi. *L. 5. ff. de probat.* 5. Dari autem exceptiones a Regulis juris, etiam generalibus & communibus, utpote quæ non sunt generales in sensu absoluto, sed accommodo, probat tum tritum illud: *nulla regula sine exceptione*, & *exceptio vicissim firmat regulam*, tum communis sensus AA. Qui specialia de Regularum Juris expositione desiderat, adeat Dynum, Petrum Peckium, Henric. Canisium *in Summ. Juris Can.* Aug. Barbosam in *Collect. Liber 6. Decretal.* P. VViestner.

O. A. M. D. G. D. V. H.

F I N I S.

IN-

INDEX.

Numerus primus indicat Librum Decretalium, Litera *T.* denotat Titulum Libri. *P.* paginam ejusdem Libri. Literæ *Q. P.* Quæstiones Proœmiales ad Librum I.

CAU-

coa-

ptio-

DE-

dolus

Le-

extra

Ca-

SEN-

VA-

O. A. M. D. G.

FINIS.

